ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 1 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MERCREDI 1er JANVIER 1969
LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11402
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
45e ANNÉE — No 11.402

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒՅ ՍԵՄԻՆ

Վերջացող տարին շատ ծանր ժառան – գութիւն մը կտակեց նորին :

Արդարեւ 1968ին ո՛չ մէկ կարեւոր խնդիր հիմնական ու վերջնական լուծում ըստացաւ :

Արեւելք շարունակեց ապրիլ խռովայոյզ վիճակի մէջ : Ո՛չ միայն Ծայրագոյն Արեւելքը — Վիէթնամ — ուր տարիներէ ի վեր ցամաքէն, ծովէն, մանաւանդ օդէն տեղացող միլիոնաւոր ռումբերը անսահման աւերներ կը գործեն առանց նըպատակի մը հասնելու, այլ նաեւ Մերձաւոր Արեւելքը, ուր արաբ – իսրայէլեան վէճը 1967 Յունիսի վեցօրեայ պատերազմէն ի վեր չկարգադրուելէ զատ վերջին օրերս խիստ վտանգաւոր փուլի մը մէջ մտաւ, սպառնալով բռնկցնել համաշխարհային նոր հրդեհ մը :

Վիէթնամի մէջ խաղաղութիւն հաստատելու համար ամիսներէ ի վեր Փարիզի մէջ ջուր կը ծեծեն կողմերը, առանց յոգնելու կամ ձանձրանալու, կրկնելով նոյն յանկերգը, յանցանքը փոխադարձաբար իրարու վրայ ձգելով :

Աւելի բարդ է արաբեւիսրայէլեան վէճը, որ կը տեւէ 1948 Մայիս 14էն ի վեր, երբ հողատար Մեծն Բրիտանիոյ վերջին զինուորը նաւ նստաւ Եաֆայի առջեւ : Իսրայէլ անկախութիւն հռչակեց յաջորդ օրը : Նոյն օրն իսկ սկսան զինեալ ընդհարումները Արաբներու եւ Հրեաներու միջեւ :

Քսան տարուան մէջ երեք անգամ ճակատեցան կողմերը : Ամէն անգամուն Իսրայէլ որոշ հողեր կցեց՝ ընդլայնելով իր նեղ սահմանները : Ու քառապատկեց իր բնակչութեան թիւը :

1967 Յունիսին զինադուլէն ի վեր ընդհարումները անպակաս են :

Անդին Ափրիկէի մէջ կը շարունակուի Պիաֆրայի ազատագրական շարժումը Նիկերիոյ դէմ : Այստեղ ալ հազարաւոր կեանքեր կը հնձուին ի զուր, առանց հաշուելու թշուառութիւնն ու համաճարակ հիւանդութիւնները :

Իսկ աւդին Եւրոպայի սրտին վրայ Չեխոսլովաքիոյ դրդրոթան վերջ չէ գտած դեռ : Այսօրուընէ սկսեալ միացեալ երկիրը կը դառնայ դաշնակցային հանրապետութիւն : Սակայն այս կարգադրութիւնը դարման մը չէ քաղաքակիրթ ու ազատատենչ այս ազգերը տանջող ցաւին :

Նոր տարուան սեմին, երբ ակնարկ մը նետենք մեր չուրջը, կը տեսնենք, որ բազմաթիւ խնդիրներ տասնեակ տարիներէ ի վեր իրենց լուծումին կը սպասեն :

Շատերու կարգին յիշենք մեր «փոքր ածու»ն, որ աշխարհի ազգերուն մէջ ամէնէն աւելի անիրաւուածն է :

Երբ անդրադառնանք աւելի քան կէս դար առաջ մեր բրած ծանր զոհողութեանց՝ ի նպաստ դաշնակիցներու դատին, ու մեր տուած մէկուկէս միլիոն նահատակներուն՝ յանուն ազատութեան ու հայրենիքի, մանաւանդ երբ կրկին կարդանք պատասխանատու մեծ դէմքերու դեղեցիկ ճառերն ու տատաճեռն խոստումները Թրքահայաստանի ազատագրման համար, չենք կրնար ըմբռնել ուրացումներն ու մոռացումները, որոնց զոհ գացինք : Բարեկամ ու թշնամի ձեռք ձեռքի տուած՝ դաւեցին մեզի :

Նոր տարւոյ սեմին մաղթե՛նք, որ 1969-ին խաղաղութիւնը վերահաստատուի աշխարհի մէջ եւ կարեւոր քայլեր առնուին պատուաւոր լուծում մը գտնելու համար առկախ եւ անլոյծ մնացած հարցերուն, — ու ամէնէն առաջ Հայկական արդար դատին :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

1969

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ

ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ «ՅԱՌԱՋ»

1969

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՕՐԵՐ ԿԸ ՄԱՂԹԷ ԻՐ ԲՈԼՈՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

ԵՒ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՅԱՅՏՆԷ ԲՈԼՈՐ ԱՆՈՆՑ ՈՐՈՆՔ ՓՈՒԹԱՑԻՆ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԵԼ ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ

Ո՛Վ ԿԱՂԱՆԴ

(ՀԱՏՈՒԱԾ)

... Եւ կարմիր հողաթափներս ալ կը հանեմ, անկողին կը մտնեմ : Քնանալէ առաջ՝ ուղերձ մը կը սկսիմ, միամիտ բարբառով եւ պաշտողութեամբ՝ ինչպէս աղօթք մը, ողջոյնով ու հայցումով՝ ինչպէս նամակ մը : Հիմա մանուկ մըն եմ, արդար թեւերովս՝ կուրծքիս վրայ դրած, խելօք աչքերովս, աղաչող շրթներովս, կաքաւի պէս տոտիկ փոխող սրտիկովս՝ մանուկ մը, ես՝ որ կը խօսիմ :

— Ո՛վ Կաղանդ, հօր պէս քաղցր, Յիսուսի պէս բարոյաղօս, հէքեաթի չըրթունքով, աղքատի տոպրակաձեւ գըրպաններով, բարեկամ՝ ամէնքին, Քէնըրնան Պետիկին, ու Մօրուքենց Քաջիկին, ու Շարային, ու Արտակին, ու Սաթոյենց տան կատուներուն :

Ես, ահա, քուն կը մտնեմ՝ երբ դուն, գիշերուան մէջէն, պիտի գաս : Լսէ՛ :

×

Ու դուն, ո՛վ Կաղանդ, պապենական ժառանգութիւն, հայրենի աւանդութիւն, եղծուած նշանակը Գողթան աստուածներուն, ով Վանատուր, քու պատմութիւնդ կ՚ուսուցանէ ինծի՝ պահել, խաղերու եւ գոյներու մէջ, Խորհուրդը, ընդհանրական, պաշտելի ...

×

Դուն եղար, Նաւասարդեան առաւօտներուն, բո՛ցը, որ ծովերուն վրայ կը թափէ պարը կրակ առած տերեւներուն Սօսեաց անտառին, եւ հերատուկներուն ըստինքները, ծայրէն, կը թաթխէ փոշին մէջ երկինքի ծիրանին :

Ո՛վ քաղցր Ամանոր, օծութեան տօն, ծանրագին լուղերու հանդէս, երանելի աւանդութիւնը մեր ազատանի ցեղին, կեսարներու բոցածեփ ու կարմրամշուշ կեղծ պատմուճանին ճշմարիտ օրինակը, հնութեան բուրում :

Նաւասա՛րդ ...

Ո՛վ մեծ տօն, տօներուն տօնը, արարողութիւնը արի արանց բազմութեան, հեթանոս ու ազատ :

Վանատո՛ւր ...

Ո՛վ ոգի, ո՛վ վերանորոգ զօրութիւն, որ ծնունդ կուտաս, մէկ տարիով, աղջըկան կոնքերուն մէջէն կաւէ խմորին կենդանութեան :

Օրերո՛ւ Աստուած ...

Հանդէս ժամանակին, ո՞ւր է երբեմնի հրայրքդ, որ Աշտիշատի հողերուն վրայ ուռճացած որթատունկէն կը կախէր արեւախայծ խաղողները, եւ գինովութիւնը, որ փողահար աղջիկներու առջեւէն, իւղով օծուած ընտիր մերկութիւններու փաղանգ մը պարելէն, կաքաւելէն բխող Լոյսին ու Ջուրին հարկ մատուցանելու կը տանէր :

×

Այսօր, երբ կուգաս, ո՛վ Կաղանդ, գիտցիր որ նոր ցանկութիւն մը չունիմ այլեւս : Մեծ սկեպտիկ մըն եմ հիմա : Ոչ աղօթք կ՚ուզեմ ընել քեզի, ոչ ալ տրամադիր եմ նուէր ընդունելու : Պզտիկներուն տուր, եւ դուն հրճուէ տեսնելով միամիտ ու նորահաս լաճերուն հաւատքին բոցերը :

×

Փափա՛ք մը ունիմ, սակայն եթէ կը հարցնես : Կատարէ զայն, եթէ հաճոյք է քեզի :

Տար զիս իմ գիւղս, գէթ մէկ վայրկեան, Կաղանդի այս առաւօտուն : Ա՜խ, կ՚ուզեմ վայրկեան մը տեսնել կեանքը գիւղիս :

×

Բարակ արեւը թիթեղնիկ կը ծնի ձիւնին վրայ : Հիլոսենց թզենին կը սարսռայ ու մատները կը թօթվէ :

Ելլեմ իմ տանս հարաւի պատուհանը ու ներս նայիմ :

Խատուտիկ կարպետներուն վրայ կրակարանին բոցն է ճառագայթեր : Անուշաշուրի կաթսս այդ բոցին առուակին մէջն է պառկեր : Կրակարանը կը խնդայ ինծի : Մինչդեռ կը մսիմ ես պատուհանին առջեւ, դուրսը : Որքան յուզուած եմ : Կը լսեմ հօրս ու մօրս խօսակցութիւնը, բայց չեմ կրնար տեսնել զանոնք : Օ՜, կարօտը կ՚այրէ զիս :

Կաղա՛նդ, Կաղա՛նդ, ձգէ՛ զիս, այսպէս, պատուհանիս առջեւ, ձիւնին վրայ պառկած, աչքերս տունէն ներս : Ինչ փոյթ, թող տանիքը արտասուէ վրաս, թող ձիւնը սառեցնէ քիթս, թող հովը թըրթու քսէ ականջներուս : Կը բաւէ որ նայիմ ներս, կը բաւէ որ կատուս ինծի նայի, կը բաւէ որ լսեմ իմ ծնողքիս ձայները : Չեմ ուզեր ոչ մէկուն նուէրը, չեմ ուզեր տիտղոսներն ու փառքերը : Հիմա յոգնած եմ, հիմա տկար եմ, հիմա հիւանդ եմ : Կ՚ուզեմ դառնալ մանկութեանս : Հին օրերու ջերմութեան : Կ՚ուզեմ բուժուիլ գիւղական խաղաղութեան հըրաշքովը : Գիւղը կը բուժէ զիս : Թող որ մնամ, թող որ մնամ հոս, տխուր ու երջանիկ, երջանիկ ու տխուր ... :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

ԱՇԽԱՐՀ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԷ ԻՍՐԱՅԵԼԸ

Ապահովութեան Խորհուրդը միաձայնութեամբ կը դատապարտէ Իսրայէլը Պէյրութի օդակայանին վրայ իր յարձակումին համար, բայց պատիժ ու հատուցում քուէարկել կը մերժէ, ինչպէս կը պահանջէին արաբական երկիրները Խորհ. Միութեան օժանդակութեամբ : Իսրայէլի հոգ չէ այս բանաձեւը : Հինէն գիտէ անոնց արժէքը, կը շարունակէ ապարէզ կարդալ Միացեալ Ազգերուն եւ աշխարհին :

Ամերիկա եւ Խորհ. Միութիւն համամիտ կը թուին Ֆրանսական առաջարկին, մեծերու ժողովի մը համար, բայց Իսրայէլ շատ կողմնակից չէ : Կը նախընտրէ միշտ ուղղակի բանակցութիւններ Արաբներուն հետ :

Ամէն պարագայի մէջ, ինչ որ ալ ուզեց փաստել, կասկած չկայ որ Իսրայէլի ըրածը շատ խելացի գործ չէր : Եթէ նոյնիսկ հանրային կարծիքը շատ կարեւոր բան մը չէ Իսրայէլացիներուն համար, այն կացութիւնը զոր ստեղծեցին Լիբանանի մէջ, ոչ ոքի նպաստաւոր է : Միջին Արեւելքի այս Զուիցերիան կ՚ապրի քրիստոնեայ եւ մահմետական վտանգաւոր հաւասարակշռութեան մը վրայ, որ վայրկեանէ վայրկեան կրնայ խախտիլ : Դահլիճը, նոր ելած կառավարական տագնապէ մը, նոր դժուարութեանց առջեւ է : Եւ այս ամբողջը միայն կը նպաստէ Էլ Ֆաթ ահաբեկչական շարժումին : Արդէն առջի օր, Պէյրութի եւ Թրիփոլիի փողոցներուն մէջ ցոյցերը տեղի ունեցած են եւ բազմաթիւ ուսանողներ պոռացած են, տողանցքին ատեն — « Բոլորս ալ ֆետայիներ ենք» : Ժուռ Թերթին խմբագրականն ալ կը վերջանար հետեւեալ ձեւով — « Եթէ մեր եւ արաբական միւս երկիրներու ձայնը չլսուի, Պ. Եասէր Արաֆաթ եւ իր ֆետայինները, նոյնիսկ մեզի համար, վերապրելու միակ կարելիութիւնն են : Ընտրութիւնը այլեւս մեզի չի պատկանիր, Շաբաթ օրուընէ ի վեր» :

× Ապահովութեան ընկերութիւնները որոշեցին վճարել Լիբանանեան ընկերութեանց վնասները :

× Աթէնքի իշխանութեանց համաձայն պաղեստինցի երկու ահաբեկիչները լիբանանեան անցագիր ունէին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՐԻԿՎԸ ԼԻ, ՄԱԿի նախկին ընդհ. քարտուղար մեռաւ առջի օր Նորվեկիոյ մէջ, 72 տարեկանին :

ՎԻԷՆԹՈՆԿԸ եւ Ամերիկացիները նոր հանդիպում մը պիտի ունենային Յունուար մէկին, ամերիկացի երեք գերիներու ազատագրման համար : Արեւմտեան լրագրող մըն ալ ներկայ պիտի ըլլայ :

ՑՈՒՐՏԸ կը սաստկանայ Ֆրանսայի մէջ : Զերոյէն վար 26ի հասած էր, որոշ շրջաններու մէջ :

ԴԱՆԻՈՅ մէջ իր մահկանացուն կնքած է համայնավար գրագէտ՝ Օթթօ Կելշթէտ, 80 տարեկանին : Քնարական բանաստեղծ, մեծ դէմքերէն մէկն է դանիական գրականութեան :

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ առթիւ «Յառաջ» վաղը լոյս չի տեսներ : Մեր յաջորդ թիւը՝ Հինգշաբթի, Յունուար 3 :

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԿԱՂԱՆԴ

... Ահա ոտքի կ'ելլէ պապուն, որ սեղանին գլուխը բազմած է, գինիին կուժը ձեռքը կ'առնէ, անոր մէջ կը ձգէ իր ճակտին պսպղուն ոսկիներէն հատ մը, ճաշակ մը, ու դողդոջուն ձեռքով կը բարձրացնէ բաժակը, ձայնը ամուր է սակայն, ու օրհնաբեր խօսքերը իր չրթունքներէն կ'ելլեն յոյսերով լեցուն․

— Ձեզ ողջութիւն, շնորհաւոր Նոր Տարի ու բարի Կաղանդ․ ամէն տարի բարով հասնինք, ուրախ սրտով։ Դառնիկ դատինք, քաղցրիկ ուտինք։ Աստուծոյ օրհնենքը ամէնուս վրայ։ Ամէնքս հասնինք մեր մուրատին։

Ու կաթիլ մը կը խմէ գինիէն, յետոյ ամէնուն կը խմցնէ պուտ պուտ, ու ամէնքը կարգաւ կը համբուրեն իր ձեռքը, մինչ ան կը շարունակէ իր օրհնութիւններն ու մաղթանքները, լաւագոյն օրերու վստահութեամբ մը, որ իր նիհար կուրծքը կ'ուռեցնէ։ Կոճղն է ան տարիներէն գարնուած, բայց միշտ ամուր ու տեւական, հողին մէջ տարածած իր կենսալից արմատները, որոնք իր գործը պիտի վերսկսին․ վերանորոգման, շարունակութեան աւիշը կը բարձրանայ իր կանանչ ճիւղերն ի վեր, որոնք դէպի առաջ, դէպի վեր կը խոյանան յոյսի թռիչքներով։

Սեղան մը, հեռուն, կը հեւայ իր բեռին տակ։ Ի՞նչպէս համբել անոր վրայ Գաւաշի քաղցրը, Մոկաց մեղրը, Կարկառի զարտէն, Սպայկերտի դըմը, Ծինծորի մլտիկը, Խիզանի խնձորը, Կարճկանի փոխինդը, Կիւզալաւէրէի ռուբը, Բղնունիքի զայութը, Մշոյ դաշտի բաղարջը, Մոտկանի միրգը, Բաղէշի զարկած քաղցը, ու պտուղներուն կոյտը, որ կը բարձրանայ խայտաբղէտ։

Անդին տաքուկ քիւրսիին չուրջը, որուն տակ շարուած են կրակով լեցուն հողէ թաղարներ, չալէ բարձերու ու հաստ դորգերու վրայ նստած՝ ուրիշ խումբ մը Նոր Տարիի հացը կը բաժնէ, մինչդեռ, աւելի հեռուն, թոնիրին բոլորտիքը, պրկիչին առջեւ, բազմաթիւ ճիւղերու բաժնուած հսկայ մոմի մը լոյսով, ամբողջ ընտանիք մը լօլէին (Կաղանդ) գալուստը կը տօնէ։

Փողոցին մէջ երգ մը կը վազվռտէ հիմակ։ Խումբ մը տղաք, ճիտերնին մէկ մէկ տոպրակ անցուցած, ձեռներուն մէջէն կ'անցնին ցատկռտելով, դռներուն զարնելով ու երգելով ձայնով մը, զոր կ'աշխատին ողորմուկ ընել․

Այսօր կախ է,
Վաղը կաղընդ է,
Տանտիկին, տանտիկին,
Ելիր գնա մարագն ի վար,
Կարճ բռնէ, երկայն կյրէ,
Կամացուկ ուր մատդ չի կյրես։

Ու տանտիկինը դուռը կը բանայ, ու տոպրակները կը լեցուին թութով, պաստեղով, ընկուզով, բլիթով, ու «չէն կեցի»ներ կը թռչին մանկական բերաններէն։

Կաղանդի կորկոտը ու եօթնագդի ապուրը անդին սեղանի մը չուրջը հաւաքած են խօսող խնդացող բազմութիւն մը։ Բայց աչքս անոնցմէ կը բաժնուի ու կը յառի քիչ մը հեռուն, աղուոր հարսի մը վրայ, որ տանը դռնին դրան առջեւ կեցած, կը կաղընդէ արջառները, կուլուլ նետելով անոնց բռնալէր, չէ՞ մի որ տունէն են անոնք ալ, ու տարին ի բուն աշխատեցան նոյն վաստակին համար, արուեթեան ու առատութեան հացին համար դատեցան անոնք ալ իրենց տէրերուն հետ քով քովի։ Կինը մէկ ձեռքով կը շոյէ հիմակ դոմշուկի մը ճակատը, մինչ անասունը, իր բարի աղուոր աչքերը խնդութեամբ լեցուն, անոր միւս ձեռքին մէջ կ'ուտէ հատիկները։ Ու հարսը կ'երգէ․

Եկէ՛ք, սիրուն բուչիկներ
Սիրամ ու կարմիր գոյներով,
Ձեզի ալ տամ հատիկ կեր
Որ կաղընդչէք իմ բերեր,

Դուք ալ ապրիք տարիներ,
Ձեր սիրական զաւակով,
Համբուրե՛մ ձեր ճակատներ,
Սիւսլիւ պուռմա կոտոշներ։

Ու կը ծռի, խանդակաթ համբոյր մը կը դնէ անասունին ճակտին վրայ, որ գլդուանքին տաքութենէն հաճ՝ գլուխը կ'երկրնցնէ՝ շոյանքներ խնդրող պաղատանքով մը։

Վայելքին ու մոռացման մեծ երանութիւնը կը տարածուի ամէն կողմ, անջրպետելով երէկուան ցաւերը ու վաղուան հոգերը։ Մեծ զաղարն է ասիկա, անհետացնելով յոգնութիւնները ու զրկանքները, գալիք օրերուն համար՝ նոր ուժեր պատրաստելով, ամրապնդելով արի հաւատքը, որ զարկէ ի վեր այդ հողին կը կապէ զիրենք վհատիլ չգիտցող վստահութեամբ մը, տկարանալ չգիտցող կորովով մը։ Ու մարդիկը, որ կը տեսնեմ դիմացս, կը խնդան, ու կիները կը ժպտին ու պզտիկները, թեւերնին վեր, կը պարեն։

ԼԵՒՈՆ ԲԱՇԱԼԵԱՆ

«Նոր Կեանք»

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՆԵՐԸ

(Զ․ եւ վերջին մաս)

Անշուշտ լրագրային յօդուածի սահմաններում հնարաւոր չէր համակողմանի ցոյց տալ Մխիթարեանների գրական-մշակութային ամբողջ գործունէութիւնը։ Ցատկապէս թերի ստացուեց Վիէննայի Մխիթարեանների հայագիտական դարակազմիկ գործունէութեան նուիրուած մասը։

Հայկական բազմաթիւ ձեռագրեր հաւաքելով եւ մեր հնագոյն գրական մշակոյթի արժէքաւոր նմոյշները կորստից փրկելով, Մխիթարեանները Եւրոպայում ստեղծեցին հայագիտական մեծագոյն մատենադարանը, որը ճոխացաւ հետզհետէ, հարկերամեակների ընթացքում, եւ այժմ, Երեւանի Մաշտոցի անուան Մատենադարանից յետոյ, հայ մշակոյթի ամենահարուստ շտեմարանն է։ Աշխարհում գոյութիւն ունեցող 24 հազար հատոր հայկական ձեռագրերից տասը հազար Մաշտոցի անուան Մատենադարանում է, չորս հազարը՝ Վենետիկի, հազար երկու հարիւրը՝ Վիէննայի Մխիթարեանների, չորս հազարը՝ Երուսաղէմի ազգային մատենադարանում։

«Մխիթարեան միաբանութեան անդամները, — գրում է Լէօն, — պտրտում էին Հայաստանի գիւղերն ու քաղաքները՝ հոգիները փրկելու համար․ բայց հոգիներից աւելի կորստից փրկում էին հայ մտքի դարաւոր պտուղները։ Ս․ Ղազարը մի փոքրիկ, մանրանկարչական Հայաստան դարձաւ, մի Հայաստան, սակայն, որ աւերանքների ու սարկութեան հայրենիք չէր, այլ գրքերի հայրենիք»։

Որպէս հայկական ձեռագրերի շտեմարան ամէն յարգանքի ու երախտագէտ վերաբերմունքի արժանի են Վենետիկի ու Վիէննայի Մխիթարեան տները։

Գրական մեծարժէք հարստութիւնը մանրախոյզ կերպով ուսումնասիրելով՝ Մխիթարեաններն ստեղծեցին հայ ժողովրդի մշակութային մեծագոյն օջախներից մէկը, իրենց հիմնած դպրոցներում գիտնականներ աճեցրին, առխական ճնշիչ մթնոլորտից ու խաւարից հեռու հրատարակչական լայն գործունէութիւն ծաւալեցին, ինքնուրոյն եւ թարգմանական բազմահազար հատորներ հրատարակեցին, որոնք վերաբերում էին պատմութեան, լեզուագիտութեան, աշխարհագրութեան, բնագիտութեան, գրականութեան, արուեստի, փիլիսոփայութեան, մանկավարժութեան, ուսողագիտութեան, բառարանագրութեան, եւ բնական ու հասարակական գիտութիւնների բազմաթիւ ճիւղերին։ Նրանք կոկեցին, մշակեցին ու հարստացրին Հայոց լեզուն գիտութեան, գրականութեան ու արուեստի բոլոր բնագաւառներում եւ, տարբեր լեզուներով բառարաններ կազմելով ու հրատարակելով, հայ ժողովրդի զաւակներին հնարաւորութիւն տուեցին ուսումնասիրելու օտար լեզուներ եւ օգտուելու մարդկութեան պատմական զարգացման ընթացքում կուտակուած մշակութային հարստութիւններից։

Մխիթարեանները հայկական մշակոյթի եւրոպական կենտրոնը դառնալով, միաժամանակ դարձան նաեւ Հայոց վերածննդի շարժման կենտրոններից մէկը։ Նրանք հայկական նոր դասականութեան հիմքը դրեցին եւ կատարեցին մի ծանր աշխատանք, որ մի քանի ակադեմիաների ջանքերով միայն հնարաւոր էր գլուխ բերել։

Մխիթարեանները հայ ժողովրդին տուեցին վենետիկեան սաներ Արփիար Արփիարեանին, Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանին, Մաթեւոս Մամուրեանին ու Մկրտիչ Աճէմեանին, Թովմաս Թէրզեանին ու անմահ Դանիէլ Վարուժանին։

Մխիթարեան միաբանները, երբեմն տեղի, երբեմն անտեղի, շատ են քննադատուել։ Քննադատներ են եղել, որոնք նոյնիսկ կրօնական միաբանութիւնից պահանջել են ... հակակրօնական քարոզչութիւն մղել, մեղադրել են, որ «Մխիթարեան ուխտի տաղանդաւոր ներկայացուցիչները չեն մերկացրել կաթոլիկ եկեղեցու յետադէմ դերն ու գործունէութիւնը, այդ եկեղեցու սեւ անցեալը ...»։

Նման պահանջը կատարելու դէպքում, ինչ խօսք, որ Մխիթարեան ուխտը կը դադարէր կրօնական կազմակերպութիւն լինելուց եւ Հռոմի Պապի ու կաթոլիկ աշխարհի պաշտպանութիւնից զրկուելով՝ գոյութիւն անգամ չէր ունենայ։ Մխիթարեանները կրօնական միաբանութիւն էին դրանից բխող բոլոր կամայ եւ ակամայ պարտաւորութիւններով։ Հասկանալի է, նրանց աշխարհայեացքը իտէալիստական էր, պատմութեանը տալիս էին իտէալիստական մեկնաբանութիւն։

Հայ ժողովրդին եւ նրա մշակոյթին Մխիթարեանների մատուցած մեծագոյն ծառայութիւնն այն է, որ այդ անխոնջ ու անձնազոհ վանականները, օրական 16 ժամ եւ աւելի, կրօնական մոլեռանդութեամբ տքնում էին փոշեպատ մատեանների առաջ, աչքի լոյս էին մաշեցնում դժուարընթեռնլի ձեռագրերի վրայ՝ իրենց ծնող ժողովրդի պատմութիւնն ուսումնասիրելու, նրա մտքի թանկարժէք բեկորները կորստից փրկելու եւ հայրենասիրական-ազատագրական ոգին բարձրացնելու համար։

Կեանքի պայմանների հարկադրանքի տակ կաթոլիկ կրօնականի սքեմ հագած մարդկանց կրծքի տակ տրոփում էր ոչ միայն հաւատացեալի, այլեւ հայրենասէրի սիրտ, հայ լեզուի, պատմութեան, գրականութեան, մեր մատենագիրների հանդէպ պաշտամունքի հասնող սիրահարի հոգի։ Եւ այդ՝ հայրենիքից հեռու՝ կաթոլիկ աշխարհի ու Հռոմի Պապի ըստեղծած ծանր մթնոլորտում ...

Մեր ժողովրդի հոգեւոր վերածննդի գործում վիթխարի է Ազգիականի Հայոց կղզու դերը։ ԺԸ․ դարի Հայաստանում, երբ «համատարած իշխում էր աւերակ եւ թանձր տգիտութիւն» (Մ․ Աբեղեան),

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ

ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ․ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Ի՞նչ բանի պարտական եմ ձեր այս անակնկալ այցելութիւնը, հարցուց։

— Մեր այցելութիւնը անակնկալ մը չէ ձեզի համար, պատասխանեց խոշոր փորով պալատականը, անշուշտ Իզզէթ փաշա նախապէս լուր տուաւ այս մասին։

— Հա, ուրեմն դո՞ւք էք Սուլթանին կողմէ բանակցութեան եկողները։

— Մենք ենք որ մեր Վեհափառ Տիրոջ կողմէ եկանք իր հրամանները հաղորդելու, միջամտեց միրալայ Օսման պէյ։

— Կրնայ ըլլալ որ Սուլթանը ձեզի հրամաններ տուած ըլլայ, բայց ես իբրեւ Սուլթանին դէմ գործող ապստամբ մը ձերբակալուած, չեմ կրնար իրմէ հրամաններ ընդունիլ, պատասխանեց Հագըը պէյ խրոխտ կերպով։

Փորը մեծ փաշան տեսնելով խօսակցութեան առած անհաճոյ ընթացքը, ուզեց միջամտել։

— Իրար սխալ չհասկնանք, ըսաւ հաշտարար ձեւով մը, Սուլթանը իբրեւ մեր տէրն ու վեհապետը, երբ փափաք մը յայտնէ, ատիկա բնականաբար մեզի համար հրաման մըն է․ այսպէս ուրեմն Սուլթանը փափաք յայտնեց որ ձեզի հետ տեսակցութիւն մը ունենանք եւ հասկընանք թէ ի՛նչ են ձեր եւ ձեր ընկերներուն դժգոհութիւններն ու պահանջները։

— Եթէ Սուլթանը այդքան հետաքրքիր է, կրնայ զիս իր ներկայութեան ընդունիլ եւ ես պատրաստ եմ այն ատեն բոլոր իր ուզած բացատրութիւնները տալ․․․ արդէն այս մտքով խօսեցաւ ինծի Իզզէթ փաշա եւ ես կը կարծէի որ դուք հոս պիտի գայիք, միմիայն զիս Սուլթանին քով առաջնորդելու պաշտօնով։

— Իրաւ է որ այդ պաշտօնն ալ ունինք, սակայն նախ եւ առաջ պէտք է մանրամասնօրէն ձեր տրամադրութիւնները իմանանք, զանոնք մեր Վեհափառ Տիրոջ հաղորդենք եւ եթէ ինք յարմար դատէ՝ այն ատեն ձեզ ալ դուցէ իր ներկայութեան ընդունելու պատիւը ընէ, ըսաւ էմին փաշա Փչալով։

— Ես որեւէ բացատրութիւն չունիմ ձեզ տալիք, պատասխանեց յեղափոխականը վճռաբար։

Այս խօսքին վրայ՝ երկու պալատականները արագ ակնարկ մը փոխանակեցին իրարու հետ եւ յետոյ միրալայը ոտքի ելլելով՝ խիստ ու կտրուկ շեշտով մը ըսաւ․

— Մեր ժամերը սուղ են եւ մեր Վեհափառ տէրը մեզի կը սպասէ, չենք կրնար ժամավաճառ ըլլալ այստեղ։

— Ազատ էք մեկնելու։

— Մեկնելէ առաջ կ'ուզենք որ մեզի յանձնէք ձեր քով գտնուած թուղթը։

— Ի՞նչ թուղթ, գոչեց Հագըը պէյ զարմացական երեւոյթով մը։

— Այն թուղթը զոր երէկ իրիկուն Ըլտըզի պալատին մէջ ձեր հագուստները փոխած ատեն վերակուին գրպանէն առիք ու ձեր ժիլէին գրպանը դրիք։

— Կը սխալիք, իմ քովս որեւէ թուղթ չկայ, պատասխանեց Հագըը պէյ հաստատ ձայնով մը, եւ եթէ նոյնիսկ այդպիսի թուղթ մը գտնուէր քովս, ի՞նչ իրաւունքով զայն ինձմէ պիտի պահանջէիք եւ ի՞նչպէս կը համարձակիք կարծել որ ես ալ այդ թուղթը ձեզի պիտի տայի։

— Կարելի է թուղթը շատ անկարեւոր բան մըն է, մէջ մտաւ դիրուկ փաշան, բայց որովհետեւ մեր Վեհափառ տէրը իմացեր է որ այդպիսի բան մը կայ, ձեր քով, հետաքրքիր եղաւ հասկնալու թէ ի՞նչ է, ուստի կարծեմ լաւագոյն է որ առանց դժուարութեան թուղթը յանձնէք։ Ասով ձեր հաւատարմութիւնը ցոյց տուած պիտի ըլլաք մեր Սուլթանին եւ անոր բարձր շնորհներուն արժանի պիտի ըլլաք։

Փաշան այս երկարաշունչ խօսքերն արտասանելէ ետք, յոգնած սկսաւ հեւ ի հեւ շունչ առնել։

— Բան մը չունիմ ձեզի յանձնելիք, ըսաւ նախկին զինուորականը, խիստ ակնարկ մը նետելով իր խօսակիցներուն վրայ։

Էմին փաշա յուսահատօրէն գլուխը կըքեց փորին վրայ, իսկ միրալայը առանց պատասխանելու դուրս ելաւ սենեակէն․ քանի մը րոպէ ետք վերադարձաւ, սենեակին դուռը կղպեց, բանալին գրպանը դրաւ, ձեռքը իր տաբատին ետեւը տարաւ եւ ըսաւ․

— Փաշա էֆէնտիին աշխատութեան սենեակէն այս սենեակը գալու համար չորս դուռնէ պէտք է անցնիլ, այդ չորս դուռները ներսի կողմէն կղպեցի եւ բանալիները գրպանս դրի, մեզի ընկերացող Ալի պէյին ալ պատուիրեցի որ վարը, փաշային սենեակը սպասէ եւ չթողու որ մէկը ներս մտնէ, մինչեւ որ մենք վար իջնենք․․․։

Հագըը պէյ անտարբերութեամբ մտիկ ըրաւ այս տարօրինակ խօսքերը, արհամարհական թեթեւ ժպիտ մը չրթունքին վրայ, միրալայը շարունակեց․

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(19 – Շար․)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՄԵՐ ՈՐԲԱՆՈՑԻ ԿԱՂԱՆԴՆԵՐԷՆ

Ա.

ՄԵՆՔ ԵՒ ՄԸՍԹԸՐ ՈՒԱՅԹԻՆ ՀԱՒԵՐԸ ...

Ցունաստան ... Սիրայ ...

Արեւէն խանձուած ապառաժներով կղզի մը: Զոր ,ցամաք պատերով փոքրիկ քաղաք մը : Քաղաքին ծայրամասը երկու մեծկակ շէնքեր , մեր որբանոցները : Մէկը աղջկանց , միւսը մանչերու համար : Երկու որբանոցներու մէջտեղ , փոքր ձորակի մը հրթունքին , Մըսթըր Ուայթին հաւնոցը :

Հաւե՛ր , «ամա ի՜նչ հաւեր ...

Այսօրուան «մինի ժիւփ» հագնող , իրենց սրունքները ցուցադրող փափկասուն տիկիններն ու նազենի օրիորդները , անկեղծ , նախանձով պիտի նայէին Մըսթըր Ուայթին սպիտակ , սիրասուն հաւերուն :

Ծունկերէն վար՝ բարակ , կարմիր սրունքներ ու տոտիկներ , անկէ վեր՝ «մինի ժիւփ»ներ շնորհալիօրէն յարդարուած : Մարմիններն լեցուն , կլորիկ , գրգռիչ կարմիր կատարներով հրապուրիչ գլուխներ ու սուր աչքեր :

×

Իրերու հարկադրանքին տակ ,— գինւորութիւն , գերութեան շրջան կամ այլ պարագաներու բերմամբ , երբ պարտաւորուած էք միասնու շրջապատի մը բնակիչները զառնալ , անպայման , քանի մը յարմարող գլուխներու հետ «ընկերութիւն» մը կը կազմէք տաքն ու պաղը միասին բաժնելու համար :

Նոյնն էր դրութիւնը նաեւ որբանոցին մէջ :

Ես մաս կը կազմէի հինգ հոգինոց «ընկերութեան» մը , որուն անունը մկըրտած էին (էինք չէ , էին) «անաֆոռ»ի ընկերութիւն : Ի՞նչ էր այս «անաֆոռ» ըսուածը :

Քորփուի մեր վարիչ տնօրէնը —, Պ. Պէշիրճեան , — օր մը , բարոյախօսութեան դասի պահուն , բառ առ բառ ըսաւ մեզի : «Շատ մանր մեղքեր ներելի են երբ անոնք ցերեկը տեղի կ'ունենան , — օրինակ , երբ բան մը կը գողնաք ցերեկը , տար գողութիւն չեն ըսեր , « անաֆոռ» կ'ըսեն , գիշերուան գողութիւններն են , որ գողութիւն կը համարուին եւ որով մեղք » :

Ես , անձնապէս , ոչ ցերեկը «անաֆոռ»ի եւ ոչ ալ գիշերուան գողութիւններու մասնագէտ էի , խոստովանիմ , խումբին ամէնէն վախկոտ եւ ամէնէն անճարակն էի , ես ուղղակի բեռ էի ընկերներուս վըրայ :

Արտակարգ ուշիմն ու «անաֆոռ»ճին մեր խումբին ղեկավար կարմիր Գօղոն էր (Գրիգոր) : Այդ կարմիր մակդիրը փակցուցած էինք իր կոնակը ոչ միայն անոր համար որ կղմինտրի գոյն մազեր ունէր , այլ , որովհետեւ , եթէ յիշողութիւնս գիս չի դաւաճաներ , Խարբերդցի Կարմրէ գիւղէն էր :

Փոքրակազմ , նիհար , ոսկոր ու կաշի : Բայց չարժուն , արտակարգօրէն ճարպիկ ու անվախ : Առանց Գօղոյին , մեր խումբը դժուար թէ նարինջի , թուզի , այծի կոտոշի կամ այլ պտուղներու երես տեսնէր :

Կիրակնօրեայ քանի մը ժամուան ազատութենէն օգտուելով , անպայման , ծոցը լեցուն որբանոց կը մտնէր : Ի՞նչպէս կ'ընէր , ո՞րտեղէն կը ճարէր , չէինք գիտեր : «Անաֆոռ» է , կերէք , այլին մի հարցնէք , — կ'ըսէր լայն ժպիտով մը , — պատասխանելով մեր բոլոր հարցումներուն :

Օր մը , Կաղանդի նախօրեակին , մեզ իր շուրջը հաւաքեց ու խորհրդաւոր կերպով իր մաքին մէջ պատրաստած ծրագիրը մեզի պարզեց : « Տղաք , գիտէք թէ երկու օրէն Կաղանդ է , — Նոր տարի — : Տնօրէն , ուսուցիչներ ու պաշտօնեաներ «քէյֆ» պիտի ընեն , հնդկահաւ պիտի ուտեն , ես ալ ձեզի հաւ պիտի կերցնեմ , պայմանաւ որ երկու օգնական տաք ինծի» : Ու առանց սպասելու մեր պատասխանին , ցուցամատը երկարեց Միհրանին եւ ինծի «դու , դու , կը բաւէ » :

Ե՞ս , դոյնս նետած հարցուցի իրեն կոտրտած ձայնով մը : «Այո , դու» : Դու հաւապահ Տիգրանին լաւ բարեկամ ես , հայրենակիցդ է ,անոր հետ թերեւս գործ ունենանք :

Ե՞ս , Տիգրա՞նը , հայրենակի՞ց ... ըսել է մեր գործը Մըսթըր Ուայթին նազենի հաւերուն հետ պիտի ըլլայ : Հաւատացէք , եթէ չամչնայի , աւելին՝ եթէ չըվախնայի Գօղոյէն բացարձակ կերպով պիտի մերժէի : Մըսթըր Ուայթին հաւերուն հետ գործ ունենալը չափազանց ծանր , պատասխանատու գործ էր , ես կը նախընտրէի անօթի գիշերել ,քան թէ այդպիսի վտանգաւոր գործի մը ձեռնամուխ ըլլալ :

Բայց Գօղոն էր հրամայողը , խուսափում չկար :

Ծիշդ Կաղանդի նախօրեակին , դարձեալ մեզ իր շուրջը հաւաքեց , դարձեալ իր ծրագիրը պարզեց այս անգամ աւելի ընդարձակ ու վճռական , «տասնըհինգ օր է , բոլոր ճամբաները , անցքերը ուսումնասիրած եմ , քու պաշտօնդ պիտի ըլլայ — դարձաւ ինծի ,— որբանոցի ճամբան հսկել , երբ վտանգաւոր բան մը նշմարես , թռչունի պէս ճուայ : Դուն ալ , —դարձաւ Միհրանին , — Մըսթըր Ուայթին «խոնաղ»ին ճամբան պիտի հսկես : Իսկ դուք Պետրոս , Արտաւազդ , որբանոցի հանդիսութիւնները վերջանալէ ետք՝ շիտակ կը վազէք տնակը թիթեղէ վառարանին կրակը Նարուզողոնոսորի խարոյկի կրակէն աւելի բարկ կ'ընէք , մնացեալը իմ գործս է ...» :

Անհրաժեշտ է յիշել , որ մեր որբանոցին կռնակը , բարձր բլուրին ստորոտը , հողամաս մը տրամադրած էին մեզի , որբերուս , եւ արտօնած էին որ տնակներ շինենք մեր պարապոյ ժամերը հոն անցընելու համար : Ու այդ տնակներու խումբին անուն մը ալ դրած էինք , — « Ուայթ թաւուն», (ճերմակ քաղաք , ի պատիւ տնօրէնին ալ) : :

Երեկոյեան , ամանորի առթիւ սարքըւած հանդէսը տեւեց բաւական երկար : Հոգեցահ քարոզներ , անվերջանալի հոգեւոր երգեր ու աղօթքներ իրարու յաջորդեցին սպառելով մեր համբերութիւնը : Մեր խելքն ու միտքը այլ տեղ էր , մենք այլ բաներ կ'երազէինք : Կաղանդ Պապան ի՞նչ պիտի բերէր մեզի , ո՞րքան , քանի՞ հատ ընկոյզ կամ կաղին , թուզ կամ այծի կոտոշ ...

Ու յետոյ մենք ծրագիր մը ունէինք : Ես մասնաւոր պաշտօն ունէի , Գօղոյին ծրագիրը Ջուրը խմալիք ծրագիր չէր , ես Գօղոն լաւ կը ճանչնայի ... :

Վերջապէս հանդէսը վերջացաւ : Տնօրէնը իր մաղթանքները վերջացուց աւելցընելով թէ այդ գիշեր մենք ազատ էինք լոյսերը բաց ձգելու եւ մեր գիտցած ձեւով զուարճանալու :

Հապճեպով դուրս ելայ սրահէն եւ Գօղոն գտայ : Հոն էին նաեւ միւս ընկերներս : Հիմա պիտի սկսէր մեր յանդուգն ծրագիրին ամբողջական գործադրութիւնը ... Հէյ , խեղճուկ Մ. , պիտի կրնա՞յի՞ր , քաջութիւնը պիտի ունենայի՞ր գիշերը մութին մէջ մինակի ճամբուն վրայ կենալու , հսկելու եւ ...

Վախը օղակած էր ամբողջ էութիւնս , մարմինիս վրայ ժաժ կար , ու տրամադրութիւնս փշրուած անօթի մը կերպարանքը ունէր : «Ինչ , – կը մտածէի — ինչ : «Իշտէ» բաներ մը տուին , վաղը կէսօրին ալ միսով փիլաւ մը տալու խոստումը կար , ալ ինչ պէտք կար գողութեան , այս անօրինակ արկածախնդրութեան ...

Բայց Գօղոն խօսք կը հասկնա՞ր « Հաւ պիտի ուտենք » ըսած էր ու այդպէս ալ կ'ընթանար , կարելի՞ էր առարկել :

Ժամերը յառաջացան : Որբանոցի շըրջապատին մէջ կամաց –կամաց հանդարտութիւնը սկսաւ տիրել : Ոմանք իրենց մահիճներուն վրայ քաշուած , փոքրիկ տարրակին պարունակութեան հաշիւը կ'ընէին : Ուրիշներ սկսած էին ընկոյզ , կաղին , թուղ խաղալ , կամ գանոնք խաղի մէջ դնել :

Անհանգիստը մենք էինք , մասնաւորապէս ես : Հաւ պիտի ուտէինք ... հաւ ուտելը դիւրի՞ն բան էր : Եթէ ինծի մնար՝ գետնին տակը անցնի այս հաւուն միսը ... Բայց եւ այնպէս որոշուած ժամուն ամէնքս ալ մեր պաշտօնին գլուխը գտնուեցանք : Ես ահ ու դողի մէջ կը հսկէի գոյդ որբանոցներու ճամբան , ու պատրաստ էի թռչունի մը պէս ճուալու եթէ կասկածելի բան մը պատահէր : Միհրանը , միւսները , իրենց պարտականութեան գլուխն էին :

Մեր Գօղոն , պարկի պէս բան մը չալակը , հովի պէս անցաւ մօտէս ցած ձայնով պատուիրելով որ սպասեմ : Երե՞ք րոպէ , հի՞նգ րոպէ անց , «քալէ» ձայնը հեռուէն ... Հինգ վայրկեան ետք մենք բոլորս մեր տնակին մէջ , Գօղոյին բերած երեք սպիտակ փառաւոր հաւերը փետտելու մեծ գործողութիւնովը զբաղած էինք :

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

(Մնացեալը յաջորդով)

չէր կատարուի Մխիթարեան հրաշքը , որով սկզբնաւորուեց Հայոց գրական–մըշակոյթային երկրորդ ոսկեդարը : Պատմութեան քառուղիներում մենք չենք յիշում մի ուրիշ փոքր , հալածուած ազգ ,որ նման հրաշք ունենայ ... Այդ հրաշքը այժըմ էլ շարունակւում երկու հարիւր յիսուն տարուայ հեռուներից այսօր էլ կենդանի երեւում է Մեծ Սեբաստացու յաղնատանջ ու լուսաւոր կերպարը : Երեւում են Ջամչեանի , Բագրատունու , Աւգերեանի , Ալիշանի անկրկնելի մի ամբողջ համաստեղութիւնով իմաստուն ու պայծառ դէմքերը ...

Երկու հարիւր յիսուն տարուայ հեռուներից այսօր , մեզ մեր երախտապարտ սերնդին են նայում Մխիթարեան պանթէոնի անմահները , նայում են Հայոց աշխարհին , ուր , դարերի տրկութիւնից ու միջնադարեան խաւարից ազատագրըւած ժողովուրդը ստեղծում է իր մեծ մշակոյթը ...

ՍՏ. ԿՈՒՐՏԻԿԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՆԺԴԵՀ , կեանքն ու գործունէութիւնը , նշխարներ , վկայութիւններ : Հրատ. «Յեղափոխական Ալպոմի» , Պէյրութ , 1968 :

ԼՈՒՍՆԱՊԱՐՏԷԶ , քերթուածներ , գըրեց Զարեհ Խրախունի , հրատարակութիւն «Ահեկան»ի , Պէյրութ , 1968 :

ԾԻԾԱՂ

Երկու խոհարարուհիներ կը զրուցեն :

— Աշխատած նոր տանդ մէջ՝ լաւ կ'ուտե՞ս , կը հարցնէ առաջինը երկրորդին :

— Ոչ , սիրելիս : Գրեթէ անօթի կը մնամ , կը պատասխանէ երկրորդը : Երբ կերակուրը համով կ'ըլլայ՝ տէրերս ինծի բան չեն ձգեր : Իսկ երբ լաւ չըլլար՝ ես անգամ չեմ կրնար եփածս ուտել :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (376)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Ամէնքն ալ կը լռէին եւ Անժոլրա գըլուխը վար կը ծռէր :

Ունկնդիր մը երբ կը լռէ , խօսողը կը կարծէ թէ ան իր ըսածներուն կը հաւանի կամ խօսք տալու հնարքը չգտնելով անոր կողմը բռնելու կը ստիպուի :

Մարիուս , գրեթէ առանց շունչ առնելու , շարունակեց , հետզհետէ բռնկուն եռանդով մը համակուելով :

— Արդարասէր ըլլանք բարեկամներ , այսպիսի կայսեր մը կայսրութիւնը ըլլալ , ո՜հ շատ փառաւոր ճակատագիր մըն է ժողովուրդի մը համար , երբ մանաւանդ Ֆրանսան է այդ ժողովուրդը , իր հանճարը այդ մարդուն հանճարին հետ կը միացնէ : Երեւիլ եւ իշխել , քալել եւ յաղթանակել , զօրաց օթեւան ընտրել ամէն մայրաքաղաքները , կրենատիէները առնել եւ թագաւոր ընել , տէրութեանց անկումը վճռել , յարձակելու համար քալելով Եւրոպան այլակերպել , զգացնել ամէնուն թէ երբ կը սպառնար , ձեռքդ Աստուծոյ սուրը բռնելու կը պատրաստես միայն մէկ մարդու մը հետեւելով՝ Աննիպալի , Կեսարի ու մխանդամայն Շարլըմանի հետեւած ըլլալ , անուանուիլ այնպիսի ժողովուրդ մը որ անոր ամէն արշալոյսներուն հետ յաղթութեան մը փառաւոր լուրը կ'աւետէ , զարթուցիչ ժամացոյցի տեղ Էնվալիտի թնդանօթը ունենալ , լուսեղէն անդունդներու մէջ յաւերժապէս փայլատակող ահագին բառեր նետել , ինչպէս են Մարէնկօ , Արքոլ , Օսթերլից , Իէնա , Վակրամ , դարերու գէնիթներուն վրայ ամէն վայրկեան յաղթութեանց համաստեղութիւններ ծագեցնել , Ֆրանսական կայսրութեան զուգակշիռը ընել , ազգերու մեծը ըլլալ եւ բանակներու մեծը ծընանիլ , ամէն կողմէ իր արծիւները սաւառնելու ղրկող լերան մը պէս իր հովմէական կորիճներու գունդերը աշխարհի չորս կողմը ղրկել , յաղթել , տիրել , շանթահարել : Եւրոպայի մէջ ըլլալ այնպիսի ժողովուրդ մը որ փառքի ծայրայեղութեամբ ոսկեպէս կը փայլի կարծես ,պատմութեան մէջէն տիտաններու փողերդ մը հնչեցնել , երկու անգամ տիրապետել աշխարհի , աշխարհակալութեամբ եւ ակնախտիղ փողփողումով ասիկա վեհ է . ի՞նչ կայ աւելի մեծ :

— Ազատ ըլլալ , ըսաւ Քոմպըֆէր :

Հիմա իր կարգին խոնարհեցուց գլուխը Մարիուս . այս պարզ եւ ցուրտ խօսքը պողպատեայ սլաքի մը պէս անոր վիպական արինը ծակած անցած էր , եւ Մարիուս կը զգար թէ անյայտ կ'ըլլար իր այդ աւիւնը :

Երբ աչքերը վեր առաւ , Քոմպըֆէր ալ սրահին մէջ չէր : —

Հաւանական է թէ Քոմպըֆէր Մարիուսի ծայրայեղ գովեստին տուած պատասխանէն գոհ ըլլալով , իրօք մեկնած էր , եւ Անժոլրայէն զատ ամէնքն ալ անոր ետեւէն գացած էին : Սրահը պարպուած էր : Անժոլրա Մարիուսի հետ մինակ մնացած էր եւ ծանրապէս անոր կը նայէր : Սակայն Մարիուս երբ իր գաղափարները քիչ մը վերաժողվեց , ինքզինքը յաղթուած չհամարեց , իր եռանդէն մաս մը մնացած էր դեռ , եւ անշուշտ Մարիուս անով Անժոլրայի դէմ հաւաքաբանութիւններ պիտի հիւսէր , երբ յանկարծ ձայն մը լըսուեցաւ , որ սանդուխին վրայ կ'երգէր հեռանալով :

Երգողը Քոմպըֆէրն էր՝ երգն ալ հետեւեալը .

Թէ ինձ տուած ըլլար Կեսար
Պատերազմներ , փառք , ճոխութիւն ,
Եւ թէ դադրիլ ինձ հարկ ըլլար
Ա՛լ սիրելէ մայրս սիրուն :
Պիտ՛ ըսէի մեծ Կեսարի ,
Մերժեմ քու փառք , իշխանութիւն .
Ոհ կը սիրեմ մայրս աւելի .
Սիրեմ միայն մայրըս սիրուն :

Քոմպըֆէրի սիրալին եւ վայրկեանական ձայնը , որով կ'երգէր այս տուները , տարօրինակ վսեմութիւն մը կուտային անոնց : Մարիուս որ խոհուն էր , եւ ձեղունին կը նայէր , գրեթէ մեքենապէս կրկնեց .

— Մա՞յրս ... :

Նոյն պահուն զգաց թէ իր ուսին վրայ էր Անժոլրայի ձեռքը :

— Քաղաքացի , ըսաւ Անժոլրա , մայրս ըսածը Հանրապետութիւնն է :

ԳԼՈՒԽ ՀԶ.

ԿԵԱՆՔԻ ՆԵՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Այդ իրիկուն Մարիուսը խորապէս սարսռեցաւ եւ սրտին մէջն ալ թախծութիւն մը ծաւալեցաւ :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Ասփիկեան եւ զաւակը՝ Անտրէ – Եղիա, Պ. Շահէն Ջամալեան, Տիկին Վարդուհի Գայաճեան եւ բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Մարսէյլի Ս. Սահակ Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ (Փրատօ) : ԱՒԵՏԻՍ ԱՍՓԻԿԵԱՆԻ մահուան տարելիցին առթիւ :

Ողբացեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ :

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղը ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Այրի Տիկին Սիրվարդ Ղուկասեանի իր ամուսնոյն Ստեփան Ղուկասեանի մահուան տխուր առթիւ: Այս առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի (Սեւրանէն) Տէր եւ Տիկին Փանոս Օհաննէսեան՝ քսան ֆր., Այրի Տիկին Ա. Բէօսէեան 10, Մոնմորանսիէն Տէր եւ Տիկին Ն. Բէօսէեան տասը ֆրանք :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ուրբաթ, Յունուար 3, ժամը 20.45ին Օթանի *նախկին շէնքին* մէջ,
(Մեթրօ Փորթ Տօֆին)
Centre Universitaire Dauphine
Place du Ml. de Lattre de Tassigny
Amphithéâtre 6, 2ème étage
Կը նախագահէ ՓՐՈՖ. ՇԱԼՈՆԺ
(Փարիզի Աստղադիտարանէն)

Կը դասախօսէ Բիւրականի աստղադիտարանի տնօրէն Փրոֆ. Համբարձումեանի տեղակալ՝

ՓՐՈՖ. Լ. ՄԻՐԶՈՅԵԱՆ

Նիւթ՝ Գիտութիւնը Հայաստանի մէջ :

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ ժամը 20.30ին, նախկին հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան :

Յունուար 12ին :

×

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղին : Յունուար 5ին :

Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ : Բարձր հովանաւորութեամբ Թեմիս առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ

Մասնակցութեամբ Պօմոնի եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդի :

Գեղարուեստական բաժին, պատրաստուած դպրոցին ուսուցիչ Հայր Գեղամի կողմէ, մասնակցութեամբ աշակերտութեան :

Ճոխ սեղան, նուէրներ փոքրիկներուն:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը «Մանուկներու Օր»ը կը տօնէ Տօնածառ – հանդէսով, Յունուար 5ին Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, քաղաքապետարանի շքեղ սրահին մէջ: Գեղարուեստական բաժին դպրոցի աշակերտներու կողմէ : խմբերգ, արտասանութիւն, մեներգ, պար եւ տրամախօսութիւն :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Մշակ. Տան յանձնախումբը կը փնտռէ ամուսնացած զոյգ մը՝ պիւֆէի *սպասարկութեան եւ Տան մաքրութեան գործըստանձնելու համար :*

Բնակութեան յարմարութիւններ :

Դիմել ամէն օր, ժամը 15էն 19.30, Մշակոյթի Տան դրասենեակը :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԾՆՈՒՆԴ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 1 Յունուար.—Կաղանդ եւ Տարեմուտ: *Ս. պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին: Կը պատարագէ* Նորվան Աբեղայ Զաքարեան :

ԿԻՐԱԿԻ, (5 Յունուար), Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի :

Առաւօտուն Ս. պատարագ չի մատուցուիր : Միայն առաւօտեան ժամերգութիւն եւ խոստովանութիւն տեղի կ'ունենայ ժամը 9.30ին: Ճրագալոյցի երեկոյեան ժամերգութիւնը եւ Ընթերցուածները կը սկսին ժամը 3.30ին: Ընթերցուածները պիտի կարդան Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի սանուհիները :

Ճրագալոյցի Ս. պատարագը կը սկսի ժամը 5ին: կը պատարագէ Գիւտ Ծ. Վրդ. Նագգաշեան :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի : *Ժամերգութիւն՝ ժամը 8ին: Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10-ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ*

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Կաթողիկոսական պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց :

Պատարագի աւարտին կը կատարուի Ջրօրհնէքի արարողութիւն :

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Մեռելոց :

Ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի, որու աւարտին կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց :

ԿԻՐԱԿԻ, 12 Յունուար.— Է. օր Ծնընդեան: Ժամը 10ին, պատարագ կը մատուցուի :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, 13 Յունուար, Տօն անուանակոչութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի : *Ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի: Յաւարտ պատարագի հոգեւորականներ եւ ժողովուրդ կ'առաջնորդուին եկեղեցւոյս խորհրդարանը, ուր կը կատարուի Ջրօրհնէք՝ նախագահութեամբ Հայրապետական պատուիրակ Սրմազան Հօր :*

×

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ԼԻՈՆ, Ս. ՅԱԿՈԲ

ՇԱԲԱԹ, 4 Յունուար, *Երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը 15.30ին: Ճրագալոյց, Ընթերցուածք ժամը 16ին: Ս. պատարագ, ժամկը 16.30ին:*

ԿԻՐԱԿԻ, առաւօտեան ժամերգութիւն, ժամը 8ին, *Տօն Ծննդեան եւ Ս. պատարագ ժամը 10ին, Աստուածայայտնութեան կարգ Ջրօրհնեաց ժամը 12ին:*

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 9ին, Մեռելոց Ս. պատարագ ժամը 10ին, հոգեհանգիստ 11ին:

×

ՍԷՆԹ – ԷԹԻԷՆ

ԿԻՐԱԿԻ, առաւօտ Ս. պատարագ, երեկոյեան ժամերգութիւն եւ «Ճրագալոյց», նաեւ պատարագ :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Ծնունդի հանդիսաւոր պատարագ, յիշատակ Մեռելոց եւ զկնի «Ջրօրհնէքի արարողութիւն» Խաչի կնքահայրութիւն փափաքողները, բարեհաճին նախապէս իմացնել վարչութեան :

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Շաբաթ 4 Յունուար, Ճրագալոյց, ժամը 15.30ին, Կիրակի 5 Ս. Ծննդեան պաշտամունք եւ Ս. պատարագ ժամը 8.30ին:

Յաւարտ Ս. պատարագի, Ջրօրհնէնքի արարողութիւն :

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՇԱԲԱԹ.— Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 18ին :

ԿԻՐԱԿԻ.— Տօն Ծննդեան եւ Մկրտութեան Յիսուսի եւ Քրիստոսի, *առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8.30ին, պատարագ 10ին, պատարագէն ետք Ջրօրհնէքի արարողութիւնը պիտի երգէ եկեղեցւոյս Դպրաց Դասը (Կոմիտասեան), ղեկավարութեամբ* Հայազատ Օհանեանի:

×

ՎԻԷՆ.— ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Հայկ. Ծնունդի առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, կը կատարուի հայկական ծէսով Ս. պատարագ Սէն Ժօզէֆ մատրան մէջ :

Նոյն օրը, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, կազմակերպուած է ընտանեկան խնջոյք մը Օհանջանեան սրահը :

Հայարոյր մթնոլորտ, հայկական խորոված, ճոխ պիւֆէ, ուրախ եւ հաճելի շրջանակ : Մուտքը ազատ է

Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

(Քանթ. Ֆէրիէ – Սէնթ – Անթուան)

Սէնթ Անթուանի Հայոց Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղական խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ Նոր Տարուան Կաղանդի օրը եւ յառաջիկայ Ճրագալոյցի եւ Ս. Ծընընդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի տօներուն առթիւ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի, Նոր հոգեւոր հովիւ՝

վաշէ Վարդ. Իգնատիոսեանի *կողմէ :*

ՇԱԲԱԹ.— Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի : *Երեկոյեան ժամը 4.30ին, Ընթերցուածք 5.30, պատարագ 6ին :*

ԿԻՐԱԿԻ.— Տօն Ծննդեան եւ Մկրտութեան, Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, առաւօտեան ժամը 8, պատարագ 10, քարոզ եւ պատգամ 11, պատարագէն ետք Ջրօրհնէք կը կատարուի 12ին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Առնուվիլ – Սարսէլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Թոքաթլեանէ յիսուն ֆր., իրենց զաւկին ամուսնութեան առթիւ :

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Պերճ Մավեան 500 ֆր. կը նուիրեն Նարդունիի ֆոնտին, գրագէտին յիշատակ : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Կիրակի, 12 Յունուար, Հանդիսաւորութիւն, Յայտնութեան եւ Մկրտութեան: Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժամը 10.30ին :

ՄԱՐՍԷՅԼ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ

Պատրաստուեցէք Պոլսահայերու Հայր. Մշակ. Միութեանս սարքած Ս. Ծնընդեան աւանդական շքեղ տօնածառին՝ որ այս տարի տեղի պիտի ունենայ, 19 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր ձեզ ծանօթ Ֆարօյի գեղեցիկ սրահներուն մէջ:
71, Bd. Charles-Livon, Hôtel du Pharo

Աչքի, ականջի, քիմքի վայելքներով առլի՝ այս յիշատակելի տօնածառին, կը խնդրուի այժմէն ապահովել ձեր սեղաններ, դիմելով ինչպէս միշտ, ձեզ ծանօթ վարչական անդամներուն եւ կամ կեդրոնատեղին 37պիզ, Թիւպանօ փողոց, *Պ. Եավէրի գրասենեակը, հեռ.* 20–26–74:

Պարողներուն՝ Օրքէսթրը Ռաֆայէլ Սէռանօ, *մանուկներուն* զուարթութիւնը *ապահովուած :*

Հաճելի անակնկալներ եւ գեղարուեստական բաժին :

1/2 GROS **LYON** DETAIL

ALIMENTATION
SUPER-BOUCHERIE

BAHADOURIAN

8, Rue Abraham Bloch, Gerland

Դիւրացնելու համար յաճախորդներու փարքինկը

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ ՇՔԵՂ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

244, RUE VENDOME — LYON (3e)

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ
ԵՒ
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ — ՊԵԼԺԻԱ, ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ, ԱՆԳԼԻԱ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

PATISSERIE ORIENTALE

TOUTES LES VARIÉTÉS **TOUTES LES SPÉCIALITÉS**

NOS SPECIALITES

Արմաւ, « պամիա », « եալանճի տոլմա », յունական « Թուրշի », « պիպէռ », տերեւ, Թահին հելվա, « վանիլ », չոքոլա, «նուաղէթ», « լոզում », «սադըզ », պիստակ, Շիրակ օղի (41–45°), Իզմիրի *չամիչ, « սուճուք », առաջնակարգ սուրճ,* (ճարավան եւ մոքա), *համեմներ,* մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, *« գաչքավալ » պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, « քուսքուս », հարիսա,* սումագ, թարամա, լամիս, ճատայիֆ, *եւայլն եւ մանաւանդ՝* ապուխտ *կեսարացի մասնագէտի մը կողմէ պատրաստուած :*

ԱՅՑԵԼԵՑԷ՛Ք

Անպայման, ձեր նուէրներուն համար ճոխ եւ ընտիր մթերք : Ինչ որ ձեր մտքէն կ'անցնի, կը գտնէք :

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ

ՀԱՐՍՆԻՔԻ, ՆՇԱՆՏՈՒՔԻ, ՀԱՆԴԷՍԻ, ԽՆՋՈՅՔԻ համար յատուկ գիներ եւ դիւրամատչելի պայմաններ :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ ՄՍԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸ որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն:
Tous produits d'Afrique du Nord et d'Orient

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ նաեւ ձեր նուէրներուն համար նոր աւելցուած ճոխ մթերանոցի կալերին որ կը պարունակէ բոլոր խոհանոցի իւթանսիլները, *նոր ճաշակաւոր պիպլօները, արեւելեան սրճեփ, սուրճի գաւաթ, ափսէներու տեսակներ կարկանդակի համար նաեւ սուրճի ջաղացք, ինչեր ինչեր որ ձեր մտքէն կ'անցնի :*

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ « ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ » Է

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale

Directrice : Arpik Missakian

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար․ 90 Ֆ․ Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ․
Արտասահման՝ Տար․ 105 Ֆ․ Հատը 0,50

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ 3 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
VENDREDI 3 JANVIER 1969

Le Numéro 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11403 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.403

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՄԱՆՈՐԻ ՅՈՅՍԵՐՈՎ

Տարօրինակ հակասութեամբ մը, մարդիկ միշտ ուրախութեան մէջ կը թաղեն տարին, որ կը մեռնի, մոռնալով պահ մը, որ նաեւ իրենց կեանքին մէկ տարին է որ կը թաղուի, ու ոչ ոք գիտէ թէ ի՞նչ պիտի բերէ նոր տարին։ Բայց յոյսը, որ դարերու ընթացքին, ապրելու կամ մեռնելու ուժ տուած է ակարին ու զօրաւորին, տեւական պատրանքը եղած է հաւատացեալին ու անհաւատին, պատճառ է նաեւ, որ ուրախութեան ողջոյնով դիմաւորուի նոր տարին։

Այս անգամ թէեւ մթնոլորտը ոչ մէկ յաւատեսութեան ծնունդ կրնայ տալ ու աշխարհի մեծերը, նոր հողերով բեռնաւորուած, առաջին օրերէն իսկ բարդ հարցեր ունին լուծելիք։

×

Փոքր երկիր մը, քանի օրէ ապարէկդ կը կարդայ բոլոր մեծերուն։ Զի վախնար բանաձեւերէ, որոնց արժէքին շատոնց ծանօթ է։ Կը յայտարարէ թէ կը նախընտրէ դատապարտուիլ քան ցաւակցութիւն ընդունիլ, ու Ապահովութեան անզօր Խորհուրդ մը, կը շարունակէ խօսքերով մխիթարել բոլոր դոհերը։

Քանի մը օրէն, նոր նախագահ մը ծանր ժառանգութիւն մը պիտի ստանայ, Սպիտակ Տան մը մէջ։ Գիտէ անշուշտ թէ լուսին երթալը չի բաւեր, հարկ է որ Պիաֆրայի մէջ մանուկներ չմեռնին սովէ, Վիէթնամի մէջ եղբայրը եղբօրը չսպաննէ, Եւրոպայի սրտին վրայ, կարմիր հրասայլեր չպատասխանեն երբ ժողովուրդ մը կ'ուզէ ազատութիւն երգել, ու սեւ ոսկին չշարունակէ կարմիր արիւն հոսեցնել, աշխարհի այս կամ այն կողմը։

Ու այս բոլոր վէրքերուն կարգին, յանկարծ վէրքերէն մէկը կը թարախոտի, այն ատենն, որ կը սպառնայ վարակել աշխարհը։

Միջին Արեւելքի տեսարժան Զուիցերիան ձայն կը բարձրացնէ։ Կը դգայ վըտանգը ու մեծերը կ'անդրադառնան թէ չի բաւեր մեծ ըլլալ ու դրադիլ միայն մեծ շահերով, հարկ է չանտեսել փոքրերու շահերը, անոնց ալ ապրելու իրաւունքը, արեւին տակ խաղաղութիւն վայելելու արդար պահանջը։

Նախագահ տը Կոլ ուզեց, որ Ֆրանսայի ժողովուրդը, նման Հայոց մանուկին մկրտութեան աւազանին առջեւ, հաւատք ու յոյս ունենայ։

Հաւատք ու յոյս լուսաւոր օրերու, անոյշ ժամերու, պայծառ արշալոյսներու։

Հաւատք ու յոյս բարեբեր աստւօտներու, խաղաղ վաղորդայններու, ազատ կեանքերու։

Հաւատք՝ որ զօրաւորին պատճառաբանութիւնը, միշտ լաւագոյնը չէ, յոյս՝ որ արդար դատերն ալ, օր մը, կը լուծուին։

Հաւատք՝ որ փոքր ժողովուրդներու ձայնն ալ կը լսուի։ Յոյս՝ որ հարազատ հողեր կը վերադառնան հարազատին ծոցը։

Նման Հայոց մանուկին, համայն մարդկութիւնը, այսօր կրկին, նոյն ծարաւներն ունի, ու տարին կը դիմաւորէ, Ամանորի յոյսերով։

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՊԱՏԳԱՄԸ

ՀԱՒԱՏՔ ԵՒ ՅՈՅՍ, ԿԸ ՇԵՇՏԷ ՏԸ ԿՈԼ

Երեքշաբթի իրիկուն, նախագահ տը Կոլ ներկայացուց իր մաղթանքները Ամանորի առթիւ։

«Նոր տարուան լաւագոյն մաղթանքներս կը ներկայացնեմ, ամբողջ սրտով։ Միրտ մը, որուն երկար ատենէ, թոյլ տուէք որ ըսեմ, չէն խնայած Ֆրանսայի վերաբերող հոգերը, բայց, որ, կը վստահեցնեմ, այսօր լի է յոյսով։

«Ճիշդ է, անցեալ գարնան, մեր երկիրը որ տասը տարի է, կը բարձրանար վերանորոգման զառիվերը, իր վերելքին մէջ գլխու պտոյտ ունեցաւ։ Պահ մը, կարծուեցաւ նոյնիսկ, որ ինքզինքը պիտի ձգէր անդունդին ախտաւոր քաշողականութեան եւ պիտի գլորէր մինչեւ վար։ Յետագային, մեր տնտեսութեան ծանրակշիռ անհաւասարակշռութիւնը, անխուսափելի հետեւանք երկու ամսուան անդամալուծութեան, ծանր բեռը զոր կրեցինք դայն դարբեցնելու համար եւ հսկայ վարկերը բաշխուած վերսկսումին համար, մեզ առաջնորդեցին յանկարծ եւ «տաքը տաքին» դրամական տագնապի մը, որ խնդրոյ առարկայ կ'ընէր մեր ֆրանքին արժէքը եւ միաժամանակ, մեր ունեցածին եւ վճարումներուն արժէքը եւ մեզ կրնար ենթակայ դարձնել օտար փոխատուներու եւ աւելի հրճուանքը կը յարուցանէր դրամի, քաղաքականութեան եւ մամուլի չահադործողներուն»։

Այս յուսի պատկերէն ետք, նախագահը կը նկարագրէ թէ ի՞նչ պատահեցաւ երբ Մայիս 30ին, Ֆրանսայի ազգը ինքզինքը գտաւ, ու դանդուածային կերպով պատասխանեց Պետութեան ղեկավարին կոչին։ Յետոյ ընտրութիւններով, փառաւոր կերպով ցոյց տուաւ իր կամքը՝ կարգն ու հիմնարկութիւնները պահպանելու ու տը Կոլ կը շարունակէ․— «Թաղենք այս բոլոր ստատմանները, որ մեզ չարչարեցին վերջացող այս տարուան ընթացքին։ Զգենք անոնց մեղսակիցներուն եւ կուսակիցներուն տխրութիւնն ու յուսախաբութիւնը։ Վասնզի, այն իրողութիւնը որ դլուխ հանեցինք բոլոր խոչընդոտները, լաւագոյն պատճառները կուտայ մեզի, որ վստահութիւն ունենանք մենք մեզի հանդէպ»։

Ամէն պարագայի մէջ, կը չեշտէ տը Կոլ, ոչ մէկ բան կարելի է ընել անիշխանութեան մէջ, մանաւանդ Ազգ․ կրթութեան մէջ, որովհետեւ հակառակ պարագային չի գործադրուիր ինչ որ եղած է տասը տարիէ ի վեր։ Ինչ կը վերաբերի տնտեսութեան, գիներու կամ ամսականներու սահմանափակումները անհրաժեշտ են։ «Յետոյ պէտք է յաղթահարել նաեւ բարոյական անհանդստութիւնը, որ մանաւանդ մեզ մօտ, մեր անհատականութեան պատճառով, յարակից է արդիական մեքենական եւ նիւթապաշտ քաղաքակրթութեան։ Հակառակ պարագային, քանդումի մոլեռանդները բացասականութեան քարոզիչները, ամբոխավարութեան մասնագէտները, լաւ առիթ մը կ'ունենային չահագործելով դառնութիւնը, խառնակութիւն յառաջ բերելու»։

Ապա տը Կոլ կը ծանրանայ «դարուս հիւանդութեան» վրայ, որ հիւանդութիւնն է հողիներուն։

Իր եզրակացութեան մէջ, Նախագահը կ'ըսէ թէ եթէ Ֆրանսա ուրիշներուն պարտի ձգել լուսին երթալու փառաւոր արժանիքը, այդ չի նշանակեր թէ Ֆրանսա ուրիշ դեր չունի խաղալիք։ Ընդհակառակն, ու տը Կոլ կը թուէ Ֆրանսայի վիճակուած պարտականութիւնները՝ համագործակցութիւն արեւելեան Եւրոպայի հետ, յոյս որ շնորհիւ Փարիզի խօսակցութեանց վերջ գտնէ Վիէթնամի պատերազմը, միջազգային լուծում մը գտնուի Միջին - Արեւելքի տագնապին եւ գրաւուած հողերը պարպուին, Քանատայի Ֆրանսացի ժողովուրդը կարենայ իր ազգային կեանքը վարել, Չինաստանը ՄԱԿի անդամ ընդունուի, քաջ Պիաֆրան իր ճակատագիրը կարենայ որոշել եւն․։

Ու տը Կոլ կը վերջացնէ․— «Ֆրանսուհիներ, Ֆրանսացիներ, Տարւոյն սկիզբը, Ֆրանսայի յաջողութեան համար, իր անունով ձեր բոլորին կը մաղթեմ ազգային հաւատք եւ յոյս։ Կեցցէ՛ Հանրապետութիւնը, կեցցէ՛ Ֆրանսա»։

× Ինչպէս միշտ նախագահ տը Կոլի ճառը թեր ու դէմ կարծիքներու դուռ բացաւ, նոյն շրջանակներուն մէջ։ Ընդդիմադիրները կը գտնեն թէ շատ դիւրին լուծում մըն է բոլոր մեղքերն ու ձախողութիւնները ձգել մայիսեան դէպքերուն վրայ, մինչ տը Կոլի կողմնակիցները միշտ նոյն հիացումով կ'ողջունեն նախագահին ամէն մէկ խօսքը։

×

ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ԻՍՐԱՅԷԼԻ

ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԵՒ ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

Միաձայնութեամբ քուէարկուեցաւ Ապահովութեան Խորհուրդի բանաձեւը, որ կը դատապարտէ Իսրայէլը, իր յարձակումին համար Պէյրութի օդակայանին վրայ։ Պատիժի սկզբունքը չընդունուեցաւ բայց բանաձեւը ունի նաեւ ազդարարութեան բնոյթ։ Արդարեւ հոն կը չեշտուի թէ եթէ նման արարքներ կրկնուին, Խորհուրդը պէտք է նոր միջոցներու դիմէ։

Բանաձեւը կ'ըսէ նաեւ թէ Լիբանան հատուցումներու իրաւունք ունի կրած վնասներուն համար, որոնց պատասխանատուութիւնը ընդունած է Իսրայէլ։

Լիբանան եւ արաբական երկիրները գոհ են համաշխարհային կարծիքի դիրքաւորումէն, բայց չեն կրնար խօսքերով գոհանալ եւ կառավարութիւնը որոշած է զինուորական զօրութեամբ պատասխանել որեւէ նոր յարձակումի Իսրայէլի կողմէ։ Այս առընչութեամբ պատրաստութիւններ կը տեսնուին եւ ոմանք կը պահանջեն որ պարտադիր զինուորական ծառայութիւն հաստատուի Լիբանանի մէջ, որուն բանակը ներկայիս միայն քսան հազար զինուոր ունի։

Իսրայէլի Քնէսէթը (Խորհրդարանը) ամբողջովին — մէկի դէմ 70 ձայնով — համաձայնութիւնը տուած է Պէյրութի վրայ եղած յարձակումին։ Վարչապետ Լեւի Էշքոլ չընդունիր Ապահովութեան Խորհուրդի բանաձեւը։ Ըստ իրեն, միջազգային օրէնքը յստակ է․— «Ոչ մէկ Պետութիւն ապահովութեան եւ անձեռնմխելիութեան իրաւունք կրնայ ունենալ ցորչափ կը քաջալերէ անոնք որ կ'անգիտանան այդ հիմնական սկզբունքները»։ Այլ խօսքով Լիբանան չի կրնար այդ իրաւունքը ունենալ քանի իր հողամասին վրայ կը գործեն ահաբեկչական կազմակերպուած տարրեր։

Յունուար մէկին ալ, Էլիզէի մէջ, բոլորը նշմարած են թէ նախագահ տը Կոլ շատ աւելի երկար խօսած է Լիբանանի դեսպան՝ Ֆիլիփ Թաքլայի հետ, երբ դիւանագիտական մարմինը նոր տարին կը շնորհաւորէր, եւ նոյնիսկ դատապարտած «բնութեան չափազանցուած արարքները խաղաղասէր եւ աւանդականօրէն Ֆրանսայի բարեկամ երկրի մը նըկատմամբ»։

× Լիբանանի եւ Իսրայէլի սահմանին վրայ ալ միջադէպերը չեն դադրած։ 24 ժամուան ընթացքին 9 մեռեալ կայ արդէն, վեցը՝ իսրայէլցի, երեքը՝ արաբ։

Լիբանանի Հանրապետութեան նախագահը, ամէն ձեւով կ'ուզէ վստահեցնել թէ ֆետայիներ մարզելու կայաններ չկան Լիբանանի մէջ։

Միւս կողմէ յոյս կայ որ ֆրանսական առաջարկը, չորս մեծերու ժողովի մը մարմին առնէ։ Կը կարծուի որ Ամերիկա եւ Ռուսաստան դէմ չեն սկզբունքով։

× Պաղեստինեան Էլ Ֆաթ կազմակերպութիւնը յայտարարութեամբ մը, բոլորովին կը մերժէ Ապահովութեան Խորհուրդի 1967 Նոյեմբեր 22ի բանաձեւը եւ անկէ ծագած Եարինկ առաքելութիւնը։ Ըստ Էլ Ֆաթի այդ բանաձեւը կ'անգիտանայ պաղեստինցի ժողովուրդին ազգ․ իրաւունքները։

Ընդհ․ ձեւով, մթնոլորտը բաւական լարուած կը մնայ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖԻԼԻՓ ՊԼԱՅՊԵՐԿ շատ ուրախ մթնոլորտի մը մէջ տօնեց իր նոր սրտին առաջին տարեդարձը։ Արդարեւ ճիշդ տարի մը առաջ է որ Տոքթ․ Պառնար սրտի փոխարկում մը կ'ընէր Պլայպերկի վրայ, 56 տարեկան, որ 24 տարեկան երիտասարդի մը սիրտը կը ստանար։

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ սահմանափակ սակը (փլաֆոն) 1200էն 1360ի կը բարձրանայ Յունուար մէկէն սկսեալ։ Անկէ զատ եւ նոյն թուականէն սկսեալ կարգ մը ուրիշ յաւելումներ եղան իբրեւ հետեւանք Թի․ Վէ․ Աի նոր սակերուն։ Այսպէս էկանը՝ երեք սանթիմ լիթրին վրայ, ղեղերը՝ երկու առ հարիւր։ Դըրոշմաթուղթը՝ քառասուն սանթիմ արտաքումներու համար (այս նոր կարգադրութեան բուն թուականը դեռ չէ ճշդուած, տեղի պիտի ունենայ ամսուան ընթացքին)։ Կը բարձրանան նաեւ այլ գիներ, ինչպէս նպարեղէնի, պերճանքի ապրանքներու, ապրահաւաքութեան, փոցներու մաքրութեան եւն․ եւն․։

ՓՐԱԿԱՅԻ մէջ Զերնիք ներկայացուց իր նոր դահլիճը, որ դաշնակցային է։ Հաւասար թիւով չեխ եւ սլովաք կայ նոր կառավարութեան մէջ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն հաղարաւոր հեռագիրներ հասած են Աղեքսանդր Սոլժէնիցինի, որուն ծննդեան յիսնամեակն էր։ Շնորհաւորական հեռագիրներուն մէջ կար նաեւ հեռագիր մը Եուրի Դանիէլէն, որ հինգ տարի «ազատութեան զրկանքի» դատապարտուած էր 1966 Յունուար 15ին եւ ներկայիս Մորտավիոյ աշխատանքի կայան մըն է։

ՎԻԷԹՔՈՆԿԸ ազատ արձակեց ամերիկացի երեք գերիները։ Հինգ Ամերիկացիներ եւ հինգ վիէթքոնկ դէմ դիմաց էին, առջի օր, Սայկոնէ ութսուն քիլոմեթր հիւսիս - արեւմուտք։ Տալուող աթոռներ ունենալով հանդերձ, ոչ ոք նստած է եւ 45 վայրկեան վիճաբանութենէ ետք դադար մը եղած է, որպէսզի գերիները հասնին։ Կրկին վիճաբանութիւններ եւ վերջապէս ամերիկացի երեք գերիները ազատ կ'արձակուէին։

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ գաղտնի դիւաններու համաձայն Չըրչիլ եւ Իտըն ոչ մէկ կերպ համաձայնիլ ուզած են Հիթլէրի հետ։ 1938ի դիւանները, որ ըստ օրինաւոր պայմանաժամին, կը հրապարակուին երեսուն տարի յետոյ, ցոյց կուտան թէ Չըրչիլ (որ մաս չէր կազմեր դահլիճին) եւ արտաքին նախարար Իտըն դէմ էին Չէյպըրլէնի համերաշխ քաղաքականութեան։ Զիջումներու քաղաքականութիւնը շարունակուած է սակայն, հակառակ նոյնիսկ ֆրանսացի դիւանագէտներու ազդարարութեանց։ Ռոլան տը լա Մարժըրի ըսած է Հիթլէրի համար․«Հիմա Աստուծոյ ընկեր կը նկատէ ինքզինքը եւ մարգարէի ստտիճան կուտայ ինքն իրեն»։

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

100 ՄԻԼԻՈՆ ՄԱՐՔ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՊԻՏԻ ՏՐՈՒԻ ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ԵՐԵՍՓՈԽ. ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ

Գերմ. կուսակցութեանց օժանդակելու օրէնքը, որ 1967ին քուէարկուեցաւ Պունտէսթակին մէջ, այս Նոյեմբերին վերստին քննուեցաւ սահմանադրական դատարանին կողմէ, եւ կարգ մը փոփո–խութիւններով պիտի գործադրուի 1969ի ընտրութեանց առընչութեամբ։

Ըստ 1967ի օրէնքին ընդհանուր քուէնե–րու երկուքուկէս տոկոսը շահող կուսակ–ցութիւն մը կրնար ստանալ 2·50 մարք իւրաքանչիւր քուէի համար։ 1965ի ըն–տրութեանց մասնակցողներու թիւին նա–յելով պիտի տրամադրուի հարիւր մի–լիոն մարք եւ բաժնուի կուսակցութիւն–ներուն, որոնք սահմանադրութեան մէջ նախատեսուած պարտականութիւնն ունին ժողովուրդին քաղաքական մտքի զար–գացման սատարելու։ Կուսակցութիւննե–րը կրնան մինչեւ վաթսուն առ հարիւր նախավճար ստանալ 1965ի թուանշաննե–րու հիման վրայ, բայց պէտք է քուէար–կութենէն ետք հաշիւ ներկայացնեն պե–տական գանձին։ Ասկէ զատ իրենց ստա–ցած նուէրներուն համար պարտաւոր են նուիրողին անունը յայտնելու՝ եթէ այդ գումարը քան հազարէն աւելի ըլլայ։

Բացայայտ է որ Պունտէսթակի չորս կուսակցութիւնները ապահովուած են ի–րենց պիւտճէին կարգադրութեան տեսա–կէտով, եւ կրնան դրամական լայն մի–ջոցներով ամէն իրագործում փորձել ի–րենց հայեցակէտները պարզելու եւ քուէ շահելու համար 1969 Սեպտեմբերին նա–խատեսուած ընտրութեանց պայքարին մէջ։

Բայց փոքր կուսակցութիւնները, մա–նաւանդ նորերը, գրեթէ անյոյս վիճակ մը պիտի ունենային նիւթական մրցակ–ցութեան չդիմանալով. ասիկա անար–դարութիւն մը ցոյց տալով ուրեմն, բո–ղոքեցին Սահմանադրական դատարանին առջեւ, որուն նստատեղին է Գարլսռուհէ քաղաքը։ Ասոնք ոչ միայն նիւթական այս ձեւ բաժանումէն չորրորդական ատեանի վրայ մնալու դատապարտուած կը համարուէին, այլեւ հինգ առ հարիւրի պայմանը գրեթէ անկարելի կը դարձնէր Պունտէսթակի մէջ անոնց մուտքը։ Ծա–նօթ է որ ամբողջ քուէներուն հինգ տո–կոսը չշահող կուսակցութիւն մը տեղ չի կրնար գրաւել Պունտէսթակին մէջ։

Այս վտանգուած կուսակցութիւններէն վեցը իրենց բողոքը ներկայացուցին, բայց ասոնցմէ մանաւանդ երկուքը, Ազ–գայնական – Ռամկավարները եւ Գեր–ման Ազատականներու Միութիւնը, անմի–ջական հետաքրքրութիւն ունէին օրէնքին փոփոխութեան։

Նոյեմբերի վերջերը վճռուած կուսակ–ցութեան օրէնքին փոփոխութիւնը կը բե–րէ ասոնց կարեւոր բարելաւում մը, եւ յոյս կը ներշնչէ իրենց նպատակներուն հասնելու։ Այժմ քուէներու երկուքուկէս տոկոսը պէտք չէ, այլ 0·5 տոկոսը կը բաւէ, որով կուսակցութիւն մը իր շա–հած քուէներուն իւրաքանչիւրին համար պետական սնտուկէն ստանայ երկուքու–կէս մարք։ Ուրիշ խօսքով, եւ 1965ի քը–ւէարկութեանց արդիւնքին յենելով, 850 հազար քուէի տեղ կը բաւէ միայն 170 հազար քուէ շահած ըլլալ։

Նկատելով որ Ազգայնական – Ռամկա–վար կուսակցութիւնը եւ Ազատականնե–րու Միութիւնը անցեալին ունէին ընդ–հանուրին երկու առ հարիւրը եւ կամ 1,3 առ հարիւրը, այս կուսակցութիւնները պիտի նպաստաւորուին եւ իրենց յարա–կուչը պիտի զօրացնեն։

Սակայն ընդհանուր քաղաքականու–թեան տեսակէտէն Պոնի այժմեան կու–սակցութիւնները հաշտ աչքով չեն նայիր մասնաւորաբար Ազգայնական – Ռամկա–վարներուն զօրացման ընծայուած դիւրու–թեան վրայ։ Այս կուսակցութիւնը կը համարին տեսակ մը յաջորդ Ազգային Ընկերվարութեան (հիթլերական) շար–ժումին, եւ աւելին ըլլալով նկատի ունին Խորհրդային Միութեան կողմէ յաճախ կատարուած ցուցմունքները թէ՝ Դաշն. Հանրապետութեան մէջ ազգայնականու–թիւնն ու վրէժխնդրութիւնը ազատօրէն կը գործէ։ Այս պատճառով ալ Պերլինի քաղաքապետը համաձայնականներէն խնդրեց, որ այս կուսակցութեան Պերլինի մասնաճիւղը գոցելու հրաման տրուի։ Իսկ Պոնի ներքին գործերու նախարարը փաստեր հաւաքեց կուսակցութեան գոր–ծունէութիւնը հակալետ. համարելու, եւ օրէնքով ամբողջ կուսակցութիւնը ար–գիլելու առաջադրութեամբ, որովհետեւ անոր գոյութիւնը Գերմանիայէն աւելի օտար երկիրներու մէջ կը հաշուուի իբր հակառամկավարական, որ կրնայ բռնա–կալ Գերմանիա մը վերադարձնել...

Արեւմտեան Պերլինի այս կուսակցու–թեան մասնաճիւղը նախայարձակ եղաւ համաձայնականներէն չլուծուելու հա–մար, եւ ինքզինքը լուծարքի ենթարկեց, բայց Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ բաւա–կան ուժ ունենալ կը կարծէ անոնց նախա–գահ Ֆոն Թատըն նկատելի թիւով քուէ շահելու համար յառաջիկայ երեսփոխա–նական ժողովին մէջ, մղում տացած ըլ–լալով այն յաջողութիւններէն, զորս ար–ձանագրեց այս կուսակցութիւնը կարգ մը «լանտ»երու «Լանտթակ»ներուն մէջ եւ իր 22 երեսփոխանները իրաւունք պիտի ի գործ դնեն 1969 Մարտ 5ի նախագահա–կան ընտրութեանց մասնակցելով, ուր կրնայ իրենց ձայնը նշանակութիւն ունե–նալ այս կամ այն թեկնածուին շահելիք մեծամասնութեան համար։

Քանի որ դատարանը անուղղակի Ազ–գայնական կուսակցութեան նիւթական բարելաւման համար նպաստաւոր որոշում տուաւ, եւ Պոնի կառավարութիւնը կը յամենայ կուսակցութեան արգիլուելուն առաջադրութեամբ դատարանին դիմելու իբր հակալետական, այժմ Ֆոն Թատըն կը պնդէ որ պատրաստ է դատարանին առջեւ ապացուցանելու որ իր Ազգայնա–կան – Ռամկավար կուսակցութիւնը ոչ մէկ կերպով հակալետական կրնայ հա–մարուիլ, այլ պէտք է դադրին Պոնի մեծ կուսակցութիւններու եւ կառավարու–թեան կողմէ կատարուող «քսութիւն»նե–րը։ Նոյն անձը կը սպառնայ նաեւ որ դատարանի դիմուելու պարագային գըր–քոյկ մը պիտի հրատարակէ, որուն մէջ դիմակազերծ պիտի ընէ բազմաթիւ նախ–կին Ազգային – Ընկերվարականներ, ո–րոնք պաշտօնի գլուխ կը գտնուին նոր – կայից։

Այսպէս կամ այնպէս բոլոր կուսակցու–թիւնները աշխուժօրէն կը պատրաստուի–ւին Ս. Ծնունդի եւ Նոր Տարւոյ տօներէն ետք կուսակցական պայքարի եւ սակար–կութեանց թէ պետական նախագահի Պեր–լինի մէջ ընտրութեան համար եւ թէ գա–լիք աշնան կատարուելիք ընդհանուր ե–րեսփոխանական ընտրութեանց համար։

Կուսակցութեանց նիւթական ապահո–վութիւնը բաւական երաշխիք է աշխոյժ պայքարի, բայց այնուամենայնիւ մտածել կուտայ թէ ո՛րքան լաւ է եւ ո՛րքան վատ փսկական արդիւնքը բուն ժողովուրդին համար։

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՄԵՐ ՈՐԲԱՆՈՑԻ ԿԱՂԱՆԴՆԵՐԷՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

«Շուտ ըրէք, բարակը մի նայիք», կը ձայնէր Փօղոն անդադար։

Կարճ ժամանակ ետք մենք կը ճաշակէ–ինք Մըսթըր Ուայթին հաւերուն համեղ միսը՝ կէս եփած, կէս հում։ Օ՜, իրա–պէս համեղ միս է եղեր հաւու միսը։ Ձեմ յիշեր ուկոր մնա՞ց թէ՝ զանոնք ալ ծա–մեցինք, գիտեմ որ փետուրները նոյն պարկին մէջ լեցուած, հալածելով, մեր անուկէն քիչ անդին թաղեցինք, ու հան–դարտ սրտով մեր ննջարանները բարձրա–ցանք։

Վախը որոշ չափով տեղի տուած էր տեսակ մը ուրախութեան, համարձակու–թեան առջեւ, ու սկսած էի ինքզինքս հա–մոզել, թէ լաւ բան մը ունենալու համար համարձակութիւն ու յանդգնութիւն ան–հրաժեշտ էին։

Վա՞յը... վայը ինչ կ'ուզէր թող պա–տահէր, հազար որբի մէջ երեք հաւերու գողութիւնը ինչ կարեւորութիւն ունէր։ Եւ յետոյ ո՞վ բսաւ թէ անպայման որբերը գողցած կ'ըլլային այդ հաւերը։

Ցաջորդ առաւօտ արթնցայ փչրուած տրամադրութեամբ։ Հիմա որ հաւերը կերած մարսած էինք, պիտի կրնայի՞նք մարսել մնացեալը։ Անձայն – անաղմուկ պիտի անցնէ՞ր այս պատահարը։ Մըսթր Ուայթին հաւերուն պակսիլը պիտի չնըշ–մարուէ՞ր, ու գողերը պիտի չփնտռուէ–ի՞ն...։

Ահա ուղեղս չարչարող միտքերը։

Փօղոն եւ միւս ընկերներս դարայ։ Ա–նոնք լաւ տրամադրութիւն ունէին, մա–նաւորապէս Փօղոն, ուրախ, ժպտուն, լաւ տրամադրուած... «ալ կ'ուզէ թող աշ–խարհը փլի», որբանոցին մէջ հաւու միսով ցայգօնք կատարեցի, մնացեալը որո՞ւն հոգը»։

Կէսօրուան ճաշի զանգակը հնչեց սովո–րականէն շատ կանուխ։ Է. նոր տարի է, միսով փիլաւ պատրաստուած է, հարկաւ ուրիշ բաներ ալ կան, ատոր համար շուտ կը կանչեն ճաշի, — տրամաբանեցինք։

Հալածելով ամբողջ որբանոցին որբերս հաւաքուեցանք մեր սովորական հաւաքա–տեղին անկէ ճաշարան մեկնելու համար։ Հոն էին տնօրէն, պաշտօնէութիւն եւ ու–սուցչութիւն։ Կասկածելի փսփսուք մը կար բերնէ բերան, տեսակ մը թախիծ կար ուսուցիչներուն, պաշտօնեաներուն դէմքերուն վրայ։

Հերթապահ ուսուցիչը բարձրացաւ իր քարէ պատրաստ «ամպիոն»ը եւ սկսաւ խօսիլ արտակարգ լրջութեամբ մը։ «Լսեցէք, տղաք, երէկ գիշեր Մըսթըր Ուայթին հաւնոցէն երեք հաւեր պակսած են, գողը կամ գողերը դուրսէն չեն, այդ մասին ոչ մէկ կասկած։ Գողը կամ գողե–րը ձեր մէջէն են, այդ մասին ալ ոչ մէկ կասկած, արդ, եթէ այդ արարքը գործո–ղը խոստովանի, բոլորդ ալ փրկուած կ'ըլ–լաք, իրեն եւս ներում կը շնորհուի, այ–լապէս բոլորդ, առանց բացառութեան ոչ միայն պիտի զրկուիք այս կէսօրուան փա–ռաւոր ճաշէն, այլեւ ուրիշ պատիժներ ալ պիտի կրէք յաջորդաբար...»։

Բազմութեան մէջ տիրեց խոր լռութիւն։ Իմ սիրտս կը տրոփէր հատ – հատ ժամա–ցոյցին թիք – թաքին նման։ Լուռ, գլու–խըս կախ անձկութեամբ կը սպասէի թէ ի՞նչպէս, ինչո՞վ կը վերջանար այս բոլո–րը։ Մենք իրաւունք ունէի՞նք քանի մը հաւի համար, եսասիրութեան մեր դա–

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Ամերիկեան վերջին կատարելու–թեամբ վեցհարուածեան մը ունիմ գըր–պանս, կամ քովիդ թուղթը յօժար կամ–քովդ կը յանձնես ու կեանքդ կը փրկես եւ կամ գլուխդ կը ջախջախեմ ու յետոյ կ'առնեմ թուղթը...։

Յեղափոխականին աչքերէն փայլակ մը անցաւ. կատաղութեան եւ ատելութեան փայլակ մը։ Ձեռքը բնազդաբար գրպանը տարաւ, գիտնալով հանդերձ թէ որեւէ զէնք չունէր քովը, յետոյ յուսահատ ակ–նարկ մը պտըտցուց սենեակին չուրջը զէնքի նմանող բան մը կամ գոնէ փախուս–տի ելք մը փնտռելով։

— Դիմադրութեան եւ փախուստի որեւէ փորձ անօգուտ է, ըսաւ միրալայը, զի–մացինի մաքէն անցածը կռահելով. ես զինուած եմ իսկ դուն անզէն. մենք երեք հոգի ենք՝ դուն առանձին, չորս դուռ–ներն ալ կղպուած եւ բանալիներն ալ գըր–պանս են... Թուղթը յանձնէ՝ ուրիշ ճար չկայ։

— Հիմա համոզուեցայ որ իրաւցնէ Ապ–տիւլ Համիտի կողմէ կուղաք եղեր, ըսաւ Հայդը պէյ դառն ծիծաղով մը։

— Այո, անոր կողմէ կուգանք եւ ինչ որ կ'ընենք, անոր հրամանովն է, ժամա–վաճառ չըլլանք. Թուղթը անմիջապէս պիտի տա՞ս, գոչեց միւսը դողահար ձայ–նով մը։

— Ոչ, պատասխանեց Հայդը պէյ, քայլ մը առաջ գալով դէպի պալատականը։

Եւ յանկարծական թափով մը եւ յովա–զի մը ճարպկութեամբ յարձակեցաւ մի–րալային վրայ ճիշդ այն միջոցին, որ այս վերջինը իր տարատին ետեւի գրպա–նէն ռեւոլվէրը կը հանէր։

Յարձակումը այնքան անակնկալ ու ա–րագ եղած էր որ Ապտիւլ Համիտի գոր–ծակատարը չկրցաւ իր զէնքը պարպել։

— Լաւագոյն է որ երթամ Ալի պէյը կանչեմ, կակազեց միւսը աւելի իր մոր–թը ազատելու՝ քան թէ իր ընկերոջ օգ–նելու մտադրութեամբ։

— Ձըլլայ որ դուները բանալ փորձես, գոչեց միւսը խեղդուկ ձայնով մը։

Արդարեւ Հայդը պէյ այնքան զօրաւոր կերպով կը սեղմէր իր հակառակորդը, որ դժուարաւ շունչ կ'առնէր։

Վերջապէս ոտքի ճարտար հարուածով մը գետին տապալեց միրալայն եւ յեղա–փոխականը սկսաւ կռուփներ տեղալ անոր քիթին բերնին։ Նոյն միջոցին փաշան սենեակին անկիւնը գացած՝ ռեւոլվէրը կը փնտռէր։ Հայդը պէյ իր զոհը թողուց եւ անոր վրայ խոյացաւ, ձեռքին տակ ինկող առաջին աթոռը առնելով եւ հետ–զհետէ երեք չորս հարուած իջեցուց ա–նով փաշայի գլխին։ Աթոռը կտոր կտոր եղաւ, իսկ փաշան զգայազերկ մնաց իր եղած տեղը։

Միրալային ընդունած հարուածները այնքան սաստիկ էին որ քիթէն բերնէն արիւն գալ սկսած էր։ Այսուհանդերձ ինքզինքը չէր կորսնցուցած, իր եղած տեղէն դիտած էր փաշային վիճակը եւ տեսած էր որ Հայդը պէյ անոր գործը լմնցնելէ ետք՝ ծռած էր անկիւնը ռեւոլ–վէրը գտնելու համար...։

Անգամ մը որ զէնքը անոր ձեռքը անց–նէր, ամէն բան լմնցած էր. ապահովա–բար զէնքը այնտեղ պիտի սպաննէր, դըռ–ներուն բանալիները գրպանէն պիտի առ–նէր ու փախչէր...։

Միրալայը յուսահատական որոշում մը տուաւ։ Իսկոյն իր մօտը գտնուած փոք–րիկ պատուհանը դիմեց, զայն ջղաձգա–կան շարժումով մը բացաւ եւ գրպանի բանալիները դուրս նետեց։

— Հիմա կրնայ զիս սպաննել, բայց ինքն ալ բանտարկուած կը մնայ, մտա–ծեց չարաշուք հրճուանքով մը։

Այս ամէնը հազիւ երկու վայրկեան տե–ւած էր։

Յեղափոխականը տեսած էր իր ոսոխին բոլոր շարժումները եւ անոր դիտաւորու–թիւնը հասկցած։ Այսուհանդերձ պաղա–րիւնութեամբ շարունակեց հրացէնը փըն–տըռել, միշտ իր ակնարկը սեւեռած պա–հելով միրալային վրայ, եւ երբ ռեւոլ–վէրը առաւ, ամենայն հանդարտութեամբ մօտեցաւ անոր։

— Հիմա դերերը փոխուած են, ըսաւ. քիչ մը առաջ դուք ինծի կը սպառնայիք ռեւոլվէրով, հիմա կարգը ինծի եկաւ։

— Կը խոստովանիմ որ ձեզի դէմ պէտք եղած միջոցները չկրցայ ձեռք առնել եւ իմ ուժիս վրայ չափազանց վստահութիւն դրի, պատասխանեց Ապտիւլ Համիտի գործակատարը, բայց սա եւս ըսեմ որ եթէ այս վայրկեանիս իմ կեանքս ձեր ձեռքն է, ձեր կեանքն ալ ձեզի չի պատ–կանիր...։

— Իմ կեանքս ես արդէն շատոնց իմ հայրենիքիս նուիրած եմ։

Երկու ոսոխները փայլակնալից ակ–նարկ մը փոխանակեցին իրարու։ Ցայտնի էր որ վճռական բան մը տեղի պիտի ու–նենար այդ երկու մարդոց միջեւ, որոնք իրենց կեանքէն յուսահատած կը թուէին։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(20 – Շար.)

ժան արարքով պատճառ դառնալ հազար որբերու ճաշազրկումին :

Աչքերս յաճախ կ'ուղղէի Գօզոյին աչքերուն, բայց անխկա, անհոգ, անտարբեր, կանգնած էր եւ դէմքին վրայ որեւէ մտահոգութեան նշոյլ չէր երեւար, կարծես ինք չէր այս դժխեմ կացութեան հեղինակը :

Հերթապահ ուսուցիչը երկրորդեց, երրորդեց իր յայտարարութիւնը քիչ մը աւելի խիստ, աւելի սպառնական :

Լռութիւնը համատարած էր, ոչ ոք տեղէն կ'շարժէր : «Լաւ եթէ այդպէս է, մեղքը ձեր վիզը», ըսաւ ուսուցիչը ու երբ կը պատրաստուէր բեմէն վար իջնելու, յանկարծ, Գօզոն, դուրս ելաւ շարքերէն ու ցուցեցաւ իր դիմացը, «.. Ես, պարոն, ես գողցայ հաւերը ... — յարեց անհոգ շեշտով մը :

— Դո՞ւն ...

— Այո, ես ինքս, կարմիր Գօզոն ...

Ուսուցիչ, տնօրէն, ամբողջ պաշտօնէութեան եւ ներկայ բազմութեան աչքերը գամուեցան Գօզոյին վրայ զարմացական հայեացքներով :

— Դո՞ւն գողցար հաւերը, — ըսաւ — տնօրէնը, — եւ ի՞նչպէս երեք հաւը մէկէն :

— Նախ ճշդեմ, չգողցայ, «անափոռ» ըրի, եւ յետոյ կուշտ մը հաւու միս ուտելու համար մէկ հաւը չէր բաւեր — յարեց Գօզոն նոյն սառնասրտութեամբ :

Ես, կանգնած տեղս, գոյնս նետած կը դողայի, եւ անձկանօք այս բոլորին ելքին կը սպասէի :

Զարմանքս բազմապատկուեցաւ երբ ընկերներէս Արտաւազդն ալ շարքերէն դուրս ելաւ եւ Գօզոյին քովիկը կանգնեցաւ : Անոր հետեւեցան միւսներն ալ : Մնացի ես մինակս դողահար, վախկոտ, քրտնած :

Ոչ, ուրիշ ճար չկար, վատը, վախկոտը ես պիտի չըլլայի ... Անոնք ինչ, ես ալ ան, — մտածեցի, — ու տարտամ քայլերով շարքերը ճեղքելով ընկերներուս միացայ :

Մեզ առաջնորդեցին տնօրէնին գրասենեակը, մնացեալները գոհունակ սրտով բռնեցին ճաշարահին ճամբան :

Ուղիղ երեք ժամ հոգեհատ քարոզներ լսեցինք տնօրէնէն, անոր շուրջը հաւաքուած պաշտօնեաներէն : Յաջորդ երեք չորս օրերը մենք դարձեալ զրկուեցանք մեր ցերեկի ճաշերէն : Հինգերորդ օրը, մեր մասին պէտք եղած վճիռը խմբագրուած՝ որբանոցին պատերը զարդարուած էին անուններով : «Ապերախտ եւ անպէտք արարածներ» պէտք էր հեռանային որբանոցէն անյապաղ, անվերադարձ » :

Քանի մը օր ետք, օրը, ժամը ճշդուած էր «Տունանուով» մեզ Աթէնք պիտի փոխադրէին ... այնտեղի մայթերուն յանձնելու համար մեզ :

Իմ համակրելի ուսուցիչներէս Պ. Վահան Գույումճեանի եւ Գրուզեանի միջամտութեանց շնորհիւ ես եւ մնացի այդ կարաւանէն, թէեւ սրտանց դժգոհ էի այս կարգադրութենէն : Ես իմ սիրելի ընկերներէս բաժնուելու բնաւ մտադիր չէի :

Անոնք գացին, ես մնացի, մինակ, տըրտում, անմխիթար : Մեր բաժանումը երկար չտեւեց սակայն : Ամիս մը երկու ամիս ետք, իմ այլ «մեղքերուս համար զիս ալ ճամբու դրին «որբանոցը ձեզի պէս անառակ անհաւատներու համար չէ» ... ըսաւ տնօրէնը բամբ ձայնով մը :

Գացի Աթէնք, գտայ անառակ ընկերներս : Փիքս, տախտակէ սենեակի մը մէջ չորսով միասին տուն - տեղ եղած էին : Գօզոն, կամ կարմիր Գօզոն դարձեալ վարիչ դեկավարն էր, արդէն գործ գտած տանելի վիճակ մը ստեղծած էին իրենց համար : « Եկար ծօ, բարի եկար, — յարեց Գօզոն երբ զիս նշմարեց իր պարագայի շեմին առջեւ, — եկուր, Կաղանդի օրով քեզի գողութիւնով հաւ կերցուցի, հիմա փառաւոր «լօքանդա»ի մը մէջ արձակ համարձակ պիտի ուտենք հաւը :

Այժմ, տասնեակ, տասնեակ տարիներ ետք, գիտեմ ուր է Պետրոսը, գիտեմ ուր է Միհրանը, բայց, ո՞ւր մնաց Արտաւազդը, այլ մանաւանդ Կարմիր Գօզոն ...

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

ԴԱՏ ՄԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Մահապատիժի ջնջման շրջանին, թէեւ շատ մը զազրելի ոճիրներ գործածուեցան, բայց, մահապատիժը վերահաստատելու համար կազմակերպուած շարժում գոյութիւն չունի Անգլիոյ մէջ :

Երբեմն առաջարկներ ու բողոքներ կը լսուին թէեւ, բայց, թէ պաշտօնական պետութիւնը եւ թէ հանրային կարծիքի մեծամասնութիւնը, շատ ճիշդ կը գտնեն մահապատիժի ջնջումը :

Ամէնէն զարշելի ոճիրներէն մէկուն դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ վերջերս Ալպերտինի Գերագոյն Ատեանին առջեւ :

Ոճիրը գործած էին 34 տարու Սէյլա Քարվլին եւ իր 22 տարու մօրուսաւոր սիրահարը՝ Պրայիան Թեվէնթալ :

Կանխամտածուած ոճիրին զոհը Քարվլինի ամուսինն էր :

Երկու ոճրագործներն ալ դատապարտուեցան ցկեանս բանտարկութեան :

Անգլիական դատողութեամբ ո՞րն է զարշելի ոճիրը :

Առիկա կ'երեւի այն հարցէն, զոր քըննեց Ալպերտինի երդուեալներու ատեանը — ինը այր մարդիկ ու վեց կիներ :

Անցեալ Մայիս 15ին, Ուէսթ Քերնպէկէն անհետացաւ սկովտացի հողագործ Մաքսուէլ Ռոպըրթ Քարվլի, որ Սկովտիական Ազգային կուսակցութեան ականաւոր անդամներէն էր :

Օգոստոսին գտնուեցաւ դիակը՝ նեխած վիճակի մէջ :

Քիչ վերջ, ձերբակալուեցան կինը եւ անոր սիրահարը, որ ամուսինին բարեկամն էր :

Դատարանին մէջ, Սէյլա պնդեց՝ թէ ամուսինը զարտուղի թիփ մըն էր, թէ մերկապաշտութեան կը հետեւէր, թէ զրգռիչ դեղեր կը գործածէր :

Սպանեալէն երեք զաւակներու մայր եղած ըլլալով հանդերձ, ուզեց դատարանը համոզել թէ Մաքսուէլ իրեն կը պարտադրէր անընդունելի սիրային յարաբերութիւններ ունենալ :

Սակայն, դատարանը, մէկ քուէի բացառութեամբ, այն կարծիքը յայտնեց՝ թէ Սէյլա կը ստէր եւ սառնասրտութեամբ հրէշային ոճիր մը գործած էր :

— Նոր Լէյտի Մաքպէթի մը դերը խաղցիք, ըսաւ դատարանի նախագահը : Եւ թերեւս ձեզի գերագոյն պատիժը տրուէր, եթէ օրէնսդրութիւնը բարեփոխուած չըլլար :

Ուրիշ դատաւոր մը ըսաւ .

— Այս դատարանին մէջ սիրային անբարոյականութեան մասին լսուած շատ բաներ լսեցինք, բայց, մեր դատարանը բարոյականի դատարան չէ : Մարդասպանութեան զարշելի հարց մը դատող դատարան է : Եթէ դատուող Նոր Լէյտի Մաքպէթը իր ամուսինի սիրային վերաբերումին մասին գանգատ ունէր, պէտք է անկէ բաժնուէր եւ ոչ թէ սիրահարի մը հետ ապրէր եւ անոր հետ ամուսինին ըսպանութիւնը ծրագրէր ու բնաջնջումը գործադրէր :

Դատարանին առջեւէն տողանցեց աններեւակայելիօրէն զզուելի բազմութիւն մը :

Սէյլայի սիրահարին քոյրը՝ տիկին Կերթրուտ Պըրս, իբր վկայ ներկայանալով պնդեց՝ թէ սպանեալը իր սիրուհին բըռնած ու բազմապիսի նուաստացումներու ենթարկած էր զինք :

Ունկնդիր հասարակութիւնը դատարանին մէջ խայտառակեց զայն :

Քարվլիները ամուսնացած էին 13 տարի առաջ, երբ զոհը 24 տարեկան էր : Ունեցած էին երեք զաւակներ, — երկու աղջիկ եւ մէկ մանչ եւ երջանիկ կ'ապրէին, ինչպէս յայտարարեցին դրացիները, ազգականներն ու բարեկամները :

Քարվլի բարեկամը, Պրայիան Թեվէնթալ, անոնց տունը մտաւ, սիրային յարաբերութիւններով կապուեցաւ մինչեւ այն ատեն հանդարտ կեցող Սէյլայի հետ եւ ատեն մը ետք, երկու սիրահարները ծրագրեցին ոճիրը :

Թեվէնթալ զարշելի եղաւ այն ատենէն, որ զայրացուց ոչ միայն դատաւորները, այլ նաեւ ունկնդիրները :

Ըսաւ .

— Կ'ուզէր ինծի սորվել որ միասեռական յարաբերութիւններ ունենամ հետը : Կ'ուզէր զիս ենթարկել իր կամքին եւ ատոր համար ինք դիւրութիւններ կուտար որ սիրային յարաբերութիւններ հաստատեմ Սէյլայի հետ : Ինծի իր կինը կուտար՝ որպէսզի ինք ալ՝ զիս իրը ընէր : Իր այս անտանելի վարմունքի մթնոլորտին մէջ տեղի ունեցաւ ոճիրը :

Ասիկա կարճ պատմումն է զազրելի ոճիրի մը, որ դատուեցաւ Ալպերտինի դատարանին կողմէ : Եթէ գոյութիւն չունենար սեռային մութ շրջանակը, — որ հաւանաբար մեծ մասամբ բեմադրուած էր պաշտպան փաստաբաններուն կողմէ — պիտի ըլլար փլսէնեան եռանկիւնի սովորական պարագայ մը՝ որ կը յանգի ոճիրի :

Թարգմ. Ա. Օ.

ՀԱՅԵՐ Ի ՊԱՏՈՒԻ

Բրիտանական կառավարութիւնը, եօթը Ֆրանսացիներու կարգին պարգեւատրած է Պ. Հայկ Թօրգոմեանը, պատերազմի ատեն իր մատուցած ծառայութիւններուն համար, Փարիզի բրիտանական դեսպանատան մէջ, Դեկտեմբեր 16ին : Պ. Հ. Թօրգոմեան հինգ տարի եղած է Զօր. տը Կոլի Ֆրանսական ազատ Ուժերուն մէջ, իբրեւ սպայ : Այս առթիւ պարգեւատրուած է նաեւ Զօր. տը Կոլի կողմէ : Որդեգիր Երուսաղէմի հանգուցեալ պատրիարք Գուշակեան Եղիսէ.ի, իր նախնական կրթութիւնը ստացած է Գահիրէ, ապա անցած՝ Ֆրանսա :

×

Վերտէօնի հանրային աշխատանքներու ծանօթ ձեռնարկող՝ Հայկ Քըրքճեան, վերջերս արժանացած է Արժանիքի Ազգ. Կարգի Սպայի տիտղոսի : Տարիներու իր հանրօգուտ ձեռնարկներուն համար, Պ. Քըրքճեան արդէն ստացած էր Պատուոյ Լեգէոնի ասպետի աստիճան, ակադեմական փալմերու խաչ, Ֆիզիքական կրթութեան ոսկեայ պատուոյ մետալ եւ Ընկերային Արժանիքի ասպետի խաչ :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Հայ Մշակոյթի Տան նորակազմ յանձնախումբի (Յառաջ՝ Շաբաթ 28 Դեկտ.) անդամներէն է նաեւ Պ. Գրիգոր Փափազեան :

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Կը սիրեմ յանդգնութիւնը ամէն անոնց՝ որոնք կրնան ամէն ինչ կորսնցնել անոր (յանդգնութեան) պատճառով : Ու կը սիրեմ նաեւ չափաւորութիւնը ամէն անոնց՝ որոնք ոչինչ ունին շահելիք անկէ :

ԺԱՆ ՌՈՍԹԱՆ

×

Մասնագէտը մէկն է, որ չափէն աւելի բան գիտէ շատ քիչ բաներու մասին :

ՕՍՔԸՐ ՈՒԱՅԼՏ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (377)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Մարիուս զգաց ինչ որ երկիրը կը զգայ թերեւս երբ երկաթով կը բացուի ցորենի հատը ընդունելու համար, երկիրը նախ վէրքը կը զգայ միայն, ետքէն կը զգայ բողբոջին սարսուռը եւ պտուղին ուրախութիւնը :

Մարիուսի վրայ տխրութիւն եկաւ : Հագիւ թէ հաւատքի մը տէր եղած էր եւ ահա պիտի պարտաւորուէր ուրեմն ուրանալ այդ հաւատքը :

Ինքնին բացասական պատասխան տըւաւ : Ըսաւ ինքնիրեն թէ չէր ուզեր տարակուսիլ, այլ իր կամքին հակառակ սկսաւ տարակուսիլ :

Անտանելի վիճակ մըն է երկու կրօնքի մէջ գտնուիլը, որուն մէկը տակաւին թողուած չէ եւ միւսն ալ ընդունուած չէ, արդ աղօտ լոյսը միայն չղջիկային հոգիներու հաճելի է :

Մարիուս կորովաբիր աչք մըն էր. եւ ճշմարիտ լոյսը կ'ուզէր :

Տարակոյսի կիսալոյսերը կը տանջէին անոր աչքը : Թէեւ կը փափաքէր մնալ ուր որ էր անկէ չհեռանալ, անդիմադրելի կերպով սակայն բռնադատուած էր շարունակելու, յառաջանալու, քննելու, խորհելու, աւելի հեռու երթալու :

Այս բռնադատումը մինչեւ ո՞ւր պիտի տանէր զինքը. այնքան քայլեր առած եւ հօր մօտեցած ըլլալէն ետք հիմա կը վախնար առնել այնպիսի քայլեր, որոնք կըրնային զինքը հեռացնել անկէ :

Մարիուսի անձկութիւնը եւս առաւել եւս կը շատնար բոլոր այն խորհրդածութիւններով, որոնք կուգային կը գրաւէին իր միտքը :

Դարուվեր մը կը ծրագրուէր անոր բոլորտիքը : Մարիուս համամիտ չէր ոչ իր եւ ոչ իր բարեկամներուն հետ. մէկուն առջեւ յանդուգն, միւսներուն առջեւ ալ յետադէմ կը համարուէր :

Զգաց թէ կրկնապէս հեռացած կը գըտնուի, հեռու ծերերէն, հեռու նաեւ երիտասարդներէն : Քաֆէ Միւզէն երթալէ դադրեցաւ :

Իր խղճի այս շփոթ վիճակին մէջ Մարիուս գրեթէ ալ չէր մտածեր կեանքին քանի մը իրական կողմերուն :

Սակայն կեանքի իրականութիւնները չեն ուզեր մոռցուիլ :

Յանկարծ եկան դըրդեցին Մարիուսը եւ իրենց ներկայութիւնը յայտնեցին անոր :

Առաւօտ մը պանդոկապետը Մարիուսի սենեակը մտաւ եւ ըսաւ անոր .

— Պ. Քուրֆէյրաք քեզի համար երաշխաւոր եղաւ :

— Այո :

— Բայց ինծիստակ պէտք է :

— Ըսէք Քուրֆէյրաքին որ գայ եւ խօսի հետս, ըսաւ Մարիուս :

Երբ Քուրֆէյրաք եկաւ, պանդոկապետը սենեակէն մեկնեցաւ :

Մարիուս պատմեց Քուրֆէյրաքին ինչ որ տակաւին խորհած չէր անոր ըսել, թէ աշխարհի մէջ գրեթէ անօք եւ անազգական էր ինք :

— Ի՞նչ պիտի ըլլաս, հարցուց Քուրֆէյրաք :

— Չեմ գիտեր, պատասխանեց Մարիուս :

— Ի՞նչ պիտի ընես :

— Ես ալ չեմ գիտեր :

— Ստակ ունի՞ս :

— Տասնեւհինգ ֆրանք :

— Կ'ուզե՞ս որ փոխ տամ քեզի :

— Ամենեւին :

— Զգեստ ունի՞ս :

— Ահա ունեցածս :

— Դրամի վերածելու զարդեր ունի՞ս :

— Ժամացոյց մը :

— Արծա՞թ :

— Ոսկի, ահաւասիկ :

— Հանդերձավաճառ մը կը ճանչնամ, որ կ'առնէ թիկնոցդ եւ բատտոդ :

— Լաւ :

— Ալ մէկ տաբատ, մէկ բաճկոն, մէկ գլխարկ եւ մէկ թիկնոց պիտի ունենաս :

— Աղէկ ըսիր, մոռցեր էի, ըսաւ Մարիուս :

Պանդոկապետը հաշիւը բերաւ, զոր հարկ եղաւ անմիջապէս վճարել : Այս հաշիւը եօթանասուն ֆրանք էր :

— Տասը ֆրանք կը մնայ ինծ, ըսաւ Մարիուս :

— Գէշ չէ, ըսաւ Քուրֆէյրաք, մինչեւ անգլերէն սորվիլդ հինգ ֆրանքը կ'ուտես, հինգ ֆրանք ալ մինչեւ գերմաներէն սորվիլդ : Ասով շատ շուտ լեզու մը, կամ յամրապէս թալեր մը կուլ տուած պիտի ըլլաս :

Սակայն մօրաքոյր Ժիլնորման որ տխուր պարագաներու մէջ բաւական բարի անձ մըն էր բնապէս, վերջապէս կըրցած էր իմանալ Մարիուսի ո'ւր բնակիլը :

ՎԻՔԹՕՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՊԸՋԱՆՍՈՆ.— Պ. Մուշեղ Եղնիկեան, զաւակները եւ թոռները, եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՄՈՒՇԵՂ ԵՂՆԻԿԵԱՆԻ
(Ծնեալ Հռիփսիմէ Եկէնեան)

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտ. 21ին, 65 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Դեկտ. 23ին Պըզանսոն – Քէնժէի եկեղեցին:

Ընտանիքը շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք, անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կորուստին առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ուոշինկթընէն Տէր եւ Տիկ. Շաւարշունի 10ական տոլար կը նուիրեն Նարդունիի ֆոնտին եւ «Յառաջ»ի, Շ. Նարդունիի եւ Ժիրայր Միսաքեանի յիշատակին:

×

Տիկին Ա. Գեւոնեան 15ական ֆր. կը նուիրէ Նարդունիի ֆոնտին եւ «Յառաջ»ին Զուարթ Ճանկէօզեանի մահուան առթիւ:

×

Լա Կաոէնէն Տէր եւ Տիկին Եղնիկեան յիսուն ֆր. կը նուիրեն փոխան ծաղիկի, հանգուցեալ Հռիփսիմէ Եղնիկեանի եւ Կարապետ Մելքոնեանի տխուր մահուան առթիւ Մոնմորանսի, ծերանոցին, նոյն առթիւ Տէր եւ Տիկին Գափուճեան յիսուն ֆր. կը նուիրեն Թէհլիրեան սրահին:
(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՆՈՒԷՐ

Պ. Յակոբ Խաչատուրեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կատարուած հանգանակութեան գումարը՝ 120 ֆրանք հանգուցեալին ազգականները կը նուիրեն քսան ֆրանքը «Յառաջ»ի խմբագրութեան եւ հարիւր ֆր. Հանգստեան Տան: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

Կ'ՈՒԶՈՒԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Մշակ. Տան յանձնախումբը կը փնտռէ ամուսնացած զոյգ մը՝ պիւֆէի սպասարկութեան եւ Տան մաքրութեան գործըստանձնելու համար:

Բնակութեան յարմարութիւններ:

Դիմել ամէն օր, ժամը 15էն 19·30, Մըշակոյթի Տան գրասենեակը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Զաւէն Մեսրոպեանէ (Քանատա) հարիւր ֆր. Պ. Հայկ Գալէնտէրի մահուան տարելիցին առթիւ:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան:

Յունուար 12ին:

×

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղին: Յունուար 5ին:

Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ: Բարձր հովանաւորութեամբ Թեմիս առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ

Մասնակցութեամբ Պօմոնի եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդի:

Գեղարուեստական բաժին, պատրաստուած դպրոցին ուսուցիչ Հայր Գեղամի կողմէ, մասնակցութեամբ աշակերտութեան:

Ճոխ սեղան, նուէրներ փոքրիկներուն:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը «Մանուկներու Օր»ը կը տօնէ Տօնածառ – հանդէսով, Յունուար 5ին Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, քաղաքապետարանի շքեղ սրահին մէջ: Գեղարուեստական բաժին դպրոցի աշակերտներու կողմէ: խմբերգ, արտասանութիւն, մեներգ, պար եւ տրամախօսութիւն:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 19ԻՆ

ԾՆՈՒՆԴ
ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ԿԻՐԱԿԻ, (5 Յունուար), Ճրագալոյց ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:

Առաւօտուն Ս. պատարագ չի մատուցուիր: Միայն առաւօտեան ժամերգութիւն եւ խոստովանութիւն տեղի կ'ունենայ ժամը 9·30ին: Ճրագալոյցի երեկոյեան ժամերգութիւնը եւ Ընթերցուածները կը սկսին ժամը 3·30ին: Ընթերցուածները պիտի կարդան Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի սանուհիները:

Ճրագալոյցի Ս. պատարագը կը սկսի ժամը 5ին: կը պատարագէ Գիւտ Ծ. Վրդ. Նագգաշեան:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Ժամերգութիւն՝ ժամը 8ին: Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Կաթողիկոսական պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց:

Պատարագի աւարտին կը կատարուի Ջրօրհնէքի արարողութիւն:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Մեռելոց:

Ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի, որու աւարտին կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

×

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
ԼԻՈՆ, Ս. ՅԱԿՈԲ

ՇԱԲԱԹ, 4 Յունուար, Երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը 15·30ին: Ճրագալոյց, Ընթերցուածք ժամը 16ին: Ս. պատարագ, ժամը 16·30ին:

ԿԻՐԱԿԻ, առաւօտեան ժամերգութիւն, ժամը 8ին, Տօն Ծննդեան եւ Ս. պատարագ ժամը 10ին, Աստուածայայտնութեան կարգ Ջրօրհնեաց ժամը 12ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 9ին, Մեռելոց Ս. պատարագ ժամը 10ին, հոգեհանգիստ 11ին:

×

ՍԷՆԹ – ԷԹԻԷՆ

ԿԻՐԱԿԻ, առաւօտ Ս. պատարագ, երեկոյեան ժամերգութիւն եւ «Ճրագալոյց», նաեւ պատարագ:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Ծնունդի հանդիսաւոր պատարագ, յիշատակ Մեռելոց եւ զկնի «Ջրօրհնէքի արարողութիւն» Խաչի կնքահայրութիւն փափաքողները, բարեհաճին նախապէս իմացնել վարչութեան:

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Շաբաթ 4 Յունուար, Ճրագալոյց, ժամը 15·30ին, Կիրակի 5 Ս. Ծննդեան պաշտամունք եւ Ս. պատարագ ժամը 8·30ին: Յաւարտ Ս. պատարագի, Ջրօրհնէնքի արարողութիւն:

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՇԱԲԱԹ.— Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 18ին:

ԿԻՐԱԿԻ.— Տօն Ծննդեան եւ Մկրտութեան Յիսուսի եւ Քրիստոսի, առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8·30ին,, պատարագ 10ին, պատարագէն ետք Ջրօրհնէքի արարողութիւնը պիտի երգէ եկեղեցւոյս Դպրաց Դասը (Կոմիտասեան), ղեկավարութեամբ Հայազատ Օհանեանի:

×

ՎԻԷՆ.— ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Հայկ. Ծնունդի առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, կը կատարուի հայկական ծէսով Ս. պատարագ Սէն Ժօզէֆ մատրան մէջ:

Նոյն օրը, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, կազմակերպուած է ընտանեկան խնջոյք մը Օհանջանեան սրահը:

Հայարբոյր մթնոլորտ, հայկական խորոված, ճոխ պիւֆէ, ուրախ եւ հաճելի շրջանակ: Մուտքը ազատ է

×

Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

(Քանթ. Ֆէրիէ – Սէնթ – Անթուան)

Սէնթ Անթուանի Հայոց Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղական խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ Ճրագալոյցի եւ Ս. Ծընընդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի տօներուն առթիւ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի, Նոր Հոգեւոր Հովիւ՝ վաշէ Վարդ. Իգնատիոսեանի կողմէ:

ՇԱԲԱԹ.— Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Երեկոյեան ժամը 4·30ին, Ընթերցուածք 5·30, պատարագ 6ին:

ԿԻՐԱԿԻ.— Տօն Ծննդեան եւ Մկրտութեան, Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, առաւօտեան ժամը 8, պատարագ 10, քարոզ եւ պատգամ 11, պատարագէն ետք Ջրօրհնէք կը կատարուի 12ին:

×

ՊՈՒՎ. ՕՏՏՈՅԻ Ս. ՅԱԿՈԲ

Ճրագալոյց, Շաբաթ 4 Յունուար, ժամը 18ին:

Ծնունդ, Կիրակի, 5 Յունուար, ժամերգութիւն ժամը 8·30ին, Ս. պատարագ 10ին, քարոզ 11·30ին:

Ջրօրհնէք կնքահայրութեամբ 11·30ին:

Մեռելոց, Երկուշաբթի ժամը 9–11: Գերեզմանօրհնէք, Օ քանէ ժամը 11 – 13, Սէն Լուի ժամը 14–16:

×

ՊՕՄՈՆ, Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Շաբաթ.— Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 16: Պատարագ՝ 17·50:

Կիրակի, Ծնունդ, սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 8·30, պատարագ՝ 10, քարոզ՝ 11·15: Յիշատակ Մկրտութեան եւ Ջրօրհնէք՝ ժամը 11·50: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ Առաջն. Արտաւազդ Եպս.:

Երկուշաբթի, Յիշատակ Մեռելոց, սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 8·30, պատարագ 10, հոգեհանգիստ՝ ընդհանուր եւ Պօմոնի ննջեցեալներուն՝ մասնաւորապէս Կարապետ Զամպաքճեանի եւ Արմենուհի Հազարեանի՝ 11·40:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ, ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

ԿԻՐԱԿԻ, Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան, ժամերգութիւն ժամը 16, պատարագ 17:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Տօն Ս. Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան, ժամերգութիւն ժամը 9, պատարագ 10·30, Ջրօրհնէք 12:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Կիրակի, 12 Յունուար, հանդիսաւորութիւն, Յայտնութեան եւ Մրկտութեան: Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ
ԱՎԻՆԵՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, Ծննդեան տօնին առիթով Ավինեոնի Փարուաս տէ Քարմի մէջ պիտի մատուցուի եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ, երգուած Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, ժամը 15·30ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Պատարագի վերջաւորութեան տեղի պիտի ունենայ Ջրօրհնէք:

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, նախկին հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. «Եօթնեղբայրեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի, Լանսէյի եւ Րընաժի բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, դպրոցին սրահը:

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱԿԱՆ ՔԱՐԹԵՐ

Նոր տարուան, Ս. Ծնունդի եւ այլ տօներու առթիւ Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբը հրապարակ հանած է շնորհաւորական քարթեր, մեծ երաժշտին՝ Կոմիտաս Վարդապետի, ծննդեան հարիւրամեակի առթիւ (1869 – 1969):

Կողքի նկարն է մեծ նկարիչ Գարզուի:

Անոնք որ կը փափաքին ունենալ այս քարթերը, շնորհաւորելու համար տօնական օրերը իրենց հայ թէ օտար բարեկամներուն, ազգականներուն, կրնան դիմել հետեւեալ հասցէներուն:

Երգչախումբի անդամներուն,
17 Րիւ Պլէօ

Հրանդ–Սամուէլ գրատուն:
51, Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

La Section
des Jeunes de l'U.G.A.B.

INVITE TOUS LES JEUNES A LA SOIRÉE DANSANTE Q'ELLE ORGANISE

à l'occasion du

NOEL ARMENIEN

LE VENDREDI 3 JANVIER 1969

A la Maison des Centraux, 8, Rue Jean Goujon, Paris, de 20 h. 30 à 24 h.

BUFFET GRATUIT — JEUX, CADEAUX et SURPRISES

ENTRÉE 15 F. et 10 F. pour les membres

Rens. : Union Générale de Bienfaisance Arménienne, 11 Square Alboni, Paris

Tél. : TRO. 03-18

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"AU FIL DES SONGES"

ՎՕԿ ընկերութեան նոր երգապնակը, թիւ 714

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Լարային նուագախումբի հեղինակութիւններուն

1. Variations sur chants populaires, Լուսնակն անուշ, Շողեր ջան, 2. Կարօտի երգ, 3. Հովը, 4. Իրիկնամուտ, 5. Գիշերային թիթեռնիկներ, 6. Պօէմա, 7. Մայր Արաքսի, 8. Մանոցի երգը, (Նոր դաշնաւորում):

CONCERT COLONNE ի նուագախումբին կատարմամբ,

որուն կը մասնակցին

Maximilien Roques (1er violon de l'orchestre l'O. R. T. F.)
Jacques Castagner (flûte), Michel Marchesini (violoncelle) et Raphaël Beaufort (piano, de l'Opéra)

33 tours — Prix 30 francs

Ստանալու համար դիմել հեղինակին

14, Rue Petit, Paris — Tél. : BOT. 99-22

Գաւառներու համար առաքում contre remboursement

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 4 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
SAMEDI 4 JANVIER 1969
LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11404 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.404

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԵԾԵՐԸ ԱՍՊԱՐԷԶ Կ'ԻՋՆԵՆ

Որքան շատցան խաղաղութեան ամավերջի պատգամները, կոնդակներն ու ճառերը, այնքան աւելցան նոր աշխարհամարտի մը վտանգները ։

Տասնեւիններորդ դարու սկիզբէն մինչեւ քսաներորդի առաջին տասնամեակը Պալքանեան թերակղզին էր կռուախնձորը մեծ պետութեանց միջեւ եւ Արեւելեան Խնդիրը դարձած էր Եւրոպայի ներդաշնակութեան պահպանման չափանիշը ։

Բոլոր պատերազմները կը ծագէին Պալքաններէն ։

Կացութիւնը փոխուած է այժմ ։ Պալքանները ժամանակաւորապէս խաղցած են եւ գոնէ անմիջական վտանգ չեն ներկայացներ այսօրուան համար ։

Մերձաւոր Արեւելքն է, որ փոխարինած է այժմ Պալքանները քան տարիէ ի վեր ։

Քսան դարու ցրուածութենէն ետք Իսրայէլի ստեղծումը իբրեւ անկախ պետութիւն՝ խախտած է հաւասարակշռութիւնը, այլ խօսքով ներդաշնակութիւնը աշխարհի այդ զգայուն մասին մէջ ։

Սիոնական շարժումը, որուն հակառակ էին հրէական բազմաթիւ կազմակերպութիւններ առաջին օրերէն իսկ, այսօր մեծ ծաւալ է գտած եւ աշխարհացրիւ հրէութեան մեծագոյն մասին համակրանքն ու նիւթական օժանդակութիւնը կը վայելէ ։

Նորաստեղծ երկիրը պատմական եւ աշխարհագրական տեսակէտով կը համապատասխանէ հին Հրէաստանի թագաւորութեան սահմաններուն, սակայն ամէն կողմէ պաշարուած է Արաբներով, որոնք չեն հանդուրժեր Իսրայէլի գոյութեան ։

Սկիզբէն եւեթ ինքնապաշտպանութիւնը գլխաւոր մտահոգութիւնը դարձաւ Հրեաներուն, որոնք աշխարհի ամէն կողմերէն փութացին Իսրայէլ, երկիրը շէնցնելու համար ։

Արաբական պետութեանց քաղաքականութիւնն ալ օգնեց հրէական ներգաղթին ։ Օրինակ, 1948էն առաջ 120 հազար Հրեաներ կ'ապրէին Իրաքի մէջ ։ Այսօր 2500ի իջած է թիւը ։ Մնացեալները երկրէն հեռացած են եւ մեծ մասամբ Իսրայէլ հաստատուած ։

Նոյնը՝ միւս երկիրներուն համար — Եգիպտոս, Ալժերիա, Թունուզ, Մարոք, Եմէն, եւայլն ։

Արաբական ովկէանոսին մէջ կլանուելու վախն է, որ տասը տարին անգամ մը ռազմադաշտ կը նետէ Հրեաները ։

Երբեւէ յաղթանակներէն չփացած, ու արաբական հաւանական փոխ-վրէժի մը հեռանկարէն սարսափած, Իսրայէլ 1967 Յունիսէն ի վեր ամէն առիթ կ'օգտագործէ ահուսարսափի մթնոլորտ մը ստեղծելու համար հարեւան երկիրներու մէջ ։

Իշխանութեան գլուխն անցած են թունդ ազգայնականներ, որոնք սահմաններու ընդարձակման համար խիստ պահանջկոտ են դարձած ու կը մերժեն որեւէ զիջում ընել ։

Պաղեստինցի ֆէտայիները, զրկուած իրենց հայրենի բոյներէն, եղեռնափորձերով կը յայտնեն իրենց ազատատենչ ձգտումները ։

Գրաւման բանակն ու կառավարութիւնը ջղայնութեան նշաններ ցոյց կուտան՝ ամենափոքր եղեռնափորձին տասնապատիկ աւելի փոխադարձելով ։

Ջղայնութեան նշան էր Պէյրութի օդակայանին վրայ կատարուած յարձակումը, որ ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդին կողմէ միաձայնութեամբ դատապարտուեցաւ ։

Մ. Նահանգներն ու Խ. Միութիւնը, որ առ հասարակ ամէն կարեւոր խնդիրներու շուրջ տարակարծիք են, Իսրայէլը դատապարտելու համար միացեալ ճակատ կազմեցին ։

Անոնք միացեալ ճակատ են կազմած, կ'ըսուի, նաեւ երկուստեք ընդունելի պայմաններով հաշտութիւն կնքելու համար Արաբներու եւ Հրեաներու միջեւ ։

Առանց մեծերու օրհնութեան, փոքրերը անկարող են լեզու գտնելու ։ Փորձը ցոյց տուաւ, որ կողմերը հաստատ կը մնան իրենց տեսակէտներուն վրայ ։

Զօր. տը Կոլ Ամանորի իր պատգամին մէջ մէկ նախադասութեամբ պարզեց Ֆրանսայի տեսակէտը, — պարպել բռնագրաւուած հողերը, ապահովել նաւարկութեան ազատութիւնը եւ բարւոք լուծում մը գտնել գաղթականներու խնդրին ։

Այս իմաստով էր 1967 Նոյեմբեր 22ին ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդին քուէարկած բանաձեւը, որ կ'երաշխաւորէր նաեւ Իսրայէլի հողային անձեռնմխելիութիւնն ու քաղաքական անկախութիւնը ։

Ու քանի որ պատերազմիկ կողմերը չեն կրնար համաձայնութեան լեզու մը գտնել, մեծերը կ'ուզեն ասպարէզ իջնել ։

Այս տեսակէտէն յատկանշական է Ֆրանսայի արտաքին նախարար Միշէլ Տըպրէի թելադրութիւնը, — չորս մեծերու խորհրդաժողով մը գումարել՝ արաբեւիսրայէլեան վէճը լուծելու համար ։

Պէյրութի օդակայանին յարձակումն ու վերջին դէպքերը աւելի քան երբեք ստիպողական կը դարձնեն հաշտարար լուծում մը, խուսափելու համար նոր բախումէ մը, որուն հեռանկարը կ'ուրուագծուի հորիզոնին վրայ ։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԹՆՈԼՈՐՏԸ ՄԻՇՏ ԼԱՐՈՒԱԾ Է

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄ

Մեծերը իրար անցած են միջին ճամբայ մը գտնելու համար Միջին Արեւելքի տագնապին ։ Ամէն կողմ ջանք չեն խնայեր որպէսզի դիւանագիտութիւնը յաղթէ ։

Փարիզի մէջ նախագահ տը Կոլ երկար տեսակցութիւն մը ունեցած է Փարիզի խորհրդային դեսպան՝ Վալերիան Զօրինի հետ ։ Էլիզէէն դուրս ելած ատեն, դեսպանը հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրած է. — « Զօր. տը Կոլ խնդրած էր որ Էլիզէ գամ, Միջին Արեւելքի մասին խօսելու համար ինծի, որովհետեւ ստացած էր այն գիրը զոր խորհրդային կառավարութիւնը իրեն ղրկած էր վերջերս, այդ մասին ։ Այդ գիրը հիմնական հարցեր կը շօշափէր եւ միջոցներու կ'անդրադառնար կարգադրելու համար Միջին Արեւելքի տագնապը, նկատի ունենալով նաեւ չորս մեծ պետութեանց խորհրդակցութիւնը ։ Ինչպէս կը հետեւի Զօր. տը Կոլի հետ ունեցած խօսակցութենէս, կրնամ ըսել ձեզի, որ համաձայնութեան բազմաթիւ կէտեր կան Ֆրանսական եւ խորհրդային կառավարութիւններուն միջեւ, Միջին Արեւելքի տագնապին մասին »։ Քանի մը ժամ առաջ, դեսպանը տեսակցութիւն մը տուած էր Ռատիօ-Լիւքսանպուրկի եւ իր գոհունակութիւնը յայտնած Խորհ. Միութեան եւ Ֆրանսայի դիրքերու մերձեցումէն ։ Գլխաւորաբար շեշտած է որ վերջին շաբաթներու դէպքերը հաստատած են ֆրանքեւխորհրդային գործակցութեան տարողութիւնը ։ «Կը խորհիմ կ'ըսէ Զօրին, որ լաւ հիմ մը կայ մեր երկու երկիրներուն համար հաւաքական նախաձեռնութիւններու, խաղաղ լուծումի մը ի շահ »։ Խորհրդային դեսպանը աւելին ալ կը տեսնէ. — «Խորհ. Միութիւնը եւ Ֆրանսա կրնան, ըստ ինծի, օգտակար օժանդակութիւն մը բերել, Վիէթնամի պատերազմին կարգադրութեան համար »։

Ընդհանուր ձեւով Արաբները դժգոհ չեն դիւանագիտական այս իրարանցումէն, բայց Իսրայէլ վերապահ կը մնայ ։ Թէլ Ավիվի համար, Միջին Արեւելքի տագնապին մէկ լուծում կայ՝ արաբ եւ իսրայէլցի պէտք է իրարու հետ խօսին նախ, յետոյ կարելի է աւելի լայն շրջանակի մը մէջ, վաւերացնել ինչ որ իրենք իրենց մէջ կարգադրած կ'ըլլան ։

Մինչ այդ սակայն միջադէպերը իրարու կը յաջորդեն Լիբանանի եւ Իսրայէլի սահմանին վրայ։ Իսրայելեան օդուժն ալ անխնայ կը ռմբակոծէ Յորդանանի ահաբեկչական նկատուած կայանները ։ Ամմանի համաձայն, իսրայելեան Միրաժ օդանաւերը նափալմ կը գործածեն ։

×

Պէյրութի մէջ մեծ մտահոգութիւն կը տիրէ եւ վախ կայ որ Իսրայէլ զինուորական գործողութեան մը ձեռնարկէ Լիբանանի եւ Յորդանանի դէմ ։ Լիբանանցիք ալ շատ «տաք» չեն չորսերու ժողովի մը ֆրանսական առաջարկին նկատմամբ ։ Նման առաջարկ մը, ըստ Պէյրութի կը փաստէ որ «Եառինկ առաքելութիւնը » ձախողած է ։

Լիբանան դժգոհ է նաեւ որ արտասահմանեան կարգ մը թերթեր չեն վարանած Լիբանանը քաղաքացիական պատերազմի մը վտանգին տակ տեսնելու ։ Արդարեւ ներկայիս ոչ մէկ ծանր մթնոլորտ կայ քրիստոնեայ եւ մահմետական համայնքներուն միջեւ ։

Իսրայէլի Արտաքին նախարարը՝ Ապպա Էպան յայտարարած է թէ «Եթէ ահաբեկիչները չըլլան, որոնց նպատակն է արգելք հանդիսանալ որեւէ համաձայնութեան, մթնոլորտը բոլորովին տարբեր կ'ըլլայ »։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԺԵՐԻԱ եւ Խորհ. Միութիւն եռապատկած են առեւտրական իրենց փոխանակութիւնները, որոնք 55 միլիոն տոլարէն (1968ին) 145 միլիոն տոլարի կ'անցնին ։

ՍԼՈՎԱՔ համայնքը, առաջին անգամ ըլլալով իր պատմութեան մէջ, իր կառավարութիւնը ունի ։ Այս կառավարութիւնը կազմուած է 15 հոգիէ ։ Նոյն թիւով հատ մըն ալ պիտի կազմուի Չեխերուն համար ։ Կոսիգին շնորհաւորական հեռագիր ղրկած է դաշնակցային կառավարութեան վարչապետ՝ Չերնիքի ։

ՓԱՐԻԶԻ մէջ, Միշէլ Տըպրէ եւ Վլատիմիր Կիրիլին բացումը կատարեցին ֆրանքեւխորհրդային յանձնախումբին աշխատանքներուն ։ Այս մեծ յանձնախումբին նպատակն է կազմակերպել եւ զարգացնել առեւտրական փոխանակութիւնները եւ թեքնիք ու գիտական գործակցութիւնը Ֆրանսայի եւ Խորհ. Միութեան միջեւ ։ Կիրիլին, փոխ-վարչապետ խորհրդային կառավարութեան ընդունուեցաւ Տըպրէի կողմէ, որ իր բարի գալուստի խօսքին մէջ, շեշտեց. — «Ոչ մէկ տնտեսական զարգացում կարելի է եթէ ճիգ չթափուի այն ձգտումներուն դէմ, որոնք աշխարհի մէջ, ծանրակշիռ բնոյթ կուտան տարակարծութեանց եւ ամէն վայրկեան կը սպառնան համաշխարհային պատերազմի վերածել տեղական խնդիր մըլ» ։ Իր պատասխանին մէջ, Կիրիլին յիշեց տը Կոլի այցելութիւնը Խորհ. Միութիւն եւ Կոսիգինի այցելութիւնը՝ Ֆրանսա, որոնք ծառայած են ամրապնդելու երկու երկիրներու գործակցութիւնը ։

ՕԼԻՄՓԻՔ ԷՐՈՒԷՋԻ (Օնասիսի պատկանող) մէկ օդանաւը որ 102 ճամբորդով Կրետէէն Աթէնք կ'երթար պարտաւորուեցաւ Գահիրէ երթալ, երիտասարդի մը զէնքով սպառնալիքին պատճառաւ ։ Ճամբորդները Աթէնք կը փոխադրուէին Փօյինկով մը ։ Ըստ Աթէնքի անհաւասարակշիռ երիտասարդի մը գործն է ։

ՀՌՈՄԷՆ կը հաղորդեն թէ «մերժողներ» յարձակած են Վիատեճճիոյի մէկ ճաշարանին վրայ, ուր Ամանոր կը տօնուէր, բողոքելու համար այդ «քաղքենի սովորութեան » դէմ ։ Արդիւնքը այն է որ 17 տարեկան երիտասարդ մը ծանրօրէն վիրաւորուած է, ճաշարանապետն ալ սրտի տագնապով՝ պառկած ։ Յայտնի չէ թէ ո՞վ զէնք պարպած է ։ Ոստիկանութիւնը կը վստահեցնէ որ ինք չէ ։

ՆԻԺԵՐԻՈՅ մէջ ըմբոստական շարժումներ տեղի ունեցած են ։ 11 մեռեալ կայ եւ 2500 հոգի ձերբակալուած է ։ Ժողովուրդը կը շարունակէ բողոքել ծանր տուրքերուն դէմ ։

ՓԱՐԻԶԻ ամերիկեան պատուիրակութեան կողմէ՝ Վէնս սեղանի վեց տարբեր ձեւեր առաջարկած է Վիէթնամի խօսակցութեանց համար, հիւսիսային Վիէթնամի պատուիրակութեան ։

ԱՄԱՆՈՐԻ տօներուն առթիւ, Ֆրանսայի ճամբաներուն վրայ 49 հոգի մեռած է, կառքի արկածէ ։

ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ՊԻՏԻ ԿԱՏԱՐՈՒԻ

ՆԻԿՈՍԻԱ. Նոր Տարւոյ առթիւ, Կիպրոսի նախագահ Մակարիոս Արքեպիսկոպոս հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ. — Թուրք եւ յոյն համայնքներու միջեւ, վեց ամիսէ ի վեր բանակցութիւններ տեղի կ'ունենան, հակառակ ատոր Կիպրոսի վէճը լուծուած չէ տակաւին ։ Բնաւ պիտի չընդունինք Կղզին բաժան բաժան ընելու եւ կամ դաշնակցային կառավարութիւն մը կազմելու առաջարկը ։ Չեմ խորհիր թէ Կիպրոսի վէճը կարգադրուի 1969ի վերջաւորէն առաջ ։ Միայն թէ ամառը խորհրդարանական նոր ընտրութիւն պիտի կատարենք, 1959էն ի վեր երեսփոխանական ընտրութիւնները չեն նորոգուած ։

Մակարիոս չուզեց ճշդել այդ ընտրութիւններուն վերջնական թուականը ։ Տարակոյսով արտայայտուեցաւ նաեւ Թուրքեւյոյն տեսակցութեանց մասին, որոնք պիտի վերսկսին մօտերս, եւ պիտի շարունակուին մինչեւ երեսփոխանական ժողովին փակման շրջանը ։ Մակարիոս այս առթիւ քաղաքական կուսակցութիւնները հրաւիրեց որ կազմակերպուին ։ Ներկայիս Կիպրոսի մէջ լոկ ձախակողմեան կուսակցութիւնն է որ կը գործէ, միւս քաղաքական խմբակցութիւնները իբրեւ կուսակցութիւն կազմակերպուած չեն տակաւին ։

Թուրքիոյ Արտաքին նախարարութեան բանբերը, Օզթայ Իչճէն, այս առթիւ յայտարարեց թէ եթէ Կիպրոսի յունական իշխանութիւնը 1969ի ամրան երեսփոխանական նոր ընտրութեանց ձեռնարկէ, Թուրք համայնքն ալ իր կարգին ընտրութիւն պիտի կատարէ, իր համայնքային եւ վարչական տարրերով ։

ՀԱՅ ՆՈՐ ՔՆԱՐԵՐԳՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴԻՐԸ ՈՒ ԱՌԱՋԻՆ ԴԱՍԱԿԱՆԸ

Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանը մեր բանաստեղծներից առաջին վաղամեռիկն է, այն էլ «բանաստեղծական հիւանդութիւնից» թոքախտից (Պ. Դուրեանից, Մ. Մեծարենցից, Վ. Տէրեանից առաջ):

Բայց միայն դրանո՞վ է նա առաջինը:

Մենք (արդէն քանի՛ տասնամեակ) հայ նոր քնարերգութեան հիմնադիր ենք համարում Յովհ. Յովհաննիսեանին՝ նկատի առնելով, երեւի, արեւելահայ բանաստեղծութիւնը: Հիմա, վերջապէս, Հայութեան երկու հատուածն էլ եկել են այլեւս այն գիտակցութեան, որ ունենք մէկ եւ միասնական գրականութիւն՝ Հայոց գրականութիւն, առանց «արեւելա..» եւ «արեւմտա...» երկփեղկումի: Ըստ այդմ Մ. Պէշիկթաշլեանն է այն առաջին բանաստեղծը, որով սկսւում է Հայոց նոր քնարերգութիւնը:

Կեանքում դժբախտ բոլորովին՝ նա մեր ամենաերջանիկ բանաստեղծներից մէկն է և սակաւաթիւներից մէկը, որովհետեւ իր մահից հարիւր տարի անց՝ այսօր էլ շատ աւելի թարմ է, քան շատ – շատերը նրանցից, ովքեր նրա թոռը կամ ծոռն են ըստ տարիքի: Նա վաղ մեռաւ, բայց վաղ մեռնելով՝ հետը տարաւ վաղանցիկութեան այն արատը, որ ախտբոյն է արուեստագէտների: Ո՛ւր էր թէ իւրաքանչիւր բանաստեղծը յիսուն բանաստեղծութիւնից գէթ մէկը մնար յիսուն տարի յետոյ: Մ. Պէշիկթաշլեանը էն երջանիկն է, որի հրատարակած յիսուն բանաստեղծութիւնից առնուազն տասը ունեն այսօրուայ թարմութիւն ու հնչականութիւն՝ իր մահից հարիւր տարի անց: Դժուարն էլ հէնց այդ հարիւր տարին է, յետադայ հարիւրամեակները, իբրեւ օրէնք, ոչ թէ ներողամիտ, այլ պարզապէս անկարող են լինում չարունակելու ջնջումի իրենց պարտականութիւնը:

Կան բանաստեղծներ (անունները չըտանք), որոնց մէկ կամ մի քանի ոտանաւորը եթէ փրկուել է ժամանակի երախից, ապա դա էլ... երաժշտութեան օգնութեամբ, երգի հետ մնացել են նաեւ բառերը:

Երգւում է (եւ գնալով աւելի կ՚երգուի) նաեւ Մ. Պէշիկթաշլեանը: Բայց այս անգամ ոչ թէ երգն է փրկում բանաստեղծութիւնը, այլ ընդհակառակն: Որքան էլ սիրուած եւ սիրելու արժանի են «Եղբայր եմք մեք»ի կամ «Գարուն»ի եղանակները, սակայն անհամեմատ զօրեղ, թարմ, արդիաշունչ են դրանց խօսքերը՝ իրենց ոչ միայն խորունկ գաղափարայնութեամբ եւ կերտումի կատարելութեամբ, այլեւ իրենց բառային երաժըշտականութեամբ:

Ի դէպ՝ Մ. Պէշիկթաշլեանը միայն բանաստեղծ չէր, այլեւ երաժիշտ – երգահան: Հայ նոր երաժշտութեան պատմագիրը իր շարադրանքի սկզբում պարտադրաբար պիտի տայ նաեւ նրա անունը:

Մ. Պէշիկթաշլեանը նաեւ թատերագիր էր (հետն էլ դերասան ու բեմադրիչ): Այստեղ էլ նա փաստօրէն առաջինն է՝ հիմնադիրը հայ նոր թատրոնի:

Նա նաեւ տաղանդաւոր մանկավարժ էր եւ կորովի հասարակական գործիչ, հըրաշակաւոր «Համազգեաց»ի եւ «Բարեգործական»ի ոգին: Ընդհանրապէս նա մի խամակ ոգի էր մարմնաւորուած զանազան բնագաւառներում: Եւ պէտք չէ հաւատալ, որ նա մեռաւ թոքախտից: Աւելի ճիշդ կը լինի կարծել, թէ նա մտովին արնաքամուեց Զէյթունի հերոսամարտում՝ նախապէս գրելով իր իսկ անմոռաց դամբանականը, որ է «Թաղումն Քաջորդւոյն». եւ մենք լիիրաւ ենք այսօր՝ իրենը իրեն վերադարձնելով ասել.

Վաղ հայրենեաց մեռար, դու շա՜տ ապրեցար...

Եւ իսկապէս էլ, ապրում է նա այսօր իր անթերի եւ անթառամ բանաստեղծութիւնների այն շողափնջով, որի կիզակէտըն է մեր հոգին: Նրա լաւագոյն բանաստեղծութիւնների բազմաթիւ տողեր ստացել են ոչ միայն առածի ուժ, այլեւ կոչի զօրութիւն («Դեռ շատ հեռու է արշալոյս», «Ո՜հ, ոչ, գնա՛... զայ արշալոյս», «Կ՚ուզեմ վառօդ եւ գնդակներ», «Նոքա հառաչք են Հայրենեաց, նոքա չերթան որդէս ի բաց», «Թրքաց մայրեր թող լան, ու դուն ուրախ լուրեր տար ի Զէյթուն», «Ընդ աստեղօք ինչ կայ սիրուն, քան զանձկալի Եղբայր անուն» եւն:

Լինելով իր ժամանակի շունչը՝ նա այսօր շնչում է նաեւ մեր ժամանակի շնչով, որովհետեւ վեր էր իր ժամանակի անցողականից: Գնալով հարիւր տարի առաջ՝ նա մնում է նաեւ այսօր, որովհետեւ գիտէր գնայունի եւ մնայունի այն գաղտնիքը, որ Աստուած իր սակաւաթիւ ընտրեալների ականջին է շշնջում միայն: Նա ոչ ճոռոմաբան էր, ինչպէս իր արեւմըտահայ ժամանակակիցը, ոչ էլ պարզունակ, ինչպէս իր արեւելահայ ժամանակակիցը: Նա ունէր այն երկու բաժին թթուածինն ու մէկ բաժին ջրածինը, որոնց միացութիւնից՝ բնութիւնն ստեղծում է մի կենարար հեղուկ, որ բնութեան մէջ կոչւում է պարզապէս ջուր, իսկ հէքեաթներում՝ անմահական ջուր: Հէքեաթներում, մէկ էլ բանաստեղծութեան մէջ:

Նա չունի կիկլոպեան որձաքարէ շինուածքներ: Նա վարպետն է սրբատաշ տուֆի, որով կառուցել է ոչ միայն տաճար, այլեւ ամրոց: Եւ չի խոնարհուել այդ տաճարը, եւ չի փլատակուել այդ ամրոցը:

Այսպէս եւ այսպիսով է, որ նա, լինելով մեր առաջին նոր քնարերգուն՝ մնում է նաեւ մեր առաջին նոր դասականը:

Այսպէս եւ այսպիսով է, որ նա՝ կենդանում սիրոյ մէջ դժբախտ, սիրուել, սիրւում եւ գնալով աւելի սիրելի է դառնալու բոլորեցուն:

Սիրելի է դառնալու...

Հիմա ի՞նչպէս չվերյիշես իր «Թաղումն Քաջորդւոյն» բանաստեղծութեան վերջին անմոռաց երկտողը.

Ոչ այլ շէնք արձանագիր,
Ոչ տապան.
Զինքըն մենակ թողուցինք իւր փառքին
հետ:

Իր մասին է ասուած, ճիշդ ու ճիշդ իր մասին: Ի՞նչպէս ամօթով չխոստովանենք, որ մենք իսկապէս էլ երկար ժամանակ «զինքըն մենակ թողուցինք իւր փառքին հետ»: Իր ծննդեան 140 եւ մահուան 100ամեակի առթիւ ո՞վ ում ասի, որ Մ. Պէշիկթաշլեանին իր փառքի հետ մենակ թողնելը հաւասարազօր է ազգային զանձանակի յափշտակութեան:

Նա չէ, մենք ունենք կարիքն իր փառքի:

Նրան չէ, մեզ է պէտք իր «շքեղ արձանագիրը», որ նախ եւ առաջ «Երկերի լիակատար ժողովածու» է, ապա դպրոցական դասագրքերի համապատասխան բաժին, ապա դպրոցի կամ փողոցի անուն, ապա... այն համատարած գիտակցութիւնը, որ Մ. Պէշիկթաշլեանն է հայ նոր քնարերգութեան սկզբնաւորողն ու առաջին դասականը:

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ

ՀԱՅ ՄԱՐՄՆԱԿՐԹԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՍՏՈՂ ՌԱՀՎԻՐԱՆԵՐ ԵՒ ՅԱՌԱՋԱՊԱՀՆԵՐ

Յ. Թ. ՀԻՆԴԼԵԱՆ
ԱՐԱՄ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Այս երկու անունները կը գետեղենք նոյն գլուխին տակ, որովհետեւ երկուքն ալ նմանութեան որոշ գիծեր ունին, իբրեւ դաստիարակ ուսուցիչ, մանկավարժ ու կրթական հաստատութեանց տնօրէն:

Անդրադառնալով նախ Հինդլեանի անձին, զայն ներկայացնելու համար, հոս մէջ կը բերենք Յ. Ճ. Սիրունիի գրչէն ելած՝ Ռումանիոյ «Արի»ի 1935 Ապրիլի թիւին խմբագրականը որ լաւագոյն կերպով կուտայ անոր դիմագիծը:

×

«Պոլսոյ Հայերը պատշաճ մեծարանքով տօնեցին վերջերս վաստակաւոր դաստիարակի մը գործին քառորդհինգամեակը:

«Արդարեւ անցեալ տարի (1934) լրացաւ 25րդ տարին Պոլսոյ նոր դպրոցին, զոր Սահմանադրութենէն քիչ յետոյ Գալուստ Մալաթեանի հետ հիմնեց հայ անխոնջ դաստիարակը՝ Յովհ. Հինդլեան եւ զոր տասնեակ տարիներէ ի վեր մինակը կը շարունակէ վարել ան, տոկուն ու անվհատ, հակառակ տարիներու բեռան որ կը կքին իր ուսերուն:

«Հ. Մ. Ը. Մ.ը չէր կրնար անտարբեր մնալ այս տօնին առթիւ: Սովորական կրթական մշակի մը տօնը չէր ան որպէսզի աննշմար անցնէր ան: Հայ ժողովուրդը, յանձին անոր՝ կրթական պարզ վաստակաւոր մը չէ որ կը մեծարէր, այլ բարոյական ուղեցոյցը սերունդներուն՝ որոնք թրծուեցան անոր շունչին տակ, Նոր Դպրոցի հիմնարկութենէն տասնեակ տարիներ առաջ, ու վերջին քառորդ դարուն Նոր Դպրոցի իսկ ծոցին մէջ:

«Բարոյական ռահվիրայ մըն է արդարեւ զոր կը մեծարենք յանձին Հինդլեանի ու դաստիարակ մը որ ոչ միայն մանկավարժութեան նորագոյն խօսքը բերաւ հայ ծթած մտայնութեան մէջ, այլ զայն կիրարկեց ալ, հոգիներու կրթիչ մը՝ որ իր գուրգուրանքին առարկայ դարձուց մանուկը, անոր մտքին մէջ ծանօթութիւններ մթերելէ աւելի անոր հոգին թրծելու համար:

«Բայց ինչ որ այս տօնին առթիւ բացառապէս կ՚ոգեւորէ Հ. Մ. Ը. Մ.ը, անոր ստանձնած առաքելութիւնն է յանուն մարմնակրթական շարժման, որուն առաջին ախոյեաններէն մէկը եղաւ, ջատագովելով մարմնի խնամքը՝ հոգիի խնամքին հաւասար, մկաններու ճիգ՝ մտքի ճիգերուն հաւասար, ու այդ՝ շրջանի մը երբ մարմնակրթութիւնը այնքան խորթ էր մեր մէջ, ու կը կարծուէր թէ սերունդ կը հասնի եթէ ծանօթութիւններ եւ թիւեր թխենք տղոց ուղեղին մէջ:

Յովհ. Հինդլեան մարմնի խնամքը քարոզելով ըմբշութիւն չէր որ կը ջատագովէր սակայն, այլ մարմնակրթութիւնը կ՚ուզէր սպաս դնել բարոյական դաստիարակութեան, զօրաւոր մկաններու եւ ջիղերու մէջ դնելով զօրաւոր նկարագիր մը, ու առողջ մարմնի մէջ՝ առողջ միտք ու հոգի:

«Հինդլեան մեր շարժման կապուած է տարբեր կերպով մըն ալ: Ան եղաւ սկաուտութեան նախակարապետը մեր մէջ: Եթէ ուրիշներ պիտի գային յետոյ մեր մէջ կիրարկելու Պէտըն Բաուլի սկզբունքները, Հինդլեանն էր որ առաջին անգամ անոնց տեսական քարոզիչը եղաւ, ու հարթեց ճամբան, ամբողջ քառորդ դար մը իր աջակցութիւնը բերելով շարժումին ծաւալման:

Սկաուտական շարժման մեր մէջ տարածման մէջ, իր տեսաբանի դերէն ալ

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Միրալայը, որուն դէմքը արիւնլուայ վիճակի մէջ էր, խոյացաւ յանկարծ իր հակառակորդին վրայ, առանց ժամանակ տալու անոր որ իր հրացանը գործածէ: Գիրկընդխառն կռիւը վերսկսաւ. այս անգամ աւելի ծայրայեղ սաստկութեամբ մը:

Հայդը պէյ, ապահովաբար, չէր սպասեր այսպիսի յարձակողական շարժումի մը եւ յանկարծակիի եկաւ: Զէնքը չկըրցաւ գործածել եւ այդ զէնքին շուրջն էր որ դարձաւ ամբողջ պայքարը: Անիկա պիտի վճռէր յաղթութիւնը:

Կատաղի, անլուր, մոլեգին պայքար մը վերսկսաւ երկուքին միջեւ: Հայդը պէյ դարձեալ յաջողեցաւ իր հակառակորդը յաղթահարել, զայն գլետնել եւ շնչասպառ թողուլ տախտակամածին վրայ. յետոյ տեսնելով որ գիրուկ փաշան իր նուաղեալ վիճակէն ելլելով՝ կենդանութեան նշաններ ցոյց կուտար, դէպի անոր վրայ խուժեց: Միրալայը իր սոսխին վայրկենական հեռացումէն օգտուելով՝ դերագոյն ճիգ մը ըրաւ, կրցաւ ոտքի ելլել, սեղանին մօտենալ եւ անոր վրայ դրուած կազի լամբարը առնել ու զայն գետին նետել: Սենեակը մթութեան մէջ թաղուեցաւ: Լամբարը ջախջախուած ու մէջի կազը գորգին վրայ թափած էր: Պալատական միրալայը գրպանէն լուցկիի տուփ մը հանեց, հատ մը վառեց եւ գորգին մօտեցնելով՝ գետին թափած կազը բռնկեցուց...:

Սենեակը հարաշուք լոյսով մը լուսաւորուեցաւ: Բոցերն արդէն կը տարածուէին ամէն կողմ եւ վարագոյրներէն մին բռնկած էր: Հայդը պէյ ոստում մը ըրաւ դէպի սենեակին դուռը եւ ուսովը զօրաւոր հարուած մը տուաւ, զայն խորտակելու համար, սակայն դուռը դիմադրեց:

Դիւային ժպիտ մը գծագրուեցաւ միրալային արիւնոտ դէմքին վրայ:

— Ամէնքս միասին պիտի այրինք, մըրմըռաց:

Հայդը պէյ, որ միշտ ռեւոլվէրը ձեռքը բռնած էր, մօտեցաւ իր սոսխին եւ փողը անոր քունքին մօտեցնելով՝ հրազէնը պարպեց, առանց խօսք մը արտասանելու: Ապտիւլ Համիտի գործակատարը գետին տապալեցաւ: Յեղափոխականը, յետոյ զէնքը դարձուց դէպի իր ճակտին եւ երկրորդ անգամ պարպեց ու ինքն ալ ինկաւ միրալային քովը...:

ԳԼՈՒԽ Գ.

ՊԱՌԱՒԻՆ ՏԵՂ ՄԱՆԿՈՒՀԻ ՄԸ

Ի՞նչ էր այդ խորհրդաւոր թուղթը, որ այսպէս երեք անձերու մահուան եւ աղաբանքի մը այրելուն պատճառ կ՚ըլլար: Ահա կնճռոտ ու տաղնապայոյզ հարցում մը, որ կը տանջէր կասկածոտ Սուլթանին միտքը, օրերէ ի վեր:

Ժամանակէ մը ի վեր Ապտիւլ Համիտ համեմատաբար իր անդորրութիւնը գտած էր: Եըլտըզի պոմպային դէպքը արդէն մոռցուած էր, մանաւանդ անոր ամբողջ դաղտնիքը յայտնուած էր, պելժիացի Պ. Ժոռիսի ձերբակալումովը եւ ըրած խոստովանութիւններով: Անկէ ետքը ալ հայ յեղափոխականները կենդանութեան նշան ցոյց տուած չէին Պոլսոյ մէջ: Թրքական ծածուկ քոմիթէն ալ, որ քանի մը տարի առաջ այնքան սարսափներու մատնած էր բռնաւորը, յուսահատած ու անգործութեան դատապարտուած կը թուէր մայրաքաղաքին մէջ:

Իրաւ է որ Ապտիւլ Համիտ գիտէր թէ այժմ քոմիտէն ծածկաբար կ՚աշխատէր բանակը իրեն դէմ հանելու եւ ատոր համար իր գործունէութեան ասպարէզը ուրիշ տեղ փոխադրած էր, բայց այդ բանը իրեն համար մեծ կարեւորութիւն չունէր: Անմիջապէս վտանգը հեռացած էր իր գըլխէն, իր անձին դէմ նորանոր դաւադրութիւններ չէին սարքուեր, պոմպայի ու տինամիթի մղձաւանջը անհետացած էր գրեթէ:

Գալով Րումելիի բանակին ըմբոստական շարժումներուն, անոնք տակաւին շատ աննշան ու կցկտուած դէպքեր էին եւ չէին կրնար բնաւ իր անձնական ապահովութիւնը վրդովել:

Ապտիւլ Համիտ եթէ կը կասկածէր իր բանակի սպաներէն ոմանց հաւատարմութենէն, միւս կողմէ կատարելապէս վըստահ էր իր զինուորներուն վրայ: Այսուհանդերձ, ամիսէ մը ի վեր այնքան շատ տեղեկագիրներ կը հասնէին կասկածելի սպաներու մասին, որ բռնաւորը, իր ըմբռնած կերպով, ընդհանուր մաքրագործումի մը պէտք կը զգար եւ ատոր համար յատուկ յանձնախումբ մը կազմած էր Եըլտըզի մէջ, որուն գործունէութիւնը խիստ ծածուկ կը պահուէր: Ապտիւլ Համիտի նպատակն էր մանրակրկիտ քըննութենէ մը ետք, Րումէլիի զօրաբանակներուն ամբողջ կասկածելի սպաներուն ցանկը պատրաստել եւ միեւնոյն օրը զանոնք ձերբակալելով Պոլիս բերել տալ եւ յետոյ անոնց արժանի պատիժը տնօրինել:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(21 – Շար.)

աւելի առաջ գնաց, այդ վարդապետութիւնը գործնական ձեւի վերածելով, իր իսկ վարժարանին տղոց վրայ, որոնցմէ կազմեց 1913ին, Շաւարշ Քրիսեանի գործակցութեամբ, առաջին հայ սկաուտական խումբը:

«Քաղաքական, կուսակցական կեանքէ հեռու, օրուան կիրքերէն ու վէճերէն հեռու, Յովհ. Հինդլեան ամփոփուած մնաց միշտ դաստիարակի դերին մէջ. պատուեց ան հայ վարժապետի ասպարէզը ու հըպարտ մնաց անով:

«Անոնք որ թրծուեցան իր շունչին տակ, ու անոնք որ հաղորդուեցան իր քարոզած նշանաբաններով, աշխարհի որ կողմն ալ ըլլան, չեն կրնար իրենց մեծարանքի բաժինը չխառնել իրեն ընծայուած յարգանքի ցոյցին»:

Ներկայ յիսնամեակի տարիին, պարտք կը ծանրանայ բոլոր հին ու նոր Հ. Մ. Ը. Մ.ականներուն, բոլոր մեծ ու պզտիկ սկաուտներուն իրենց երախտագիտական տուրքը տալու մեր ամէնէն հմուտ ու սիրելի դաստիարակ ուսուցիչներէն Յ. Թ. Հինդլեանի:

×

Սխալած չենք ըլլար եթէ յայտնենք թէ Արամ Նիկողոսեան, Յովհ. Հինդլեանէն ետք, մեր ուսումնական այն վաստակաւոր վարիչներէն եղաւ որոնք ըմբռնեցին մարմնակրթանքին կարեւորութիւնը դպրոցական յարկէն ներս: Բայց, երկուքն ալ, այդ վարդապետութեան տեսաբանողները չեղան միայն, այլ զայն կիրարկեցին իրենց ամբողջ պաշտօնավարութեան ընթացքին, հասցնելով պատուական հաքորդիներու սերունդ մը:

Արամ Նիկողոսեան ծնած է 1871 Սեպտեմբեր 7ին Պոլիս՝ Գում Գափու: «Մէզպուրեան» վարժարանի մէջ նախնական կրթութիւնը ստանալէ ետք, աւարտած է «Պէրպէրեան» երկրորդական վարժարանը: Շրջանաւարտ 15 տարեկանին՝ պաշտօնի կոչուած է Քիրմասթիի ազգ. վարժարանին զոր վարած է իբր տնօրէն: Անկէ անցած է, Ատափազար, իբր ուսուցիչ տեղւոյն ազգ. վարժարանին ու ապա Ռէթէոս Պէրպէրեանի հրաւէրով նշանակուած երկրորդ տնօրէն համանուն վարժարանին: Յետագային ստանձնած է Մաքրի գիւղի ազգ. վարժարանին, աւելի յետոյ Բանկալթիի Յակոբ Բագրատունիի մասնաւոր վարժարանին տնօրէնութիւնները: Գտնուած է նոյնպէս Սամսոն, Ադչէհիր, Ատանա: Վերադառնալով Պոլիս, անցած է կրկին Ատափազար, միշտ տնօրէնութեան պաշտօնով, 1914ին հիմնած է իր անձնական վարժարանը Սկիւտարի մէջ, Արամեան կրթարան անունով: Պատերազմի այդ չորս տաղնապալից տարիներուն դպրոցը կանգուն պահելէ ետք, ստիպուած է ի վերջոյ փակել զայն, նիւթական անձկութեան պատճառով:

Զինադադարին կոչուեցաւ Շիշլիի Գարակէօզեան որբանոցի տնօրէնութեան զոր վարեց մինչեւ 1928: Անկէ ետք մինչեւ 1934 պաշտօնավարած ու դասախօսած է Պէզազեան լիսէի մէջ: Այս դպրոցը թողելէ հազիւ երեք տարի ետք մահացած է 1937 Սեպտեմբեր 8ին:

Հակառակ իր այս բեղուն կեանքին, իր կենսագրականը տեղ պիտի չգտնէր այս էջերուն մէջ, եթէ չըլլար իր խորունկ համոզումն ու հաւատքը մարմնակրթութեան ստիպողական դերին, կրթական հաստատութիւններէն ներս: Արդարեւ, Արամ Նիկողոսեան, ամէն ուր որ գտնուած է, ուսումնական յարկի տակ թէ աշխարհիկ կեանքի մէջ, եղած է միշտ մարմնի խնամքին ու առողջապահութեան ջերմ սիրահար մը, քաջալերող ու տարածող մը: Իր այդ սէրը անձնական օրինակով ալ ցոյց կուտար, ամէն առաւօտ, մարզանքի թեթեւ զգեստներ հագած, իր աշակերտներուն դիմացը կանգնելով ու անոնց հետ իր առօրեայ մարմնամարզը կատարելով:

Յաճախ արտայայտուած է նաեւ մամուլի մէջ, մարզանքը չօշափող հարցերու շուրջ:

Մեր յարգանքի զգացումները կ'երթան նոյնպէս այս վաստակաւոր դաստիարակին յիշատակին:

ԳՐ. ՃՕԼՕԼԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Միջնադարեան հայականաւոր բժշկապետ Մխիթար Հերացիի ծննդեան 850ամեակին առթիւ «Հայաստան» հրատարակչութիւնը լոյս ընծայած է Փրոֆ. Ա. Կծոյեանի «Մխիթար Հերացի» աշխատութիւնը: Հեղինակը գիտականօրէն վերլուծած է բժշկապետին «Ջերմանց Մխիթարութիւն» աշխատութիւնը՝ ճշդելով անոր դերը եւ արժէքը հայ եւ միջազգային բժշկագիտութեան պատմութեան մէջ:

Քննութեան առնուած են «Ջերմեր»ու, այսինքն սուր վարակիչ հիւանդութիւններու բուժման մասին Հերացիի առաջադրած մեթոտները, որոնց մէկ մասը այսօր եւս կը համապատասխանէ ժամանակակից բժշկագիտութեան ըմբռնումներուն:

Յստակ կերպով բնութագրելու համար Հերացիի գործունէութեան եւ գիտական ժառանգութեան արժէքը՝ գիրքին հեղինակը անդրադարձած է Հայաստանի առողջապահութեան եւ բժշկագիտութեան զարգացման պատմութեանը: Հայաստանի մէջ բժշկական մշակոյթը ծաղում առած է ուրարտական պետականութեան ժամանակ (9–6րդ դարեր Ք. Ա.): Միջնադարու հայ բժիշկները թարգմանութիւններու միջոցով ծանօթ էին յունա–հռոմէական, հելլենական երկիրներու, բիւզանդական եւ պարսկական բժշկագիտութեան:

Մխիթար Հերացի աննախընթաց բարձրութեան հասցուց հայ բժշկագիտական միտքը: Հայ բժշկական հարուստ մատենագիտութեան ուսումնասիրութենէն կը պարզուի, որ ԺԲ. – ԺԴ. դարերու հայ բժիշկները, հետեւելով Հերացիի մեթոտներուն, զարգացուցած են մեր ինքնատիպ բժշկական գիտութիւնը:

×

Թորոս Թորամանեան, որ իրաւամբ կը նկատուի ազգային ճարտարապետութեան տեսութեան եւ պատմութեան հիմնադիրը, իր կեանքի վերջին երեք տասնամեակները անցուցած է Արեւելեան Հայաստան՝ բացառաբար զբաղելով անցեալի ճարտարապետական մեծահարուստ ժառանգութեան ուսումնասիրութեամբ: Վիմական արձանագրութիւններ հաւաքելու, ինչպէս նաեւ հայ ճարտարապետութեան յուշարձաններու ալպոմ պատրաստելու նպատակով Թորամանեան 1903ին կ'որոշէ գիտական արշաւ մը կազմակերպել դէպի Անի:

1904ին Թորամանեան կը դառնայ Ն. Մառի գլխաւոր աջակիցը Անիի պեղումներու եւ ուսումնասիրութեան գործին մէջ: Այնուհետեւ ճարտարապետին գործունէութիւնը դուրս կուգայ Անիի սահմաններէն, աւելի լայն ընդգրկումներ կը կատարէ: Իր կարգ մը աշխատութիւններու միջոցով կը բացայայտէ բարձր զարգացումի հասած հայ ճարտարապետական ոճին ինքնատիպութիւնը: Բացի գիտական մեծարժէք աշխատութիւններէ, Թորամանեան ձգած է հարուստ նամականի: Եւ ահա վերջերս Հայաստանի գիտութիւններու ակադեմիայի հրատարակչութիւնը «Նիւթեր հայ արուեստի պատմութեան» մատենաշարով լոյս ընծայեց գիտնականին նամականին՝ ընդարձակ հատորով մը, որ կազմած եւ յառաջաբանը գրած է հեղինակին աղջիկը՝ Նազիկ Թորամանեան:

Հատորին մէջ ամփոփուած նամակները կը վերաբերին ճարտարապետին Արեւելեան Հայաստան ապրած տարիներուն՝ 1903էն մինչեւ անոր մահը՝ 1934:

Հաւաքածոյին մէջ տեղ չէ գտած Թորամանեանի մինչեւ 1903 գրած նամակագրութիւնը, որուն ճակատագիրը անծանօթ կը մնայ դեռ:

Նոր Տարուան Աւթիւ

ՅԱՌԱՋ

ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

ԽՕՍՈՒՆ ՍԻՐՏԻ ԳՈՅՆԵՐ...

Դեկտեմբեր 27էն մինչեւ Յունուար 21, ծանօթ նկարիչ Ժորժ Յակոբեան, Օլլիի միջազգային օդակայանի ցուցասրահին մէջ հանրութեան կը ներկայացնէ 24 պաստառներ եւ փունջ մը ջրանկար, որոնք պատկերացում մը կուտան նկարիչին վերջին 25 տարուան գեղանկարչական արուեստին մասին:

Առաջին ակնարկ մը ցայտուն կը դարձնէ այն իրողութիւնը, թէ բնութիւնը մարդուն (իմա՛ արուեստագէտը) հետ միաձուլուած է ներդաշնակ երգով մը:

Նկարիչին իւրաքանչիւր ստեղծագործութիւնը մեծ շնորհի եւ նպատակասլաց աշխատութեան արդիւնք է. անկասկած, ոչ մէկ ջանք կը թափէ օրուան մոդայնութեան հետեւելու ուղղութեամբ, այսինքն՝ ժամանակակից երեւալու, համբաւի տիրանալու եւ, մանաւանդ, իր գործերը շուկայ հանելու մտադրութիւն չունի: Ընդհակառակն, Յակոբեան միշտ կը հետեւի իր խոհուն արուեստագէտի ներքին ձայնին, հաւատքին:

Արուեստագէտը իր ներշնչումը կը թարգմանէ գոյներու ներդաշնակ չեշտով եւ «քոմփոզիսիոն»ի կուռ կառուցուածքով, մեծ դժուարահաճութեամբ, բայց կեանքով լեցուն եւ խրոխտ օժտուած ընութեան յարուցած զգացումներովը:

Հասկնալի է, անշուշտ, այս պայմաններուն տակ Յակոբեանի արտադրութիւնը ըլլայ քիչ: Ան, արդարեւ, իր արուեստը վերածած չէ արհեստի: Անոր ամէն մէկ գործը կը բխի ներսէն, բնական կերպով, որովհետեւ ան շատ լաւ գիտէ, թէ արուեստը արուեստական ճիգ չի սիրեր եւ ասոր համար է, որ իր գործերը կը կրեն իրապէս ինքնատիպ ու հարազատ արուեստագէտի մը դրոշմը:

Ներկայ միջավայրին մէջ, երբ սուտ եւ իրաւ արժէքներ կը շփոթուին անհարկի ծանուցումներու միջոցով, երբ անարժէք գործեր մեծ «յաջողութիւն» կ'արձանագրեն վաճառասեղաններու վրայ, ի՞նչպէս զանազանել կեղծը իրաւէն, իսկական ստեղծագործիչը ճարպիկ շահագործողէն եւ ի՞նչպէս խօսիլ Յակոբեանի ճշմարիտ շնորհներու մասին:

Բաւական է, որ պահ մը կենանք անոր գործերուն առջեւ եւ ըմբռնենք անոր պաստառներուն վրայ գոյներով երգուած խոր իմաստութիւնը եւ անկեղծ սէրը արուեստագէտին:

Ահա թէ ինչո՛ւ անոր ճշմարիտ ներաշխարհը կը դառնայ նաեւ մերը, մեզի կը փոխանցուի անոր հոգեկան յոյզը, մեզի կ'ընկերանան անոր ներշնչումներն ու որոնումները եւ այս ձեւով կը հարստացնեն մեր հոգին:

Յակոբեանի ստեղծագործութիւնները ունին կեանք եւ յաւերժութիւն: Իր արուեստը չի ծերանար:

Ն. ԹԻԼԴԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (378)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Առաւօտ մը Մարիուս դպրոցէն երբ վերադարձաւ, մօրաքոյրէն եկած նամակ մը եւ վաթսուն փիսթօլ, այսինքն վեց հարիւր ֆրանք գտաւ ամէնքն ալ լուիճի էին եւ կնքուած տուփի մը մէջ դրուած:

Մարիուս ետ ղրկեց երեսուն լուիճին յարգալիր նամակով մը, որու մէջ կ'ըսէր թէ ապրելու միջոցներ ունէր, եւ ալ կրնար իր ամէն պէտքերը հոգալ: Նոյն միջոցին Մարիուսի երեք ֆրանքը մնացած էր:

Մօրաքոյրը եղելութիւնը չիմացուց, վախնալով որ ալ աւելի չզայրանայ: Մանաւանդ որ մեծ հօրը միթէ ըսած չէ՞ր.— Ամենեւին չեմ ուզեր որ այդ արիւնարբուին խօսքը ընես իմ առջեւ:

Մարիուս չուզելով պարտք ընել՝ Փորթ Սէն Ժաքի պանդոկէն ելաւ:

ԳԼՈՒԽ ՀԷ.

ՄԱՐԻՈՒՍ ՉՔԱՒՈՐ

Ապրիլը տաժանելի եղաւ Մարիուսի համար:

Զգեստները եւ ժամացոյցը ուտելը բան մը չէր: Կերաւ նաեւ այն անբացատրելի բանը որ կ'անուանուի «կատաղի կով» (ֆրանսերէնի մէջ «մանժէ տը լա վաշ անրաժէ» ոճ մըն է, որու բառական թարգմանութիւնը օ կատաղի կով ուտել» եւ որու բուն նշանակութիւնն է սակայն «ամէն տեսակ զրկումներու են– թարկուիլ»):

Այս սոսկալի բանին բացատրութիւնն է օրեր առանց հացի, կրակարան առանց կրակի, շաբաթներ՝ առանց գործի, ապագայ՝ առանց յոյսի: Թիկնոց մը որու արմուկը ծակ է, հին գլխարկ մը որ նորատի աղջիկներուն ծիծաղը կը շարժէ, դուռ մը զոր իրիկունը գոց կը գտնես՝ սենեակին վարձքերը վճարած չըլլալուդ համար, դռնապանին եւ խոհավաճառին անամօթութիւնը, դրացիներուն հեգնալի ծիծաղները, խոնարհումներ, արժանապատուութեանդ ոտնահարումը, որեւէ գործ ընդունելու հարկը, ձանձրոյթները, դառնութիւնը, վհատութիւնը:

Մարիուս սորվեցաւ թէ մարդ ինչպէս կը լափէ այս բոլոր բաները եւ թէ ինչպէս շատ անգամ միայն այս բաները կը լափէ:

Կեանքի այն միջոցին ուր մարդ հպարտութեան պէտք ունի, վասնզի սիրոյ պէտք ունի, զգաց Մարիուս թէ կը ծաղրուէր. վասնզի աղքատ էր: Այս հասակի մէջ ուր երիտասարդութիւնը կայսերական սիգանքով մը կ'ուռեցնէ մարդու սիրտը, շատ անգամ Մարիուս գլուխը ծռելով իր ծակուած կօշիկներուն նայեցաւ, եւ ճամչցաւ թշուառութեան անիրաւ նախատինքը եւ կսկծալի կարմրուքը:

Փորձութի՛ւն սքանչելի եւ սոսկալի, ուրկէ տկարները անուանարկութեամբ եւ հզօրները վեհութեամբ կ'ելլեն: Բո՛վ, որու մէջ ճակատագիրը մարդ մը կը նետէ ամէն անգամ որ անզգամ մը կամ կիսաստուած մը կ'ուզէ ունենալ:

Վասնզի պզտիկ կռիւներու մէջ շատ մեծ քաջութիւններ կը գործուին:

Աննկուն եւ անծանօթ արիութիւններ կան որոնք մութին մէջ քայլ առ քայլ կը դիմադրաւեն պէտքերու եւ խայտառակութեանց աղետալի յարձակումին:

Ազնիւ եւ թաքուն յաղթանակներ զոր աչք մը չի տեսներ, զոր հռչակ մը չի վարձատրեր եւ զոր փողերդ մը չի բարեւեր:

Կեանքը, դժբախտութիւնը, առանձնութիւնը, լքումը, աղքատութիւնը պատերազմի դաշտեր են, որոնք իրենց յատուկ դիւցազները ունին. դիւցազներ, որոնք երբեմն աւելի մեծ են քան թէ մեծանուն դիւցազները:

Կան հաստատուն եւ հազուագիւտ կազմութիւններ, որոնք այսպէս ստեղծուած են, թշուառութիւնը որ գրեթէ միշտ մօրու է, երբեմն մայր կ'ըլլայ. զրկումը հոգիի եւ մտքի զօրութիւնը կ'արտադրէ:

Կարօտութիւնը ազնուասրտութեան դայեակն է. ապերանութիւնը սննդաւէտ կաթ մըն է վեհագներու համար:

Մարիուսի կեանքին մէջ եղաւ ժամանակ մը ուր իր սանդուխին դաւիթը ինք կ'աւլէր, ուր տասը փարայի պանիր կ'առնէր նպարավաճառ կնոջմէ մը, ուր երեկոյեան մշուշին կը սպասէր հացագործին կրպակը սպրդելու եւ հաց մը գնելու համար զոր գաղտնապէս իր վերնայարկը կը տանէր իբր թէ գողցած ըլլար զայն:

Երբեմն անշնորհ երիտասարդ մը թեւին տակ գիրք մը ունէր, որու կերպարանքը վեհերոտ եւ բարկացած կ'երեւար, դէպի փողոցին անկիւնը կ'ուղղուէր ծաղրասէր խոհարարուհիներու մէջէն անցնելով, որոնք արմուկով կը զրդէին զայն:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇԱՐԱՆԹՕՆ .— Քէօսէեան ընտանիքը հարիւր ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի Հըմայեակ Քէօսէեանի յիշատակին :

ՊԱՋԷՆՎԻԼ .— Պ. Նորսիկեան տասը ֆրանք կը նուիրէ Յառաջին : ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ Պ. Յովհ. Յակոբեան՝ տասը նոյն նպատակին :

ՎԻԷՆԷՆ Տէր եւ Տիկին Մ. Անտոնեան եւ զաւակը վաթսուն ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Հռիփսիմէ Մուրատեան իր ամուսնոյն յիշատակին ողբ. Տիգրան Մուրատեանի, կը նուիրէ քսան ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման : Իր ողբացեալ վաղամեռիկ որդուն Գրիգոր Մուրատեանի մահուան քսաներորդ տարեդարձին առթիւ ի յիշատակ, սկաուտ խմբապետ Վիէնի մէջ քսան ֆրանք «Հայաստան» թերթին եւ իր հօր Աբրահամ Մարգար – եանի (Պրոն) մահուան 30րդ տարելիցին առթիւ, կը նուիրէ քսան ֆր. Սէն Ռաֆայէլի ծերանոցին : (Ստանալ Յառաջէն) :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Եոփզարտաշեան ընտանիքէն քսան ֆր., փոխան ծաղկեպսակի, նորոգ հանգուցեալ Ստեփան Ղուկասեանի յիշատակին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժեռմէի Թաղականութիւնը շնոր – հակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նը – ւէրները փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Տիկին Եղիսաբէթ Ահագինեանի մահուան առթիւ : Պառ Թինէլի ընկերներու կող – մէ 55 ֆրանք, Գարլանեան եղբարք 30, Մ. Սահակեան քսան, Բ. Բուլթեան, Օ. Վարդերեան, Պ. Կարապետեան, Վ. Թոքաթլեան, Ա. Մանկասարեան, Մ. Աւե – տիսեան, Բ. Գասապեան, Պար Թինէլ ժան, Կ. Վարդանեան տասնական, Թա – ղիս եկեղեցւոյ : Ս. Տէր – Միքայէլեան, Պ. Կարապետեան, Ժաք Զալեան, Կ. Աճէմեան, մի ոմն, Յ. Մկրտիչեան Թաղիս գպրոցին կը նուիրեն տասնական ֆրանք : Բ. Խաչատուրեան Թաղիս աղքատներուն տասը : Թաղականութիւնս ցաւակցու – թիւններ կը յայտնէ ննջեցեալի պարագաներուն :

×

Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Առաջնորդա – րանը խոր շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէր – ները : Տիկին Ակայեանի թաղումին՝ Պ. Մկրտիչեանէն 30 ֆրանք, Խաչուհիներու հոգեհանգիստին՝ Ա. Հայրապետեանէն տասը, Երանուհի Խօզեանի վեցերորդ տարելիցին՝ Քլէման Խօզեանէ 50, Մինաս Պապոյեանի թաղումին՝ Ս. Արզու – մանեանէն քսան, Ա. Խարոյեանէն քսան, Փափազեանի թաղումին՝ Մաքինաճեան ընտանիքէն տասը, Տիկին Նուրեանի թաղումին՝ Պ. Շոտեանէն տասը, Վ. Մելիքեանի քառասունքի հոգեհանգստեան՝ Կ. Խաչէն՝ քսան, Տէր եւ Տիկին Նիկողոս – եանէն երեսուն, Տէր եւ Տիկին Ղազար – եանէն քսան, Ա. Քէքեւեանի (Ամերիկա մեռած) քառասունքի հոգեհանգիստին՝ Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլեանէն՝ երեսուն, Ս. Յակոբի տօնին ոմն՝ տասը, Խ. Հայ – րապետեանի քառասունքի հոգեհանգիս – տին՝ Օր. Աստղիկ Հայրապետեանէն՝ 20, Աղաճան եւ Նշան Դարբինեանի հոգեհանգիստին՝ Տոքթ. Դարբինեան ընտանիքէն՝ հարիւր, Պ. Տէրտէրեանէն՝ տասը ֆր. :

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱԿԱՆ ՔԱՐԹԵՐ

Նոր տարուան, Ս. Ծնունդի եւ այլ տօներու առթիւ Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբը հրապարակ հանած է շնորհաւորական քարթեր, մեծ երաժշտին՝ Կոմիտաս Վարդապետի, ծննդեան հարիւ – րամեակի առթիւ (1869 – 1969) :

Կողքի նկարն է մեծ նկարիչ Գարզուի :

Անոնք որ կը փափաքին ունենալ այս քարթերը, շնորհաւորելու համար տօնական օրերը իրենց հայ թէ օտար բարե – կամներուն, ազգականներուն, կրնան դիմել հետեւեալ հասցէներուն :

Երգչախումբի անդամներուն,

17 Րիւ Պլէօ

Հրանդ–Սամուէլ գրատուն :

51, Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

ԾՆՈՒՆԴ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ԿԻՐԱԿԻ, (5 Յունուար), Ճրագալոյց ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի :

Առաւօտուն Ս. պատարագ չի մա – տուցուիր : Միայն առաւօտեան ժամեր – գութիւն եւ խոստովանութիւն տեղի կ'ու – նենայ ժամը 9·30ին : Ճրագալոյցի երե – կոյեան ժամերգութիւնը եւ Ընթերցուած – ները կը սկսին ժամը 3·30ին : Ընթերց – ուածները պիտի կարդան Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի սանուհիները :

Ճրագալոյցի Ս. պատարագը կը սկսի ժամը 5ին : կը պատարագէ Գիւտ Ծ. Վրդ. Նագգաշեան :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Տօն Ծննդեան եւ Աստ – ուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յի – սուսի Քրիստոսի : Ժամերգութիւն՝ ժամը 8ին : Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10 – ին : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Կաթողիկոսական պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց :

Պատարագի աւարտին կը կատարուի Ջրօրհնէքի արարողութիւն :

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Մեռելոց :

Ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի, որու աւարտին կը կատարուի հոգեհան – գիստ վասն համօրէն ննջեցելոց :

×

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ԼԻՈՆ, Ս. ՅԱԿՈԲ

ՇԱԲԱԹ, 4 Յունուար, Երեկոյեան ժա – մերգութիւն ժամը 15·30ին : Ճրագալոյց, Ընթերցուածք ժամը 16ին : Ս. պատարագ, ժամկը 16·30ին :

ԿԻՐԱԿԻ, առաւօտեան ժամերգութիւն, ժամը 8ին, Տօն Ծննդեան եւ Ս. պատա – րագ ժամը 10ին, Աստուածայայտնութեան կարգ Ջրօրհնեաց ժամը 12ին :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, առաւօտեան ժամեր – գութիւն ժամը 9ին, Մեռելոց Ս. պատա – րագ ժամը 10ին, հոգեհանգիստ 11ին :

×

ՍԷՆԹ – ԷԹԻԷՆ

ԿԻՐԱԿԻ, առաւօտ Ս. պատարագ, երեկոյեան ժամերգութիւն եւ «Ճրագալոյց», նաեւ պատարագ :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Ծնունդի հանդիսաւոր պատարագ, յիշատակ Մեռելոց եւ ըլնի «Ջրօրհնէքի արարողութիւն» Խաչի կնքահայրութիւն փափաքողները, բարեհաճին նախապէս իմացնել վարչութեան :

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Շաբաթ 4 Յունուար, Ճրագալոյց, ժամը 15·30ին, Կիրակի 5 Ս. Ծննդեան պաշ – տամունք եւ Ս. պատարագ ժամը 8·30ին :

Յաւարտ Ս. պատարագի, Ջրօրհնէնքի արարողութիւն :

×

ՎԱԼԱՆՍ .— Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՇԱԲԱԹ .— Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 18ին :

ԿԻՐԱԿԻ .— Տօն Ծննդեան եւ Մկրտու – թեան Յիսուսի եւ Քրիստոսի, առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8·30ին,, պա – տարագ 10ին, պատարագէն ետք Ջրօրհ – նէքի արարողութիւնը պիտի երգէ եկե – ղեցւոյս Դպրաց Դասը (Կոմիտասեան), ղեկավարութեամբ Հայազատ Օհանեանի :

×

ՎԻԷՆ .— ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Հայկ. Ծնունդի առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, կը կատարուի հայ – կական ծէսով Ս. պատարագ Սէն Ժօզէֆ մատրան մէջ :

Նոյն օրը, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, կազմակերպուած է ընտանեկան խնջոյք մը Օհանջանեան սրահը :

Հայարոյր մթնոլորտ, հայկական խո – րոված, ճոխ պիւֆէ, ուրախ եւ հաճելի շրջանակ : Մուտքը ազատ է

×

Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

(Քանթ. Ֆէրիէ – Սէնթ – Անթուան)

Սէնթ Անթուանի Հայոց Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղական խորհուրդը կը ծա – նուցանէ թէ Ճրագալոյցի եւ Ս. Ծը – նընդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի տօնե – րուն առթիւ հանդիսաւոր պատարագ պի – տի մատուցուի, նոր հոգեւոր հովիւ՝

Վաչէ Վարդ. Իգնատիոսեանի կողմէ :

ՇԱԲԱԹ .— Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի : Երեկոյեան ժամը 4·30ին, Ընթերցուածք 5·30, պատարագ 6ին :

ԿԻՐԱԿԻ .— Տօն Ծննդեան եւ Մկրտու – թեան, Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստո – սի, առաւօտեան ժամը 8, պատարագ 10, քարոզ եւ պատգամ 11, պատարագէն ետք Ջրօրհնէք կը կատարուի 12ին :

×

ՊՈՒՎ. ՕՏՏՈՅԻ Ս. ՅԱԿՈԲ

Ճրագալոյց, Շաբաթ 4 Յունուար, ժամը 18ին :

Ծնունդ, Կիրակի, 5 Յունուար, ժա – մերգութիւն ժամը 8·30ին, Ս. պատարագ 10ին, քարոզ 11·30ին :

Ջրօրհնէք կնքահայրութեամբ 11·30ին :

Մեռելոց, Երկուշաբթի ժամը 9–11 : Գերեզմանօրհնէք, Օ քանէ ժամը 11 – 13, Սէն Լուի ժամը 14–16 :

×

ՊՕՄՈՆ, Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Շաբաթ .— Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 16 : Պատարագ՝ 17·50 :

Կիրակի, Ծնունդ, սկիզբ ժամերգու – թեան՝ ժամը 8·30, պատարագ՝ 10, քարոզ՝ 11·15 : Յիշատակ Մկրտութեան եւ Ջրօրհնէք՝ ժամը 11·50 : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ Առաջն. Արտաւազդ Եպս. :

Երկուշաբթի, Յիշատակ Մեռելոց, սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 8·30, պատարագ 10, հոգեհանգիստ՝ ընդհանուր եւ Պօմոնի ննջեցեալներուն՝ մասնաւորապէս Կարապետ Զամպաքճեանի եւ Արմենուհի Հազարեանի՝ 11·40 :

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ, ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

ԿԻՐԱԿԻ, Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան, ժամերգութիւն ժամը 16, պատարագ 17 :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Տօն Ս. Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան, ժամերգու – թիւն ժամը 9, պատարագ 10·30, Ջրօրհնէք 12 :

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ ԱՎԻՆԵՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, Ծննդեան տօնին առիթով Ավինեոնի Փարուաս տէ Քարմի մէջ պիտի մատուցուի եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ, երգուած Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, ժամը 15·30ին :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Պատարագի վերջաւորութեան տեղի պիտի ունենայ Ջրօրհնէք :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Կիրակի, 12 Յունուար, հանդիսաւո – րութիւն, Յայտնութեան եւ Մրկտու – թեան : Հայրապետական ձայնաւոր պա – տարագ ժամը 10·30ին :

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները այս Երեքշաբ – թի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, եկեղեցիի սրահը, 295 Րիւ Պուալօ : Կը խնդրուի անդամուհիներէն ներկայ ըլլալ սոյն ժո – ղովին : Կարեւոր օրակարգ :

POUR TOUS
VOYAGES

Par
VOIE FERROVIAIRE
VOIE MARITIME
VOIE AERIENNE

S'adresser à :

Mr. Jacques Chélélékian
AGENCE FRANCO-SUISSE

87 La Canebière
MARSEILLE (Ier)

Téléphone :
62-03-44 64-09-49

IMPRIMERIE SPÉCIALE DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆՈՒԷՐՆԵՐ ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ

Նոր Տարուան եւ Ս. Ծնունդի առիթով ոմն կը նուիրէ հետեւեալ հաստատու – թիւններուն հազարական ֆրանք :

Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին,

Սեվրի Մուրատեան վարժարանին,

Ռէնսիի Դպրոցասէրին,

Աղքատախնամին,

Կարմիր Խաչին,

Կապոյտ Խաչին :

Ստանալ «Յառաջ»ի խմբագրատունէն :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Մշակ. Տան յանձնախումբը կը փնտռէ ամուսնացած զոյգ մը՝ պիւֆէի սպասարկութեան եւ Տան մաքրութեան գործը ստանձնելու համար :

Բնակութեան յարմարութիւններ :

Դիմել ամէն օր, ժամը 15էն 19·30, Մըշակոյթի Տան գրասենեակը :

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԼԸ .— Հ. Յ. Դ. «Եօթնեղ – բայրեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի, Լանսէյի եւ Րը – նաժի բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, դպրոցին սրահը :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան :

Յունուար 12ին :

×

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղին : Յունուար 5ին :

Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ : Բարձր հովանաւորութեամբ Թեմիս Առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ

Մասնակցութեամբ Պօմոնի եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդի :

Գեղարուեստական բաժին, պատրաս – տուած դպրոցին ուսուցիչ Հայր Գեղամի կողմէ, մասնակցութեամբ աշակերտու – թեան :

Ճոխ սեղան, նուէրներ փոքրիկներուն :

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը «Մանուկներու Օր»ը կը տօնէ Տօնածառ – հանդէսով, Յունուար 5ին Կիրակի կէս – օրէ ետք ժամը 3ին, քաղաքապետարանի շքեղ սրահին մէջ : Գեղարուեստական բաժին դպրոցի աշակերտներու կողմէ : խմբերգ, արտասանութիւն, մեներգ, պար եւ տրամախօսութիւն :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 19ԻՆ

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղին՝ Յունուար 12ին :

POUR
LOUER
VENDRE
ACHETER

AGENT IMMOBILIER AGREE

Consultez en toute confiance

Jacques TORANIAN

DIRECTEUR DU CABINET
RIVE GAUCHE IMMOBILIER

sur rendez-vous
à l'AGENCE ou à DOMICILE

TÉLÉPHONE :
POR 0394 — JUS 0156

42, BOULEVARD ARAGO — PARIS
Métro : Gobelins

ESTIMATION GRATUITE

10ème année

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale

Directrice : Arpik Missakian

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԿԻՐԱԿԻ 5 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
DIMANCHE 5 JANVIER 1969

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 90 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	50 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 105 Ֆ.	Հատը	0,50

Le Numéro 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11405 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.405

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՔԱՐՈԶԸ

ԽՄԲ. — Մայր Աթոռի դիւանէն ստացանք Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի քարոզը (արտասանուած Էջմիածնի Մայր Տաճարի մէջ, 1969 Յունուար 6ին) :

Յանուն Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ ամէն :

Սուրբ գրական Արարատի մեր երկրէն, Միածնաէջ մեր սրբազնասուրբ Տաճարէն, Քրիստոսի հրաշալի Ծննդեան առիթով, ձեզի կուղանք հաւատացեալ զաւակներ մեր, որ ի Հայաստան եւ որ ի սփիւռս աշխարհի :Ամէն նման ցնծալի առիթներով մենք ձեզմով կը մխիթարուինք, ձեզմով կ'ընթանանք, ձեզմով լաւատես կը զառնանք եւ ձեզի ամէնուդ համար աղօթք կը կարդանք : Դուք մեր սիրելիներ, մեր հարազատներ, դուք մեր կենդանի եկեղեցին էք, դուք մեր ապրող ու աճող ժողովուրդն էք : Դուք յոյսն ու ապաւէնն էք, եւ պարծանքը Սուրբ Էջմիածնի եւ Հայոց Հայրապետի :

Արդ, բացէք ձեր սրտերը, ձեր Հայու սրտերը, եւ Փրկչի Իջման Սուրբ Սեղաններէն, ընդունեցէք մեր բերած օրհնութիւնը եւ շնորհները մեր Տիրոջ Քրիստոսի լուսաշող Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան : Եւ յոյսով յափշտակուած դէպի երկինք նայեցէք, լսելու պատգամը Բեթղեհէմի հրեշտակներուն :

« Փառք ի բարձունս Աստուծոյ եւ յերկիր խաղաղութիւն, ի մարդիկ հաճութիւն » :

Ինչքան քաղցր կը հնչէ այս երգը, մեր օրերու մարդոց, ժողովուրդներուն բոլոր, որոնք դարերու ծարաւը ունին՝ խաղաղ ու արդար կեանքի :

Դիտեցէք ձեր շուրջը, մօտն ու հեռուն, գրեթէ ամէն տեղ խռովայոյզ վիճակ, սպառնացող վտանգներ բազում եւ նոյնիսկ մահաափիւռ կրակ պատերազմի :

Փառք երկնքին պայծառ, ու բարի որ աշխարհին եւ մեզի ամէնուս այսօր կը բաշխէ յոյսը խաղաղութեանը յոյսը փրկութեան :

Արդ, զաւակներ մեր, երկինք նայեցէք, ձեր հոգիները երկինք զարձուցէք, խաղաղութեան խօսքով զիրար ողջունեցէք, սիրոյ չաղախով եղբայրներ եղէք :

Խաղաղութիւն, սէր՝ ահա խօսքերու ոսկին, եւ ինքը խօսքը, որ էր ի սկզբանէ, զի Աստուած սէր է եւ խաղաղութեան Աստուած :

«Յերկիր խաղաղութիւն, ի մարդիկ հաճութիւն» դարերու աղերսանքը եղաւ մեր տանջուած ազգին ու եկեղեցիին : Դարեր շարունակ յօշոտուած աշխարհը Հայոց եւ նահատակ ժողովուրդը մեր, պատմութեան բեմին վրայ կանգնած, կենդանի վկաներն են՝ անլուր ողբերգութեանց : Ու մտածել, թէ մեր ազգի ողբերգութեան մեծագոյնը, մեր օրերէն հազիւ յիսուն եւ աւելի տարիներ առաջ կատարուեցաւ, 1915ի սեւ անգութ տարին : Առաջին ցեղասպանութիւնը մեր ապրած դարուն :

Հայաստանեայց եկեղեցին եւ ամէն Հայ մարդ, ի՞նչպէս հանդուրժեն նոր կրակ ու աւեր, նոր պատերազմներ, այն ալ հիւլէական ահարկու ուժի մեր դարաշրջանին :

Բոլոր ազգերը, բոլոր մարդիկ, մեր նմաններն են, մեր եղբայրները՝ իբրեւ որդիք միեւնոյն Արարչին : Այսօր Վիէթնամի մէջ՝ մեր արիւնն է որ կը հոսի, մեզմէ ամէն մէկու հոգիի ու խղճի երակներէն :

Տէր Յիսուս Քրիստոս, սիրովդ քո հուր «ճմլէ սրտերը քար» մեր օրերու մարդոց եւ փշրէ քու աջովդ ամենափրկիչ՝ պատերազմի գործիքը մահուան : Մենք չենք կամենար պատերազմ ոչ ոքի կողմէ եւ ոչ ոքի դէմ : Նոյնիսկ արդարութիւնը՝ թող խաղաղութեամբ ըլլայ : Պետութիւնները ամէն՝

« Թող հալեցնեն իրենց սուրերը եւ նիզակները եւ շինեն խոփեր ու մանգաղներ, ոչ մէկ ազգ ուրիշ ազգի վրայ թող սուր չբարձրացնէ եւ թող այլեւս ոչ ոք չուսանի հնարքը պատերազմին » (Եսայի Բ. 4) :

Այս է հաւատքը մանաւանդ մեր եկեղեցիին եւ ազգին ամբողջ, որ իր մոխիրներէն փիւնիկի պէս յարութիւն առած, իր մայր հողի վրայ հաստատ քայլերով կ'ընթանայ իր նոր կեանքի ապահով ու լուսաւոր ճամբով, օրէց օր աճելով, միշտ կառուցելով երգ ու ծաղկելով :

Իրաւ է, Մայր Հայաստանը իր վերածնունդը կ'ապրի : Տքնութեան, վերելքի ստեղծարար երթի նոր դարաշրջանն է Հայոց պատմութեան :

Փառքերն անցեալի ներկան կ'ողեշնչեն, իսկ լուսաւոր ներկան կեանք կուտայ անցեալին : Այս անցնող տարուն, մեր մայր երկիրը, ժողովուրդը մեր, մէկ սիրտ մէկ հոգի, երկինք բարձրացուց յաղթութեան կոթողը Սարդարապատի եւ կեանքի կոչեց հին Էրէբունին :

Ճշմարիտ է այո, որ շատ դարեր առաջ, հին Էրէբունին հիմքերը դրաւ նոր Երեւանին, բայց առաւել ճշմարիտ է որ նոր Երեւանը իր մաքի հուրով, իր բազկի ուժով, երեք հազար տարի ետք, սրանեց, պեղեց եւ լոյս աշխարհ բերաւ իր մեծ պատմութեան առաջին քարը :

Ով Հայու սիրտ ունի, կը տեսնէ այս ամէնը, կը զգայ, կը հրճուի եւ իր բարի ձեռքը կ'երկարէ՝ Ամենայն Հայոց ապաղան կերտող իր Հայաստանցի եղբօր, իբրեւ ընծան իր հայ հոգիին :

Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի քնարէն կարծէք երկնքի հրեշտակներն է որ կ'երգեն, պատգամ բերելով մեզի այս օրերուն, երբ մեր հայրենի ժողովուրդը մեծ բանաստեղծի մահուան հարիւրամեակը կը տօնախմբէ .—

Երբ ալեւոր Մայրն Հայաստան
Տեսնէ զորդիս իւր քովէ քով
Սրտին խորունկ վէրքն դաժան
Քաղցր արտասուաց բոցին ցօղով :

Մէկտեղ յոգնինք, մէկտեղ ցանենք
Մէկտեղ թափին մեր քրտինքներ
Ըզհունձ բարեաց յերկինս հանենք,
Որ կեանք առնուն Հայոց դաշտեր :

Ընդ աստեղօք ինչ կայ սիրուն
Քան զանձկալի եղբայր անուն :

Հայոց եկեղեցին եւ իր սպասաւորները Հայու սիրտ ունին : Սուրբ Էջմիածինը ի հնուց անտի, հայրենական ոգիով լեցուն՝ եղած է հովիւ, եղած է զաստիարակ, եղած է պաշտպան հայրենեաց : Անկորնչելի փառքի տիտղոսն է այդ՝ Մայր Աթոռին եւ Հայրապետներուն մեր լուսաբնակ :

Արարատ լերան կողքին՝ Աստուած Էջմիածինը պարգեւեց Հայուն :

Թող Տէրը անսասան պահպանէ, խաղաղ, անվտանգ երկիրը մեր անմահ, անունն Հայաստան եւ վէմն ու աղբիւրը անոր հաւատքին, անոր հոգիին, լուսոյ խորանը Սուրբ Էջմածնի :

Սիրեցեալ որդիք Մեր որ ի հայրենիս եւ որ ի հեռաւոր հիւրընկալ ափեր Սուրբ Ծննդեան աւետիսով, կ'ողջունենք ու կ'օրհնենք զձեզ բոլորդ, մաղթելով ամէնուդ երջանիկ, անխռով երկար տարիներ, սիրով միաբան, մեր Մայր Եկեղեցւոյ Սուրբ հովանիի ներքեւ :

Շնորհք եւ սէր եւ խաղաղութիւն Յիսուսի Քրիստոսի Տեառն մերոյ, եղիցին, ընդ ձեզ, այժմ եւ յաւէտ. ամէն :

ՎԱԶԳԷՆ Ա.

Ծայրագոյն Պատրիարք եւ
Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՌԸՍՔԻ ԿՈՉԸ

Միացեալ Նահանգներու արտաքին նախարարը՝ Տին Ռըսք, կոչ մը ըրաւ աջլի օր թէ Արաբներուն, որպէսզի վերջ տան ահաբեկչական արարքներուն եւ թէ Իսրայելցիներուն, որպէսզի խուսափին փոխ վրէժի չափազանցուած արարքներէ : Նախարարը չըսաւ թէ Ամերիկա շատ մըտահոգուած է բռնութեան, օրէ օր աճող մթնոլորտէն :

Բայց կացութիւնը սկսած է մտահոգիչ դառնալ Լիբանանի մէջ եւ կառավարութիւնը դժուարութեանց կը բախի : Արգիլելով հանդերձ փողոցի ցոյցերը, չի կրնար անոնց առաջքն առնել եւ միջադէպերը իրարու կը յաջորդեն :

Ուսանողները գործադուլի ձեռնարկած են մինչ Գահիրէի «Էլ Ահրամը» (որ Նասըրի բաները կը նկատուի) բուռն ոճով ազգ. միասնականութեան դահլիճ մը կը պահանջէր Պէյրութի մէջ, որ աւելի համախոհ ըլլայ Պաղեստինցիներուն : Լիբանանցիք շատ ջղայնացած են մանաւանդ Իսրայելցիներուն կեղծաւորութեան դէմ երբ անոնք կը զարմանան որ Լիբանան ինչպէս չի կրնար հարիւրէն հարիւր հակակշռել ֆետայիներու գործունէութիւնը իր հողամասին վրայ : Վախ ունին որ՞ այդ պատրուակով օրին մէկը, Մոշէ Տայեան ձեռք դնէ Լիթանիի աղբիւրներուն վրայ :

× Թէլ Ավիվի մէջ արտաքին նախարար Ապպա — Էպան ընդունելով Ֆրանսայի դեսպանը, իր դժգոհութիւնը յայտնած է նախագահ տը Կոլի յայտարարութեանց առթիւ : Իսրայելցիք մտահոգ են նաեւ Լոնտոնէն հասած լուրերէն, որ կը հաստատեն թէ Մեծն Բրիտանիա Սոլ էն հրթիռներ յանձնած է Յորդանանի :

× Իսրայելեան մամուլը կը քննադատէ անշուշտ բոլոր անոնք որ կը համարձակին քննադատել Իսրայէլը : Այսպէս կիսապաշտօնական Օմէռ թերթը կը գրէ .— « Ոչ ոք անակնկալի եկաւ Իսրայէլի մէջ այն նամակին առթիւ, զոր Պօղոս Զ. ուղղած է Լիբանանի : Ճիշդ է որ Յովհ. ԻԳ.ի յաջորդն է, բայց իրականութեան մէջ Պիոս ԺԲ.ի ժառանգորդն է» :

Կրօնական Հաքոսֆէ թերթն ալ կը գրէ. — « Պապին խօսքերը Իսրայէլի դէմ են եւ այդ է պատճառը որ լրջօրէն պէտք է նըկատի առնել » ու մօտեցնելով տը Կոլի եւ Պօղոս Զ.ի խօսքերը, թերթը կը յայտարարէ թէ «պարզամիտ հակահրէականութիւն մըն է որ կը սահմանէ իրենց խիստ դիրքը Իսրայէլի նկատմամբ » : Բայց Երուսաղէմի անգլիագիր՝ Փոսթ հրէական թերթը չափաւորութիւն կը քարոզէ եւ կը գրէ թէ Նիսիմ մեծ ռաբբունապետը շատ բուռն կերպով հակազդած է Պապին խօսքերուն եւ նկատի չէ առած կարգ մը բարեկամական ժեսթեր զորս Պապը ունեցած է եւ մերժեցման այն փորձերը որ եղան Իսրայէլի եւ Վատիկանի միջեւ վեց օրուան պատերազմին վաղորդայնին :

× Նասր նամակ մը գրած է Հիւսէյն Թագաւորին վստահեցնելով որ լուրջ գործունէութիւն մը սկսած է, որ պիտի ամրապնդէ արար ազգը եւ զարկ տայ պատսպանելու անոր կարողութեան : Պիտի պաշտպանէ անոր պատիւը եւ արժանապատուութիւնը ու պահպանէ՝ հողը :

Յայտնի չէ անշուշտ թէ ինչի՞ կ'ակնարկէ Ռայըր : Եթէ նկատի առնենք թէ իր մտերիմը՝ Հէյքալ, Ալ Աhրամի մէջ խմբագրական մը ստորագրած է ուր կ'ըսէ թէ որեւէ խաղաղ լուծում չկայ Միջին Արեւելքի տագնապին, այն ատեն կարելի է խորհիլ թէ Նասր պատերազմ կը պատրաստէ : Իր նամակին մէջ Նասր, անդրադառնալով Պէյրութի օդակայանի յարձակման, կը չէշտէ .— « Ինչ որ պատահեցաւ Լիբանանի վերջինում մըն է բոլորիս համար եւ ազդարարութիւն մը, որ պէտք չէ մոռցուի » :

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲ. — Էջմիածնէն ստացանք հետեւեալ հաղորդագրութիւնը :

Ամենայն Հայոց Հայրապետ Նորին Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոս, հրաւէրովը Մոսկուայի եւ Համայն Ռուսաստանի Տ. Ալեքսի Սրբազան Պատրիարքի, 1968 Թ. Դեկտեմբերի 21ին Զագորսկի Ռուսաց եկեղեցու մայրավանքում, մասնակցեց միջեկեղեցական ժողովին, որի օրակարգն էր՝ եկեղեցական մի համագումարի հրաւիրումը, քննելու համար աստուածային պատգամների լոյսի ներքոյ, աշխարհում խաղաղութիւնը ամրապնդելու գործում՝ եկեղեցիների եւ այլ կրօնական դաւանութեանց մասնակցութեան հարցը :

Սոյն խորհրդակցական ժողովին ներկայ էին Խորհրդային Միութեան մէջ քրիստոնէական բոլոր եկեղեցիները, ինչպէս նաեւ՝ մահմեդական, մովսիսական եւ բուդդայական դաւանութիւնները :

Ժողովում միաձայնութեամբ որոշուեց վերոյիշեալ օրակարգով կրօնական համագումար հրաւիրել 1969 թուականի Յուլիսի 1–4 օրերին, Զագորսկի մայրավանքում, մասնակցութեամբ Խորհրդային Միութեան մէջ բոլոր եկեղեցիների եւ կրօնական դաւանութեանց, ինչպէս նաեւ արտասահմանից հրաւիրուած կրօնական-եկեղեցական ներկայացուցիչների :

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ
(Կնիք)

25 Դեկտեմբեր 1968, Ս. Էջմիածին

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԷՆ կը հաղորդեն թէ ծերակուտական խումբը Քենըտին Ուըրըթ օր, ծերակոյտի դեմոկրատ մեծամասնութեան պարագլուխ ընտրուած է :

ՖՐԱՆՔԵՒԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ խօսակցութիւնները վերջ պիտի գտնեն Երեքշաբթի օր, տը Կոլ - Կիրիլին գլուխ գլխի տեսակցութիւնով մը : Առաջին անգամն է որ Ֆրանսա եւ Խորհ. Միութիւնը այսքան սերտ յարաբերութիւններ կը ստեղծեն եւ ընդհանրապէս առաջին անգամն է որ Մոսկուա նման գործակցութեան մը ծրագիրը կը պատրաստէ արեւմտեան պետութեան մը հետ :

ՃՈՆՍԸՆ – տը Կոլ շատ ջերմ հեռագիրներ փոխանակած են Ամանորի առթիւ :

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԹԼԿՈՒՐԱՆՑԻ

Քնարերգութեան ճիւղը մասնաւորապէս բարձր մակարդակի հասած է հայ գեղարուեստական գրականութեան մէջ միջնադարուն :

Սիրոյ եւ պանդխտութեան սրտառուչ երգերը, կենսախինդ տաղերը, խոհական բանաստեղծութիւնները քնարերգութեան առաւել ինքնատիպ ստեղծագործութիւններ են, բանաստեղծական բարձր յօրինուածքներ :

Միջնադարեան քնարերգութեան նշանաւոր ներկայացուցիչներէն է Յովհաննէս Թլկուրանցին : Կենսագրական տեղեկութիւններ անոր մասին մեզի չեն հասած : Թլկուրանցի մականունէն կ'երեւայ, որ ան ծնած է Միջագետքի Թլկուրան աւանը : Բանասիրական մանրակրկիտ քննութեամբ հաստատուած է, որ տաղերգուն ապրած եւ ստեղծագործած է ԺԴ. դարու երկրորդ եւ ԺԵ. դարու առաջին կէսերուն : Գրած է ոչ միայն տաղեր, այլեւ ինքը երգած է զանոնք, եղած • է երգահան : Անոնցմէ մեզի հասած են սիրոյ եւ բնութեան, խրատական – բարոյախօսական, վիպական տաղեր եւ կրօնական ոտանաւորներ :

Յովհաննէս Թլկուրանցիի ստեղծագործութիւնը իր հիմնական մասով անմիջական շարունակութիւնը եւ յետագայ ծաւալումն ու խորացումն է կեանքիւ գրականութեան մէջ Ժ. դարուն կազմաւորուած աշխարհականացման, վերածնունդի ոգիին եւ արուեստին :

Յովհաննէս Թլկուրանցի կ'երգէ եւ կը փառաբանէ սէրն ու բնութիւնը առանց որեւէ այլաբանութեան, բացայայտ եւ վստահ : Անոր կարծիքով՝ Աստուած կինը ստեղծած է սիրոյ համար : Տաղերգուն խօսքը Աստուծոյ ուղղելով կ'ըսէ .

Դու ստեղծեր զկինն ի կողէն ,
Վասն Ադամայ սիրոյն համար :

Սէրը յատուկ է նոյնիսկ Աստուծոյ : Գեղեցիկ կնոջ կը սիրեն մարդիկ եւ Աստուած .

Դու օրինակ ես աղէկնուն,
Զքեզ սիրէ Աստուած եւ մարդ :

Ասիկա արդէն միջնադարուն մէջ սիրոյ քնարերգութեան իրաւունքի հիմնաւորումըն ու պաշտպանութիւնն էր, մարմնի իրաւունքի պաշտպանութիւնը ընդդէմ քրիստոնէական վարդապետութեան : Ուրեմն բնական է, որ Թլկուրանցիի մօտ գտնենք կնոջ եւ սիրոյ ազատ, անկաշկանդ գովքը : Բանաստեղծին համար սէրը ամէնէն ուժեղ զգացումն է :

Երգիչը հմայուած է գեղեցիկ կնոջմով, անոր սիրելին այնքան գեղեցիկ է , որ « Ով որ տեսնու, չի մնայ արդար » : Բանաստեղծը գոյներ չի խնայեր ցոյց տալու համար իր գեղուհիին պատկերը , օգտագործելով գեղեցիկ համեմատութիւններ եւ զուգադրութիւններ : Անոր գեղուհին ցօղ է գարնանային «ւ'Անուշ կու» ցօղայ, «Արեւ գարնանային» , «Աշնան պայծառ լուսին » է , անուշահոտ վարդ է , շուշան ծաղիկ , ունքեր ունի «քան զթուխ ամպեր», այտերը՝ կակաչ « ծոցն է լցած սպիտակ վարդով», «ճոխաղնաց , մանրաքայլող» : Նմանօրինակ նկարագիր ունեցող կինը անուշ հոտով կ'արբեցնէ , հոգին մարմնէն կը քակէ : Ցանկական յոյզը չէ, որ կ'երգէ բանաստեղծը , ան կ'երգէ սէրը, որ կը համակէ մարդուն էութիւնը, կը կախարդէ զինք : Ան սիրտով կը սիրէ, նոյնիսկ եթէ այդ սէրը մնայ անպատասխան .

Թէ սէր յիշես ու թէ չյիշես ,
Ես կու սիրեմ սրտովս զքեզ :

Կը գրէ սէրէն խանդավառ բանաստեղծը : Սէրը ուրախ տրամադրութիւն կը ստեղծէ , ուրախութեան աղբիւր է տաղերգուին համար, սիրոյ ստեղծած քաղցրութիւնը կ'երգէ ան, հրճուանքը, այն սէրը , որով մարդը կը ծաղկի «քան զծաղըն խնկենին » : Սէրն ու գեղեցկութիւնը կը հիացնեն զինք, եւ ան անոնց մէջ կը տեսնէ աշխարհին ու կեանքին վայելքը :

Սակայն սիրոյ ստեղծած տառապանքն ալ անսովոր չէ երգիչին համար : Ան սիրահար – հիւանդ է, սէրէն խոցուած է .

Հանցեղ նետով զիս խոցեցիր ,
Որ այլ չունիմ բժշկարար :

Սիրոյ տառապանքը երգուած է «Տաղ Յովհաննէսի վասն սիրոյ» խորագիրով մեզի հասած քերթուածին մէջ : Այս տաղին մասին Վալերի Բրուսով գրած է. « ... Տաղը բաց է անում այնպիսի խորքեր, որոնք պոէզիայէն լայնօրէն հասանելի դարձան միայն մեր դարում : Համարձակ կարելի է ասել, որ ... Յովհաննէսը ... իր զգացմունքի արտայայտութեան մէջ շատ բանով կանխել է իրեն ժամանակակից ողջ պոէզիան երկու կամ երեք դարով : Իսկական զգացմունքի այդպիսի ճիչեր չկան ոչ Պետրարքայի սոնետներում, որը ապրել է մի դար առաջ, ոչ էլ Ռոնսարի սիրային երգերում , որ գրել է , հաւանաբար, մի դար յետոյ : ... Բանաստեղծը գտել է այնպիսի խոստովանութիւններ, որոնք լիովին հասկընալի դարձան միայն մեր օրերում , երբ իրենց յայտնագործութիւնները արեցին եւ Ալֆրէտ տը Միւսէն, եւ Հայնէն եւ Պոտլէրը» :

Ահա քանի մը տող այդ տաղէն .

Ես քո սիրուն չեմ դիմանար, հալալ արա, հանըը մեռայ .
Անուշ գինով զիս խեւ արիր՝ որ ի ծոցըդ զընտանեցայ ...
Զսիրտս էրեցիր ու սղկեցիր ու քաշեցիր յաչքդ սուրմայ ,
Դարձար զարիւնըս վաթեցիր ւ'ի ոտվընիդ դրիր հինայ ...
Հայ հարամի ու մարդարսպան, ճալատն ի քովդ աշկերտ կուգայ :

Սիրոյ երգը Թլկուրանցիի ստեղծագործութեան մէջ հիւսուած է բնութեան երգին :

Մարդոց հրապուրելու աստիճան գեղեցիկ են Թլկուրանցիի նկարած գարունն ու բնութիւնը : Երգի համար բացուած գարունն ու բնութիւնը աւելի հաճելի են ու գեղեցիկ , քան առաջին մարդու համար Աստուծոյ ստեղծած «դրախտն անմահութեան » :

Իսկական գոհար մըն է «Տաղ գարնան» վերնագիրով քերթուածը : Միջնադարեան բանաստեղծութեան մէջ աննախընթաց եւ ինքնատիպ լուսաւորութեամբ , կենդանի ու տեսանելի, խաղացկուն պատկերներով կ'երգուի բնութիւնը՝ գարունը , ամառը, աշունը, թռչունները, ծաղիկները, ծառերը, մրգերը, մարդիկն ու բնութիւնը : Բանաստեղծին այս տաղը իր տեսակին մէջ լաւագոյններէն մէկն է ողջ հայ գրականութեան մէջ :

Ուրեմն Թլկուրանցին կ'երգէ սէր, գեղեցիկ կին, գարուն, ուրախութիւն, եւ այս բոլորը անսպառ կենսասիրութեամբ : Ասիկա կը նշանակէ, որ կրօնական ոգին տեղի կուտար աշխարհիկ ոգիին առջեւ, կը յաղթանակէր այս վերջինը :

Սակայն մէկ կողմէ՝ հանդերձեալ կեանքի, մեղքերու քաւութեան, ապաշխարանքի, կնոջ եւ սիրոյ մեղապարտ գաղափարները, միւս կողմէ՝ աշխարհի եւ բնութեան գեղեցկութիւնները, կեանքը վայելելու , սիրելու եւ սիրուելու ձգտումները միջնադարու մեր տաղերգուներուն, որոնց շարքին Թլկուրանցիին մէջ յառաջ բերին երկուութիւն ,երկընթրանք, հակասութիւն հոգիի եւ մարմնի յարաբերութեան, անոնցմէ մէկուն առաջնութիւն տալու հարցին մէջ : Թլկուրանցիի սիրոյ եւ բնութեան կենսախինդ երգերը սովորաբար կը վերջանան աւելի կամ պակաս զղջում արտայայտող այսպիսի տողերով .

Խեւ Յովհաննէս Թուրկուրանցի ,
Ցրւէ զխորհուրդըդ դեւական ,
Հան ի սըրտէդ սէր աշխարհիս ,
Օրհնէ՛ զանէդ բանն էական :

Այս զղջումը հանդերձեալ կեանքի եւ մահուան հանդէպ ունեցած վախի արտայայտութիւն է, որ փրկեւ յաւելուած կը կցուի սիրոյ տաղերուն, օրկանապէս չկապուելով անոնց հետ :

Այդ հակասութիւնը աւելի ցայտուն կը դառնայ խրատական – բարոյախօսական տաղերու մէջ : Աշխարհը, բնութիւնը գեղեցիկ են, խնդուն եւ ծիծաղկուն, բայց մահն ու հանդերձեալ կեանքին սարսափները կը դառնացնեն բանաստեղծին սիրտը : Ան այսպէս կ'աւարտէ իր տաղերէն մէկը .

Թէ չէր մահուն օրն ու դժոխն
Ու կամ սարսափ դատաստանին ,
Նայ այս աղէկ էր զինչ ասաց
Խեւ Յովհաննէս Թուրկուրանցին :

Կը գովերգէ սիրելին, կը ձգտի վայելել սէրը հանապազ, բայց կը տատանի , որովհետեւ «մահու մեղաց ներքեւ» է , մեղքն ու մահը կը խանգարեն բանաստեղծին կենսասիրութիւնը եւ հիւմանիստ աշխարհայեացքը :

Յովհ. Թլկուրանցիի տաղերը աչքի կը զարնեն բանաստեղծական նուրբ, բազմերանգ եւ գրաւիչ արուեստով : Տաղերգուն կ'օգտագործէ ժողովրդական բանահիւսութեան յատուկ արտայայտչական ձեւեր եւ պատկերներ , որով աւելի գունագեղ կը դառնան անոր երգերը : Աւելին, ան առաջին հայ տաղերգուն է, որ՝կը մշակէ բուն ժողովրդական բանահիւսութենէն քաղուած նիւթեր : Այդպէս են կիլիկեան հայ նշանաւոր զօրավար Լիպարիտի, Գրիգոր Նարեկացիի եւ Ալեքսիանոսի նուիրուած անոր ստեղծագործութիւնները : Լիպարիտի եւ Նարեկացիի մասին միջին դարերուն յօրինուած են ժողովրդական շարք մը զրոյցներ եւ աւանդութիւններ, վիպերգեր, որոնք յետագային մշակած է Թլկուրանցին՝ ստեղծելով մեծարժէք վիպական տաղեր : Անոնց մէջ յատկապէս աչքի կը զարնէ «Տաղ քաջի Լիպարիտին»ը :

Ի տարբերութիւն նախորդ աշխարհիկ տաղերգուներու, Թլկուրանցիի տաղերը զուարթ, սրտամօտ, կենսաթրթիռ բնաւորութիւն ունին :

Է. ՊԻՎԱԶԵԱՆ

ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄԵՐ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Մեր ձեռագրական հարստութեան մասին դեռ շատ բան կայ գրուելիք : Մանաւանդ որ հիմա Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան շնորհիւ զանազան ցուցակներ կը հրատարակուին գոյութիւն ունեցող կամ Մեծ Եղեռնին փճացած հաւաքածոներուն վերաբերեալ :

Զարմանալի է , որ Երեւանի Մատենադարանը ցարդ լրջօրէն չէ հետապնդած ընդհանուր ձեռագրահամար մը կատարելու կարեւոր գործը, որպէսզի կարենանք կարելի եղածին չափ ճշդիւ գիտնալ մեր ձեռագրական հարստութեան քանակը, թէ ո՞ւր կը գտնուին անոնք եւ ո՞ր դարերէն մնացած են : Մատենադարանը իր հեղինակութեան եւ իր տրամադրութեան տակ գտնուած նիւթական միջոցներուն շնորհիւ կրնար անկասկած կազմակերպել գոհացուցիչ ձեռագրահամար մը, որ ամբողջական գաղափար մը տար մեր ձեռա–

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Այս զբաղումներուն մէջն էր ահա երբ կեղծ հօճային ձերբակալումը տեղի ունեցաւ :

Հագգը պէյի վերեւումը Կ. Պոլսոյ մէջ զինքն իր հին սարսափներուն մատնեց : Ուրեմն զաղտնի քոմիթէն վերստին կը սկսէր մայրաքաղաքին մէջ գործել, նորանոր դաւադրութիւններ պատրաստել, գուցէ իր կեանքին դէմ սպառնալ :

Ու ճիշդ այն միջոցին ուր կը կարծէր իր ձեռքին մէջ ունենալ տարիներէ ի վեր իր քունն ու հանգիստը խռովող քոմիթէին ամէնէն յանդուգն ու ազդեցիկ պետերէն մին, ահաւասիկ մահը զայն իրմէ կը խլէր :

Երբ Իզզէթ փաշայի ապարանքին հըրդեհումին հետ նաեւ Հագգը պէյի եւ երկու պալատականներուն այրուիլը լսեց , Ապտիւլ Համիտ սոսկալի ցաւ զգաց :

— Դարձեալ իրենց հետքը կորսնցուցի, մտածեց յուսահատութեամբ :

Այսուհանդերձ խիստ պատուէրներ տըւաւ որպէսզի ձերբակալուին ու հարցաքննութեան ենթարկուին բոլոր այն անձերը որոնք հեռուէն կամ մօտէն յարաբերութիւն ունեցած կամ խօսած էին կեղծ հօճային հետ, բայց բոլոր այդ ջանքերը չկրցան հետք մը երեւան հանել : Նոյնիսկ կարելի չէր եղած տակաւին գտնել Սկիւտարի մէջ կեղծ հօճային բնակած տեղը :

Ոստիկանութեան նախարար Շէֆիք փաշա այս անյաջողութիւններէն սրտնեղած՝ ամէն օր ձերբակալման նորանոր հրահանգներ կ'արձակէր, երբ առտու մը կարեւոր ժուռնալ մը ստացաւ : Ժուռնալին հեղինակը կը յայտնէր թէ ինք պատրաստ է Պրուսացի հօճային բնակած տունը ցոյց տալ եւ միեւնոյն ատեն շահեկան տեղեկութիւններ հաղորդել այդ վտանգաւոր մարդուն մասին :

Շէֆիք փաշա ուղեց իսկոյն տեսնել ժուռնալճին, որ դուրսի սրահը փաշայի հրամանին կը սպասէր :

Քառասուն տարեկանի մօտ, դեղին պեխերով, երկայնահասակ ու նիհար մարդ մը ներկայացաւ, որ ակնածանքով խոնարհելէ ետք, փաշային դէմը բարեւ բռնած կեցաւ :

— Դո՞ւն ես այս թուղթը գրողը, հարցուց նախարարը :

— Այո, փաշա, ծառանիդ է :

— Ի՞նչ տեղեկութիւն ունիս նայինք այս հօճային մասին :

— Փաշա էֆէնտի, ես Համտի կը կոչուիմ եւ Սկիւտար նաւամատոյցին մօտերը սրճարան մը կը բանեցնեմ, պատասխանեց մարդը, նախ ինքզինքը ծանօթացնելու անմեղ փառասիրութեամբ :

— Լաւ, լաւ, լաւ, ըսաւ փաշան, սա հօճային մասին ի՞նչ գիտես :

— Պրուսացի հօճային սրճարանիս առջեւէն անցնիլ դառնալը կը տեսնէի ամէն օր եւ որովհետեւ նոր դէմք մըն էր մեզի համար, իրմով հետաքրքրուեցանք, սակայն չկրցանք որոշ բան մը իմանալ. Հօճան Սկիւտարի մէջ գրեթէ մարդու հետ չէր տեսնուեր, այլ ամէն օր, կանոնաւորապէս Պոլիս կ'իջնէր : Մէկ քանի անգամ ալ իմ սրճարանս եկաւ, թերթ կարդալու : Քանի մը օր առաջ գաղտնի ոստիկանութեան մէջ գտնուող աղնիւ բարեկամէ մը իմացայ որ հօճան ձերբակալուեր է, իրրեւ խիստ վտանգաւոր անձ մը եւ թէ իր բնակած տունը կը փնտռեն եղեր : Իսկոյն ես ալ իմ կողմէս փնտռտուքի մը սկսայ, որովհետեւ ամէնուս ալ պարտականութիւնն է ձեռքերնուս եկած ծառայութիւնը մատուցանել մեր Վեհափառ Սուլթանին :

— Բնականաբար, պատասխանեց փաշան :

— Վերջապէս բաւական դժուարութեամբ եւ մէկ քանի բարեկամներու օժանդակութեամբ երէկ կրցայ իմանալ թէ այդ հօճան Պիւլպիւլ Տէրէի կողմը Ֆաթմա անուն պառաւ կնոջ մը տունը կը նստի եղեր :

— Տան մէջ ուրիշ մարդ չկա՞յ :

— Չէ, միայն այդ պառաւը. տունն ալ հօճայէն զատ ոչ ոք կը մտնէ կ'ելլէ եղեր : Ես մանրամասնօրէն հարցափորձեցի դըրացիները, բայց դժբախտաբար շատ բան չկրցայ քաղել անոնցմէ : Այդ պառաւ Ֆաթման, որ հազիւ երկու ամիսէ ի վեր եկեր է այդ տունը, անծանօթ մըն է թաղին մէջ եւ կ'երեւայ թէ դրացիներուն հետ ալ շատ դիւրահաղորդ չէ եղեր եւ խօսքի բռնուիլ չուզեր մէկու մը հետ : Դրացիները հասկցեր են միայն որ հօճան այդ կնոջ եղբայրն է եղեր ... :

— Շատ շնորհակալ եմ քու բերած տեղեկութիւններէդ եւ վստահ եմ որ յօդնութիւնդ առանց վարձատրութեան պիտի չթողում, ըսաւ նախարարը գոհունակ դէմքով :

— Կարծեմ լաւ կ'ընէք որ անմիջապէս հրաման տաք այդ պառաւը ձերբակալելու եւ տունը խուզարկելու, որովհետեւ եթէ ուշ մնաք, գուցէ խոյս տայ, մանաւանդ որ երէկուընէ ի վեր իր կասկածները արթնցան :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(22 – Շար.)

գրական հարստութենէն մնացածին մասին :

Անշուշտ կարելի չէ վերջնական թիւով ձեռագրահամար ըսել : Թերեւս մէկ կամ երկու հարիւր ձեռագիրներ դուրս մնան ընդհանուր ցուցակէն, անոնց մասին ծանօթութեանց բացակայութեան պատճառաւ, սակայն չեմ կարծեր, որ ատիկա մեծ նշանակութիւն մը ունենայ : Հարցը կարելի եղածին չափ կատարեալ ձեռագրահամար մը ունենալու մէջ կը կայանայ :

Արդարեւ, Երեւանի Մատենադարանին հայերէն ձեռագիրներուն թիւը հետզհետէ կը բարձրանայ : Նորագոյն յաւելումը՝ Փարիզի Նուպարեան Մատենադարանէն Ռաֆայէլ Մարկոսեանի հաւաքածոյին 36 ձեռագիրներուն փոխանցումն էր Երեւանի Մատենադարանին : Այսպիսով՝ Մատենադարանին հայերէն ձեռագիրներուն թիւը բարձրացաւ 10·390ի : Սակայն այս եւ ասոր նման այլ յաւելումները կ'ըլլան ի հաշիւ արդէն իսկ այլուր նշանակուած ձեռագիրներուն եւ բան մը չեն աւելցներ մեզի ծանօթ մօտաւոր ընդհանուր թիւին վրայ :

Քանի որ Մատենադարանը արդէն ունի մեր ձեռագրական ժառանգութեան խոշորագոյն թուահամարը, ես կը կարծեմ , թէ անտեղի պահանջկոտութիւն մը չէ, երբ ըսեմ , որ ան պէտք է բոլոր հայերէն ձեռագիրներուն ցուցակը պատրաստէ : Քանի որ այսօր կը պարծինք աշխարհի վրայ ընտրելագոյն ձեռագրատուն մը (Երեւանի Մատենադարանը) ունեցած ըլլալու գիտակցութեամբ, հարկ է նաեւ, որ ճշգրիտ կերպով ներկայացնենք մեր ձեռագիրներուն քանակն ու որակը :

Դժբախտաբար Երեւանէն տրուած տեղեկութիւնները շատ ընդհանուր են, մակերեսային, աւելորդ չափազանցութիւններով լի եւ սխալ պատկերացում մը կուտան դոնէ : Լաւ բան մը չէ աւելորդ պարծենկոտութիւնը եւ բոլորովին այպանելի է օտարներուն սխալ տպաւորութիւն տալ : Երեւանի գրողները ունին թէ նիւթական վարձատրութիւն· թէ անհրաժեշտ ժամանակը եւ թէ աղբիւրներ ու միջոցներ, Սփիւռքի գրողներէն աւելի կատարեալ եւ ճշգրիտ գործեր տալու համար : Ցաւալի է, որ ատիկա չի կատարուիր հարկ եղած չափով եւ անհրաժեշտ լրջութեամբ, ինչ որ դուռ կը բանայ սխալներու եւ շփոթութեանց :

Վերջերս Վիգէն Խեչումեան «Սովետական Արուեստ»ի 1968ի 6րդ թիւին մէջ ստորագրած է «Մանրանկարչութեան ալբոմը եւ այդ առիթով» խորագրով յօդուած մը, ուր կը գրէ ·

« Աշխարհում 25 հազար հայերէն ձեռագիր մատեան է պահպանուել, մեծ մասը մանրանկարուած եւ զարդարանուած : Մեծ մասը խստօրէն համարելով 19 – 20 հազար, իւրաքանչիւր մատեանում նոյն խստութեամբ միայն քսան մանրանկար հաշուելով ստանում ենք տիեզերական մի թիւ · 380 – 400 հազար մանրանկար :

« Ուրեմն , առնուազն 175 հազար մանրանկար կայ Մաշտոցեան մատենադարանում : 175 հազար մանրանկար, որոնցից միայն 75ն է տպագրուած վերջերս հրատարակուած Հայկական Մանրանկարչութեան փառահեղ ալբոմում » (էջ 15) :

Ասիկա չեղաւ :

Նախ՝ «աշխարհում 25 հազար հայերէն ձեռագիր մատեան» չկայ : Ինչպէս հաշուած եմ ուրիշ առթիւ, մեր ձեռագիրները ամբողջ աշխարհի մէջ 22 հազարի մօտ կրնան ըլլալ : Յետոյ՝ «զարդարանուած » ձեռագիր ծանօթ չէ ինծի : «Ծաղկուած»ը գիտէինք, բայց չէինք գիտեր, թէ զարդարանուածը ուրկէ՞ բուսաւ :

Այժմ գանք մեր ձեռագիրները «խստօրէն համարելու»ն : Խեչումեան «խստօրէն համարելով» 19 – 20 հազար ձեռագիր կը կարծէ որ գոյութիւն ունին : Սակայն պէտք չէ մոռնալ , որ մեր ձեռագրական հարստութեան երկու հինգերորդը 18րդ դարուն եւ անկէ ետք գրուած է : Օրինակ , Երեւանի Մատենադարանին հրատարակած ցուցակին պարունակած հինգ հազար ձեռագիրներէն կլոր հաշուով 1100ը գրուած են ԺԸ · դարուն եւ 800ն ալ՝ ԺԹ · դարուն : Ուրեմն, 22 հազար ձեռագիրներուն հազիւ 14 հազարը աւելի հին դարերէն մնացած են :

Խեչումեան միշտ նոյն «խստութեամբ» հաշուելով , իւրաքանչիւր ձեռագրի 20 «մանրանկար » կը վերագրէ : Այս մանրանկարները, ինչպէս տեսանք, ինք«զարդարանուած»ներէ տարբեր կը նկատէ : Մանաւանդ որ կը յիշէ , օրինակ, Երեւանի Մատենադարանի 175 հազար մանրանկարները, որոնցմէ «միայն 75 է տպագրուած Հայկական Մանրանկարչութեան փառահեղ ալբոմում » : Ուրեմն , երբ Խեչումեան մանրանկար կ'ըսէ , մենք պէտք է մանրանկար հասկնանք եւ ոչ թէ «զարդարանուածք» կամ «ծաղկում» (լուսանցազարդ , զարդագիր , կիսախորան կամ խորան) :

Սակայն մենք յոգնութիւնն յանձն առինք տեսնելու, թէ ո՞րքան ճիշդ են Խեչումեանի հաստատումները : (Ի դէպ, այս յոգնութիւնը պէտք է, որ ինք յանձն առնէր) : Նոյնիսկ Երեւանի ձեռագրացուցակէն , որուն Ա· հատորին մէջ հինգ հազար հատոր համառօտ ցուցակագրուած է , սկիզբի հազար ձեռագիրները նկատի առինք, առանց մեր նկատողութենէն դուրս ձգելու որեւէ ձեռագիր, ոչ իսկ ԺԸ · եւ ԺԹ · դարերէն մնացածները, եւ ստացանք հետեւեալ շօշափելի արդիւնքը ·

Երեւանի Մատենադարանի ցուցակին առաջին հազար ձեռագիրները կը պարունակեն միայն 552 ձեռագիր, որոնք ծաղկուած կամ մանրանկարուած են, թէկուզ միայն լուսանցազարդով : Այս 552էն միայն 55ը ԺԸ · դարու ձեռագիրներ են եւ ասոնց ալ միայն 11 հատը մանրանկար ունին, իսկ մնացեալ 44ը ունին միայն ծաղկումներ : Մնացեալ 497 ձեռագիրներուն միայն 182ը մանրանկար ունին ու մնացեալ 315ը լոկ ծաղկուած են :

Ուրեմն, Երեւանի Մատենադարանին ցուցակը նկատի ունենալով, կրնանք վճռական կերպով ըսել , թէ Մատենադարանին 10·390 ձեռագիրներուն հարիւրէն 55ը միայն ծաղկուած կամ մանրանկարուած են : Իսկ լոկ մանրանկարուած հազարին մէջ, ինչպէս տեսանք, 182ը մանրանկարուած են ԺԸ · դարէն առաջ եւ 11ը՝ այս դարէն ետք, որով հազարին 193ը միայն մանրանկարուած են : Այս կը նշանակէ, թէ 10·390 ձեռագիրներուն միայն երկու հազարը մանրանկարուած են : Մեր քննութեան համաձայն, այս երկու հազարէն իւրաքանչիւրը հինգ մանրանկար ունի , հետեւաբար բոլորը միասին առնելով կ'ունենանք տասը հազար մանրանկար : Եթէ նոյնիսկ այս թիւը անտեղի կերպով կրկնապատկենք, կ'ունենանք առաւելագոյն քսան հազար մանրանկար, ինչ որ ըստ իս բաւական մեծ տարբերութիւն ունի այն հաստատումէն, որուն համաձայն «առնուազն 175 հազար մանրանկար կայ Մաշտոցեան մատենադարանում » :

Յ · ՔԻՒՐՏԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Տոքթ· Էտուար Քարպոնէլ (քրոջ որդին ողբացեալ Մարգրիտ Բաբայեանի եւ ինքն ալ երաժիշտ) շնորհաւորական գիր մը ղրկած է Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբի վարչութեան, կոմիտասեան համերգին առթիւ, ուր կը շեշտէ ի մէջ այլոց ·—

« ... Անգամ մը եւս շնորհակալութիւն կը յայտնեմ այն սքանչելի երեկոյթին համար զոր վայելեցի սալ Կավօ : Իսկապէս առաջնակարգ է Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբը, ես ալ երգչախումբի մաս կազմած եմ անցեալին եւ գիտեմ թէ ինչ կը նշանակէ ամբողջ երեկոյթ մը «Ա Քափելլա» երգել : Պ· Աֆրիկեան մեծ վարպետութեամբ երեւան կը հանէ այս կատարեալ եւ շատ հաւասարակշռուած ամբողջութեան , ուժի եւ փափկութեան տուեալները :

« Շատ սիրեցի սոլիսթները, Պ· Պօղոսեան, արեւելեան ոճի թենոր, քաղղական շեշտով, Օր· Պէնկեան, ձայն մը եւ խառնուածք մը, զորս կը փափաքէի աւելի լսել ինչպէս նաեւ միւս թենորը, որ ամբողջական շատ յաջող կտորի մը մէջ , գուշակել տուաւ աւելի արեւմտեան ոճի, զօրաւոր ձայն մը : Վերջապէս ներկայացնող օրիորդը վայելուչ էր, կատարեալ : Արդեօ՛ք հայ է, գուցէ այո՛, հայերէն խորագիրները արտասանելու ձեւէն :

«Հոս կ'ընդհատեմ տպաւորութիւններս, այս շատ գեղեցիկ երեկոյթէն , ձեզ ալ շնորհաւորելով ... եւն· եւն· :

ՏՐ · ԷՏՈՒԱՐ ՔԱՐՊՈՆԷԼ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

ՄԻՒՆԽԵՆՈՒՄ

ՄԻՒՆԻԽ, (Յառաջ) .— Անցնող տարուայ վերջին ամիսների մէջ Միւնխէնի հայկական գաղութի աշխատանքները ունեցան հետեւեալ պատկերը :

Դեռ Օգոստոսին գաղութի տան մէջ մեծ թուով հայրենակից – հայրենակցուհիների ներկայութեամբ դասախօսեց Թեհրանի ընկերներից՝ Աւետիս Պուլուղեանը՝ Հայ Դատի շուրջ, որը մեծ հետաքրքրութիւն առաջացրեց ներկաների մէջ :

Նոյեմբեր ամսին տօնուեց Երեւանի 2750ամեակը որտեղ ներկայ էին նաեւ օտար հիւրեր : Պարոն Գարասէֆէրեանի բացման խօսքից յետոյ եղան արտասանութիւններ, երգեր եւ շնորհալի հայ երաժշտագէտ Պ· Լուդվիկ Բաղիլի ջանքերով կազմուած «Եռեակը», որը երգեց մի քանի կտորներ :

Դաշնակցութեան Օր

Դեկտեմբերի սկիզբին նորոգուած եւ բարեզարդուած հայ գաղութի տան մէջ , Հ · Յ · Դաշնակցութեան Միւնխէնի մարմնի կազմակերպութեամբ, մեծ պատրաստութեամբ տօնուեց Հ ·Յ ·Դաշնակցութեան 78րդ տարեդարձը : Ընկեր Մկրտիչ Մկրտիչեանի խնամուած բացման խօսքից յետոյ բանախօսեց ընկեր Գրիգոր Պուլըքճեանը տալով կարեւոր բացատրութիւններ յիշեալ կազմակերպութեան գործունէութեան եւ պատմութեան վերաբերեալ : Եղան երգեր եւ արտասանութիւններ :

Գեղարուեստական բաժնի աւարտից յետոյ սկսուեց ըստ հայկական հին սովորութեան կեր ու խում : Սեղանապետն էր ընկեր Գրիգոր Քօչարեանը :

Բոլոր ներկաները ստացան օրուայ ծրագիրը, մի քանի հայկական յեղափոխական երգերի հետ տպուած մի փոքրիկ գրքոյկ, բոլորը ցրուեցին լաւ տպաւորութեամբ՝ ուշ գիշերին :

Ա · ՄԱՐՈՒԽԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

« ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ » հայագիտական ուսումնաթերթ , Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան թիւ7 – 9 , Յունիս – Սեպտեմբեր 1968 :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (379)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ· ՄԱՍ

ՄԱՐԻՈՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Մսավաճառի կրպակը կը սպրդէր, գըլխարկը կը հանէր ճակատին վրայէն, ուրկէ քրտինք կը հոսէր, յարգանքով բարեւ կուտար մսավաճառ կնոջ որ կը զարմանար, նաեւ միսը կտրող գործաւորին, վեց կամ եօթը սու տալով ոչխարի կողիկ մը կ'ուզէր, թուղթով կը փաթթէր, թեւին տակ երկու գիրքի մէջտեղ կը դնէր եւ կ'երթար : Մարիուսն էր այս երիտասարդը : Երեք օր կ'ապրէր այս կտոր մը միսով, զոր ինք կ'եփէր :

Առաջին օրը միսը կ'ուտէր, երկրորդ օրը ճարպը կ'ուտէր, երրորդ օրը ոսկորը կը կրծէր : Ժիլնորման մօրաքոյրը բազմիցս փորձեր ըրաւ եւ վեց հարիւր ֆըրանքը ղրկեց անոր :

Մարիուս ամէն անգամին ալ ետ ղրկեց դրամը, ըսելով թէ բանի մը պէտք չունի :

Մարիուս տակաւին իր հօր սուգը կը պահէր երբ կրեց այն յեղաշրջումը զոր արդէն պատմեցինք : Այդ ժամանակէն ի վեր սեւ զգեստները հանած չէր վրայէն : Սակայն զգեստները կը հիննային : Եղաւ օր մը ուր ալ թիկնոց չունեցաւ : Տաբատը դեռ կը հագնուէր : Ի՞նչ ընելու էր · Քուրֆէյրաք՝ որու քանի մը լաւ ծառայութիւն ալ ինք ըրած էր փոխադարձաբար՝ հին թիկնոց մը տուաւ : Մարիուս դռնապանի մը մէկուկէս ֆրանք տալով՝ թիկնոցին ներսը դուրս ընել տուաւ, եւ ահա նոր թիկնոց մը ունեցաւ : Բայց այս թիկնոցին գոյնը կանաչ էր : Ուստի Մարիուս այնուհետեւ միշտ արեւը մարը մտնելէն ետք դուրս ելլել սկսաւ : Օրուան այս միջոցին դուրս ելլելով թիկնոցին գոյնը սեւ կ'երեւար : Մարիուս միշտ սգաւոր ըլլալ ուզելով մութ գոյն կը հագնէր :

Այս վիճակին մէջ էր երբ փաստաբանութեան պաշտօն ստացաւ :

Անոր բնակարանը կը սեպուէր Քուրֆէյրաքի սենեակը, որու մէջ ըստ կանոնի պահանջուած թանգարան մը կար. այս թանգարանին մէջ իրաւագիտութեան քանի մը հին մատեաններ դրուած էին քանի մը վիպասանութեանց պակասաւոր հատորներուն հետ : Մարիուս իրեն ուղղուելիք նամակները Քուրֆէյրաքի տունը ուղղել կուտար :

Երբ փաստաբան եղաւ, Մարիուս եղելութիւնը իր մեծ հօրը իմացուց նամակով մը, որ թէեւ պաղ, բայց գրուած էր պարկեշտ ու յարգալիր ոճով մը :

Պ · Ժիլնորման դողդղալով առաւ նամակը, կարդաց զայն, պատռեց եւ կողովի մը մէջ նետեց : Երկու կամ երեք օր ետք Օր · Ժիլնորման իր հօր ձայնը լսեց, որ մինակ էր սենեակին մէջ եւ կը խօսէր բարձր ձայնով :

Պ · Ժիլնորման որ սաստիկ կը յուզուէր, սենեակին մէջ առանձին կը խօսէր այսպէս բարձր ձայնով :

Օրիորդը մտիկ ըրաւ եւ յետագայ խօսքը լսեց ·— Եթէ ապուշ մը չըլլայիր, պիտի գիտնայիր թէ մարդ Պարոն եւ նոյն ատեն փաստաբան չի կրնար ըլլալ :

ԳԼՈՒԽ ՀԸ ·

ՄԱՐԻՈՒՍ ԱՂՔԱՏ

Թշուառութիւնն ալ ամէն բանի պէս կամաց կամաց տանելի կը դառնայ :

Հուսկ ուրեմն ձեւ կ'ընդունի եւ կը կազմուի : Թշուառը կ'աճի, այսինքն կը զարգանայ կերպով մը, որ թէեւ աղաղուն բայց կենդանի էակ է : Հիմա ըսենք թէ ի՛նչ ձեւով կարգադրուած էր Մարիուս Փոնմերսիի ապրելու եղանակը :

Ամէնէն նեղ տեղէն ելած էր այլեւս. կիրճը երթալով կ'ընդլայնէր իր առջեւ :

Աշխատութեան, արիութեան, յարատեւութեան եւ կամքի շնորհիւ ալ սկսած է տարին գրեթէ եօթը հարիւր ֆրանք շահիլ իր ըրած գործէն : Սորված էր գերմաներէն եւ անգլերէն :

Մարիուս Քուրֆէյրաքի շնորհիւ՝ անոր բարեկամ գրավաճառին հետ յարաբերութիւն հաստատած էր եւ գրականութեան– գրավաճառութեան մէջ « օգտակարութեան» միջակ պաշտօնը կը կատարէր :

Յայտարարութիւններ կը գրէր, լրագիրներ կը թարգմանէր, տպագրութեանց ծանօթութիւններ կուտար, կենսագրութիւններ կը բանաքաղէր եւայլն... տարին՝ յաջող կամ անյաջող՝ միշտ եօթը հարիւր ֆրանք կը վաստըկէր, զուտ շահ եւ ասով կ'ապրէր :

Ինչպէս : Ոչ շատ գէշ :

Հիմա կ'ըսենք թէ ի՛նչպէս կ'ապրէր :

Մարիուս տարեկան երեսուն ֆրանք վարձք տալով Կորպոյի հին ու փուտ տունին մէջ, առանց ծխնելոյզի հիւղ մը վարձած էր որ խուց կ'անուանուէր, եւ որու մէջ՝ իբր կահ–կարասի, միայն անհրաժեշտաբար հարկաւոր եղածը կար :

Այս կարասիները իրն էին :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար·)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Երուանդ Ճանկէօզեան, Պ. Հրայր Ճանկէօզեան, Այրի Տիկին Ն. Տէր–Անդրէասեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրով կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ, մօր, զաւկին եւ քրոջ՝

ԶՈՒԱՐԹ ՃԱՆԿԷՕԶԵԱՆԻ

(Ծնեալ Տէր – Անդրէասեան)

կսկծալի կորուստին առթիւ :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Այրի Տիկին Աղաւնի Ուչադըեան եւ զաւակը Րաֆֆի, իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր մահուան առաջին տարելիցին առթիւ կ'ընեն հետեւեալ նուիրատուութիւնները — 50 ֆր. Մոնմորանսիի Ծերանոցին, յիսուն Կապ. Խաչի կայանին եւ քսան ֆր. «Յառաջ»ի :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Ա. Տակլճեանէ յիսուն ֆր. փոխան ծաղիկի, Վրոյր Պետիկեանի մահուան առթիւ :

×

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է — Ողբացեալ Միրուն Միւրզիքեանի մահուան առթիւ, Այրի Տիկին Նեւրիկ Միւրզիքեանէ՝ երկու հարիւր ֆր. եկեղեցւոյ : Ողբացեալ Տիկին Նաճարեանի յուղարկաւորութեան առթիւ.— Դարբինեան ընտանիք 20 առաջնորդարանին, տասը եկեղեցւոյ : Տիկին Աղճեան եկեղեցւոյ՝ տասը, Տիկին Տիգրանուհի Նաճարեան տասը եկեղեցւոյ, Ա. Աւետիսեան առաջնորդարանին՝ տասը ֆր., Կապոյտ Խաչին՝ տասը, Նոր Սերունդին տասը, Տիկին Քորթոշեան տասը Տիկնանց Միութեան :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլ քաղաքի, Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը ճաշ մը կազմակերպած է Յունուար 12ին, Վօվընարկ, Էքսէն հինգ քիլոմեթր, գեղեցիկ ճաշարան մը : Տեղերը պէտք է նախապէս ապահովել, դիմելով Ֆօթօ Ռեքս, 2 Րիւ Պերնար տիւ Պուա, կամ Զորեքշաբթի իրիկունները 8–ին, 26 Րիւ տէ Քովալէսան :

×

12 Յունուար Կիրակի ժամը 15ին Բեմասիրաց Թատերախումբը կը ներկայացնէ « ՀՆԱՐՔԸ » կատակերգութիւնը, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղին :

×

Յուշի օր, նուիրուած Ազգ. Հերոս ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆԻ, նախաձեռնութեամբ Տրապիզոնի Հայր. Միութեան, Յունուար 26ին :

×

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան տարեկան ցերեկոյթը՝ ՄԱՐՏ 23ին :

×

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մայիս 4, գեղարուեստական ցերեկոյթ :

×

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Նախկին Աշակերտաց եւ Ծնողաց Միութեանց պարահանդէսը Փետրուար 2ին, Կիրակի օր : Զուարթ անակնկալներ : Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱԿԱՆ ՔԱՐԹԵՐ

Նոր տարուան, Ս. Ծնունդի եւ այլ տօներու առթիւ Սփիւռ – Կոմիտաս երգչախումբը հրապարակ հանած է շնորհաւորական քարթեր, մեծ երաժշտին՝ Կոմիտաս Վարդապետի, ծննդեան հարիւրամեակի առթիւ (1869 – 1969) :

Կողքի նկարն է մեծ նկարիչ Գարզուի :

Անոնք որ կը փափաքին ունենալ այս քարթերը, շնորհաւորելու համար տօնական օրերը իրենց հայ թէ օտար բարեկամներուն, ազգականներուն, կրնան դիմել հետեւեալ հասցէներուն :

Երգչախումբի անդամներուն,

17 Րիւ Պլէօ

Հրանդ–Սամուէլ գրատուն :

51, Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

ԾՆՈՒՆԴ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի : Ժամերգութիւն՝ ժամը 8ին : Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10–ին : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

կաթողիկոսական պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց :

Պատարագի աւարտին կը կատարուի Ջրօրհնէքի արարողութիւն :

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Մեռելոց :

Ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի, որու աւարտին կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց :

ԿԻՐԱԿԻ, 12 Յունուար — Բ. օր Ծըն-ընդեան : Ժամը 10ին, պատարագ կը մատուցուի :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, 13 Յունուար, Տօն անուանակոչութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի : Ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի : Յաւարտ պատարագի հոգեւորականներ եւ ժողովուրդ կ'առաջնորդուին եկեղեցւոյս խորհրդարանը, ուր կը կատարուի Ջրօրհնէք՝ նախագահութեամբ Հայրապետական պատուիրակ Սրբազան Հօր :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Կիրակի, 12 Յունուար, Հանդիսաւորութիւն, Յայտնութեան եւ Մկրտութեան : Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները այս Երեքշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, եկեղեցիի սրահը, 295 Րիւ Պուալօ : Կը խնդրուի անդամուհիներէն ներկայ ըլլալ նոյն ժողովին : Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան :

Յունուար 12ին :

×

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղին : Յունուար 5ին :

Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ : Բարձր հովանաւորութեամբ Թեմիս առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ

Մասնակցութեամբ Պօմոնի եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդի :

Գեղարուեստական բաժին, պատրաստուած դպրոցին ուսուցիչ Հայր Գեղամի կողմէ, մասնակցութեամբ աշակերտութեան :

Ձոխ սեղան, նուէրներ փոքրիկներուն :

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը «Մանուկներու Օր»ը կը տօնէ Ցօնածառ–հանդէսով, Յունուար 5ին Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, քաղաքապետարանի շքեղ սրահին մէջ : Գեղարուեստական բաժին դպրոցի աշակերտներու կողմէ : խմբերգ, արտասանութիւն, մեներգ, պար եւ տրամախօսութիւն :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 19ԻՆ

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղին՝ Յունուար 12ին :

×

Կրընօպլի Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը կը տօնէ Մանուկներու Օրը, Յունուար 5ին, կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին, Սէն Լուի սրահը, Րիւ Ժէ :

Դպրոցի աշակերտութեան կողմէ տեղի պիտի ունենան խմբերգ, արտասանութիւն, պար եւ հաճելի անակնկալներ :

Ղեկավարութեամբ Օր. Հէլլէն Սապոնճեանի (ուսուցչուհի) :

Ձոխ պիֆէ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Մշակ. Տան յանձնախումբը կը փնտռէ ամուսնացած զոյգ մը՝ պիւֆէի սպասարկութեան եւ Տան մաքրութեան գործը ստանձնելու համար :

Բնակութեան յարմարութիւններ :

Դիմել ամէն օր, ժամը 15էն 19·30, Մըշակոյթի Տան գրասենեակը :

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ կը ծախուի հետեւեալ հասցէներուն .—

ՄԱՐՍԷՅԼ ՔԱՂԱՔ .— Ա. Քէօսէեան եւ Պ. Ծերիկեան :

ՊՕՄՈՆ .— Ս. Սարգիսեան, Յովհ. Տէր – Վարդանեան :

ՊՈՒԼՎ. ՕՍՕ .— Յովհ. Արզումանեան, Հայկ Սարգիսեան :

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ. — Մերկեր Սաքիասեան :

ՍԷՆ ԼՈՒ .— Սերոբ Գինոսեան, Կարօ Յովսէփեան :

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ .— Խորէն Ուլուսեան, Սիմոն Աւտօյեան :

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ .— Վ. Մուրատեան :

ԼԱՓՈՄ .— Նշան Նաղաշեան :

ՎԱԼՊԱՐԵԼ .— Պ. Կէտիկեան :

ՆԻՍ .— Ս. Ալեքսանեան, Գ. Խոսրովեան :

ԱՎԻՆԵՈՆ .— Թ. Մատոյեան :

ԷՔՍ ԱՆ ՓՐՈՎԱՆՍ .— Վ. Կամպէրեան :

Ինչպէս նաեւ բոլոր Նոր Սերնդական–ներուն մօտ :

ՄԱՐՍԷՅԼ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ

Պատրաստուեցէք Պոլսահայերու Հայր. Մշակ. Միութեան սարքած Ս. Ծնընդեան աւանդական շքեղ տօնածառին՝ որ այս տարի տեղի պիտի ունենայ, 19 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր ձեզ ծանօթ Ֆարոյի գեղեցիկ սրահներուն մէջ:

71, Bd. Charles-Livon, Hôtel du Pharo

Աչքի, ականջի, քիմքի վայելքներով առլի՝ այս յիշատակելի տօնածառին, կը խնդրուի այժմէն ապահովել ձեր սեղանները, դիմելով ինչպէս միշտ, ձեզ ծանօթ վարչական անդամներուն եւ կամ կեդրոնատեղին 37պիզ, Թիւպանօ փողոց, Պ. Եալէրի գրասենեակը, հեռ. 20–26–74:

Պարողներուն՝ Օրքէստրը Ռաֆայէլ Սէռանօ, մանուկներուն զուարթութիւնը ապահովուած :

Հաճելի անակնկալներ եւ գեղարուեստական բաժին :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Նկատի ունենալ հետեւեալ թուականները,

1969 .— ՄԱՐՏ 2, թատերական ներկայացում :

Ապրիլ 24, Օր Նահատակաց :

1/2 GROS LYON DETAIL

ALIMENTATION

SUPER-BOUCHERIE

BAHADOURIAN

8, Rue Abraham Bloch, Gerland

Դիւրացնելու համար յաճախորդներու փարքինկը

ԲՈՒՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ ՇՔԵՂ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

244, RUE VENDOME — LYON (3e)

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ

ԵՒ

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ — ՊԵԼՃԻԱ, ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ, ԱՆԳԼԻԱ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

PATISSERIE ORIENTALE

TOUTES LES VARIÉTÉS TOUTES LES SPÉCIALITÉS

NOS SPECIALITES

Արմաւ, « պամիա », « եալանճի տոլմա », յունական « Թուրշի », « պիպէռ », տերեւ, Թահին հելվա, « վանիլ », չոքոլա, «նուպաէթ», « լոդում », «սաղըզ », պիստակ, Շիրակ օղի (41–45°), Իզմիրի չամիչ, « սուճուք », առաջնակարգ սուրճ, (ճարավան եւ մոգա), համեմներ, մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, « գաշքավալ » պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, « քուսքուս », հարիսա, սումագ, թարամա, լամիս, ճատայիֆ, եւայլն եւ մանաւանդ՝ ապուխտ կեսարացի մասնագէտի մը կողմէ պատրաստուած :

ԱՅՑԵԼԵՑԷ՛Ք

Անպայման, ձեր նուէրներուն համար նոխ եւ ընտիր մթերք : Ինչ որ ձեր մտքէն կ'անցնի, կը գտնէք :

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ

ՀԱՐՍՆԻՔԻ, ՆՇԱՆՏՈՒՔԻ, ՀԱՆԴԷՍԻ, ԽՆՋՈՅՔԻ համար յատուկ գիներ եւ դիւրամատչելի պայմաններ :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ ՄՍԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸ որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբանաշակներուն:

Tous produits d'Afrique du Nord et d'Orient

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ նաեւ ձեր նուէրներուն համար նոր աւելցուած նոխ մթերանոցի կալերին որ կը պարունակէ բոլոր խոհանոցի իւթանսիլները, նոր ճաշակաւոր սկիւլլները, արեւելեան սրճեփ, սուրճի գաւաթ, ափսէներու տեսակներ կարկանդակի համար նաեւ սուրճի ջաղացք, ինչեր ինչեր որ ձեր մտքէն կ'անցնի :

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է

ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ « ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ » Է

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MARDI 7 JANVIER 1969
LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11406 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.406

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅՐԵՆԻՔՆ ՈՒ ՍՓԻՒՌՔԸ 1968-ԻՆ

Անցնող տարուան ընթացքին յիշատակութեան արժանի դէպքեր անպակաս եղան Հայրենիքի եւ սփիւռքի մէջ :

Մեծ Եղեռնի յիսնամեակը որոշ հոգեկան մերձեցում էր առաջ բերած Հայութեան երկու հատուածներուն միջեւ :

Մերձեցումը աւելի շեշտուեցաւ յիսնամեակին յաջորդող տարիներուն :

Գոհունակութեամբ արձանագրեցինք, որ Հայութիւնը հետաքրքրող հիմնական հարցերու շուրջ հետզհետէ ստեղծուելու վրայ է գաղափարի եւ գործելակերպի նոյնութիւն :

Հայաստանի երիտասարդութիւնը հայրենասիրական ոգիով տոգորուած՝ «մեր հողե՛րը» կը պահանջէր 1965 Ապրիլ 24ին : Նոյն օրերուն Էջմիածին մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու յիշատակը կը յաւերժացնէր կոթողով մը՝ Մայր Տաճարին առջեւ :

Երեւանի կառավարութիւնը Ծիծեռնակաբերդի բարձունքին վրայ կը կառուցանէր հոյակապ յուշարձան մը՝ 1967 Նոյ. 29ին՝ մեր անմահ մարտիրոսներու յիշատակին :

Սփիւռքի մէջ Անթիլիաս շատոնց ունէր արդէն իր յուշադամբան մատուռը, ուր ամփոփուած էին Տէր Զօրի դժոխքին մէջ նահատակուած մեր անծանօթ մեռելներու ոսկորները :

Սան Փաւլոյի մեր հայրենակիցները եւս քանի մը տարի առաջ Հայոց եկեղեցին առջեւ կանգնեցին հոյակապ յուշարձան մը :

Իսկ Քալիֆորնիոյ Հայութիւնը անցնող տարուան Ապրիլ 21ին Մոնթեպելլոյի մէջ կառոյց ութսուն ոտք բարձրութեամբ կոթող մը վառ պահելու համար յանուն հայրենեաց զոհուած, մեր հարազատներուն անմահ յիշատակը :

1968ի ամէնէն յատկանշական դէպքն էր Սարդարապատի գրօսայգի – յուշարձանին բացումը ճիշդ այն հողերուն վրայ, ուր յիսուն տարի առաջ հայ ժողովուրդը ծունկի էր բերած անարգ թշնամին եւ ստեղծած անկախ Հայաստանի Հանրապետութիւնը :

«Յաւե՛րժ փառք հայրենիքի փրկութեան համար զոհուած զաւակներին» արձանագրութիւնը Սարդարապատի յուշարձանին տակ պերճախօս ապացոյց մըն է թէ Հայաստանի մեր հայրենակիցները այսօր իրենց յարգանքի տուրքը կուտան նաեւ այն քաջարի հայորդիներուն, որոնք 1918ի Մայիսեան պատմական ճակատամարտներուն մէջ առիւծի պէս կռուեցան ու զոհուեցան «հայրենիքի փրկութեան համար» :

Ուրախալի եւ քաջալերական երեւոյթներ են ասոնք Հայրենիքի եւ սփիւռքի Հայութեան համար միանգամայն :

Մեր մեռելներուն ու հերոսներուն հանդէպ պաշտամունքը գրաւական մըն է թէ վառ կը պահուի հայրենասիրական ոգին Հայութեան նոր սերունդին մէջ ամէնուրեք :

Հայրենիքի եւ արտասահմանի Հայութեան միջեւ կապը վերջացող տարուան ընթացքին աւելի սերտ հանգամանք ստացաւ :

Հայաստանէն կարճ ժամանակով այցելութեան եկան արուեստագէտներ ու մտաւորականներ, որոնք սահմանափակ շրջանակներու մէջ ելոյթներ ունեցան :

Ամէնէն երկար այցելութիւնը կատարեց Վազգէն Ա., որ ամբողջ երեք ամիս շրջեցաւ Եւրոպայի եւ զոյգ Ամերիկաներու հայկական գաղութներուն մէջ, անգամ մը եւս մօտէն ծանօթանալով արտասահմանի Հայութեան հոգերուն ու ճիգերուն :

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Ապրիլ 16ին մեկնած էր Էջմիածնէն : Ապրիլ 21ին կատարեց Վիէննայի Հայոց առաջին եկեղեցիին՝ Ս. Հռիփսիմէի օծումը : Իսկ Ապրիլ 28ին օծեց Նիւ Եորքի Ս. Վարդան եկեղեցին, որուն շինութեան համար երեքուկէս միլիոն տոլար ծախսեր էին Ամերիկայի մեր հայրենակիցները :

Եկեղեցիի համար այսքան դրամ ծախսող Ամերիկահայերը Նիւ Եորքի մէջ դպրոց մը անգամ չէին կառուցած :

Քալիֆորնիոյ Հայերն են միայն, որ քանի մը տարի առաջ բացին Ս. Մեսրոպեան եւ Ֆէրահեան վարժարանները : Վազգէն կաթողիկոս անձամբ տեսաւ զանոնք եւ ջերմ խօսքերով գնահատեց հիմնադիրներն ու ուսուցիչները, որոնք իսկապէս ազգապահպանման աշխատանք կը տանին, ամերիկեան համայնակուլ հալոցի երախէն փրկելու համար մեր համայնքէն մաս մը :

Զոյգ վարժարանները ձեռակերտն են Դաշնակցական կազմակերպութեանց :

Էջմիածնի գահակալը հիւսիսայինէն ետք այցելեց նաեւ Հարաւային Ամերիկա : Դէպի Էջմիածին վերադարձի իր ճամբուն վրայ Յուլիս 17ին եկաւ Փարիզ, ուր նահանգապետութիւնը հանդիսաւոր ընդունելութիւն մը սարքեց իրեն ի պատիւ : Վարդավառին (21 Յուլիս) պատարագեց ու քարոզեց Հայոց եկեղեցիին մէջ :

Յիշենք նաեւ, որ անցեալ տարուան Փետրուարի վերջերը Ամերիկա այցելեց նաեւ Երուսաղէմի պատրիարքը, որ Մարտ չորսին Հոմի մէջ ընդունուեցաւ Պապին կողմէ :

Ս. Ղազար այցելեցին Վարդգէս Համազասպեան եւ Հայաստանի Կոմկուսի Ա. քարտուղար Անտոն Քոչինեան :

Դեկտեմբեր 16ին Ֆրանսա այցելեցին Հայաստանէն խումբ մը մտաւորականներ :

1968ին արտասահմանէն ալ բազմաթիւ Հայեր այցելեցին Հայաստան, իբրեւ ըզբօսաշրջիկ, նաեւ իբրեւ հրաւիրեալ՝ ներկայ ըլլալու համար Երեւան – Էրէբունիի հիմնադրութեան 2750ամեակի հանդիսութեան, որ տեղի ունեցաւ Հոկտ. 18ին :

Հայրենիքի եւ Սփիւռքի Հայութեան փոխադարձ այցելութիւնները կարեւոր ազդակ մըն են հայապահպանման համար :

Հայաստանէն եկող կուռնկները աւելի օգտակար եւ արդիւնաւէտ աշխատանք մը կրնան տանիլ, երբ թօթափեն զիրենք կաշկանդող նախապաշարումները եւ ձերբազատուին զիրենք շրջապատող «հոգածու» հիւրընկալներու կապանքներէն :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ԱՌԱՋԱՐԿ

ԻՍՐԱՅԷԼ Կ'ԱԶԴԱՐԱՐԷ ԼԻԲԱՆԱՆԻ

Գահիրէ յուշագիր մը ներկայացուցած է Միացեալ Նահանգներուն, որու մէջ կը յայտնէ թէ տրամադիր է բանակցելու Իսրայէլի հետ եթէ Իսրայէլցիք յանձն առնեն քաշուիլ գրաւուած հողերէն : Յուշագրին մէջ, Գահիրէ կը ճշդէ «միջազգային սխոնականութիւնը» եւ Իսրայէլի վրայ կը ձգէ 1956ի եւ 1967ի կռիւներուն ամբողջ պատասխանատուութիւնը : Ընդհանուր գիծերու մէջ, եգիպտական յուշագիրը պատասխան մըն է Տին Ռըսքի Նոյեմբեր 2ի, եօթը կէտերէ բաղկացած կարգադրութեան ծրագրին :

Իսրայէլ սակայն ալ աւելի կարծրացուցած է իր դիրքը : Նոր եւ խիստ ազդարարութիւն մը կ'ընէ Լիբանանի, ուր կը շեշտէ. «Եթէ Լիբանան կ'ուզէ այնպէս ընել որ իր սահմանը հանդարտ մնայ, Լիբանանցիներու մէկ մազին չենք դպիր : Բայց հակառակ պարագային, զիրենք պատժելէ զատ, ուրիշ ելք չունինք», կ'ըսէ Էպան :

Գալով «Անապահովութեան Խորհուրդին» ինչպէս Էպան կ'որակէ Նիւ – Եորքի Խորհուրդը, միշտ Իսրայէլի դէմ է, ըստ Էպանի եւ արաբական Պետութիւններն ալ պաշտպանուած են շնորհիւ ռուսական վեթոյին :

Լիբանանի մէջ մթնոլորտը միշտ ծանր է : Զանազան փորձեր եղած են Շաբաթ օր նախապատերազմական բնոյթ ունեցող, ինչպէս լոյսերը ծածկել, քաղաքը ամբողջութեամբ մութին մէջ թողել եւն. :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՐԱԿԱՅԻ մէջ, Ազգ. Ժողովի նախագահը՝ Զմրկովսկի ճառ մը խօսած է ուր շեշտած է թէ կրնայ քաշուիլ ոչ թէ քաղաքական պատճառներով, այլ Սլովաքի մը տալու համար իր պաշտօնը : Ամէն պարագայի մէջ, Չեխերուն համար, ինչ բացատրութիւն ալ տրուի բան չի փոխուիր : Մոսկուայի ճնշումին արդիւնքն է եղածը :

ՆԻՔՍԸՆ Քապոթ Լոճը նշանակած է իբրեւ պետ Փարիզի ամերիկեան պատուիրակութեան, Վիէթնամի խօսակցութեանց համար : Լոճ որ քանիցս Սայկոնի դեսպան եղած է, «կարծր» կը նկատուի :

ՀԻՒՍԷՅՆ Թագաւորը Լոնտոն գացած է, քանի մը ժամ Պէյրութ մնալէ ետք : Միշտ կը պնդէ արաբական վեհաժողովի մը մասին :

ՏԱՐԻ ՄԸ ԱՌԱՋ՝

ԱՆԾԱՆՕԹ ՄԸ՝ ՏԻՒՊՉԷՔ

1968 Յունուար 5ին, Փրակայի մէջ նոր մարդ մը, Տիւպչէք, կը դառնար կուսակցութեան Կ. Կոմիտէի առաջին քարտուղար փոխարինելով հին շարքային մը՝ Ա. Նովոտնի : Դէպքը մեծ ուշադրութիւն չէր գրաւեր սկիզբը : Չեխերն իսկ լաւ չէին ճանչնար նոր ղեկավարը եւ նորութիւն չէին սպասեր : Դէպքերը սակայն տարբեր բան պիտի ըսէին, «Փրակայի գարունը» յոյսեր պիտի ներշնչէր, Փրակայի ամառը լոյսեր պիտի մարէր, Փրակայի աշունը հանելուկը պիտի չլուծէր : Ցայսօր յայտնի չէ թէ ո՞վ է Տիւպչէք : Հերո՞ս մը, հանճարեղ ռազմագէ՞տ մը կամ տկար մը, նորէկ ու անփորձ, որ ստիպուեցաւ անձնատուր ըլլալ Մոսկուայի ղեկավարներուն : Գուցէ ապագան կարենայ պատասխանել հարցումին : Ներկայիս կարծիքները տարբեր են ու հաւանաբար ոչ մէկ ստոյգ բան կարելի է ըսել ցորչափ մարդիկ վիտեն ու կը տեսնեն թէ ի՞նչ զիջումներ ըրած է Տիւպչէք, բայց ոչ ոք գիտէ թէ ի՞նչ մերժած է : Բոլորը քիչ – շատ ծանօթ են իր «այո»ներուն, ոչ ոք ծանօթ է իր «ոչ»երուն եւ ուրեմն ոչ ոք կրնայ դատել զինքը :

Յունուար հինգէն ի վեր, Չեխոսլովաքիան շատ տաք ու պաղ տեսաւ : Ստորեւ ամփոփ պատկերը այդ դէպքերուն, ինչպէս կը ներկայացնէ Լը Մոնտ.—

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 5.— Կեդրոնական կոմիտէն որ ամսուն 3էն ի վեր լիակատար նիստ գումարած է, կ'որոշէ բաժնել Հանրապետութեան նախագահի եւ կուսակցութեան Ա. քարտուղարի պաշտօնները : Տիւպչէք Ա. քարտուղար կը նշանակուի :

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 24.— Կոլտշթիւքըր Գրողներու Միութեան նախագահ կ'ընտրուի :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 26.— Զօր. Սեճնա կը հեռանայ երկրէն :

ՄԱՐՏ 22.— Նովոտնի կը հրաժարի Հանրապետութեան նախագահի պաշտօնէն :

ՄԱՐՏ 23.— Տրէզտէնի մէջ կը հաւաքուին Խորհ. Միութեան, Լեհաստանի, Հունգարիոյ, Պուլկարիոյ, Արեւելեան Գերմանիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ ղեկավարները :

ՄԱՐՏ 28.— Զօր. Զվոպոտա Հանրապետութեան նախագահ կ'ընտրուի :

ԱՊՐԻԼ 8.— Լենարի հրաժարումէն ետք, Չերնիք կը կազմէ նոր կառավարութիւնը : Քրիկըլ կը փոխարինէ Նովոտնին Ազգ. ճակատի իբրեւ նախագահ :

ԱՊՐԻԼ 18.— 256 ձայնով 68ի դէմ, Զմրկովսկի Ազգ. Ժողովի նախագահ կ'ընտրուի :

ՄԱՅԻՍ 4.— Տիւպչէք եւ Չերնիք Մոսկուա կ'երթան :

ՄԱՅԻՍ 8.— Մոսկուա կը հաւաքուին Խորհ. Միութեան, Լեհաստանի, Հունգարիոյ, Պուլկարիոյ եւ արեւելեան Գերմանիոյ ղեկավարները :

ՄԱՅԻՍ 29.— Նովոտնի եւ իր կողմնակիցները կ'արտաքսուին Կ. Կոմիտէէն :

ՅՈՒՆԻՍ 20.— Վարշաւայի Ուխտի ռազմափորձերը կը սկսին Չեխոսլովաքիոյ մէջ :

ՅՈՒՆԻՍ 25.— Քաղաքական բանտարկեալներու պատուի վերահաստատման օրէնքի քուէարկութիւն :

ՅՈՒՆԻՍ 27.— «Երկու հազար բառերու» մանիֆեստի հրատարակութիւն :

ՅՈՒԼԻՍ 14.— Վարշաւայի մէջ կը հաւաքուին Խորհ. Միութեան, Լեհաստանի, Պուլկարիոյ, Հունգարիոյ եւ Արեւելեան Գերմանիոյ ղեկավարները :

ՅՈՒԼԻՍ 17.— Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը եւրոպական համայնավար կուսակցութեանց ժողով մը կ'առաջարկէ, չեխական հարցը ուսումնասիրելու համար :

ՅՈՒԼԻՍ 18.— Չեխ ղեկավարութիւնը կը մերժէ քոյր կուսակցութեանց քննադատութիւնները :

ՅՈՒԼԻՍ 29 – ՕԳՈՍՏ. 1.— Չեխ–խորհրդային հանդիպում Չիէրնա :

ՕԳՈՍՏ. 3.— Բրատիսլաւայի ժողով (Խորհ. Միութիւն, Պուլկարիա, Լեհաստան, Արեւելեան Գերմանիա, Հունգարիա եւ Չեխոսլովաքիա) :

ՕԳՈՍՏ. 9 – 12.— Մառեշալ Թիթօ Փրակա կ'այցելէ :

ՕԳՈՍՏ. 12 – 14.— Ուլպրիխթ Կարլովի – Վարի կ'այցելէ :

ՕԳՈՍՏ. 15.— Չէուշէսկու Փրակա կ'երթայ :

ՕԳՈՍՏ. 20էն 21ի գիշերը Վարշաւայի Ուխտի ուժերը կը միջամտեն :

ՕԳՈՍՏ. 23.— Չեխ կուսակցութեան 14րդ համագումարը գաղտնի նիստ կը գումարէ գործատան մը մէջ : Նախագահ Զվոպոտա Մոսկուա կ'երթայ :

ՕԳՈՍՏ. 26.— Մոսկուայի «համաձայնագրերու», ստորագրութիւն :

ՀՈԿՏ. 16.— Փրակայի մէջ կը ստորագրուի համաձայնագիր մը օտար զօրքերու Չեխոսլովաքիա մնալուն վերաբերեալ :

ՀՈԿՏ. 30.— Բրատիսլաւայի մէջ Հանրապետութեան յիսնամեակին առթիւ, դաշնակցային օրէնքը կը ստորագրուի :

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 7.— Միջադէպեր Խորհ. յեղափոխութեան տարեդարձին առթիւ : Ուսանողները ցոյցեր կ'ընեն :

ԴԵԿՏ. 7 – 8.— Կիեւի մէջ, չեխ–խորհրդային հանդիպում :

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1.— Դաշնակցային դրութիւնը կը հաստատուի : Չերնիք նոր դահլիճը կը կազմէ :

ՊԻՏԻ ՎԱՌԵՆՔ ՄԵՐ ՄՈՄԵՐԸ...

Ե՞րբ աւելի քիչ անձնասէր կրնան ըլլալ մարդիկ, եթէ ոչ այն վայրկեաններուն՝ երբ կ'անդրադառնան թէ սիրելի բան մը կորսնցուցած են առյաւէտ :

Ե՞րբ աւելի խոնարհ ու այլասէր կրնան ըլլալ՝ քան այս գիշեր, երբ հաստատապէս գիտեն, թէ իրենց կեանքէն տարի մը եւս կը թաղեն, եւ իրենց կը մնայ յո՜ւշքը միայն՝ կորսուած մանկութեան :

Հոն չենք, մեր գիւղերուն ու ծննդավայրերուն մէջ չենք այս գիշեր : Սակայն, տարօրինակ կերպով, հզօր կերպով կը զգանք՝ թէ hոս ալ չենք ...

Այնքան հոս չենք, որ քիչ ետք պիտի լսենք զօղանջը մեր զանգակներուն, ու դարձեալ պիտի յանձնուինք Երազի բազուկներուն :

Քառասուն երկրէ եւ քառասուն կլիմայէ անցանք. ինկանք սառն խրապաշտութեան ու սուր նիւթապաշտութեան թաթին տակ. մեր կարգին՝ մեքենայ դարձանք ...

Սակայն, այս գիշեր, այս գիշեր մանաւանդ՝ յամառօրէն կը կառչինք հին ցնորքներուն եւ ինքնախաբէութեան ...

×

Այս գիշեր, նորէն պիտի վառենք մեր մոմերը մայրիի եւ եղեւնի ճիւղերու վրայ, եւ ... հոգիներու մէջ :

Պիտի փորձենք մանկանալ դարձեալ, մեր սպիտակութեան եւ անմեղչութեան մէջ ողջունելու համար Ամանորը :

Պիտի վառենք մեր մոմերը՝ հեռաւոր թէ մօտաւոր բոլոր ափերուն վրայ, փարթամութեան թէ թշուառութեան մէջ, — նոյնիսկ հոն՝ ուր դալար ճիւղ մը կամ տաքուկ սենեակ մը կրնանք չունենալ ...

Պիտի վառենք՝ եթէ մերկ իսկ ենք ու կը մսինք. եթէ լացն ու տառապանքը բաժին ինկած են մեր հոգիին եւ արցունք ծանրացած է մեր կոպերուն տակ :

Մեր մէջ ոտքի պիտի կանգնին, դարձեալ, Արհամարհանքն ու Ցոյսը : Առաջինը՝ ապրուած ու անճանաչելի դարձած կեանքին դէմ, «սեւ ճակատագրին» դէմ՝ որ մերն է եղած : Ու երկրորդը՝ վաղուան արեւուն, երազին, եւ բոլոր բարի ու գեղեցիկ իրականութիւններուն համար :

Գիտենք անշուշտ, թէ պատրանքն է որ կ'օրօրէ մեզ ու գիտակցօրէն մենք զմեզ կը խաբենք : — Սակայն, Կաղանդի օրով հաշտ են նուիրական բոլոր սուտերն ու յաւիտենական ճշմարտութիւնները :

Պիտի վառենք մեր մոմերը՝ հոս, ապահով բարօր երդիքներու տակ, եւ հոն՝ խշտեակներու մէջ, ցուրտ որմերու միջեւ, կիսամութ խրճիթներէ ներս՝ ուր սակայն, Լոյս մը կ'ողողէ խաչուած Հայու մեր հպարտութիւնը, — տոկալու, յաւիտենապէս ապրելու հաւատքը ...

Շատեր զրկուած են այդ լոյսէն՝ իրենց պսպղուն դահլիճներուն մէջ կամ շքեղաշուք տօնածառերուն առջեւ, ուր լիութիւնը եւ առատութիւնը սրտերէն ու հոգիներէն վեր բարձրացուցած ենստամոքսը ...

Պիտի վառենք մոմերը ու պիտի ըլլանք «Թուշող տրապէզ»ի մարդուն պէս՝ որ կախարդական սլրով մը կը ճեղքէ ժամանակն ու անջրպետը, եւ կը հասնի բոլոր բարձունքներուն, բոլոր անհասանելի երազներուն :

Պիտի տեսնենք, թէ մեր տուներէն ներս՝ մեր Հայրենիքն է. հայ Քրիստոսն է. Էջմիածինն է. մեր աւերակներն են, մեր անթաղ մեռելներն են. մեր մէկ միլիոնն է. մեր գաղթականութիւններն են. մեր որբերն ու զրկեալներն են. մեր հիւանդներն ու տկարներն են. մեր վերյայտնութիւնն է. մեր նոր հանդրուաններն են. մեր նոր նուաճումները. մեր նոր կոթողումը՝ ապրելու կամքով :

×

Բոլոր այս մութ ու լոյս հարստութիւններն են՝ որ կը հոսին մեր հոգիներէն ներս, Կաղանդի գիշերով :

Բոլոր այս դառնութիւններն ու զրկանքներն են մեր ամէնէն անկորուստ դրամագլուխը :

Մոռցուցէք Հային՝ իր տառապանքը, եւ ան աւելի պիտի մոռնայ իր Հայութիւնը ...

Արցունքն է, ցաւագին իրականութիւնները եւ անաւարտ խռէալներն են՝ որ նոր ճախրերու համար աւիշ եւ արիւն կուտան մեզի ...

Կսկիծն ու վիշտերն են, որ հպարտ եւ վէս կը դարձնեն մեզ՝ մեր շրջապատի փոքրոգութիւններուն դէմ :

Ու մենք՝ միշտ ետ նայելով, ու միշտ յառաջ ընթանալով, ասպարէզ կը կարդանք կեանքին, — մեզի վերապահուած իր նոր սադրանքներուն, նենգութեանց, անճաշակ ու տգեղ կատակներուն, հաւանօրէն՝ նաեւ՝ նոր գերեզմաններուն համար ...

×

Պիտի վառենք մեր մոմերը, եթէ նոյնիսկ վառելիք մոմ չունենանք մեր խոնաւ, անձուկ ու մերկ սենեակներուն մէջ :

Թերեւս ոչինչ յիշենք անցնող տարիէն. սակայն զօրաւոր կերպով պիտի ապրինք նոր ունայնութեան իմացումը :

Պիտի խորհինք, առանց մասնաւոր ճիգի, թէ մեր աղքատութիւնն ու մեզի վերապահուած անարդարութիւնները բարիք մը եղան մեզի, — որովհետեւ չյափրացանք qohացումով, գոնէ արեւելքի մէջ :

Անիրաւուեցանք, բայց չնուաստացանք :

Ցուրտ ու օտար աստղերու տակ գիշերեցինք, սակայն մեր ակնարկը սեւեռած մնաց այն ճշմարիտ Լոյսին՝ որուն ակն ու աղբիւրը անծանօթ կը մնայ, մինչեւ այսօր, «քաղաքակիրթ» յորջորջուած բոլոր ազգերուն :

— Աստուծոյ լոյսն է անիկա : Բարիին ու Կատարեալին լոյսը՝ որուն բնաւ պիտի չկարենան հասնիլ փարթամութեան եւ անվիշտ կեանքի մէջ հասակ առած ժողովուրդները ...

×

Պիտի վառենք մեր մոմերը, ու պիտի զգանք՝ ամէնէն տաք սենեակներուն մէջ իսկ՝ թէ տարբեր ջերմութիւն մը կ'ողողէ մեր հոգիները :

Պիտի մանկանանք անոնց լոյսին տակ. պիտի դադրինք հաւատալէ՝ թէ հասունցած ու մեծցած մարդիկ ենք. եւ, ստիպողաբար, պիտի տեսնենք մեր պզտիկութիւնը, պիտի ճանչնանք մեր տկարութիւնը, պիտի կշռենք մեր տխրութիւնը ...

Եւ, վերջապէս, մեր ոչնչականութեան հաւատքն ու համոզումը գրկած՝ պիտի ողջունենք Նոր Տարին, որ տժգոյն ցոլքն է միայն վերափոխուած մեր հոգիին, եւ որուն վրայ, աւաղ, անձնասիրութիւնն ու ամբարտաւանութիւնը կրկին իրենց ժանգը պիտի դնեն, անցնող ամէն մէկ օրուան հետ ...

ՆՈՃԵՍԱՅ ՏՂԱՆ

31 – 12 – 68

ՀԱՅ ՄԱՐՄՆԱԿՐԹԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՍՏՈՂ

ՌԱՀՎԻՐԱՆԵՐ ԵՒ ՅԱՌԱՋԱՊԱՀՆԵՐ

ԵԶՆԻԿ ԵՒ ԵՂԻՇԷ ՔԱՋՈՒՆԻ

Հաւատաւոր երկու եղբայրներ, մէկը՝ Պէրպէրեանցի, միւսը՝ Կեդրոնականցի, Քաջունիները եղան Զերազի կողքին, նախ «Սանթրալ»ի ու ապա «Տորք»ի հիմնադիրներէն, եւ մինչեւ վերջ կապուած մնացին հայ մարմնակրթական շարժման :

Երկու տարբեր խառնուածքներ էին անոնք : Եղիշէն ծանրախոհ, լուրջ մտաւորականի մը տիպարն էր : Կեդրոնականէն ետք, հետեւած էր նոյնպէս իրաւաբանական համալսարանի դասընթացքներուն, ու երբ Վանի մարմնակրթական շարժման ղեկավար նշանակուեցաւ ան, ամբարած էր արդէն մտաւորական ու ֆիզիքական անհրաժեշտ պաշարը, տեղւոյն երիտասարդութիւնը առաջնորդելու, իր այս կրկնակ հանդամանքներով :

Իբրեւ նախկին վարպետ ֆութպոլ խաղացող, իր առաջին նախաձեռնութիւնը եղաւ հիմնել հոն, հայկական ֆութպոլի խումբ մը որ ծանօթ էր «Վասպուրական» անունով :

Քրիսեանի օրերուն, եղաւ նոյնպէս, ինչպէս իր եղբայրը՝ Եզնիկը, «Մարմնամարզ»ի ջերմ աջակիցներէն մին : Բայց մնաց միշտ համեստներու շարքին մէջ :

Ընդհ. պատերազմը զինքը գտաւ Վանի մէջ : Ու երբ Թուրք բանակը ուզեց շրջանին Հայութիւնն ալ կոտորել, Եղիշէն մասնակցեցաւ ինքնապաշտպանութեան կռիւներուն ու ապա միացաւ կամաւորական բանակներուն, ուր դարձաւ Զօր. Անդրանիկի անձնական քարտուղարը, մնալով մինչեւ վերջ անոր կողքին : Նոյնիսկ երբ ազգ. հերոսը անցաւ Եւրոպա ու անկէ Ամերիկա, Եղիշէն միշտ ընկերացաւ իբրեւ անոր անբաժան գործակիցը :

Տարբեր էր Եզնիկը, չէնշող, ժպտերես եւ չափազանց ընկերական, միշտ պատրաստ ուրիշին ծառայելու :

Նոյնքան համեստ արտաքինի մը տակ, յեղափոխական ու յանդուգն խառնուածքի տէր էր ան : Իր անխարդախ հայրենասէրի տուրքը տուաւ Եզնիկը, Համիտի շրջանին, ճաշակելով բանտին դառնութիւնները :

Ի զուր չէ որ, յեղափոխական չունչով սնած իրենց քահանայ հայրը, Սկիւտարի ծանօթ Տէր Ցուսիկը՝ երկու նուիրական ու պատմական անուններով մկրտած էր զիրենք, ցանկալով անոնց մէջ տեսնել Եզնիկի ու Եղիշէի ոգին :

Ընկերական կեանքի մէջ անբախտատեալ էր Եզնիկի անձնուիրութիւնը : Պահապան հրեշտակի մը նման կը հսկէր ու կը գուրգուրար մանաւանդ իրմէ կրտսերներուն վրայ : Նման հոգածու վերաբերումի մը անձամբ ինքս ալ առարկայ եղած եմ որ միշտ հոգիիս խորը քանդակուած կը մնայ :

Երբ 1914ի Ցուլիսին, «Տորք»ը եւ Գում Գափուի «Ասպարէզ» լսարանը ուխտագնացութիւն մը կազմակերպած էին դէպի Ալէմ Տաղի, Վարդավառի առթիւ, որ տօնն էր տեղւոյն հայկական եկեղեցիին, վաթսուն հոգինոց խումբին մաս կը կազմէինք նաեւ ինք եւ ես : Որոշուած երկու օրուան այցելութեան աւարտին՝ շատերու մայրաքաղաք վերադառնալէ ետք, մեր երկուքին հետ, ուրիշ երկու ընկերներ ալ՝ Եդ. Խաչատուրեան եւ Կարօ Պօյաճեան մնացինք մէկ երկու օր եւս, մեր առանց համազգեստի սկաուտական արշաւը շարունակելու համար դէպի Եադաճըգ եւ Գարթալ, Պոլիս վերադառնալէ առաջ՝ ճիշդ պատերազմի յայտարարու –

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Հիմա պէտք եղած հրահանգները պիտի տամ եւ քեզմէ ալ կը խնդրեմ որ իմ մարդոց ընկերանաս, տունը ցոյց տալու համար :

— Գլխուս վրայ, փաշա էֆէնտի :

Արդարեւ ոստիկանութեան նախարարը անմիջապէս հրամայեց Պիւլպիւլ Տէրէի տան մէջ մանրակրկիտ խուզարկութիւն կատարել ու պառաւ Ֆաթման ձերբակալել : Խահուէճի Համտի այդ գործերուն յառկացուած անձերուն հետ վերադարձաւ Սկիւտար, հպարտ՝ իրեն ընծայուած կարեւորութեան համար :

Երբ Համտի ոստիկանապետի մը, երկու ոստիկաններու եւ երկու լրտեսներու ընկերակցութեամբ երեւցաւ Պիւլպիւլ Տէրէի տան առջեւ, ընդհանուր խրախուսում մը առաջ եկաւ դրացի տուներուն մէջ, կանացի գլուխներ լեցուեցան պատուհաններու խաֆէսներուն ետեւ եւ անվերջ ենթադրութիւններու կծիկը քակուեցաւ : Պառաւ Ֆաթման իր դրացիներէն չէր սիրուեր՝ իր սակաւախօսութեան ու անհաղորդ բնաւորութեան համար եւ կարծես հիմա ամէնքը գոհ էին գլխուն եկած այս փորձանքին համար :

Ոստիկանապետը ուժով մը դրան ջախջախը զարկաւ :

Ոչ ոք եկաւ դուռը բանալու :

Մէկ երկու վայրկեան սպասելէ ետք, աւելի ուժգին հնչեցուց ջախջախը : Դարձեալ պատասխան տուող չեղաւ :

— Արդեօք ղո՞ւրս ելած է, ըսաւ ոստիկանապետը Համտիին դառնալով :

Նոյն պահուն դրացի տան խաֆէսներէն մին բացուեցաւ եւ ծերունի կնոջ գլուխ մը երեւցաւ :

— Պէյ էֆէնտի, ըսաւ կինը, դուրս ելած ըլլալու չէ, որովհետեւ ես առտուընէ ի վեր հոս նստած եմ, եթէ դուրս ելլէր, անպատճառ պիտի տեսնէի ... արդէն այդ կինը շատ դուրս ելլելու սովորութիւն չունի :

— Վստա՞հ ես որ երէկ գիշեր հոս էր, հարցուց Համտի :

— Հարկա՛ւ, գիշերը նոյնիսկ գացի իրմէ լէմոն մը փոխ առնելու :

Ոստիկանապետը կրկին ջախջախը զարկաւ, գայն տեղէն հանելու աստիճան սաստկութեամբ :

— Ներսն է, բայց դիտմամբ չի բանար, վճռեց ծերունի կինը :

— Արդեօք ետեւի կողմէն փախչելու ճամբայ կա՞յ, հարցուց լրտեսներէն մէկը :

— Պզտիկ պարտէզ մը կայ որ ետեւի տան պարտէզէն պատով մը բաժնուած է, բացատրեց դրացուհին, բայց կարելի չէ անկէ փախչիլ, մանաւանդ որ բոլոր կիները պատուհանները լեցուած են :

— Դուռը խորտակելէ զատ ուրիշ ճար չկայ, ըսաւ ոստիկանապետը :

— Եթէ կ'ուզէք դարբին մը բերեմ, առաջարկեց սրճարար Համտի :

— Դուռը այնքան խախուտ է որ մէկ հարուածով կարելի է բանալ, դարբինի պէտք չկայ, դիտել տուաւ ոստիկան մը :

— Օ՛ն, Ահմէտ աղա, ուսովդ զօրաւոր հարուած մը տուր տեսնեմ, հրամայեց ոստիկանապետը ստորադասեալին :

Այս վերջինը, որ յաղթանդամ մարդ մըն էր, մօտեցաւ դրան եւ ամբողջ ուժը հաւաքելով ոտքի հարուած մը տուաւ : Դուռը կռնակի վրայ բացուեցաւ :

Ամէնքը միասին ներս խուժեցին, փոքրիկ փակէ մը անցան եւ իրենց առջեւ ելած առաջին դուռը բացին :

Անակնկալ տեսարան մը զիրենք սեմին վրայ պահ մը կեցուց :

Սենեակին անկիւնը, ցած սեդանի մը քով մինտէրի մը վրայ աղջիկ մը նստած էր : Հազիւ 14 տարեկան, հրաշալի սեւ աչքերով գեղանի մանկուհի մըն էր, շագանակագոյն երկար մազերով ու ճապուկ իրանով : Իր դէմքը մտացի ու պայծառ, շնորհալի հրապոյր մը կ'արտայայտէր :

Ոստիկանապետը կարծես յանկարծ նըւաճուած այդ մանկական հմայքէն, մեղմ ու գգուական ձայնով մը հարցուց.

— Աղջիկս, ո՞ւր է Ֆաթմա հանըմը :

Մանկուհին որ այդ մարդիկը տեսնելով՝ վեհերոտ շարժումով մը ոտքի ելած էր եւ փութացած գլուխը ծածկելու ճերմակ թիւլով մը, չպատասխանեց եւ զարմացկոտ ակնարկ մը ուղղեց իր խօսակցին : Ոստիկանապետը կասկածելով թէ մանկուհին գուցէ վախէն եւ յուզումէն չէր կրցած պատասխանել, նոյն մեղմ շեշտով շարունակեց իր խօսքը.

— Աղջիկս, մի վախնար բնաւ, մենք քեզի վնաս հասցնելու եկած չենք, ոչ ալ Ֆաթմա հանըմին, միայն կ'ուզենք իրմէ մէկ քանի տեղեկութիւններ առնել ... Ըսէ տեսնեմ ո՞ւր է Ֆաթմա հանըմը :

Գեղանի մանկուհին, միշտ իր աղուոր աչքերը ոստիկանապետին ուղղած՝ լուռ մնաց :

— Չխօսի՞ս, չպատասխանե՞ս, ըսաւ ոստիկանապետը ձայնը քիչ մը խստացնելով :

Բայց կարծես աղջիկը բան մը չէր լսեր : Եւ ոչ իսկ շարժում մը ըրաւ :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(23 – Շար.)

թեան նախօրեակին ։

Հոն է որ մասնաւորապէս գնահատեցինք Եղնիկի հոգիին ազնուութիւնը ու իր այլասէր նկարագիրը ։ Իբրեւ տեսակ մը մեծ եղբայր եւ կերպով մը պատասխանատու մեր կեանքին ու առողջութեան, իր խնամքին առարկան դարձուցած էր մեզ՝ համեմատաբար փոքրերս, մեր կարեւոր հանդստաւէտութիւնը ապահովելու համար։ Երբ գիշերը բացօթեայ պիտի գիշերէինք, միակ ծածկոցը որ ունէինք, գիշերուան պաղին դէմ պաշտպանուելու համար յատկացուց մեր երեքին, քանիցս գիշերուան ընթացքին, հիւանդապահի նման հսկելով մեր վրայ, իսկ ինք մնաց անպաշտպան, անտառին զով ու խոնաւ օդին դէմ ։ Յաջորդ առաւօտ, իր անձնազոհութեան վարձքը ըստացաւ բուռն հազով մը եւ անրնական ջերմութեամբ ։

Կիրակնօրեայ «Տօրք»ի մեր արշաւներու ընթացքին, ընկերասիրութեան այդ գիծը միշտ նկատելի էր։ Ինք, իբր ծովի լողանքի անկուշտ սիրահար, ժամերով կը մնար ջուրին մէջ, իր մսոտ մարմինը ձըգելով որ ջուրին երեսը տատանի ։ Իսկ ջուրէն վախցող, անփորձ պատանիներուս, յանդգնութիւն ու ինքնավստահութիւն կը ներշնչէր, միշտ մեր կողքին կանգնած, որպէսզի վտանգի պահուն խոյն օգնութեան հասնէր ։

Եթէ Եղիշէն, Վանի մարմնակրթական ու ֆութպոլի շարժման նախաձեռնարկ եղաւ, Եղնիկը աւելի մեծ պատասխանատուութիւն մը ստանձնեց, Հայաստանի անկախութեան ճգնաժամային օրերուն, ստանձնելով բազմահազար որբերու եւ որբուհիներու ֆիզիքական ու բարոյական կրթութեան հոգը։ Որքան հպարտ ու երջանիկ էր ան իր այդ հայրենասիրական գործունէութեամբ, բայց աւելի լաւ է հոս մէջ բերել 17 Նոյեմբեր 1919ին (գրեթէ յիսնամեակ մը այս ալ), Երեւանէն ինծի ուղղած մէկ նամակը, որ լաւագոյն կերպով կուտայ իր գործունէութեան պատկերը ։

.

« Ստացայ լուսանկարներդ, շատ ուրախ եմ։ Շաւարշը (Միսաքեան) պատմեր էր արդէն թէ Ռօպըրթ Քոլէճն ես եւ մարմնով հսկայ ։

« Ես ալ փոխադարձաբար քեզի կը ղրկեմ իմ նկարս եւ լուսանկար մը՝ որ քաշուած է Հարպօրտի (ամերիկացի) Երեւան եկած օր։ Այդ ժամանակ ես ամերիկեան որբանոցներու մարզանքի ուսուցիչ էի եւ ունէի մօտաւորապէս 3500 որբեր, որոնցմէ մի խումբ, 56 հոգինոց խիստ լաւ մարզուած։ Ցաւալի է որ յետոյ «Տիկին Սըօռը» առիթ տուաւ որ կռուիմ իրեն հետ եւ թողում այդ գործը որ շատ սիրելի էր ինծի որովհետեւ բոլորը որբ էին եւ մեծ մասը տաճկահայեր եւ յետոյ ճիշդ այդ գործին համար էր որ մնացեր էի Երեւան ։

« Հիմա ալ կրթական նախարար Աղբալեանը օձիքէս փակեր է, չի թողուր որ դամ Պոլիս ։

Ինձ յանձնեցին «Աղեքսանտրեան» եւ «Գայեանեան» օրիորդներու երկու Գիմնազիայի մարզանքի դասերը եւ տակաւին պիտի յանձնեն երրորդ մը «Սեմինարեան» որը բարեբախտաբար մանչերու դպրոց է, այլապէս երբեք գոհ չեմ որ ինծ տուած են օրիորդներու դըպրոցներ ։

« Ներողամիտ պիտի ըլլաս, Գրիգորճան, որ քեզի այս անգամ քիչ գրեմ. դեռ շատերու կ'ուզեմ գրել։ Նկատի ունեցիր որ տղաքը վաղը կը մեկնին Պոլիս, պէտք է հասցնեմ ։ Շատ բաներ ալ անոնցմէ կ'իմանաս ։

« Հ.Մ.Ը.Մ.ի Կեդրոնական վարչութեան նամակ մը գրած եմ, քեզի կը ղրկեմ որ յանձնես ։ Ուզած եմ Նմոյշի համար սկաուտական ամբողջական տարազ ինծ համար, դրամը կամ ստացէք Միսաքեանէն կամ թէ ինծ իմացուցէք որքան ըլլալը, որպէսզի ես ղրկեմ ուղղակի ։

« Ջերազը «Հայ Սկաուտ»ի առաջին թիւը ղրկեր էր, շատ ուրախ եղայ։ Պիտի թղթակցիմ։ Եւ եթէ լուսանկարի գործիք մըն ալ ճարեմ, լուսանկարներ կը ղրկեմ մեր խումբերուն եւ աշակերտներուն։ Պիտի աշխատիմ շատ բաժանորդներ գտնել թերթին եւ անմիջապէս որ սկաուտի տարազը ստանամ, պիտի աշխատիմ մեր խումբերուն համար տեղական կերպասներով հագուստ պատրաստել տալ։ Այդ կերպով անհամեմատ աւելի աժան կը նստի ։

« Միսաքեանին տուած եմ ցուցակ մը որուն համեմատ իրմէ խնդրած եմ ղրկել կարգ մը իրեր։ Իսկ քեզմէ կը խնդրեմ որ Ջերազին հետ օգնէք իրեն որպէսզի ընտրանօք ղրկէ զանոնք ։

« Սիրալիր բարեւներ Հայկ Ծիմէճեանին, Գրիգոր եւ Լեւոն Յակոբեան եղբայրներուն, Ժիրայր Խորասանճեանին եւ միւս բոլոր ծանօթներուն ։

« Ղրկեցէք մարմնամարզական գիրքեր, սկաուտական պրօշիւրներ ինչքան որ կըրնաք եւ փողը անմիջապէս կը ղրկեմ »։

Սիրով կարօտով
ԵՂՆԻԿ ՔԱՋՈՒՆԻ

Երբ Հ.Մ.Ը.Մ.ի երեք մարզիչներու առաքելութիւնը Երեւան կը հասնէր, Եղնիկը, արդէն գնահատելի մեծ աշխատանք կատարած էր այս ուղղութեամբ, զոր այնուհետեւ, հաւաքաբար աւելի հաստատ հիմերու վրայ պիտի դնէին ։

Երկու Քաջունիներէն Եղնիկը որքան կը յիշեմ, մահացաւ Պարսկաստանի մէջ, իսկ Եղիշէն՝ երկար տարիներէ ի վեր հաստատուած Միացեալ Նահանգները, միշտ կը շարունակէ պահել իր հետաքրքրութիւնը, հայ մարզական կեանքին հանդէպ ։

« Անոնք ալ լիովին արժանի են մեր երախտագիտութեան, իբրեւ ուխտեալ ու հաւատարիմ գինուորագրեալներ հայ մարմնակրթական շարժման ։

ԳՐ. ՃՕԼՕԼԵԱՆ

«ԳՈՅԱՄԱՐՏ»Ի ՄԱՍԻՆ

Հայաստանի խորհրդայնացումը պատճառ դարձաւ, որ բազմահազար որբեր, որոնց շարքին նաեւ մենք, փոխանակ Հայաստան վերադարձի ճամբան բռնելու, վերստին տուայտինք ցամաքամասէ ցամաքամաս եւ իւրաքանչիւրը վերջնական կայք հաստատէ հիւրընկալ ափի մը վրայ ։ Այսպէս է, որ մեզմէ շատերուն վիճակուեցաւ ինքզինք գտնել Մարսէյլի մէջ, ուր, շնորհիւ տարնջական տեղացիներու օժանդակութեան եւ մեր ազգային բնատուր ձիրքերուն, քիչ ժամանակէն բոլորս ալ հաստատեցինք մեր բոյնը եւ տնտեսութիւնը ։

1923ի Կիրակի օր մը (ճշգրիտ թուականը չեմ յիշեր), 15 – 20 պատանիներ եւ երիտասարդներ հաւաքուեցանք բոլորիս այնքան ծանօթ Պառ Կլոպի մէկ անկիւնը՝ հիմնելու մտադրութեամբ երիտասարդական միութիւն մը ։ Մ. Գուլումճեանի առաջարկով ներկայ երեք պատանիներս (Տ. Զօտեան, Գ. Անդիկեան եւ տողերս ստորագրողը) պիտի կազմէինք պատանեկան միութիւն մը՝ ազգային առաջադրանքներով։ Շաբաթ մը ետք հիմը կը դրուի պատանեկանին, որուն արդէն կ'արձանագրուին 12 պատանիներ ։ Նորակազմ վարչութեան անդամներն էին՝ նախագահ Մ. Ղազարեան (այժմ մահացած), քարտուղար Տ. Զօտեան (նոյնպէս մահացած), գանձապահ Կ. Ճարայեան, խորհրդականներ Գ. Անդիկեան եւ Կ. Թորոսեան ։

Կարճ ժամանակուան մէջ ստուարացաւ Պատանեկանի անդամներու թիւը և հարկ տեսնուեցաւ մասնաճիւղեր հաստատել քաղաքի հայաշատ շրջաններու մէջ՝ Պուլվառ Օտտօ, Սէն Լու եւ այլուր ։ Շարժումը, ուրեմն, մեծ ծաւալ կը ստանար, որով մեր ընդհանուր ժողովին որոշումով դիմեցինք տեղւոյս Հ.Յ. Դաշնակցութեան կոմիտէին՝ անհրաժեշտ օժանդակութիւնը ստանալու համար ։ Մարմինը սիրով ընդունեցաւ եւ տեղի ունեցաւ հրապարակային մեծ հանդիսութիւն մը Թափի Վէրի շարժանկարի սրահին մէջ ։ Հանդիսութեան նախագահեց Աւետիս Ահարոնեան, բանախօսեց Վազգէն Շուշանեան եւ մեր կողմէ Գ. Անդիկեան ։ Այս հանդիսութեան ընթացքին էր, որ պաշտօնապէս հանրութեան ծանուցուեցաւ Հ.Յ.Դ. Պատանեկան Միութեան հիմնադրութիւնը ։

Անմիջապէս հիմնեցինք Տահրիկեան սըրահը (Րիւ տը լա Ռեփիւպլիք) փոքրիկ գրադարանով մը, ուր տեղի կ'ունենային բանախօսութիւններ ձեռնհաս ընկերներու կողմէ ։ (Յիշենք կարգ մը անուններ պատմութեան համար — Բժ. Ա. Գասպարեան, Վ. Շուշանեան, Պ. Հիւսեան, Հ. Սէրէնկիւլեան եւ ուրիշներ)։

Մեր գրադարանը ճոխացնելու մտադրութեամբ որոշեցինք հրատարակել «Գոյամարտ» օրացոյցը, կողքը զարդարել հայկական եռագոյնով, Հ.Յ.Դ. Զինանշանով, Երրորդութեան նկարներով, իսկ բովանդակութիւնը, 53 էջերու մէջ, պիտի ընդգրկէր ծանօթութիւններ հայ ազատագր. շարժման պատմութեան էջերէն, դէմքեր, հատուածներ եւն. ։

«Գոյամարտ» օրացոյցի ինը տարուան շահով յաջողեցանք մեր գրադարանի գիրքերու ֆոնտը ճոխացնել՝ անոնց թիւը հասցնելով 1500ի ։ Զարդարեցինք մեր նոր սրահը՝ «Ա. Ահարոնեան», Րիւ Էքըլիփս, որ կարճ ժամանակէն դարձաւ հայրոյր հաւաքավայր մը Մարսէյլի գաղութին համար ։

Իսկ Պատանեկան Միութեան գործունէութիւնը, մինչեւ համաշխարհային Բ. պատերազմ, եղաւ նշանակալի եւ ցայտուն ։

Այժմ մենք՝ նախկին Պատանեկանի երբեմնի անդամներս, մեր ալեւոր տարիքին մէջ հոգեկան հրճուանքով կը դիտենք նորերու աշխատանքը եւ «Գոյամարտ»ի նոր թիւերը՝ միշտ գոհացուցիչ ։

Կ. ՃԱՐԱՅԵԱՆ

1968 — ՀԱՅԱՍՏԱՆ — 1968

ՅՈՒՆՈՒԱՐ.— Երեւանի եւ Պէյրութի միջեւ կը հաստատուի հեռախօսի կապ ։ Առաջին հաղորդումը — Վ. Համբարձումեանի ողջոյնի խօսքը Լիբանանի Հայութեան ։

Յունուար մէկի տուեալներով, Հայաստանի բնակչութեան թիւն է երկու միլիոն 310.000 ։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ.— Նիստի մը ընթացքին, գումարուած Փետր. 15ին, կը պարզուի, որ Հայաստանի հանրակրթարաններու մէջ կ'ուսանին 560 հազար աշակերտներ, իսկ բարձրագոյն եւ միջնակարգ մասնագիտական հաստատութիւններու մէջ՝ 90 հազար երիտասարդ ։

ՄԱՐՏ.— Մարտ 26 – 27ին գումարուեցաւ Հայաստանի գիտութիւններու ակադեմիայի տարեկան ընդհանուր ժողովը, որու ընթացքին կատարուեցաւ Ակադեմիայի նոր անդամներու (3) եւ թղթակից անդամներու (8) ընտրութիւնը ։

ԱՊՐԻԼ.— 15 – 16ին գումարուեցաւ Հայաստանի նկարիչներու Թ. համագումարը ։

Ապրիլ 29ին Երեւան արձանագրեց փոքր տարողութեամբ երկրաշարժ ։

ՄԱՅԻՍ.— 22ին գումարուեցաւ Հայաստանի ուսուցիչներու Գ. համագումարը ։

Մայիս 25ին մեծ շուքով եւ հարիւր հազարաւորներու ներկայութեամբ պաշտօնական բացումը կատարուեցաւ Սարտարապատի յաղթական ճակատամարտի յուշարձանին, համանուն դաշտին մէջ ։

ՅՈՒՆԻՍ.— Ծանր երկրաշարժ մը մեծ աղէտ ստեղծեց Հայաստանի հարաւը՝ Զանգեզուրի եւ Բարգուշատի շրջաններուն մէջ ։

Երեւանի մէջ յետ երկարատեւ հիւանդութեան մեռաւ վաստակաւոր դերասան Վահրամ Փափազեան ։

Յունիս 9ին Լենինականի մէջ բացումը կատարուեցաւ Անիի հազարամեակին նուիրուած պարտէզ – յուշարձանին ։

Արժանի շուքով նշուեցաւ Մխիթար Հերացիի ծննդեան 850ամեակը ։

ՅՈՒԼԻՍ.— Հայաստանի բնակչութիւնը վեց ամսուան ընթացքին 34 հազարի յաւելում արձանագրած էր՝ հասնելով երկու միլիոն 344 հազարի ։

ՕԳՈՍՏՈՍ.— Բիւրականի մէջ գումարուեցաւ աստղագիտական համագումար Ակադ. Վ. Համբարձումեանի ծննդեան 60ամեակին առթիւ ։

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ.— 19ին Վազգէն Կաթողիկոս, մեծ հանդիսութեամբ պարգեւատրուեցաւ Խաղաղութիւն «Պատուոյ նշան» շքանշանով ։

Սեպտեմբեր 19ին մասնաւոր շուքով տօնուեցաւ Ակադ. Վ. Համբարձումեանի ծննդեան վաթսունամեակը ։

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ.— Յետ երկարատեւ հիւանդութեան մեռաւ հայ բեմի վաստակաւոր դէմքերէն Արման Կոթիկեան ։

Հոկտեմբեր 17, 18, 19ին Երեւանի ժողովուրդը մեծ հանդիսութիւններով տօնեց իր քաղաքին հիմնադրութեան 2750–ամեակը ։

Հոկտեմբեր 24ին գումարուեցաւ Հայաստանի ճարտարապետներու միութեան վարչութեան յոբելենական նիստը՝ նուիրուած Երեւանի հիմնադրութեան 2750–ամեակին ։

ՆՈՅԵՄԲԵՐ.— 21ին կը գումարուի Հայաստանի երգչախումբի ընկերութեան Բ. համագումարը ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (380)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Ամիսը երեք ֆրանք կուտար գլխաւոր վարձակալին, որպէսզի գայ հիւղակը աւլէ եւ ամէն առտու քիչ մը տաք ջուր, թարմ հաւկիթ մը եւ տասը փարանոց հաց մը բերէ ։

Մարիուս, այս հացով եւ հաւկիթով կը նախաճաշէր։

Հաւկիթին սղութեան կամ աժանութեան համեմատ, երբեմն քսանէն մինչեւ քառասուն փարա կուտար նախաճաշիկի համար ։

Իրիկունը ժամը վեցին Սէն Ժաքի գըւհը Ռուսոյի պանդոկը կ'երթար ճաշելու, որ Տէ Մաթիւրէն փողոցին ծայրը պղնձագրուշ ծախող Պասէի դիմացն էր։ Թան չէր ուտեր։

Վեց սուի ալ քիչ մը միրգ կ'առնէր. երեք սու եւս տալով ուզածին չափ հաց կուտար։

Բայց գինիի տեղ ջուր կը խմէր։

Երբ սակ կը վճարէր հաշուեսեղանին, ուր վեհափառապէս կը նստէր տիկին Ռուսօ — այդ ժամանակ այս կինը միշտ գեր եւ տակաւին առոյգ էր, — Մարիուս ծառային սու մը, Տիկին Ռուսօ ալ Մարիուսին ժպիտ մը կուտային։

Յետոյ Մարիուս կը ձգէր կ'երթար տասնեւվեց սուով ժպիտ մը եւ ընթրիք մը վայելելէ ետք։

Այս Ռուսօ անուն ճաշարանը, ուր գինիին շիշերը քիչ եւ ջուրի սրուակները շատ կը պարպուէին, աւելի կ'ամոքէր քան թէ կը զօրացնէր ստամոքսը։

Հիմա ալ չկար այդ ճաշարանը։

Պանդոկապետը աղուոր մականուն մը ունէր որ էր Ջրային Ռուսօ։

Այսպէս չորս սու նախաճաշիկ, տասնեւվեց սու ընթրիքի, ըսել է օրը քսան սու կը ծախսէր իր սնունդին համար, այսինքն երեք հարիւր վաթսունեւհինգ ֆրանք տարին։

Այս գումարին վրայ աւելցուր տարեկան երեսուն ֆրանք վարձք եւ պառաւ վարձակալին երեսունեւվեց ֆրանք տարեկանը եւ քանի մը մանր մունր ծախքեր եւ ահա ընդամէնը չորս հարիւր յիսուն ֆրանք ծախք ընելով Մարիուս կ'ուտէր, կը բնակէր, պառաւին ալ ծառայութիւն ընել կուտար։

Զգեստներուն համար հարիւր, ճերմակեղէններուն համար յիսուն, լուացքի համար յիսուն ֆրանք կուտար։

Այսպէս տարեկան բոլոր ծախքը վեց հարիւր յիսուն ֆրանքէն անդին չէր անցներ. հետեւաբար յիսուն ֆրանք կը մնար իրեն. ըսել է թէ Մարիուս հարուստ էր։

Առիթը ներկայացած միջոցին, բարեկամ մը տասը ֆր. փոխ առած էր անկէ։

Իսկ կրակ վառելը զանց ըրած էր՝ բուխերիկ չունենալուն համար։

Մարիուս միշտ երկու հատ անթերի զգեստ ունէր. մէկը հին էր եւ ամէն օրուան, միւսը բոլորովին նոր՝ կարեւոր պարագաներու համար պահուած։

Երկու հագուստն ալ սեւագոյն էր։

Երեք շապիկ ունէր միայն. մէկը վրան, մէկը պահարանը, միւսն ալ լուացարարուհիին քով կը գտնուէր։ Երբ մաշէին, Մարիուս կը նորոգէր զանոնք ։

Սովորաբար պատռած էին այս շապիկները, այդ պատճառաւ թիկնոցը միշտ մինչեւ կզակը կը կոճկէր։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Պարոյր Թուրեան, Տէր եւ Տիկին Անուշաւան Գըլըճեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր եւ մօրաքրոջ՝

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԸԼԸՃԵԱՆԻ

(Ծնեալ Փափազեան)

(Զօր. Անդրանիկի քրոջ աղջիկը)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 1ին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Անթիյի հանգստեան տունը, 1 Րիւ ժան Ֆինօ, Չորեքշաբթի ժամը 13ին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը :

Որեւէ մահազդ հրատարակուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նըկատել :

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Քանէն Տէր եւ Տիկին Տիւզեան քսան ֆր. կը նուիրեն Ամանորի առթիւ :

ՆՈՒԷՐ

Պ. Տիգրան Վարդանեան (Ժուի ան Ժոզաս) քսան ֆր. կը նուիրէ Նարդունիի ֆոնտին եւ տասը՝ «Յառաջ»ին :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Պ. Հրանդ Պալեան (Վէրսայլ) կը նուիրէ երկու հարիւր ֆրանք ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն, Նոր Տարուան առթիւ :

Այրի Տիկ. Էպրուհի Նազարէթեան կը նուիրէ երեսուն ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օգաֆ. կայանի ծովահայեաց նոր շէնքին գնումին :

Պ. Րընէ Հիւմրիւզեան (Նէօյի) կը նուիրէ քսան ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի ծովահայեաց նոր շէնքին գնումին, Նոր Տարուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վալանսի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը, խորին շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Գէորգ Միքայէլեանի Թաղման առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները : Մաքսուտեան հարիւր ֆր., Միքայէլեան Յովնան, Միքայէլեան Միքայէլ, Ձերանեան Սարգիս, եւ Փափազեան Կարլոս 50ական ֆր. : (Ընդհ. գումար 300 ֆրանք) :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի օգնական խոհարարուհիի մը : Դիմել վարժարան, հեռ. 927-01-72 :

ՀՆԱՐՔԸ

Կը ներկայացուի բեմասիրաց Թատերախումբին կողմէ այս Կիրակի, Յունուար 12, ժամը 15ին, Առնուվիլ՝ 69 Ավընիւ Հանրի Պարպիւս, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլ քաղաքի, Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը ճաշ մը կազմակերպած է Յունուար 12ին, Վօվընառկ, էքսէն հինգ քիլոմեթր, գեղեցիկ ճաշարան մը : Տեղերը պէտք է նախապէս ապահովել, դիմելով Ֆօթօ Ռեքս, 2 Րիւ Պերնար տիւ Պուա, կամ Չորեքշաբթի իրիկունները 8ին, 26 Րիւ տէ Քովալէսան :

×

Ցուչի օր, նուիրուած Ազգ. հերոս ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆԻ, նախաձեռնութեամբ Տրապիզոնի Հայր. Միութեան, Յունուար 26ին :

×

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Նախկին Աշակերտաց եւ Ծնողաց Միութեանց պարահանդէսը Փետրուար 2ին, Կիրակի օր : Զուարթ անակնկալներ : Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 90ամեայ յոբելենական հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Մայիս չորսին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԾՆՈՒՆԴ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Մեռելոց : Ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի, որու աւարտին կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց :

ԿԻՐԱԿԻ, 12 Յունուար .— Է. օր Ծը ը նընդեան : Ժամը 10ին, պատարագ կը մատուցուի :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, 13 Յունուար, Տօն անուանակոչութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի : Ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի : Յաւարտ պատարագի հոգեւորականներ եւ ժողովուրդ կ'առաջնորդուին եկեղեցւոյս խորհրդարանը, ուր կը կատարուի Ջրօրհնէք՝ նախագահութեամբ Հայրապետական պատուիրակ Սրմազան Հօր :

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆԻ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկ. վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ պարագաներու բերմամբ Ս. Ծննդեան տօնը պիտի կատարուի, 12 Յունուար, Կիրակի առաւօտ, ժամը 9ին : Կը պատարագէ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝

ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի Ջրօրհնէքի արարողութիւն :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Կիրակի, 12 Յունուար, Հանդիսաւորութիւն, Յայտնութեան եւ Մկրտութեան : Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժամը 10.30ին :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան, Փարիզի եւ շրջանի իր մասնաճիւղերով, այս Կիրակի (Յունուար 12) ժամը 14.30ին : 14րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը՝ Փլաս Ֆերտինան Պրիւնօ (Մեթրօ Մութօն : Տիւվեռնէ) :

Յայտագիր պատրաստուած երախաներու կողմէ, ներկայացում, պար, երգ, արտասանութիւն, խամաճիկ (մարիոնէթ) եւ ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ իր նուէրներով :

Կը հրաւիրուին մանուկները իրենց ծնողքներով :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 19ԻՆ

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղին՝ Յունուար 12ին :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները այս Երեքշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, եկեղեցիի սրահը, 295 Րիւ Պուալօ : Կը խնդրուի անդամուհիներէն ներկայ ըլլալ սոյն ժողովին : Կարեւոր օրակարգ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան տարեկան ցերեկոյթը՝ ՄԱՐՏ 23ԻՆ :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 23ին, Ամպասատէօրին մէջ :

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱԿԱՆ ՔԱՐԹԵՐ

Տօներու առթիւ Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբը հրապարակ հանած է շնորհաւորական քարթեր, մեծ երաժշտին՝ Կոմիտաս Վարդապետի, ծննդեան հարիւրամեակի առթիւ (1869 - 1969) :

Կողքի նկարն է մեծ նկարիչ Գարզուի : Անոնք որ կը փափաքին ունենալ այս քարթերը, շնորհաւորելու համար տօնական օրերը իրենց հայ թէ օտար բարեկամներուն, աղգականներուն, կրնան դիմել հետեւեալ հասցէներուն :

Երգչախումբի անդամներուն,

17 Րիւ Պլէօ

Հրանդ-Սամուէլ գրատուն :

51, Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Մշակ. Տան յանձնախումբը կը փնտռէ ամուսնացած զոյգ մը՝ պիւֆէի սպասարկութեան եւ Տան մաքրութեան գործը ստանձնելու համար :

Բնակութեան յարմարութիւններ :

Դիմել ամէն օր, ժամը 15էն 19.30, Մըշակոյթի Տան գրասենեակը :

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ կը ծախուի հետեւեալ հասցէներուն .—

ՄԱՐՍԷՅԼ ՔԱՂԱՔ .— Ա. Քէօսէեան եւ Պ. Ծերիկեան :

ՊՕՄՈՆ .— Ս. Սարգիսեան, Յովհ. Տէր - Վարդանեան :

ՊՈՒԼՎ. OSSO .— Յովհ. Արզումանեան, Հայկ Սարգիսեան :

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ. — Մերկեր Սուքիասեան :

ՍԷՆ ԼՈՒ .— Սերոբ Գինոսեան, Կարօ Յովսէփեան :

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ .— Խորէն Ուլուսեան, Սիմոն Աւտօյեան :

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ .— Վ. Մուրատեան :

ԼԱՓՈՄ .— Նշան Նազաշեան :

ՎԱԼՊԱՐԵԼ .— Պ. Կէտիկեան :

ՆԻՍ .—Ս. Ալեքսանեան, Գ. Խոսրովեան :

ԱՎԻՆԵՈՆ .— Թ. Մատոյեան :

ԷՔՍ ԱՆ ՓՐՈՎԱՆՍ .— Վ. Կամպէրեան :

Ինչպէս նաեւ բոլոր Նոր Սերնդականներուն մօտ :

ՄԱՐՍԷՅԼ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ

Պատրաստուեցէք Պոլսահայերու Հայր. Մշակ. Միութեանս սարքած Ս. Ծննդեան աւանդական շքեղ տօնածառին՝ որ այս տարի տեղի պիտի ունենայ, 19 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր ձեզ ծանօթ Ֆարոյի գեղեցիկ սրահներուն մէջ :

71, Bd. Charles-Livon, Hôtel du Pharo

Աչքի, ականջի, քիմքի վայելքներով առլի՝ այս յիշատակելի տօնածառին, կը խնդրուի այժմէն ապահովել ձեր սեղանները, դիմելով ինչպէս միշտ, ձեզ ծանօթ վարչական անդամներուն եւ կամ կեդրոնատեղին 37պիզ, Թիւպանօ փողոց, Պ. Եավէրի գրասենեակը, հեռ. 20-26-74 :

Պարողներուն՝ Օրքէսթրը Ռաֆայէլ Սէռանօ, մանուկներուն զուարթութիւնը ապահովուած :

Հաճելի անակնկալներ եւ գեղարուեստական բաժին :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Նկատի ունենալ հետեւեալ թուականները,

1969 .— ՄԱՐՏ 2, թատերական ներկայացում :

Ապրիլ 24, Օր Նահատակաց :

1/2 GROS **LYON** DETAIL

ALIMENTATION
SUPER-BOUCHERIE

BAHADOURIAN

8, Rue Abraham Bloch, Gerland

Դիւրացնելու համար յաճախորդներու փարքինկը

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ ՇՔԵՂ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

244, RUE VENDOME — LYON (3e)

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ
ԵՒ
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ — ՊԵԼԺԻԱ, ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ, ԱՆԳԼԻԱ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

PATISSERIE ORIENTALE

TOUTES LES VARIÉTÉS TOUTES LES SPÉCIALITÉS

NOS SPECIALITES

Արմաւ, « պամիա », « եալանճի տոլմա », յունական « Թուրշի », « պիպէռ », տերեւ, Թահին հելվա, « վանիյ », չոքոլա, «նուազէթ», « լոգում », «սագըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41-45°), Իզմիրի չամիչ, « սուճուք », առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), համեմներ, մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, « գաչքավալ » պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով : Ամէն կարգի պահածոներ, « քուսքուս », հարիսա, սումագ, թարամա, լամիս, ճատայիֆ, եւայլն եւ մանաւանդ՝ ապուխտ կեսարացի մասնագէտի մը կողմէ պատրաստուած :

ԱՅՑԵԼԵՑԷ'Ք

Անպայման, ձեր նուէրներուն համար նոյն եւ ընտիր մթերք : Ինչ որ ձեր մտքէն կ'անցնի, կը գտնէք :

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ

ՀԱՐՍՆԻՔԻ, ՆՇԱՆՏՈՒՔԻ, ՀԱՆԴԷՍԻ, ԽՆՋՈՅՔԻ համար յատուկ գիներ եւ դիւրամատչելի պայմաններ :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ ՄՍԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸ որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն :

Tous produits d'Afrique du Nord et d'Orient

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ նաեւ ձեր նուէրներուն համար նոր աւելցուած ճոխ մթերանոցի կալերին որ կը պարունակէ բոլոր խոհանոցի իւսթանսիլները, նոր ճաշակաւոր պիպօները, արեւելեան սրճեփ, սուրճի գաւաթ, ափսէներու տեսակներ կարկանդակի համար նաեւ սուրճի ջաղացք, ինչեր ինչեր որ ձեր մտքէն կ'անցնի :

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ « ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ » Է

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
8
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MERCREDI
8 JANVIER
1969

Le Numéro 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11407 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.407

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԵՐ ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐԸ 1968-ԻՆ

Մահուան հրեշտակը 1968ին եւս անողոք եղաւ մեր փոքր ածուին համար : Հնձեց որոշ թիւով մտաւորականներ, աշխարհական թէ հոգեւորական, որոնք դեր մը կը կատարէին մեր հանրային կեանքին մէջ :

«Ընտրեալ»ներու շարքերը հետզհետէ կը նօսրանան : Անդարձ մեկնողներու տեղը լեցնողներ չեն հասնիր : Անցնող ամէն տարիին հետ կ'աւելնան մեր մտահոգութիւններն ալ, այս ուղղութեամբ :

Հարուածը մասնաւորաբար ծանր եղաւ «Յառաջ»ի ընտանիքին համար, որ երեք ամիսէն պակաս ժամանակամիջոցի մը մէջ կորսնցուց իր երեք հարազատները :

Առաջին մեկնողն եղաւ Մայիս 29ին՝ Կարօ Ուշագլեան, որ թերթիս հիմնադրութեան եւ ամրապնդման իր մասնակցութիւն բերելէ զատ տարիներով իր «Պուտ'մ ծիծաղ»ով որոշ զուարթութիւն սփռած էր մեր տարագրի տխուր կեանքին վրայ, մինչեւ այն օրը, երբ անդարմանելի հիւանդութիւն մը զրկեց գինքը գրիչ շարժելու հաճոյքէն :

Երկրորդը Շաւարշ Նարդունին էր, Յառաջի գլխաւոր սիւներէն մէկը, որ իր յոգնաբեկ աչքերը յաւիտենութեան փակեց Յուլիս 28ին Միջերկրականի ափերուն վրայ : Իր հասուն տարիքի տասնեակ տարիները նուիրած էր հայկական մշակոյթի զանազան մարզերուն մէջ խըրդաձամիտ պրպտումներ կատարելու : Ու իր մտքին գոհարները սեփականութիւնը դարձուցած Յառաջի եւ Հայ-Բոյժի հաւատաւոր ընթերցողներուն հետ նաեւ համայն Հայութեան : Իր կորուստը ողբացին բոլորը :

Ու տակաւին չէին չորցած մեր աչքերուն արցունքները՝ մարող ճրագին համար, երբ քանի մը շաբաթ ետք, Օգոստոս 23ին, ուրիշ ճրագ մը եւս կը մարէր, — Ժիրայր Միսաքեան (Եւրոպացի), հեռաւոր Ամերիկայի մէջ, կատարեալ դարձնելով Յառաջի ընտանիքին սուգը : Բանիմաց հրապարակագիր մը եւ փորձառու քաղաքական գործիչ մը կը կորսնցնէր հայ ժողովուրդը :

Ամերիկահայ գաղութը տարեսկիզբին (5 Յունուար) Ուաշինկթընի մէջ կը կորսնցնէր Թաւրիզեցի 39 տարեկան երիտասարդ բժիշկ մը՝ Օշին Տէր-Ստեփանեան, որ կանուխէն նետուած էր հանրային կեանքի ասպարէզը, դառնալով անդամ Հ. Յ. Դ. Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէի եւ Հայ Դատի Յանձնախումբին :

Ապրիլ 17ին Նիւ Եորքի մէջ իր մահկանացուն կը կնքէր մեր վաստակաւոր ընկեր Յակոբ Խաշմանեանը, Պարտիզակցի, 81 տարեկան, ուսուցիչ, խմբագիր ու հանրային գործիչ :

Ամերիկահայ գաղութին համար աւելի ծանր հարուած մըն էր Ռուբէն Դարբինեանի մահը 14 Յունիսին Պոսթընի մէջ : Ծնած էր Ախալքալակ 1883ին : Իբրեւ բազմավաստակ հրապարակագիր, իր անունը կապուած պիտի մնայ գոյդ Հայրենիքներուն, մասնաւորաբար Ամսագրին հետ, որուն հիմը դրած էր 1922 Նոյեմբերին եւ որուն խմբագիրը մնաց մինչեւ իր մահը :

Նոյեմբեր 12ին Քալիֆորնիոյ մէջ կորսնցուցինք ազգային հերոս Միսաք Թորլաքեանը, երկարատեւ հիւանդութենէ ետք :

Հար. Ամերիկայի մէջ (Պ. Այրէս) Հոկտեմբեր 29ին մեռաւ Սոկրատ Թէրզեան, Հաճընի հերոսամարտի վերապրողներէն, որ երկար տարիներ Արժանթինի հանրային կեանքին մէջ գործօն դեր էր կատարած :

Ցիշենք նաեւ բանաստեղծ Յակոբ Անտոնեանը, որ Նիւ Եորքի մէջ մեռաւ տարւոյն սկիզբները : 80 տարեկան էր :

Հայ հոգեւորականութիւնն ալ կորուստներ արձանագրեց 1968ին :

Վիէննական Մխիթարեաններն ողբացին մահը Հ. Վահան Վրդ. Ինգլիզեանի (20 Յունուարին), Հ. Համազասպ Վ. Ոսկեանի (25 Փետրուար) եւ Հ. Փիլիպպոս Վրդ. Մալեանի (12 Փետրուարին Պէյրութ) : Առաջին երկուքը կը թողուն արժէքաւոր գործեր՝ հրատարակուած «Ազգային Մատենադարան»ի շարքին մէջ : Իսկ Հ. Փիլիպպոս եղած էր վաստակաւոր ուսուցիչ :

Վենետիկի Մխիթարեանք Սեպտեմբեր 11ին կորսնցուցին իրենց երէց միաբաններէն Պարտիզակցի Հ. Ղեւոնդ Վ. Տայեանը, որ հրատարակած է հայ եկեղեցւոյ շարականներու ձայնագրութիւնը՝ այնպէս ինչպէս կ'երգուին անոնք Ս. Ղազարի մէջ երկուքուկէս դարէ ի վեր : 84 տարեկան էր :

Անթիլիասի միաբանութիւնը կորսնցուց իր երիցագոյն անդամը՝ Խադ Արք. Աջապահեան, որ վախճանեցաւ Ագունիէի բուժարանին մէջ Յուլիս 17ին : Բնիկ Սըսեցի էր, Կիլիկիոյ Աջապահեան կաթողիկոսներու սերունդէն : Ծնած 1885ին : Աւազանի անունով Սահակ : Աւարտած էր Սիսի ժառանգաւորացը : Տարագրութեան մէջ հետեւած էր Սահակ Բ. Կաթողիկոսին Երուսաղէմ եւ Դամասկոս : Իբրեւ առաջնորդ պաշտօնավարած էր Սուրիոյ եւ Լիբանանի թեմերուն մէջ : Երկու անգամ կաթողիկոսական տեղապահ, Զարեհ Ա.ի ընտրութենէն ետք հեռացած էր Անթիլիասէն, յետոյ վերադարձած :

Իրանահայ գաղութն ալ ունեցաւ իր կորուստները : Թեհրանի մէջ Փետրուար 4ին մեռաւ գնդապետ Եկոր Տէր-Աւետիքեան, հին փէտայի, որ մասնակցած էր 1904ի Սասունի կռիւներուն : 1914-1918 կամաւոր, յետոյ սպայ՝ հայկական բանակին : Ծնած էր Գանձակի Բանան գիւղը՝ 1876ին :

Նոյնպէս Թեհրանի մէջ իր մահկանացուն կնքեց նաեւ Հայկակ Կոսոյեան : Ծնած էր Վան 1882ին : Ուսուցիչ եւ հանրային գործիչ : Կազմակերպիչներէն էր 1915ի Վանի հերոսամարտին : Անդամ Հայաստանի խորհրդարանի, խորհրդայնացումէն ետք բանտարկուած էր Չեկայի Երեւանի բանտին մէջ : Փետրուար 18ի ժողովրդական ապստամբութեան մէջ գործօն դեր էր կատարած : Զանգեզուրի ճամբով Պարսկաստան անցած, Թաւրիզի ու Թեհրանի մէջ ուսուցչութեան եւ հրապարակագրութեան նուիրուած էր :

Հայաստանի մէջ կորսնցուցինք վաստակաւոր դերասաններ Վահրամ Փափազեանը ու Արման Կոթիկեանը :

Փարիզահայ գաղութը ողբաց մահը բազմավաստակ երաժշտագէտ Օր. Մարգրիտ Բաբայեանի : Ցիշենք նաեւ բանաստեղծ Զարեհ Գազազեանը եւ Օրոն Հէքիմեանը՝ Սամսոնցի :

Իտալահայ գաղութը սգաց մահը ճարտարագէտ Պետրոս (Փիէր) Պալիկեանի, Տրապիզոնցի, 71 տարեկան, որ Փետր. 25ին Փատուայի մէջ կնքեց իր մահկանացուն :

Աւելի չենք ուզեր երկարել շարքը :

Այսպէս, տերեւաթափը կը շարունակուի առանց դադարի :

Ի՞նչպէս լեցնել մեկնողներուն ձգած բացը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԲՆԱՒ ԶԷՆՔ ՉԻ ՏԱՐ ԻՍՐԱՅԷԼԻ

Երեքշաբթի օր Ֆրանսայի արտաքին նախարարութիւնը կամ վարչապետարանը չէին հաստատեր, պաշտօնապէս, ամբողջական արգելքը զոր դրած են դէպի Իսրայէլ բոլոր զէնքերուն վրայ, բայց Թէլ Աւիվ բոլոր մանրամասնութիւնները կուտար արդէն :

Հարցը անշուշտ շատ ծանրակշիռ բընոյթ ունի եւ Երեքշաբթի առտու արդէն, մամուլը ոչ միայն զարմանք այլեւ վըրդովում կը յայտնէր, նման որոշումի մը համար բարեկամ երկրի մը նկատմամբ :

Ծանօթ է որ 1967ի վեց օրուան պատերազմէն ի վեր, Ֆրանսա դադրած էր միրաժ օդանաւերու յանձնումը Իսրայէլի, այս անգամ արգելքը կը դրուի բոլոր զէնքերուն վրայ եւ որոշումը հաղորդուած չըլլալով Իսրայէլի, մաքսային ըսպասարկութիւններէն է, որ Հրեաները տեղեկացած են կացութեան : Արդարեւ վճարուած զէնքերը, որոնց արտածման արտօնագիրն ալ կար, չեն կրցած երկրէն դուրս ելլել :

Թէլ Աւիվի մէջ դառնութիւնը մեծ է, բայց Լեւի Էշքոլ յայտարարած է թէ անգամ մը «մէջէն ելած են» առանց Ֆրանսայի, նորէն կրնան ելլել :

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ԴԱՀԼԻՃԸ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ

Պէյրութէն կը հաղորդեն թէ լիբանանեան դահլիճը հրաժարած է : Կը թուի թէ Տոքթ. Ապտալլահ Եաֆի, ազդուած է եղած քննադատութիւններէն եւ նախընտրած քաշուիլ : Դեկտեմբեր 28ի իսրայէլեան յարձակումէն ի վեր Խալտէի օդակայանի վրայ, բոլորը յանցաւոր կը նըկատէին վարչապետը ու կառավարութիւնը որ չէին նախատեսած հարկ եղած պաշտպանութիւնը : Այլ տարակարծութիւններ ալ կային, գլխաւորաբար պարտադիր զինուորական ծառայութեան շուրջ : Վերջին դէպքերէն ի վեր ոմանք կը խորհէին թէ զինուորական ծառայութիւնը պէտք է պարտադիր դարձնել երկրին մէջ, բայց կը թուի թէ ամէն մարդ համաձայն չէր, նոյնիսկ կառավարութեան մէջ :

Տոքթ. Եաֆի իր դահլիճը կազմած էր 1968 Հոկտեմբեր 20ին :

× Իսրայէլցիք եւ Լիբանանցիք հանդիպում մը ունեցած են սահմանադըլուխը Զինադադարի խառն յանձնախումբի շըրջագծին մէջ : Լիբանանեան աղբիւրներու համաձայն նման խօսակցութիւններ կը վերաբերին միայն զինադադարի այդ համաձայնագրին բռնաբարումներուն եւ անոնց հետեւանքով ծնած բողոքներուն եւ տարակարծութեանց :

× Փարիզի եգիպտական դեսպանատունը կը հերքէ թէ Եգիպտոս որեւէ յուշագիր յանձնած ըլլայ Ուաշինկթընի : Դեսպանատան զեկոյցին համաձայն Դեկտեմբեր մէկին, Եգիպտոսի Արտաքին Նախարարը պատասխանած է Տին Ռըսքի, անգամ մը եւս ճշդելով արաբական դիրքը եւ տեսակէտը :

× Լոնտոնի մէջ, ուր կը գտնուի առողջական պատճառներով (ըստ պաշտօնական բացատրութեան) Հիւսէյն Թագաւորը յայտարարած է.— «Կէտի մը հասանք որ պատերազմի վտանգը խիստ իրական է, եթէ սա կամ նա ձեւով չհետացուի մեծ Պետութեանց խորհրդակցական միջամտութեամբ» :

× Նիւ Եորքի սակարանը ինկած է Երկուշաբթի օր, ինչ որ բաւական մտահոգիչ երեւոյթ մը կը նկատուի միջազգային կացութեան կապակցութեամբ : Կը կարծուի որ Միջին Արեւելքի կացութենէն զատ, Քապոթ Լոճի, ամերիկեան Պատուիրակութեան պետ նշանակուիլն է, որ այդ հետեւանքն ունեցած է : Արդարեւ Լոճի նշանակումով, որ «կարծր» կը համարուի, հաւանական չի նկատուիր որ Վիէթնամի խօսակցութիւնները դրական արդիւնք ունենան, նոյնիսկ սկիզբն : Իր նախորդը՝ Հարիմըն, որ չկրցաւ բան մը սկսիլ, ազատական է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ միջմոլորակային ինքնաշխատ մեքենայ մը ղրկած է դէպի Արուսեակ : Վէնիւս Ե., կ'ըսէ «Թաս» գործակալութիւնը, պիտի շարունակէ Վէնիւս Դ.ի գործը :

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ մէջ, Խորասանի շրջանը նոր երկրաշարժ մը տեղի ունեցած է : Ցիսուն մեռեալ կայ եւ հարիւրաւորներ առանց ապաստանի մնացած են :

ՍԱՅԿՈՆԻ մէջ ահաբեկչական ծանր արարք մը կատարուած է մշակոյթի նախարարին դէմ, որու կառքը օդը ելած է, ինքը մեռած եւ շուրջը գտնուողները վիրաւորուած են :

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ մէջ կրօնական բախումները կը սաստկանան : Կաթոլիկէ եւ բողոքական շատ բուռն կռիւներու դիմած են : Աւելի քան հարիւր վիրաւոր կայ, որոնց մէջ երախաներ եւ կիներ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ Սմիրնով, որ տասը տարի Պոնի խորհրդային դեսպան եղած է, ապա՝ Անգարայի, արտաքին փոխ նախարար նշանակուած է : Իրմով, արտաքին փոխ նախարարներու թիւ ինն ի կը հասնի :

ՔԷՕԼՆԻ մէջ, դաշնակցային Գերմանիոյ բանակի հրամանատար մը անձնասպան եղած է : 35 տարեկան էր : Կը կարծուի թէ այս անձնասպանութիւնն ալ կապ ունի լրտեսական խնդիրներուն հետ, որոնք վերջերս ծագեցան Դաշնակցային Հանրապետութեան մէջ եւ նշուեցան գլխաւորաբար անձնասպանութեանց շարքով մը :

ՓՐԱԿԱՅԷՆ կը հաստատուի թէ դաշնակցային ժողովը սլովաք նախագահ մը պիտի ունենայ, բայց հաւանական է որ Զմիրկովսկի փոխ-նախագահ ըլլայ : Իրեն ի նպաստ մամուլի շարժումը վերջ գտած է «կոչէն» ի վեր :

ԾԻԼԱՍ Թիթոյի հին ընկերը եւ Եուկոսլաւիոյ նախկին փոխ-վարչապետ, յօդուած մը գրած է Սաթըրտէյ Իվինընկ Փոստի մէջ, ուր կ'ըսէ թէ «համայնավար գաղափարը» մեռած է : Չեխոսլովաքիոյ գրաւման մասին, Միլովան Ծիլաս հետեւեալ դասը կը քաղէ «Համայնավար վարչակարգերու ազատականացումը, յեղաշրջման մէջ է : Ցետ այսօրիկ պիտի յայտնուի դժուար պայքարներով, ուժի գործածութեամբ եւ շատ տառապանքով : Ռուս տիրապետութեան տակ գտնուող ազգերը պարտին կռուիլ վերապրելու համար» : Ծիլասի համար «համայնավար կուսակցութեան գաղափարը անհետացած է իրականութեան առջեւ, խորհրդային կայսրութեան իրականութիւնը եւ անոր քաղաքական մենաշնորհը արեւելեան Եւրոպայի մէջ : Համոզուած եմ, կ'ըսէ Ծիլաս, թէ Միացեալ Նահանգները եւ Խորհ. Միութիւնը ստիպուած պիտի ըլլան տեսակ մը համաձայնութիւն գտնել : Ամերիկա պիտի կարենայ փարատել իր վախը երբ տեսնէ թէ միջազգային համայնավարութիւնը այլեւս սպառնալիք մը չէ իր շահերուն համար » :

ՀԻՆ ՕՐԵՐՈՒ ԿԱՂԱՆԴԸ

Ջէօկիւրեան, իր Վանքը խորագրուած հատորին մէջ, իր հերոսներէն մէկուն բերնով կ'ըսէ, թէ «Ձիւնը իմ ծննդավայրին մեծագոյն արտադրութիւնն է»: Տաճկահայաստանի մէկ մեծ մասին համար, աղուոր ու ճիշդ բնորոշում մը: Իրաւ է թէ հիմա հոն այնքան ալ ցուրտ չէ՝ ու փողոցներուն մէջ ձիւնի հետք իսկ չկայ, բայց մի խաբուիք, Հայաստանի մէջ հաւանաբար հիմա բուք բորան է... Հիմա հոն ձիւնի թանձր խաւը պատած է ամէն բան. եւ դաշտ, եւ հանդ, եւ խրճիթ, եւ պալատ, եւ այգի, եւ պարտէզ գերեզման: Ձիւնը պատած է ամէն բան, ամէն բան՝ եւ երկինքը վար իջած, խառնուած է երկրին հետ:

Ու ես կարօտցած եմ այդ բոլորը: Ձիւնն ալ կարօտնալիք բա՞ն է, պիտի խնդան վրաս ձեզմէ ոմանք: Այսպէս մտածողները չեն գիտեր, թէ մարդու մը ծննդավայրը, եթէ խոպան ու անջրդի տեղ մըն ալ եղած ըլլայ, նորէն քաղցր ու ցանկալի է իրեն համար: Անո՞ր համար՝ որ մէկը իր առաջին քայլերը անոր վրայ կ'առնէ... Անո՞ր համար՝ որ երբ վար իյնայ, ճակատը անոր քարերուն վրայ կ'արիւնի... Անո՞ր համար՝ որ երբ մեռնի, պիտի դրուի իր պապերուն ալ փոշին պարունակող նոյն հողին մէջ... Ուրիշ պատճառ մը կա՞յ... Չեմ գիտեր: Բայց իմ ծննդավայրն ալ, ուրիշներուն պէս, քաղցր է ինծի համար՝ հակառակ անոր որ շատ, քիչ մը շատ դառն յիշատակներ ալ կապուած են անոր:

Դեկտեմբերի վերջերը, այսինքն Նոր Տարիին մօտերը, ձիւնը հասած կ'ըլլար մեր մէջքը. իսկ տանիքներէն քերուելով վար, նեղ փողոցները նետուածները, ճշմարիտ լեռներ կազմած կ'ըլլային՝ խափանելով անցքերը: Անգամ մը, նոյնիսկ Խուրասենց Հաճաղան եկաւ դարկաւ մեր դուռը ու բողոքեց մօրս:

— Հաճի հարս, եթէ ձեր էրգիքէն վար նետուած ձուներն վրայ իյնամ ու ոտքս կոտրեմ նէ, դըրըխճիին փարան Արդէն ախպարս պի տայ... (Արսէն Ախպարը հայրս էր):

Այս բոլորը կը պատահէին դեռ Յունուար չեկած, Փետրուար չեկած, Դեկտեմբերի վերջերը, երբ Նոր Տարին կը մօտենար ու Հայերը մօտեցող տօնական օրերու դոդով ու չուկաները այգիներու բարիքներով կը լեցուէին: Այն ատեն, չես գիտեր ինչու, երկինքի դուռները կը բացուէին ու ձիւնը խոշոր, սպիտակ փաթիլներով, գիշեր ցերեկ, կը թափէր վար: Կ'ըսեն թէ ուրիշ տեղեր, ձիւնը նախ բարձր սարերուն վրայ կ'իջնէ. մեր քաղաքը արդէն սարի չափ բարձր էր ծովէն, ու ձիւնը, դղյն սար կարծելով, կը ջանար ճերմկցնել: Երբ ժամուն գմբէթը լաւ մը ծածկուէր, իր կեդրոնէն բարձրացող մեծ խաչը երկինքէն թելով կախուածի տպաւորութիւն կը ձգէր եւ, ուզէիր չուզէիր՝ կը մտածէիր ամառը այդ գմբէթի կղմինտրներուն տակ բոյն դրած հազարաւոր ծիծեռնակներուն մասին, որոնք իրենց ձագերն առած, մեկնած էին ցուրտերու գալէն առաջ, չես գիտեր՝ ուր:

Նոր Տարուան գալէն օր մը առաջ, ուշադիր դիտող մը պիտի տեսնէր, որ իրենց կեանքին մէջ առաջին անգամ ըլլալով, Համալ Նշանն ու Կուծինը, կասկածելի մաքրութեամբ կարմիր թաշկինակներու մէջ բաներ մը դրած, տուն կը տանէին Կաղանդի սեղանին համար:

Դատելով իրենց քալուածքէն ու հովին դէմ բացած գլուխներէն, վստահօրէն կարելի էր ըսել, թէ կուզային Դաւիթին Միխաճէլեն՝ ուրկէ երաժշտութիւն ու թունդ օղիի բուրում կը յորդէր: Ծերունի Թոփալ Ապտուլլահի սերկիլն լեցուած կ'ըլլար Մալաթիայէն բերուած քաղցրաւենիքով: Իր ծախած ծիրանի չորը՝ չաքարէն քաղցր կ'ըլլար, չէկ չամիչը՝ բթամատի չափ, ու խորոված Կիրասոնի կաղինն ու լէպլէպին՝ թարմ:

Միւսները, հայ ու յոյն նպարավաճառները, չէին կրնար մրցիլ անոր հետ, ան ամէն բանի լաւագոյնը կը ծախէր. Կիրասոնէն առաջին անգամ նարինջ բերել տուողն ալ ան կ'ըլլար: Ինչ անուշ կը բուրէին իր նարինջները... Ու եթէ պատահէր, որ հատ մը երկուք ձեռքս անցնէր անոնցմէ, երջանկութիւնս կ'ըլլար լման: Ու չէի գիտեր, թէ ի՞նչ ընեմ, ուտե՞մ, թէ պահեմ... Պահեմ որ չհատնի...

Այդ օրերուն, այս պզտիկ բաներով երջանիկ էինք: Մեր աղայութի՞ւն էր պատճառը, թէ ոչ՝ հայրենի հողին վրայ ըլլալնիս: Հիմա իսկ, խորհելով աննշան թուող այդ բաներուն վրայ, սիրտս քիչ մը աւելի արագ կը բաբախէ:

Մեր տան մէջ ընդունուած, օրէնք դարձած սովորութիւն էր որ, երեկոյեան ճաշէն նստելէ առաջ, փոքրերը կը համբուրէին մեծերու ձեռքերը, ու մեծերը՝ փոքրերու ճակատները, ու կ'օրհնէին զանոնք: Յետոյ տղաք կ'արտասանէին ուսուցչին գրած ու գոց սորվեցուցած ճառը: Կը հաւատամ, թէ բազմաթիւ ճառեր գոց սորված ու արտասանած եմ, բայց անոնցմէ բան մնացած չէ միտքս, բացի «կ'ուրախանամ ու վեր կը ցատկեմ» բառերէն ու զանոնք ինծի սորվեցնող ուսուցչին Շաւարշ անունէն:

Պահոց ճաշէն ետք, մայրս կ'արտօնէր որ եղբայրներէս մէկը երթար ու վառէր հիւրանոցին վառարանը: Երբ կրակը ճարճատիլ սկսէր սաճէ վառարանին մէջ ու անոր առջեւի դռնակէն փախչող լոյսը իյնար գորգերու նաշխերուն վրայ, կը փոխադրուէինք հոն, ուր, ցերեկուընէ, մայրս շտկած կ'ըլլար Կաղանդի սեղանը:

Այդ պահուն իմ ու մեր երջանկութիւնը հասած կ'ըլլար իր լրումին: Խօսակցութիւն ...

ԵՐԲ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԸ ԱՐԵՒԵԼՔ Է

ԽՄԲ. — Ամերիկայի արտաքին քաղաքականութեան մասին շահեկան խորհրդածութիւններ կ'ընէ Սըլզպերկեր, «Նիւ Եորք Հերըլտ»ի մէջ:

Հաճելի ենթադրութիւն մը մտածել արդէն, թէ Նիքսընի օրով Եւրոպա վերստին կեդրոնական առանցքը պիտի դառնայ ամերիկեան քաղաքականութեան, ի հեճուկս Ասիոյ: Սակայն փաստերը կը հաստատեն, թէ շատ հաւանական չէ: Արդարեւ, շատ հաւանական է, որ Ասիա իր արեւելեան եւ արեւմտեան մասերով երկար ժամանակ հիմնական զիծը դառնայ Նոր Նախագահին քաղաքական հայեացքներուն, եթէ նոյնիսկ, բարեկամական տրամադրութիւններէ եւ քաջքէ առաջնորդուած՝ նախագահը իր առաջին այցելութիւնները կատարէ Եւրոպայի մայրաքաղաքները:

Հակառակ այն ցայտուն իրողութեան, որ Մ. Նահանգները իրենց գլխաւոր ճիգը կեդրոնացուցին Եւրոպայի մէջ երկու համաշխարհային պատերազմներու ընթացքին, իրենց ճակատագիրը հինէն ի վեր կապուած կը մնայ Խաղաղականի շրջագիծին հետ: Խաղաղութեան հաստատման առաջին հիմնական քայլը առաւ Թ. Ռուզվէլթ՝ Ռուս - ճափոնական համաձայնագրի ստորագրութեան համար (Փորթսմութի դաշնագիրը, 1905ին):

Ատլանտեան Ուխտը միշտ կը մնայ ամերիկեան յանձնառութեան գլխաւոր հիմնակէտը: Այսուհանդերձ, Ամերիկա բարդ հանգոյցներով կապուած է խաղաղական երկիրներու հետ հարաւային Քորէայէն, Ճափոնէն, Թայուանէն, Փիլիփփեան կղզիներէն մինչեւ Աւստրալիա եւ Նոր Զելանտա եւ, տարբեր յանձնառութիւններով, ասիական տարբեր երկիրներու հետ, ինչպէս հարաւային Վիէթնամ, Թայլանտ, Փաքիստան, Իրան, Թուրքիա եւ Իսրայէլ:

Նիքսըն ապահովաբար պիտի ձգտի բարելաւելու Ամերիկայի յարաբերութիւնները Ֆրանսայի հետ: Սակայն 1969ի գլխաւոր տագնապները հիմնական գիծերու մէջ կը մնան ասիական:

Նախ, առաջին հերթին մատնանշենք Քորէայի պարագան, ուր կացութիւնը գոհացուցիչ չէ: Ամերիկայի ճիգերը Հարաւային Քորէայի պաշտպանութիւնը կապելու Ճափոնի հետ արդիւնք չէ տուած: Ճափոն, իր կարգին զինուած չէ եւ, միեւնոյն ատեն, ջղագրգռուած է Օքինավայի հարցով:

Վիէթնամի հարցին կապակցութեամբ Ամերիկայի քաղաքականութիւնը այժմ կը թուի ըլլալ արագ լուծում մը գտնել՝ նուազագոյն անպատեհութեամբ, եւ նոյնպէս արագ կերպով բարելաւել իր յարաբերութիւնները Հանոյի հետ, այնպէս ինչպէս Ֆրանսա յաջողեցաւ պատերազմէն ետք լեզու գտնել Հօ Շի Մինի հետ: Այս ձգտումը մտահոգութիւն կը պատճառէ Աւստրալիոյ, որ սկսած է հարց տալ, թէ ի վերջոյ ի՞նչ նպատակի համար կռուեցաւ:

Միւս կողմէ, առանց Չինաստանի խաղաղութիւն կարելի չէ հաստատել ոչ Քորէայի եւ ոչ ալ Վիէթնամի մէջ: Այսուհանդերձ, Փեքին համաձայն կը գտնուի Վիէթնամի հարցի խաղաղ կարգադրութեան, եթէ հաստատէ, թէ փոփոխութիւն մը կայ իրեն նկատմամբ Ամերիկայի քաղաքականութեան մէջ: Հակառակ պարագային, պիտի նախընտրէ հարկադրել Ամերիկացիներուն՝ միշտ պաշտպանողական դիրքերու վրայ գտնուիլ Արեւելքի մէջ:

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

Թեանց հատած, վերջացած մէկ պահուն, մէկ ալ տեսնես մայրս, նստած տեղը, աղօթել կը սկսէր.

— Տէր, խաներու անկիւնը դարձ մընացողներուն, հիւանդ ունեցողներուն, տղասկաններուն, լեռներուն վրայ ու ծովերուն վրայ եղողներուն գուն հասնիս, տէր ըլլաս:

Ժամը տասներկուքէն քիչ առաջ, ամէնքով աղօթքի կը կենայինք, խնդրելով Ամենակալէն՝ որ Նոր Տարին բարի ըլլայ ու եկողը՝ դացողը փնտռել չտայ: Յետոյ մայրս սափոր մը ու ափ մը ցորեն առած՝ կ'երթար աղբիւրը կաղնտելու: Ի՞նչպէս ծագում առած էր այդ աւանդութիւնը կամ սովորութիւնը՝ չեմ գիտեր: Երբեւիցէ Հայաստանի մէկ աղբիւրէն ոսկի հոսա՞ծ էր, մէկը յաջողա՞ծ էր ոսկեհոսման այդ պահուն սափորը անոր դէմ բռնել թէ ոչ՝ չեմ գիտեր: Բայց մայրս, աներեր հաւատքով, ամէն տարի, փոթորիկ թէ մըրրիկ, ժամը ճիշդ տասներկուքին հոն կ'ըլլար, աղբիւրին գլուխը, ու սափորը կը բռնէր ծորակին դէմ: Պաղ օդին մէջ երկրի ընդերքէն պոռթկացող ջուրը շոգի կ'արձակէր, ու մենք ձիւներուն վրայէն ու մէջէն, կը վերադառնայինք տուն: Բնաւ չեմ յիշեր, որ գիշերը մութ ըլլար, քաղաքն ու դաշտերը, ամէն, ամէն բան սպիտա՜կ մարմարէ ձեւուած ըլլալ կը թըւէին, ու մութը չէր կրնար յաղթել ձիւնի լոյսին:

Կը հասնէինք տուն, ու մեր ոտքերուն ձիւնը թօթուելով, աղբիւրէն առնուած ջուրը կը լեցնէինք կարասը:

Ու Նոր Տարին պաշտօնապէս մտած կ'ըլլար մեր տունէն ներս:

Պառկելէ առաջ, մայրս ճրագը վառ կը ձգէր պատուհանին առջեւ, որ ուղեցոյց ըլլար իրեններուն այցի գալ փափաքող ընտանեկան նահապետին՝ ու օճախնիս լըման տարին վառ մնար, ծուխը չպակսէ՛ր մեր երդիքէն:

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Այս աղջիկը խուլ ըլլալու է, վճռեց սրճարար Համտի, բայց ի՞նչ գործ ունի այստեղ, դրացիները երբեք այսպիսի աղջկան մը խօսքը չըրին ինծի:

— Ինչ որ է, դուք գացէք տանը միւս մասերը խուզարկեցէք. դուցէ պառաւը տան մէկ ուրիշ կողմը պահուըտած է. ես առ այժմ հոս կը մնամ սա աղջիկը խօսեցնել տալու համար, կարելի է որ երբ առանձին մնանք լեզուն կը բացուի:

Համտի, երկու ոստիկաններն ու երկու լրտեսները հեռացան իրենց տրուած հրամանը գործադրելու համար: Ոստիկանապետը երբ առանձին մնաց, մեղմիկ մօտեցաւ մանկամարդ աղջկան եւ փաղաքշական ձայնով մը ըսաւ.

— Աղջիկս, ինչո՞ւ լուռ կը մնաս ու մեր հարցումներուն չես պատասխաներ. չե՞ս լսեր ըսածներս:

Մանկուհին աջ ձեռքը բերնին տարաւ՝ լեզուն ցոյց տալու ձեւով, յետոյ գլխով ժխտական շարժում մը ըրաւ:

— Հիմա հասկցուեցաւ, համր է եղեր խեղճը, ըսաւ ինքնիրեն ոստիկանապետը, բայց ի՞նչ գործ ունի այս տան մէջ, արդեօք Ֆաթմային կամ հօճային ազգականներէ՞ն է եւ ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ դրացիները տեղեկութիւն չունին այս աղջկան գոյութենէն...:

Այս հարցումներուն պատասխանը անշուշտ պառաւը պիտի կրնայ տալ, բայց ո՞ւր էր այդ կինը:

Ոստիկանապետը սիկարէթ մը վառեց եւ ինքն ալ սենեակէն դուրս ուղղուեցաւ իր մարդոց խուզարկութեանց արդիւնքն իմանալու համար:

Պառաւին բնակած տունը երկու յարկով փոքրիկ փայտաշէն շէնք մըն էր, ամէն մէկ յարկի վրայ երկու սենեակներով, այնպէս որ խուզարկութիւնը երկար չտեւեց եւ քառորդ ժամէ մը կարելի եղաւ տան ամէն ծակուծուկը աչքէ անցընել: Եւ ոչ մէկ տեղ կարելի եղաւ գտնել Ֆաթման:

— Այդ պառաւը կ'երեւայ որ կծիկը դրեր է մեր գալէն առաջ, ըսաւ լրտեսներէն մին:

— Բայց դրացուհիները կը հաւատեն թէ անոր դուրս ելլելը չեն տեսեր...

— Մենք ալ կը հաւատանք թէ այս տան մէջ չէ:

Պառաւին անյայտացումը դուցէ մասամբ դարմանուէր եթէ մեր մարդիկը իրենց խուզարկութեան միջոցին յաջողէին ուրիշ կարեւոր բան մը ձեռք ձգել խորհրդաւոր հօճայէն հետք մը գտնելու նպաստող: Սակայն, ափսո՛ս, եւ ոչ իսկ գիրքի կամ թուղթի կտոր մը կարելի եղաւ երեւան հանել: Ամենատարրական եւ անհրաժեշտ կարասիներէ զատ բան մը չկար բնակարանին մէջ: Ի զուր լրտեսներն ու ոստիկանները իրենց ամէն ճիգը թափեցին տան բոլոր անկիւնները որոնելով: Ոչինչ, ոչինչ:

Վերջապէս, յուսահատ, ոստիկանապետը յայտարարեց.

— Ալ անօգուտ է աւելի երկար ատեն այստեղ մնալ ու ժամավաճառ ըլլալ. կ'երեւայ թէ շատ ուշ մնացած ենք...:

Այս խօսքերը արտասանած ատեն պաշտօնեան մեղադրանքի ակնարկ մը ուղղեց սրճարար Համտիի, որ այս գործին մէջ ամէնէն աւելի ամօթապարտ մնացողն էր:

Խեղճը կատարեալ յաջողութեան մը վրայ յոյսը դրած էր եւ հիմա իր ամբողջ աշխատութիւնը ի դերեւ կ'ելլէր: Այլեւս չէր կրնար յոյս դնել այն վարձատրութեան վրայ, որուն ակնարկած էր նախարարը:

— Մե՛ղք մեր յոգնութեան, հիմա ի՞նչ պատասխան պիտի տանք փաշա էֆէնտիին, պատասխանեց ոստիկանապետը դառնութեամբ:

— Բայց այդ պառաւը շատ հեռու ըլլալու չէ, եւ կարելի է որ զինքը Սկիւտարի մէջ ձեռք ձգենք, կմկմաց Համտի:

— Բնական է որ այդ մասին խուզարկութիւններ պիտի ընենք. առ այժմ մեր տեղեկագիրը պատրաստենք ու մեկնինք:

Այս ըսելով ոստիկանապետը աթոռի մը վրայ տեղաւորուեցաւ եւ գրպանէն թերթ մը թուղթ հանելով սկսաւ իր բացասական խուզարկութեանց արդիւնքը մանրամասնօրէն տեղեկագրել:

Այս գործողութիւնը կէս ժամու չափ տեւեց, որմէ ետք պաշտօնեան ոտքի ելաւ եւ իր մարդոց դառնալով ըսաւ.

— Ձեզմէ երկու հոգի թող հոս մնայ մինչեւ որ մենք երթանք նախարարին հաղորդելու մեր տեղեկագիրը:

Յետոյ յանկարծ ձեռքը ճակտին տարաւ եւ գոչեց.

— Բայց պզտիկ աղջիկը մոռցանք, ի՞նչ պիտի ընենք զինքը:

— Դրացիներէն մէկուն յանձնելու է, խորհուրդ տուաւ Համտի:

— Ընդհակառակն միասին ոստիկանատուն տանելու է, ըսաւ լրտեսներէն մին, այդ աղջիկը ապահովաբար Ֆաթմային կամ հօճային ծանօթ է եւ դուցէ կրնանք իրմէ բան մը իմանալ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(24 Շար.)

ւելեան Ասիոյ շրջագիծին մէջ:

Փեքին տրամադիր է ստուգելու փոփոխութեան կարելիութիւնները. երկու կէտ կը հաստատեն այս ենթադրութիւնը: Առաջին՝ Նախագահ Ճոնսընի ճառը ի մասին օդային ռմբակոծութիւններու դադրեցման, ամբողջութեամբ հրապարակուեցաւ Փեքինի մէջ: 1960էն ի վեր առաջին անգամ էր, որ Մ. Նահանգներու նախագահի մը ճառը ամբողջութեամբ կը հրատարակուէր Չինաստանի մէջ: Երկրորդ՝ չին եւ ամերիկեան համակեցութեան ընդհատուած խօսակցութիւնները վերսկսելու բաղձանքը Փեքինի կողմէ:

Չինացիները ակներեւ կերպով կը յուսան դժգոհ ձգել իրենց գլխաւոր հակառակորդը, Ռուսիան, եւ թերեւս պատրաստ են ասոր փոխարէն հանդուրժել որոշ համակեցութիւն մը Արեւելեան Ասիոյ մէջ: Նիքսըն հաւանաբար նկատէ, որ Ատլանտեան Ուխտի անդամներէն ոմանք ներքին դաղտնի գոհունակութեամբ դիմաւորեն այս մօտեցումը (չին-ամերիկեան), որովհետեւ շատեր կը վախնան, որ Ուաշինկթըն ուղղակի խօսի Մոսկուայի հետ եւ երկու մեծերը համաձայնութիւն մը գոյացնեն Եւրոպայի հաշւոյն:

Հոս կը ծագի ուրիշ կնճռոտ հարց մը — Արեւմտեան Ասիա: Միջին Արեւելքի խնդիրը վտանգաւոր փուլի մը հասած է: Եթէ մեծ պետութեան մը միջամտութիւնը չապահովուի, երկրորդ բախում մը անխուսափելի է:

Խնդրոյ առարկայ երկիրներէն ոչ մէկը անկախութեան եւ կայունութեան երկար աւանդութիւն մը ունի: Ոմանք, ինչպէս Իսրայէլ, Յորդանան եւ Իրաք, արդարեւ շատ կարճ անցեալ ունեցած են: Միւս կողմէ բնական սահմաններ չկան եւ ոչ ալ ազգային ժառանգութիւն մը գոյութիւն ունի, որ կարելի ըլլար ուժերու հաւասարակշռութիւն մը ստեղծել, ինչպէս Եւրոպայի մէջ: Աւելին՝ կը թուի թէ կողմերը իրենց ուժերէն վեր փորձեր կը կատարեն՝ անմիջական առաւելութիւններ ապահովելու համար:

Միջին Արեւելքի խնդրին կապակցութեամբ աշխարհ կը գտնուի երկու հաւանականութիւններու առջեւ: Կամ պատերազմ, որ կրնայ ծաւալիլ ուրիշ շրջաններ եւս, կամ մեծերու կողմէ (Մ. Նահանգներ, Խորհ. Միութիւն, Անգլիա եւ Ֆրանսա) գրեթէ պարտադրուած լուծում մը: Ոչ ոք կ'ուզէ խիստ կարգադրութիւններու դիմել, սակայն ոչ ոք լուծումի տարբեր ձեւ մը կը գտնէ:

Արդ, Ռուսիան անհրաժեշտ է կարգադրելու համար Միջին Արեւելքի հարցը: Միւս կողմէ, Չինաստան, իր կարգին, անհրաժեշտ է Ծայրագոյն Ասիոյ հարցերու կարգադրութեան համար:

Ի՞նչ պիտի ըլլայ Ամերիկայի հեռանկարը:

Ասիկա Նիքսընի արտաքին քաղաքականութեան թիւ մէկ հարցն է:

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ

1968-ԻՆ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ. — Արամ Խաչատրեան 16 նուագահանդէսներ տուաւ Մ. Նահանգներու մէջ: Ամերիկայի հայ գաղութը բացառիկ ընդունելութիւններ կազմակերպեց ամենուրեք:

Յունուար 15ին Մոսկուայի մէջ մեռաւ երգահան Ալեքսանդր Դոլուխանեան: Յօրինած էր բազմաթիւ գործեր, որոնց մէջ են «Սիմֆոնեան», «Տօնական նախերգանքը», «Հայկական քափրիչիօ»ն եւն.:

Յունուար 20ին վախճանեցաւ Վիեննայի Մխիթարեան միաբանութեան վաստակաւոր անդամներէն Հ. Վահան վրդ. Ինգլիզեան:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ. — Շառլ Տէտէեան, որ, տեսուչն է Փարիզի գրականութեան համալսարանի բաղդատական արդիական գրականութեան էնսթիթիւին, չորսի դէմ 18 ձայնով անդամ ընտրուեցաւ Նէօյիի ակադեմիայի:

Փետրուար 25ին Վիեննայի մէջ վախճանեցաւ Հ. Համազասպ Վրդ. Ոսկեան, վաստակաւոր միաբան Վիեննայի Մխիթարեան Ուխտին:

ՄԱՐՏ. — Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի նախաձեռնութեամբ Փարիզի, Լիոնի եւ Մարսէյլի մէջ տեղի ունեցան թատերական, երաժշտական եւ գեղարուեստական ձեռնարկներ՝ Հայկական Շաբթուան ծիրին մէջ:

Գէորգ Մելիտինեցիի գրական մրցանակը յատկացուեցաւ Մ. Իշխանի «Տառապանք» քերթուածներու հատորին, Հայկ Յովսէփեանի «Հարսի կոնդը» աւանդավէպին, Տիկին Սոնա Զէյթլեանի «Հայ կինը հայ յեղափոխական շարժման մէջ»:

Մարտ 28ին Փարիզ ժամանեց Սիլվա Կապուտիկեան: Բանաստեղծուհին այցելեց Ֆրանսայի հայաշատ շրջաններ:

Մարտ 31ին Փարիզի մէջ բացառիկ շուքով տօնակատարուեցաւ Կապոյտ Խաչի քառասնամեակը:

ԱՊՐԻԼ. — Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը հայկական հարցի մասին յուշագիր մը ներկայացուց Մարդկային Իրաւանց Միջազգային խորհրդաժողովին, Թեհրան:

Ապրիլ 17ին Նիւ Եորքի մէջ մեռաւ հանրային վաստակ ունեցող մտաւորական ընկ. Յակոբ Խաչմանեան:

Ապրիլ 21ին Լոս Անճելըսի գլխաւոր արուարձան Մոնթեպելլոյի մէջ բացումը կատարուեցաւ Եղեռնի Յուշարձանին:

Վազգէն Ա. Ապրիլ 21ին օծումը կատարեց Վիեննայի Ս. Հռիփսիմէ եկեղեցիին: Նիւ Եորքի մայր տաճարին օծումը կատարեց Ապրիլ 28ին, ապա այցելեց Մ. Նահանգներու հայաշատ կեդրոնները մինչեւ Յունիս 15, ապա՝ Հարաւային Ամերիկա:

ՄԱՅԻՍ. — Վազգէն Կաթողիկոս Մայիս 2ին Նիւ Եորքի մէջ տեսակցեցաւ ՄԱԿի ընդհ. քարտուղար Ու Թանթի հետ:

Մայիս 19ին Պուէնոս Այրէսի մէջ տեղի ունեցաւ Հայ Կեդրոնի ընտրութիւնը: Շահեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ցանկը:

ՅՈՒՆԻՍ. — Յունիս 14ին Պոսթընի մէջ մեռաւ վեթերան ընկեր, հանրածանօթ հրապարակագիր Ռուբէն Դարբինեան:

Յունիս 22ին պաշտօնական բացումը կատարուեցաւ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան նորակառոյց տպարանին:

ՅՈՒԼԻՍ. — Յուլիս 3ին Վենետիկ Ս. Ղազար կղզին այցելեց Անտոն Քոչինեան, Հայաստանի նախկին վարչապետ:

Ֆրանսաբնակ ազգային մը 70 հազար ֆրանք նուիրեց Պէյրութի «Համազգային»ի:

Յուլիս 4ին Ուփսալայի մէջ բացուեցաւ եկեղեցիներու համաշխարհային խորհուրդի ժողովը: Հայաստանեայց եկեղեցին մասնակցեցաւ Էջմիածինի եւ Անթիլիասի ներկայացուցիչներով:

Յուլիս 9ին պաշտօնական բացումը կատարուեցաւ «Ալիք» օրաթերթի նորակառոյց շէնքին:

Յուլիս 17ին Ազունէի մէջ վախճանեցաւ Խադ Արք. Աջապահեան, յետ երկարատեւ հիւանդութեան:

Յուլիս 28ին Մարսէյլի մէջ իր մահկանացուն կնքեց վաստակաւոր գրագէտ եւ հրապարակագիր Շաւարշ Նարդունի: Ազգային յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Մարսէյլի մէջ Օգոստոս 2ին:

ՕԳՈՍՏՈՍ. — Պոսթընի մէջ Օգոստոս 23ին մեռաւ անուանի հրապարակագիր Ժիրայր Միսաքեան (Եւրոպացի):

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ. — Սեպտեմբեր 11ին վախճանեցաւ վաստակաւոր Մխիթարեան մը՝ Հայր Ղեւոնդ Տայեան:

Սեպտեմբեր 13ին իր մահկանացուն կը կնքէ ծանօթ հրապարակագիր Հրաչ Երուանդ, Մ. Նահանգներ:

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ. — Ակադ. Վ. Համբարձումեան նախագահ կ'ընտրուի Գիտական Միութեանց միջազգային խորհուրդի 12րդ նստաշրջանին, Փարիզ:

Հոկտեմբեր 17ին խոր ծերութեան մէջ կը մեռնի տաղանդաւոր արուեստագիտուհի Մարգրիտ Բաբայեան:

Հոկտեմբեր 27ին Միլանոյի Պռեռա Թանգարանին մէջ բացումը կը կատարուի հայկական ճարտարապետութեան ցուցահանդէսին, կազմակերպութեամբ Իտալիոյ Հայ Մշակութային Միութեան:

Հոկտեմբեր 25ին Պուէնոս Այրէսի մէջ հիմը դրուեցաւ Ճամպազեան հիմնարկութեան, կրթական, մշակութային եւ ընկերային ազգօգուտ նպատակներով:

Հոկտեմբեր 30ին, բարձր հովանաւորութեամբ Լիբանանի նախագահին, տեղի կ'ունենայ Անթիլիասի նորակառոյց վեհարանին պաշտօնական բացումը:

ՆՈՅԵՄԲԵՐ. — Քալիֆորնիոյ մէջ Նոյեմբեր 12ին մեռաւ ազգային հերոս Միսաք Թորլաքեան՝ ահաբեկիչը Ճիվանշիրի:

Նոյեմբեր 24ին Թեհրանի մէջ իր մահկանացուն կնքեց ընկեր Հայկակ Կոսոյեան, Վան Քաղաքամէջի Ալպիեան հերոսամարտի ղեկավարը:

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ. — Դեկտեմբեր 16ին Փարիզ ժամանեցին հայրենի մտաւորականներ — Ազատի, Ա. Սահինեան, Պ. Սեւակ, Սարմէն, Ստ. Ալաջաջեան, Մ. Սարգիսեան, Խ. Գիւլնազարեան, Լ. Միրիջանեան, Վ. Պետրոսեան եւ մամուլի կոմիտէի նախագահ Հ. Ութմազեան:

1968 — ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ

Անցեալ տարի յիսնամեակն էր Հայաստանի անկախ Հանրապետութեան հռչակման: Ամենուրեք տօնուեցաւ մեծ շուքով:

Յիսնամեակն էր նաեւ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի հիմնադրութեան (1918): Շքեղ հանդիսութիւններ տեղի ունեցան Պէյրութի, Մարսէյլի, Յունաստանի, Մոնթրէալի եւ Պուէնոս Այրէսի մէջ:

Փարիզի եւ Մարսէյլի մէջ յիշատակուեցաւ Սեբաստացի Մուրատի մահուան յիսնամեակը:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

Հ. Մ. Ը. Մ.-Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Դեկտ. 29ին մեծ շուքով տօնուած է Հ. Մ. Ը. Մ.-ի յիսնամեակը Պէյրութի Պիպլոսի սրահին մէջ, բարձր հովանաւորութեամբ Կիլիկիոյ կաթողիկոսին: Ներկայ եղած են նաեւ հայ կաթողիկէ կաթողիկոս պատրիարքը՝ Իգնատիոս — Պետրոս ԺԶ., Վերապատուելի Յովհ. Ահարոնեան, բարձրաստիճան եկեղեցականներ, պետական եւ խորհրդարանական ներկայացուցիչներ: Բացման խօսքը արտասանած է Շրջ. վարչութեան կողմէ՝ Պ. Միսաք Արզումանեան: Խօսած են Մ. Իշխան, Հրանտ Մուրատեան (արաբերէն): Կրթական նախարարութեան կողմէ խօսած է Իսամ Հայտար եւ յանուն Հանրապետութեան նախագահ՝ Հելուի Մայրիներու ասպետի կարգի շքանշանով պարգեւատրած է Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Շրջ. վարչութեան ատենապետ՝ Պ. Յովհաննէս Շահինեան, որ յուզումով շնորհակալութիւն յայտնած է: Օրուան երկրորդ բանախօսը եղած է՝ Տօքթ. Բարգէն Փափազեան: Օրհնութեան խօսքը արտասանած է Խորէն Կաթողիկոս: Գործադրուած է գեղարուեստական ճոխ բաժին մը:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (381)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Մարիուս տարիներ անցնելէ ետք այս բարեբաստիկ վիճակէն հասած էր:

Այս տարիներուն մէկ քանիէն տաժանութեամբ, մէկ քանիէն ալ դժուարութեամբ մագլցելով անցած էր: Մարիուս ոչ իսկ օր մը ընկճուած էր: Ամէն տեսակ զրկանք կրած, ամէն ինչ ըրած էր, բայց պարտքի տակ մտած չէր բնաւ:

Ինքնիրեն կը վկայէր թէ երբեք տասը փարա պարտք ունեցած չէր ոեւէ մէկու:

Մարիուսի համար պարտքը գերութեան սկզբնաւորութիւն կը նշանակէր:

Ինքնին կ'ըսէր նաեւ թէ պարտատէր մը աւելի գէշ է քան թէ տէր մը, վասնզի տէր մը անձիդ կը տիրէ միայն, իսկ պարտատէրը արժանապատուութեանդ վրայ կը տիրէ եւ կրնայ ապտակել զայն: Աւելի աղէկ կը սեպէր անօթի մնալ քան թէ փոխ դրամ առնել:

Շատ օրեր ծոմ պահած էր: Զգալով թէ ամէն ծայրեր իրարու կը հպին, եւ թէ առանց զգուշութեան վիճակի ստորնութիւնը կրնայ հոգիի նուաստութեան յանգիլ:

Մարիուս նախանձնապէս կը հսկէր իր արժանապատուութեան վրայ:

Մարիուս նուաստութիւն կը համարէր այսինչ ձեւ խօսքը կամ այնինչ ընթացքը զոր ուրիշ որեւէ պարագայի մէջ ակնածանք համարէր թերեւս, հետեւաբար կը զգուշանար այն խօսքէն կամ ընթացքէն: Անզգոյշ բան չէր ըներ, ընկրկիլ չուզելուն համար:

Երեսին վրայ տեսակ մը խստամբեր կարմրուք ունէր:

Վեհերոտ էր, եւ այս վեհերոտութիւնը մինչեւ դաժանութիւն կը հասնէր:

Իր բոլոր փորձանքներուն մէջ քաջալերուիլ, եւ երբեմն ալ թաքուն զօրութենէ մը պաշտպանուիլ կը զգար, զօրութիւն մը, զոր իր հոգիին մէջ կրէր: Հոգին մարմնոյն կ'օգնէ եւ երբեմն ալ անոր նեցուկ կ'ըլլայ:

Այս թռչունը միայն վանդակը կը պաշտպանէ:

Մարիուս սրտին վրայ, հօրը անունին քով, ուրիշ անուն մըն ալ քանդակած էր, այսինքն՝ Թէնարտիէի անունը:

Մարիուս իր եռանդուն եւ ծանրաբարոյ բնութեամբը տեսակ մը սրբանուէր պսակ կը հիւսէր այն մարդուն գլխուն, որուն պարտիլ կը կարծէր իր հօր կեանքը, այն կորիճ յիսնապետին, որ գնդապետը ազատած էր Վաթերլոյի գունդերուն եւ գնդակներուն մէջ:

Ամենեւին չէր զատեր այս մարդուն յիշատակը հօր յիշատակէն եւ երկուքն ալ կը յարգէր: Կարծես թէ կրօնական պարտք կը կատարէր երկու խորանի առջեւ, մեծ խորանը գնդապետին, պզտիկը՝ Թէնարտիէին յատկացնելով:

Մարիուս ա՛լ աւելի երախտագիտական զգացմունքով կը լեցուէր երբ միտքը կը բերէր այն անբախտութիւնը, որու անդունդը ինկած եւ սուզուած էր Թէնարտիէ:

Մարիուս իմացած էր Մոնֆերմէյի մէջ աղերջանիկ պանդոկապետին տնանկութիւնն ու սնանկութիւնը:

Այդ ժամանակէն ի վեր ապարդիւն ջանքեր կատարած էր Թէնարտիէի հետքը գտնելու եւ անոր մօտենալ կարենալու համար՝ թշուառութեան այն խաւարամած անդունդին մէջ, ուր աներեւոյթ եղած էր պանդոկապետը:

Մարիուս բոլոր գիւղերը գացած եւ խուզարկութիւն ըրած էր: Գացած էր Շէլ, Պոնտի, Կուրնէյ, Նոժան, Լանեի:

Երեք տարի շարունակ այս գիւղերուն մէջ ամէն տեսակ հետաքրքրութիւններ ըրած էր անձանձիր, ծախսելով խնայողութեամբ աւելցուցած իր փոքրիկ գումարը:

Ոչ ոք կրցած էր Թէնարտիէի մասին տեղեկութիւն տալ իրեն. կը կարծուէր թէ օտար երկիր գացած էր ան:

Թէնարտիէի պարտատէրները նոյնպէս եթէ ոչ Մարիուսի չափ սիրով, գէթ անոր չափ յարատեւութեամբ փնտռած էին բայց չէին կրցած ձեռք ձգել զայն:

Մարիուս խուզարկութեանց անյաջողութիւնը կը վերագրէր ինքնիրեն եւ կը զայրանար:

Գնդապետը միայն այս պարտքը ձգած էր իրեն, եւ Մարիուս իր պատիւին կը սեպէր զայն վճարել:

— Ի՜նչ, կ'ըսէր մտովի, երբ հայրս պատերազմի դաշտին վրայ մահուան հոգեվարքի մէջ էր, ինքը՝ Թէնարտիէն, մուխին եւ ռումբին մէջէն կրցաւ գտնել ու շալկելով տանիլ զայն առանց անոր բան մը ընել պարտաւորուած ըլլալու, եւ ես որ այնքա՛ն պարտական եմ Թէնարտիէին, չկարենամ իրեն հասնիլ այն մթութեան մէջ որ հոգեվարքի հոմանիշ է, եւ մահուընէ կեանք վերադարձնել զինք:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՎԱԼԱՆՍ.— Այրի Տիկին Եղնիկ Պըր-նազեան կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի (12 Յունուար) Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իր ամուսնոյն ողբացեալ

ՍՏԵՓԱՆ ՊՐՆԱՋԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ: Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

Այս առիթով Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղին նուիրած է հարիւր ֆրանք:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղս շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկ. Գառնիկ Տիւյմէճեանէ (ճաշարան Գառնիկ) երեսուն ֆրանք իրենց խնամիին Սարգիս Մարիլոսեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ (Փրատօ).— Ս. Սահակ Մեսրոպ Մայր եկեղեցին ստացած է հետեւեալ նուէրները եւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն:

Միսաք Գուշաճեանի թաղման առիթով փոխան ծաղկեպսակի եկեղեցիին.— Տիկ. Փափազեան տասը ֆրանք, Դաւիթեան եղբայրներ երեսուն, Կափէն՝ Պ. Թադւոր Թադւորեան եկեղեցիին յիսուն, Աղքատախնամին յիսուն: Ս. Յակոբայ տօնին առիթով իւղագին եւ եկեղեցւոյ պայծառութեան, Տիկին Անի Սիսակեան տասը, Տիկին Ա. Սիմոնեան տասը, Ա. Մէնծիկեան քսան, Գ. Ահարոնեան յիսուն, Տէր եւ Տիկ. Ա. Թորոսեան 40, Տիկ. Շ. Նազարէթեան քսան, Տիկ. Ա. Տէր-Մարտիրոսեան 15, Տիկ. Ն. Դարբինեան տասը: Համբարձում Ժագ. Պօքսաեանի թաղման առիթով եկեղեցիին՝ Մ. Պօքսաեան 100, Զալլադեան ընտանիք յիսուն, Տէր եւ Տիկ. Զ. Ալեքսանեան, Տէր եւ Տիկին Կ. Ճանիկեան, Տէր եւ Տիկին Հ. Մըսըրեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Մըսըրեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Տէլիգաշարեան, Յ. Պալիկեան եւ Ա. Թէրզեան ընտանիք քսանական եկեղեցիին: Տէր եւ Տիկին Ֆ. Սահակեան եւ Յ. Բէչեան տասնական, Զ. Զամանդեան հինգ եկեղեցիին: Ա. Տէրտէրեան Առաջնորդարանին քսան, Սէն Լուի եկեղեցիին տասը ֆրանք: Լեւոն Անդրէասեանի թաղման առիթով, Յ. Փափազեան դպրոցին 20 ֆրանք, Տէր եւ Տիկ. Զ. Ալեքսանեան եկեղեցիին քսան, Զ. եւ Զ. Ալեքսանեան եղբայրներ երեսուն եկեղեցիին: Արշաւիր Նորհատեանի քառասունքի հոգեհանգստեան առիթով փոխան ծաղկեպսակի եկեղեցիին՝ Տիկ. Վ. Նորհատեան եւ Տիկին Ժ. Պօքսաեան 50ական, Տէր եւ Տիկ. Զ. Ալեքսանեան քսան, Տէր եւ Տիկին Ա. Մէնծիկեան տասը, Ալպէռ Սիգեանի ամուսնութեան առիթով՝ մայրը Տիկին Սիգեան եկեղեցիին վաթսուն, իւղագինի նուէրներ եկեղեցւոյ պայծառութեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Հօլօփիկեան երեսուն, Տիկ. Զ. Մանուէլեան քսան, Տիկին Մ. Հաճի Աւետիսեան եւ Տիկ. Ա. Սիսակեան տասնական ֆրանք:

×

ՃՇԴՈՒՄ.— «Յառաջ»ի Նոյեմբեր 21ի թիւին մէջ վարչութեանս տուած շնորհակալութեան յայտարարութեան բաժնի մէջ, սխալմամբ գրուած էր թաղում «Յակոբ» Յովհաննէսեանի, մինչդեռ մահացողը էր Յարէթ Յովհաննէսեան, այս պարագան ճշդելով կը խնդրենք ներողամտութիւն մեր կողմէ եղած այս սխալմունքին համար:

Մարսէյլի Մայր եկեղեցի
վարչութիւն

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Կիրակի, 12 Յունուար, հանդիսաւորութիւն, Յայտնութեան եւ Մկրտութեան: Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժամը 10.30ին:

ՀՆԱՐՔԸ

Կը ներկայացուի բեմասիրաց թատերախումբին կողմէ այս Կիրակի, Յունուար 12, ժամը 15ին, Աոնուվիլ՝ 69 Ավընիւ Հանրի Պարպիւս, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Արնուվիլի մասնաճիւղին:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ԿԻՐԱԿԻ, 12 Յունուար. — Է. օր Ծընընդեան: Ժամը 10ին, պատարագ կը մատուցուի:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, 13 Յունուար, Տօն անուանակոչութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի: Յաւարտ պատարագի հոգեւորականներ եւ ժողովուրդ կ՚առաջնորդուին եկեղեցւոյս խորհրդարանը, ուր կը կատարուի Ջրօրհնէք՝ նախագահութեամբ Հայրապետական պատուիրակ Սրմազան Հօր:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆԻ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկ. վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ պարագաներու բերմամբ Ս. Ծննդեան տօնը պիտի կատարուի, 12 Յունուար, Կիրակի առաւօտ, ժամը 9ին: Կը պատարագէ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝

ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի Ջրօրհնէքի արարողութիւն:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան, Փարիզի եւ շրջանի իր մասնաճիւղերով, այս Կիրակի (Յունուար 12) ժամը 14.30ին: 14րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը՝ փլաս Ֆերտինան Պրիւնօ (Մեթրօ Մութոն: Տիւվեռնէ):

Յայտագիր պատրաստուած երախաներու կողմէ, ներկայացում, պար, երգ, արտասանութիւն, խամաճիկ (մարիոնէթ) եւ ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ իր նուէրներով:

Կը հրաւիրուին մանուկները իրենց ծնողքներով:

×

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

295 Րիւ Պուալօ

Կազմակերպութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին

Փոքրիկներու կողմէ պիտի ըլլան երգ, արտասանութիւն, ինչպէս նաեւ գեղջկական պարեր:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ

Նուէրներ եւ ուտելիքներ պիտի բաժնէ ներկայ բոլոր մանուկներուն:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 19ԻՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ԿՈՉ

Տարիներէ ի վեր հաստատած էինք արձակուրդի կայան մը, ուր տասնեակներով հայ երկսեռ մանուկներ երկու ամիս կ՚անցընէին տոհմիկ, ջերմ մթնոլորտի մը մէջ, լաւագոյն պայմաններու տակ եւ կազդուրուած կը վերադառնային իրենց ընտանեկան յարկը:

Արձակուրդի այդ կայանը մօտ էր Փարիզի եւ ծովէ ալ հեռու, այլ մանաւանդ փոքր էր եւ բոլոր դիմումներուն հնարաւորութիւն չունէինք գոհացում տալու:

Ահա թէ ինչո՛ւ համար գնած ենք շէնք մը բաւական ընդարձակ տարածութեամբ հողով մը միասին, բոլոր յարմարութիւններով օժտուած եւ ծովեզերքէն հազիւ 600 մեթր հեռու:

Այս պատճառով, պէտք կայ կարեւոր գումարի մը, որուն մէկ մասը պիտի կրնանք հայթայթել մեր միջոցներով, մնացածին համար կը դիմենք հանրութեան, խնդրելով որ իր աջակցութիւնով կարելի դարձնէ այս ազգօգուտ ձեռնարկին յաջողութիւնը:

Արդէն կարգ մը հայրենակիցներ մեզի ղրկած են իրենց ինքնաբուխ նուէրները. որոնց ցանկը պիտի հրատարակենք մամուլի միջոցով:

Վստահ ենք թէ՝ ուրիշներ պիտի հետեւին այս բարեսիրական գեղեցիկ օրինակին, որուն համար կը յայտնենք մեր կանխայայտ շնորհակալութիւնները:

Նուէրները ղրկել՝

Croix Rouge Arménienne
15, Rue Jean Goujon, Paris (8e)
C. C. P. Paris 1717-56

կամ դրամատան միջոցով:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Մշակ. Տան յանձնախումբը կը փնտռէ ամուսնացած զոյգ մը՝ պիւֆէի սպասարկութեան եւ Տան մաքրութեան գործը ստանձնելու համար:

Բնակութեան յարմարութիւններ:

Դիմել ամէն օր, ժամը 15էն 19.30, Մըշակոյթի Տան գրասենեակը:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի օգնական խոհարարուհիի մը: Դիմել վարժարան, հեռ. 927-01-72:

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն: Կարեւոր օրակարգ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլ քաղաքի, Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը ճաշ մը կազմակերպած է Յունուար 12ին, Վօվընառկ, Էքսէն հինգ քիլոմեթր, գեղեցիկ ճաշարան մը: Տեղերը պէտք է նախապէս ապահովել, դիմելով Ֆօթօ Ռեքս, 2 Րիւ Պերնար տիւ Պուա, կամ Զորեքշաբթի իրիկունները 8-ին, 26 Րիւ տէ Քովալէսան:

×

Յուշի օր, նուիրուած Ազգ. հերոս ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆԻ, նախաձեռնութեամբ Տրապիզոնի Հայր. Միութեան, Յունուար 26ին:

×

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Նախկին Աշակերտաց եւ Ծնողաց Միութեանց պարահանդէսը Փետրուար 2ին, Կիրակի օր: Զուարթ անակնկալներ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 90-ամեայ յոբելենական հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Մայիս չորսին:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 23ին, Ամպասատէօրին մէջ:

×

Հայ Արիներու Միութեան
Տարեկան հանդէսը

Կիրակի, 2 Մարտ 1969, կէսօրէ ետք ժամը 14.30ին:

SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue St. Dominique, Paris (7e)

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի տարեկան պարահանդէսը Մարտի Ա. Շաբաթ գիշերը Սփլանտիտի սրահներու մէջ: Մանրամասնութիւնները յետագա-

×

Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ երկսեռ երգչախումբի տարեկան գեղարուեստական ցերեկոյթ - թէյասեղանը Փետրուար 16-ին, Մեզոն տէ Սանթրօ, ժամը 15էն 20:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՃԱՇԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին ճաշը, այս Կիրակի Էքսէն վեց քիլոմեթր Վօվընառկի ճամբուն վրայ, Պառաժ տը Պիմոնէն մէկ քիլոմեթր առաջ Մայրիներու անտառին մէջ Լու - Կառակէ - Փրովանսալ ճաշարանը, ուր պիտի անցընէք հաճելի օր մը տաք ու խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ:

Տոմսերը ունենալու համար դիմել՝ Ջէօրէքճեան, հեռ. 59-54-52, Ղազարեան (Լա Ցէզոն տիւ Քավիառ), հեռ. 32-24-36, Քէօսէեան հեռ. 20-23-33, Պօմոն Տիկին Մկրեան '3 Ավ. Ռոշ - Վէրթ, Սէն Ժիւլիէն եւ վարչութեան բոլոր ընկերուհիներուն:

Տոմսերու գիներ 25 ֆրանք, 10էն վար երախաներու համար 15 ֆր.: Օթոքար պիտի մեկնի ժամը 11ին 26 Րիւ տէ Քոնվալէսան, Ահարոնեան Ակումբէն, երթեւեկ վեց ֆրանք:

МԱՐՍԷՅԼ — ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ

Պատրաստուեցէք Պոլսահայերու Հայր. Մշակ. Միութեանս սարքած Ս. Ծնընդեան աւանդական շքեղ տօնածառին՝ որ այս տարի տեղի պիտի ունենայ, 19 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր ձեզ ծանօթ Ֆարոյի գեղեցիկ սրահներուն մէջ:

71, Bd. Charles-Livon, Hôtel du Pharo

Աչքի,ականջի, քիմքի վայելքներով առլի՝ այս յիշատակելի տօնածառին, կը խնդրուի այժմէն ապահովել ձեր սեղանները, դիմելով ինչպէս միշտ, ձեզ ծանօթ վարչական անդամներուն եւ կամ կեդրոնատեղին 37պիզ, Թիւպանօ փողոց, Պ. Եավէրի գրասենեակը, հեռ. 20-26-74:

Պարողներուն՝ Օրքէսթրը Ռաֆայէլ Սէռանօ, մանուկներուն զուարթութիւնը ապահովուած:

Հաճելի անակնկալներ եւ գեղարուեստական բաժին:

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱԿԱՆ ՔԱՐԹԵՐ

Տօներու առթիւ Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբը հրապարակ հանած է շնորհաւորական քարթեր, մեծ երաժշտին՝ Կոմիտաս Վարդապետի, ծննդեան հարիւրամեակի առթիւ (1869 - 1969):

Կողքի նկարն է մեծ նկարիչ Գարզուի:

Անոնք որ կը փափաքին ունենալ այս քարթերը, շնորհաւորելու համար տօնական օրերը իրենց հայ թէ օտար բարեկամներուն, ազգականներուն, կրնան դիմել հետեւեալ հասցէներուն:

Երգչախումբի անդամներուն,
17 Րիւ Պլէօ

Հրանդ-Սամուէլ գրատուն:
51, Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"AU FIL DES SONGES"

ՎՕԿ ընկերութեան նոր երգապնակը, թիւ 714

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Լարային նուագախումբի հեղինակութիւններուն

1. Variations sur chants populaires, Լուսնակն անուշ, Շողեր ջան, 2. Կարօտի երգ, 3. Հովը, 4. Իրիկնամուտ, 5. Գիշերային թիթեռնիկներ, 6. Պօէմա, 7. Մայր Արախի, 8. Մանոցի երգը, (նոր դաշնաւորում):

CONCERT COLONNEի նուագախումբին կատարմամբ,

որուն կը մասնակցին

Maximilien Roques (1er violon de l'orchestre l'O. R. T. F.)
Jacques Castagner (flûte), Michel Marchesini (violoncelle) et Raphaël Beaufort (piano, de l'Opéra)

33 tours — Prix 30 francs

Ստանալու համար դիմել հեղինակին
14, Rue Petit, Paris — Tél. : BOT. 99-22

Գաւառներու համար առաքում contre remboursement

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. — Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 9 ՅՈՒՆՈՒԱՐ — JEUDI 9 JANVIER 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

ՕՐԱԹԻՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11408

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE — No 11.408

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԾԱՆՐԱՆԱՅ

Պէյրութի միջազգային անպաշտպան օդակայանին վրայ կատարուած յարձակումէն ի վեր արաբեւիսրայելեան վէճին ծանրութեան կեդրոնը փոխադրուած է Լիբանան :

ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդը միաձայնութեամբ դատապարտեց Իսրայէլը, որ կանխամտածուած արարքով բռնաբարած էր իր պարտաւորութիւնները հանդէպ Ուխտին եւ զինադուլի պայմաններուն, վտանգելով խաղաղութիւնը :

Ինչպէս ՄԱԿի նախորդ նման բանաձեւերը, այս մէկն ալ դամբիւղը նետեցին Իսրայելացիք, քաջ գիտնալով որ այս աշխարհի վրայ բիրտ ուժն է միայն որ արժէք կը ներկայացնէ :

Դատապարտութիւնը որքան ալ խիստ պատիժ մը ենթադրէ՝ բարոյական ու խորհրդանշական նշանակութիւն մը ունի միայն : Եթէ դատապարտութեան յաջորդէին պատժական միջոցներ՝ նիւթական-տնտեսական նեղութեանց ենթարկելու համար նախայարձակը, այս վերջինը կը պարտաւորուէր ջուր խառնել իր բարկ գինիին մէջ :

Մինչդեռ այժմ փոխանակ հանդարտելու, կը շարունակէ իր սպառնալիքները, այս անգամ իր յարձակումներուն թիրախ դարձնելով խաղաղասէր Լիբանանը :

Ի՞նչ յետին միտք ունէին Իսրայէլի քաղաքական եւ զինուորական վարիչները յարձակելու համար Պէյրութի օդակայանին վրայ :

Իրագէկներ կը կարծեն, որ եղածը վրտանգաւոր զգուշութիւն մըն էր պարզապէս, ստիպելու համար Լիբանանեան բանակը փոխադարձութեան դիմելու : Այդ պարագային Իսրայէլ կրնար առիթը օգտագործել՝ եթէ ոչ Լիբանանը գրաւելու, գոնէ առնուազն անոր զինուորական ուժը ջլատելու համար : Եգիպտական, յորդանանեան, սուրիական եւ իրաքեան զինուորական ու օդանաւային ուժերը մեծ վնասներու ենթարկուած էին վեցօրեայ պատերազմի օրերուն : Լիբանան զերծ մնացած էր իսրայելեան յարձակումներէ :

Օդակայանին վրայ կատարուած արշաւանքը նախաքայլ մըն էր դաւադրական ծրագիրը իրագործելու համար : Այս վարկածին տուն տուին Իսրայէլի կողմէ Լիբանանի ուղղուած վերջնագրի մը մասին շրջած զրոյցները :

Աշխարհի հանրային կարծիքը այպանեց Իսրայէլի արարքը : Ֆրանսա՝ դարաւոր պաշտպանն ու բարեկամը Լիբանանի՝ քայլ մը առաջ երթալով, արգիլեց զէնքի եւ ռազմական կազմածներու Իսրայէլ առաքումը, նեղ կացութեան՝ մատնելով զայն :

Խ. Միութիւնն ալ իր կարգին կը զօրացնէ ճնշումը Իսրայէլի վրայ, յարգել տալու համար ՄԱԿի 1967 Նոյեմբեր 22ի ծանօթ բանաձեւը, որուն կառչած է՝ Ֆրանսայի պէս :

Ամէն պարագայի Պէյրութի օդակայանին վրայ կատարուած յարձակումը խանգարեց Լիբանանի ներքին խաղաղութիւնը :

Զորս համալսարաններու ուսանողները հրապարակ իջան՝ պահանջելու համար պատասխանատուներու պատժուիլը եւ զինուորական պարտաւորիչ ծառայութեան հաստատումը :

Ապտալլահ Եաֆիի դահլիճը, որ ամիներէ ի վեր չորս նախարարներով միայն գործերը կը վարէր, պարտաւորուեցաւ հրաժարիլ, ստեղծելով դժուարին կացութիւն մը :

Քրիստոնեայ եւ իսլամ կէս առ կէս հաւասարակշռութիւնն ու համերաշխութիւնը կը պահպանէին երկրին մէջ, հակառակ քսան տարիէ ի վեր Մերձաւոր Արեւելքը խռովող ծանրակշիռ դէպքերուն եւ դուրսէն ու ներսէն կատարուած ճնշումներու :

Իրերու ներկայ կացութեան մէջ խիստ դժուար պիտի ըլլայ պահպանել հաւասարակշռութիւնը, որուն ա՛յնքան պէտք ունի Միջերկրականի Զուիցերիան :

Մաղթե՛նք, որ Լիբանանի վարիչները իմաստութեամբ եւ հայրենասիրութեամբ լուծեն ստեղծուած նոր տագնապը՝ ի շահ խաղաղասէր բնակչութեան բարօրութեան :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՍՐԱՅԷԼ ԴԱՌՆԱՑԱԾ Է

ՖՐԱՆՍԱ.— ՑԱՆԴԻՄԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸՆ Է ԵՂԱԾԸ ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ

Իսրայէլի տեղեկատուութեան նախարարը յայտարարած է որ Ֆրանսայի կառավարութեան որոշումը թշնամական նոր արարք մըն է Ֆրանսայի նախագահին կողմէ եւ զէնքը կը զրկէ այլեւս չէզոքի դեր մը խաղալէ Միջին Արեւելքի մէջ :

Ֆրանսական կառավարութիւնը տարբեր իմաստ կու տայ իր որոշումին : Ցանդիմանութիւն մը, կամ ազդարարութիւն մըն է Իսրայէլի Լիբանանի վրայ բրած յարձակումին համար :

Ընդհանուր ձեւով, բացի արաբ պետութիւններէն եւ Խորհ. Միութենէն, ամէն մարդ Ֆրանսայի մէջ կամ դուրսը վրդովում կը յայտնէ : Ֆրանսական քաղաքական շրջանակները համոզուած են նաեւ որ տը Կոլ առանձին տուած է նման ծանրակշիռ որոշում մը, նոյնիսկ չէ խորհրդակցած կառավարութեան անդամներուն հետ : Մնաց որ Ազգ. Ժողովն ալ արձակուրդի մէջ է, մինչեւ Ապրիլ :

Ամէն պարագայի մէջ, տրուած որոշումը կրնայ անպայման թշնամական արտայայտութիւն մը չըլլալ Իսրայէլի դէմ, բայց անպայման համակրանքի արտայայտութիւն մըն է Լիբանանի նկատմամբ, զոր տը Կոլ շատ կը սիրէ, հոն ալ ապրած ըլլալով : Բայց եւ այնպէս միջազգային շրջանակներուն համար, տը Կոլ բացէ ի բաց դիրք ճշդած է ի նպաստ Արաբներուն եւ չի կրնար այլեւս իրաւարարի որեւէ դեր խաղալ :

× Փարիզի խորհրդային դեսպանը յայտարարեց, այս առթիւ, թէ ուրիշներ պէտք է հետեւին Ֆրանսայի օրինակին եւ մանաւանդ Միացեալ Նահանգները :

ՀԱԿԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՑՈՅՑԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Անգարայի Միջին Արեւելքի Թեքնիք համալսարանի ուսանողները կրակի տուած են ամերիկեան դեսպանին կառքը, մինչ դեսպանը կը ճաշէր տեսուչին եւ համալսարանին տոյէններուն հետ :

Այս դէպքը անշուշտ նորութիւն չէ : Շարունակութիւնն է հակամերիկեան ցոյցերուն, որոնք տեղի ունեցան Նոյեմբերի վերջ Պոլիս եւ Անգարա : Ըստ Թրքական մամուլին, դեսպանին անձն իսկ է որ խնդրոյ առարկայ է, վասնզի Քոմէր, նախապէս պաշտօնավարած է հարաւային Վիէթնամ եւ կ'ըսուի թէ աշխատանքի իր մեթոտներուն մաս կը կազմէ եղեր չարչարանքը (ինչ որ չի կրնար շփոթեցնել Թուրքերը ... որոնք չարչարանքին ի՛նչ ըլլալն ալ չեն գիտեր անշուշտ ... բոլոր Թուրքերը 1915էն ետք աշխարհ եկած ըլլալով ...) :

Թեքնիք համալսարանը հիմնուած է 1956ին եւ ներշնչուած ամերիկեան համալսարաններէ : Ըստ ձախ հոսանքներուն, այդ համալսարանը հիմնուած է ծառայելու համար «ամերիկեան մշակութային աշխարհակալութեան» : Եթէ այդ էր նպատակը, ըստ Անգարայէն հասած լուրերու եւ Լը Մոնտի թղթակցին ճիշդ հակառակ արդիւնք տուած է, այդ համալսարանին ուսանողները ընդհանրապէս յառաջդիմական ըլլալով :

Այս ամբողջին հետեւանքն այն է որ լարուած մթնոլորտ մը կայ երկրին մէջ, երբ Հոկտեմբերի ընտրութիւններուն համար բոլոր կուսակցութիւնները գործի անցած են :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՔԵՒԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ խօսակցութիւնները վերջ գտան Երեքշաբթի օր : Արդիւնքն այն է որ գործակցութիւնը աւելի սերտ պիտի դառնայ ճարտարարուեստի մէջ եւ կ'ընդլայնուի նոր մարզի մը մէջ՝ բժշկութիւն :

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ մէջ նոր անձնասպանութիւն մը եղած է : Այս անգամ Միւնիխ - Ամսթերտամ ճեպընթացին տակ նետելով է ինքզինքը, որ41 տարեկան բարձրաստիճան պաշտօնեայ մը Արտաքին նախարարութեան անձնապան կ'ըլլար Պատ - Կոտըսպերկ կայարանը :

ԱԺԵՐԻՈՅ ղեկավարը Պումետիէն շնորհաւորական նամակ մը գրկած է Զօր. տը Կոլի, Իսրայէլիդէմ տրուած որոշումին առթիւ, ուր կը շեշտէ «Ֆրանսայի այս գրական նոր արարքը պիտի օժանդակէ արդար լուծումի մը հետապնդումին » :

ԼՈՍ - ԱՆՃԸԼԸՍԻ մէջ, ապահովութեան արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուած են Շիրանի դատավարութեան համար, որ նոր բացուեցաւ : Շիրան ամբաստանուած է իբրեւ ոճրագործը Ռոպըրթ Քենըտիի :

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՎԻԷԹՆԱՄԻ Վիէթքոնկ տասը գերի ազատ արձակեց :

ԻՐԱՔԻ կառավարութիւնը ջնջած է օտար թերթերու բոլոր թղթակիցներու եւ մամուլի գործակալութեանց թղթակիցներու արտօնագրերը եւ յայտարարած թէ նոր դիմում պէտք է կատարեն : Տեսակ մը ազդարարութիւն է այն լրագրողներուն համար, որոնք սխալ կամ անհիմն լուրեր կը հրատարակեն Իրաքի վերաբերեալ :

ՓԱՐԻԶ - Թէլ - Ավիվ - Թոքիօ Էռ Ֆրանսի օդանաւը յապաղում ունեցած է առջի գիշեր, որովհետեւ մէկը լուրարուած էր թէ ռումբ մը կայ օդանաւին մէջ : Կը կարծուի թէ անհամ կատակ մըն էր :

ԿԱԶԱՅԻ շրջանը տասը արաբ վիրաւորուած է ձեռնառումբէ մը : Իսրայելեան քաղաքային կառքէ մը նետուած էր ռումբը : Եղերնափորձ մը եղած է նաեւ վանքի մը դէմ : Ռումբը պայթած է յոյն - օրթոտոքս Ս. Յովհ. - Մկրտիչ վանքին մօտ, Երիքովի շրջանը : Վնաս չկայ :

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ բացուեցաւ Հասարակապետութեան ժողովը, որու կը մասնակցին 28 ս --եր :

ԵՐԵՒԱՆ 2750

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ԳԱՒԱՌԻ ՄԷՋ

Ինչպէս գրած էինք քանի մը օրէն Երեւանէն Փարիզ կը ժամանեն խումբ մը անձնաւորութիւններ եւ արուեստագէտներ մասնակցելու համար Երեւանի 2750-ամեակի հանդիսութեանց, որոնք տեղի պիտի ունենան Փարիզ, Յունուար 15, 16, 17ին, Լիոն՝ Յունուար 19էն 21, Վալանս՝ Յունուար 22ին, Մարսէյլ Յունուար 24էն 26 :

ՓԱՐԻԶԻ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ

Maison de la Chimie, 28 bis, Rue St. Dominique,

Յունուար 16 եւ 17 ժամը 20.45ին երկու կալաներ տեղի կ'ունենան մասնակցութեամբ հայ արուեստագէտներու :

Նոյն օրերուն (Յունուար 16 - 17), մեծ ցուցահանդէս մը՝ «2750 տարի Երեւանի պատմութենէն» (մանրամասնութիւնները տեսնել՝ Դ. էջ) :

Այս հանդիսութեանց համար կազմըւած է հովանաւորող մարմին մը, պատուոյ նախագահութեամբ խորհրդային դեսպան Վալերիան Զորինի : Հովանաւորող մարմնի անդամներու կարգին՝ Կարապետ Եպիսկ. Ամատունի, Սերովբէ Արք. Մանուկեան, Վերապատուելի Սիսլեան, փիէր Աբրահամ (Էօրոփ պարբերաթերթի տնօրէն), փաստաբան՝ Պլիւմէլ, նկարիչ՝ Գառզու, լրագրող՝ Գադըպու, Օր. Սիրարփի Տէր - Ներսէսեան, Տիւփոն - Սոմէռ (Քոլէժ տը Ֆրանսի փրոֆէսէօր), Փրոֆ. Ֆէյտի, երեսփոխան Լէօ Համոն, երաժշտագէտ՝ Հոֆման, գրագէտ՝ Արման Լանու, Գերպ. Լիւիլէ (Մոսկուայի պատրիարքութիւն ի Փարիզ), Ռուբէն Մելիք, Փիէր Փարաֆ, Գերպ. Ռիւփ (Մոնաքոյի արքեպիսկոպոս), Փրոֆ. Սիվաճեան, Էտուար Իւթիւճեան եւն. եւն. :

Հայաստանի հովանաւորող մարմինը կազմուած է հետեւեալ ձեւով.— Վիկտոր Համբարձումեան, Վ. Համազասպեան, Հայրաթեան, Արամ Խաչատրեան եւ Ա. Յովհաննէսեան :

×

ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍ

Երեքշաբթի իրիկուն հրաւէր եղած էր մամուլին, ասուլիսի մը համար որ տեղի կ'ունենար Ֆրանս - Իւրսի գրասենեակը : Ըստ երեւոյթին բաւական հապճեպ կազմակերպութեան մը արդիւնք էր և հաւանաբար չծառայէ ակնկալուած նպատակին : Կը սպասէինք որ մէկը հանդամանօրէն պարզէր 2750ամեակի Ֆրանսա տօնակատարութեանց նպատակն ու ծրագիրը ու շեշտէր մանաւանդ թէ կազմակերպիչները ի՞նչ կը սպասեն գլխաւորաբար ֆրանսական մամուլէն : Դժբախտաբար չհասկցանք թէ այդ մասին խօսող մը նախատեսուած է՞ր, եկած է՞ր, չէր եկած : Ու ասուլիսը զրոյցի ձեւ մը առաւ, ուր յանպատրաստից կերպով խօսք առին փրոֆէսէօրներ Փորթալ, Ֆէյտի, Իւթիւճեան եւ մասամբ փրկեցին կացութիւնը :

Գաղափարը շատ լաւ էր ու օգտակար էր նման ասուլիս մը, մանաւանդ ֆրանսացի լրագրողներ լուսաբանելու համար եթէ գործադրութիւնն ալ համապատասխան ըլլար :

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՋՐԻՆ ԾԱՌԸ

Գետը դեռ գիւղ չհասած, կը թօթուըռէր իր հողէ անկողինին մէջ՝ փրփրալից ու հեստ, ու շաչելով չչելով կ'անցնէր հըպարտ, խարակներուն առջեւէն՝ որոնց մէջ կարծես ղայն իր անպարագիծ յոխորտանքին մէջ արգիլելու չարժումներ ընողներ կան: Ահա մէկը որ իր տեղը թողած գացեր կեցեր է ճիշդ հոսանքին մէջտեղը, եւ անտարբեր ու լուրջ, կուրծքը հեղուկ խարագաններուն հարուածներէն կապուտցած, ղայն պիտի պատուասէր կարծես: Քիչ մը վարը, ճիշդ հոն, ուր ափունքի քարշեպներուն չղթայէն պրծած, գիւղ պիտի մտնէ վիժանուտ ջուրը, երկու յաղթ ծառեր, դէմ դէմի նստած, իրենց թուխ բազուկները կ'երկարեն իրարու, հոն գետը այնքա՛ն նեղցած, ամփոփ ու լռին է՝ որ կարծես պըղտիկ ճիգ մըն ալ ու ժայռերը յաւիտենապէս պիտի ցցէին հոն իրենց անընկճելի ամբարտակը, ու կապտէին խեռ տղան: Բայց ջուրը ճապկուն է, եւ ճուկ կուտայ, կը սահի դընդերոտ բազուկներու կամարին տակէն, ու դարձեալ կը վազէ դէպի գիւղ միւս ժայռերուն առջեւէն իրենց անդայումին մէջ մեկուսացած: Սակայն երբ հոսանքը պիտի անցնի կամուրջին տակէն, հոն ուր ժայռերու յոխորտանքը կ'իյնայ, եւ սպիտակ դմբեթարդ Աստուածամայրը կը ժպտի անուշ, կամուրջին տակէն կը սահի անչչուկ, հանդարտած եւ բարի Աստուածամայրը, զինքը շրջապատող ամբարձուղէշ ու բազմաստեղ ծառերէն, սօսերի խունկ մը՝ օրհնութիւն մը կը թօթուէ, որ կը շղարշանայ. իր դարաւոր անկողինին մէջ երկարած գետին ողորկ ու դողդոջուն մարմինին վրայ՝ դրեթէ հոլանի: Եւ այս այսպէս կ'ըլլայ միշտ, գիւղին էն տարեցն անգամ պիտի վկայէր, թէ գետը իր գարնանային յորդումներուն ամէնէն յուզթի եւ տարփոտ վայրկեանին իսկ, գէթ անգամ մը վեր վէճ ելած ջուրին ծոցը իջնող վանքին քարէ սանդուխներէն:

×

Տարի մը, կ'ըսեն, գետը գարնան առեն, անսահման տարածուած էր. ամայի դաշտավայրերէն անցած պահուն, յանկարծ իր կայքէն դուրս նետուած, եւ իր ափունքէն շատ անդին, բոլոր դալար թուփերուն, քումայթ ու թուխ հողերուն իր թեւերուն մէջ ունենալ, հոգ չէ թէ բուռ խլած՝ առած փախած էր: Եւ որովհետեւ գետը անսահման քմայքներ ունի, պչրանքի նոպայէ մը դրաւուած՝ այդ ժամուն չէր խնայած նոյնիսկ իր դրացի աղօթիներուն ժանտաթուղերուն, ու բոլոր այն բաներուն՝ որոնց իր անցքին մէջ ցանկութեամբ նայած էր այնքան առեն, ու գրկած տարած էր զանոնք ամէնն ալ, ու խեղդած էր իր ընթացքին մէջ գտնուող խուղերը, պարեխները, կղզեակները, ամէն բան, որովհետեւ գետը անսահման քմայքներ ունի:

Բայց իր ցանկութիւնը չէր յագենար տակաւին, եւ յայրատ, իր կուրծքին վըրայ երկարած ծառերուն փարելէ ետք, դեռ կ'ըղձար, ժայռերու բարձունքին վրայ թառած տուներու տանիքներէն ապաշահար ու հետաքրքիր զինքը դիտող մարդերուն ալ կ'ըղձար: Կ'ուզէր զանոնք ալ իր թեւերուն մէջ ունենալ, հոգ չէ թէ անկենդան, անհոգի: Եւ այս մոլեկան բաղձանքով չէ՞ր որ արդէն, պարտէզ դացող կնոջ մը քղանցքին փակաւ ու քըշեց իր վիհէ սրտին մէջ. եւ այս խօլ տենչանքէն չէ՞ր՝ որ իր ափունքին վրայ խաղցող զոյգ մը կայտառ մանուկներ ալ առաւ տարաւ. առաւ տարաւ այն պըղտիկները՝ որոնք իր կարմրորակ ջուրին մէջ ձեռքերնին լուալու, եւ իր վայրի գեղեցկութիւնը ըմպելու եկեր էին. եւ այս անպարփակ, չամբուշ քմայքով չէ՞ր վերջապէս՝ որ նոյն գետը, անծայր ցանկութեան վայրկեանի մը մէջ, կամուրջին ալ առեր վար էր իջեր, անոր վըրայ քանի մը մարդիկ գտնելու յոյսով:

Անյագ արշաւը դեռ կը տեւէր սակայն, գետեզերքի աղբիւրներն ալ խղդեր թաղեր էր իր ծոցին մէջ. Ջաղացքին դուռը ափ առած՝ ջրանիւները խորտակած էր, եւ առուէն նախանձոտ, վազած էր ծործորն ի վեր, իրեն անծանօթ վարդերուն բոյրը ծծելու, ու նշենիի ծաղիկներէն քանի մը չափրակ խլելու իղձով, ու ոստղած էր ամբողջ սեւ խաղողի այգեստան մը, ու պարտէզի մըն ալ ծառերը հետը տարած:

×

Ի՞նչ մնաց այդ բոլորէն ... շաբաթ մը վերջ երբ յորդումները դադրեցան, ու գետը դարձաւ ինք իր մէջ ամփոփուելու, աւազի ու սիլլի անկողինն՞ը մինակ. բայց չէ. առջի օրերը աննշմար, յետոյ քիչ մը նշանակելի, յետոյ քիչ մըն ալ աւելի, ծառի խլեակ մը ծանծաղ ջուրերուն մէջէն իր թուխ դաստակները դուրս կը ցցէր: Քանի մը օր ետքը, երբ ջուրերը ամբողջովին վերադարձան իրենց անկողինը, այդ ծառը արմատացաւ, բարձրացաւ, մնաց հոն, ու պաղատագին՝ կաբեկից բան մը կար շարժուձեւին մէջ. եւ երբ ամառ իրիկուններու քաղցր ու տաբծուն՝ բուրումնաւէտ դաշնակութիւնը թաւշափափուկ կը շօշափէր յոգնած դադրած գեղջուկներուն քրտնխաշ հոգին, երբ յոգնած մարմիննին գետին մէջ երթալ թաղելու, ջուրը ծծելու, զովանալու, ապրելու անընկճելի պէտք մը կը զգային, կարծես «Ջրին ծառը», ինչպէս կը կոչէին զինքը, աւելի կը ցցուէր իր ինքնութեան մէջ, իր պաղատանքին մէջ, իր կարեկից շարժումին մէջ: Օր մըն ալ, լուսինկայ գիշեր մը, քանի մը մարդեր գացին ծառին տակ լողանք առնելու, եւ երբ հանուած ջուրը պիտի նետուէին, շըշուկ մը կառչեցաւ իրենց ականջին, կարծես ծառը կը խօսէր, խօսեցաւ, բայց բուհ, ծառը կը խօսի՞ միթէ, ու բըմբը նետուեցան ջուրին մէջ. ջուրին տակ գացին ու ալ չեկան:

×

Հիմա գիւղացին կը հասկնայ ծառին լեզուն, կը հասկնայ լեզուն այն երկճիւղ ծառին՝ որ թեւաբաց կայներ է ծանծաղուտքին մէջ, եւ լողանքի գացողներուն, մի՛ի պէս ցոյց կուտայ իր առջեւ սեւնացող պտոյտքը:

Ու երբ իրիկուան արեւին, կամ լուսնի լոյսին մէջ, իր սիլուէթը կը գծագրուի ջուրերուն վրայ՝ ինքն ալ խղդուող մը կը թուի ըլլալ, բազուկները միայն ջուրէն դուրս մնացած:

Մ. ՄԵԾԱՐԵՆՑ

«Սուրհանդակ»

ՆԻՒԹԵՐ ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

ՀԱՅ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԱՐՈՒԵՍՏԸ

Ա.

Հայ ժողովրդական երաժշտական ըստեղծագործութեան մէջ կայ ոճի ուրոյն առանձնայատկութիւններով աչքի ընկնող մի բնագաւառ, որ յայտնի է «քաղաքային փոլքլոր» անուանումով:

Այս անուան տակ նկատի են առնուած ԺԹ. – Ի. դարերի Արեւելեան եւ Արեւմըտեան Հայաստանի, ինչպէս նաեւ արտասահմանեան գաղթավայրերի եւ Ռուսաստանի ու Անդրկովկասի հայաբնակ կենտրոնների ազգաբնակչութեան մէջ տարածուած անհեղինակ կամ երբեմն էլ հեղինակը յիշուող, սակայն երգաստեղծութեան բնոյթով ժողովրդական երգերը:

Ժողովրդական երաժշտութեան այդ բաժինն իր ոճական բազմազանութեամբ եւ հայ ժողովրդի երգային մշակոյթում նրա միւս ճիւղերի՝ գեղջկականի, գուսանա – աշուղականի համեմատութեամբ ունեցած աւելի նուազ նշանակութեամբ, տարիներ շարունակ թերահաւատ կարծիքներ է յարուցել ու դրանով կասեցրել նոյնիսկ հաւաքման գործը:

Սակայն նոյն այդ ժամանակաշրջանում ժողովրդի երաժշտական առօրեայում եւ, աւելին, ազգային փրոֆէսիոնէլ երաժըշտութեան տարբեր բնագաւառներում ըղգալի դեր կատարելով, քաղաքային փոլքլորը գործնականօրէն է դրսեւորել իր արժանիքները:

Հայ ժողովրդական երաժշտութեան այս բնագաւառի յառաջացումն ու զարգացումը օրինաչափ երեւոյթ էր, կապուած համապատասխան ժամանակաշրջանի ընկերային–պատմական պայմանների հետ: Դա ապացուցւում է տուեալ ժամանակաշրջանի թէ հասարակական – քաղաքական, թէ երաժշտական կեանքի ողջ ընթացքով: Այսպէս, դիտարկուող շրջանի քաղաքային փոլքլորի գոյացումը սերտօրէն առնչւում է անցեալ դարի 50 – 60 թուականներից սկսուած ազգային ազատագրական ու մշակութային զարթօնքի հետ: Ազգային ինքնագիտակցութեան, հասարական մաքի ու մշակութային կեանքում դառնում է կենսական անհրաժեշտութիւն, ժողովրդին համախմբող, կազմակերպող մեծ դեր է կատարում: Հնչում է տուեալ ժամանակաշրջանի համար բնորոշ բազմազան հաւաքոյթներում, դառնում է հայ քաղաքային հասարակութեան երաժշտական կենցաղի գլխաւոր նիւթը: Յիշեալ ժամանակաշրջանում քաղաքային կենցաղում երգի ստացած հասարակական նշանակութեան եւ լայն ժողովրդականութեան մասին է խօսում այդ ժամանակներից սկիզբ առած երգարաններ: Թէ՛ արեւելահայ, թէ՛ արեւմտահայ իրականութեան մէջ լայնօրէն սկսում է երգարանների հրատարակումը:

Մեզ հասած բազմաթիւ տպագիր եւ ձեռագիր երգարաններում մինչեւ այսօր էլ ժողովրդի մէջ կենցաղաւարող հին երգերը ցոյց են տալիս, որ հայ քաղաքային երաժշտական փոլքլորը նոյնպէս ժողովրդի հոգեւոր կեանքի արտայայտութիւնն է, կապուած ժամանակաշրջանի ու միջավայրի առանձնայատկութիւնների հետ: Այդ առանձնայատկութիւններն իրենց որոշակի կնիքն են դրել երգարուեստի գաղափարական բովանդակութեան ու երաժշտական էութեան վրայ:

Քաղաքային երգարուեստի էութիւնը բնութագրելու եւ նշանակութիւնը պարզելու համար նպատակայարմար է զուգահեռներ անցկացնել գիւղական երգարուեստի հետ, նշելով նրանց ընդհանրութիւնն ու տարբերութիւնները:

Եթէ գեղջկական երգարուեստի նշանակութիւնը սկսւում է այնտեղից, որ այն հայ գիւղացու կեանքի ճշմարտացի, ըղձացուած ու համոզուած մարմնացումն է, նրա աշխատանքի, ակնկալիքների, ըղձացմունքների ու ապրումների գեղարուեստական արտացոլումը, ապա քաղաքային երգարուեստը (իր լաւագոյն նըմոյշներով) նոյնպէս իրական կեանքի ե–

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Այո, պէտք է զայն միասին տանինք վճռեց ոստիկանապետը:

Երբ գացին մանկուհին փնտռելու, տեսան որ անիկա հանդարտիկ նստած էր մինտէրին վրայ, բոլորովին անտեղեակ իր շուրջը անցած դարձածէն:

Ոստիկանապետը ձեռքի շարժումներով հասկցուց թէ զինքը միասին պիտի տանէին: Աղջիկը որեւէ ընդդիմութիւն կամ դժկամակութիւն ցոյց չտուաւ. խսկոյն ոտքի ելաւ, գլուխը ծածկեց, բազմոցին վրայ դրուած փոքրիկ ծրար մը թեւին տակ առաւ եւ եկաւ կեցաւ պաշտօնեային քով, կարծես ըսել ուզելով.

— Պատրաստ եմ. կրնանք մեկնիլ:

Փոքրիկ խումբը դէպի դուռը ուղղուեցաւ:

Դուրսը, փողոցին մէջ, դրացիները պատուհաններուն առջեւ եւ դրան սեմերուն վրայ լեցուած էին:

Ոստիկանական այս խուզարկութիւնը ամէնուն հետաքրքրութիւնը բորբոքեր էր: Կիները մանաւանդ անվերջ կը շաղակրատէին ամէնէն արտառոց մեկնութիւնները տալով: Երբ ոստիկանապետին հետ մանկատի աղջիկ մը տեսան՝ իրենց հետաքրքրութիւնը կրկնապատկուեցաւ.

— Ո՞վ էր այդ պզտիկը, ուրկէ երեւան ելած էր, ի՞նչ գործ ունէր այդ տան մէջ:

Այս բոլոր հարցումները հետաքրքիր դրացուհիներու մտքին մէջ զիրար կը հրմշտկէին:

Ոստիկանական պաշտօնեան ուզեց քիչ մը խօսեցնել այդ կիները, յուսալով որ կրնայ տեղեկութիւն մը քաղել խորհրդաւոր աղջկան մասին եւ մօտեցաւ քովի դրան որուն առջեւ հաւաքուած էին մէկ քանի պառաւներ:

— Հանըմներ, ըսաւ համր մանկուհին ցոյց տալով, այս պզտիկը կը ճանչնա՞ք, ուրիշ առեն տեսա՞ծ էիք Հանըմի տան մէջ:

— Մենք ալ հիմա այդ փոքրիկին վրայ կը խօսէինք, պատասխանեց պառաւներէն մին, չէտակը շատ զարմացանք երբոր տունէն դուրս ելաք, փոխանակ պառաւ Ֆաթմային, այս մանկատի աղջկան հետ, զոր երբեք տեսած չէինք:

— Այս տունը գալը չնշմարեցի՞ք:

— Երբեք, եւ կրնանք հաստատել որ մինչեւ երէկ իրիկուն այդպիսի աղջիկ մը չկար տան մէջ, այս մասին ամէնքս ալ վստահ ենք...: Բայց ինչո՞ւ իրմէ տեղեկութիւն չէք հարցներ:

— Ի՞նչպէս կարելի է երբ թէ՛ համր է եւ թէ խուլ միանգամայն, պատասխանեց ոստիկանապետը յուսահատ կերպով:

— Վա՛խ, վա՛խ, վա՛խ, բացագանչեցին պառաւները արգահատանքով աղջըկան աղուոր դէմքը դիտելով:

Մանկուհին բոլորովին անտարբեր իր շուրջը խօսուածներէն, անմեղօրէն կը ժպտէր ամէնուն երեսին:

— Արդեօք գիշե՞րը եկաւ ու դուք ուշադրութիւն չկրցա՞ք ընել, հարցուց պաշտօնեան:

— Գիշեր ժամանակ, ի՞նչպէս այս աղջիկը առանձին կրնայ եկած ըլլալ, մանաւանդ որ հեռու տեղէ մը եկած ըլլալու է. եթէ այս կողմերէն եկած ըլլար՝ անպատճառ զինքը պիտի ճանչնայինք, ասկէ զատ Ֆաթման աստեղացի չէր. հետեւաբար ոեւէ ծանօթ կամ ազգական չունէր Սկիւտարի մէջ:

Պառաւ մը, որ մինչեւ այդ առեն լուռ կեցած էր, ինքն ալ խօսքի խառնուեցաւ.

— Երէկ գիշեր, ուշ առեն, երբ քունս տանելու վրայ էր, Ֆաթմայի տան դրան ջախջախին ձայնը լսեցի, նոյնիսկ լաւ կը յիշեմ որ առաջին անգամ չըացուեցաւ եւ կրկին զարկին:

— Վստա՞հ ես յիշողութեանդ վրայ:

— Այո, այո, պնդեց պառաւը, նոյնիսկ անկողնէս ելայ պատուհանին առջեւ եկայ նայելու համար թէ ո՞վ էր այդ ժամուն, որ Ֆաթմային դուռը կը զարնէր, բայց արդէն դուռը բացուած էր, որովհետեւ ոչ ոք տեսայ դրան առջեւ:

— Ասկէ կրնանք հետեւցնել թէ աղջիկն էր եկողը, եզրակացուց ոստիկանապետը:

Յետոյ տեսնելով որ ալ բան մը չունէր քաղելիք այդ կիներէն, ճամբան շարունակեց:

Ոստիկաններու ընկերացող այս գեղանի մանկուհին, որուն դէմքը տարօրինակ հըմայք մը ունէր, ընդհանուր հետաքրքրութիւն շարժած էր թէ Սկիւտարի եւ թէ շոգենաւին մէջ:

Երբ կամուրջ հասան, ոստիկանապետը յարմար դատեց կառքով մինչեւ Զապթիէ տանելու մանկուհին, որպէսզի խուսափի տաղտկալի եւ հետաքրքիր նայուածքներէ:

Ոստիկանութեան նախարարը անհամբեր կը սպասէր Սկիւտարի մէջ կատարուելիք խուզարկութեանց արդիւնքին: Երբ իր պաշտօնեայէն իմացաւ անոնց անյաջող ելքը, սարսափելի բարկութեան մէջ ինկաւ եւ սկսաւ սպառնալիքներ տեղալ ոստիկանապետին ու անոր գործակցողներուն գլխուն եւ հրամայեց որ խսկոյն խահուէճի Համտին ձերբակալեն իբրեւ սուտ տեղեկութիւն հաղորդող մէկը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(25 – Շար.)

բեւոյթներով պայմանաւորուած՝ անձնական եւ հասարակական մղումներից եւ զգացողութիւնից է ծնուել ու մարմնաւորուել :

Հայ քաղաքային երգը եղել է խիստ նըպատակային : Նրա երգացանկում բնաւ էլ պատահական չեն հայրենասիրական երգերի գերակշռութիւնը, սիրային լիրիկայում երբեմն յուսահատ տրամադրութիւնների առկայութիւնը , ընկերային նիւթի շօշափումը եւ դրանց յարակից բազմազան այլ մոթիֆներ : Այս բոլորը հիմք են դառել եզրակացնելու ,որ գիւղականի նման քաղաքային երգարուեստն էլ աչքի է ընկնում նիւթերի բազմազանութեամբ : Հայկական քաղաքներում ժողովրդական դարձած բազմաթիւ երգեր, իրօք, հնարաւորութիւն են ստեղծում ծանօթանալու ԺԹ. դարի եւ Ի. դարասկզբի հայ քաղաքացու հոգեւոր կարողութիւնների, հասարակական ձգտումների եւ կենցաղի այս ու այն երեւոյթներին :

Այլ են, սակայն, գիւղական եւ քաղաքային երգերի կենցաղավարման ձեւերը : Եթէ գեղջկական երգի կատարումը գեղջջուկի կեանքի օրգանական մասն է եւ սերտօրէն կապուած է երգը ծնող կենսական հանգամանքների հետ, ինչը փայլուն կերպով ուսումնասիրել է դեռ եւս Կոմիտասը, ապա քաղաքային երգերը, որ նոյնպէս անդրադարձնում են միջավայրի, կեանքի ու կենցաղի օրինաչափութիւնները, ի տարբերութիւն գեղջկականի, կատարուել ու կատարւում են ոչ միայն երգի սեռին ու բովանդակութեանը համապատասխան պարագաներում, այլեւ դըրանցից դուրս : Քաղաքում երգերը հընչում են փողոցում, տանը, հրապարակներում, այգիներում, աշխատանքի, հանդըստի, ընդհանուր ուրախութիւնների , ճամբորդութիւնների ժամանակ : Ըստ որում, միաժամանակ երգել են տարբեր բնոյթի ու բովանդակութեան երգեր : Դա քաղաքացու կենցաղի ու սովորոյթների, երգի նկատմամբ այլ վերաբերմունքի ու մօտեցման անդրադարձումն է, այլ պարագաների ու հանգամանքների արդիւնք: Քաղաքացու, այն էլ անցեալ դարի բաւական բազմազան տպաւորութիւններ ստացած քաղաքացու, — երգաստեղծութիւնը, իր յօրինման որոշ յանպատրաստի ձեւի մէջ, այնուամենայնիւ նպատակային բնոյթ է ունեցել : Դրա ապացոյցներից մէկն է թէկուզ եւ պատրաստի քէֆսերու, հանրայայտ բանաստեղծութիւններու օգտագործման եղանակը : Երգը քաղաքացու կենցաղում աւելի շատ եղել է արտայայտուելու , ինչ որ չափով քարոզչական դեղարուեստական ձեւ, քան զգացման ու կենսական երեւոյթների անմիջական ծնունդ, ինչպէս, դիցուք, գեղջկական երգաստեղծութեան մէջ է : Քաղաքային երգը աւելի ժողովրդական է իր բնոյթով ու նշանակութեամբ :

(Շար.) Ա. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ԴԷՄՔԵՐ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Գ. ՊԱՊԷՍԵԱՆ

ԽՄԲ.— Անցեալ Նոյեմբեր 15ին, Ֆրէզնոյի մէջ մեռած է հայ մշակոյթի վաստակաւոր դէմք մը՝ Յովհաննէս Գ. Պապէսեան, որ ծանօթ էր մասնաւորաբար իր պատրաստած՝ Հայաստանի գեղեցիկ քարտէզներով : Ստորեւ կուտանք ողբացեալի կեանքին ու գործին մասին յօդուած մը, որուն հեղինակն է՝ իր մտերիմ բարեկամներէն Պ. Խորէն Գ. Փափազեան :

Յովհաննէս Գ. Պապէսեան ծնած է 1886 Հոկտեմբեր 20ին Ամասիոյ գաւառին Սիմ Հաճի գիւղաքաղաքը, ուր ստացած է նաեւ իր նախնական ուսումը, եւ յետ չըրջանաւարտութեան , վարած ուսուցչական պաշտօն :

Համիտական շրջանին, Եըլտըզի մահափորձի ընթացքին , իբր մտաւորական կասկածի տարկայ դառնալով, ապաստանած է Եւդոկիա (Թոգաթ) եւ ծանօթ մտաւորական Յովհաննէս Գազանճեանի հովանաւորութեան շրջանին, ստանձնած ուսուցչական պաշտօն տեղւոյն ազգային վարժարանին մէջ :

1912ին ամուսնացած է Եւդոկիոյ մէջ , Օր. Աղնիւ Հնդիկեանի հետ, կազմելով երջանիկ ընտանեկան յարկ մը եւ ուսուցչական ասպարէզին յարակից հետեւած է նաեւ գեղագործութեան ու ստացած պատշաճ վկայական :

Պապէսեանները բախտաւորուած են մէկ աղջիկ զաւակով՝ Մելինէ, այժմ ամուսնացած՝ սամսոնցի Սարգիս Գալֆայեանի հետ :

Ժամանակ մը եւս , զբաղելով ուսուցչական եւ գեղագործական պաշտօններով, Յովհաննէս Պապէսեան կը ծրագրէ փոխադրուիլ Հիւսիսային Ամերիկա ու առաջին առթիւ կը հասնի Կ. Պոլիս :

Իբր յայտնի մտաւորական կ'արժանանայ ազգային վարչութեանց ուշադրութեան եւ իբր ուսուցիչ կը հրաւիրուի պաշտօնավարել Ադրիանուպոլսոյ ազգային Արշակունեանց երկսեռ վարժարանին մէջ: Պ. Պապէսեան կ'ընդունի պաշտօնը , զոր կը վարէ մեծ ձեռնհասութեամբ :

Պալքանեան պատերազմի նախօրեակին, ան կ'ապաստանի Զուիցերիա, ուր կը հետեւի լեզուագիտութեան, ուսանելով արաբերէն, ֆրանսերէն եւ գերմաներէն :

Կը վերադառնայ Կ. Պոլիս, վարելով ուսուցչական պաշտօն :

Համաշխարհային առաջին պատերազմի ընթացքին պահուած կը մնայ տան մը , բայց դրամը սպառելով կը ստիպուի յանձնուիլ զինուորական իշխանութեանց, որ զինքը կը ղրկէ Թրակիոյ Քըրք Քիլիսէ քաղաքը, իբր օսմանեան զինուոր : Ճակատի վրայ երկու անգամ հիւանդանալով կ'իյնայ տեղւոյն զինուորական հիւանդանոցը , որուն բժշկապետը ըլլալով Ամասիացի Շէրիֆ պէյ անունով հազարապետ մը, Պապէսեանի վաղեմի ծանօթ , վար կը դրուի իբր հիւանդապահ դեղագործ եւ բժիշկի օգնական :

Զինադադարին, կը վերադառնայ Պոլիս, եւ յետոյ կ'ընդունի տնօրէնութիւնը Տարտանէլի ազգ. վարժարանին : Երեք տարի ետք, կ'անցնի, անձուկ պայմաններու մէջ, արտասահման: Կ'երթայ նախ Իտալիա, ապա Պելճիգա եւ Գերմանիա ու վերջապէս կը հաստատուի Փարիզ, ուր կը մնայ 12 տարի, զբաղելով դասագիրքեր եւ բառարաններ պատրաստելու աշխատանքով, նաեւ Փարիզի եկեղեցիի քարտուղարի օգնականի պաշտօնը կը ստանձնէ :

Համաշխարհային երկրորդ պատերազմին պատճառով , կը հարկադրուի անցնիլ Հարաւային Ամերիկա ու կը հաստատուի Ուրուկուայի մայրաքաղաքը Մօնթէվիտէօ , ուր հինգ տարի կը զբաղի տպագրական եւ ուսուցչական պաշտօններով :

1940ին կը գաղթէ Հիւսիսային Ամերիկա, ուր կը հաստատուի Լոս Անճելըսի մէջ, զբաղելով նշանաւոր Ամերիկեան տան մը մէջ տպագրական եւ գծագրական նուրբ տաղանդ պահանջող մասնագիտութեամբ : 1953ին կորսնցուց իր կինը :

Վերջին տարիներուն, Պապէսեան հաստատուեցաւ Ֆրէզնօ, ուր նուիրուեցաւ իր սիրած գրական աշխատանքներուն, իբր յօդուածագիր , բանասէր , հմուտ քարտիսագէտ եւ հեղինակ զանազան գիրքերու: Երեք անգամ այցելեց Մերձաւոր Արեւելք, Սուրիա, Լիբանան, իր գործերը տպագրելու մտադրութեամբ, սակայն առանց որոշ յաջողութեան :

ՀԱՄԱՌՕՏ ՑԱՆԿԸ ԻՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ

1.— Գիտական բառարան, հայ-ֆրանսերէն, ընդարձակածաւալ :

2.— Դասագիրք աշխարհագրութեան, 5 հատոր տպուած եւ սպառած զանազան երկիրներու մէջ :

3.— Հանրագիտակ, ընդարձակ , տըպագրուած երկու անգամ :

4.— Նոր Աշխարհագրութիւն , հինգ հատոր պատկերազարդ :

5.— Հայ Այբբենարան մանուկներու , Ա. Բ. Գ. տարիներ, սպառած :

6.— Եօթը հրաշալիքներ եւ արդի մեծագործութիւններ – ձեռագիր :

7.— Թիթեռնիկներ . գունաւոր գծագրութիւններ – ձեռագիր :

8.— Գաղտասեւեան բոյսեր. մասնագիտական գործ – ձեռագիր :

9.— Հայ Ալպոմ նկարազարդ : մասնագիտական գործ տպագրուած , սպառած :

10.— Հայ Աթլաս նկարազարդ , մասնագիտական գործ , տպագրուած , սպառած :

11.— Քարտէզ Հայաստանի (պատմական – պատկերազարդ) տպագրուած եւ սպառած :

12.— Քարտէզ Մօնթէվիտէօ – Ուրուկուայի պատկերազարդ :

13.— Հայկական հին դրամներ, իրենց չափով եւ գոյներով :

14.— Քարտէզ Միացեալ Նահանգաց 60 × 80 սքանչելի գործ :

15.— Հայկականք. ընդարձակածաւալ մատենագրական գործ. (ձեռագիրը ուղարկուած Հայաստան , տպագրութեան համար, արդիւնք երեք տասնեակ տարիներու տքնաջան աշխատանքի) :

16.— Բազմաթիւ յօդուածներ հայ եւ օտար լեզուներով թերթերու , հանդէսներու եւ ամսագրերու մէջ, եւայլն :

17.— Խմբագրած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի թերթը :

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

« ՍՈՎ. ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ» ԹԻՒ 11

Ամսագրին խմբագրութիւնը նամակագրական կապ հաստատած է արտասահման ապրող եւ օտար լեզուներով ստեղծագործող քանի մը հայ գրողներու հետ, անոնցմէ գործեր ստանալու եւ տպագրելու նպատակով : Այս թիւին մէջ ներկայացուած են Վահէ Քաչայի «Ակն ընդ ական» վիպակը , զոր ֆրանսերէնէ թարգմանած է Ալ. Թոփչեան: Ֆրանսերէն լեզուով կը ստեղծագործէ նաեւ Վահէ Կոտել, Զուիցերիա, որուն «Հայաստան» բանաստեղծութիւնը՝ թարգմանութեամբ Վահագն Դաւթեանի, լոյս տեսած է այս համարին մէջ :

Ամսագրին մէջ տեղ գտած են Մկրտիչ Արմէնի «Ջուր է գալիս» , Լեւոն Բոյաջեանի «Ադամորդին » պատմուածքները : Վահրամ Փափազեանի մասին յուշեր ունի Ռուբէն Զարեան : Մահէն առաջ Վահրամ Փափազեան Լենինականի մէջ հանդիպումներ ունեցած է զանազան անձերու հետ : Այդ հանդիպումներու մասին կը խօսի «Վ. Փափազեանի վերջին մտորումները» գրութիւնը :

Հանդէսի այս թիւին մէջ քերթուածներ ունին Վեսպեր, Ս. Խարազեան, Լ. Դուրեան, Թ. Բոլորչեան : Ուղեգրութիւններու բաժինին մէջ լոյս տեսած են Գ. Յակոբեանի «Ֆինլանտական տպաւորութիւնները»: Տուրգենեւի ծննդեան 150-ամեակին առթիւ ներկայացուած են անոր արձակ բանաստեղծութիւններէն էջեր եւ Հմ. Սիրասի խօսքը :

Յօդուածներ ունին Ս. Դարոյեան՝ «Մ. Նալբանդեանի «Մինին խօսք միւսին հարսըն» նորայայտ վիպակը եւ Ռ. Սիմոնեան՝ «Պատկանեանի արձակը» վերնագրով :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (382)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Դ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՈՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Ո՜հ, անշուշտ օր մը պիտի յաջողիմ գտնել զինք եւ պարտքս կատարել:

Մարիուս Թէնարտիէն գտնելու համար պատրաստ էր իր թեւերէն մէկը տալ եւ թշուառութենէ ազատելու համար զայն՝ իր արիւնը թափել:

Մարիուսի ամէնէն քաղցր եւ ամէնէն փառաւոր երազն էր Թէնարտիէն տեսնել, ծառայութիւն մը ընել անոր, եւ ըսել.

— Դուք զիս չէք ճանչնար, լաւ, բայց ես ձեզ կը ճանչնամ: Ահա պատրաստ եմ ծառայելու ձեզ:

ԳԼՈՒԽ ՀԹ

ՄԱՐԻՈՒՍ ՄԵԾՑԱԾ

Այդ ատեն Մարիուս քսան տարեկան էր: Իր մեծ հօր տունէն ելլելէն ի վեր երեք տարի անցած էր: Երկուքն ալ միեւնոյն վիճակի մէջ մնացած էին, երկուքն ալ փորձ մը ըրած չէին իրար մօտենալու եւ տեսնուելու:

Արդէն ինչո՞ւ պիտի տեսնուէին. ընդհարելո՞ւ համար. երկուքէն ո՞վ իրաւունք պիտի ունենար:

Մարիուս արոյրէ աման մըն էր, բայց Պ. Ժիլնորման ալ երկաթէ անօթ մը:

Պէտք է սակայն ըսել թէ Մարիուս սըխալած էր իր մեծ հօր սրտին նկատմամբ:

Մարիուս երեւակայած էր թէ մեծ հայրը երբեք սիրած չէր զինքը եւ թէ այդ կարճահասակ, խստաբարոյ եւ զուարթ ծերուկը, որ կը հայհոյէր եւ կը պոռար, կը բարկանար եւ գաւազանը կը վերցնէր ծեծ քաշելու համար, առ առաւելն զինքը կը սիրէր կատակերգութեան ծերերու այն սիրով որ թեթեւ ու միանգամայն խիստ է:

Բայց կը սխալէր Մարիուս:

Կան հայրեր որ չեն սիրեր իրենց զաւակները, բայց չկայ մեծ հայր մը որ չպաշտէ իր թոռը: Ինչպէս ըսինք, Պ. Ժիլնորման ներքնապէս կը սիրէր Մարիուսը ամբողջ սրտով:

Սրտագին կը սիրէր զայն իր հասկցած ձեւով, ամարդի կշտամբանքով եւ ապտակներ տալով, բայց երբ այդ պատանին աներեւութացաւ, Պ. Ժիլնորման տըխուր պարապութիւն մը զգաց սրտին մէջ, հրաման ըրաւ որ անոր խօսքը չընեն իրեն ներքնապէս ցաւելով որ իր այս հրամանը ճշգրտութեամբ կը կատարուէր:

Առաջին օրերը յուսաց թէ այդ պուոնափարթեանը, ժաքոպեանը, ահաբեկեանը, սեմթեմբերոզը (*) պիտի վերադառնայ:

Շաբաթներ անցան, ամիսներ անցան, տարիներ անցան բայց արիւնարբուն չերեւցաւ, ի մեծ յուսահատութիւն մեծ հօր:

— Պէտք է սակայն արտաքսէի զայն, չէի կրնար ուրիշ կերպ վարուիլ հետը, կ'ըսէր մեծ հայրը. եթէ դարձեալ արտաքսել հարկ ըլլայ, պէ՞տք է արտաքսել:

— Այո, կը պատասխանէր անմիջապէս իր հպարտութիւնը, բայց ո՛չ կը պատասխանէր տխրութեամբ՝ իր ծերունազարդ գլուխը, զոր կ'օրօրէր լռելեայն:

Երբեմն Պ. Ժիլնորմանի վրայ վհատութիւն կուգար ժամերով, վասնզի Մարիուսէն զրկուած էր: Ծերերը արեւու պահանջ ունենալու պէս, սիրելու պահանջ ունին:

Սէրը տաքութիւն է:

Որքան ալ առողջ ըլլար իր կազմութիւնը, Մարիուսի տարակայութեամբ փոփոխութիւն կրած էր սիրտը

Որեւէ պայմանով պիտի չուզէր դէպի այդ «չուտիկը» մերձենալու քայլ մը առնել, բայց կը տառապէր:

Տեղեկութիւն չէր առներ Մարիուսի մասին, բայց ան միշտ ներկայ էր մտքին մէջ:

Մարէ թաղին մէջ կ'ապրէր՝ հետզհետէ առանձնութեամբ:

Առաջուան պէս տակաւին կ'ապրէր՝ մեկուսացած:

Առաջուան պէս դեռ զուարթ եւ ցասկոտ էր, բայց իր զուարթութիւնը կարծես վիշտ եւ բարկութիւն կը պարունակէր, վասնզի ջղաձգային խստութիւն մը ունէր. բարկութեան ալ միշտ տեսակ մը մեղմ եւ տխուր վհատութիւն մը կը յաջորդէր : Երբեմն կ'ըսէր .

— Ո՜հ, եթէ գալու ըլլայ, ի՜նչ պատուական ապտակ մը պիտի տայի իրեն:

Իսկ մօրաքոյրը այնքան քիչ կը մտածէր Մարիուսի մասին որ չէր կրնար մեծ սէր մը ունենալ անոր նկատմամբ:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

(*) «Սեպտեմբերող» կ'անուանուին այն անձերը որոնք ֆրանսական յեղափոխութեան ժամանակ եւ 1793ի Սեպտեմբեր ամսուն կատարուած կոտորածներուն ուղղակի կամ անուղղակի հեղինակները եղան :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Վարդան Գասիկեան (Մօնթոռու) զաւակները եւ բոլոր ընտանեկան պարագաները, կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (12 Յունուար) (հայածէս պատարագէն ետք) Տրակինեան էկլիզ Ռէֆորմէ իրենց եղբօր եւ մօրեղբօր՝ ԵԴՈՒԱՐԴ ՆԱԽԱՄԱՐԴԵԱՆԻ կսկծալի մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ իրենց ողբացեալ քրոջ եւ մօրաքրոջ Արշակուհի եւ Գէորգ Եգեկիէլեանի եւ իրենց մօրաքրոջ որդւոյն Գէորգ Միքայէլեանի (Վալանս) ցաւալի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն 40 ֆր. «Յառաջ»ի, քսան ֆրանք Աղքատախնամին, քսան Կապ. Խաչին եւ քսան Կարմիր Խաչին Օգափ. կայանին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Տիկին Ժաքլին Ժերանթօն իր հօր Վահան Թորոսեանի յիշատակին տասը ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

Պ. Յովհ. Պուլանեան, Սալէն տը Ժիրօ տասը ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Լօժէնի Սալըրեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Օտապաշեան տասը ֆրանք կը նուիրեն Շաւարշ Միսաքեան սրահին, տասը՝ Հանգստեան տան եւ տասը Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրացին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՆՈՒԷՐ

Վալանսէն Ճինպաշեան քոյրերը Յարութիւն Իսակեանի հոգեհանգիստի առթիւ կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի յիսուն ֆրանք, Կարմիր Խաչի յիսուն, Սեբաստիոյ Նահանգին Մուրատ Ուսումնասիրաց վարժութեան յիսուն ֆրանք:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Տիկին Մալվինէ Անտոնեան եւ զաւակները ութսուն ֆր. կը նուիրեն Կրընոպլի Կապ. Խաչի դպրոցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր ողբ. Մանուկ Անտոնեանի մահուան վեցերորդ տարեդարձին առթիւ, քսան ֆր. ալ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

×

Պ. Գրիգոր Այանեան յիսուն ֆր. կը նուիրէ Կարմիր Խաչի նոր շէնքին (ստանալ «Յառաջ»էն), իր ընտանիքին մահուան 8րդ տարեդարձին առթիւ:

×

Տիկին Լօժէնի Սալըրեանի (ծնեալ Ռէլիզեան) մահուան առթիւ Պ. Լեւոն Տանտիկեան հարիւր ֆր. կը նուիրէ Անթիլիի Հանգստեան տան, Պ. Վ. Գաբրիէլեան 50 ֆր. նոյն նպատակին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ

Պատրաստուեցէք Պոլսահայերու Հայր. Մշակ. Միութեանս սարքած Ս. Ծնընդեան աւանդական չքեղ տօնածառին՝ որ այս տարի տեղի պիտի ունենայ, 19 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր ձեզ ծանօթ Ֆարոյի գեղեցիկ սրահներուն մէջ:

71, Bd. Charles-Livon, Hôtel du Pharo

Աչքի, ականջի, քիմքի վայելքներով առլի՝ այս յիշատակելի տօնածառին, կը խնդրուի այժմէն ապահովել ձեր սեղանները, դիմելով ինչպէս միշտ, ձեզ ծանօթ վարչական անդամներուն եւ կամ կեդրոնատեղին 37պիզ, Թիւպանօ փողոց, Պ. Եավէրի դրասենեակը, հեռ. 20-26-74:

Պարողներուն՝ Օրքէսթրը Ռաֆայէլ Սէռանօ, մանուկներուն զուարթութիւնը ապահովուած:

Հաճելի անակնկալներ եւ գեղարուեստական բաժին:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան, Փարիզի եւ շրջանի իր մասնաճիւղերով, այս Կիրակի (Յունուար 12) ժամը 14·30ին: 14րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը՝ Փլաս Ֆերտինան Պրիւնօ (Մեթրօ Մութօն : Տիւվենէ):

Յայտագիր պատրաստուած երախաներու կողմէ, ներկայացում, պար, երգ, արտասանութիւն, խամաճիկ (մարիոնէթ) եւ ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ իր նուէրներով:

Կը հրաւիրուին մանուկները իրենց ծնողքներով:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԷՆ օթոքարը կը մեկնի ժամը 13·30ին Փլաս Քառնոյէն:

ՇԱՒԻԼԷՆ օթոքարը կը մեկնի Փուան տը Շաւիլէն ժամը 14ին, կը հանդիպի հայ դպրոցը եւ բոլոր օթոպիւսի կայաններ, երթ ու դարձ բոլոր փոքրիկներուն ձրի, մեծերուն հինգ ֆրանք:

×

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

295 Րիւ Պուալօ

Կազմակերպութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին

Փոքրիկներու կողմէ պիտի ըլլան երգ, արտասանութիւն, ինչպէս նաեւ գեղջկական պարեր:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ

Նուէրներ եւ ուտելիքներ պիտի բաժնէ ներկայ բոլոր մանուկներուն:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 19ԻՆ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ԿԻՐԱԿԻ, 12 Յունուար.— Է. օր Ծընընդեան: Ժամը 10ին, պատարագ կը մատուցուի:

-ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, 13 Յունուար, Տօն անուանակոչութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի: Յաւարտ պատարագի հոգեւորականներ եւ ժողովուրդ կ՚առաջնորդուին եկեղեցւոյ խորհրդարանը, ուր կը կատարուի Ջրօրհնէք՝ նախագահութեամբ Հայրապետական պատուիրակ Սրմազան Հօր:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆԻ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկ. վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ պարագաներու բերմամբ Ս. Ծննդեան տօնը պիտի կատարուի, 12 Յունուար, Կիրակի առաւօտ, ժամը 9ին: Կը պատարագէ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝

ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի Ջրօրհնէքի արարողութիւն:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Օգափ. կայանի ծովահայեաց նոր շէնքին գնումին ի նպաստ կը նուիրեն.—

Անիէռ – Պուա Քոլոմպէն խումբ մը Կարմիր Խաչի համակիրներ ութ հարիւր ֆր.: Տէր եւ Տիկ. Տ. Գալայճեան (Տիանա) երեք հարիւր ֆրանք: Պ. Հ. Փափազեան (Անկէն) երկու հարիւր: Այրի Տիկին Վ. Դաւիթեան (Վալանս), Բ. անգամ ըլլալով, Սաատէթեան ընտանիք (Անկէն), Վ. Տէր – Մինասեան (Սէն Քըլու), Կ. Միքայէլեան (Սէնթ Էթիէն) 100ական ֆրանք: Մ. Գրիգորեան, Տէր եւ Տիկին Պ. Զաքըճեան, Հ. Պայրամեան, Ա. Սիրունեան, Վ. Մարտիրոսեան (Փավիյօն սու Պուա), Տէր եւ Տիկին Մ. Աճէմօֆ (Քլամառ), Ա. Յովհաննէսեան (Նըվէր), Ժ. Սագըրեան (Ամիէն), Գուլաքսըզեան (Ալպի), Սանճեան (Վիլֆըրանշ), Տիկին Ն. Մաթոսեան, Հ. Պայրամեան յիսունական ֆրանք: Տէր եւ Տիկ. Հ. Սուճեան (Սէնթ Էթիէն), Քէրճեան եւ Եղիսեան ընտանիք (Օլնէ սու Պուա), Ս. Դաւիթեան Բ. անգամ ըլլալով 30ական ֆրանք: Օր. Է. Ճիվէլէկեան, Տիկին տը լա Պլանշթայ, Տ. Հաճեան (Նիս), Փրօֆ. Յ. Սվաճեան, Մարտիրոսեան ընտանիք (Անկէն), Գ. Պագալեան, Գարիկեան (Էքս), Շ. Միքայէլեան (Բուաթիէ), 20ական ֆրանք: Հարենց, Տէր եւ Տիկ. Խօպլէքեան (Պուա Քոլոմպ), Տէր եւ Տիկին Կղերունի (Անիէռ), Գարամանուկեան (Քլամառ), Մավիլեան ընտանիք (Իսի) Ժ. Բարաթեան (Մէօտոն) 10ական ֆրանք:

ԵՐԵՒԱՆԻ 2750-ԱՄԵԱԿԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 16 եւ 17, ժամը 20·45, երկու կալա, մասնակցութեամբ հայ արուեստագէտներու:

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 16 եւ 17: մեծ ցուցահանդէս « Երեւանի պատմութեան 2750 տարիները »:

Յունուար 16ին, ժամը 14էն 18 եւ 20էն 23, Յունուար 17ին ժամը 9էն 15 եւ 20էն 23, Maison de la Chimie

28 bis, Rue St-Dominique

Métro : Invalides.

Կալաներու համար տոմսերը ապահովել՝

France-U.R.S.S., 8 Rue de la Vrillière, Paris (1er) — Métro : Palais-Royal

կամ Պ. ԶԱՐԵՀ,

22, Rue Richer, Paris (9e).

Տոմսերու գին՝ 8, 10 եւ 12 ֆրանք:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Կիրակի, 12 Յունուար, Հանդիսաւորութիւն, Յայտնութեան եւ Մկրտութեան: Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին:

ՀՆԱՐՔԸ

Կը ներկայացուի բեմասիրաց Թատերախումբին կողմէ այս Կիրակի, Յունուար 12, ժամը 15ին, Առնուվիլ՝ 69 Ավընիւ Հանրի Պարպիւս, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղին:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՃԱՇԸ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին ճաշը, այս Կիրակի Էքսէն վեց քիլոմեթր Վօվընարկի ճամբուն վրայ, Պառաժ տը Պիմօնէն մէկ քիլոմեթր առաջ Մայրիներու անտառին մէջ Լու – Կառաւէլ – Փրովանսալ ճաշարանը, ուր պիտի անցընէք հաճելի օր մը տաք ու խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ:

Տոմսերը ունենալու համար դիմել՝ Չէօրէքճեան, հեռ. 59-54-52, Ղազարեան (Լա Ցէզոն տիւ Քավիառ), հեռ. 32-24-36, Քէօսէեան հեռ. 20-23-33, Պօմոն Տիկին Մկրեան '3 Ավ. Ռոշ – Վէրթ, Սէն Ժիւլիէն եւ վարչութեան բոլոր ընկերուհիներուն:

Տոմսերու գիներ 25 ֆրանք, 10էն վար երախաներու համար 15 ֆր.: Օթոքարը պիտի մեկնի ժամը 11ին 26 Րիւ տէ Քոնվալէսան, Ահարոնեան Ակումբէն, երթեւեկ վեց ֆրանք:

Կ՚ՈՒԶՈՒԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Մշակ. Տան յանձնախումբը կը փնտռէ ամուսնացած զոյգ մը՝ պիւֆէի սպասարկութեան եւ Տան մաքրութեան գործը ստանձնելու համար:

Բնակութեան յարմարութիւններ:

Դիմել ամէն օր, ժամը 15էն 19·30, Մշակոյթի Տան դրասենեակը:

1/2 GROS **LYON** DETAIL

ALIMENTATION

SUPER-BOUCHERIE

BAHADOURIAN

8, Rue Abraham Bloch, Gerland

Դիւրացնելու համար յաճախորդներու փաբքինկը

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ ՇՔԵՂ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

244, RUE VENDOME — LYON (3e)

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ

ԵՒ

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ — ՊԵԼՃԻԱ, ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ, ԱՆԳԼԻԱ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

PATISSERIE ORIENTALE

TOUTES LES VARIÉTÉS TOUTES LES SPÉCIALITÉS

NOS SPECIALITES

Արմաւ, « պամիա », « եալանճի տոլմա », յունական « Թուրշի », « պիպէռ », տերեւ, Թահին հելվա, « վանիլ », չոքոլա, «նուազէթ», « լոգում », «սագըզ », պիստակ, Շիրակ օղի (41-45°), իզմիրի չամիչ, « սուճուք », առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), համեմներ, մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, « գաչքավալ » պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, « քուսքուս », հարիսա, սումագ, թարամա, լամիս, ֆատայիֆ, եւայլն եւ մանաւանդ՝ ապուխտ կեսարացի մասնագէտի մը կողմէ պատրաստուած:

ԱՅՑԵԼԵՑԷ՛Ք

Անպայման, ձեր նուէրներուն համար ճոխ եւ ընտիր մթերք: Ինչ որ ձեր մտքէն կ՚անցնի, կը գտնէք:

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ

ՀԱՐՍՆԻՔԻ, ՆՇԱՆՏՈՒՔԻ, ՀԱՆԴԷՍԻ, ԽՆՋՈՅՔԻ համար յատուկ գիներ եւ դիւրամատչելի պայմաններ:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ ՄՍԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸ որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբանաշակներուն:

Tous produits d'Afrique du Nord et d'Orient

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ նաեւ ձեր նուէրներուն համար նոր աւելցուած ճոխ մթերանոցի կալերին որ կը պարունակէ բոլոր խոհանոցի իսքանիլները, նոր ճաշակաւոր պիպլոնները, արեւելեան սրճեփ, սուրճի գաւաթ, ափսէներու տեսակներ կարկանդակի համար նաեւ սուրճի ջաղացք, ինչեր ինչեր որ ձեր մտքէն կ՚անցնի:

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է

ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ « ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ » Է

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ
10
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
VENDREDI
10 JANVIER
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11409
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
45e ANNÉE — No 11.409

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՀՊԱՆԵԼ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆԸ

Հանգուցեալ Ազգերու Դաշնակցութիւնը, որ կեանքի կոչուած էր առաջին աշխարհամարտի վաղորդայնին, նախագահ Ուիլսընի 1918 Յունուար 8ի 14 կէտերու հիման վրայ, նպատակ ունէր արգիլելու ազգամիջեան կռիւները :

Անզամ պետութեանց միջեւ ամէն վէճ պէտք է կարգադրուէր խաղաղօրէն — հաշտութեամբ, առանց զէնքի դիմելու, վերին հսկողութեամբ Ժընեւի արիսպագոսին :

Շատ գեղեցիկ յօդուածներ գրուած էին թուղթի վրայ : Վեհ ու վսեմ սկզբունքներ կը զարդարէին Ազգերու Դաշնակցութեան Ուխտը, որ իբրեւ Նախաբան իր պատուոյ տեղը կը գրաւէր Վէրսայլի, Սէն – Ժերմէն ան Լէյի, Նէօյիի, Սեւրի եւ այլ միջազգային դաշնագրերու գլուխը :

Ու պատահեցաւ, որ Ժընեւի Ազգաժողովի տոկունութեան առաջին փորձը կատարուեցաւ գլխուն վրայ Հայաստանի Հանրապետութեան, որ այդ օրերուն — 1920 Սեպտեմբեր 20ին — դաւադրական յարձակումի էր ենթարկուած Քեազիմ Քարապէքիրի կողմէ :

Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութիւնը, որ քառասուն օր առաջ, յաղթական դաշնակիցներուն հետ կողք կողքի նստած, Սեւրի դաշնագիրը ստորագրելով պաշտօնապէս մաս էր կազմած նորակազմ Ազգերու Դաշնակցութեան, դիմեց այս վերջինին՝ պաշտպանելու համար Թուրքերու կողմէ յարձակման ենթարկուած Հայաստանը :

Ձայն բարբառոյ յանապատի :

Ժընեւի արիսպագոսը գեղեցիկ բանաձեւեր քուէարկելով ճամբու դրաւ Պատուիրակութիւնը : Հայաստան կորսնցուց իր անկախութիւնը : Ազգերու Դաշնակցութիւնն ալ առաջին օրէն իսկ հռչակեց իր սնանկութիւնը :

Այնուհետեւ բազմաթիւ ուրիշ պատերազմներ ծագեցան : Ժընեւ շարունակեց արտասուչ բանաձեւեր շնորհել յարձակման ենթակայ կողմին՝ իբրեւ այրած սրտի մխիթարանք : Ցինչեւ որ պայթեցաւ երկրորդ աշխարհամարտը :

Ազգերու Դաշնակցութեան յաջորդեց ՄԱԿը, որ իբրեւ արժանաւոր եւ օրինաւոր ժառանգորդ, հետեւեցաւ Ժընեւի օրինակին, տարին տասներկու ամիս հոգեհաւ բանաձեւեր քուէարկելով :

Շուրջ քառորդ դարու փորձը ցոյց տըւաւ, որ բանաձեւերը ո՛չ մէկ խնդիր կը լուծեն, ո՛չ մէկ վէճ կը կարգադրեն :

Իրաւունքը զօրաւորինն է :

Ա՛յս է եղած միշտ աշխարհի օրէնքը՝ ստեղծագործութենէն ի վեր : Այսուհետեւ ալ պիտի շարունակէ այդ ըլլալ, քանի զօրաւոր բռունցք մը չ'ընկերանար քուէարկուած բանաձեւերուն :

Այս օրինակները տուինք եւ այս խորհրդածութիւններն ըրինք՝ աչքի առջեւ ունենալով արաբեւիսրայէլեան վէճը, որ աւելի քան քսան տարիէ ի վեր կ'ալեկոծէ Մերձաւոր Արեւելքը :

ՄԱԿը 1948էն սկսեալ բազմաթիւ բանաձեւեր քուէարկեց, պահանջելով իրենց հայրենի տուները վերադարձնել Պաղեստինցի հարիւր հազարաւոր — ներկայիս աւելի քան մէկ միլիոն — արաբ գաղթականները, որոնք կրակի մէջէն փախչելով ապաստանած էին դրացի ցեղակիցներու մօտ եւ փրկած իրենց կեանքը :

Բոլոր այս բանաձեւերը մնացին թուղթի վրայ, Իսրայէլ արհամարհեց զանոնք եւ չգործադրեց : ՄԱԿը իր անզօրութեան ապացոյցը տուաւ անվերջ՝ չկարենալով հետապնդել իր որոշումներուն գործադրութիւնը, հակառակ կապոյտ գդակաւորներու բանակին, որ «սարի պէս կանգնած» է իր կողքին :

Ու ահա՛ վերջին օրինակը :

Իսրայէլ Դեկտեմբեր 28ին յարձակեցաւ Պէյրութի օդակայանին վրայ եւ խորտակեց 13 օդանաւեր : ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդը միաձայնութեամբ դատապարտեց այս արարքը, խիստ բանաձեւով մը :

« Դատապարտութիւնը» ո՛չ մէկ փոփոխութիւն առաջ բերաւ Իսրայէլի կեցուածքին մէջ : Պատիժ չկար : Բանաձեւը հովին տուաւ :

Այս ընդվզեցուցիչ երեւոյթին դէմ է, որ ծառացաւ Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը, ուզելով պատժել յանցաւորը :

Աթէնքի մէջ երկու անպատասխանատու Արաբներ թեթեւ յարձակում մըն էին գործած հրէական օդանաւի մը վրայ, մէկ մարդ սպաննելով եւ մէկ աղջիկ վիրաւորելով : Լիբանանի կառավարութիւնը չէր սարքած այդ աննշան եղեռնափորձը, որ գործն էր Պաղեստինցի ֆէտայիներու :

Այս միջադէպին փոխ – վրէժը չէր կրնար ըլլալ Խալտէի օդակայանի յարձակումը, որ կանխամտածուած եւ մանրամասնօրէն ծրագրուած էր Իսրայէլի կառավարութեան եւ բանակին պատասխանատու վարիչներուն կողմէ : Համեմատութեան ոչ մէկ եզր Աթէնքի եւ Պէյրութի դէպքերուն միջեւ :

Զօր. տը Կօլի որոշումը Իսրայէլի հանդէպ խիստ պատիժի հանգամանք ունի եւ կոչուած է որոշ դադար տալու զինարշաւին եւ սահմանափակելու սպառազինութիւնները : Մանաւանդ սանձ դնելու մեծամոլական ախորժակներու :

Այժմ ամէն ինչ կախուած է Մեծերու բռնելիք դիրքէն :

Երեւոյթները ցոյց կուտան, որ Խ. Միութիւնը Ֆրանսայի պէս կը մտածէ արաբեւիսրայէլեան վէճը լուծելու համար :

Ի՞նչ կը մտածեն Միացեալ Նահանգներն ու Մեծն Բրիտանիան, որոնք քարիւղի հսկայ շահեր ունին արեւելեան կողմն աշխարհի :

Անհրաժեշտ է պահպանել խաղաղութիւնը՝ ամէն գնով :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

ՖՐԱՆՍԱ ԿԸ ԲԱՑԱՏՐԷ ԻՐ ԴԻՐՔԸ

ԻՍՐԱՅԷԼ ՎՐԴՈՎԱԾ Է

Նախարարաց հերթական խորհուրդը բաւական զբաղած է Միջին Արեւելքի հարցով եւ տեղեկատուութեան նախարարը, նիստէն ետք, մամուլին կարդացած է հետեւեալ զեկոյցը — « 1967էն առաջ, Ֆրանսա ամէն բան ըրաւ, օժանդակելու համար Իսրայէլի Պետութեան հաստատման եւ խաղաղ կազմակերպութեան : Այսպէս մեր երկիրը հայթայթեց անոր զինարարութեան կենսականը, որպէսզի կարենայ ապահովել իր պաշտպանութիւնը : Ըսել որ ֆրանսական քաղաքականութիւնը շատոնց է թշնամական է Իսրայէլի նկատմամբ շատ անճիշդ է : Կացութիւնը կը փոխուի այն վայրկեանէն երբ Իսրայէլ յարձակողական դիրք կը բռնէ, այսինքն 1967 Յունիսին, վեց օրուան պատերազմէն առաջ : Ֆրանսա չափաւորութեան իր խրատները, նոյնիսկ ազդարարութիւնները, բազմապատկեց երկու կողմերուն : Բայց պատերազմը ծագեցաւ : Իսրայէլն է որ նախայարձակ է եւ հողեր կը գրաւէ, զորս նախորդ կարգադրութիւնները իրեն չէին տուած : Հետեւանքներն են մէկ միլիոն գաղթականներու գոյութիւնը եւ մէկ միլիոն Արաբներու, որոնք կցուած հողերու վրայ կ'ապրին, եւ ասկէ կը զարգանայ իսկական արաբական դիմադրութիւն մը : «Ասոր դիմաց, ի՞նչ ըրաւ Ֆրանսա : Պատերազմի վերջին օրերուն, ամպարկօն ամբողջական է : Յետոյ, Ֆրանսա կ'որոշէ դադրեցնել միրաժներու յանձնումը, որովհետեւ այդ օդանաւերը յարձակումներու խորհրդանիշն են եւ անոնց դերը շատ կարեւոր եղած է պատերազմին ատեն : Բայց այդ միակ որոշումն է : Որովհետեւ կը շարունակենք փոխարինման կտորներ եւ այլ կազմածներ տալ, ի մասնաւորի՝ Թռաններ : Գործակցութեան այս դիրքը, ծանօթ բոլորին, չգնահատուեցաւ Իսրայէլի մէջ, ոչ մէկուն կողմէ : Պէյրութի օդակայանին վրայ կատարուած գործողութիւնը — միաձայնութեամբ դատապարտուած Միացեալ Ազգերու Ապահովութեան Խորհուրդին եւ համայն աշխարհի կողմէ — Ֆրանսական կառավարութեան անընդունելի, անորակելի կը թուի : Այս խնդիրը կապեցին Աթէնքի օդակայանի եղեռնափորձին : Արդ, բաղդատելի չէ : Մէկ պարագային մէջ, հարցը կը վերաբերի արարքի մը, կատարուած գաղտնի կազմակերպութեան մը պատկանող մարդու մը կողմէ : Միւս պարագային մէջ պատրաստուած գործողութիւն մըն է Պետութեան մը կողմէ, զինուորական տարրերով փոխադրուած ֆրանսական կազմածներով ուրիշ Պետութեան մը քաղաքային հաստատութեանց դէմ : Այս իրողութիւնը մղեց Ֆրանսան, որ անմիջական որոշում տայ, ամբողջական ամպարկոյի որոշումը զինուորական կազմածներուն վրայ : Ինչո՞ւ այս որոշումը : Որովհետեւ չենք ուզեր որ պատերազմը տարածուի եւ արիւնալի քաոս մը տեղաւորուի Միջին Արեւելք : Ֆրանսական դիրքը վէճի շատ նիւթ դարձաւ մեր երկրին ներսը : Բայց նկատելի է եւ նկատուեցաւ որ իսրայէլեան ազդեցութիւնները զգալի են տեղեկատուութեան մօտ շրջանակներուն մէջ» :

Կ'արժէ հոս ընդմիջել այս զեկոյցը, անդրադառնալու համար այն հակազդեցութեան որ ծագած է մամուլի շրջանակներուն մէջ այս ակնարկութեան պատճառով : Արդարեւ, առաջինը՝ Մոնտ է որ արտատպելով վերոյիշեալ զեկոյցը հետեւեալ խմբագրական ծանօթութիւնը կ'աւելցնէ .— « Այս անսովոր եւ նախատինքի սահմանին հասած ամբաստանութիւնը ճշդումներու կը կարօտի կառավարութեան կողմէ «իսրայէլեան ազդեցութեանց» բնոյթին եւ «տեղեկատուութեան մերձաւոր շրջանակներու» մասին» : Նոյն ոճով կ'արտայայտուի Ֆիկառօ «ի՞նչ կ'ուզեն ըսել» խորագրելով իր բողոքը : Օռոռ «հակահրէութեան» կը վերագրէ այդ նախադասութիւնը եւ խմբագրականին մէջ ալ կը ծանրանայ այդ կէտին վրայ : Նոյնն է պարագան գրեթէ բոլոր թերթերու : Մնաց որ զեկոյցին ընդհ. բնոյթին առթիւ ալ մամուլին եւ քաղաքական անձնաւորութեանց (ոչ միայն ընդդիմութեան) հակազդեցութիւնը շատ բուռըն է եւ բոլորը հակահրէութեան մասնաւոր նշաններ կը գտնեն այս դիրքին մէջ :

Իր շարունակութեան մէջ, զեկոյցը կը շեշտէ .— « Ի՞նչ է մեր քաղաքականութիւնը ապագային համար : Հաստատումը մը տեւական խաղաղութեան մը աշխարհի այդ մասին մէջ : Կրնայ հիմնուիլ միայն ապահովութեան խորհուրդի Նոյեմբեր 67ին միաձայնութեամբ քուէարկած բանաձեւին գործադրութեան վրայ եւ որուն տուեալներն են .— Գրաւուած հողերու պարպում, ապահով եւ ճանչցուած սահմաններու հաստատում, նաւարկութեան ազատութիւն, կանոնագրութիւն մը գաղթականներուն եւ մանաւանդ երաշխաւորութիւն մը այս ամբողջին համար » :

Իսրայէլ, բնականաբար, կատղած է ոչ միայն այս ամբողջին համար, այլեւ անոր համար որ Ֆրանսա թէ զէնքերը չի տար եւ թէ կը մերժէ վերադարձնել այն հինգ հարիւր միլիոն Ֆրանքը զորս Իսրայէլ վճարած է իբրեւ փոխարժէք եւ զոր կը պահանջէ : Լեւի Էշքոլ «անպաշտպանելի» կը գտնէ Ֆրանսայի դիրքը եւ յոյս կը յայտնէ թէ ֆրանսական ներկայ ժամանակաւոր քաղաքականութիւնը չի վնասեր երկու երկիրներու աւանդական բարեկամութեան :

× Կեդրոնի պարագլուխ՝ Ժաք Տիւհամէլ բողոքելով Իսրայէլի դէմ առնուած քայլին համար կարգ մը հարցումներ կ'ընէ կառավարութեան, ի շարս որոնց՝ Ա) ճիշդ է՞ որ Ֆրանսա զէնք հայթայթած է, վերջերս, սէուտական Արաբիոյ Բ) Եգիպտոսի, Գ) Իրաքի առաջարկած է ծախել 54 միրաժ եւ տասը հատ ալ ծախած է Լիբանանի :

× Խորհ. Միութիւնը խաղաղութեան նոր ծրագիր մը ունի Միջին Արեւելքի համար, ուր կ'առաջարկէ Երուսաղէմի միջազգայնացումը, Միացեալ Ազգերու հովանիին տակ :

« ՀԱՅ ԳԱԼԼԱՍԸ »

Այս խորագիրը կը գործածէր «Օռոռ» Հինգշաբթի օրուան իր թիւին մէջ, Տիկին Աստղիկ Տէօէեանի համար, որ յաջողութիւն մը եղած է Պորտոյի օփերային մէջ, Օթելլոյի Տէզտէմոնայի դերով : Թերթը, որ երգչուհիին նկարն ալ հրատարակած է իր գնահատական խօսքերը չի սակարկեր : Տիկին Տէօէեան, Փուչինիի Պոհէմին Միմիի դերով ալ շատ յաջողութիւն գտած է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ դահլիճին կազմութիւնը յանձնուեցաւ Ռաշիտ Քարամէի :

ՍԱՅԳՈՆԻ մէջ Զօր. Քի յայտարարած է թէ պատրաստ են (հարաւային Վիէթնամը) նստելու ժողովին սեղանին, ինչ ալ ըլլայ անոր ձեւը : Կը կարծուի թէ Սայկոն աւելի ճկուն դիրք պիտի բռնէ :

ՄԱՏՐԻՏԷՆ հասած լուրերու համաձայն Ֆրանքօ պատրաստ է վճռական քայլ մը առնելու միապետական վարչակարգը վերահաստատելու համար Սպանիոյ մէջ : Կը կարծուի թէ օրինաւոր գահաժառանգ պիտի հռչակէ Խուան Կարլոս տը Պուրպոնը :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՕԼ Պրըթանիը պիտի այցելէ Յունուար 31, Փետրուար 1 եւ 2ին : Նախքան այդ բաւական ձերբակալութիւններ կը կատարուին ինքնավարութիւն կամ ազատագրում պահանջող շրջանակներուն մէջ : Բաւական զէնք ալ գտնուած է : Ձերբակալուածներուն մէջ կրօնաւորներ կան :

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՆՊԱՍՏՆԵՐԸ յաւելում պիտի կրեն Ապրիլ մէկէն սկսեալ, եւ վերարժեւորուին այս ամառ : Կարգ մը յաւելումներ պիտի ըլլան նաեւ «միակ ամսականի» վրայ ըստ երախաներու թիւին : Տը Կօլ մտահոգ է որ ծնունդներու թիւը նուազած է Ֆրանսայի մէջ եւ կ'ուզէ քաջալերել ծնունդները :

ՀԱՅ ՄԱՐՄՆԱԿՐԹԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՍՏՈՂ

ՌԱՀՎԻՐԱՆԵՐ ԵՒ ՅԱՌԱՋԱՊԱՀՆԵՐ

ՎԱՐԱԳ ՓՈՂԱՐԵԱՆ

Ահա՝ Ջերազներու, Բաջունիններու սեռունդին ուրիշ մէկ ներկայացուցիչը, որ երկար տարիներ Փութպոլի սիրահար եւ երիտասարդ մարզիկներու խաղալն ու տիպարը եղած է :

1938ին, ճիշդ Հ · Մ · Ը · Մ ·ի քսանամեակի տարեդարձին, իր աչքերը կը փակէր Պոլիս, ուր մնացած էր չատերուն արտագաղթէն ետք ալ ու չարունակած, ամէն առթիւ իր աջակցութիւնն ու քաջալերութիւնը բերել հայ երիտասարդ մարզիկներուն :

Բայց իր բուն գործունէութիւնն ու համբաւը կը սկսի շատ աւելի հինէն, երբ « Սանթրալ»ին կը յաջորդէր «Տորք» փութպոլի ակումբը, որուն ամէնէն հին անդամներէն մին եղաւ :

Բնիկ Շապին Գարահիսարցի ,եւ բուն անունով Զուռնաճեան՝ ու ապա Սիրունիի կնքահայրութեամբ հայացուած Փողարեանի, Վարագ եղաւ մեր Փութպոլի յառաջապահներէն եւ մարզական կեանքին ամէնէն արժէքաւոր ու հաւատարիմ ներկայացուցիչներէն մին :

Ան ոչ միայն յատկանշուեցաւ բացառիկ կերպով այս երկու ճիւղերուն մէջ, այլ մանաւանդ եղաւ, հոգեկան ու բարոյական առողջ ու ազնիւ զգացումներով օժտուած տիպար «սբորթմէն» մը :

Իր յիշատակը, հակառակ փոքր տարիքիս, կը պահեմ դեռ 1909 – 10ի շրջանէն, իբրեւ «Տորք»ի պաշտպանողական գիծին անպարտելի սիւնը :

Ամէն անգամ որ «Տորք»ը միջազգային կարեւոր մրցում մը ունենար, Վարագի բաղձալի ներկայութիւնը ոչ միայն կը նպաստէր իր ընկերներուն բարոյականը բարձր պահելու, այլեւ ազդակ մըն էր ապահովելու խումբին յաղթանակը : Միջազգային բոլոր համբաւաւոր փութպոլիստները, այդ շրջանին Վարագի պաշտպանողական ու յարձակողական խաղէն սոսկացած էին: Ինք անխորտակելի ժայռ մըն էր ուրկէ անդին փութպոլի գնդակը կարելի չէր անցընել:

Խաղի մէջ որքան տոկուն, վճռական ու խիզախ, նոյնքան հեզ, անձնուէր ու համակրելի էր ընկերական կեանքի մէջ: Իր անձն ալ օրինակ կը ծառայէր իբրեւ անշահախնդիր, ուղղամիտ ու պարկեշտ մարզիկի տիպար :

Վարագ, իր մարզական ընդունակութիւնը զարգացուցած է, իր ուսանողութեան շրջանին , Ռոպըրթ Գոլէճի մէջ : Ամերիկեան այն հաստատութիւնը՝ որ Մերձաւոր Արեւելքի միջազգային մարզական շարժման առաջնակարգ վառարանը եղած է եւ ուրկէ հասած են մեր լաւագոյն մարզիկները: Վարագ անոնց մէջ իր փայլուն տեղը ունէր, մասնաւորաբար ուժը յատկանշող մրցումներու մէջ, ինչպէս երկաթ նետել, քար, սկաւառակ, նիզակ նետել, բայց նաեւ ճկունութեան, ինչպէս՝ երկարութիւն եւ ձողով ցատկել, որոնց բոլորին մէջ ալ անժխտելի արժանիքներ ի յայտ բերաւ :

Պատերազմէն ետք, եղաւ Հ · Մ · Ը · Մ ·ի կեդրոնի մարզական շարժումի եւ մասնաւորաբար Փութպոլի գլխաւոր վարիչներէն մին, միաժամանակ ինք ալ շարունակելով մասնակցիլ Փութպոլի եւ մարզական խաղերու, ինչպէս նաեւ Հ · Մ · Ը · Մ ·ի ոլիմպիականներուն, նախ իբրեւ մրցորդ՝ — հակառակ Թարմ ու նորահաս արժէքաւոր ուժերու մասնակցութեան — ու ապա իբր դատաւոր :

Մասնաւորաբար Հ · Մ · Ը · Մ ·ի Փութպոլի ճիւղին իբր ընդհանուր խմբապետ , մեծ զարկ տուաւ մասնաճիւղերու մէջ Փութպոլի խաղին զարգացման ու կազմակերպեց միջմասնաճիւղային Փութպոլի մրցաշարք մը՝ (Թուրնուա) որ վերջացաւ Բերա – Շիշլի եւ Գում Գափու խումբերու յաղթանակով :

Բացի « Հայ Սկաուտ»ի մէջ իր շահեկան յօդուածներէն, գրած է նաեւ Փութպոլի խաղին օրէնքներն ու նրբութիւնները բացատրող գրքոյկ մը :

Ինք եղաւ նոյնպէս մարզանքի ուսուցիչ եւ այդ հանգամանքով գնաց Կիլիկիա, ուր տեղւոյն երիտասարդութիւնը ոգեւորեց :

Հայ մարզական աշխարհը ընդհանրապէս եւ Հ · Մ · Ը · Մ ·ը մասնաւորապէս հպարտ են Վարագի նման հոգիով ու մարմնով տիպար մարզիկով մը որ հայ նորահաս սերունդին վերելքին մէջ իր գնահատելի աշխատանքը կատարած է, առանց խօսելու դեռ Ռոպըրթ Գոլէճի մէջ, իբրեւ մեքենագէտ ուսուցիչ իր հասցուցած սերունդին մասին :

Վարագի յիշատակն ալ անմոռանալի պիտի մնայ բոլոր անոնց համար, որոնք զինքը ճանչցան : Ճանչցան ու սիրեցին իր անշահախնդիր նկարագիրը, առողջ բարոյականը ու մաքուր սիրտը :

ԳՐ · ՃՕԼՕԼԵԱՆ

ՆԻՒԹԵՐ ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

ՀԱՅ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԱՐՈՒԵՍՏԸ

(Բ · եւ վերջին մաս)

Քաղաքային երգարուեստի ստեղծման ու կենցաղավարման պայմանները իրենց առանձնայատկութիւններով կեանքի են կոչել այդ երգարուեստի երաժըշտական խիստ յատուկ ոճը :

Քաղաքային Փոլքլորին բնորոշ է երաժըշտական ոճի բազմազանութիւն եւ սակաւ միասնականութիւն : Որ հայ քաղաքային երաժշտական ստեղծագործութիւններում ազգային ինքնատիպութիւնը այնպէս ցայտուն չէ, ինչպէս օրինակ, գեղջկական երգերում՝ անժխտելի է: Հայ քաղաքային երգարուեստում ազգայինը հանդէս է եկել ժողովրդական երաժշտութեան այլ տեսակների՝ գեղջկականի, աշուղական – գուսանականի, ինչպէս նաեւ տաղային արուեստի, երբեմն էլ հոգեւոր երաժշտութեան առանձնայատկութիւնների միջնորդութեամբ :

Հայ քաղաքային երգարուեստը , այնուամենայնիւ , ինքնուրոյն եւ ինքնատիպ է իր մի շարք առանձնայատկութիւններով : Գլխաւոր յատկանիշներից մէկը ձայնի ելեւէջը տարբեր ակունքների ստեղծագործական խառնուրդ է: Ըստ որում այդ հոլովոյթը տեղի է ունեցել տարերայնօրէն, կապուած ժողովրդի երգաստեղծութեան բնատուր շնորհքի հետ : Ոճական տարբեր տարրերը քաղաքային ստեղծագործութեան լաւագոյն նմոյշներում օրգանապէս միահիւսուել են, ներթափանցել միմեանց մէջ, միշտ պահպանելով ազգային երաժըշտութեան գոյնը : Այդ ձեւով քաղաքային երգարուեստում դրսեւորուել է ոչ միայն ազգային ինքնատիպութիւնը, այլեւ տեսակի ինքնօրինակութիւնը :

Քաղաքային երգարուեստում կան նախասիրած լադային տեսակներ, լադային կառուցուածքը ինքնօրինակ պարզ է ,կադանսները ու բարձրակէտը՝ աւելի որոշակի : Ի տարբերութիւն գեղջկականի , հայ քաղաքային երգերին բնորոշ է ընդարձակ հնչիւնածաւալը , մեղեդիի շարժումը երկարաձիգ է, ծաւալւում է մեծ թռիչքներով: Համեմատաբար աւելի յստակ ու որոշակի է նաեւ այդ երգերի ձեւի կառուցուածքը : Այս բոլորը առաջին հայեացքից կարող են ոչ այնքան նշանակալից առանձնայատկութիւններ թուալ , սակայն հէնց սրանց միջոցով է գոյանում քաղաքային եղանակների ինքնօրինակ ձայնի ելեւէջը, որի շնորհիւ առաջին իսկ ունկնդրումից դրանք տարբերւում են գիւղական եղանակներից : Ընդհանուր առմամբ քաղաքային երգերի եղանակները աւելի ճակատային են, աւելի բացայայտ չեշտ ունեն, աւելի ճկուն ու կանտիլենային են եւ, այս ամէնի հետեւանքով, աւելի հեշտ ընկալւող են ու ժողովրդական :

Հայ քաղաքային երգարուեստի առանձնայատկութիւններից մէկը երաժշտական տարբեր մշակոյթների օրինաչափութիւնների խաչաձեւումն է: Ի դէպ, այդ հոլովոյթը ազգային երաժշտութիւնը մօտեցնում է համաշխարհային երաժշտական արուեստին: Սրա որոշակի արտայայտութիւնն են քաղաքային արուեստի այն նմոյշները , որոնց մեղեդիներն ունեն հարմոնիկ հենք (եւրոպական առումով), մի բան , որ նոր երեւոյթ էր հայ ժողովրդական երաժշտութեան մէջ :

Այդ սկզբունքով գոյացած մեղեդիները նոր առանձնայատկութիւններ հաղորդեցին քաղաքային երգերին : Եւրոպական մաժէօր եւ մինէօր լադերի օգտագործում՝ նրանց տիպական արտայայտութիւններով :

Եւրոպական երաժշտութեան սկզբունքների ներթափանցումը, անշուշտ, ինչ որ չափով թուլացնում է քաղաքային երգարուեստի ազգային ցայտուն ինքնատիպութիւնը : Սակայն միեւնոյն ժամանակ այդ երեւոյթը նոր արտայայտչամիջոցներով հարստացրել է ազգային ժողովրդական մշակոյթը : Եւ այն դէպքում, երբ եւրոպական սկզբունքների եւ ազգային աւանդների զուգորդումը իմաստաւորուած է, երբ լայնօրէն ընդունուել է ժողովրդի կողմից, ձեռք բերել երկարակեցութիւն եւ դարձել ազգային ժողովրդական երաժշտութեան մասնիկը : Այնպիսի երգեր, ինչպիսիք են «Արաքսի արտասուքը» , «Երազը», «Ծիծեռնակը», «Երբ ալեկոծ ծովի վրայ» եւայլն, իրենց այսօրուայ գոյութեամբ կարող են աստուածի ապացոյցը լինել : Այս օրինաչափութիւններով գոյացած լաւագոյն նմոյշներն աչքի են ընկնում բարձր գեղարուեստականութեամբ , երաժշտական կերպարների ցայտունութեամբ ու համոզչութեամբ, մեղեդիական բազմազանութեամբ, որոնց մեծ մասում խօսքն ու երաժշտութիւնը օրգանական միասնութեան մէջ են : Այդպիսի նմոյշներից են «Մաճկալ», «Դարդըս լացէք», «Արագն եկաւ», «Արի գութան», «Հայոց աղջիկներ», «Համեստ աղջիկ», «Լուսնակ գիշեր», «Առ սիրուհիս» եւ շատ ուրիշ երգեր : Այն հանգամանքը , որ այդ երգերի մի զգալի մասը ստեղծուած է բանաստեղծների գործերով, դրանց չի զրկում ժողովրդական լինելու իրաւունքից : Սա քաղաքային երգարուեստի յատկանիշներից մէկն է, մանաւանդ որ այդ բանաստեղծութիւններում

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ · ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Այդ անպիտանը անշուշտ գիտէր Ֆաթմային փախած ըլլալը եւ մեր քիթին խնդալ ուզեց պարզապէս, գոչեց ձեռքը գրասեղանին զարնելով:

Խեղճ ոստիկանապետը շուարած կը դիտէր իր մեծաւորին ցասումը առանց կարենալ խօսք մը գտնելու: Երբ Շէֆիք փաշա քիչ մը հանդարտեցաւ, այն ատեն միայն համարձակեցաւ ըսելու .

— Փաշա էֆէնտի, գուցէ մեր հոն գըտած աղջիկը կրնայ օգտակար ծառայութիւն մը մատուցանել:

— Այո, խուլ եւ համր աղջիկ մը, գոչեց փաշան, մեղք որ կոյր ու կաղ ալ չէ եղեր միեւնոյն ատեն, որպէսզի կատարեալ ըլլար...:

Պաշտօնեան գլխիկոր՝ չպատասխանեց:

Շէֆիք փաշա, սրահին մէջ քանի մը անգամ վեր վար քալելէ ետք, յանկարծ ըսաւ.

— Հոս բեր տեսնեմ սա աղջիկը:

Ոստիկանապետը անյայտ եղաւ եւ վայրկեան մը ետք երեւցաւ գեղանի մանկուհիին հետ:

Շէֆիք փաշա, որուն բարկութիւնը տակաւին չէր անցած, խոժոռ ու դաժան ակնարկով մը վերէն վար չափչփեց խեղճ աղջիկը որ զարմացկոտ աչքերով իրեն կը նայէր, կարծես ջանալով գուշակել անոր ցասումին պատճառը:

— Ի՞նչպէս կը համարձակիս խուլ ու համր ձեւանալ, պոռաց նախարարը մանկուհիի երեսին՝ սպառնալից իր բազուկը շարժելով, կը կարծե՞ս որ այդ ձեւով կրնաս մեզ խաբել... ես քու լեզուդ շատ դիւրաւ կրնամ բանալ տալ, շուտ պատասխանէ տեսնեմ հարցումներուս... ի՞նչ է քու անունդ:

Աղջիկը, բերանը կխսարայ, պիշ պիշ կը նայէր նախարարին, առանց յուզումի ամենափոքր նշան մը ցոյց տալու:

— Փաշա էֆէնտի, ըսաւ պաշտօնեան ցած ձայնով. ես ալ ձեր վսեմութեան պէս նախ կարծեցի թէ գործին մէջ խաբէութիւն կար, բայց յետոյ համոզուեցայ որ իրաւցնէ ոչ կը լսէ, ոչ կը խօսի:

Նախարարը չպատասխանեց, դէպի գրասեղանը ուղղուեցաւ, գզրոցներէն մին բացաւ, մէջէն ռեվոլվէր մը հանեց եւ անոր փողը աղջկան ուղղելով, նոյն ըսպառնալից ձայնով գոչեց.

— Եթէ չխօսիս, հիմա այս զէնքովս գլուխդ կը ջախջախեմ...:

Աղջիկը, ահարեկ շարժումով մը, երկու ձեռքերը երեսին տարաւ եւ ճիչ մը արձակեց:

— Խօսէ, կրկնեց փաշան, միշտ զէնքը անոր ուղղած:

Մանկուհին ետ ետ երթալով սկսաւ արտասուել:

Շէֆիք փաշա տեսաւ որ իր փորձը անյաջող ելաւ, ձեռքը վար առաւ եւ գնաց ռեվոլվէրը պահելու:

— Իրաւունք ունիս ըսաւ իր ստորադասեալին, այս աղջիկը իրաւցնէ համր է:

Աղջիկը կ՚երեւայ որ հասկցաւ թէ իրեն եղած բոլոր սպառնալիքները փորձեր էին զինքը խօսեցնելու համար: Լացը իսկոյն դադրեցուց, ձեռքերը երեսէն վար առաւ եւ սկսաւ ժպտիլ իր անուշ, յանկուցիչ ժպիտով:

Ինչպէս ըսինք, այս տարօրինակ մանկուհին այնպիսի տարօրինակ հմայք մը ունէր, որուն կարելի չէր դիմադրել: Նախարարը ինքն ալ իր կարգին ազդուեցաւ անկէ, ինչպէս ազդուած էր ոստիկանապետը: Զզջաց իր քիչ մը առաջուան կոշտ վարմունքէն եւ ուզեց դարմանել զայն: Փափկութեամբ մօտեցաւ աղջկան, ձեռքէն բռնեց, բերաւ աթոռի մը վրայ նըստեցուց եւ աշխատեցաւ զայն բոլորովին հանդարտեցնել:

Յետոյ, դառնալով ոստիկանապետին, ըսաւ.

— Այս աղջիկը չենք կրնար բանտարկել կամ ոստիկանատան մէջ պահել, մանաւանդ որ իր վրայ որեւէ ամբաստանութիւն չկայ եւ գուցէ բոլորովին անմեղ է: Այսուհանդերձ չենք ալ կրնար զինքը թողուլ որ երթայ, առանց որոշապէս հասկնալու թէ ի՞նչ պարագաներու տակ Ֆաթմայի տունը կը գտնուէր...:

— Եթէ հրաման կ՚ընէք, զինքը իմ տունս հիւրընկալեմ, մինչեւ որ խնդիրը լուսաբանուի, ըսաւ պաշտօնեան փութկոտութեամբ:

— Քու տունդ շատ յարմար չէ, պատասխանեց փաշան թեթեւ քմծիծաղով մը, լաւագոյն է որ այժմ իմ տունս տանիմ:

— Ինչպէս ձեր Վսեմութիւնը պատշաճ կը դատէ:

— Այո, այո, վճռեց փաշան յայրատ ակնարկ մը նետելով գեղանի աղջկան վըրայ, ամէնէն յարմարն այս է :

Արդարեւ, կէս ժամ ետքը, Շէֆիք փաշա, մանկուհիին հետ կառք նստած՝ ուղղուեցաւ իր բնակարանը, ուր զայն կինեբու խնամքին յանձնելէ ետք, ինք գնաց Եըլտըզ իր օրական համարը տալու իր վեհափառ տիրոջը:

Բնականաբար օրուան կարեւոր դէպքերէն մին այս խուլ համր աղջկան պարագան էր, զոր նախարարը մանրամասնօրէն տեղեկագրեց Ապտիւլ Համիտի:

Սուլթանը հաղիւ թէ այդ խորհրդաւոր աղջկան գոյութիւնը լսեց, իսկոյն հրամայեց որ զայն պալատ փոխադրեն:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(26 – Շար.)

հեղինակները օգտագործել են ժողովրդական մոթիֆներ: Ժողովրդական լինելու իրաւունքից չի զրկում նաեւ այն հանգամանքը, որ դրանցից մի քանիսի եղանակները վերագրւում են հեղինակների, այդ երգերը, որ ունեն հեղինակ, բայց ոչ անհատականութեան ցայտուն կնիք, ըստեղծուել են երաժշտական կենցաղում տարածուած ձայնի ելեւէջների պաշարի հիման վրայ եւ իրենց վերջնական ձեւը ստացել ժողովրդական բանաւոր ստեղծագործութեան ընթացքում:

Զգայնութեան երանգը, որ քաղաքային որոշ երգերի բնորոշ գծերից է, երաժըշտական նպատակայաց միջոցներով գոյացած լաւագոյն նմոյշներում մնալով չափի սահմաններում, չի խանգարում առողջ տրամադրութիւնների արտայայտմանը՝ լինի տխրութիւն թէ ուրախութիւն, ոգեւորութիւն, կարօտ թէ հրճըւանք:

ԺԹ. – Ի. դարերի քաղաքային երգարուեստի գեղարուեստական արժանիքների մասին խօսելիս չի կարելի չնշել նաեւ այն, որ այդ երգարուեստը որակական իր նոր ձեւի մէջ հայ քաղաքային երգաստեղծութեան դարաւոր աւանդների յարատեւումն է: Պատմական անբարենպաստ իրադրութիւնների հետեւանքով հայ ժողովուրդը զուրկ է եղել իր հին եւ միջնադարեան քաղաքային երաժշտութեան ոճական առանձնայատկութիւնները լայնօրէն պահպանելու, անմիջականօրէն շարունակելու եւ զարգացման նոր աստիճանի բարձրացնելու հնարաւորութիւններից: Այս պայմաններում, ԺԹ. – Ի. դարերի հայ քաղաքային ստեղծագործութիւնը նոր օրինաչափութիւններով պահպանել է ժողովրդական երգի նշանակութիւնն ու դերը հայ քաղաքացու կենցաղում: Երգ, որ գրսեւորում է դարաշրջանի տրամադրութիւնները, ժողովրդի բնաւորութիւնը, բարքերն ու սովորոյթները, որոնք քաղաքացու հոգեւոր կեանքի ու կենցաղի կարեւորագոյն մասը կը կազմեն:

ԺԹ. – Ի. դարերի հայ քաղաքային երգարուեստի գեղարուեստական արժանիքների անվիճելի վկայութիւն է նաեւ դրա մասնակցութիւնը ազգային երաժշտական լեզուի ձեւաւորման եւ զարգացման մէջ:

ԺԹ. – Ի. դարերի հայ քաղաքային երգարուեստն իր այս յատկանիշերով, անկասկած, արժանի տեղ ունի ազգային ժողովրդական երաժշտական մշակոյթում: Այդ երգարուեստի գիտական հաւաքումը, ձայնագրումն ու ուսումնասիրութիւնը, խիկալէս, կարեւոր եւ անյետաձգելի խնդիր է:

Ա. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՓՈԼԻ ՓՈՐՁԱՆՔԸ

Ա.

Մինչեւ վերջերս մեր բանասէրները մասնաւոր ուշադրութիւն չէին դարձուցած Յակոբ Պարոնեանի գրական ժառանգութեան մէկ ինքնատիպ հատուածին՝ հայատառ թուրքերէն ստեղծագործութեան վրայ:

Նորութիւն չէր անշուշտ այն փաստը, որ մեծ երգիծաբանը թուրքերէն լեզուով ալ գրած էր, սակայն, նորութիւն է այն իրողութիւնը, որ Պարոնեանի հայատառ թուրքերէն, մասամբ նաեւ արաբատառ թուրքերէն գործերէն քանի մը հատը կը կազմեն անոր գրական ժառանգութեան շատ արժէքաւոր մէկ հատուածը:

Յատկապէս բացառիկ տեղ կը գրաւէ երգիծական գրութիւններու այն շարքը, որ լոյս տեսած է «Մեղու»ի մէջ՝ «Ալաֆրանկա» ընդհանուր խորագրով:

Ստորեւ Գառնիկ Ստեփանեանի թարգմանած Պարոնեանի «Ալաֆրանկա» շարքէն նմոյշ մը:

×

— Մարկոս աղա, անգամ մը ցած նայէ, սա դիմացէն անցնող չէք երիտասարդը կը ճանչնա՞ս:

— Աստուած պելան տայ, բարով խէրով ճանչնայի:

— Եղբայր, դուն ալ բնաւ լաւ բան չես ըսեր: Ի՞նչ ունի հիմա այդ երիտասարդը կուրծքին ոսկի ժամացոյց, ոսկի շղթայով, մատը՝ ադամանդեայ մատանի, քթին վրայ ադուոր ակնոց, վրան գլուխը նոր ու մաքուր, երեւցածին նայելով՝ հարուստի զաւակ ըլլալու է:

— Չէ, եղբայր, հարուստի զաւակ չէ, հայրը ապրուստէն դժգոհ մարդ մ'է, ինքը ըսես՝ պարապ–սարապ պտըտողներուն գլխաւորը:

— Պարապ – սարապ պտըտողը այսքան չէք կրնա՞յ հագուիլ:

— Որքան չէք հագուած տեսնաս՝ գիտցիր, որ ատոնք բոլորն ալ պարապ պտըտողներ են:

— Ըսել է պարապ պտըտողները բոլորէն շատ կը վաստկին: Անանք է նէ՝ մենք ալ խանութնիս գոցենք, պարապ պտըտինք, քանի որ պարապ պտըտիլը շահաւոր է:

— Չէ, եղբայր, ատոնք քսակհատ, խաբեբայ ըլլալով՝ ասկէ անկէ պարտք կ'առնեն, աս ու ան կը խաբեն:

— Քեզի՞ ալ խաբած է, ինչ ըրած է, որ այդքան բարկացած կը խօսիս: Ատանկ ըլլալու է, որ աչքերը պատուհանին վըրայ էր:

— Ինծի ալ ուրիշ տեսակ խաբել ուզեց, բայց չի կրցաւ: Պատմեմ տէ լսէ: Անցած օր շատ ցուրտ ըլլալուն՝ շուկայ չելայ: Ծաշէն ետքը սենեակս քաշուած՝ աշխարհիս գործերուն վրայ կը մտածէի: Մէյ մըն ալ տեսնամ՝ դուռը բացուեցաւ, աղջիկս ներս մտաւ: Ի՞նչ կայ հարցուցի նէ՝ ձեզի գաղտնի ըսելիք մը ունիմ, ապա, պապա, ըսաւ: Շատ աղէկ, ըսէ ըսինք նէ՝ կը քաշուիմ կոր, ըսաւ: Մի քաշուիր ըսինք նէ՝ կ'ամչնամ կոր, ըսաւ: Մի ամըչնար ըսինք նէ՝ կը վախնամ կոր, ըսաւ: Մի վախնար ըսինք նէ՝ բերանս առաջ չերթար որ ըսեմ, ըսաւ: Անանկ է նէ դուրս ելիր ըսելուս չի մնաց, ծունկերուն վրայ իյնալով՝ երկու ձեռքերը իրարու զարկաւ եւ «հայրիկ, կրակը ներսէն բռնկեր է», ըսած չըսած՝ — աճապա տուներնիս կը վառի՞, մտածեցի, ցատկեցի ոտքի. «կրակը տանիքը առեր է, խորովեր է», — ըսաւ, արդեօք մեր կընիկը քեպապ ընելիքէն՝ տան տանիքը կըրակի՞ է տուեր, ըսելով ինքզինքս դուրս նետեցի: Խոհանոց մտայ, տեսայ որ բան մը չի կայ, հազար ու մէկ բան մտքէս անցաւ, արդեօք բարեկամներէս մէկուն տո՞ւնն է վառուեր մտածեցի եւ իրողութիւնը լաւ մը հասկնամ ըսելով՝ նորէն վեր ելայ եւ հարցուցի մեր աղջկան, թէ ո՞ւր է կրակը, քանի՞ տուն է վառեր, թուլումպաճիները հասե՞ր են: Վերջապէս հասկցանք, որ մեր աղջիկը, — Աստուած պելան տայ, դեւնին տակը անցնի, — մէկը սիրեր է տէ …

— Աղջիկ մը առանց հօրը կամքը հարցընելու ելլայ երիտասարդ մը սիրէ՜ …

— Սիրեր է տէ ատիկա հաս …

— Ըլլալո՞ւ բան է ասիկա.

—Կըցընել ու …

— Ո՞վ կը համ …

— Ջերէ, տէ

— Բէ …

— Շիտակ …

— Բէ … եղ …

— Ըսելու …

— Բայը …

Չի համարձակիր եղեր: Գործը բանաստեղծութեան է կապեր եւ խնդիրը զօրացնելու համար՝ կրակէն է սկսեր: Այս կրակը սիրտին մէջ է եղեր:

— Հիմքէն քանդելու է, եղբայր, որ ուրիշ սիրտեր ալ չի վառէ:

— Խորովածն ալ աղջկանս սիրտն է եղեր: Վերջապէս, ահա հիմա ասկէ անցնող երիտասարդին սիրահարուած է եղեր:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

1724ի դարնան պարսկահայ ծանօթ առեւտրական եւ հանրային գործիչ Եղիա Կարնեցի Մուշեղեանի գլխաւորած պատուիրակութիւնը Իրանի շահ Թահմազի եւ բեք հրովարտակները պիտի յանձնէր Աւստրիոյ կայսեր, Ֆրանսայի թագաւորին, Հռոմի Պապին, ինչպէս նաեւ Էհտիմա Դոլլի պաշտօնագիրը՝ ցարական արքունի դիւանապետ Իշխան Գոլովկինի:

Եղիա Կարնեցի նախ կ'որոշէ այցելել Պետերբուրգ, ցարական արքունիքին յանձնել պաշտօնագիրը եւ ապա անցնիլ Եւրոպա: Ռուսիա այցելելու անոր գըլխաւոր նպատակն էր տեսակցիլ Պետրոս Մեծի հետ եւ գաղտնի բանակցութիւններ վարել՝ հայ ժողովուրդը պարսկական, թրքական լուծէն ազատագրելու համար: Սակայն դրպարտութիւններու հետեւանքով կը ձերբակալուի ռուս կառավարութեան կողմէ եւ բանտ կը մնայ 12 տարի: Յետագային՝ ազատ կ'արձակուի:

Եղիա Կարնեցիի արխիւին մէջ առանձնապէս կարեւոր պատմական արժէք կը ներկայացնեն 1718 – 1724 թուականներուն գրուած նամակներուն պատճէնները, որոնք կարեւոր տեղեկութիւններ կը պարունակեն Մերձ. Արեւելքի տնտեսական, քաղաքական եւ ընկերային կեանքի մասին: Գրեթէ չկայ քիչ թէ շատ կարեւոր քաղաքական հարց կամ իրադրութիւն, որ արտայայտուած չըլլայ այդ նամակներուն մէջ: Միջանկեալ տեղեկութիւններ կան նաեւ Մերձ. Արեւելքի հայ գաղթավայրերու, անոնց բնակչութեան, զբաղումի մասին եւայլն:

Օգտակար աշխատանք կատարած են Աշոտ եւ Ռաֆայէլ Աբրահամեանները՝ կազմելով եւ հրատարակելով Եղիա Կարնեցիի չորս ստուարածաւալ մատեաններէն քաղուած պատմական արժէք ներկայացնող նամակները, որոնք ամփոփուած են «Եղիա Կարնեցու դիւանը» խորագիրը կրող գիրքին մէջ:

Գիրքին յառաջաբանը եւ ծանօթագրութիւնները գրած է Փրոֆ. Ա. Աբրահամեանը:

×

«ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ»

Այս դասագիրքը կը բաղկանայ երկու մասէ: Առաջինը կ'ընդգրկէ հայ երաժշտութեան պատմութիւնը՝ աւատական շրջանէն առաջ մինչեւ 1920:

Հայ երգը իր ժողովուրդին նման հին է: Մեզի հասած ժողովրդական եւ հոգեւոր երաժշտութեան բազմաթիւ նմոյշներ կը վկայեն, թէ դեռ հին ժամանակաշրջաններուն բարձր մակարդակի հասած էր մեր երաժշտութիւնը՝ հայ ազգային մըշակոյթի ամէնէն ինքնատիպ, հարուստ բնագաւառներէն մէկը:

Գիրքին երկրորդ մասը կը վերաբերի 1920էն ցայսօր երկարող ժամանակաշրջանին: Դասագիրքին մէջ առանձին գըլուխներով ներկայացուած են հայ երաժիշտներէն ոմանց կեանքն ու ստեղծագործութիւնը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (383)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Մարիուս ուրիշ բան չէր իրեն համար, եթէ ոչ սեւ եւ անյայտ շքանկար մը, եւ վերջապէս ալ սկսած էր ոչ այնքան զբաղիլ անով, որքան կը զբաղէր իր կատուին կամ թութակին հետ զոր հաւանական է թէ ունէր:

Պ. Ժիլնորմանի թաքուն վիշտը աւելի բուռն կ'երեւար, վասնզի բոլորովին սրտին մէջ կը պահէր զայն եւ ամենեւին չէր յայտներ:

Իր վիշտը կը նմանէր այն նորահնար փուռերուն, որոնք իրենց մուխը կ'այրեն:

Երբեմն չարաղէտ բարեսէրներ Մարիուսի մասին կը խօսէին անոր հետ եւ կը հարցնէին.

— Պ. Թոռդ ի՞նչ կ'ընէ կամ ի՞նչ եղաւ:

Ծերունի քաղքենին կը պատասխանէր հառաչելով՝ եթէ տրտում ըլլար, կամ թեւնոցին թափ մը տալով՝ եթէ ուզէր զուարթ երեւիլ. Պ. Պարոն Փոնմերսի չեմ գիտեր ո՛ւր, փաստաբանութիւն կը ծախէ:

Մինչդեռ կը տանջուէր ծերունին:

Մարիուս գոհ էր ինքնիրմէ:

Դժբախտութիւնը, ինչպէս բոլոր սիրտերու, նոյնպէս եւ Մարիուսի դառնութիւնը փարատած էր: Քաղցրութեամբ կը յիշէր Պ. Ժիլնորմանը, բայց որոշած էր ալ բան չընդունիլ այդ մարդէն որ «աղէկ վարուած չէր հօրը հետ»:

Այս էր հիմա իր առաջին զայրոյթներուն մեղմ թարգմանութիւնը:

Ասկէ զատ Մարիուս գոհ էր տառապած ըլլալուն եւ տակաւին տառապելուն համար: Կը տառապէր իր հօր համար:

Կեանքի դաժանութիւնը գոհունակութիւն եւ հաճութիւն կուտար իրեն:

Տեսակ մը ուրախութեամբ կ'ըսէր իւրովի թէ այսպէս տառապիլը «ամենապզտիկ բան մըն էր», թէ ապաշխարանք մըն էր ան, թէ առանց այս վշտահարութեան, թերեւս ուրիշ կերպով պիտի պատժուէր ետքը՝ իր հօր, եւ ա՛յնպիսի հօր մը նկատմամբ ամբարիշտ անտարբերութիւն մը ցուցուցած ըլլալուն համար, թէ արդարութիւնը չէր ներեր որ միայն իր հայրը վիշտ կրած ըլլայ, իսկ ինքը ոչինչ. մանաւանդ որ իր աշխատութիւններն ու զրկանքները ի՞նչ էին գնդապետին դիւցազնական կեանքին հետ համեմատած:

Թէ վերջապէս իր հօր մօտենալու եւ նըմանելու միակ կերպն էր արի ըլլալ չքաւորութեան դէմ, ինչպէս հայրը արի եղած էր թշնամիին դէմ եւ թէ գնդապետը անշուշտ այս արիութեան ակնարկել ուզած էր սա խօսքով.

— Ան այս տիտղոսին արժանի վարմունք ունենալու է:

Մարիուս շարունակ այս խօսքերը կը կրէր ոչ թէ իր կուրծքին վրայ, վասնզի գնդապետին գիրը կորսուած էր, այլ սրտին մէջ:

Մանաւանդ որ այդ օրը երբ մեծ հայրը արտաքսած էր Մարիուսը, ան տակաւին պատանի մըն էր, իսկ հիմա արդէն չափահաս:

Կը զգար իր առնականութիւնը:

Կը կրկնենք թէ թշուառութիւնը օգտակար եղած էր անոր:

Երիտասարդութեան մէջ աղքատութիւնը երբ կը յաջողի՝ չքեղ յատկութիւն մը ունի որ է ամբողջ կամքը դէպի ջանադրութիւն եւ ամբողջ հոգին դէպի վերագոյն փափաքներ հրջել:

Նիւթական կեանքը աղքատութեան մէջ շուտով կը մերկանայ եւ սոսկումով կը պատկերանայ. ահա ասոր համար աղքատ երիտասարդը դէպի տեսլական կեանքը կը սաւառնի անմեկնելի եռանդով:

Հարուստ երիտասարդը բիւր զբօսանքներ ունի, պատուական եւ տմարդի զբօսանքներ, ինչպէս են ձիարշաւները որսորդութիւնը, շուները, ծխախոտը, խաղը, լաւ ընթրիքները եւայլն… որոնք հոգիին ստորին կողմերուն զբաղումներն են ի վնաս բարձր եւ փափուկ կողմերուն:

Աղքատ երիտասարդը դժուարութիւն կը կրէ իր հացը ճարելու. կ'ուտէ հացը եւ ուտելէ ետք ալ բան մը չունի, եթէ ոչ մտախոհութիւնը:

Կ'երթայ տեսնելու այն ձրի ներկայացումները, զոր Աստուած կուտայ. կը նայի երկինքին, անջրպետին, աստղերուն, ծաղիկներուն, մանուկներուն, մարդկութեան, որու մէջ կը տառապի, եւ համօրէն արարածներուն որոնց մէջ կը ճառագայթէ ինք: Այնքան կը նայի մարդկութեան որ հոգին կը տեսնէ, այնքան կը նայի արարածներուն որ Արարիչը կը տեսնէ:

Կը մտախոհէ եւ ինքզինքը մեծ կը ըզգայ. դարձեալ կը մտախոհէ, եւ կը զգայ թէ գորովալի է: Կը դադրի ինքնամոլ վշտահար մը ըլլալէ եւ կ'ըլլայ կարեկից մտախոհ մը:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Տիկին Ռոզի Վարդ,
Ընտանեկան պարագաները,
Խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ ազգականին՝

ԱՂԱՒՆԻ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
(Ծնեալ Սարգիսեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 8ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, այսօր Ուրբաթ (Յունուար 10) առաւօտ ժամ 10·45ին, Փարիզի Ս·Յովհ·Մկրտիչ եկեղեցին:

Կը խնդրուի ներկայս ընդունիլ իբրեւ մահազդ:

ԼԱ ՍԻՈԹԱ.— Այրի Տիկին Մարի Նորոյեան եւ զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Ստեփան Նորոյեան, Օր· Ալիս Նորոյեան, Թոռը՝ Տոմինիք Նորոյեան, ինչպէս նաեւ Գրիգորեան եւ Պաղտասարեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ ազգականին

ԳԵՂԱՄ ՆՈՐՈՅԵԱՆԻ
(Մշոյ խասգիւղացի)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 6ին, 66 տարեկանին, իր բնակարանը: Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Յունուար 8ին, Լա Սիոթայի մէջ:

ՆՈՒԷՐ

Պրիւսէլէն Փափազեան քոյրերը հարիւր ֆրանք կը նուիրեն Կապ· Խաչի կայանին իրենց սիրելի ննջեցելոց յիշատակին:
(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ· Խաչի Կրընոպլի Մանուկներու Օրուան առթիւ եղած են հետեւեալ նուէրները.— Տէր եւ Տիկին Քիւրքճեան 100 ֆրանք, Փոքրիկն Ս· Քիւրքճեան, Տէր եւ Տիկ· Բարախեան, Տէր եւ Տիկին Ա· Կիւրինեան 50ական, Փոքրիկն Գապաքճեան, Տէր եւ Տիկ· Կիւրինեան, Տէր եւ Տիկին Ջայնիկ Զաքիկեան, Տէր եւ Տիկին Բունարճեան 30ական, Փոքրիկն Յ· Մարտիրոսեան, փոքրիկն Աստղիկ Անտոնեան, Այրի Տիկին Թագւորեան (Ֆօնթէն), Տէր եւ Տիկին Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Զարդարեան, Տէր եւ Տիկին Ալիքեան, Տէր եւ Տիկին Ճըրըքեան, Յ· Ճերմակեան, Տէր եւ Տիկին Սիսլեան 20ական, Տէր եւ Տիկ· Յակոբեան, ոմն 15ական, Օր· Հելտա Սապունճեան Տէր եւ Տիկին Գունտուրաճեան, Տէր եւ Տիկին Երանոսեան, Տէր եւ Տիկին Արապեան, Այրի Տիկին Մ· Միքայէլեան, Պ· Մարաշլեան, Մ· Նալպանտեան, Հայիլեան, փոքրիկն Պետիկ Գիւրաճեան, Գ· Ահարոնեան, Տիկ· Կոստիկեան, Տիկին Թ· Մանանեան, Տիկ· Հ· Մանուկեան, փոքրիկն Վերոնիկ Բաբախեան, փոքրիկն Մարանճեան, փոքրիկ Սօնիա Գիրաճեան, Տէր եւ Տիկին Նահապետեան տասնական:
Ընդհ· գումար 750 ֆրանք:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Ալֆորվիլի հայկական դպրոցի, այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20·30ին, Փաթրոնաժին սրահը:
Մուտքը ազատ է

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի օգնական խոհարարուհիի մը: Դիմել վարժարան, հեռ· 927-01-72:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Նկատի ունենալ հետեւեալ թուականները,
1969.— ՄԱՐՏ 2, թատերական ներկայացում:
Ապրիլ 24, Օր Նահատակաց:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Յուշի օր, նուիրուած Ազգ· հերոս ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆԻ, նախաձեռնութեամբ Տրապիզոնի Հայր· Միութեան, Յունուար 26ին:

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 90-ամեայ յոբելենական հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Մայիս չորսին:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ· Խաչի Շրջ· վարչութեան, Փարիզի եւ շրջանի իր մասնաճիւղերով, այս Կիրակի (Յունուար 12) ժամը 14·30ին: 14րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը՝ փլաս Ֆերտինան Պրիւնօ (Մեթրօ Մութօն: Տիւվեռնէ):

Յայտագիր պատրաստուած երախաներու կողմէ, ներկայացում, պար, երգ, արտասանութիւն, խամաճիկ (մարիոնէթ) եւ ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ իր նուէրներով:

Կը հրաւիրուին մանուկները իրենց ծնողքներով:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԷՆ օթօքարը կը մեկնի ժամը 13·30ին Փլաս Քառնոյէն:

ՇԱՒԻԼԷՆ օթօքարը կը մեկնի Փուանտը Շաւիլէն ժամը 14ին, կը հանդիպի հայ դպրոցը եւ բոլոր օթոպիւսի կայարանները, երթ ու դարձ բոլոր փոքրիկներուն ձրի, մեծերուն հինգ ֆրանք:

×

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ սրահին մէջ:
295 Րիւ Պուալօ
Կազմակերպութեամբ Ֆ· Կ· Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին
Փոքրիկներու կողմէ պիտի ըլլան երգ, արտասանութիւն, ինչպէս նաեւ գեղջկական պարեր:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ

Նուէրներ եւ ուտելիքներ պիտի բաժնէ ներկայ բոլոր մանուկներուն:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 19ԻՆ

ՓԱՐԻԶԻ Ս· ՅՈՎՀ· ՄԿՐՏԻՉ

ԿԻՐԱԿԻ, 12 Յունուար.— Է· օր Ծննդեան: ժամը 10ին, պատարագ կը մատուցուի:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, 13 Յունուար, Տօն անուանակոչութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի: Յաւարտ պատարագի հոգեւորականներ եւ ժողովուրդ կ'առաջնորդուին եկեղեցւոյս խորհրդարանը, ուր կը կատարուի Ջրօրհնէք՝ նախագահութեամբ Հայրապետական պատուիրակ Սրմազան Հօր:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆԻ եկեղեցւոյ Կրօն· Ընկ· վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ պարագաներու բերմամբ Ս· Ծննդեան տօնը պիտի կատարուի, 12 Յունուար, Կիրակի առաւօտ, ժամը 9ին: Կը պատարագէ Լիոնի Ս·Յակոբ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝
ԴԱՒԻԹ Ծ· ՎՐԴ· ՍԱՀԱԿԵԱՆ
Յաւարտ պատարագի Ջրօրհնէքի արարողութիւն:

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ· Յ· Դ· Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ — ՄԱՐՍԷՅԼ
ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ

Պատրաստուեցէք Պոլսահայերու Հայր· Մշակ· Միութեանս սարքած Ս· Ծննդեան աւանդական շքեղ տօնածառին՝ որ այս տարի տեղի պիտի ունենայ, 19 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր ձեզ ծանօթ Ֆարոյի գեղեցիկ սրահներուն մէջ:
71, Bd. Charles-Livon, Hôtel du Pharo

Աչքի, ականջի, քիմքի վայելքներով առլի՝ այս յիշատակելի տօնածառին, կը խնդրուի այժմէն ապահովել ձեր սեղանները, դիմելով ինչպէս միշտ, ձեզ ծանօթ վարչական անդամներուն եւ կամ կեդրոնատեղին 37պիզ, Թիւպանօ փողոց, Պ· Եավէրի գրասենեակը, հեռ· 20-26-74:

Պարողներուն՝ Օրքէսթրը Ռաֆայէլ Սէռանօ, մանուկներուն զուարթութիւնը ապահովուած:

Հաճելի անակնկալներ եւ գեղարուեստական բաժին:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԵՐԵՒԱՆԻ 2750-ԱՄԵԱԿԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 16 եւ 17, ժամը 20·45, երկու կալա, մասնակցութեամբ հայ արուեստագէտներու:

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 16 եւ 17: մեծ ցուցահանդէս « Երեւանի պատմութեան 2750 տարիները »:

Յունուար 16ին, ժամը 14էն 18 եւ 20էն 23, Յունուար 17ին ժամը 9էն 15 եւ 20էն 23, Maison de la Chimie
28 bis, Rue St-Dominique
Métro : Invalides.

Կալաներու համար տոմսերը ապահովել՝
France-U.R.S.S., 8 Rue de la Vrillière, Paris (1er) — Métro : Palais-Royal
կամ Պ· ԶԱՐԵՀ,
22, Rue Richer, Paris (9e).
Տոմսերու գին՝ 8, 10 եւ 12 ֆրանք:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Կիրակի, 12 Յունուար, հանդիսաւորութիւն, Յայտնութեան եւ Մկրտութեան: Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին:

ՀՆԱՐՔԸ

Կը ներկայացուի բեմասիրաց Թատերախումբին կողմէ այս Կիրակի, Յունուար 12, ժամը 15ին, Առնուվիլ՝ 69 Ավընիւ Հանրի Պարպիւս, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Արնուվիլի մասնաճիւղին:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՃԱՇԸ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ֆ· Կ· Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին ճաշը, այս Կիրակի Էքսէն վեց քիլոմեթր Վօվընարկի ճամբուն վրայ, Պառաժ տը Պիմոնէն մէկ քիլոմեթր առաջ Մայրիներու անտառին մէջ Լու – Կառակէ – Փրովանսալ ճաշարանը, ուր պիտի անցընէք հաճելի օր մը տաք ու խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ:

Տոմսերը ունենալու համար դիմել՝ Չէօրէքչեան, հեռ· 59-54-52, Ղազարեան (Լա Ցէզոն տիւ Բավիառ), հեռ. 32-24-36, Քէօսէեան հեռ· 20-23-33, Պօմոն Տիկին Մկրեան 'Յ Ավ· Ռոշ – Վէրթ, Սէն Ժիւլիէն եւ վարչութեան բոլոր ընկերուհիներուն:

Տոմսերու գիներ 25 ֆրանք, 10էն վար երախաներու համար 15 ֆր·: Օթոքարը պիտի մեկնի ժամը 11ին 26 Րիւ տէ Քոնվալէսան, Ահարոնեան Ակումբէն, երթեւեկ վեց ֆրանք:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Մշակ· Տան յանձնախումբը կը փնտռէ ամուսնացած զոյգ մը՝ պիւֆէի սպասարկութեան եւ Տան մաքրութեան գործը ստանձնելու համար:

Բնակութեան յարմարութիւններ:

Դիմել ամէն օր, ժամը 15էն 19·30, Մշակոյթի Տան գրասենեակը:

1/2 GROS — LYON — DETAIL

ALIMENTATION
SUPER-BOUCHERIE

BAHADOURIAN

8, Rue Abraham Bloch, Gerland
Դիւրացնելու համար յաճախորդներու փարքինկը

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ ՇՔԵՂ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

244, RUE VENDOME — LYON (3e)

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ
ԵՒ
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ — ՊԵԼԺԻԱ, ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ, ԱՆԳԼԻԱ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ
PATISSERIE ORIENTALE
TOUTES LES VARIÉTÉS — TOUTES LES SPÉCIALITÉS

NOS SPECIALITES

Արմաւ, « պաստիւ », « եալանճի տոլմա », յունական « Թուրշի », « պիպէռ », տերեւ, Թահինի հելվա, « վանիլ », չոքոլա, «նուազէթ», « լոգում », «սաղըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41–45°), Իզմիրի չամիչ, « սուճուք », առաջնակարգ սուրճ, (ֆարավան եւ մոգա), համեմներ, մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, « գաչքավալ » պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, « քուսքուս », հարիսա, սումագ, թարամա, լամիս, ֆատայիֆ, եւայլն եւ մանաւանդ՝ ապուխտ կեսարացի մասնագէտի մը կողմէ պատրաստուած:

ԱՅՑԵԼԵՑԷ'Ք

Անպայման, ձեր նուէրներուն համար նոխ եւ ընտիր մթերք: Ինչ որ ձեր մտքէն կ'անցնի, կը գտնէք:

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ

ՀԱՐՍՆԻՔԻ, ՆՇԱՆՏՈՒՔԻ, ՀԱՆԴԷՍԻ, ԽՆՋՈՅՔԻ համար յատուկ գիներ եւ դիւրամատչելի պայմաններ:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ ՄՍԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸ որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն:
Tous produits d'Afrique du Nord et d'Orient

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ նաեւ ձեր նուէրներուն համար նոր աւելցուած նոխ մթերանոցի կալերին որ կը պարունակէ բոլոր խոհանոցի իւսթանսիլները, նոր ճաշակաւոր պիպլօները, արեւելեան սրճեփ, սուրճի գաւաթ, ափէններու տեսակներ կարկանդակի համար նաեւ սուրճի ջաղացք, ինչեր ինչեր որ ձեր մտքէն կ'անցնի:

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ
ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ « ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ » Է

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 11 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
SAMEDI 11 JANVIER 1969
LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11410
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
45e ANNÉE — No 11.410

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՂՋՈ՜ՅՆ Հ. Յ. Դ. ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻՆ

Այսօր՝ Շաբաթ՝ Փարիզի մէջ կը բացուի Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդրոնական Կոմիտէութեան 39րդ Շրջանային ժողովը :

Կուսակցութեան օրէնսդիր գերագոյն մարմինը՝ զրացի երկիրներէ եւ գաւառներէ եկած պատգամաւորներով երեք օրուան ընթացքին մանրամասն քննութեան պիտի ենթարկէ օրակարգի բոլոր հարցերը :

Պիտի լսէ Կեդր. կոմիտէի, տեղական մարմիններու եւ քոյր կազմակերպութեանց տեղեկագիրները իրենց նիւթական ու բարոյական գործունէութեան մասին, պիտի քուէարկէ բանաձեւեր, պիտի ճեւակերպէ նոր շրջանի համար ծրագրուած աշխատանքները եւ պիտի ընտրէ Կեդր. Կոմիտէ :

Այս անգամ Շրջանային ժողովը կը գումարուի այնպիսի պահու մը, երբ աշխարհի խաղաղութեան սպառնացող մութ ամպեր կ'ուրուագծուին քաղաքական հորիզոնին վրայ : Դէպքերը կը զահավիժին մասնաւորաբար Միջին Արեւելքի մէջ, ուր կ'ապրին մեծ թիւով Հայեր, նուիրուած հիւրընկալ երկիրներու բարգաւաճման ու բարօրութեան :

Լիբանան դարձած է հայկական մշակոյթի փարոսը մը, փոխարինելով հին օրերու Պոլիսն ու Թիֆլիզը, քիչ մըն ալ՝ նախքան պատերազմեան Փարիզը : Ովասիս մը՝ ի սփիւռս աշխարհի ցրուած Հայութեան համար :

Անձկութեամբ կը հետեւինք այդ շրջանի անցուդարձերուն, որոնք օրակարգի առաջնահերթ հարց են դարձած ներկայիս : Խաղաղատենչ մարդկութեան աչքերը ուղղուած են դէպի Աւետեաց երկիրը, որ կռուախնձոր է դարձած սեմական ծագումով իրարու հակամարտ երկու ցեղերու միջեւ :

Հանդիտութեան որոշ եզրեր կան իրենց հայրենի դարաւոր բոյներէն արմատախիլ եղած Հայերու եւ Պաղեստինի արաբ գաղթականներու կացութեան միջեւ :

Մենք ալ կ'ուզենք վերադառնալ մեր պապերու պատմական հայրենիքը, որ բռնագրաւուած կը մնայ թշնամիին կողմէ :

Աշխարհի ճակատագիրը տնօրինող Մեծերու ճառերն ու միջազգային արիսպագոսներու քուէարկած բանաձեւերը ո՛չ մէկ թիզ հող չահեցուցին մեր բազմաչարչար ազգին : Ա՛յն հողերէն, որոնց վրայ զոհուեցան մեր մէկուկէս միլիոն նահատակները :

Ահա՛ թէ ինչու պէտք է ամուր փարինք մեր արդար իրաւունքներուն եւ հաստատում պահանջենք Հայութեան դէմ գործադրուած անարդարութեանց համար :

Ահա՛ թէ ինչու պէտք է բոլորուինք շուրջը Հ. Յ. Դաշնակցութեան, որ ութսունեակ տարիներէ ի վեր, իբրեւ հարազատ արտայայտիչը հայ ժողովուրդի ազգային ու քաղաքական պահանջներուն, իր դրօշին վրայ արձանագրած է հալածական ու թափառական Հայութեան ազատագրութիւնը :

Հաւատարիմ մնացած է իր սահմանած առաքելութեան, հարթելով իրեն դէմ ցցուած բոլոր խոչընդոտները :

Իր զոհողութիւնները պսակուեցան, յիսուն տարի առաջ, ստեղծումովը անկախ Հայաստանի Հանրապետութեան, որ կը տեւէ այսօր տարբեր վարչաձեւի մը տակ եւ կը կազմէ կորիզը մեր երազած մեծ Հայաստանին :

Այս գաղափարականը դարձած է հաւատոյ հանգանակ մը ո՛չ միայն մեր կազմակերպութեան, այլեւ համայն Հայութեան համար՝ Սփիւռքի եւ Հայրենիքի մէջ :

Դաշնակցութեան ցանած սերմերը ծիլեր կ'արձակեն : Նոր սերունդը ներշնչումի անսպառ աղբիւր կը գտնէ հայ փոքր ազգի այս մեծ կազմակերպութեան ութսունամեայ փառապանծ պատմութեան մէջ :

Սրտագին ողջո՛յն Շրջանային ժողովին :
Յաջողութի՛ւն իր աշխատանքներուն :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՏԳԱՄ

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒԱՆՑ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Ազգ իմ սիրելի ժողովուրդ Հայոց որ ի սփիւռս աշխարհի,

Նոր Տարուան եւ Ս. Ծննդեան Խորհուրդի սեմին կը գտնուինք դարձեալ : Տարի մըն ալ գնաց միանալու տարիներու այն շղթային, զոր մարդիկ սովոր են կոչել ԱՆՑԵԱԼ : Տարի մըն ալ ահա կը բացուի տարիներու այն շղթայէն, զոր մարդիկ կը կոչեն ԱՊԱԳԱՅ : Մին մեզ կը հրաւիրէ հաշուետուութեան. միւսը՝ ծրագրումի : Երկուքն ալ՝ խորհրդածութեան :

Գոհութիւն եւ փառք կուտանք Ամենակալին Աստուծոյ որ անցնող տարին ողջ մարդկութեան եւ մերազն ժողովրդեան համար արձանագրեց նորանոր նուաճումներ եւ զերծ մնաց կործանար փորձանքներէ եւ քանդիչ յեղաշրջումներէ :

Ուրախութիւն է մեզի համար հաստատել, որ Ի. դարու ներկայ կեանքին մէջ խաղաղութեան եւ արդարութեան աւետարանական սկզբունքները հետզհետէ աւելի ջերմ ընդունելութիւն սկսան գտնել աշխարհի բոլոր ազգերուն ու մարդերուն մօտ եւ համայն մարդկութիւնը ի խորոց սրտի կը փափաքի հասնիլ այդ ցանկալի խաղաղութեան եւ արդարութեան :

Սրտի խոր գոհունակութեամբ կ'ողջունենք այն գեղեցիկ որոշումը, որով Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը իր ընդհանուր ժողովով 1968 տարին հռչակեց «Մարդկային Իրաւանց Միջազգային տարի» :

Այս որոշումով, Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը պաշտօնապէս կը նշէր քսանամեակը այն պայծառ օրուան, երբ նոյն միջազգային կազմակերպութեան ընդհանուր ժողովը որդեգրեց եւ միաձայնութեամբ վաւերացուց Մարդկային Իրաւանց Համաշխարհային յայտարարութիւնը, որով Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան՝ անդամ եղող Պետութիւնները կը ճանչնային մարդ էակին հիմնական ազատութիւններն ու իրաւունքները :

Մարդու արժանապատուութեան, ազատութեան եւ հաւասարութեան անյեղլի սկզբունքներուն այս բանաձեւը յայտարար նշան մըն է մարդկային արդի ընկերութեան քաղաքակրթական եւ բարոյական հասկացողութեան : Մարդ էակը ծնած է ազատ եւ հաւասար : Ինչ ալ ըլլայ իր ցեղային ծագումը կամ գոյնը, սեռը կամ դասակարգը, ան իրաւունք ունի ազատօրէն ապրելու, զերծ բռնութենէ եւ կամայական ու նուաստացուցիչ վերաբերումներէ, որոնք խնկապէս վայել չեն մարդուն երբ ան ինքզինք ըմբռնէ եւ իրագործէ իր աստուածաստեղծ եւ աստուածատիպ պատկերին համաձայն :

Մարդու ազատութեան, արժանապատուութեան եւ հաւասարութեան իրաւունքներու ճանաչումը անհատ մարդէն անդին, կը տարածուի մանաւանդ հաւաքականութեանց եւ յատկապէս ազգերու վրայ : Եւ ազգերն ալ, անհատ մարդերու նման, ունին իրաւունքը ազատութեան եւ անկախութեան : Բոլոր անոնք որոնք կը հաշակեն անհատ մարդու իրաւունքները եւ կ'անտեսեն ազգերու իրաւունքները, կամ անկեղծ չեն եւ կամ թերի է իրենց ըմբռնումը Մարդկային Իրաւանց մասին :

Մեր հայ ժողովուրդը առանձնապէս զգայուն է Մարդկային Իրաւանց նկատմամբ, որովհետեւ իր պատմութեան բովանդակ տեւողութեան, միշտ յարգած է մարդկային այդ իրաւունքները՝ ոչ մէկ ազգ ստրկացնելով եւ ոչ մէկ երկիր քանդելով : Իր դարաւոր կեանքի ընթացքին, հայ ժողովուրդը, մարդկութեան ազնուական ըմբռնումներուն եւ ապրումներուն արձագանգը եղած է միշտ : Զգայուն է Հայը Մարդկային Իրաւանց նկատմամբ նաեւ անոր համար, որ յաճախ այդ իրաւունքները իրմէ կապտելու համար թշնամի ուժեր աւերած ու աւարած են իր երկիրը եւ մահ սփռած իր զաւակներուն վրայ : Բայց ան, իր սրբազան յամառութեամբն ու պարտութիւն չճանչցող ոգիովը երբեք հրաժարած չէ իր իրաւունքներէն այն քաջ հաւատքով եւ խոր համոզումով, որ հրաժարիլ իրաւունքներէ՝ պիտի նշանակէր ըլլալ նուազ մարդ, նուազ քրիստոնեայ եւ նուազ հայ :

Այժմ, երբ ազգեր նոր արթնութեամբ մը վերստին կ'արժեւորեն Մարդկային Իրաւունքները, անհրաժեշտ է որ մեր ժողովուրդի զաւակներն ալ ըլլան արթուն եւ իրենց դարաւոր իրաւունքներու բռնաբարուած ըլլալու դառն իրողութեան դէմ ծառանան բանիւ եւ գրով : Թող աշխարհին ցոյց տան որ եթէ խաղաղութիւնը պայմանաւոր է Մարդկային Իրաւանց յարգումով, ապա եւ հայ ժողովուրդի իրաւունքներու ճանաչումը անհրաժեշտ է, որովհետեւ, պատմական բացայայտ իրողութիւն է որ, այլազան պատճառներու բերումով, աշխարհի ամէնէն անտեսուած ժողովուրդներէն մէկը եղաւ մեր ժողովուրդը իր անկախութեան տեւականացման տեսակէտէն :

Սիրելի զաւակունք մեր,

Նոր Տարուան եւ Ս. Ծննդեան այս հանդիսաւոր օրերուն, սրտագին կոչ կ'ուղղենք ձեզի, որ եղբայրական ձեռք երկարէք իրարու եւ միասնական ու համերաշխ գործակցութեան սուրբ ճամբաներէ ընթանալով եւ միակամ ոգիով հանուր մարդկութեան ճանչցնէք մեր ժողովուրդին անկողոպտելի իրաւունքները՝ միշտ վայել եւ ազնուական միջոցներով եւ պարզաբանէք զանոնք բոլոր անոնց որոնք անտեղեակ են Հայուն ազատատենչ ոգիին եւ պանծալի պատմութեան, ինչպէս նաեւ անոնց՝ որոնք տեղեակ են բայց լուռ կը մնան . աններացատրելի եւ անարդարանալի անտարբերութեամբ :

Հսկեցէ՛ք արթուն եւ տէր կանգնեցէք ձեր արդար իրաւունքներուն : Մի՛ մոռնաք, որ մարդկային իրաւունքներու պաշտպանութեամբ աւելի կ'ազնուանաք որպէս մարդ եւ աւելի կ'արժեւորուիք որպէս հայ :

Մեր սրտի խորագոյն աղօթքն է, որ Բեթղեհէմի երկնակամարին վրայ յայտնուած աստղին լոյսովը պայծառափայլին աշխարհի ղեկավարներուն միտքերը՝ տեսնելու համար խաղաղութեան իրական ճամբան՝ որպէսզի կարելի ըլլայ սէրն ու արդարութիւնը հաստատել այս երկրի վրայ Աստուծոյ փառքին եւ մարդկութեան բարիքին համար. Ամէն :

ԽՈՐԷՆ Ա.
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

28 Դեկտեմբեր, 1968
Անթիլիաս – Լիբանան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱ

Ֆրանս. մամուլի Ազգ. Դաշնակցութիւնը եւ համադաշնակցութիւնը զեկոյց մը հրատարակած են բողոքելու համար կառավարութեան յայտարարութեան այն պարբերութեան դէմ որ կը վերաբերէր «տեղեկատուութեան շրջանակներու իսրայելեան ազդեցութիւններուն» : Զեկոյցին մէջ կը շեշտուի թէ ֆրանսական թերթերու իւրաքանչիւր պատասխանատու կ'արտայայտուի ազատօրէն, ըստ իր համոզումներուն եւ թարգմանն ըլլալով իր ընթերցողներուն զգացումներուն :

× Զօր. Մոշէ Տայեան յայտարարած է — «Արար իւրաքանչիւր կառավարութիւն պատասխանատու կը նկատենք ահաբեկչական արարքներուն եւ իրաւունքն ունինք հարուածներ տալու իրենց իսկ հողերուն վրայ» :

× Հարիւր հոգի մօտաւորապէս Ֆրանսայի դէմ ցոյց ըրած են Թէլ Ավիվի դեսպանատան առջեւ «կեցցէ՛ Ֆրանսա, անկցի՛ տը Կոլ» կամ «Լիբանանցի՛ք», ու շաղրութիւն տը Կոլ մեզի ալ ըսած է որ մեր բարեկամն էր ցուցատախտակներով :

× Իսրայելեան քաղաքական շրջանակները կը հերքեն ամերիկեան աղբիւր ունեցող այն լուրը, ըստ որուն Իսրայելացիք հիւլէական ռումբ ունին :

× Լիբանանի նոր վարչապետը Ռաշիտ Քարամէ յայտարարեց թէ իր կառավարութիւնը ոչ մէկ պատրուակ պիտի տայ Իսրայէլի որ Լիբանանի վրայ յարձակում ընէ : Քարամէի կարծիքով «Արար քոմանտօները Պաղեստինցիներ են, որոնք իրենց հողը կը պաշտպանեն եւ ոչ ոք կրնայ զլանար իրենց այդ իրաւունքը» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ ժամանեց Նուակշոթի Մաւրիտանիոյ վարչապետը, որ պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ : Ընդունուեցաւ Ֆրանսայի նախարարապետին կողմէ : Հինգշաբթի օր ալ պիտի ընդունուի նախագահ տը Կոլի կողմէ :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ համար սեղանի հարցը չէ վերջացած : Նախագահ Թիէօ յայտարարած է թէ՝ «Փարիզի ժողովը տեղի չունենար ցորչափ Վիէթքոնկը յամառի հաւասարէ հաւասար խօսիլ» : Հաւանական է որ Սայկոն, թելով մը երկուքի բաժնըւած կլոր սեղան մը առաջարկէ :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԷՆ կը հաղորդեն թէ նըշանակուեցան այն երեք անձերը որ «ցամաքահանումի» պիտի երթան դէպի լուսին : Հաւանական է որ այդ թռիչքը կատարուի Յուլիս 11էն 22ի ընթացքին :

ՎԱՏԻԿԱՆԻ կիսապաշտօնական Օսսերվաթոռէ Ռօմանօ թերթը կը գրէ թէ Իսրայէլ որեւէ պատճառ չունի կարծելու թէ Պապին ցաւակցական գիրը Լիբանանի, հակիսրայելեան արարք մըն է : Պապը միշտ ցաւ յայտնած է բռնի ուժի գործածութեան դէմ : Իսկ Իսրայէլի այն կարծիքը թէ Պապը կողմնակցութիւն կ'ընէ Լիբանանի ցաւակցութիւն յայտնելով երբ նոյնը չէ ըրած Աթէնքի իսրայելեան օդանաւի յարձակման առթիւ, անտեղի է, կը գրէ վատիկանեան թերթը :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ, Երկուշաբթիէն բակլեայ քառասուն սանթիմնոց դրոշմաթուղթ պէտք է գործածել «արագ» հասնելիք նամակներուն համար, իսկ ինչ որ առաջնակարգ չէ կամ էմփրիմէ՝ 30 սանթիմ : Նոյն սակն է բաց քարթերը :

ՇՆՈՐՀԱՒՈ՛Ր ԱՄԷՆՔԻՆ

Այս տօնը, որ դուռն է բացում Նոր տարուայ, ողջունելու համար հարկաւոր է բիւր-հազարաւոր բերան ունենալ. Ի՞նչ բիւր-հազար, երբ համամարդկային է Ամանորը, երբ աշխարհի բոլոր անկիւններում՝ խրճիթից մինչեւ պալատները, պալատներից մինչեւ խրճիթները, լցւում են բաժակները ե՛ւ գինով, ե՛ւ... յոյսերով: Եւ ինձ թւում է, աշխարհի բոլոր դաշտերն ու լեռները ծածկող ձեան տակ բոլոր ազգ ու ցեղերի իղձերն ու յոյսերը քնած, դեռ սերմի մէջ փակուած ծաղիկների են նման: Եւ երբ այս Նոր տարուայ ձիւները գալիք գարնան արեւով հալուեն, եւ երբ ձեան վերջին թաղը մնայ Մասիսի գլխին, պաղ ձիւների տակից ելնող ծաղիկների նման պիտի կեանք առնեն իմ համայն Հայոց եւ ամբողջ մարդկութեան յոյսերն ու իղձերը, ծաղիկների փոխուած պիտի քաղցըր բուրմունքով լցնեն այս մեծ աշխարհը:

Այսպէս է սպասելիքս, եւ այս մտքից ակունք առած՝ շնորհաւորում եմ իմ Հայոց եւ աշխարհի բոլոր ազգերի Նոր տարին:

Եթէ այժմ ձեռքիս տակ լինէին Հայոց երկու աչքերի պէս նրա երկու ծովակները, ես, խղճիս հրամանով, գինու կը փոխէի նրանց ջրերը եւ կը լցնէի իմ ազգի եւ բոլոր ազգերի դատարկ բաժակները, ինչպէս ծովակներիցս մէկն է այժմ լոյսով ու յոյսով լցնում իմ սեղանի... բաժակը: Ուրեմն, Սեւանի բիւրեղեայ լոյսի բաժակով Յոյսի՛ կենացն եմ խմում այսօր...:

Շնորհաւորում եմ իմ հայրենիքին եւ Սփիւռքին, հոգուս երկու պատուհանները՝ աչքերս, լի գալիք յոյսերի ծլարձակումով:

Ամէն մի Նոր տարի նման է այն կոյսին, որն սպասում է օրօրոցի, հարսնանալու: Թող այդ օրոցքը լցնողը լինի համաշխարհի Խաղաղութի՛ւնը:

Վերջինս ամէնից շատ հարկաւոր է ամէնից շատ տանջուածին՝ իմ բիւրաչարչար եւ յառնած ազգին:

Ահա տեսէք, մի քանի տասնեակ տարիների խաղաղութիւնն ինչպէս կաւէկըճուճ այս մեր հողի վրայ վեր խոյացաւ, երեւանուեց յուշերի մէջ իր Արգիշտի արքայի ծառս եղող նժոյգի վրնջիւնը, ձեռքերի մէջ՝ հանճարեղ ճարտարապետ Տրդատի անկործնելի տարազը: Եւ այս Նոր տարուան մտածում եմ. մի՞թէ խոտելի է իմ երազը, որ ուզում է նոյն տարազով վերակերտել նոյն տարազով հազար տարի առաջ կերտուած այժմեան աւերը՝ Անին: Մի՞թէ մերժելի է այն միտքը, երբ մի հայ պատանի կամ թէ մի հայ պարմանուհի ցանկանայ այս տարի ինքն էլ նաեւ տիեզերքում կամ առաջինը ոտք դնել Լուսին: Այս Նոր տարին աշխարհին շատ բաներ է սպասում. կը նուաճենք Լուսինը, գիտութեան ու իմաստութեան տիեզերախոյզ աղեղը կը լարուի դէպի Հրատ. եւ այլուր...

Այժմ մեր ազգը շատրուանում է մշակոյթով եւ այն էլ այնպիսի բարձրութեամբ, որ աշխարհի ամենահեռաւոր անդունդներից էլ նրա ջահավառումը կ'երեւայ, ինչպէս աստուածադիր թագը Մասիսի:

Այսօր ազգային համբուրելի հպարտութեամբ է լցւում իմ սիրտը, երբ լսում եմ, որ Հայոց հին, բազմադարեան եւ նոր ծագած աստղերը մրցման են ելնում ուրիշ ազգերի անմահ աստղերի հետ, երբ այսօր Հայոց Նարեկացիները դանդաղ բարձրանում են իրենց իսկական գահերին՝ համաշխարհային ճանաչման, երբ թնդաց եռամեծ Մեսրոպ Մաշտոցի գրարեւ 1600ամեակը, երբ խայտաց, սիրող սրտի պէս, Սայաթ-Նովայի անունը, երբ որոտաց աշխարհով մէկ հոյակապ Երեւանի 2750ամեայ մօր՝ Էրեբունիի անունը, երբ վաղուց «փոշիացած» արքայի նժոյգի վրնջիւնը լսուեց Նիագարայի շառաչի մէջ էլ....

Այս բոլորը նրանից, որ հայ ժողովուրդն իր այս, թէկուզ մի բուռ հողի վրայ, խոր հիմքերի մէջ է դրել Խաղաղութեան որմերը:

Մեր հինաւուրց քաղաքամայր Երեւանը, շնորհիւ նորօրեայ խաղաղութեան, այսօր հրաշալի անուն է հանում համաշխարհում նաեւ իր քնարով: Եւ այսօր սրտանց ողջունում է բոլոր ազգերի Նոր տարին: Նա շնորհաւորում է ոչ թէ ձեռքին բռնած թրի բերանով, այլ աշխարհակերտ մարդու մուրճի զնգոցով:

Եւ դեռ ինչեր են գրնգալու. Հայոց վրըշտից խելագարուած մեծ Կոմիտասի մըրմունջները նորից են յուզելու աշխարհը՝ իր ծննդեան հարիւրամեակով, նորից են ազգերն գգալու Հայոց սրտի հարսնային, կուսական քնքշութիւնը, Հայոց լեռների անդունդների նման խորութիւնը, արնակոհակ Տղմուտի նման տխրութիւնը Հայոց հին երգերի եւ սակայն լոյս բերող Հրազդանի նման հրաշալի, հրանոյշ սէրը հայ մեղեդիների:

Այս նոր տարուն են սպասում սուրբ յոբելեանների մարգարտաշարերը, թընդալու է մեծ Թումանեանը, կողքին Նարեկացու, կողքին Ֆիրդուսու, կողքին մայլավիշտ Տանդէի, կողքին արձանացեալ Պուշկինի: Թնդալու է հայ ազգին վերստեղծող հանճարեղ Քերթողահայր-պատմահայրը՝ Խորենացին: Բազում ազգերի բազում թարգմանութիւններով կարդացուելու է, ինչպէս աստուածահանճար Նարեկացին է կարդացւում: Նա՝ պատմահայրը, ցոյց տուեց ոչ միայն Հայոց փոքր ածու լինելը, այլեւ հերոս լինելը: Հայը դարերում միայն դերուած չի եղել, այլեւ շատ ժամանակներ յաղթել է, նուաճել շատ ազգերի սրտեր՝ իր մըշակութային հանճարի անանցանելի ծխածաններով: Սուրը թէկուզ երկիր գերի, սուրը երբեք սէր չի բերի:

Եւ երնեկ այն ազգին, որ սրտեր է գըրաւում եւ ոչ թէ... հողեր, եւ ոչ թէ... լեզու է պոկում...

Դեռ ո՛ւր ես. այս Նոր տարին շնորհաւորելու է Անիի ծնունդ Անանիա Շիրակացու ծննդեան 1400ամեակը, Շիրակացու, որ դեռ է. դարում, երբ հողագունդը փաթաթուած էր ահաւոր խաւարի պատանքով, պատռեց ժայռեղէն այն պատանքը եւ հռչակեց իր լուսեղէն միտքը՝ «Հողագունդը կամ կլոր է, կամ ձուաձեւ, նա յենուած է ոչնչի վրայ», այսինքն՝ այն հանճարեղ գիւտը, որը կրկնուեց շատ դարեր յետոյ, եւ կրկնողները խարոյկի ելան....:

Բայց ազգին պահողը կամ վերստեղծողը մայրենի լեզուն է: Այն այնպէս է, ինչպէս սոխակի դայլայլաձայնը. եթէ խաթարենք կամ բժշկական նշտարով անջատենք սոխակի կոկորդի ձայնալարերը, նա այլեւս սոխակ չի մնայ, թէպէտ ապրի էլ մարմնական կեանքով: Նոյնն է, թէ քիմիական նիւթերով գունազերծենք կարմիր վարդը եւ ժանտ հրաշքով բուրազերծենք նրան. անգունացած եւ անբուրացած վարդը, թէկուզ թփին էլ մնայ, այլեւս վարդ չէ, թղթէ վարդի հետ էլ չի կարող մրցել:

Այդպէս էլ որեւէ ազգ, որ զրկւում է իր մայրենուց:

Մայրենու հետ ամէն մի փոքրաթիւ ազգի փրկութիւնը ծննդատների եւ օրօրոցների բազմաբիւրապատկման մէջ է, ընտանիքների սրբացման մէջ: Մի խումբ ծառերը անտառ չեն կարող կազմել, այլ դուցէ՞ պարտէզ... Եւ այն կաղնին է հողմակայուն, որը բազմաճիւղ է եւ բազմարմատ, եւ նրա բունը իր մայրենի լեզուն է, նրա ողնաշարը, նրա ծուծը:

Այս իսկ պատճառով՝ տագնապալից սրտով այս Նոր տարուն էլ յիշում եմ Հայոց Սփիւռքը: Այնտեղ կեանքի եւ մահու կռուի մէջ է Հայոց լեզուն: Եւ դա զարմանալի չէ, գարնան ոսկեգոյն գետերը, որ խելայեղ յորդումով վազում են դէպի կապոյտ ծովերը, եւ տեսնողին կը թուայ, թէ հիմա ամբողջ ծովը ոսկեզօծելու են իրենց գոյնով, բայց ոչ մի ծով ոչ մի գետի գոյնով չի գունափոխուել, մի՛շտ մնում է այն, ինչ ծովն է: Ահա այդ ոսկեգոյն գետերը հայ Սփիւռքի լեզուապաշտութիւններն են՝ ընկած օտար ծովերի մէջ:

Եւ մի՞թէ հայ ոսկելեզուն կարող է դարեր տոկալ այնտեղ: Ուրեմն, հարկաւոր է Հայոց լեզուի պաշտպանութիւնն ամէնօրեայ դարձնել: Հայոց լեզուն այնքան հարուստ է, այնքան ճոխ, այնքան բազմաբիւրադարերի ծնունդ, որ, ինչպէս Ֆրանսացի ակադեմիկոսն է ասում՝ ե՛ւ ասիական է, ե՛ւ եւրոպական: Նոյնն են վկայում այսօր աշխարհի բազմաթիւ օտար հայագէտներ:

Նոր տարուայ յոյսերը նման են Նոր տարուայ տօնածառերին, որոնք այս գիշեր լուսազարդւում են աշխարհի բոլոր տանիքների տակ: Ուզում եմ հազար սըրտով ցանկալ, որ այդ յոյսերը Նոր տարուայ տօնածառի նման մի երկու օր լոյս տալով՝ դուրս չնետուեն կմախքացած, այլ կամրջուեն ծիածանի նման աշխարհի մի ծայրից միւսը, ծիածանուեն աշխարհի վրայ, տիեզերքում:

ՅՈՎՀ. ՇԻՐԱԶ

ՄԵԾ ԴԷՄՔԵՐ

«ԻՐԱՆԻ ԿԵԱՆՔԻՆ ՄԷՋ ԿԱՐԵՒՈՐ ԴԵՐ ԽԱՂԱՑԱԾ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐԸ». — Մօտաւորապէս այսպէս կարելի է թարգմանել Աբբաս Ալի Սալեհիի գիրքին վերնագիրը: Գիրքը լոյս տեսած է 1968ին, Թեհրան:

Իրանի պատմութեան ընթացքին շատ մը փոքրամասնութիւններ իրենց մասնակցութիւնը բերած են երկրին ընկերային ու մշակութային կեանքին, իսկ բազմաթիւ դէմքեր կարեւոր հետք մը ձգած են Իրանի պատմութեան մէջ: Վերոյիշեալ գիրքին հեղինակը պարտք զգացած է այդ նշանաւոր դէմքերէն ոմանց համառօտ կենսագրութիւնը ներկայացնել, հիմնըւելով փաստագրական նիւթերու եւ ժամանակակիցներու վկայութիւններուն վըրայ:

Հեղինակը առանձնապէս ներկայացուցած է չորս դէմքեր՝ ԺԹ.-Ի. դարերէն:

Մելքում-Խանը, որ ծնած է 1883ին, Սպահան, կրթութիւնը ստացած է Նոր Ջուղայի, ապա Վենետիկի Ռափայէլեան վարժարանին մէջ: Վերադառնալով Իրան, կը ներկայանայ շահին եւ կը դառնայ անոր անձնական թարգմանը: Այնուհետեւ, քանի մը տարի Փարիզի մէջ դրական եւ քաղաքական աշխատանք կատարելէ ետք, կը նշանակուի Իրանի արտաքին գործերու նախարար: Հայազգի նախարարը կը փորձէ շահին միջոցով բարեփոխել երկրին ներքին կացութիւնը: Սակայն իր տեսակէտներուն համար, խումբ մը մարդոց հետ, կը ձերբակալուի շահին հրամանով: Կը յաջողի փախիլ Պաղտատ, ուր կը զբաղի դրական աշխատանքներով, փորձեր կը կատարէ Իրանի մէջ պաշտօնապէս ընդունուած արաբական այբուբենը փոխելու եւ բարելաւելու ուղղութեամբ: Անոր կարծիքով, այդ այբուբենը Իրանի մշակութային կեանքի յետամնացութեան պատճառներէն մէկն էր: Ուսումնասիրութեան հեղինակը կը ներկայացնէ Մելքում-Խանի ստեղծած նոր այբուբենին օրինակը:

Շուտով, Օսմանեան կայսրութեան Իրանի դեսպանին միջնորդութեամբ, կը վերադառնայ հայրենիք, ուր կրկին կը նշանակուի արտաքին գործերու նախարար, կը մասնակցի Պերլինի վեհաժողո-

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Շէֆիք փաշա թէեւ շատ գոհ չմնաց սուլթանական այս հրամանէն, բայց ըստիպուեցաւ անմիջապէս իր բնակարանը երթալ մանկուհին բերելու համար:

Ոստիկանութեան նախարարը այդ գեղանի աղջիկը իր ձեռքին տակ պահելով՝ այնպիսի դիտաւորութիւններ ունէր որոնք որեւէ առնչութիւն չունէին իր ոստիկանական պաշտօնին հետ: Եւ ահա իր տիրոջ կամքը կուգար վերիվայր շրջել ամէն բան:

Փաշային բնակարանին մէջ աղջիկը շուտով ընտելացեր էր զինքը շրջապատող կիներուն հետ, որոնք ձեռքի շարժումներով յաջողեր էին քիչ շատ յարաբերութեան մտնել իրեն հետ: Ասկէ զատ, իր հնոտի լաթերուն տեղ, անմիջապէս նոր զգեստներ հագցուցած էին, ինչ որ ալ աւելի ցայտեցուցած էր իր մանկական շնորհն ու հրապոյրը եւ միանգամայն առիթ մը եղեր էր աւելի շուտով մտերմանալու այդ բնակչուհիներուն հետ:

Այսպէսով, երբ փաշան քանի մը ժամ ետք եկաւ զինքը փնտռելու, մանկուհին դժկամակութիւն յայտնեց մեկնելու, այսուհանդերձ, ի վերջոյ, հլութեամբ ընկերացաւ անոր:

Եըլտըզի պալատը հասնելուն պէս, Ապտիւլ Համիտ ուզեց տեսնել խորհրդաւոր աղջիկը, բայց ոչ իր ներկայութեան ընդունելով զայն, այլ վարագոյրի մը ետեւ ծածկուած, մինչ գեղանի մանկուհին նստեցուցած էին սեղանի մը քով, թիկնաթոռի մը վրայ, խոշոր լամբարի մը շողշողուն լոյսին տակ:

Այդ գաղտնածածուկ քննութիւնը նըպաստաւոր եղաւ խուլ-համրին: Ինչպէս ուրիշներուն՝ բռնաւորին վրայ ալ ազդեր էր մանկատի աղջկան յանկուցիչ հրապոյրը:

Կ'ուզեմ որ հարէմին մէջ պէտք եղած ամէն խնամքը տրուի այս աղջկան եւ ջանան զինքը գոհ ձգել, հրամայած էր իր մարդոց:

Միեւնոյն ատեն պատուիրած էր նաեւ պալատական բժիշկներուն որ մանրազնին քննութիւն մը կատարեն աղջկան վրայ, տեսնելու համար թէ արդեօք զայն բուժելու հնար կա՞ր:

ԳԼՈՒԽ Դ.

ԱՆՁՐԿԱԾ ՈՍՏԻԿԱՆՆԵՐԸ

Այն գիշերն իսկ ուր մանկատի աղջիկը կը հիւրընկալուէր Ապտիւլ Համիտի կողմէ, Եըլտըզի պալատին մէջ, եւ մասնաւոր հոգածութեանց կ'արժանանար, պատանի մը, որ հազիւ 15 տարեկան կը թուէր ըլլալ, դողդոջուն եւ զգուշաւոր կերպով եկաւ կեցաւ այն տան դրան առջեւ, ուր մեր ընթերցողները առաջնորդեցինք Ֆաթմա Հանըմը փնտռելու համար:

Կէս գիշերը անցած էր, բոլոր դրացիները արդէն շատոնց խոր քունի մէջ թաղուած էին եւ փողոցի մէջ կատարեալ ամայութիւն կը տիրէր:

Պատանին տան դրան առջեւ կեցաւ եւ պահ մը կանգ առնելէ ու չուրջը կասկածոտ նայուածք մը պտըտցնելէ ետք, արագ շարժումով մը գրպանէն բանալի մը հանեց, փականքին մէջ խօթեց, յուշիկ մը դարձուց եւ բանալով՝ ներս սպրդեցաւ: Յետոյ, նոյն զգուշաւորութեամբ դուռը գոցեց:

— Իցի՛ւ թէ զինքը յանկարծ չվախցընեմ ու դող չհանեմ, մրմնջեց պատանին ոտքին ծայրերուն վրայ քալելով եւ չիտակ բակին դէմը գտնուած սենեակը ուղղուելով:

Թէեւ խոր մթութիւն կը տիրէր բակին մէջ, այսուհանդերձ պատանին առանց դեղեւելու, սենեակին դուռը գտաւ եւ բացաւ զայն:

— Խեղճ աղջիկ, մտածեց կրկին, արդեօք քունին մէջ պիտի վախցնե՞մ զինքը, բայց չէ՛, այնքան վախկոտ չէ, ընդհակառակն՝ գիտեմ որ շատ քաջասիրտ է...:

— Զիւլէհա՛, Զիւլէհա՛, ես եմ, մի վախնար, Հասանը... Ֆաթմա հանըմի կողմէ եկայ, Զիւլէհա, Զիւլէհա...:

— Կ'երեւայ որ խոր քունի մէջ է... բայց շնչառութեան ձայն չեմ լսեր, մտածեց պատանին:

Եւ սակայն ոչ ոք պատասխանեց իրեն:

Այն ատեն գրպանէն լուցկի տուփը հանելով, հատ մը վառեց: Սենեակը պահ մը լուսաւորուեցաւ:

— Հոս չէ եղեր, ըսաւ պատանին ինքն իրեն, ուրեմն արկած մը պատահած է իրեն, որովհետեւ որոշուած էր որ անպատճառ այս սենեակին մէջ պիտի գտնուէր եթէ տունը մնար... ուրեմն տեսնենք թէ թուղթ մը ձգա՞ծ է:

Այս խորհրդածութիւնները մտովի ըրած միջոցին լուցկին արդէն մարած էր եւ սենեակը կրկին մթութեան մէջ թաղուած:

Եւ սակայն պատանին նոր լուցկի մը չվառեց:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(27 – Շար.)

վին եւ մեծ դեր կը խաղայ Թուրքիոյ բռնագրաւած հողերը Իրանին վերադարձնելու գործին մէջ։ Սակայն շահին վերաբերումը կրկին կը փոխուի եւ իր արտաքին նախարարը կ՚ուղարկէ Լոնտոն՝ իբրեւ դեսպան, վերապահելով նաեւ եւրոպական երկիրներու Իրանի դեսպանները գլխաւորելու իրաւունքը։ Անգլիոյ մէջ Մելքում – Խան կը գրէ «Համաշխարհային գրականութիւն» խորագրով ծաւալուն աշխատութիւնը։ Լոնտոնի մէջ կը սկսի հրատարակել «Քանուն» թերթը։ 1890ին կը կնքուի Իրանի համար ամօթաբեր պայմանագիր մը, ըստ որուն Անգլիա չնչին գումարով մը ձեռք կը ձգէր երկրին ծխախոտի արտադրութեան մենաշնորհը։ Միայն Մելքում – Խանի միջամտութեան հետեւանքով է, որ չուտով չեղեալ կը համարուի այդ պայմանագիրը։

Իր կարեւոր աշխատանքներուն համար բազմիցս պարգեւատրուած է զանազան երկիրներու շքանշաններով։ Անոր կեանքը կ՚ընդհատի Իտալիոյ մէջ։

Արբաս Ալի Սալեհիի ուսումնասիրութեան երկրորդ ակնարկը նուիրուած է Եփրեմ – Խանին, որ մեծ դեր խաղացած է Իրանի սահմանադրական շարժումին մէջ։

Իրանի ականաւոր գործիչներէն է նաեւ Յովհաննէս Խան Մասեհեանը, որուն նուիրուած է գիրքին երրորդ ակնարկը։

Մասեհեան ծնած է 1864ին, Թեհրան։ Նախնական կրթութիւնը ստացած է Շահ Ապտուլ Ալիմ քաղաքը։ Յետագային կ՚ընդունուի 70ական թուականներուն Թեհրանի մէջ բացուած հայկական Հայկազեան դպրոցը, ուր աչքի կը զարնէ իր յառաջդիմութեամբ։ Դպրոցը կ՚աւարտէ 1880ին «Ոսկէ խաչով»։ Զգալով տղուն արտակարգ ընդունակութիւնները, հայրը զինք կ՚ուղարկէ Թաւրիզ, քեռիին՝ Երուանդեանի մօտ։ Այս վերջինը Իրանի թագաժառանգին դաստիարակն էր, կրթուած մարդ մը, պարսկերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներու ծանօթ։

1882ին Յովհաննէս կը մեկնի Փարիզ՝ ուսումը շարունակելու։ Երեք տարի ետք կը վերադառնայ Իրան, ուր կը դառնայ շահի պալատի թարգմաններէն մէկը։ Այդ շրջանին կը թարգմանէ Տիմայի եւ Հիւկոյի գործերը։ 1887ին Իրանի պատուիրակութեան հետ կը մեկնի Լոնտոն՝ մասնակցելու Վիքթորիա թագուհիին թագադրութեան։ 1894ին կ՚այցելէ Պետերբուրգ։ 1906ին կը ստանձնէ Գերմանիոյ մէջ Իրանի դեսպանի տեղակալի պարտականութիւնը։ 1912ին կը դառնայ Գերմանիոյ Իրանի դեսպան։ Գերմանիա գտնուած ժամանակ Մասեհեան օգտակար կը հանդիսանայ իր հայրենակիցներուն։

Դեսպանի իր ծառայութիւնը կ՚աւարտէ 1915ին։ Այնուհետեւ, մինչեւ 1927 ան դեսպան է Անգլիոյ, 1929էն՝ Ճափոնի մէջ։ 1931ին, կլիմայական աննպաստ պայմաններու պատճառով, կը հրաժարի իր պաշտօնէն եւ Իրան վերադարձի իր ճամբուն վրայ կը մահանայ։ Անոր աճիւնը 1932ին կը տեղափոխուի Թեհրան։

Յովհաննէս – Խանը ականաւոր անձ մըն էր։ Միշտ ձգտած է հաստատել իր ժողովուրդին մշակոյթին մեծ արժէքը։ Բազմաթիւ թարգմանութիւններ կատարած է Շէյքսփիրէ։ 1905 – 1911ի իրանեան յեղափոխութեան շրջանին օգնած է յեղափոխականներուն։

Ուսումնասիրութեան չորրորդ ակնարկը նուիրուած է Ֆրանսացի զօրավար Լիսինկֆոնի կեանքին։

Ա. ՎՈՍՈՒԳԻ

ՓՈԼԻ ՓՈՐՁԱՆՔԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Զարմանալի՜... աղջիկ մը առանց հօր կամքը հարցնելու եղայ մէկուն սիրտ տայ...

— Մինչեւ այդ օրը աղջիկս ատանկ բան մը ըրած չէր։ Ինչ որ է՝ սատանայէն խաբուեր է ըսելով, թող տուինք, որ երթայ ատ ուզած երիտասարդէն սէրը առնէ։ Ասոր վրայ կարդ մը գիրքեր բերաւ մեզի, սկսաւ թարգմանել։ Ժամանակին Փօլ մը կայ եղեր, մէյ մ՚ալ Վերժին մը կայ եղեր։ Ահա աս Փօլը Վերժինը կը սիրէ եղեր եւ հետը կարգուիլ չի կրնալուն՝ մեռեր է։ Աս բանը գրողն ալ բանաստեղծ է եղեր։ Աղջիկնիս այդ գիրքը դպրոցը կարդացած է եղեր ու անկէ սորվեր է։ Ասոր պէս կարդ մը խօսքեր ընելէ ետքը՝ ըսաւ թէ ինք ազատ է, լուսաւորեալ է եւ իր ըրածներուն լաւ կամ գէշ ըլլալը ինձմէ սորվելու պէտք չունի։ Ինքը ատանկ բաներ աւելի լաւ կը հասկընայ եղեր։ Պարել ալ գիտէ եղեր եւ պարել գիտնալուն համար՝ ուզած երիտասարդը առնելու իրաւունք ունի եղեր, ըսաւ ու սկսաւ պարել...

— Ատիկա զաւակ չէ, այլ փորձանք է։

— Հարցուցինք թէ ատ երիտասարդը կրնա՞յ քեզի պահել։ — Իմ ի՞նչ գործս է, ըսաւ։ Ես անոր քով աշակերտ չեմ երթար որ հարցնեմ թէ ամսականս պիտի կրնան տալ։ Ես զայն սիրեցի, եւ երբ մարդ մէկը կը սիրէ, պարտաւոր չէ հարցնել, թէ ստակ ունի՞։ Վերժինը Փօլը սիրեց նէ՝ Փօլը ստակ ունի տէ՞ի հարցո՞ւց։

— Փօլը ո՞վ կ՚ըլլայ կոր։

— Ես ինչ գիտնամ։ Ըսուածին նայելով՝ առաւ փախուին մէկը ըլլալու է, բարով խէրով չըլլար տէ, ուրիշներուն զաւակներուն ալ գէշ օրինակ չըլլար։ Սկոր նայէ անգամ մը, Փօլը աս է ըրեր, Փօլը ան է ըրեր տէի՝ մենք ալ անոր ըրածին պէս ընելու ենք։

— Վերջը ի՞նչ որոշեցիք։

— Որոշումի խօ՞սք կ՚ըլլայ։ Աղջիկնիս այդ վարմունքը տեսնելով՝ ինքզինքէս դուրս ելայ։ Ինծի պէս պատուաւոր մարդ մը, որուն ետեւէն մինչեւ հիմա մէկը խօսած չէ, ամէնուն յարգանքը կը վայելէ, արար աշխարհ աղջկանս աս վարմունքը լսէ նէ ի՞նչ պիտի ընեմ, կը մտածէի։ Ասանկ կը մտածէի, մազերս կը փետտէի։ Ուրիշ բան է, եղբայր, երբ ըսեն թէ Մարկոս աղան իր աղջիկը այսինչին տուեր է, ուրիշ բան է, երբ ըսեն թէ Մարկոս աղային աղջիկը, առանց Մարկոս աղային հարցնելու Մարկոս աղան աներ դարձուցած է անբանի մը։ Կ՚ըլլուելո՞ւ բան է ասիկա։ Կը մաքրուի՞ ատանկ կեղտը։ Թուղթած ճակատս մինչեւ հիմա մաքուր պահեմ տէ՝ դերեզման մտնելու ատեն աղտոտեմ, ըսելով կը մտածէի եւ արցունքները հեղեղի պէս կը թափուէին աչքերէս։ Այդ գետնին տակն անցնելիք աղջիկը, հօրը՝ տարիներու ընթացքին վաստըկած պատիւը մէկ վայրկեանի մէջ աղտոտել աշխատող այդ անամօթ եւ ապերախտ աղջիկը, չեղա՞յ բռէ քի ադիտութենէդ է, որ ատանկ կը մտածես։ Ալ աս պատասխանին վրայ համբերութիւնս հատաւ, ականջներս դոցեցի, բերանս բացի եւ գետնին տակն անցնելիք Փօլին ու Վերժինին վրան ալ պէտք եղածին չափ ձակեցայ։ Ախ այդ Փօլ ըսուած սրիկան անգամ մը ձեռք անցընեմ նէ՜...

— Վաղ անցիր, եղբայր, կ՚ներթայ ատոնց ականջը կ՚իյնայ...

— Այդ ալ հոգս չէ, եկուր տես որ աղջիկս ըսաւ թէ եթէ երկու հարիւր ոսկի տալով այս լակոտը մեզի փեսայ չընենք, իրիկուն մը ինքզինքը Ջրհորը պիտի ձգէ եւ խեղդուի։ Դուն իմ տեղս ըլլաս ի՞նչ կ՚ընես։

— Ջրհորը հողով լեցնել կուտամ։

— Ծախսի դո՞ւռ մըն ալ բանանք։ Տեսանք որ դլուխ ելլելու բան չէ, սխալութեանը տունին կէսը տալ։ Ասոր ալ յօժար չեղաւ, տղուն ստակ է պէտք ըսաւ, սա քանի օրս նոր զգեստներ կարել պիտի տայ, տան հիմքը կրնա՞յ գրպանը դնել, դերձակի խանութը երթալ, զգեստ դնել։

— Զգեստ առնելու ատեն դերձակը կը տանիս տուն, հիմքի կէսը ցոյց կուտաս։

— Եղբայր, անոնք իրենց գիտցածնին ետ կը մնա՞ն։ Գլուխնին մտցուցածնին կատարելու կը նային։

— Վերջապէս աղջկանդ խօսք հասկցնել չկրնալով՝ անոր բոլոր ուզածները պիտի կատարե՞ս։

— Շուարեր մնացեր եմ։ Հիմակուհիմա, խնդիրը այս վիճակի մէջ է։ Ինչ ընելիքս ես ալ չեմ գիտեր։

— Եթէ աղջկանդ խօսքը կատարես, գէշ կը սորվի։ Վաղը ելլայ ուրիշ երիտասարդ մըն ալ ուզէ՞ նէ։

— Ինչ գիտնամ, այդ ալ կ՚ըլլէ։

— Հիմա խօսքը կատարես նէ՝ կ՚ընէ ա...

— Փօլը եւ Վերժինը ատանկ բան մը ըրա՞ծ են արդեօք։

— Եղբայր, այն ատեն ալ «Լա տամ օ Քամելիան» օրինակ կը բերէ։

— Ատ Լա տամ օ Քամելիան որոնցմէ՞ կ՚ըլլայ կոր։

— Աստուած անոր ալ հախէն գայ։

— Անանկ է նէ մենք այս գիրքերը լաւ մը կարդանք տէ, յետոյ որոշումնիս տանք, վասնզի այս աղջիկը ամէն օր մէկ մէկ գրքի օրինակ բերելու ըլլայ նէ՝ տարին տասներկու ամիս տուներնիս հարսանիք պիտի ըլլայ։

Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՁՄԵՌՆԵՐ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

Քրիստոսէ առաջ 66ին, Պոնտոսի Միհրդատ թագաւորը, Ազով եւ Սեւ ծովը միացնող Քիմերքի սառած նեղուցին վրայով, յարձակեցաւ բարբարոսներու հեծելազօրքին վրայ։ Մինչդեռ, տարի մը առաջ, նոյն նեղուցին մէջ տեղի ունեցած էր նաւամարտ մը։

Քրիստոսէ ետք, 811ին, սառեցան Դանուբ, Էլպա եւ Սէն գետերը։ Բեռնատար կառքեր շրջագայեցան սառած գետերուն վրայէն։

1011ին, պատմութեան մէջ աննախընթաց բան, սառեցաւ Նեղոս գետը։

1408ին, սաստիկ ձմեռ էր Փարիզի մէջ։ Խորհրդարանի քարտուղարը իր մէկ յուշագրութեան մէջ կը յիշատակէ, թէ սաստիկ ցուրտին պատճառով, իր փետուրէ գրիչին ծայրի մելանը կը սառէր գրած ատեն։

1410ին սաստիկ ձմեռ էր Ֆրանսայի մէջ։ Անհաւատալի, բայց իրաւ։ Ցուրտին պատճառով գետինը այնքան կարծրացաւ, որ կարելի չեղաւ փոս փորել եւ մեռելները թաղել։ Դիակները իրարու վրայ դիզուելով, զանազան տեղեր դրուեցան։

1558ին, Ֆրանսայի մէջ ձմեռը այնքան կծու եղաւ, որ տակառներու մէջ գտնուող գինին սառեցաւ եւ տակառները ճաթեցան։

1638ին, Մարսէյլի ծովուն բացերը սառի խաւ մը կազմուեցաւ եւ նաւահանգիստ գտնուող բազմաթիւ նաւեր պաշարուած վիճակի մէջ մնացին։

1776ին, սաստիկ ձմեռ ամբողջ Եւրոպայի մէջ։ Ժամացոյցները դադրեցան գործելէ եւ եկեղեցիներու զանգակները ճաթեցան։ Սիպերիոյ մէջ ջերմաչափը իջաւ զերոյէն վար 63 եւ 53 աստիճանի։ Պատահական կերպով նաեւ մինչեւ 70 աստիճանի։

1893ին, Պոլսոյ մէջ՝ զերոյէն վար 13 աստիճանի եւ սառեցաւ Ոսկեղջիւրը։

1954 – 55ին, Սեւ Ծովէն եկած սառնակոյտեր Վոսփորէն անցան, բաւական մտահոգութիւն պատճառելով նաւարկողներուն։

Ս. Փ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (384)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Սքանչելի զգացում մը կը բխի անոր սրտէն, զգացում մը որ է ինքզինքը մոռնալ եւ արդահատիլ ամէնուն։

Երբ կը մտաբերէ այն անթիւ վայելքները, զորս բնութիւնը կ՚ընծայէ, առատօրէն կը պարգեւէ բաց հոգիներու եւ կը մերժէ փակ հոգիներու, իմացականութեամբ փարթամ այդ աղքատը կը սկսի մեղքնալ արծաթով փարթամներուն։

Անոր մտքին մէջ ամէն տեսակ յոյսի մտած չափով, սրտէն ամէն տեսակ ատելութիւն կը ջնջուի։ Մանաւանդ, միթէ դժբա՞խտ մըն է ան։ Ոչ. երիտասարդի մը հէքութիւնը հէքութիւն չէ բնաւ։

Երիտասարդ տղայ մը, ո՛վ կ՚ուզէ թող ըլլայ ան, որքան ալ աղքատ ըլլայ, իր առողջութեամբը, ուժովը, կայտառ քայլերովը, փողփողուն աչքերովը, ջերմապէս շրջաբերող արիւնովը, սեւաթոյր մազերովը, առոյգ այտերովը, վարդագեղ շրթներովը, սպիտակ ակռաներովը, մաքուր շունչովը ծեր կայսրի մը նախանձը կը գրգռէ միշտ։ Ամէն առտու կը սկսի իր հացը վաստկիլ, եւ մինչ ձեռքերը հաց կը շահին, ողնայարը ազնուութիւն, ուղեղն ալ տեսիլքներ կը շահի։

Երբ գործը կը կատարէ, նորէն կը սկսի անպատում կերպով յափշտակուիլ, հոգեւին հիանալ, ուրախանալ, վիշտերու, խոչընդոտներու, քարայատակի, մորենիներու, երբեմն ալ տիղմին մէջ կոխելով, բայց գլուխը լոյսին մէջ պահելով կ՚ապրի։

Հաստատ, զուարթ, հեզ, հանդարտ, ուշադիր, ծանրաբարոյ, քիչով գոհացող եւ բարեսէր է ան ու կ՚օրհնէ զԱստուած իրեն տուած ըլլալուն այն երկու հարստութիւնը որմէ զուրկ են շատ հարուստներ. այսինքն աշխատանք, որու շնորհիւ ազատ կ՚ապրի, եւ միտք, որով արժանապատուութեան կը տիրանայ։

Ահա այս վիճակին մէջ էր Մարիուս։ Բան մը չմոռնալու համար ըսենք նաեւ թէ Մարիուս քիչ մը չափէն աւելի խոկ հայեցողութեան կուտար իր միտքը։ Այն օրը, երբ ալ սկսած էր գրեթէ ապահովապէս ճարել իր ապրուստը, կանգ առած էր հոն՝ աղքատ ըլլալը լաւ համարելով եւ աշխատանքի ժամանակին մէկ մասը կը տրամադրէր մտային աշխատութեան։ Այսինքն երբեմն օրերով կը մտախոհէր ցնորատեսի մը նման սքանչացումի եւ ներքին ճառագայթումի անմռունչ հեշտութեանց մէջ ընկղմելով։

Իր կեանքը դասաւորած էր այսպէս.— Կարելի եղածին չափ քիչ աշխատիլ նիւթական հաչւոյն, իսկ կարելի եղածէն աւելի աշխատիլ՝ անչօշափելի աշխատութեան, ուրիշ խօսքով՝ իրական կեանքին քանի մը ժամ տալ, եւ մնացորդը անսահմանութեան անդունդը նետել։

Որեւէ զրկանք չկրել կարծելով չէր նշմարեր թէ այսպէս ըմբռնուած հայեցողութիւնը հուսկ յետոյ ծուլութեան ձեւերէն մէկը կ՚ըլլայ, թէ կեանքի հիմնական պահանջները զսպելը բաւական սեղմած էր, եւ թէ շատ չուտ կը հանդստանար։

Յայտնի էր թէ Մարիուսի զօրեղ եւ վեհ բնութեան համար անցուկ վիճակ մը կրնար ըլլալ այս, եւ թէ Մարիուս ճակատագրին անխուսափելի խառնակութեանց հետ առաջին անգամ ընդհարելու պէս պիտի սթափէր։

Ծիշդ է թէ Մարիուս փաստաբան մըն էր այլեւս, բայց առայժմ դատ չէր վարեր, եւ ոչ ալ փաստաբանութիւն կը ծախէր, թէեւ Պ. Ժիլնորման հակառակը կը կարծէր։

Ինքզինքը մտախոհութեան տալու պատճառով, հեռու մնացած էր դատաստաններէ։ Փաստաբաններու հետ տեսնուիլ, արդարութեան պալատը յաճախել, դատեր փնտռել, ձանձրանալի բաներ էին. ինչո՞ւ կրէր այս ձանձրոյթը։

Արհեստը փոխելու պատճառ չէր տեսներ բնաւ։ Այդ աննշան գրավաճառները վերջապէս ապահով գործ մը կուտային իրեն. նուազ աշխատութիւն պահանջող գործ մը, որ, ինչպէս բացատրեցինք արդէն, կը բաւէր Մարիուսին։

Գրավաճառներէն մէկը, որոնց համար կ՚աշխատէր Մարիուս, կարծեմ Պ. Մաժիմէլ գրավաճառը առաջարկած էր Մարիուսին իր տունը առնել զինքը, լաւ բնակարան մը տալ, կանոնաւոր գործ հայթայթել եւ տարին հազար հինգ հարիւր ֆրանք վճարել իրեն։

Հանգստաւէտ ապրի՜լ, տարին հազար հինգ հարիւր ֆրանք շահի՜լ անշուշտ գէշ բան չէր։

Բայց զրկուիլ իր ազատութենէն, վարձառու մը, ամսականով ծառայող տեսակ մը գրագէտ ըլլալ կարելի՞ բան էր միթէ։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Անիէւէն Տէր եւ Տիկին Տիգրան Տէվէ – ճեան յիսուն ֆր. կը նուիրեն փոխան ծաղիկի ողբ. Հռիփսիմէ Եղնիկեանի մահուան առթիւ, Մոնմորանսիի հանդստեան տան։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ազգատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւ – եալ նուէրները .— Գալուստ Կիւլպէնկ – եան հիմնարկութիւն, տօներու առթիւ 1000 ֆրանք, Տիկին Սարեան 3000, Յ. Աչճեան 300, Ողբ. Օննիկ Պօյաճեանի ըն– կերներէն 210, Տէր եւ Տիկին Ս. Նշան – եան 150, Տիկին Վ. Մէլիքեան հարիւր, Տէր եւ Տիկին Մ. Վարանթի, ողբ. Վա – ղարշակ Մէլիքեանի մահուան առթիւ 30։ Կ. Խայեան եւ Գ. Պարտիզպանեան Տի – կին Փերուզ Խայեանի մահուան առթիւ 100ական։ Տիկին Արաքսի Խանճեան 100, Տիկին Գուլխանօ յիսուն, Տէր եւ Տիկին Ֆրէնկեան յիսուն ողբ. Մանէ Գույում – ճեանի մահուան առթիւ։

Պէնժամէն Մուրատեան 100, Ֆրուն – ճեան, Ազուեան 50ական, Մուրատեան Հ. ողբ. Կուտրէթ Ղազարեանի յիշատակին յիսուն, Յ. Սարգսեան, Մ. Երանեան, Տիկին Մ. Ֆէրմանեան 50ական, Տ. Սըր– մազէչեան, Ե. Աժտէրեան 30ական, Տի– կին Ի. Զատուրօֆ 30, Փուլատ եւ Լօլօն– թէ ընտանիքներ քսան ֆրանք, Կ. Համ – բարձումեան, Թուրեան եւ Տիկին Տիգ – րանուհի Նալեան քսանական, Ա. Նը – չանեան (Պոլսէն) տասը տոլար, Տիկին Վ. Ղազարեան իր մօր յիշատակին տասը ֆր., Յ. Մաճալեան տասը։

Այրի Տիկին Գոհար Սանոյեան եւ զա – ւակները իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ ողբ. Վահրամ Սանոյեանի մահուան տարելի – ցին առթիւ նուիրած են 16 ափսէ կար – կանդակ, Մոնմորանսիի եւ Անտիյիի հան– գստեան տուներուն։

ՏՕՆԱԾԱՌ

Ալֆորվիլի հայկական դպրոցի, այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20·30ին, Փաք– րօնածին *սրահը։*

Մուտքը ազատ է

Թէյասեղան։ Գեղարուեստական բաժին։

Նուէրներու բաշխում երախաներուն։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Նկատի ունենալ հետեւեալ թուականները,

1969.— ՄԱՐՏ 2, թատերական ներ – կայացում։

Ապրիլ 24, Օր Նահատակաց։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Յուշի օր, նուիրուած Ազգ. հերոս ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆԻ, նախաձեռնու – թեամբ Տրապիզոնի Հայր. Միութեան, Յունուար 26ին։

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 90– ամեայ յոբելենական հանդէսը տեղի պի– տի ունենայ Մայիս չորսին։

POUR TOUS

VOYAGES

Par

VOIE FERROVIAIRE

VOIE MARITIME

VOIE AERIENNE

S'adresser à :

Mr. Jacques Chélélékian

AGENCE FRANCO-SUISSE

87 La Canebière

MARSEILLE (1er)

Téléphone :

62-03-44 64-09-49

IMPRIMERIE SPÉCIALE

DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան, Փարիզի եւ շրջանի իր մաս– նաճիւղերով, այս Կիրակի (Յունուար 12) ժամը 14·30ին։ 14րդ Թաղամասի քաղա – քապետարանի սրահը՝ Փլաս Ֆերտինան Պրիւնօ *(Մեթրօ Մութօն։ Տիւվեռնէ)։*

Յատապէս պատրաստուած երախանե – րու կողմէ, ներկայացում, պար, երգ, արտասանութիւն, խամաճիկ (մարիոնէթ) *եւ* ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ *իր նուէրներով։*

Կը հրաւիրուին մանուկները իրենց ծը – նողքներով։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԷՆ օթօքարը կը մեկնի ժա– մը 13·30ին Փլաս Քառնոյէն։

ՇԱՒԻԼԷՆ օթօքարը կը մեկնի Փուան տը Շաւիլէն ժամը 14ին, կը հանդիպի հայ դպրոցը եւ բոլոր օթոպիւսի կայա – րանները, երթ ու դարձ բոլոր փոքրիկ – ներուն ձրի, մեծերուն հինգ ֆրանք։

×

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ սրահին մէջ։

295 Րիւ Պուալօ

Կազմակերպութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի։

Գեղարուեստական խնամուած բաժին

Փոքրիկներու կողմէ պիտի ըլլան երգ, արտասանութիւն, ինչպէս նաեւ գեղջկա – կան պարեր։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ

Նուէրներ եւ ուտելիքներ պիտի բաժնէ ներկայ բոլոր մանուկներուն։

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 19ԻՆ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ԿԻՐԱԿԻ, 12 Յունուար. — Է. օր Ծը – նընդեան։ ժամը 10ին, պատարագ կը մա– տուցուի։

.ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, 13 Յունուար, Տօն անուանակոչութեան Տեառն Մերոյ Յի – սուսի Քրիստոսի *։ ժամը 10ին պատա – րագ կը մատուցուի։ Յաւարտ պատարա– գի հոգեւորականներ եւ ժողովուրդ կ'ա – ռաջնորդուին եկեղեցւոյս խորհրդարա – նը, ուր կը կատարուի Ջրօրհնէք՝ նախա – գահութեամբ Հայրապետական պատուի – րակ Սրմազան Հօր։*

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆԻ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկ. վար – չութիւնը կը ծանուցանէ թէ պարագանե – րու բերմամբ Ս. Ծննդեան տօնը պիտի կատարուի, 12 Յունուար, Կիրակի առա– ւօտ, ժամը 9ին։ Կը պատարագէ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝

ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի Ջրօրհնէքի արա – րողութիւն։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի օգնական խոհարարուհիի մը։ Դիմել վարժարան, հեռ. 927-01-72։

POUR

LOUER

VENDRE

ACHETER

AGENT IMMOBILIER AGREE

Consultez en toute confiance

Jacques TORANIAN

DIRECTEUR DU CABINET

RIVE GAUCHE IMMOBILIER

sur rendez-vous

à l'AGENCE ou à DOMICILE

TÉLÉPHONE :

POR 0394 — JUS 0156

42, BOULEVARD ARAGO — PARIS

Métro : Gobelins

ESTIMATION GRATUITE

10ème année

ԵՐԵՒԱՆԻ 2750-ԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 16 եւ 17, ժամը 20·45, *երկու* կալա, *մասնակցութեամբ հայ ոը– ուեստագէտներու։*

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 16 եւ 17։ մեծ ցուցահան – դէս « Երեւանի պատմութեան 2750 տարիները »։

Յունուար 16ին, ժամը 14էն 18 եւ 20էն 23, Յունուար 17ին ժամը 9էն 15 եւ 20էն 23, Maison de la Chimie

28 bis, Rue St-Dominique

Métro : Invalides.

Կալաներու համար տոմսերը ապահովել՝

France-U.R.S.S., 8 Rue de la Vrillière, Paris (1er) — Métro : Palais-Royal

կամ Պ. ԶԱՐԵՀ,

22, Rue Richer, Paris (9e).

Տոմսերու գին՝ 8, 10 եւ 12 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ

Պատրաստուեցէք Պոլսահայերու Հայր. Մշակ. Միութեանս սարքած Ս. Ծնընդ – եան աւանդական շքեղ տօնածառին՝ որ այս տարի տեղի պիտի ունենայ, 19 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր ձեզ ծանօթ Ֆարօ– յի գեղեցիկ սրահներուն մէջ։

71, Bd. Charles-Livon, Hôtel du Pharo

Աչքի, ականջի, քիմքի վայելքներով առլի՝ այս յիշատակելի տօնածառին, կը խնդրուի այժմէն ապահովել ձեր սեղան – ները, դիմելով ինչպէս միշտ, ձեզ ծանօթ վարչական անդամներուն եւ կամ կեդրո – նատեղին 37պիզ, Թիւպանօ փողոց, *Պ. Եավէրի գրասենեակը, հեռ.* 20-26-74։

Պարողներուն՝ Օրքէսթրը Ռաֆայէլ Սէռանօ *, մանուկներուն* զուարթութիւնը *ապահովուած։*

Հաճելի անակնկալներ եւ գեղարուես – տական բաժին։

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

էջմիածնի եւ վարդանի մետալին ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, զոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար ձեր տրամադրութեան տակ է

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette,

PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՂԹԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ

FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի

32, RUE DE TRÉVISE

— PARIS - IXe —

Téléph. : 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՃԱՇԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնա – ճիւղին ճաշը, այս Կիրակի էքսէն վեց քիլոմեթր Վօվընարկի ճամբուն վրայ, Պառաժ տը Պիմոնէն մէկ քիլոմեթր առաջ Մայրիներու անտառին մէջ Լու – Կառա– կէ – Փրովանսալ *ճաշարանը, ուր պիտի անցընէք հաճելի օր մը տաք ու խանդա – վառ մթնոլորտի մը մէջ։*

Տոմսերը ունենալու համար դիմել՝ Զէօրէքչեան, հեռ. 59-54-52, *Ղազար – եան* (Լա Յէզոն տիւ Քավիառ), *հեռ.* 32-24-36, *Քէօսէեան հեռ.* 20-23-33, *Պօ – մոն Տիկին Մկրեան* 'Յ Ավ. Ռոշ – Վէրթ, Սէն Ժիւլիէն *եւ վարչութեան բոլոր ըն – կերուհիներուն։*

Տոմսերու գիներ 25 ֆրանք, 10էն վար երախաներու համար 15 ֆր.։ Օթոքարը պիտի մեկնի ժամը 11ին 26 Րիւ տէ Քոն– վալէսան, *Ահարոնեան Ակումբէն, երթե – ւեկ վեց ֆրանք։*

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Մշակ. Տան յանձնախումբը կը փնտռէ ամուսնացած զոյգ մը՝ պիւֆէի *սպասար– կութեան եւ Տան մաքրութեան գործը ստանձնելու համար։*

Բնակութեան յարմարութիւններ։

Դիմել ամէն օր, ժամը 15էն 19·30, Մշ– ակոյթի Տան գրասենեակը։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Կիրակի, 12 Յունուար, Հանդիսաւո – րութիւն, Յայտնութեան եւ Մկրտու – թեան։ Հայրապետական ձայնաւոր պա – տարագ ժամը 10·30ին։

ՀՆԱՐՔԸ

Կը ներկայացուի բեմասիրաց թատերա– խումբին կողմէ այս Կիրակի, Յունուար 12, ժամը 15ին, Առնուվիլ՝ 69 Ավընիւ Հանրի Պարպիւս, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղին։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ 12 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
DIMANCHE 12 JANVIER 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11411 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.411

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

Յիսուն տարի առաջ, 1919 Յունուարին Երեւանէն դէպի Փարիզ ճամբայ կ'ելլէր անկախ Հայաստանի Հանրապետութեան պատուիրակութիւնը՝ նախագահութեամբ Աւետիս Ահարոնեանի :

Պատերազմը նոր էր վերջացած : Գերմանիոյ եւ իր զինակիցներու ճակատագիրը պիտի վճռուէր Փարիզի մէջ, ուր կը գումարուէր հաշտութեան խորհրդաժողովը :

Կործանած էին գերմանական, աւստրհունգարական եւ օսմանեան կայսրութիւնները՝ չարաչար պարտուած դաշնակից պետութիւններէն՝ բոլոր ճակատներու վրայ : Աւելի կանուխ՝ 1917 Փետրուարին տապալած էր ցարական կայսրութիւնը, որ Հոկտեմբերի վերջերը կարմիր պատմուճան պիտի զգենուր :

Զորս կայսրութեանց փլատակներուն տակէն ազատ կեանքի կը կոչուէին՝ Եւրոպայի եւ Ասիոյ մէջ բազմաթիւ փոքր ազգեր, որոնք դարերով օտար աշխարհակալներու լուծին տակ տառապած էին :

Աշխարհի բոլոր կողմերէն լոյս — քաղաքը թափած էին նորագատ երկիրներու պատգամաւորները՝ «Հարիսա»յէն իրենց բաժինն ստանալու համար :

Հայկական Հարցն ալ պիտի վճռուէր Փարիզի խորհրդաժողովին մէջ:

Ուստի, Հայաստանի Խորհրդարանը 1918 Դեկտեմբերին որոշեց Ֆրանսայի մայրաքաղաքը ղրկել պատուիրակութիւն մը՝ պաշտպանելու համար նորաստեղծ հայկական պետութեան շահերը :

Հ. Հ. Պատուիրակութեան մաս կը կազմէր նաեւ ռուսական Դումայի նախկին երեսփոխան եւ Հայ Ժողովրդական (Ռամկավար) կուսակցութեան անդամ Միքայէլ Բարաջանեան :

Փարիզի մէջ կը գործէր արդէն Ազգային Պատուիրակութիւնը 1913էն ի վեր, նախագահութեամբ Պ. Պօղոս Նուպարի:

Պալքանեան պատերազմի վաղորդայնին, երբ պարտուած օսմանեան կայսրութեան հաշիւը կը տեսնուէր, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գէորգ Ե. Սուրէնեանց նախաձեռնարկ կ'ըլլար կազմելու այդ Պատուիրակութիւնը, որուն պարտականութիւնը պիտի ըլլար դիմումներ կատարել Պերլինի դաշնագրի չարաչուք 61րդ յօդուածին երաշխաւոր վեց մեծ պետութեանց մօտ՝ Հայկական նահանգներու Բարենորոգումները գործադրել տալու համար :

Թէեւ Էջմիածնայ գահակալին կողմէ նշանակուած՝ Պօղոս Նուպար կը նկատուէր Թրքահայերու ներկայացուցիչ, անշուշտ անպաշտօն կերպով :

Փարիզի մէջ զոյգ Պատուիրակութիւնները — հակառակ զիրար բաժնող գաղափարական տարակարծութեանց — միացեալ ճակատով ներկայացան Փարիզի խաղաղութեան խորհրդաժողովին առջեւ, որուն ներկայացուցին «ծովէ ծով» Հայաստան պահանջող ծանօթ յուշագիրը :

Յետագային — նոյնիսկ Հայաստանի խորհրդայնացումէն ետք — Լոնտոնի եւ Լօզանի խորհրդաժողովներուն երկու պատուիրակութիւնները համախորհուրդ գործեցին :

Սակայն Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութիւնն էր, որ պաշտօնական հանգամանք ունէր, իբրեւ դիւանագիտական ներկայացուցչութիւնը Հայաստանի կառավարութեան :

Այդ պատճառով ալ Սեւրի դաշնագրին տակ ստորագրեց միայն Ա. Ահարոնեան, 1920 Օգոստոս 10ին :

Այս դաշնագիրը կը նուիրագործէր Հայաստանի անկախութիւնն ու սահմաններու ընդարձակումը : Վանի, Պիթլիսի, Էրզրումի եւ Տրապիզոնի նահանգներու որոշ մասերուն կցումը Հայաստանի Հանրապետութեան :

Կ'իրագործուէր Հայութեան դարաւոր երազը — անկախ եւ Միացեալ Հայաստան :

Հ. Հ. Պատուիրակութեան աշխատանքներուն պսակումն էր Սեւրի դաշնագիրը :

Օսմանեան կայսրութեան երեք լիազօր պատգամաւորները — Զօր. Հատի փաշա, փիլիսոփայ Րիզա Թէվֆիք եւ Պեռնի դեսպան Րէշատ Խալիս — գլխիկոր կը ստորագրէին Թուրքիոյ հայկական նահանգներու անջատումը վաւերացնող միջազգային մուրհակը :

1920ի աշնան դէպքերը,— Հայաստանի խորհրդայնացումը, քեմալական շարժումին յաջողութիւնները՝ շնորհիւ յաղթական դաշնակիցներու աջակցութեան — արգելք հանդիսացան Սեւրի դաշնագրի վաւերացման :

Լօզանի մէջ՝ բարեկամ թէ թշնամի՝ բոլորն ալ ուրացան մեր դատը : 1923 Յուլիս 24ի դաշնագիրը ոչ իսկ Հայու անունը կը յիշէ :

Սակայն փաստը կայ ու կը մնայ :

Ժամանակակից պատմութեան նոր մէկ դարձակէտին, մեծ պատերազմի Զինադադարի յիշատակելի օրերուն, երբ աշխարհի նոր քարտէսը կը գծուէր եւ ազգերու ճակատագիրը կը վճռուէր, օրուան քաղաքական պատասխանատու վարիչները Սեւրի 88րդ եւ 89րդ յօդուածներով պաշտօնապէս ու հանդիսաւորապէս ճանչցան հայ բազմաչարչար ազգի արդար իրաւունքը՝ ունենալու Անկախ ու Միացեալ Հայաստան :

Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութիւնը, իբրեւ դաշնագիր կողմ, 1920էն սկսեալ մինչեւ այսօր անդադար ու անվհատ կը հետապնդէ Սեւրի դաշնագրին իրագործումը, հակառակ քաղաքական աննպաստ պայմաններուն:

Այդ դաշնագրին կառչած է ոչ միայն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, այլեւ համայն Հայութիւնը ի սփիւռս աշխարհի :

1945էն 1947 Փարիզի, Միջին Արեւելքի եւ Ամերիկայի Թրքահայ գաւառ յանձնախումբերը, որոնց կը մասնակցէին բոլոր հոսանքները — իրենց յուշագիրներով անոր գործադրութիւնը կը պահանջէին աշխարհի մեծերէն :

Մեծ Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ եւ յաջորդ տարիներուն Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը՝ ՄԱԿին եւ անոր անդամ պետութեանց, ինչպէս նաեւ Մարդկային Իրաւանց Պաշտպանութեան Նիւ Եորքի եւ Թեհրանի միջազգային խորհրդաժողովներուն ուղղուած հեռագիրներով ու յուշագիրներով դարձեալ նոյն պահանջը կը ներկայացնէր :

Յիսուն տարիէ ի վեր պատնէշի վրայ կանգուն է Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութիւնը, որ հաւատարիմ իր առաքելութեան, եւ իրեն հետ ունենալով բովանդակ ազատատենչ Հայութեան բարոյական աջակցութիւնը, պիտի շարունակէ հետապնդել Սեւրի դաշնագրին եւ Ուիլսընի 22 Նոյեմբեր 1920ի իրաւարարական վճռին իրականացումը : Մինչեւ Հայկական անիրաւուած Դատին արդար լուծումը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

ՀԱԿԱՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՑՈՅՑԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

ՄԵԾ ԳՈՀՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱԲՆԵՐՈՒ ՄՕՏ

Իսրայէլ զէնք ղրկելու Ֆրանսական արգելքը կը շարունակէ մեծ աղմուկ հանել ամէն կողմ եւ հակաֆրանսական ցոյցերը կը բազմապատկուին :

Բուռն ցոյցեր տեղի ունեցան մանաւանդ Միացեալ Նահանգներու եւ Իսրայէլի մէջ :

Ֆրանսայի մէջ ալ բողոքները իրարու կը յաջորդեն : Փարիզի ռաբբունապետը՝ Քափլան յայտարարութիւն մը ըրած էր, որ կարդացուեցաւ Ուրբաթ իրիկուն բոլոր սինակոկներուն մէջ : Քափլան կ'ըսէ ի միջի այլոց .— « Մեր համաքաղաքացիներու մեծ մասին հետ, խոր յուզում մը կը զգանք : Բայց ատոր վրայ կը բարդուի, մեր Ֆրանսական հրեայ համայնքին համար, խոր տխրութիւն մը տեսնելով որ մեր երկրին կառավարութիւնը իր վրայ կ'առնէ կասեցնել Իսրայէլի պաշտպանողական ուժը, ընդդէմ անոնց որոնք կը բազմապատկեն եղեռնափորձերը իր հողին վրայ ինչպէս նաեւ հողէն դուրս»:

Նոպէլեան մրցանակաւոր Փրոֆ. Քասէնի համար, առաջին անգամ ըլլալով Ֆրանսա կը նոյնանայ անարդարութեան հետ :

Տարբեր է անշուշտ մթնոլորտը արաբական երկիրներու եւ շրջանակներու մէջ: Եգիպտոսի արտաքին նախարարը յայտարարած է թէ եթէ Ուաշինկթըն ինք ալ ընդօրինակէ Ֆրանսայի քաղաքականութիւնը, այն ատեն խաղաղութիւն կը հաստատուի Միջին Արեւելքի մէջ : Գահիրէ վերադարձին (Պելկրատէն), արտաքին նախարարը ըսած է նաեւ թէ Եուկոսլաւիա եւ Եգիպտոս նոյն տեսակէտներ ունին, ինչ կը վերաբերի մանաւանդ խորհրդային առաջարկին Միջին Արեւելքի հարցին կարգադրութեան համար :

× Պէյրութի մէջ, նոր վարչապետը՝ Ռաշիտ Քարամէ մեծ դժուարութիւններու կը բախի դահլիճը կազմելու համար : Քարամէ չի յաջողիր համոզել Տիւրզի խմբակցութեան (7 երեսփոխան) պետը՝ Ճումպլաթը որ հրաժարի իր պայմաններէն, ոչ ալ Շամունականները (ազգ. ազատական կուսակցութիւն, (ութ երեսփոխան նախկին նախագահ Շամունի ղեկավարութեան տակ) որ ջուր խառնեն իրենց գինիին : Միւս երկու քրիստոնեայ խմբակցութեանց (ազգ. պլոք եւ փաղանգաւոր) պետերը՝ Ռ. Էտտէ եւ Ճեմայէլ զօրավիգ կեցած են Շամունի խմբակցութեան եւ տրամադիր են օժանդակելու նոր կառավարութեան այն ատեն միայն երբ Շամուն ու իրենց խմբակցութիւնները ներկայացուցիչ ունենան դահլիճին մէջ:

« Լը Սուար»ի (Տիգրան Թօսպաթի թերթը) մէջ Ճումպլաթ կը յայտարարէ թէ չի կրնար գործակցիլ մարդոց հետ որոնք դէմ պիտի ըլլան զինուորական եւ ընկերային պարտադիր ծառայութեան ու նաեւ պալեստինեան ազատագրող շարժումին :

Քարամէ սակայն չէ յուսահատած եւ կ'ըսուի թէ եթէ չյաջողի խառն դահլիճ մը կազմել, այն ատեն կառավարութիւնը պիտի կազմէ 16 անդամներով միայն, բոլորն ալ իր կուսակցութենէն :

× Գահիրէի Ալ Ահրամը, որ Նասրի բանբերը կը նկատուի կը գրէ թէ Ուաշինկթըն քանի մը օրէն դրական պատասխան պիտի տայ խորհրդային առաջարկներուն :

× Ֆրանսայի լրագրողներու սենտիքաներու Ազգ. Միութիւնը յայտարարութիւն մը ըրած է, նախարարաց Խորհուրդի յայտարարութեան առթիւ, ուր կ'ամբաստանուէին «տեղեկատուութեան մօտ շրջանակները, որ իսրայէլեան ազդեցութիւններու տակ են », ուր կը շեշտէ թէ կառավարութիւնը պէտք է բացէ ի բաց ըսէ եթէ նման փաստեր ունի եւ ոչ թէ խնդրոյ առարկայ ընէ, երկդիմի ակնարկութեամբ մը, ամբողջ Ֆրանսական մամուլը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀ. Միութիւնը Վեներա Ե.էն հինգ օր ետք, արձակեց Վեներա Զ. որ պիտի «հակէ» առաջինին գործունէութեան վրայ : Երկուքն ալ դէպի Արուսեակ երթան, ուր կրնան հասնիլ Մայիս 15ի ատենները :

ՇՈՒԷՏ պաշտօնապէս ճանչցաւ հիւսիսային Վիէթնամը: Արեւմտեան առաջին Պետութիւնն է որ նման քայլ մը կ'առնէ : Ամերիկեան Արտաքին նախարարութեան բանբերը ցաւ յայտնած է շուէտական այս որոշումին առթիւ, որ պիտի չօժանդակէ խաղաղութեան հարաւ արեւելքի Ասիոյ մէջ :

ՊՈՆի մէջ, խորհրդային դեսպանը Ցարապկին ընդունուած է Արտաքին նախարար Պրանտի կողմէ : «Չէզոք եւ իրատես» մթնոլորտի մը մէջ տեղի ունեցած են խօսակցութիւնները :

« ՄԱՐՔՈՎԻՉ » խնդիրը հաւանաբար լուսաբանուէր Շաբաթ օր : Ծանօթ է որ Մարքովիչ անուն եուկոսլաւ երիտասարդ մը սպաննուած գտնուած էր ասկէ երեք ամիս առաջ, Փարիզէն քառասուն քիլոմեթր հեռու : Ժամանակին աշխատած էր Ալէն Տըլոնի մօտ, իբրեւ պահակ» եւ կը թուէր թէ շանթաժներով ալ զբաղած էր: Բաւական ծանօթ անուններ կային պատմութեան մէջ: Ի վերջոյ Ուրբաթ գիշեր 15 ժամ հարցաքննութենէ ետք, Մարքովիչի եղբօր եւ ուրիշ բանտարկեալի մը, կը հաստատուի որ ոստիկանութիւնը գտած է խնդրին «բանալին»:

ՓՐԱԿԱՅԻ հեռատեսիլէն առաջին անգամ ըլլալով խօսք առաւ խորհրդային ղեկավար մը՝ Կատուշեւ: Խօսնակը ճշդած է թէ Կատուշեւ կը խօսի իր իսկ փափաքով : Ձայնասփիւռը յայտարարած է նաեւ թէ համաձայնագրեր կը պատրաստուին որոշելու համար թէ ի՛նչ պայմաններու մէջ խորհ. ուժերը պիտի օգտագործեն Չեխոսլովաքիոյ հեռաձայնի գիծերը, երկաթուղին եւ սպասարկութիւնները, իրենց Չեխոսլովաքիա «բնակութեան» ընթացքին :

ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Շաբաթ առաւօտ, տողաշար մեքենայի խանգարման հետեւանքով, թերթը ուշ յապաղումով լոյս տեսաւ, եւ կարելի չեղաւ վերջին սրբագրութիւնները ընել : Կը խնդրենք մեր ընթերցողներէն որ ներողամիտ գտնուին :

ՍԻՐԱԼԻ ՔՆԱՐ

Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի տողերը եւ յատկապէս զէյթունեան շարքի բանաստեղծութիւնների կորովի տողերը ինձ վրայ միշտ ճկուն եւ ցոլարձակ սրերի տպաւորութիւն են թողել: Եւ առաւել զարմացրել է նրանց հէնց այդ ցոլարձակ փայլը, որովհետեւ եթէ ժամանակը մետաղի կարծրութեան նկատմամբ այնքան էլ ի զօրու չէ, ապա փայլի նկատմամբ շատ է անզիջում... Պէշիկթաշլեանի տողերը կոփուելուց մէկ դար յետոյ էլ ոչինչ չեն կորցրել իրենց փայլից եւ շարունակում են շողալ նախաստեղծ թարմութեամբ: Դա, անշուշտ, ունի իր գաղտնիքը, որը, սակայն, պարզ է ու հասկանալի. ազնիւ է եղել նրանց մետաղը, եւ բոցբոց՝ այն քուրան, որի մէջ կոփուել են նրանք: Մետաղը՝ բանաստեղծի ճշմարիտ տաղանդն էր, եւ քուրան՝ ազգային ազատագրական այն գաղափարը, որի նուիրեալն էր բանաստեղծը: Միշտ է այդպէս. երբ արուեստագէտի տաղանդը բարձր ու ազնիւ դաւանանքով է շիկանում, ծնունդ է առնում այնպիսի մի ձուլուածք, որի դէմ անզօր է ժամանակի ժանգը: Պէշիկթաշլեանի բանաստեղծական տաղանդի զարթօնքը զուգադիպեց հայ ազգային – ազատագրական ու լուսաւորական շարժման զարթօնքին. այսպիսի զուգադիպութիւնները միշտ ծնունդ են տալիս մի բարձրացող ալիքի, որն արուեստագէտին իր թեւերին առած, տանում է վեր, այլեւս ցած չբերելու համար:

Մեր անցեալի ամենապայծառ դէմքերից է Պէշիկթաշլեանը: Նա բանաստեղծ էր ու զինուոր, այս բառերի չչարաշահուած իմաստով:

Ազգային զարթօնքն ու լուսաւորական շարժումը նրան առաւել վերածննդի շրջանի զօրեղ մարդկանց դերն էին հաղորդել: Նա բանաստեղծ էր եւ թատերագիր, դերասան էր ու երգահան, մանկավարժ էր ու բեմադրիչ եւ այս բոլորով հանդերձ՝ հասարակական մեծ գործիչ: Բաւական է նշել, որ Պէշիկթաշլեանն է եղել հայկական առաջին կանոնաւոր թատրոնի հիմնադիրն ու ոգին, հայկական առաջին բարեգործական միութեան կազմակերպիչներից ու ղեկավարներից մէկը, որ նրա խրախուսանքով ու աջակցութեամբ է առաջին հայ կինը՝ Արուսեակ Փափազեանը, բարձրացել բեմ, որ նրա ազդեցութեամբ է առաջին հայ կինը՝ Սրբուհի Տիւսաբը, գրիչ վերցրել ու գրել ժամանակի հասարակական միտքն այնքան յուզած իր համարձակ վէպերը, բաւական է նշել նաեւ, որ նա է եղել հայապահպանութեան առաջին ջատագովներից մէկը, առանձին մի նուիրուածութեամբ կազմակերպելով Պոլսի օտարախօս հայ մանուկների հայեցի դաստիարակութեան գործը... Կարելի է անվերջ ու անվերջ փաստեր բերել, ցոյց տալու նրա հասարակական գործունէութեան ընդարձակ սահմաններն ու ծաւալը: Եւ երբ այդ ամէնը դիտում ենք Պէշիկթաշլեանի կարճ, ընդամէնը քառասունամեայ կեանքի լոյսի տակ, ապա մեր դէմ կանգնում է ասպետական մի կերպար, որն իր առնական ոգին եւ թօքախտով հիւծուած տկար մարմինն է բերել առանց մնացորդի նուիրաբերելու «վասն հայրենեաց»:

Բայց այս ասպետական կերպարի ամենամեծ սխրանքը բանաստեղծութիւնների այն ոչ մեծ փունջն է, որ գրուել է Զէյթունի ապստամբութեան առիթով:

Յայտնի է, որ առիթով գրուած բանաստեղծութիւնները առ հասարակ երկար կեանք չեն ունենում: Եւ զարմանալին այն է, որ Պէշիկթաշլեանի հէնց առիթով գրուած բանաստեղծութիւններն են, որ մշտադալար են մնացել, իրենց հեղինակին դարձնելով հայկական Պառնասի յաւերժական բնակիչներից մէկը:

Գաղտնիքն, անշուշտ, այն է, որ այդ բանաստեղծութիւնների մէջ հրաշալիօրէն է գործել ընդհանրացման օրէնքը: Պէշիկթաշլեանը չկտրուելով ազգային հողից, կարողացել է համամարդկային հնչեղութիւն տալ իր երգերին, դրանք դարձնելով ընդհանրապէս ազատութեան ու հերոսութեան հիմներ: Դրա հետ միասին Պէշիկթաշլեանն իր գաղափարներն արտայայտել է այնպիսի արուեստով, որը բոլորովին նոր որակ, նոր մակարդակ էր դասական ոճն ու շունչը դեռ լիովին չթօթափած ժամանակի հայ քերթողական արուեստի մէջ: Բարձր, համամարդկային գաղափար եւ արուեստի նոր որակ. այս ներդաշնակութիւնն այն ակունքն է, որից Պէշիկթաշլեանի «առիթով գրուած» բանաստեղծութիւնները մի այնպիսի կենսունակութիւն են ստացել, որ նրանց թեւաւոր տողերն ու հիմնի զօրութեամբ հնչող նուագները մէկ դար շարունակ ոգեկոչուել են ու կը շարունակուեն ոգեկոչուել:

Ո՛չ փող զարկինք, ո՛չ արձագանգ
լեռնասոյզ
Սարէ ի սար չարաշշուկ տարին լուր,
Ու չերգեցինք ողբոց երգեր սրտայոյզ,
Երբ պատանւոյն բացինք մռայլ փոսին
դուռ:

Զէյթունի հերոսամարտում զոհուած պատանուն ձօնուած այս առնական ու հանդիսաւոր տողերը հայ քերթողական արուեստի անկորնչելի գանձերից են: Հայ բանաստեղծութիւնում դժուար է գտնել այլ տողեր, ուր առաւել արժանապատուութեամբ ու վեհութեամբ երգուած լինի հերոսական մահը: Եւ պատահական չէ, որ Զարենցն իր «Մահուան քայլերգը» գրելիս, դիմեց հէնց այս բանաստեղծութեան կշռոյթին ու չափին, ոգուն եւ էութեանը:

Հայ քերթուածում դժուար է գտնել նաեւ տողեր, ուր առաւել կրքով, սիրով ու երկիւղածութեամբ երգուած լինի եղբայրութեան գաղափարը.

Տուր ինձ քու ձեռքդ, եղբայր իմք մեք,
Որ մըրըրկաւ էինք պատռած.
Բախտին ամէն ոխ չարանենք
Ի մի համբոյր ցրուին ի բաց.
Ընդ աստեղօք ի՛նչ կայ սիրուն,
Քան զանձկալի Եղբայր անուն:

Հայ ժողովրդի համար, որի երկու հատուածները յիրաւի «մըրըրկաւ են պատռուած», այս տողերը այսօր առաւել քան արդիական եւ առաւել քան խորհրդանշական են հնչում:

Եւ բանաստեղծների վերադոյն տենչանքըն էլ հէնց այն է, որ իրենց մահուանից յետոյ ապրեն, մարդկանց լոյս ու ջերմութիւն տան իրենց տողերը:

Բայց այս բախտը միայն մեծերին է վիճակուած:

Այդ մեծերից էր Պէշիկթաշլեանը:

Միանանք, ուրեմն, Դանիէլ Վարուժանին, որ իր մեծ նախորդի մասին ասել է. «Ես կը լռեմ ու կը խոնարհիմ իր քնարին լոյսին առջեւ»:

ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԲԵՐԱՅԻ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ

ԱՌԱՋԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Ա.

Կ. Պոլսոյ Հայոց թատերական առաջին փորձերը կատարուած են ԺԹ. դարուն սկիզբները, 1820էն քիչ առաջ, պատանիներու կողմէ՝ Տիւզեանց Գուրուչէշմէի բնակարանին մէջ: Քիչ ետքը սկսած են Թաղային վարժարաններու ներկայացումները: 1856ի վերջերը, Օրթագիւղի երիտասարդներ, իրենց գլուխը ունենալով Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանը, մասնաւոր տուներու մէջ, ներկայացուցած են ողբերգութիւններ եւ կատակերգութիւններ: 1857 Յունուար մէկին Օրթագիւղի Հայ – Հռոմէականաց վարժարանին մէջ ներկայացուած է Ալֆիէրի Սաւուղ ողբերգութիւնը, զոր աշխարհաբարի թարգմանած է Պէշիկթաշլեան, եւ հոն է որ առաջին անգամ տեղի ունեցած են հանրային թատերական երեկոյթներ, որոնք շարունակուած են տարիներով՝ անձնուէր երիտասարդներէ կազմուած խումբի մը կողմէ:

Այդ առեններ Սրմենակ Հայկունի ալ, աջակից ունենալով քանի մը եռանդուն ու լուսամիտ երիտասարդներ, աշխատած էր թատրոն մը հաստատել, բայց չէր յաջողած եւ ձեռնարկած էր հրատարակել թատերական պարբերաթերթ մը՝ Մուսայք, որ հրապարակ ելաւ 1857 Սեպտեմբերին, պարունակելով Հայկունիի կողմէ հեղինակուած կամ թարգմանուած թատերախաղեր:

Ուրիշ զարգացած երիտասարդ մը, Սրապիոն Հէքիմեան 1857ին, կը կազմէր Բերայի մէջ դերասանական խումբ մը, որ Նաումի թատրոնը թուրքերէն ներկայացումներ կուտար: Այս խումբը քանիցս թատերախաղեր բեմադրած է Սուլթան Ապտիւլ Մէճիտ Ա.ի ներկայութեան: 1858 Հոկտեմբերին՝ Մասիսի խմբագիրը հանդիսատես եղած է այդ խումբին մէկ ներկայացման: Այս առթիւ Կարապետ Իւթիւճեան կը գրէ, թէ Սրապիոն Հէքիմեանի խումբը տարիէ մը ի վեր թուրքերէն լեզուով ներկայացումներ կուտայ: Խումբին մէջ են Պետրոս Մաղաքեան, Յովհ. Աճէմեան, Գաբրիէլ Պալաթլեան, Պետրոս Զուխաճեան եւ Թովմաս Թէրզեան՝ անուանակից մը գրագէտ Թէրզեանի, ինչպէս նաեւ երկու դերասանուհի՝ Օր. Ֆաննի Իննամեան եւ Աղաւնի Գէորգեան: Մաղաքեան, 1886ին, Արեւելքի մէջ կը յիշատակէ, թէ այս խումբին մասնակցած են նաեւ Սրմենակ Հայկունի, Աբրահամ Նարիմեան, Աւետիս Իսաբէճեան, Գարեգին Արդարեան, Սերովբէ Պէնկլեան, եւ երկու ալ դերասանուհի՝ Թագուհի Տիգրանեան եւ Գ. Պալթայեան: Այն ներկայացման, որուն հանդիսատես կ'ըլլայ Մասիսի խմբագիրը, իր ուշադրութիւնը կը գրաւեն Յովհաննէս Աճէմեան եւ Օր. Ֆ. Իննամեան, եւ Իւթիւճեան կը շնորհաւորէ «Հէքիմեան Սրապիոն աղան», որուն կը պատկանի մեծ մասամբ «դերասաններուն քիչ ժամանակի մէջ վարժութեան պատիւը»:

Հասգիւղ ալ, երիտասարդներու խումբ մը՝ Թաղային դպրոցին մէջ՝ թատերական ներկայացումներ կուտայ 1858ին: Այս խումբին մէջ էին Մարտիրոս Մնակեան, օգնական ուսուցիչ Ներսէսեան վարժարանի, Նիկողոս Թիւլպէնտճեան, ետքը հանրածանօթ խմբագիր Նորագիրի եւ Լրագիրի, Թովմաս Ֆասուլեաճեան եւ ուրիշներ: Իրենց դերուսոյցն էր խանդավառ եւ ուսեալ երիտասարդ մը, Գարեգին Զափրաստճեան, որ իբր բժիշկ վկայուած է արդէն, եւ պաշտօնավարած՝ Ազգային Հիւանդանոցին մէջ: Գարեգին զաւակն էր նշանաւոր հայկաբան Մխաչէն Գէորգ պատուելի Զափրաստճեանի, եւ եղբայրը Միքայէլ Զափրաստի, որ Վարդովեանի խումբին մէջ իբր կատակերգակ դերասան համբաւաւոր պիտի դառնար:

Հասգիւղցի ձեռներէց եւ հարուստ թատերասէրներ, որոնց գլուխը կը գտնուէին երկու եղբայրներ, Ալթուն Տիւրի Առաքել եւ Ստեփան, Հասգիւղի Հայոց վարժարանին մօտերը կառուցանել տուած էին, 1859ին, առաջին Թրքահայ թատրոնին շէնքը: Առաջին ներկայացում մը տրուած էր ներկայութեամբ խուռն բազ–

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Հաստատ քայլերով ուղղուեցաւ դէպի սենեակին անկիւնը դրուած բազմոցը, աջ կողմէն անոր պաստառը վեր առաւ, ձեռքը պաստառին ներքին կողմը բացուած փոքրիկ ծակի մը մէջ խօթեց ու խոտերուն մէջ պահուած թուղթի կտոր մը քաշեց դուրս հանեց:

Պատանին խկոյն թուղթը բացաւ, երկրորդ լուցկի մը վառեց եւ անոր լոյսովը, արագ արագ հետեւեալը կարդաց.

«Եկան խուզարկելու եւ Ֆաթման ձերբակալելու. զիս հարցափորձեցին. տրուած պատուէրին համեմատ վարուեցայ. դեռ հոս են, միւս սենեակները կը խուզարկեն. հաւանօրէն զիս միասին պիտի տանին. վստահ եղէք իմ վրաս, տրուած հրահանգները պիտի չմոռնամ»:

Պատանին ընթերցումը աւարտելէ ետք, թուղթը լուցկիին մօտեցուց եւ զայն այրեց:

— Խեղճ Զիւլէհա, այս ժամուն բանտն է ուրեմն:

Եւ տղուն աչքերը լեցուեցան: Սակայն խկոյն ինքզինքը ժողվեց:

— Լալուատեն չէ, ըսաւ մտովի, այլ գործելու. մեկնելէ առաջ միւս սենեակներն ալ աչքէ անցնեմ տեսնելու համար թէ այդ մարդիկը ինչպէս կատարած են իրենց խուզարկութիւնը:

Եւ ուղղուեցաւ այն սենեակը որ բակին միւս կողմը, փողոցին վրայ կը գտնուէր: Հազիւ թէ դուռը բացած էր, ահաբեկ ետ ետ ընկրկեցաւ: Երկու հոգիի խռկալու ձայնը ականջին զարկած էր...:

— Ի՛նչ տանը մէջ մա՞րդ կայ եղեր, ըսաւ ինքնիրեն, ո՞վ կրնայ ըլլալ...

Պահ մը անշարժ մնաց եղած տեղը: Ականջ դրաւ եւ ուշադիր մտիկ ըրաւ: Սենեակին դուռը բաց ձգուած էր եւ խռկալու ձայները կը լսուէին յստակ կերպով:

— Պէտք է հասկնամ այդ մարդոց ո՛վ ըլլալը, վճռեց պատանին հաստատ կերպով եւ լուցկի մը վառելով մօտեցաւ սենեակին դրան եւ ներս նայեցաւ:

Բազմոցի մը վրայ, որ սենեակին մէկ ծայրէն միւսը կ'երկարէր, երկու հոգի, իրենց վերարկուներուն մէջ պլլուած կը քնանային: Աթոռի մը վրայ սուր մը եւ գօտի մը դրուած էր:

Այս տարրերը բաւ եղան պատանին լուսաբանելու:

— Կ'երեւայ թէ ոստիկաններէն երկուքը հոս մնացած են հսկողութիւն կատարելու համար, աղէկ որ օձիքս ձեռք չտուի, բայց շատ կենալու չի գար հոս, գուցէ իրենցմէ մէկը արթննայ... կծիկը դնենք կամաց մը:

Պատանին յուշիկ յուշիկ հեռացաւ դրան քովէն: Մարդիկը կը շարունակէին խռկալ եւ խոր քունի մէջ թաղուած կը թուէին:

— Չէ, արթննալու միտք չունին, ըսաւ ինքնիրեն, վախ չկայ:

Յանկարծ գաղափար մը յղացաւ, չարաճճի գաղափար մը, որովհետեւ սկսաւ քիթին տակէն խնդալ: Կամաց կամաց մօտեցաւ բաց մնացած դրան, սենեակէն ներս մտաւ, մութին մէջ յառաջացաւ մինչեւ այն աթոռը որուն վրայ դրուած էին ոստիկանին սուրն ու գօտին, զանոնք առաւ եւ սենեակէն դուրս ելլելով՝ դուռը խնամքով գոցեց:

Վայրկեան մը ետք փողոցն էր արդէն եւ արագ քայլերով կը հեռանար պառաւ Ֆաթմայի փողոցէն:

Առտուն՝ երբ ոստիկանն ու իր լրտես ընկերը աչքերնին բացին ու տեսան սուրին ու գօտիին անհետացումը, ափ ի բերան մնացին:

Նախ ոստիկանը կարծեց թէ իր ընկերը անհամ կատակ մը կ'ընէր իրեն, սակայն երբ տեսաւ որ կատակ չկար գործին մէջ եւ թէ լրտեսը իրմէ աւելի իրար անցած էր այս անբացատրելի անյայտացումին պատճառաւ, սկսաւ չափազանց խռովիլ:

Տան ամէն կողմը յուսահատ փնտռտուքէ մը ետքը, երկու ընկերները գլուխ գլխի տուին այս անակնկալ առեղծուածը լուծելու համար:

— Տարակոյս չկայ թէ, գիշերը, մեր քնացած միջոցին մէկը մտած է այս տունը, վճռեց լրտեսը:

— Եւ համարձակած է մինչեւ մեր քով մօտենալու, աւելցուց ոստիկանը:

— Ո՞վ կրնայ ըլլալ այդ եկողը:

— Եւ ի՞նչպէս կրցած է դռնէն ներս մտնել:

— Ուրեմն պառաւ Ֆաթման ըլլալու է:

— Շատ ճիշդ խօսեցար...

— Եւ մենք փոխանակ զայն բռնելու, սուրն ու գօտին ալ իրեն գողցուցինք...

— Փոխանակ երկուքս մէկ քնանալու, փոխն ի փոխ հսկելու էինք:

— Արդէն կանոնն ալ այդպէս է:

— Բայց ես քնացայ կարծելով որ դուն արթուն ես ու կը հսկես, եթէ գիտնայի որ դուն ալ պիտի քնանայիր, արթուն կը մնայի:

— Ճիշդ ես ալ քու վրադ վստահելով էր որ քնացայ, եթէ ոչ աչքս չէի գոցեր:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(28 – Շար.)

մութեան եւ գիւղին երեւելիներուն, բայց երկրորդ ներկայացումը անկարելի դարձեր էր, որովհետեւ Բերայի իտալական թատրոնին վարձակալ Միչէլ Նաում, որ քրիստոնեայ Սուրիացի մըն էր, դատ բացած էր, հիմնուելով իրեն տրուած այն մենաշնորհին վրայ՝ որով իրաւունք ըստացած էր որոշ պայմանաժամի մը համար տարամերժօրէն թատրոն շահագործել Պոլսոյ մէջ: Այս ներկայացումէն անմիջապէս ետքը Հասգիւղի թատրոնը փակուած էր դատարանի որոշումով, իբր կանոնի հակառակ կառուցուած ոչ–օրինաւոր հիմնարկութիւն: Այս փակումը 1860 Մարտէն քիչ առաջ տեղի ունեցած էր, ինչպէս կը հասկցուի այդ թուականին Տիգրան Եուսուֆեանի կողմէ Մասիսի մէջ հրատարակուած մէկ յօդուածէն:

Եուսուֆեան այդ յօդուածին մէջ կ'ըսէ թէ 1860 Փետրուար 24ին հայ թատերական խումբ մը «առաջին անգամի համար օտար հասարակաց թատրոնի մը մէջ, հայերէն խաղարկութեան փորձ մը կ'ընէր»· ընտրուած խաղն էր նշանաւոր ողբերգութիւն մը՝ Մօնթիի Արիստոդէմը, հաւանօրէն այն աշխարհաբար թարգմանութիւնը, որ Ա. Մ. Փաշայեանի կողմէ կատարուած եւ հրատարակուած էր Պոլսոյ մէջ 1856ին, եւ զոր ներկայացնող դերասաններուն գլուխը կը գտնուէր Ստեփան Էքշեան, զարգացած երիտասարդ մը· այս դերասաններուն մէջ էին նաեւ Պետրոս Մաղաքեան եւ Մարտիրոս Մնակեան, որ յառկապէս հրաւիրուած էր Հասգիւղէն, որովհետեւ Արիստոդէմի աղջկան Կեսիրայի դերը կատարող դերասանուհի չկար: Մնակեանն էր, որ աղջկան հագուստ հագած, գլուխը կեղծամ դրած, իբր Կեսիրա թատերաբեմ ելած էր:

Բերայէն եւ Հասգիւղէն զատ, այդ ատենները, քանի մը ներկայացումներ\ալ Մխիտարի եւ Գուգունեանցի ընտանեկան շրջանակներուն մէջ տրուած են թատերասէրներու կողմէ, ինչպէս նաեւ դպրոցական բեմադրութիւններ տեղի ունեցած են զանազան թաղերու մէջ:

Հայ թատրոնի ծագման այս շրջանին վերջերն է, որ մեր լրագիրներուն գործածած թատերական բառերը հետզհետէ կը ճշդուին: Անկէ առաջ թատերաբեմը տեսարան կը կոչուէր, եւ դերասանին թատրասաց ըսուեր կային: Օթեակը կը կոչուէր մասնաւոր խուց, եւ փոխանակ ողբերգութիւն մը ներկայացնել գրելու, կը գրէին ողբերգութիւն մը նկարագրել: Նոխազերգութիւն կը գործածուէր տառամի տեղ, եւ յուշարարի տեղ թատրոնի հծծող:

Ասոնք էին ահա թատերական գործին հանգամանքները մեր մէջ, երբ 1861 Դեկտեմբեր 14ին Բերայի Արեւելեան Թատրոնը տուաւ իր առաջին ներկայացումը:

ՀՐԱՆԴ ԱՍԱՏՈՒՐ

ՅՈՒՇԵՐ

ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆԷ

Անակնկալի մը հաճոյքը ունեցայ երբ հոգեկան մեծ գոհացումով կարդացի «Յառաջ»ի էջերուն մէջ երջանկայիշատակ Օրմանեան Պատրիարքի մահուան յիսնամեակին ոգեկոչման առթիւ տեղի ունեցած հոգեհանգստեան պատարագները ամենուրեք, ինչպէս նաեւ իր կենսագրական բեղուն գիծերը՝ հայ մշակոյթին բերած իր նպաստով՝ գրուած Հ. Սամուէլի կողմէ:

Հոգելոյս պատրիարքը նախանձախնդրութիւն ցոյց կուտար Ազգ. վարժարաններու հանդէպ, ներկայ կ'ըլլար դասաւանդութեանց, կը հարցաքննէր աշակերտները, կարգ մը բաներ կը սորվեցնէր, շատ անգամ ալ կը սրբագրէր անոնց սխալները. մեր դպրոցն ալ անհամբեր կը սպասէր իր հաճելի այցելութեան, որովհետեւ այդ այցելութիւնը պէսպիսութիւն մը կը բերէր մեր դպրոցական կշռուած մթնոլորտին մէջ:

Այդ փառաւոր եկեղեցականը երբ մուտք կը գործէր Խասեան վարժարանէն ներս՝ շքեղօրէն շրջապատուած իր բարապանով եւ հետեւորդներով՝ որոնց մէջ ակնառու էին Թաղ. Խորհրդոյ ատենապետ Ռուբէն Եազըճեան՝ պատկառելի եւ յօժ ազդասէր անձնաւորութիւն մը. «Որբերու Հայրիկ» Ներսէս Օհանեան, քեռայրը Միհրան Տէր–Ներսէսեան, Մելիք Ղազարոսեան եւ դեռ ուրիշներ, կարծես վարժարանը իր սարօքը կը դղրդար իր քայլերուն տակ:

Օրեր առաջ դպրոցի արդուզարդը կ'ըլլար եւ մենք երկու սեռէ աշակերտներս, այդ նշանակալից օրը աւելի խնամքով հագուած կը շարուէինք մեծ դրան քարէ աստիճաններուն վրայ եւ անմիջապէս որ Սրբազանին փառահեղ մուտքը կը հաղորդուէր՝ կը սկսէինք Թրքական քայլերգը, «Փատիշահըմ չօք եաշա» յետոյ հայերէն «բարի եկաք»ի երգ մը, որմէ յետոյ կը կարդացուէր բարի գալուստի ուղերձ մը, ատիկա կը տրուէր բարձր. դասարանի աշակերտուհիներէն Տիրուհի Ազարեանի (ողբ. Տիկին Միսաքեան) իր վճիտ առոգանութեան համար, ապա մեր յարգելի հիւրը կ'առաջնորդուէր փառաշուք կերպով տնօրէնութեան սենեակը, ուր հանգչելէ ետք կ'այցելէր դասարանները:

Անգամ մը մեր վեցերորդի դասարանը այցելեց. վարժուհին «Զէյլիկեան կարդա' այսօրուան առաջին դրած տոանորդ» ըսաւ, տերեւի մը պէս դողդղալով սկսայ բարձրաձայն կարդալ, Լեռն ու Սկիւռը,

Աւազին լեռ մը կանգնած սիգապանծ
Խրոխտ կեցուածքով կազդէր միշտ
նախանձ
Իր շուրջը եղող լեռներ ու ձորեր
Իրեն ոտքին տակ պատուանդան կ'ընէր:

(Եւ շարունակարար երեք տուն):

Երբ քերթուածներու մէջ չփոթած աւարտեցի, իր հնչող ձայնով «Եկո'ւր տեսնեմ ձեռքս պագ» ըսաւ, ու իր մօտ կանչեց զիս, տես ըսաւ, բաւական յաջող գրեր ես, սակայն ուրիշ անգամ հինգ հինգ յանգերով մի գրեր, աւելի լաւ է 4–3 յանգերով գրել. եւ իսկապէս երբ առիթը կ'ունենայի ոտանաւոր մը գրել կը յարգէի իր այդ դասը:

Փակագիծի մէջ հոս ըսեմ որ սանդուխին դիմաց տնօրէնութեան սենեակին դուռին երկու կողմի պատերուն վրայ մէկ մէկ սեւ տախտակներ կային, մէկը «պատուոյ տախտակ» միւսը «պատժոյ տախտակ» չար զուգադիպութեամբ այդ օրը երկու տախտակներուն վրայ ալ ըսպիտակ խոշոր տառերով մականունս գրուած էր, պատուոյ տախտակին վրայ «դասարանին առաջինը», իսկ պատժոյ տախտակին վրայ «դասարանին անկարգը», եւ երբ ոտանաւորի խնդիրը վերացաւ «Ուրեմն դո՞ւն ես պատուոյ տախտակին վրայ գրուողը», հարցուց, ու զովեստի քանի մը խօսքեր ընելէ ետք, հարցուց թէ ուրիշ ազգական ունէի դպրոցին մէջ»: Բացասական պատասխանին վրայ «Ուրեմն դո՞ւն ես պատժոյ տախտակին վրայ գրուողը», կմկմալով, կարմրելով «այո» ըսի եւ սկսայ լալ, ի վերջոյ, Օրիորդ ըսաւ վարժուհիս, «Աւրեցէք պատժոյ տախտակին վրայի գրուածքը, իր մականունն է որ պատճառ եղած է իր անկարգութեան», այդ վայրկեանները լացի ու խնդուքի խառնուրդ մը եղան:

Մեր հիւրին մեկնելէն ետք շաքարաբաշխումը կը սկսէր, կարծես թէ բնաւ շաքար կերած չըլլայինք, իրարու ձեռքէ կը խլէինք, այնքան համով էին մեր պատրիարքին շաքարները, դարձեալ հոս աւելցնեմ ըսելու որ այն ատենուան լրագիրներէն ոմանք «շաքարաբաշխ պատրիարք» որակած են զինքը անիրաւօրէն, չարամտօրէն: Եւ այսպէս մեր աննման պատրիարքը յաճախ կ'այցելէր դպրոցները եւ վեհաշուք ներկայութեամբ յարգանք եւ պատկառանք կ'ազդէր մեզի՝ դպրոցականներուս:

Իր ողբացեալ քոյրը՝ Տիկին Ազապի Տէր–Ներսէսեան ծանօթ էր իր բարեսիրական ձեռնարկներով, իր զուրգուրանքին առարկայ ըրած էր դպրոցին աղքատիկ աշակերտները, շարթուան ընթացքին իր ծառաներուն հետ ցերեկուան ճաշ կը ղրկէր եւ շատ անգամ անձամբ կուգար հսկելու մինչեւ իրենց սեղանատունը, Իր երկու անուշիկ աղջիկները Արաքսին եւ Սիրարփին՝ որոնց հետ միեւնոյն դրասեղանին վրայ կը նստէինք, իրենց մօրը շունչով տաքցած, շատ անգամ իրենց մօրը օրինակին կը հետեւէին:

Սահմանադրութեան տարին էր, խնդութեան, պոռթկումի եւ ազատութեան օրեր, մեր տունը կը գտնուէր Բերայի չիտակ ճամբուն մօտ. ցերեկուան ճաշի ժամն էր, յանկարծ պոռչտուքներ, ոռնալու պէս անսովոր ձայներ սկսանք իմանալ, հետաքրքրութեամբ պատուհանէն տեսանք որ երկձի զոյգ կառք մը կ'ուղղէր յառաջանալ, բայց կարգ մը անճոռնի մարդիկ խելայեղօրէն արգելք կ'ըլլային իր ընթացքին աջ ու ձախ, եւեւ առջեւ քաշքշելով, սարսափով իմացանք որ Օրմանեան պատրիարք կառքին մէջ կը գտնուէր, մեր աչքերը վարագուրուեցան արցունքներով, այդ անախորժ տեսարանը սառեցուց մեր սրտերը:

Տարիներ ետք մեծ ցաւով իմացանք իր յանկարծական վախճանը իր բարեկամ սրտակից Օհանեան աղնիւ ընտանիքին տունը:

Դժբախտաբար անախորժ կերպով վերջացաւ Աստուածարան՝ բազմապիսի զարգացումով աւլցուն՝ մեծանուն կղերականի մը կեանքը՝ իր փառքի օրերով եւ իր այլազան փոթորկոտ երեւոյթներով:

ՀՌԻՓՍԻՄԷ ԶԷՅԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

ՆՈՐ ԲԱՌԱՐԱՆ

Աղօթք.— Հեռախօսութիւն՝ երկրէն երկինք:

×

Բժիշկ.— Մարդ մը որ ուրիշներու հիւանդութիւնով կ'ապրի եւ իր հիւանդութիւնով կը մեռնի:

×

Գրիչ.— Մտքին նամակաբերը:

×

Երջանկութիւն.— Երկու հիասթափութիւններու միջեւ հանգրուան:

×

Երեւակայութիւն.— Ապահով ճամբորդելու ամէնէն արագ միջոցը:

×

Եսասէր.— Մարդ մը՝ որ մատիտով կը գրէ իրեն եղած բարիքները եւ մելանով՝ չարիքները:

×

Երազ.— Դեղահատ՝ կեանքը մարսելու համար:

×

Թերթ.— Բան մը՝ որ ամէնէն նորն է եւ նոյն օրը ամէնէն հինը կը դառնայ:

×

Թիթեռնիկ.— Գունաւոր թեւերով ծաղիկ:

×

Ժպիտ.— Գեղեցիկ ակռաներու յաղթանակը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (385)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՈՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Մարիուս կը մտածէր թէ առաջարկը ընդունելով կը բարելաւուէր իր վիճակը, բայց նոյն ատեն գէշ կացութիւն կը ստեղծուէր. կը շահէր բարեկեցութիւն եւ արժանապատուութիւն կը կորսնցնէր, անթերի եւ գեղեցիկ դժբախտութեան մը տեղ եւ ծաղրելի նեղութեան մը փոխուելուն կամ կոյրի միականի դառնալուն նման բան մը պիտի ըլլար Մարիուսի վիճակը՝ ընդունելով դրավաճառին առաջարկը, ուրեմն մերժեց զայն:

Մարիուս կ'ապրէր մեկուսացած:

Ամէն բանէ հեռու մնալու ճաշակը ունենալուն եւ սաստիկ խրտչած ըլլալով, որոշապէս մնացած չէր այն խումբին հետ, որուն կը նախագահէր Անժոլրա: Մարիուս եւ այդ խումբին անդամները իրարու հետ կը տեսնուէին բարեկամաբար, եւ պահանջեալ հարկին, ամէն կերպով պատրաստ էին իրար օգնելու:

Բայց միայն այսքան էր անոնց յարաբերութիւնը:

Մարիուս երկու բարեկամ ունէր. մէկը երիտասարդ մը որ Քուրֆէյրաքն էր, միւսը ծեր մը՝ Պ. Մապէօֆ:

Առաւելապէս կը հակէր ծերունիին, որովհետեւ նախ անոր կը պարտէր իր կրած ներքին յեղափոխութիւնը եւ անոր շնորհիւ ճանչցած ու սիրած էր իր հայրը:

— Ան բացաւ աչքերս, կ'ըսէր Մարիուս:

Ճիշդ է թէ այս եկեղեցպանը վճռական փոփոխութեան ենթարկած էր Մարիուսը:

Բայց այս պարագային Պ. Մապէօֆ ուրիշ բան չէր եղած, եթէ ոչ նախախնամութեան հանդարտ եւ անտարբեր գործակալը: Պատահաբար, ճրագի մը պէս, լոյս տուած էր Մարիուսին:

Պ. Մապէօֆ ճրագն էր եղած եւ ոչ թէ ճրագը բերողը:

Իսկ Մարիուսի ներքին եւ քաղաքական յեղափոխութեան ակնարկելով ըսենք թէ Պ. Մապէօֆ բոլորովին անկարող էր այս յեղաշրջումը հասկնալ, կամ զայն կառավարել ուզել:

Անօգուտ չենք համարեր քանի մը խօսք ըսել Պ. Մապէօֆի վրայ, վասնզի ետքը դարձեալ պիտի տեսնուինք անոր հետ:

ԳԼՈՒԽ Զ.

Պ. ՄԱՊԷՕՖ

Այն օրը ուր Պ. Մապէօֆ կ'ըսէր Մարիուսի.— Անշուշտ կը յարգեմ քաղաքական կարծիքները, կը յայտնէր իր մտքին բուն վիճակը:

Պ. Մապէօֆ անտարբեր էր քաղաքական բոլոր կարծիքներու մասին եւ անհանգստութեան չենթարկուելու համար, կը հաւնէր բոլոր կարծիքներն ալ, ինչպէս Յոյները կը հաւնէին Կատաղուհիները (*) զանոնք անուանելով «գեղանի, սիրուն, բարի եւ յօմէնիա»:

Պ. Մապէօֆի քաղաքական կարծիքն էր եռանդագին սիրել տունկերը, մանաւանդ գիրքերը: Ամէն մարդու պէս ան ալ ական մասնիկ մը ունէր, առանց որու կարելի չէր ապրիլ այդ ժամանակները. բայց ոչ արքայական, ոչ պոնափարդական, ոչ սահմանադրական, ոչ օրլէանական եւ ոչ ալ անիշխանական, այլ հին գիրքերու վաճառական էր:

Չէր հասկնար թէ ինչո՛ւ մարդիկ զիրար ատելով կը զբաղէին՝ գրաբանութեանց մասին, ինչպէս են Սահմանադրութիւն, Հանրիշխանութիւն, Հարազատութիւն, Միապետութիւն, Հանրապետութիւն եւ այլն, քանի որ այս աշխարհի մէջ ամէն տեսակ մամուռներ, խոտեր եւ թուփեր կան որոնց կրնային նայիլ, եւ մեծահատոր ու փոքրահատոր գիրքերու դէզեր զորս կրնային թղթատել:

Սաստիկ կը գգուշանար անօգուտ տարր մը ըլլալէ. գիրք ունենալը արգելք չէր չկարդալու, բուսաբէտ ըլլալը պատճառ չէր պարտիզպան չըլլալու:

Փոնմէրսիի հետ ծանօթացած շրջանին, իր եւ գնդապետին միջեւ համակրական կապ մը կար, այսինքն՝ ինչ էր գնդապետին սէրը ծաղիկներու մասին, նոյնն էր իր սէրը պտուղներու մասին:

Պ. Մապէօֆ, սերմանելով յաջողած էր տանձեր արտադրել, որոնք Սէն Ժերմէնի տանձերուն պէս քաղցրահամ էին: Կ'երեւայ թէ Պ. Մապէօֆի անկային խառնուրդներուն մէջէն ծնունդ առած է Հոկտեմբերեան միրապէլ ըսուած դեղին եւ կլոր սալորը, որ հիմա երեւելի է եւ ոչ նուազ անուշահոտ է ամառնային միրապէլէն:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

(*) Լէ Ֆիւրի:

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՅԱՌԱՋ

ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տիկին Ժաքլին էլըընոռ եւ Տիկին Ռոզ Անոբէ մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն իրենց մօր՝ Տիկին Նորոյեանի (Լիոն) :

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Փիւժէէն Տէր եւ Տիկին Կիրակոսեան 60 *ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման :*

ՊՐՈՆԷՆ Պ. Փեհլիվանեան՝ 10 :

ՓԱՐԻԶԷՆ Տիկին Լ. Գույումճեան՝ տասը ֆրանք :

ՆՈՒԷՐ

Պ. Գրիգոր Ուզունեան ընկ. Երուանդ Ստանպոլեանի յիշատակին 50 *ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին եւ* 20 *ֆր. Նարդունիի ֆոնտին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :*

×

Վիէնէն Պ. Մանուկեան հինգ ֆր. կը նուիրէ «Հայաստան»ին, հինգ ֆր. ալ՝ «Յառաջ»ին :

×

Պիվէռէն Պ. Զալըղեան քսան ֆր. կը նուիրէ Նարդունիի ֆոնտին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Վէնսէնէն Նախըշքէրեան ընտանիքը քսանական ֆր. կը նուիրէ « Յառաջ »ի բարգաւաճման, Դպրոցասէր վարժարանին եւ Ս. Մուրատ վարժարանին, Տիկին Լօժէնի Սալըրեանի *յիշատակին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :*

×

Այրի Տիկին Հռիփսիմէ Զիլինկիրեան կը նուիրէ քսան ֆրանք Կապ. Խաչի Փարիզի դպրոցին իր քրոջ Տիկին Իսկուհի Գասպարեանի (Պուլկարիա) մահուան Բ. տարելիցին առթիւ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Յուշի օր, նուիրուած Ազգ. հերոս ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆԻ, նախաձեռնութեամբ Տրապիզոնի Հայր. Միութեան, Յունուար 26ին :

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 90*–ամեայ յոբելենական հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Մայիս չորսին :*

×

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
Նախկին Աշակերտաց եւ Ծնողաց Միութեանց պարահանդէսը Փետրուար 2ին, Կիրակի օր: Ջուարթ անակնկալներ :
Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 23ին, Ամպասատէօրին մէջ :

×

Հայ Արիներու Միութեան
Տարեկան հանդէսը

Կիրակի, 2 *Մարտ* 1969, *կէսօրէ ետք ժամը* 14·30*ին :*

SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue St. Dominique, Paris (7e)

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի տարեկան պարահանդէսը Մարտի Ս. Ծաբաթ գիշերը Սփլանտիտի սրահներու մէջ: Մանրամասնութիւնները յետագա–

×

Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ երկսեռ երգչախումբի տարեկան գեղարուեստական ցերեկոյթ – թէյասեղանը Փետրուար 16*–ին,* Մեզոն տէ Սանթրօ, *ժամը* 15*էն* 20:

×

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան տարեկան ցերեկոյթը՝ ՄԱՐՏ 23ԻՆ :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ տարեկան ցերեկոյթ – պարահանդէսը, ի նպաստ Օդափոխ. կայանի ծովահայեաց նոր շէնքի գնումին : Մարտ 9*ին,* Ամպասատէօրի *սրահին մէջ :*

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի տարեկան պարահանդէսը Մարտ ութին, Սփլանտիտի մէջ :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 19ԻՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ 2750-ԱՄԵԱԿԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 16 *եւ* 17, *ժամը* 20·45, *երկու* կալա, *մասնակցութեամբ հայ արուեստագէտներու :*

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 16 *եւ* 17 : *մեծ ցուցահան–դէս* « Երեւանի պատմութեան 2750 տարիները » :

Յունուար 16*ին, ժամը* 14*էն* 18 *եւ* 20*էն* 23, *Յունուար* 17*ին ժամը* 9*էն* 15 *եւ* 20*էն* 23, Maison de la Chimie
28 bis, Rue St-Dominique
Métro : Invalides.

Կալաներու համար տոմսերը ապահովել՝ France-U.R.S.S., 8 Rue de la Vrillière, Paris (1er) — Métro : Palais-Royal
կամ Պ. ԶԱՐԵՀ,
22, Rue Richer, Paris (9e).
Տոմսերու գին՝ 8, 10 *եւ* 12 *ֆրանք :*

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Պ. Լ. ՓՐԱՏԷԼԻ, Լիոնի քաղաքապետ :

Միացեալ կազմակերպութեամբ՝ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան եւ Ֆրանս–Իւրսի *եւ մասնակցութեամբ՝ տեղական հայ կազմակերպութեանց :*

Տեղի կ'ունենայ հետեւեալ դասաւորումով՝ 19 Յունուար, Կիրակի, ժամը 10ին, Սինեմա Ասթորիայի մէջ, (69 Քուռ Վիքթոն), *խիստ շահեկան տեղեկութիւններ տրուելէ ետք պիտի ցուցադրուի հայախօս ֆիլմ մը (փաստանկար) :*

19 *Յունուար Կիրակի ժամը ժամը* 20·30*ին, Լիոնի Սալ Ռամոյի մէջ պիտի կատարուի հանդիսաւոր տօնակատարութիւնը արտակարգ պատրաստութեամբ որուն կը մասնակցին Հայաստանէն ժամանող ծանօթ արուեստագէտներ եւ արուեստագիտուհիներ :*

20 *Յունուար Երկուշաբթի ժամը* 20·30*–ին Սալ Ռամոյ մէջ պիտի կրկնուի նոյն յայտագիրը :*

Իսկ 19, 20, 21, *(Կիրակի, Երկուշաբթի, Երեքշաբթի) օրերը, ժամը* 10*էն մինչեւ* 19 *ցուցադրութիւն տեղի պիտի ունենայ :*

Մէզոն տը Լիոն (Փլաս Պէլըքուր), *գեղեցիկ սրահներուն մէջ թապլօներ,* 2750*րդ տարւոյ վաւերական թանկարժէք ու այլ զանազան առարկաներ :*

ԾԱՆՕԹ.— Կազմակերպիչ յանձնախումբը ի պատիւ Հայաստանի հիւրերուն ճաշասեղան պիտի սարքէ 21 *Յունուար Երեքշաբթի երեկոյ ժամը* 9*ին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Ճաշին մասնակցիլ փափաքող հայրենակիցներ կրնան դիմել Ազգ. Խորհրդարանը :*

ՄԱՐՍԷՅԼ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ

Պատրաստուեցէք Պոլսահայերու Հայր. Մշակ. Միութեանս սարքած Ս. Ծնընդեան աւանդական շքեղ տօնածառին՝ որ այս տարի տեղի պիտի ունենայ, 19 *Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը* 16*էն մինչեւ կէս գիշեր ձեզ ծանօթ Ֆարոյի գեղեցիկ սրահներուն մէջ :*
71, Bd. Charles-Livon, Hôtel du Pharo

Աչքի, ականջի, քիմքի վայելքներով առլի՝ այս յիշատակելի տօնածառին, կը խնդրուի այժմէն ապահովել ձեր սեղանները, դիմելով ինչպէս միշտ, ձեզ ծանօթ վարչական անդամներուն եւ կամ կեդրոնատեղին 37պիզ, Թիւպանօ փողոց, *Պ. Եավէրի գրասենեակը, հեռ.* 20-26-74 :

Պարողներուն՝ Օրքէսթրը Ռաֆայէլ Սէռանօ, *մանուկներուն* զուարթութիւնը *ապահովուած :*

Հաճելի անակնկալներ եւ գեղարուեստական բաժին :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի օգնական խոհարարուհիի մը : Դիմել վարժարան, հեռ. 927-01-72 :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Նկատի ունենալ հետեւեալ թուականները,

1969.— ՄԱՐՏ 2, թատերական ներկայացում :

Ապրիլ 24, Օր Նահատակաց :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Մշակ. Տան յանձնախումբը կը փնտռէ ամուսնացած զոյգ մը՝ պիւֆէի *սպասարկութեան եւ Տան մաքրութեան գործը ստանձնելու համար :*

Բնակութեան յարմարութիւններ :

Դիմել ամէն օր, ժամը 15*էն* 19·30, *Մշակոյթի Տան գրասենեակը :*

1/2 GROS — LYON — DETAIL

ALIMENTATION
SUPER-BOUCHERIE

BAHADOURIAN

8, Rue Abraham Bloch, Gerland
Դիւրացնելու համար յաճախորդներու փարքինկը

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ ՇՔԵՂ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

244, RUE VENDOME — LYON (3e)
ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ
ԵՒ
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ — ՊԵԼՃԻԱ, ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ, ԱՆԳԼԻԱ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ
PATISSERIE ORIENTALE
TOUTES LES VARIÉTÉS TOUTES LES SPÉCIALITÉS
NOS SPECIALITES

Արմաւ, « պամիա », « եալանճի տոլմա », յունական « թուրշի », « պիպէռ », տերեւ, թահին հելվա, « վանիլ », չոքոլա, «նուազէթ», « լոզում », «սպըրզ », պիստակ, Շիրակ օղի (41-45°), Իզմիրի *չամիչ, « սուճուք », առաջնակարգ սուրճ,* (ճարավան եւ մոգա), *համեմներ,* մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, *« դաշքավալ » պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, « քուսքուս »,* հարիսա, սումագ, թարամա, լամիս, ճատայիֆ, *եւայլն եւ մանաւանդ՝* ապուխտ *կեսարացի մասնագէտի մը կողմէ պատրաստուած :*

ԱՅՑԵԼԵՑԷ՛Ք

Անպայման, ձեր նուէրներուն համար նոյն եւ ընտիր մթերք : Ինչ որ ձեր մտքէն կ'անցնի, կը գտնէք :

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ

ՀԱՐՍՆԻՔԻ, ՆՇԱՆՏՈՒՔԻ, ՀԱՆԴԷՍԻ, ԽՆՋՈՅՔԻ համար յատուկ գիներ եւ դիւրամատչելի պայմաններ :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ ՄՍԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸ որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն :
Tous produits d'Afrique du Nord et d'Orient

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ նաեւ ձեր նուէրներուն համար նոր աւելցուած ճոխ մթերանոցի կալերին որ կը պարունակէ բոլոր խոհանոցի իսթանսիլները, նոր ճաշակաւոր պիպլօները, արեւելեան սրճեփ, սուրճի գաւաթ, ափսէներու տեսակներ կարկանդակի համար նաեւ սուրճի ջաղացք, ինչեր ինչեր որ ձեր մտքէն կ'անցնի :

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ
ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ « ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ » Է

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵԻԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ »Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph. : 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MARDI 14 JANVIER 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11412 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 45e ANNÉE — No 11.412

ԴԱՐԵՐՈՒ ՀՐԱՇԱՎԷՊԸ

(Երեւանի 2750ամեակին առթիւ)

Երազին թեւերովը կուգայ, բայց իր քարերուն ամրակուռ իրականութիւնը ունի :

Կուտայ անցին հպարտութիւնը հինին ու անոր վրայ խարխուխ նետած նոր օրերուն : Նորին, որուն վրայ նետուած ստուերները ժամանակին հետ դատապարտուած են անհետանալու՝ պայծառ ապագայի մը լոյսով ողողուած :

Մենք այսպէս կը տեսնենք մեծ յոբելեարը, քաղաքամայր Երեւանը, ուր այսօր ժողովուրդը Հայոց, ոգեւորութեան եւ խնդութեան մէջ, դարերուն շունչը կ'ապրի եւ պատմութեան ձայնը կը լսէ :

Ամէն տարի մէկ երգիչ ու ահա շքեղ բազմութիւնը տարիներուն, քաղցրալուր, խրոխտ համերգը երկու հազար եօթը հարիւր յիսուն հայորդիներու՝ սրբազան պատարագի մը հանդիսաւորութեամբ :

Ու տակաւին որքան շէնք ու շինութիւն, որքան կոթող ու յուշարձան, ակադեմիա ու թատրոն :

Հայրենաբնակ մեր ժողովուրդը, վերջին տասնամեակներուն, իր ցեղային ազնիւ յատկութիւնները դրսեւորելու, քաղաքակրթական իր առաքելութեան հաւատարիմ մնալու մէկ հնարաւորութիւն ունեցաւ եւ այդ հնարաւորութեան արժեւորումին մէջ դրաւ այնքան կիրք, այնքան հզօր թափ, որ գեղեցիկ, վեհաշուք ոստանի վերածեց իր մայրաքաղաքը : Սիրեց զայն, ինչպէս պիտի չկրնար սիրել սիրատոչոր ոչ մէկ երիտասարդ, զարդարեց զայն իր հանճարին ցոլքերով, իր տաղանդին կռանով, ստեղծագործումին ամբողջական զարգացումով : Ու եթէ այսօր կը տօնենք հին Երեւանը, անդրջական Էրեբունին, կը տօնենք՝ որովհետեւ դարերու թանկագին ժառանգութեան արժանի եղած է մեր սքանչելի ժողովուրդը :

Ունեցած է հինին, իր ցեղային ակունքին պաշտամունքը, զայն իբրեւ անխորտակ զրահ գործածելով դարերու մաշումին դէմ : Իսկ այսօր, յոբելեարին լայնարձակ պողոտաներուն վրայ, թէ արտերկրի ամէնէն հեռաւոր անկիւնները, ունի ապրումը նորին, այլ մանաւանդ տեսիլքը գալիքին :

Եթէ տակաւին փաստ մը պէտք է մարդկային ընտանիքին բերած հազարամեակներու մեր նպաստին համար, այդ բոլորին գումարը հանդիսացող այսօրուան Երեւանը, իր զաւակներուն մտային եւ հոգեկան ճիգով, կենդանի վկայութիւնն է փառաշուք անցեալի մը եւ ներկային վրայ իր ոտքերը ամուր կոխած ժողովուրդի մը, որուն համար ինչ որ անկորնչելի է՝ արժանի է մեծարանքի, ինչ որ իր ազգային առհաւական նկարագրին համապատասխան է՝ կ'արժէ հիմնաւորել ու ներշնչումի աղբիւր դարձնել :

Երեւանի յոբելենական վսեմ արարքին մէջ, մենք կը տեսնենք վերականգնումը հայկական հարստութեան, պատմական Հայաստանին, որ իր նեղ սահմաններէն դուրս է այսօր, հոն է՝ ուր հասած են իր անուանի զաւակները, արուեստի եւ գիտութեան, մշակոյթի ու քաղաքակրթութեան ճամբով : Գերիրական շարժապատկերի մը պէս, դարերը կը տողանցեն, իւրաքանչիւր դար կը բերէ իր ոգին, կը հարստացնէ մեզ իր պատմական բովանդակութեամբ, մեր մէջ աւելի եւս ամրացնելով էութիւնը հայրենի երկրին, որ այսօր հպարտութիւնն ունի ժողովուրդներու հիացումին ներկայացնելու իր գեղակերտ մայրաքաղաքին երկու հազար եօթը հարիւր յիսուն տարիները :

Այս պատմական պահուն, նոյն մաղթանքը՝ բոլոր շրթներուն վրայ, նոյն օրհնութիւնը իւրաքանչիւր Հայու հոգիին մէջ՝ որ աւելի ծաղկի ու զարդանայ մեր սիրելի Երեւանը, իբրեւ տեսանելի պատկերը ժողովուրդի մը, որ

«Եթէ գերել է՝ գիրքերո՛վ միայն,
Եթէ սիրել է՝ ձիրքերո՛վ միայն»:

Բայց բոլոր մաղթանքներէն վեր, արդար պահանջը մեր բոլորին, որ ոչ մէկ հայ անմասն մնայ հայրենիքի վերակերտման ազնիւ աշխատանքէն, իւրաքանչիւրը բերէ իր բաժինը, ազատ ու ինքնիշխան Հայաստանի մը ներշնչող մթնոլորտին մէջ :

Այս կ'ըսէ մեր Երեւանը իր հազարամեակներու բարձունքէն : Այս կ'ըսեն բոլոր անոնք, որ հաւատարիմ են իրենց ծագումին եւ այսօր միտքով ու հոգիով հոն են, Էրեբունիի հնադարեան պարիսպներուն տակ, ուր դարերը հիւսած են ժողովուրդի մը հրաշալիքը :

Ս. ՈՍԿՈՒՆԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ – ԱՐԵՒԵԼՔ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՇՓՈՒՄՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Դեռ ոչ մէկ ելք կը տեսնուի արաբ – իսրայէլեան տագնապին հակառակ մեծերու փորձերուն, որ քաղաքական լուծում մը գտնուի :

Հաւանական կը նկատուի որ խորհրդային ծրագիրը ընդունուի կամ առնուազն իբրեւ հիմ ծառայէ կարգադրութեան մը, բայց Նախագահ Ճոնսըն ոչ մէկ վճռական խօսք կրնայ ըսել այդ մասին, տրուած ըլլալով որ Յունուար 20ին իր տեղը պիտի տայ Նիքսընի : Ուրեմն հաւանաբար «սպասողական» բնոյթ ունեցող պատասխան մը տայ խորհրդային յուշագրին :

× Լիբանանի մէջ, Քարամէ դեռ չէ կրցած կազմել նոր դահլիճը : Յայտարարած է այս առթիւ թէ «անհրաժեշտ չէ որ քաղաքական բոլոր հոսանքները ներկայացուած ըլլան դահլիճին մէջ : Ամէնէն կարեւորն այն է որ կառավարութիւն մը ըլլայ՝ ներդաշնակ լիբանանեան հանրային կարծիքին հետ եւ աշխատի երկրին ի շահ» :

Հակառակ տիրող դժուարութեանց, Քարամէ լաւատես կը մնայ եւ չաճապարեր : Կը նախընտրէ ուշ կազմել դահլիճը պայմանով որ ան ուժով ըլլայ եւ կարենայ դէմ դնել ներկայ պայմաններուն : Լիբանանի վարչապետը ըսած է նաեւ թէ պաղեստինեան դիմադրութիւնը օրինաւոր է եւ կարելի չէ պահանջել արաբական երկիրներէն որ ոստիկանի դեր կատարեն, Իսրայէլը պաշտպանելու համար քոմանտոներու դէմ » :

× Ֆրանսայի տեղեկատուութեան նախկին նախարարը՝ Կորս, որ նախ անդամ է ազգ. ժողովի արտաքին յանձնախումբին, Պէյրութ կը գտնուի : Մերժած է մասնաւոր յայտարարութիւն մը ընել : Երկուշաբթի օր, կը տեսնուէր նախագահ Հելուի հետ :

× Գահիրէի Ալ – Ահրամին համաձայն «Եարինկ» առաքելութիւնը իր գործունէութիւնը պիտի վերսկսի Յունուար 20ին առեններ :

× Ամէն կողմէ բողոքներն ու հակաֆրանսական ցոյցերը կը շարունակուին :

× Հայր Ռիքէ նամակ մը գրած է ռաբբունապետ Քափլանի ուր կ'ըսէ թէ բոլորովին համաձայն է իրեն հետ եւ իր ցաւը կը յայտնէ Ֆրանսայի տուած կողմնակալ որոշումին համար :

× Ի մօտոյ պաղեստինեան համագումար մը տեղի պիտի ունենայ Գահիրէ :

× Իսրայելցիք օդանաւային երկու յարձակում բրած են Յորդանան գետին երկայնքը, ինչպէս միշտ Ամման եւ Թէլ Աւիվ, մէկը միւսին վրայ կը ձգէ նախայարձակի յանցանքը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ամենահին թերթերէն մէկը Սաթըրտէյ Իվընինկ Փոսթ պիտի դադրեցնէ իր հրատարակութիւնը, Փետրուար 7ին : Բացը՝ տասը միլիոն տոլարէ տարեկան : Հիմնուած էր 1821ին :

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ մէջ նորէն ծանր մթնոլորտ մը կ'իշխէ մանաւանդ Հուսաքի յայտարարութիւններէն ետք : Արդարեւ սլովաք կուսակցութեան քարտուղարը ակնարկելով ազատական ընդդիմութեան եւ Ազգ. Ժողովի նախագահ՝ Զմրկովսկիի, ըսած էր թէ անոնք «ճնշումի խմբակներ են, որոնք կը հաւաքուին սրճարաններու մէջ, կուսակցութեան դէմ գործելու համար » : Ասոր պատասխանելով Ռիփորթըր պարբերականին մէջ, կը գրուէր «Գ. Հուսաք բոլորովին ենթարկուած է, իր վերջին յայտարարութիւններով, կամայական քաղաքականութեան լքուած մեթոտներուն : Վերապրեցուց թէզը ըստ որուն ժողովուրդը պէտք չէ քաղաքականութեամբ զբաղի » :

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ – Իրլանտայի մէջ բախումները կը շարունակուին :

ՊՈՒՄԵՏԻԷՆ շատ ջերմ ընդունելութեան մը արժանացաւ Ռապաթի մէջ, ուր հինգ օրուան պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ :

ՓԱՐԻԶԻ վիէթնամեան ժողովը միշտ կը ձգձգուի : Ամերիկացիք սեղանի ձեւի եւ այլ ձեւակերպութեանց առաջարկներ բրած են Հանոյի ներկայացուցիչներուն, Կիրակի օր, բայց հիւսիսային Վիէթնամ մերժած է :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ վարչապետը Սթրազպուրկի մէջ ընդունեցաւ քաղաքապետ եւ նախկին վարչապետ Ֆլիմլէնի կողմէ :

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՑՈՅՑԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ թերթերը (Յունուար 9) հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հրատարակեն Անգարայի վերջին ցոյցերու առթիւ :

Թէքնիք Համալսարանին մէջ պատահած դէպքերէն ետք, խռովութիւններ ծագեցան նաեւ Անգարայի Քաղաքական Գիտութեանց Ֆաքիւլթէին մէջ, ուր ձախակողմեան եւ աջակողմեան ուսանողներ իրարու վրայ յարձակեցան եւ անխնայ կռուեցան, եւ հարկ եղաւ դադրեցնել դասախօսութիւնները : Աջակողմեան ուսանողներու պետը, Երմագ Եալչընէր, որուն համար կ'ըսուի թէ մարզուած քոմանտօ մըն է, սաստիկ ծեծուեցաւ ձախակողմեան ուսանողներու կողմէ, եւ ուշակորոյս վիճակի մէջ հիւանդանոց փոխադրուեցաւ :

Դէպքը մեծ յուզում յառաջ բերաւ համալսարանական շրջանակներու մէջ, ուր ջղագրգիռ մթնոլորտ մը կը տիրէ : Երմագ Եալչընէր որ ատենէ մը ի վեր վարժարան չէր գար եւ իր անունը խառնուած էր կարգ մը գործերու մէջ, Ֆաքիւլթէ եկաւ եւ մտաւ Փրոֆ. Մուամմէր Աքսոյի Սահմանադրութեան դասին : Ձախակողմեան ուսանողները, որոնք իրեն կը սպասէին արդէն, խուժեցին դասարանէն ներս եւ սոսկալի ծեծ մը քաշեցին Երմագ Եալչընէրի : Փրոֆ. Աքսոյ ուզեց արգելք ըլլալ, բայց չկրցաւ, եւ Երմագը իր ետին պահելով՝ չթողուց որ աւելի ծեծեն զայն : Հակառակ պարագային, յիսունի չափ ուսանողներ զինքը լինչէ պիտի ընէին :

Մաս մը ուսանողներ ալ Ֆաքիւլթէի վերատեսուչին սենեակը պաշարեցին եւ չթողուցին որ դուրս ելլէ : Կռուարար ուսանողները երկու հարիւր հոգի էին, եւ չէին կրնար իրենց զայրոյթին չափ մը դնել, մինչեւ որ դասախօսները միջամտեցին եւ մեծ դժուարութեամբ հանդարտեցուցին զիրենք : Դէպքէն ետք, ձախակողմեան ուսանողներէն մին ըսաւ.
— Երմագ Եալչընէր ՃՔՄՓի քոմանտօներէն է, եւ երկու օր առաջ ինք կազմակերպեց վարժարանին դէմ գործուած յարձակումը : Իւլքիւ Օճաղըի նախագահըն է եւ Թուրք Աջակողմեան մըն է » :

Հակառակ անոր որ կռիւը վերջ գտած է, ամէն վայրկեան կրնայ վերսկսիլ եւ Աջակողմեան տարրերը կրնան իրենց ընկերոջ վրէժը լուծել : Անգարայի ոստիկանութիւնը այժմ պահակ կը սպասէ Ֆաքիւլթէին շուրջ, նոր բախումի մը արգելք ըլլալու համար : Ֆաքիւլթէի դասախօսական մարմինը իրիկունը գումարուեցաւ եւ քննեց կացութիւնը, խորհրդակցութիւնները մինչեւ ուշ ատեն շարունակուեցան :

ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԶԵԿՈՅՑԸ

Կռիւէն ետք, Թուրք Ազգայնական Երիտասարդութեան անունով զեկոյց մը հրատարակուեցաւ, պարսաւանք յայտնելով ձախակողմեան տարրերուն դէմ : Զեկոյցը կ'ըսէ ի մէջ այլոց .— Խստիւ կը դատապարտենք անոնք, որ Քաղաքային Ֆաքիւլթէին մէջ ազգայնական ուսանողները կը ծեծեն : Ով սիրելի Թուրք ազգ, մենք քու հարազատ զաւակներդ ենք, եւ մենք պիտի պատժենք երեքուկէս փարանոց սա Մոսկոֆի ծառաները, այդ ծախուածները : Այնպէս պիտի պատժենք որ անգամ մըն ալ չմոռնան : Երդում ըրինք այս նպատակով » :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԸ ԱՅՐՈՂՆԵՐԸ

ԱՆԳԱՐԱ. — Ընդհ. դատախազութիւնը կը շարունակէ իր քննութիւնները Թէքնիք Համալսարանի ուսանողներուն դէմ, որոնք այրեցին ամերիկեան դեսպան Քոմէրի ինքնաշարժը : Ոստիկանները եւ ոստիկան զինուորները կը փնտռեն այն եօթը ուսանողները, որոնց դէմ ի բացակայութեան ձերբակալման հրամանագիր ելած է : Մինչ այդ, զանազան ֆաքիւլթէներու պատկանող հինգ հարիւր ուսանողներ հաւաքաբար աղերսագիր տուին պատկանեալ իշխանութեան, յիշեցնելով որ իրենց ձերբակալեալ կամ ամբաստանեալ ընկերները որեւէ յանցանք չունին, այլ իրենք են որ հրկիզեցին ամերիկեան դեսպանին ինքնաշարժը :

×

Հալք կուսակցութեան ընդհ. նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւ երէկ իրիկուան դէմ այցելեց ամերիկեան մեծ դեսպան Քոմէրի, եւ մէկուկէս ժամ տեսակցեցաւ անոր հետ : Ինէօնիւ իր ցաւը յայտնեց պատահած դէպքին համար :

ՎԵՐԱԾՆԱԾ

ԲԵՐԴԱՔԱՂԱՔԸ

Պատմական զգայացունց իրականութիւն մըն է էրեբունիի յայտաբերումը ։ Խորհրդահայ հնախոյզեր, անյիշելի դարերու խաւարէն լոյս աշխարհ բերած են, Արինբերդի հողակոյտերուն տակ անյայտացած այս ամրոց – քաղաքը, որ իր ընդերքին մէջ խնամքով պահած էր մօտ երեք հազար տարիներէ ի վեր, Երեւան քաղաքին հիմնարկութեան գաղտնիքը ։

Ուրարտուի աշխարհաշէն Թագաւոր Արգիշտի Ա. որդի Մենուայի, 27 դարեր առաջ իր ամրոցին մուտքին գրել տուած էր ի յիշատակ գալիք դարերուն եւ ժողովուրդներուն, հետեւեալ սեպագիր արձանագրութիւնը. «Խալդի Աստուծոյ մեծութեամբ Արգիշտին Մենուայի որդին. այս հզօր բերդը կառուցեց, քաղաք Էրեբունին անունով Բիայնայի երկրի հզօրութեան համար ի սարսափ թշնամի երկիրներուն. Արգիշտի կ'ըսէ հողը ամայի էր, կատարեցի ես գործեր հզօր խալդի աստուծոյ մեծութեամբ, Արգիշտի Մենուայի որդին, թագաւոր հզօր, թագաւոր Բիայնայի երկրի, տէր Տուշպա քաղաքի» ։

Հայկական լեռնաշխարհի ամրոցները կառուցուած՝ բլուրներու գագաթին, լեռներու լանջին, պաշտպանուած՝ բարձրապարիսպ բերդերով, դէմը՝ Մասիսներու հպարտ եւ վեհ կատարներուն, մաքառած են դարերու դժխեմ մրրիկներուն եւ տարրերքներուն դէմ ու տոկացած մասամբ ։ Էրեբունին, նախահայկական շրջաններէ մեզ հասած ամրակուռ ամրոց, մեր առջեւ կը բանայ Ուրարտու – Բիայնայի ժողովուրդներու դարաւոր պայքարները. կը պատմէ քաջագործութիւնները Ուրարտացի կորովի Թագաւորներուն, – որոնք Միջին Արեւելքի ժամանակակից հզօր պետութիւններու կարգին, քաղաքակրթիչ դեր մը կատարեցին ծաղկեցնելով, բարգաւաճեցնելով իրենց նուաճած երկիրները, կառուցանելով քաղաքներ, ամրոցներ, ջրանցքներ, ոռոգման ցանցեր, ճանապարհներ. զարգացնելով այգեգործութիւնը անասնապահութիւնը, երկրագործութիւնը եւ այլ արհեստներ ։ Անոնք մըշտապէս կռիւներ մղեցին, հարաւէն դրացի՝ Ասորեստանի պատերազմասէր եւ աւերիչ միապետներուն դէմ եւ անոնց դէպի հիւսիս – արեւմուտք վայրագ յառաջխաղացումներուն արգելք հանդիսացան ։

Ուրարտուի ժամանակակից աշխարհահռչակ քաղաքներ այսօր աւերակներու փոշիներու վերածուած, ջնջուած են պատմութեան էջերէն ։ Սակայն հայկական բարձրաւանդակին հողին արմատներէն սերած փոքր ժողովուրդ մը, հայ ժողովուրդը, իր երերական պատմութեան ընթացքին բազմաթիւ արհաւիրքներէ անցած, բազում անգամներ ընաջնջուած՝ կուգայ այսօր վկայութիւն մը բերել, որ գեղեցիկ դիւցազներգութեան մը նման սրտառուչ է եւ հերոսական ։

Այսօր Երեւան – Էրեբունին կանգուն է որպէս հրաշալի յայտնութիւն մը, կայտառ ու կենսունակ, ծաղկած ու շէնցած. ան խիզախ ոստումներ է կատարած տընտեսական, գիտական մշակոյթային բազմապիսի ոլորտներու մէջ։ Արդար եւ ազնիւ հպարտութեամբ, անսովոր խանդավառութեամբ, Հայաստան տօնեց իր մայրաքաղաքին 2750ամեակը։ Սփիւռքի Հայութիւնը համակ, ցրուած աշխարհի չորս անկիւնները, հրճուանքով եւ հպարտութեամբ, հայրենասիրական զեղուն զգացումներով եւ անհուն խանդատաղանքով մասնակից եղաւ այդ ցնծութիւններուն ։

Տօն է Արին – Բերդի բլուրին վրայ։ Անոր քովն ի վեր կը բարձրանայ Էրեբունիի Թանգարանը, քանդակազարդ ինքնատիպ շինութիւն մը ուրկէ կը բացուի քաղաքին համայնապատկերը Արարատի եւ Արագածի վեհ կատարներով ։ Հոն ցուցադրուած է պեղումներէ յայտնաբերուած նիւթերու կարգին, Էրեբունիի հիմնադրութիւնը վկայող Արգիշտիի սեպաձեւ արձանագրութիւնը պազալտէ քարի վրայ։ Էրեբունիի Թանգարանը, հայ ճարտարապետներու կառուցողական թռիչքներուն, գուրգուրանքին առարկայ սիրելի կոթող մը, սեղմուած բերդաքաղքին կողին. պիտի գայ պատմել ներկայ եւ գալիք սերունդներուն, ուրարտական շրջաններէն մինչեւ մեր օրերը, հայ ժողովուրդին ստեղծագործ հանճարին եւ մտքին որոնումները, անոր տաժանագին մաքառումները ի սէր գիտութեան, լոյսի եւ ազատութեան եւ վերջապէս անոր ներկայ յաղթութեան եւ վերածնունդի հըրաշքը ու պիտի հրահրէ հայրենիքի զաւակներուն սրտին մէջ անխտիր, ազգային գիտակցութեան եւ հպարտութեան վառ զգացումները ։

×

Էրեբունին՝ ուրարտական նշանաւոր բերդերէն եւ մեծագոյն քաղաքներէն մէկն էր։ Միջնաբերդը իր հզօր պարիսպներով, Թագաւորական պալատով, տաճարներով, սիւնազարդ հանդիսասրահներով, բազմերանգ ճոխ որմնանկարներով եւ Թագաւորներու մակագրութիւնը կրող պրոնզէ առարկաներով կը վկայէ ուրարտացի ժողովուրդին կառուցողական հանճարը, գեղագիտական ճաշակը եւ արուեստի բարձր մակարդակը ։

Ուրարտուի անկումէն յետոյ որ տեղի ունեցաւ 6րդ դարու (590 – 585) վերջերը (Ք. Ա.) Ուրարտու–Բիայնայի մշակոյթը չմեռաւ բոլորովին, ան ենթահող ծառայեց բարձրաւանդակին վրայ հետզհետէ հաստատուիլ եկող արմենական ցեղերու որոնք ձուլուելով երկրին բընիկներուն, հաստատեցին Երուանդունիներու առաջին հայկական իշխանութիւնը ։

ՏՕՆ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Երեւանի յոբելեանին առիթով կարդացինք, գիտենք, հաղորդեցինք շատ բան, շատերուն, բայց անկարելի է վերլուծել չանդրադառնալ ու չյիշել ներքին խորունկ ալքերէն հրամայուած ու ծովածաւալ ապրումներ ժայթքեցնող այն քանի մը պատկերները, որոնք սորադրութիւններով կազմուեցան, ծաղիկներով ծաղկեցան, լուսաւորուեցան ջահերով, քաղցրացան երգով, յորդեցան, հըմայեցին, հրավառեցին միլիոնաւոր սիրտ ։

Երկու հազար եօթը հարիւր յիսուն ըստորագրութիւն,

Երկու հազար եօթը հարիւր յիսուն ծաղկեփունջ,

Երկու հազար եօթը հարիւր յիսուն ջահ,

Երկու հազար եօթը հարիւր յիսուն հոգինոց երգչախումբ ։

Եւ հազարամեակներ խաւարէն ի լոյս բերող ով գիտէ քանի նոր տրոփ, քանի երգում, նոր յաւերժութիւններ նուաճելու կարօտով բռնկած ով գիտէ քանի ակնարկ, քանի յղացում, որոնք չաղախուեցան յոբելենական այս հրաշափառ օրերուն ։

Մենք չենք տեսած, մենք չենք կարդացած, չենք լսած այսպիսի բան, հին Թուականով մը նորոգուելու այսպիսի համատարած տրամադրութիւն ։ Ո՞վ այսքան մեծ թիւով մասնակցութիւն բերած է հռչակուած տօնի մը, ո՞վ այսքան ծաղիկ միանգամայն դրած է քով քովի, ո՞վ այսքան ջահ վառած է նոյն ատեն, երկու հազար եօթը հարիւր յիսուն հոգինոց երգչախումբ կազմած է ո՞վ ։

Ծաղիկներու մէջ տեսէք ծաղկելու մեր ընդունակութեան պայթուցիկ սաղմը, ջահերու մէջ՝ մեր ակնարկին անմարելի բոցը ու երկու հազար եօթը հարիւր յիսուն երգիչներու ւիահաղաղ ձայնին մէջ

Սակայն Էրեբունին չլքուեցաւ բոլորովին։ Հայկական – Աքեմենեան շրջանին (530 – 330), ան վերստին ծաղկեալ շրջան մը ապրեցաւ. իբր ռազմական եւ վարչական կեդրոն պահեց իր կարեւորութիւնը կրելով յառակադծային փոփոխութիններ համաձայն Աքեմենեան ճարտարապետութեան ոճին ։ Ապա, անյայտացաւ մշուշապատ աւելի քան հազարամեակի մը տեւողութեան ընթացքին ։

Էրեբունին, հայրենի հողէն վերածնած բերդաքաղաք, պիտի գայ թերեւս պատմել մեզի, տակաւին ուրիշ անսպասելի գաղտնիքներ ։

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԽԱՆՏԱՆԵԱՆ

դարերուն երախտագիտութիւն յայտնող մեր առողջ շնչառութիւնը ։

Նոյն հողին վրայ ենք հիմա, կը կառուցանենք մեր հայրենիքը, կ'աճինք թիւով ու որակով ։

Թող ամէն Թագամաս քաղաքի մը չափ լայննայ, իւրաքանչիւր պողոտայ կրկնապատկուի լայնքով ու երկայնքով, բազմապատկուին համալսարանները, գիտութեան կաճառները. երախտագիտութիւն քար մը քարին վրայ դնող բոլոր ձեռքերուն, բոլոր ձիրքերուն, ամէն բանուորի, ամէն գիտունի ։ Հայրենիքը կը ծաղկի ամէն օր, փառք՝ իր ծաղկումին, պիտի չմոռնանք սակայն, որ այդ ամէնքը կը պարտինք մեզ կառուցող ուժին, Նոյնինքն հայրենիքին, որ հող չէ միայն, քար չէ, ջրանցք չէ ու քաղաք չէ միայն, մասնաւոր արիւն մը չաղախող մասնաւոր ուժ է, հաւաքական կչռոյթներու առիթ տուող այն ձգողութիւնը, որ քարի կտորի մը վրայ փորագրուած քանի մը տողի դիմաց միաձոյլ զանգուածի մը կը վերածէ բովանդակ ժողովուրդ մը ։

Հայրենիք կառուցողներէն պակաս հըմայք չունի ի վերջոյ դարերու մրրիկին մէջ անհետ կորսուած անանուն այն գեղջուկը, որ գլխահակ, երբեմն գետնատարած սպասեց աւերակեալ մայր հողին վըրայ, մինչեւ որ մարի հոմէջական այրուձիին խրոխտ ձայնը, մինչեւ որ Հայոց հորիզոնէն անհետանան Պարսիկներու վարձու փիղերը, անցնին սելճուկները, Մոնկոլները, Մոնկոլներուն միւս թեւը, մինչեւ որ չքանան ամէնքը ու մնայ ինք, կառչելու համար իր աւերակը որդւոյն. Թորան, Թոռնորդիներուն, հասցնէ զայն մեզի։ Ու գեղջուկին պէս՝ գինուորը, գինուորին պէս՝ Փետային, աշօթողը, արարողը, այն ամէնքը, որոնք հուրին ու սուրին հակառակ՝ կառչած մնացին Արգիշտիի նախասիրած հողին, Արտաշէսի միաւորած հողին, Մեսրոպի հանճարով լուսաւորուած հողին, Մամիկոնեաններու արիւնով յագեցած հողին, Բագրատունիներու խոհականութեամբ հարստացած հողին ու յաջորդ սերունդներուն Պաշտամունքով սրբագործուած հողին ։

Երեւանի հիմնադիրին ընծայուած յարգանքին ընդմէջէն՝ մեր ժողովուրդը կը փառաբանէ այսօր իրենց քրտինքով ու արիւնով, իրենց զրկանքով ու աստուածային յամառութեամբ ՀԻ'ՄԸ դարէ դար պահած ամէն Հայու յիշատակը, այսօր տօնն է ամէնուն, տօն ամենայն Հայոց...

Պ. ՄՆԱՑԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Հիմա ի՞նչ բացատրութիւն պիտի տանք մեր Հիւսնի պէյին...։

Հիւսնի պէյ այն ոստիկանապետն էր, որուն հետ առջի օր եկած էին խուզարկութիւնը կատարելու։

Արդարեւ երկու մարդոց վիճակը բաւական տաղնապալից էր։ Սուրին ու գօտիին անյայտացումը կարելի չէր ծածկել եւ եթէ եղելութիւնը պատմէին այնպէս ինչպէս որ տեղի ունեցած էր, կըրնային ծանր պատիժներու ենթարկուիլ՝ իրենց անհոգութեան համար։

Գիտէին որ յեղափոխական գործերու մասին որքան խստապահանջ էր նախարարը եւ որքան աններող՝ ամենափոքր թերութեան մը համար։

Երկու ընկերները երկար մտածեցին այս անտանելի կացութեան դարման մը գըտնելու համար։

Վերջապէս լրտեսը ըսաւ.

— Ուրիշ ճար չկայ, հարկ է խնդիրը ծածուկ պահել, անցած դարձածին վրայ խօսք մը չընել...

— Բայց սուրն ու գօտի՞ն։

— Անոր դարմանը կարելի է գտնել... Ես Սկիւտարի ոստիկանատան մէջ բարեկամներ ունիմ, կրնամ քեզի ուրիշ սուր մը եւ գօտի մը ճարել։

Խեղճ ոստիկանը երախտագիտական ակնարկ մը ուղղեց իր ընկերոջ եւ յուզուած ձայնով մը ըսաւ.

— Ալի աղա, եթէ այդ բարիքը ընես ինծի, գիտցիր որ յաւիտեան պիտի չմոռնամ եւ պիտի ջանամ անոր փոխարէն քեզի օր մը նմանօրինակ ծառայութիւն մը մատուցանել։

— Ես հիմա կ'երթամ պէտք եղածը կը բերեմ, դուն հոս սպասէ, ըսաւ լրտեսը։

Հազիւ թէ այս վերջինը դուրս ելած էր, երբ տան դուռը զարկին։

Ոստիկանը խոկոյն վազեց բանալու եւ տեսնելով որ եկողները ոստիկանութեան քօմիսէր մը եւ փոլիս մըն էին, յարգանքով մէկ կողմ քաշուեցաւ, որպէսզի ներս մտնեն։

— Երէկ գիշեր կարծեմ քու սուրդ ու գօտիդ գողցուցեր ես, ըսաւ քօմիսէրը մէկէն ի մէկ։

Ոստիկանը շփոթած ու դողահար ձայնով մը մէկ քանի անհասկնալի բառեր թոթովեց։

— Մի յուզուիր, ըսաւ քօմիսէրը մեղմ ու հայրական շեշտով մը, պատահածը մեծ բան մը չէ, եւ կրնայ ամէնուս ալ գլուխն ալ գալ...։

— Պէյ էֆէնտի, ծառանիդ... կակազեց ոստիկանը առանց կարենալ խօսքը աւարտելու։

— Բարեբախտաբար արդէն գողը բըռնուած եւ ամէն բան խոստովանած է, շարունակեց քօմիսէրը, եւ քու սուրդ ու գօտիդ ալ հիմա ոստիկանատունը կը գըտնուին։ Գողին պատմութենէն կ'երեւայ որ դուք ալ որեւէ յանցանք չունիք եղածին մէջ... ո՞ւր է միւս ընկերդ։

— Դուրս ելաւ, քիչ մը եաքը պիտի գայ։

— Ուրեմն դուն ալ անմիջապէս գնա եւ սուրդ ու գօտիդ առ ոստիկանատունէն, հոդ մի ըներ, ես իմ տեղեկագիրս այնպէս մը կը գրեմ որ քեզի բնաւ վնաս չի հասնիր։

— Շատ շնորհակալ եմ, շատ երախտապարտ եմ, քօմիսէր պէյ, պատասխանեց խեղճ ոստիկանը յուսալից դէմքով մը, իր անծանօթ մեծաւորը բարեւելով ակնածալից։

— Ոստիկանապետ Հիւսնի պէյ իմ բարեկամս է, ես գործը բերանացի անոր ալ կը հասկցնեմ եւ թոյլ չեմ տար որ պատժըւիս, շարունակեց միւսը. օ՛ն, շուտով գնա եւ սուրդ ու գօտիդ առնելով վերադարձիր։ Հաւանական է որ Հիւսնի պէյն ալ քիչ եաք կուգայ։ Մենք հոս կը սպասենք։

Ոստիկանը ուրախութենէն այլայլած մեկնեցաւ։

Երբեք չէր կրնար երեւակայել թէ գըլուխը եկած փորձանքը այսքան յաջող կերպով պիտի լուծուէր։

— Իցի՛ւ թէ, կը մտածէր ճամբան շուտ շուտ քալելով, Հիւսնի պէյը չեկած սուրս առնէի ու վերադառնայի...։

Եւ այս մտածումով՝ գրեթէ վազելով կ'երթար փողոցներէն։ Սակայն ոստիկանատունը բաւական հեռու էր, եւ հազիւ քառորդէ մը կրցաւ հասնիլ։ Բակին մէջ նշմարեց իր լրտես ընկերը որ մէկու մը հետ գաղտնաբար կը խօսէր։

Իսկոյն անոր քով փութաց, ուրախ զուարթ դէմքով մը։

— Ալի աղա իմացա՞ր, գոչեց, գողը բռնուեր է։

— Ի՞նչ գող, հարցուց միւսը զարմացկոտ դէմքով մը, որովհետեւ բնաւ միտքէն չէր անցըներ ոստիկանը հոս տեսնել։

— Սուրս եւ գօտիս գողցողը...

— Խելքդ փախցուցի՞ր, ի՞նչ կ'ըսես, գոչեց միւսը։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(29 – Շար.)

ԷՋԵՐ
ՄԵԾ ՏԱՐԵԳՐՈՒԹԵՆԷՆ

Երեւան քաղաքի սահմանին մէջ առաջին բնակավայրերը գոյութիւն ունեցած են 6000 տարի առաջ :

4րդ հազարամեակ, Ք. Ա. մէջտեղ եկած է Շէնգաւիթը :

3րդ հազարամեակ, Ք. Ա. ծագում առած է Մուխաննաթ – Թափայի բնակատեղին :

2րդ հազարամեակ, Ք. Ա. ծագում առած է Ծիծեռնակաբերդի անագապղինձի դարու բնակատեղին :

13րդ դարուն, Ք. Ա. ստեղծուած է մինչ ուրարտական բնակատեղին Կարմիր բլուրի մէջ :

8րդ դարուն, Ք. Ա. Արգիշտի Ա. կը հիմնէ Էրեբունի բերդաքաղաքը :

642 – 643ին Արաբները յարձակեցան Երեւանի վրայ :

1386ին Լենկթիմուր կ'արշաւէ Հայաստան, « եւ յԵրեւան մեծ աւանին Արս հինգհարիւր կոտորեցին » (Գրիգոր Խլաթեցի) :

1441ին «Եւ ապա պատահեալ դիպեցաք մեծ վարդապետին մերոյ եւ առեալ եկաք ի գիւղաքաղաքն Երեւան ...» (Թովմա Մեծոփեցի) :

1604 – 1605ին Պարսիկները կը գրաւեն Երեւանը : Հայերու բռնի գաղթը Շահ Աբասի հրամանով :

1606ին «Ելաւ Պարսից արքան ի յԱսպահանայ քաղում եւ անթիւ զօրօք որում անուն էր Շահպազ...մարտնչաւ հետ օսմանցուն ... եւ ապա եկեալ ի յԵրեւան ... եւ շահն է ամիս կոտորեաց եւ է օր խըսարաւ զբերդն : Եւ շահն այրեաց, յԱնու քաղաքէն մինչեւ զձուղայ եւ զՆախնըւան· զամ գիւղ եւ զքաղաքս եւ զմարդն լալով եւ ողբով քշեաց ի յԱսպահան» (Գիրք առաքինութեանց) :

1664ին կը բեմադրուի հայերէն թատերգութիւն մը :

1724 Յունիս 7ին Թուրքերը կը գրաւեն քաղաքը : Հայերը 60 օր դիմադրած էին :

1827 Հոկտեմբեր 1ին Ռուսերը կը գրաւեն Երեւանի բերդը :

1827 Հոկտեմբեր 6ին կը կազմուի Երեւանի ժամանակաւոր վարչութիւնը :

1827 Դեկտեմբերին կը բեմադրուի Ա. Գրիբոյեդովի «Խելքէն պատուհասուած » թատերգութիւնը, հեղինակին ներկայութեան :

1828 Փետրուար 10ին կը կնքուի Թուրքմէնչայի դաշնագիրը : Արեւելեան Հայաստանը մաս կը կազմէ ռուսական կայսրութեան :

1828 Մարտ 21ին կը կազմուի Հայկական մարզը :

1849 Յունիս 9ին կը ստեղծուի Երեւանի նահանգը :

1850 Յունուար 2ին կը բացուի Երեւանի առաջին իգական (Հռիփսիմէի) դըպրոցը :

1858ին լոյս կը տեսնէ Խ. Աբովեանի « Վէրք »ը :

1864ին հեռախօսի կապ կը հաստատուի Թիֆլիսի եւ Երեւանի միջեւ :

1865 Հոկտեմբերին կը հիմնուի հայկական թատրոնը :

1901ին կը հաստատուի Ալեքսանդրապոլ – Երեւան երկաթուղագիծը :

1905ին տեղի կ'ունենան հայ – ադրբեճանական ընդհարումներ Երեւանի մէջ :

1906ին կը բանի ձիաքարշ հանրակառքը Աբովեան փողոցին վրայ : (Անցեալին՝ Աստաֆեան) :

1907ին կ'աշխատի քաղաքին առաջին ջրելեկտրակայանը :

1912ին կը հաստատուի նրմուղի :

1918 Մայիսին Երեւան կը դառնայ Հայաստանի անկախ Հանրապետութեան մայրաքաղաքը :

ԷՐԵԲՈՒՆԻ՜...

Էրեբունի՛, Էրեփունի՛...
Քսաններ դար, նաեւ կէս դար,
Ապրում ես յար եւ անդադար,
Թէ՛ վթարուած, թէ՛ անվթար,
Սակայն ընդմիշտ դու կենդանի,
Յաւերժակա՜ն Էրեբունի,
Իմ հայկակա՜ն Էրեբունի :

Ո՞ւր են փիւնիկ ու կարթագէն,
Բռնակալաց շէներն ամէն,
Նուաճողաց քէներն ամէն,
Չկա՛ն, եւ դու ես կենդանի,
Քաղաքամա՛յր Էրեբունի,
Դրախտավա՛յր Էրեբունի :

Մեռաւ այնքան զոռոզ մարմար,
Տուփըդ ապրում է դարեր,
Որպէս Հայոց քար ու քանքար,
Մեր քրտինքով ես կենդանի,
Ժողովուրդի՛ Էրեբունի,
Անմահ որդի Էրեբունի՛ :

Հպարտ անունդ երէկուան
Կոչեց իմ ազգը «Երեւան»,
Որ աշխարհին հոծ երեւան
Մեր գոռ դարերը կենդանի,
Երեւաս դո՛ւ, Էրեբունի՛,
Ամէն մարդու Էրեբունի՛ :

Նախնիներից իմ արարուած
Ապրում ես դու հնից տրուա՛ծ,
Գալիքի հետ ժամադրուած,
Դու մեր ոգին ես կենդանի,
Դարեր քանի՛, Էրեբունի՛,
Հայաստանի՛ Էրեբունի :

Որդիքդ ամէն, որպէս ի տուն,
Գրկած մարդեր, թող գան, ու դուն
Ուրախ լուրեր տար ի Զէյթուն,
Մինչեւ գալիքը կենդանի
Պիտի գնա՛ս, Էրեբունի՛,
Յաւերժ մնաս, Էրեբունի՛ :

ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

ԵՐԵՒԱՆԸ ԹԻՒԵՐՈՎ

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Հայաստանի մայրաքաղաքը ունի 153 հանրակրթարան՝ 145·511 աշակերտներով՝ 11 բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններ՝ 47·700 ուսանողներով, 19 մասնագիտական դպրոց՝ 22·000 հետեւողներով, տասը երաժշտական եւ 8 մարզական դպրոց՝ շուրջ 14·500 պատանիներով եւ պարմանուհիներով :

Ուրեմն մայրաքաղաքի ուսանողներու թիւն է մօտ 229·711, այսինքն մօտաւորապէս երեք Երեւանցիներէն մէկը կ'ուսանի :

×

Մայրաքաղաքը ունի շարժանկարի 8 սրահ եւ մէկ կրկէս : Ունի նաեւ 6 թատրոն, օփերայի եւ բեմապարի սրահներ, հայֆիլհարմոնի՝ երկու համերգասրահներով : Երգի – պարի, թատերական 25 խմբակներ կան :

×

1968 Յուլիս 1ի տուեալներով, Երեւան քաղաքի բնակչութեան թիւը հասած է 708·000ի :

Մայրաքաղաքը ունի վեց շրջան :

×

Երեւանի մէջ կը բանին 1·280 թաքսիներ : Քաղաքին վեց շրջանները եւ արուարձանները իրարու հետ կը կապուին 500 հանրակառքերով եւ մօտ 448 ելեկտրաքարշ *թրոլէյներով* :

×

Քաղաքը ունի 34 հիւանդանոց՝ 6515 մահճակալով : Հիւանդանոցներուն մէջ կ'աշխատին 4209 բժիշկ, ատամնաբոյժ եւ 6205 հիւանդապահներ :

×

Հանրային գրադարաններու թիւն է 61, երկու միլիոն գիրքով : Այդ գրադարաններէն տարեկան կ'օգտուին շուրջ 123·000 ընթերցասէրներ :

×

Ինը հեռախօսակայան կայ շուրջ 70 հազար թիւերով :

Ծաղիկներ, Երգեր

Տխրութեան ծաղիկներ մենք շատ ենք տեսել, տխրութեան երգեր մենք շատ ենք լսել : Բայց այդ ե՞րբ էր Երեւանն այսքան ուրախ ծաղիկ տեսել եւ այսքան ուրախ երգ լսել : Մեծ մահեր եւ մեծ յուղարկաւորութիւններ մենք շատ ենք տեսել : Ցաւից թէ վախից կծկուած, մենք յաճախ ենք փողոց եկել՝ իրար սփոփել, իրար մօտենալու, զգալու մտերիմի, ընկերոջ ուսը, մատները, շունչը : Մենք դարեր չարունակ ողբացել ենք : Մեր ողբը չի հնացել, չի մոռացուել : Ամէն դար իր պարտքն է համարել թարմացնել մեր վէրքը : Մեր ողբը դարձել է արուեստ : Մեր ողբը՝ «Անտունի» է դարձել, «Կռունկ» :

Բայց այդ ե՞րբ էր Երեւանը այսքան ուրախ ծաղիկ տեսել եւ այսքան ուրախ երգ լսել : Այդ ե՞րբ էին Երեւանի փողոցները այսքան նեղ թուացել :

×

Այդ ե՞րբ էր Երեւանը այնքան ուրախ ծաղիկ տեսել եւ այսքան ուրախ երգ լըսել :

Այս օրերին Երեւանը աշխարհին ցոյց տուեց, որ տառապած, արդէն քանի դար սուգ պահող Հայը կարող է նաեւ ուրախանալ : Եւ այն էլ ինչպէ՜ս : Այս օրերին Երեւանը աշխարհին ցոյց տուեց որ Հայի ուրախութիւնն էլ կարող է դառնալ արարողութիւն, արուեստ :

վկայ՝ Էրեբունիի փէշերին թափուած մեխակները, թրաշուշանները : վկայ՝ «Յաղթանակ»ի այգուց Երեւան իջնող երգերը : վկայ՝ ինքը՝ Երեւանը, մեր ամենալաւ, ամենառուրախ երգը :

ՌՈՒԲԷՆ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՄԷԿ ՕՐՈՒԱՆ
ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի մայրաքաղաքի արդիւնաբերութիւնը մէկ օրուան մէջ կ'արտադրէ·

40 հատ մետաղահատ հաստոց,
11 հատ քոմփրէսէօր
240 հատ կեդրոնախոյս փոմփ,
80·000 հատ ելեկտրական լամպ,
1·626 հատ ելեկտրաշարժիչ,
1·080 հատ ժամացոյց,
209·000 մեթր բամպակէ եւ բուրդէ բանուածք,
35·000 մեթր մետաքսէ հիւսուածեղէն,
29·000 զոյգ կօշիկ,
89·000 տուփ պահածոյ,
45 թոն բուսական իւղ :

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (386)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Եկեղեցի կ'երթար աւելիապէս հեզ քան թէ ջերմեռանդ մը ըլլալուն եւ մարդոց երեսը սիրելուն բայց անոնց աղմուկը ատելուն համար. վասնզի միայն եկեղեցիին մէջ հաւաքուած մարդիկն էին որ կը լռէին :

Զգալով թէ պէտք է բան մը ըլլալ կեանքի մէջ, ընտրած էր եկեղեցականի պաշտօնը :

Սակայն երբեք չէր կրցած կին մը կաւել, սոխ մը չափ կամ մարդ մը էլզէվիրի() չափ սիրել : Երկար ատենէ ի վեր վաթսուն տարեկան հասակը մտած էր երբ օր մը հարցուեցաւ անոր.— միթէ բնաւ ամուսնացած չե՞ս : — Մոռցայ, պատասխանեց Մապէօֆ : Մերթ ընդ մերթ կ'ըսէր.— Ո՜հ, եթէ հարուստ ըլլայի, — եւ ո՞վ է ան որ ըսած չըլլայ այս խօսքը, — ոչ թէ Պ. Ժիլնորմանին պէս ակնոցով աղուոր աղջկայ վրայ նայելով, այլ հին մատեանի մը վրայ հիանալով կը յայտնէր իր այս փափաքը :*

Մինակ կ'ապրէր պառաւ սպասուհիի մը հետ : Ձեռքերու փոքր ցաւեր ունէր, եւ երբ քնանար, իր անկողինի սաւաններու ծալքերուն մէջ կը կծկուէին մատները, որոնք յօդացաւի պատճառով չէին շարժեր : «Փլէօր տէ ք'անվիրոն տը Քոթըրէ» անունով գիրք մը պատրաստած հրատարակած էր՝ գունաւոր նկարներով. բաւական յարգի էր այս գիրքը, որ պղնձեայ կաղապարներ ունէր եւ զոր ինք կը վաճառէր :

Օրը երկու կամ երեք գնորդ Մէզիէրի փողոցը կուգային անոր դուռը զարնելու եւ գիրքը գնելու համար : Տարին երկու հազար ֆրանք կը շահէր այս գիրքերու վաճառումէն եւ այս էր անոր ամբողջ հարստութիւնը :

Թէեւ աղքատ էր, բայց համբերութեան, զրկանքներու եւ տրամադրած ժամանակի շնորհիւ ամէն տեսակ հազուագիւտ օրինակներու թանկագին ժողովածոյ մը կազմելու տաղանդը ունեցած էր :

Երբ դուրս ելլէր, միշտ գիրք մը կ'ունենար թեւին տակ, եւ յաճախ երկու գիրքով տուն կը վերադառնար :

Գետնայարկի սենեակներուն մէջ, որոնք պզտիկ պարտէզի մը հետ անոր բնակարանը կը կազմէին, երբ զարդ կային միմիայն շրջանակներու մէջ առնուած բոյսերու ժողովածոներ եւ հին վարպետներու քանդակներ : Կ'ահաբեկէր երբ թուր կամ հրացան տեսնէր : Կեանքին մէջ երբեք մօտեցած չէր թնդանօթի նոյնիսկ վալիտի մէջ : Ստամոքսը բաւական յաջողակ էր, ժողովրդապետ եղբայր մը ունէր, մազերը բոլորովին սպիտակ էին. ակռայ չունէր ոչ բերնին եւ ալ մաքին մէջ. կը դողար ամբողջ մարմնով : Կը խօսէր Փիքարտեանի պէս, կը խնդար մանկաբար, վախկոտ էր եւ ծեր ոչխարի մը կերպարանքն ունէր : Զմոռնանք ըսել նաեւ թէ մարդոց մէջ բարեկամ չունէր բացի Բոյոլ անուն մարդէ մը որ Սէն Ժաքի դրան քով հին գրավաճառ մըն էր : Պ. Մապէօֆի երազն էր լեղակը Ֆրանսայի մէջ սերմանել :

Անոր սպասուհին ալ անմեղներու մէկ ուրիշ տեսակն էր : Խեղճ բարեմիտ պառաւը կոյս էր : Իր կատուն՝ Թոթօ, Սիքսթինի մատուռին մէջ թերեւս կարենար Ալլէկրիի «Տէր ողորմեա»ն միաւել, զոր տիրած էր իր սրտին, եւ տակաւ բաւական էր իր սիրտի կիրքերուն : Ան չէր կրցած երբեք կատուէն բաժնուիլ : Պեխեր ունէր իր կատուին պէս : Անոր փառքն էին իր ունեցած սպիտակ գնդակները : Կիրակի օրեր, պատարագէ ետք, ժամանակը կ'անցընէր իր ճերմակեղէնները արկղին մէջ տեղաւորելով, կամ չըջազգեստները տարածելով անկողնին վրայ, զոր բնաւ կարել չէր տար : Գիտէր կարդալ : Պ. Մապէօֆ Փլիւթարկ խաթուն մականունը տուած էր անոր :

Պ. Մապէօֆ հաւնած էր Մարիուսին, վասնզի ան երիտասարդ եւ հեզաբարոյ ըլլալով, Պ. Մապէօֆի ծերութեան ջերմութիւն կուտար, առանց անոր վախ ներշնչելու :

Հեզութեան հետ երիտասարդութիւնը ունի ծերերու վրայ այն ազդեցութիւնը, զոր ջերմ արեւը կ'ունենայ :

Մարիուսի կը համակուէր ռազմական փառքով, թնդանօթի վառօդով, զօրական քայլերով, հակաքայլերով եւ այն ամէն զարմանալի պատերազմներով, որոնց մէջ իր հայրը այնքան մեծ վէրքեր առած եւ տուած էր :

Պ. Մապէօֆի հետ տեսնուելու կ'երթար, եւ Պ. Մապէօֆ Մարիուսի հետ կը խօսէր այդ դիւցազնի մասին՝ ծաղիկներու տեսանկիւնէն դիտելով գնդապետը :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

(*) Էլզէվիր կ'անուանուի ԺԵ·րդ դարու մէջ տպուած գիրք, հին մատեան :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Պարոյր Թուրեան եւ Ա. Նուշաւան Գըլըճեան ընտանիքները, իրենց շնորհակալութիւնները կը յայտնեն, բոլոր անոնց, որոնք, անձամբ, գլաւոր թէ բերանացի փութացին իրենց յարգանքի բաժինը բերելու, ի յիշատակ հանգուցեալ

ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԸԼԸՃԵԱՆԻ (ծնեալ Փափազեան), իրենց մօր, մօրաքրոջ, մեծ մօր եւ զարմուհիին, կսկծալի մահուան առիթով:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ընկերներ Ա. Մինասեան եւ Կ. Բաղոսեան յիսուն ֆր. կը նուիրեն Նարդունիի գործերու ֆոնտին եւ յիսուն ֆր. «Հայաստան»ի, Տիկին Զուարթ Ճանկէօզեանի մահուան առթիւ: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 90-ամեայ յոբելենական հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Մայիս չորսին:

×

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ Նախկին Աշակերտաց եւ Ծնողաց Միութեանց պարահանդէսը Փետրուար 2ին, Կիրակի օր: Զուարթ անակնկալներ: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 23ին, Ամպաստէօրին մէջ:

×

Հայ Արինէրու Միութեան
Տարեկան հանդէսը
Կիրակի, 2 Մարտ 1969, կէսօրէ ետք ժամը 14.30ին:
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue St. Dominique, Paris (7e)

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի տարեկան պարահանդէսը Մարտի Ա. Շաբաթ գիշերը Սփլանտիտի սրահներու մէջ: Մանրամասնութիւնները յետագա-

×

Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ երկսեռ երգչախումբի տարեկան գեղարուեստական ցերեկոյթ - թէյասեղանը Փետրուար 16-ին, Մեզոն տէ Սանթրօ, ժամը 15էն 20: 8, Րիւ ժան Կուժօն, Փարիզ 8րդ:

×

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան տարեկան ցերեկոյթը՝ ՄԱՐՏ 23ԻՆ:

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ տարեկան ցերեկոյթ - պարահանդէսը, ի նպաստ Օշակ. կայանի ծովահայեաց նոր շէնքի գնումին: Մարտ 9ին, Ամպաստէօրի սրահին մէջ:

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի տարեկան պարահանդէսը Մարտ ութին, Սփըլանտիտի մէջ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ Է

ՀԱՅԿ ՍԻՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Գրական մրցանակի առաջին հրատարակութիւնը՝

"ՔՐԻՍՏՈՍ ԻՆՔՆԱԿԱԼ"

կամ «ԱՌԻԻԾ ԱՐՔԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՏԸՐԴԱՏԷՍ»Ը:

Գեղեցիկ տպագրութեամբ Կիլիկիոյ կաթողիկոսարանի տպարանէն (Անթիլիաս):

670 էջերէ բաղկացած այս գրքին հեղինակն է Զուիցերացի ԿԱՌԼ ՊՐԷՖԻՆ, իսկ գերմաներէնէ հայերէնի թարգմանիչըն է Երուանդ Տէր-Անդրէասեան (Ետան)

ԳԻՆՆ Է 15 ՖՐԱՆՔ

Այս գիրքէն օրինակ մը ունենալու համար, կարելի է դիմել ամէն Երկուշաբթի իրիկուան ժամը 5էն 7 Մշակոյթի Տունը, Ա. յարկի սրահը:

Ինչպէս նաեւ Հ. Սամուէլեան եւ Բալուեան գրավաճառներուն մօտ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ համար դիմել՝ Ազգ. Առաջնորդարանը 3 Րիւ Սէն - Տօմինիք: Ծերիկեանին՝ եւ Պօմոնի մէջ՝ Սերժ Սարգիսեանի:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 19ԻՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ 2750-ԱՄԵԱԿԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 16 եւ 17, ժամը 20.45, երկու կալա, մասնակցութեամբ հայ արուեստագէտներու:

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 16 եւ 17: մեծ ցուցահանդէս « Երեւանի պատմութեան 2750 տարիները »:

Յունուար 16ին, ժամը 14էն 18 եւ 20էն 23, Յունուար 17ին ժամը 9էն 15 եւ 20էն 23, Maison de la Chimie
28 bis, Rue St-Dominique
Métro : Invalides.

Կալաներու համար տոմսերը ապահովել՝
France-U.R.S.S., 8 Rue de la Vrillière, Paris (1er) — Métro : Palais-Royal
կամ Պ. ԶԱՐԵՀ,
22, Rue Richer, Paris (9e).
Տոմսերու գին՝ 8, 10 եւ 12 ֆրանք:

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Պ. Լ. ՓՐԱՏԷԼԻ, Լիոնի քաղաքապետ:

Միացեալ կազմակերպութեամբ՝ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան եւ Ֆրանս-Իւրսի եւ մասնակցութեամբ՝ տեղական հայ կազմակերպութեանց:

Տեղի կ'ունենայ հետեւեալ դասաւորումով՝ 19 Յունուար, Կիրակի, ժամը 10ին, Սինեմա Ասթորիայի մէջ, (69 Քուռ Վի-թոն), խիստ շահեկան տեղեկութիւններ տրուելէ ետք պիտի ցուցադրուի հայախօս ֆիլմ մը (փաստանկար):

19 Յունուար Կիրակի ժամը ժամը 20.30ին, Լիոնի Սալ Ռամոյի մէջ պիտի կատարուի հանդիսաւոր տօնակատարութիւնը արտակարգ պատրաստութեամբ որուն կը մասնակցին Հայաստանէն ժամանող ծանօթ արուեստագէտներ եւ արուեստագիտուհիներ:

20 Յունուար Երկուշաբթի ժամը 20.30-ին Սալ Ռամոյ մէջ պիտի կրկնուի նոյն յայտագիրը:

Իսկ 19, 20, 21, (Կիրակի, Երկուշաբթի, Երեքշաբթի) օրերը, ժամը 10էն մինչեւ 19 ցուցադրութիւն տեղի պիտի ունենայ:

Մէզոն տը Լիոն (Փլաս Պէլըքուր), գեղեցիկ սրահներուն մէջ թապլօներ, 2750րդ տարւոյ վաւերական թանկարժէք ուեւ այլ զանազան առարկաներ:

ԾԱՆՕԹ.— Կազմակերպիչ յանձնախումբը ի պատիւ Հայաստանի հիւրերուն ճաշասեղան պիտի սարքէ 21 Յունուար Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Ճաշին մասնակցիլ փափաքող հայրենակիցներ կրնան դիմել Ազգ. տուն: —

ՄԱՐՍԷՅԼ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ

Պատրաստուեցէք Պոլսահայերու Հայր. Մշակ. Միութեանս սարքած Ս. Ծնընդեան աւանդական շքեղ տօնածառին՝ որ այս տարի տեղի պիտի ունենայ, 19 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր ձեզ ծանօթ Ֆարոյի գեղեցիկ սրահներուն մէջ:
71, Bd. Charles-Livon, Hôtel du Pharo

Աչքի, ականջի, քիմքի վայելքներով առլի՝ այս յիշատակելի տօնածառին, կը խնդրուի այժմէն ապահովել ձեր սեղանները, դիմելով ինչպէս միշտ, ձեզ ծանօթ վարչական անդամներուն եւ կամ կեդրոնատեղին 37պիս, Թիւպանօ փողոց, Պ. Եավէրի գրասենեակը, հեռ. 20-26-74:

Պարողներուն՝ Օրքէսթրը Ռաֆայէլ Սէռանօ, մանուկներուն զուարթութիւնը ապահովուած:

Հաճելի անակնկալներ եւ գեղարուեստական բաժին:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի օգնական խոհարարուհիի մը: Դիմել վարժարան, հեռ. 927-01-72:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅՈՒՇԻ ՕՐ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԱԶԳ. ՀԵՐՈՍ

ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆԻ

Նախաձեռնութեամբ Տրապիզոնի Պոնտոսի Հայր. Միութեան:

Կիրակի, Յունուար 26, ժամը 15.30ին, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահը, (17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ 9):

Կը նախագահէ՝
ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

Կը խօսին՝ ԽԱԶԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ եւ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Մշակ. Տան յանձնախումբը կը փնտռէ ամուսնացած զոյգ մը՝ պիւֆէի սպասարկութեան եւ Տան մաքրութեան գործը ստանձնելու համար:

Բնակութեան յարմարութիւններ:

Դիմել ամէն օր, ժամը 15էն 19.30, Մշակոյթի Տան գրասենեակը:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Նկատի ունենալ հետեւեալ թուականները,

1969.— ՄԱՐՏ 2, թատերական ներկայացում:

Ապրիլ 24, Օր Նահատակաց:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"AU FIL DES SONGES"

ՎՕԿ ընկերութեան նոր երգապնակը, թիւ 714

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Լարային նուագախումբի հեղինակութիւններուն

1. Variations sur chants populaires, Լուսնակն անուշ, Շողեր ջան, 2. Կարօտի երգ, 3. Հովը, 4. Իրիկնամուտ, 5. Գիշերային թիթեռնիկներ, 6. Պօէմա, 7. Մայր Արաքսի, 8. Մանուշի երգը, (նոր դաշնաւորում):

CONCERT COLONNEի նուագախումբին կատարմամբ,

որուն կը մասնակցին
Maximilien Roques (1er violon de l'orchestre l'O. R. T. F.)
Jacques Castagner (flûte), Michel Marchesini (violoncelle) et Raphaël Beaufort (piano, de l'Opéra)

33 tours — Prix 30 francs

Ստանալու համար դիմել հեղինակին
14, Rue Petit, Paris — Tél. : BOT. 99-22

Գաւառներու համար առաքում contre remboursement

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph. : 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MERCREDI 15 JANVIER 1969
LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11413 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 45e ANNÉE — No 11.413

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԲ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ ՓՈՂՈՑ Կ'ԻՋՆԵՆ

Օրակարգի հրատապ հարց է տակաւին արաբեւիսրայելեան վէճը :

Կացութիւնը ծանրացած էր Պէյրութի օդակայանին վրայ կատարուած յարձակումէն ի վեր :

Լիբանանի նախարարական տագնապը կարելի չեղաւ լուծել ներքին տարակարծութեանց պատճառաւ :

Երկու իրերամերժ սկզբունքներ բախումի մէջ են : Լիբանան պէ՞տք է շարունակէ ցարդ իր վարած քաղաքականութիւնը թէ հիմնական փոփոխութիւն մտցնէ իր ուղեգծին մէջ :

Քառորդ դարէ ի վեր (1943) անկախ դարձած է Լիբանան, շուրջ քառորդ դար ֆրանսական հողատարութեան տակ ինքնավար շրջան մը բոլորելէ ետք :

1943ի Ազգային Ուխտը հաւասարակշռութիւն հաստատած էր երկրի բաղկացուցիչ երկու գլխաւոր տարրերուն՝ քրիստոնեաներու եւ իսլամներու միջեւ, պետական գլխաւոր պաշտօններու հաւասար բաշխում կատարելով :

Ազգային Ուխտ-ի զօրու է միշտ եւ խաղաղութիւնը պահպանուած է ցարդ երկրին մէջ՝ ի բաց առեալ 1958ի ծանօթ դէպքերը, որոնք արդիւնք էին արտաքին ազդեցութեանց :

Երկու շաբաթէ ի վեր անդորրութիւնը որոշ չափով խանգարուած է Լիբանանի մէջ :

Դեկտեմբեր 28ի իսրայելեան յարձակումը ցնցում առաջ բերած է համալսարանական երիտասարդներու շարքերուն մէջ: Ֆրանսական, ամերիկեան, լիբանանեան եւ արաբական (եգիպտական) չորս համալսարաններու ուսանողները հակառակ իրենց գաղափարական տարակարծութեանց, ճակատ են կազմած եւ կը ներկայացնեն կարգ մը պահանջներ, որոնք Լիբանանի քաղաքական կեանքին մէջ որոշ յեղաշրջում առաջ բերելու հանգամանքը կը կրեն :

1968ին լոյս քաղաքէն ծագում առած ուսանողական ծանօթ շարժումները իրենց անդրադարձումներն էին ունեցած ամբողջ աշխարհի մէջ, յիշեցնելով 1789ի ֆրանսական մեծ յեղափոխութիւնը, որուն բոցավառ նշանախօսքերը — Ազատութիւն, Հաւասարութիւն, Եղբայրութիւն — այս երկրի սահմանները գլել անցնելով արձագանգ էին գտած ազատատենչ մարդկութեան հոգիներուն մէջ, ի սփիւռս աշխարհի :

Արեւելքն ալ վարակուեցաւ ուսանողական շարժումէն :

Թուրքերը՝ հետեւելով իրենց աւհաւական աւանդութեանց, ալա թուրքա ձեւ տուին իրենց ցոյցերուն :

Համալսարանները, որոնք մշակոյթի վառարաններն են եւ սկզբունքով հեռու պէտք է մնան քաղաքականութենէ, այժմ դարձած են քաղաքական գործունէութեան կեդրոններ :

Կ'ապրինք հիւլէական դարու մէջ : Փոխուած են ժամանակները : Փոխուած են նաեւ մտայնութիւնները :

Ֆրանսայի մէջ համալսարանականները իրաւունք պահանջեցին եւ ստացան հետաքրքրուելու քաղաքական հարցերով, այն տրամաբանութեամբ, որ անոնք պիտի դառնան երկրի վաղուան պետական վարիչները :

Երբ երիտասարդ ուսանողներ փողոց կ'իջնեն եւ քաղաքական պահանջներ կը ներկայացնեն, անխուսափելիօրէն կ'ազդեն օրուան պատասխանատու անձնաւորութեանց ուղղութեան վրայ :

Լիբանանի համար կը մաղթե՛նք, որ գոյավիճակը պահպանուի եւ անդորրութիւնը վերահաստատուի, առանց ազդըւելու աջէն կամ ձախէն :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՐԱՄԷ ՉԻ ԿՐՆԱՐ ԴԱՀԼԻՃ ԿԱԶՄԵԼ

ՖՐԱՆՍԱ ԱՆՏԱՐԲԵՐ ՉԻ ՄՆԱՐ ԵԹԷ ԼԻԲԱՆԱՆ ՎՏԱՆԳՈՒԻ

Հակառակ իր լաւատեսութեան, Ռաշիտ Քարամէ չի կրնար դահլճ կազմել եւ հաւանական կը թուի նոյնիսկ որ նախագահ Հելու ստիպուի ուրիշ մէկը կանչել : Այս առթիւ կը խօսուի Արտաքին նախկին նախարար՝ Անրի Ֆարաոնի մասին : Ամէն պարագայի մէջ լիբանանեան այս տագնապը կը յիշեցնէ նախկինը, երբ Հելու սպառնաց հրաժարիլ ի տես որեւէ դահլիճ կազմելու անկարելիութեան :

Նշանակուած ուեւէ վարչապետ կը բախի միշտ նոյն դժուարութեանց: Ծումպլաթ, որ մօտ քսան կուսակիցի ձայն կը վայելէ Խորհրդարանին մէջ (99ի վրայ) չուզեր գործակցիլ Շամունի (Ազգ. Ազատական կուսակցութիւն) խմբակին հետ, զոր կը նկատէ «հակարաբ, պաղեստինեան քոմանտոներու թշնամի եւ սերտօրէն կապուած աշխարհակալութեան»: Ծումպլաթ վերջնագիրի ձեւով, ուրիշ պայմաններ ալ դրած է: Կ'ուզէ որ անմիջապէս հռչակուի զինուորական պարտադիր ծառայութիւնը, ժողովրդական բանակ մը կազմուի եւ ֆետայիները բոլորովին ազատ ըլլան լիբանանեան հողին վրայ: Ասոնց դէմ, Շամուն միանալով երկու միւս քրիստոնեայ խմբակցութեանց (Էտտէ եւ Ճէմայէլ) երեսուն ձայն կ'ունենայ խորհրդարանին մէջ: Ազգ. միասնականութեան ոչ մէկ դահլիճ կարելի է կազմել առանց ասոնց եւ Ճէմայէլ ու Էտտէ դէմ դնելով Ծումպլաթի պահանջներուն, պայման կը դնեն որ Շամուն անպայման ներկայացուցիչ մը ունենայ դահլիճին մէջ: Քարամէի կը մնար մէկ ելք՝ Խորհրդարանէն դուրս դահլիճ մը կազմել, ինչ որ բացարձակապէս մերժեց իբրեւ լուծում : Ճէմայէլ, փաղանգաւորներու պարագլուխը, յայտարարեց թէ «ներկայ տագնապը պարզ նախարարական տագնապ մը չէ »:

× Ինչպէս գրած էինք քանի մը օրէ Պէյրութ կը գտնուի Ժորժ Կորս : Տեսնուելէ ետք նախագահ Հելուի հետ, Կորս յայտարարած է.— «Այն խոր բարեկամութիւնը որ կը կապէ Ֆրանսան Լիբանանի պատճառ է, որ Ֆրանսա անտարբեր չմնայ Լիբանանի դէմ սպառնալիքի մը առջեւ» :

× Իսրայէլի Արտաքին նախարարը՝ Էպան յայտարարած է թէ ֆրանքօ-իսրայելեան յարաբերութիւնները կ'ընթանան «այնպիսի ուղղութեամբ մը, որ մեզ կը մտահոգէ» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ, Վիէթքոնկը կրկին նախաձեռնութիւններ կ'առնէ եւ ծանր բախումներ տեղի կ'ունենան :

ՓՐԱԿԱՅԻ մէջ հանդարտութեան կոչերը իրարու կը յաջորդեն : Առջի օր ազգ. ճակատի նախագահն էր որ կոչ մը բած է ժողովուրդին, որպէսզի հրաժարի որեւէ ցոյցէ եւ իր վստահութիւնը տայ կուսակցութեան : «Երկու վտանգներ մեզ կը սպառնան : Նախ հերձուած մը ղեկավարներու եւ ժողովուրդին միջեւ : Բաժանում մը որ ծնած է կեղծ արմատականութենէ մը կամ զանցուածներու անտարբերութենէն : Յետոյ, տնտեսական տեւական ճախողութիւններ, որոնք արդիւնք կը հանդիսանան դեմոկրատ քաղաքականութեան մը զարգացման »: Էրպան ըսած է նաեւ .— «Պէտք է քաղաքական միջոցներ գտնել պայքարելու համար յոռետեսութեան եւ կասկածամտութեան այս ցոյցերուն դէմ եւ ընդդիմանալու համար մեր ղեկավարներուն դէմ կազմակերպուած ճնշումներուն եւ յետ – յունուարեան քաղաքականութեան, յանուն Յունուարի» :

ԻՏԱԼԻՈՅ ազատական կուսակցութիւնը իր ԺԱ. համագումարէն ետք, կը վերահաստատէ իր ընդդիմութիւնը ներկայ կառավարութեան դէմ : Միանգամայն դէմ է համայնավարներու եւ կրօնականութեան :

ՇՈՒԷՏ, ճանչնալէ ետք հիւսիսային Վիէթնամը, յայտարարած է թէ դեսպանատուն մը պիտի հաստատէ Քուպայի մէջ որովհետեւ.— «Քուպայի զարգացումը եւ շուէտական շահերու կարեւորութիւնը այդ երկրին մէջ, կ'արդարացնեն շուէտական դեսպանատան մը հաստատումը Հաւանայի մէջ » :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

ԻՏԱԼԻՈՅ ՆՈՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ

ՄԱՐԻԱՆՕ ՌՈՒՄՈՐ

Քրիստոնեայ դեմոկրատ կուսակցութեան ղեկավար դէմքերուն վրայ քսան տարուան քաղաքական ասպարէզը՝ ի վերջոյ վարչապետութեան առաջնորդեց Մարիանօ Ռումոր :

Քրիստոնեայ դեմոկրատ կուսակցութեան մէջ իր գլխաւոր հակառակորդներէն՝ Ալտօ Մորոյէն եւ Էմիլիօ Գոլոմպոյէն բոլորովին տարբեր անձնաւորութիւն մըն է Ռումոր :

Սիրալիր է, մարդկայնական, ազնիւ ու գիտէ՝ իր նմաններուն մօտենալու արուեստը :

Ձեզի հետ կը վարուի այնպէս՝ որ կը կարծէք թէ ձեզ կը ճանչնայ երկար ատենէ ի վեր : Կը սպասէ որ բան մը առաջարկէք, բան մը հարցնէք :

Ինչպէս 25 տարի առաջ, ամէն Կիրակի, կը տեսնուէր իր ծննդավայր Վիչենցայի փողոցները ճեմքած ատեն, ճիշդ այնպէս ալ կը յայտնուի Հռոմի մէջ կամ Խորհրդարանին առջեւ :

Զեւականութիւն չունի, միշտ լուրջ է, հաճելի եւ բարեկամական : Ձեռքերը պատրաստ են բարեւելու : Ինք՝ պատրաստ է պատասխանելու ամէնէն անըսպասելի հարցումներուն ալ :

Ծնած է 1915 Յունիս 16ին, բազմանդամ՝ բայց բարեկեցիկ ընտանիքի մը մէջ :

Եղած է քաջալալ աշակերտ եւ բանաստէր, փրոֆէսէօր: Ապա՝ պատերազմի ընթացքին եղած է հրետանիի ենթասպայ: Ֆաշիզմին չէ ծառայած երբեք :

Պատերազմի շրջանէն, Քրիստոնեայ դեմոկրատ կուսակցութեան գաղտնի գործունէութեան լծուելէն ի վեր, Ռումոր կը շարունակէ վերելքը, առանց ուեւէ մէկուն զինջում ընելու :

Զինք կ'ամբաստանեն՝ ըսելով թէ կրօնամոլ է: Սակայն ճիշդ չէ ասիկա: Պարզապէս, միւս բոլորին նման քրիստոնեայ մըն է եւ պայքարող մը՝ իր կուսակցութեան սկզբունքներուն համար, որոնց չէ դաւաճանած երբեք :

1946ին Վերոնայի, Փատովայի, Վիչենցայի եւ Ռովինկոյի շրջանի երեսփոխան ընտրուելով, կուսակցութեան շարքերուն մէջ կեդրոնական դիրք բռնեց, այսինքն, պահպանողական վարչապետ Տէ Կասփէրիի եւ Պ. Պ. Ֆանֆանիի, Տոզէթիի եւ Լա Փիրայի ձախ թեւին միջեւ:

1951ին եւ 1954ին երկրագործական փոխ – նախարար եղաւ եւ իր բոլոր ուժերով ջանաց որ, կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարութենէն Տէ Կասփէրիի հեռացումը կարելի եղածին չափ պատուաւոր կերպով ըլլայ :

Այն ատեն (1955) Ֆանֆանի կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար եղաւ եւ Պ. Ռումոր ալ՝ անոր օգնականը :

Հինգ տարի ետք, օժանդակեց Ֆանֆանի հեռացումին, առանց ուզելու Մորոյի թուղթը խաղալով :

1965ին, երբ Մորօ ստանձնեց վարչապետութիւնը, Ռումոր կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար եղաւ :

Գրեթէ միշտ, իտալական կառավարութեան իրական նախագահը (վարչապետը) ան է, որ կը վարէ Քրիստոնեայ դեմոկրատ կուսակցութիւնը :

Հետեւաբար, Ռումոր շատ լաւ գիտէր թէ իր կարգն ալ պիտի գար :

Ի միջի այլոց, քանիցս ստանձնեց երկրագործական նախարարութիւնը :

1963ին, Լէոնէի կառավարութեան մէջ իբրեւ Ներքին Նախարար, ամէնքը զարմացուց իր կորովով եւ իր վճռականութեամբ :

Կայծակի արագութեամբ շարժելով՝ յաջողեցաւ մէկ քանի ժամուան մէջ ձերբակալել Մաֆիայի 36 ղեկավար դէմքերը :

Իր նախորդներէն եւ իր յաջորդներէն ոչ ոք համարձակեցաւ նման քայլ մը առնել եւ նման վտանգի մը ենթարկուիլ :

Անխախտ կերպով կը հաւատայ իր երկրի կեանքին մէջ իր կուսակցութեան խաղացած ղեկավարի դերին եւ կ'ապրի միայն ատոր համար :

Ամուրի ըլլալով՝ կ'ըսեն՝ թէ ամուսնացած է կուսակցութեան հետ :

Իր ռազմագիտութեան ու գործելակերպին յատկանիշը միշտ եղած է ճկունութիւնը եւ յարմարումը :

Ընկերվարականներն ու Հանրապետականները օր մը պիտի մարեն, որովհետեւ, իրենց շարժումը խոր արմատներ չունի :

Իր համոզումով՝ միայն երկու քաղաքական – փիլիսոփայական սիսթէմներ կան.— կաթոլիկութիւն եւ համայնավարութիւն :

Իր այս տեսաբանութիւնը ի՞նչպէս կը հաշտուի իր այնքան մեղմ ու ազնիւ նկարագրին հետ :

Ռումոր գաղափարաբանութիւն չունի այլ՝ բնազդական ծաւալով հաւատք մը եւ անսահման է անոր՝ իրեն ներշնչած վստահութիւնը :

Թերեւս ան զինք առաջնորդէ քաղաքական բնոյթ կրող նախաձեռնութեանց, որ պիտի ապշեցնեն :

Անհաւանական չէ որ համայնավարներուն հետ շփում մը սկսի :

Տակաւին շատ մը անակնկալներ կը գտնուին իր թղթապանակին մէջ, ինչպէս նաեւ՝ շատ մը ծուղակներ՝ իր թշնամիներուն համար :

Երկու անգամ ականահարեց Մորոյի կառավարութիւնը : Սակայն, եթէ վերջինս դարձեալ ստանձնէ կուսակցութեան քարտուղարութիւնը, Ռումոր պիտի կառավարէ պայմաններով: Մնացեալը՝ կը վերաբերի իմաստութեան գործադրման :

Սակայն, Ռումոր ժամանակ պիտի ունենա՞յ ատոր նուիրուելու :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ

ԵՒ ՈՒՐԻՇ ԱԶԳԱՊԱՏԿԱՆ

ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

Ա.

Երուսաղէմէն գողցուած եւ վերադարձուած ձեռագիրներու հարցը այլեւս նուիրականացած եւ կենսական հարց մը եղած է, այդ գողութեան աղմուկով: Ուրեմն, նպատակս է մանրամասնօրէն եւ բազմակողմանի կերպով նկատի ունենալ եւ քննել հարցը, յուսալով նպաստ մը բերած ըլլալ խնդրի պարզաբանումին:

Նախ, յայտնենք, թէ հոս նկատի ունինք միայն ազգապատկան ձեռագիրներ՝ որոնց կարգին են, բնականաբար, Երուսաղէմի ձեռագիրները: Ազգապատկան ձեռագրաց հաւաքածոյ չեն դոյդ Մխիթարեան Միաբանութեանց կարեւոր հաւաքածոները կամ Զմմառ, Հռոմի, եւ (եթէ կան) ուրիշ հայ կաթողիկէ վանքերու, դպրոցներու եւ եկեղեցիներու հաւաքածոները: Ազգապատկան չեն, որովհետեւ անոնք չեն կազմուած հայ-լուսաւորչական համայնքի միջոցներով հայ-լուսաւորչական վանքերու, դպրոցներու, մատենադարաններու, կրօնական պաշտօնատեղիներու (պատրիարքարան, կաթողիկոսարան), եկեղեցիներու մէջ: Հայ կաթողիկէ հաստատութիւնները՝ իրենք իրենց միջոցներով, գնումներով, փոխանակութեամբ՝ տպագրեալ գիրքերու հետ, համակիրներու նուիրատուութեամբ կազմած են իրենց հայ ձեռագիրներու հաւաքածոները. զանոնք իրենց սեփականութիւնը կամ չատ չատ հայ կաթողիկէ հասարակութեան սեփականութիւնը կարելի է նկատել. Հայութեան մեծագոյն զանգուածը, լուսաւորչական Հայութիւնը տիրութեան որեւէ իրաւասութիւն չունի օրինաւորապէս, ինչպէս հայ կաթողիկէ, Աւետարանական կամ ուրիշ յարանուանութիւններ իրաւունք չունին հայ լուսաւորչական ազգապատկան ձեռագրական հաւաքածոներուն վրայ:

Ազգապատկան հաւաքածոներ չեն դպրոցներու եանճատներու սեփական հաւաքածոներու ձեռագիրները: Օրինակ՝ իմ անձնական կամ իմինիս նման անձնական հաւաքածոներու վրայ ոչ մէկ հայ համայնք որեւէ իրաւունք ունի: Մինչդեռ ես, իբրեւ հայ-լուսաւորչական, իրաւունք ունիմ զբաղելու հայ լուսաւորչական ազգապատկան ձեռագիրներով, ուր որ ալ ըլլան անոնք: Անշուշտ թէ այդ իրաւունքն իսկ ենթակայ է նախ մեծամասնութեան ցանկութեան եւ յետոյ ալ՝ վանական եւ այլ որոշ առանձնաշնորհումներու, որոնց մասին պիտի խօսինք՝ իր կարգին:

Խորհրդային պետութեանց սահմաններուն մէջ հարցը կը տարբերի: Հոն պետութիւնը բացարձակ իրաւասութիւն ունի ձեռագիրներու վրայ, ըլլան անոնք անհատական, եկեղեցապատկան, եւայլն, հոդ չէ թէ ինչ յարանուանութեան կամ նոյնիսկ կրօնքի պատկանին: Օրինակ՝ Երեւանի խորհրդային իշխանութիւնը իրաւունք ունի իր իշխանութեան սահմաններուն մէջ գրաւելու հասարակութեան պատկանող բոլոր հաւաքածոները, ըլլան անոնք դպրոց, վանք, եկեղեցի: Այդպէս է, որ կազմուեցաւ Երեւանի ձեռագրաց Մատենադարանը: Սակայն Խորհ. Հայաստանի իշխանութիւնը իրաւունք չունի Մատենադարանին համար գրաւելու, օրինակ, վրացական խորհ. սահմաններու մէջ գտնուող որեւէ հայ հաստատութեան ձեռագրական հաւաքածոն: Եթէ երբեմն պատահական ձեռագիրներ Երեւանի Մատենադարանը կը բերուին խորհրդային տիրապետութեան ենթակայ երկիրներէ՝ատոնք կը կատարուին պատկան երկրի իշխանութեան թոյլտուութեամբ, համաձայնութեամբ, եւ երբեմն ալ՝ առանց անոնց տեղեկութեան:

Հայաստանի խորհրդային սահմաններուն մէջ դեռ կան ձեռագիրներ՝ որոնք կը գտնուին անհատներու եւ երբեմն ալ գիւղական համայնքներու քով: Զանոնք արտասահման հանելու որեւէ փորձ, իրաւունք կուտայ Խորհրդային Հայաստանի իշխանութեան՝ գրաւելու զանոնք եւ Մատենադարանին յանձնելու: Իսկ երկրի սահմաններուն մէջ գտնուած գիւղական համայնքներու հատ ու կտոր ձեռագիրները (ընդհանրապէս՝ Աւետարան) կը պահուին երկիւղածութեամբ, թէեւ յաճախ տգիտօրէն եւ անխնամ: Մատենադարանի վարչութիւնը բնականաբար չատ զգոյշ է, անտեղի քայլեր առնելով սնահաւատութեան յուզումներ արծարծելէ: Իսկ անհատներէ ձեռք բերելու համար ինչ որ կարելի է՝ առաջին միջոցը դրամական վճարումները կը նկատուին, իսկ երբեմն՝ սեփականատիրոջ ըղձացումներուն գիմելու փորձերը:

Խորհրդային Հայաստանի սահմաններուն մէջ Էջմիածնայ Կաթողիկոսարանը միայն, այժմ, ունի ձեռագրական հաւաքածոյ մը, ընենք մօտաւորապէս 4 – 500 ձեռագիրներ, որոնք արտասահմանեան անհատներէ եւ համայնքներէ տրուած են Էջմիածնի կաթողիկոսարանին: Երեւանի Մատենադարանը կրնայ զանոնք որսալ առնել գրաւել եւ Մատենադարանի հաւաքածոյին միացնել: Մատենադարանի այժմու հաւաքածոյին կարեւորագոյն կէսը արդէն նախապէս Էջմիածնայ հաւաքածոն էր, որ Մատենադարանին համար գրաւուեցաւ: Թէ ինչու Էջմիածնայ կաթողիկոսարանի ներկայ հաւաքածոն չի գրաւուիր եւ Մատենադարանին միացուիր, պարզ է: Սփիւռքի մէջ կան մարդիկ, որոնք կը նախընտրեն Էջմիածնին տալ՝ քան թէ Մատենադարանին, որոշ չափով միամիտ եթէ ոչ նեղմիտ ըմբռնումով: Ուրեմն, տարակոյս չկայ որ այս կերպով կարելի է, առ այժմ, չատ աւելի մեծ թիւով ձեռագիր Էջմիածնի Կաթողիկոսարանը բերել եւ յետոյ Մատենադարանին տալ՝ քան թէ ուղղակի Մատենադարանին համար ստանալ: Բնական է, որ Մատենադարանին մէջ աւելի յարմարութեամբ եւ խնամքով կը պահուին անոնք:

Խորհրդային հաստատութեանց մէջ գտնուող եւ խորհրդային երկիրներու պատկանող մանր ու խոշոր հայերէն ձեռագիրներու հաւաքածոները, որոնք Երեւանի Մատենադարանէն դուրս հաղարի կրնան հասնիլ, ազգապատկան ձեռագիրներ չեն: Երեւանի Մատենադարանին ձեռագրաց հաւաքածոն եւս կարելի չէ, ազգապատկան նկատել, որովհետեւ անոր անուրանալի տէրը խորհրդային վարչակարգն է: Համայնավարութեան նպատակի գործադրութիւնն է, որ կրնայ այդ ձեռագիրներու ապագան վճռել:

Յիշեցնենք, որ, Սթալինի օրով, համայնավար իշխանութիւնը ծախեց քրիստոնէական մշակոյթի կարեւորագոյն ձեռագիր Աւետարանը՝ Գօտէքս Սինայիգան՝ կէս միլլիոն տոլարի, Բրիտանական Թանգարանին՝ ուր կը ցուցադրուի ան այժմ: Դ. դարէն յունարէն անգնահատելի արժէքով ձեռագիր մըն է ան: Նոյն վերաբերումը ունեցան նաեւ նկարչական գլուխ գործոցներու հանդէպ, որոնցմէ ութ հատը ծախեցին ուղղակի Գալուստ Կիւլպէնկեանի, իսկ ուրիշներ ալ՝ Անտրիւ Մէլոնի: Վերջինին գնածները, այսօր, գլխաւոր գոհարներն են Ուաշինկթընի «Նէյշընըլ Կէլըրի»ի: Այդ խնդրին վրայ ծանրանալ, հոս, անտեղի կը գտնենք:

Լոկ ազգապատկան ձեռագիրներ են, գոնէ առ այժմ, Էջմիածնայ Կաթողիկոսարանի ձեռագիրները, քանի որ Էջմիածնայ կաթողիկոսարանը կը պատկանի հայ լուսաւորչական համայնքին, ազգին: Սակայն այդ ձեռագիրներու փոխադրութիւնը արտասահման, նոյնպէս ենթակայ է խորհրդային իշխանութեանց հրամանին:

Հոս կ'արժէ, որ կէտ մը պարզուի: Ըսինք՝ թէ Էջմիածնայ կաթողիկոսարանին ձեռագրական հաւաքածոյին արտասահման փոխադրութիւնը հիմնովին ենթակայ է խորհրդային իշխանութեան իրաւասութեան: Անմիջապէս աւելցնեմ, որ պետական իրաւասութեան ենթակայ ենրոլոր ոչ միայն ձեռագիրներ, այլեւ իրական հնութիւններ, արուեստի կարեւոր գործեր՝ աշխարհի գրեթէ բոլոր պետութեանց սահմաններուն մէջ, ուր կը գտնուին անոնք: Այս իրաւասութիւնը միայն Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը օրինաւորապէս չունի: Միացեալ Նահանգներէն կարելի է դուրս հանել որեւէ կարեւոր հնութիւն, ձեռագիր, նկար, գոհարեղէն, եւ սահմաններու ամերիկեան մաքսային իշխանութիւնները որեւէ իրաւասութիւն չունին անոնց արտածումը արգիլելու: Սակայն ինծի ծանօթ բոլոր միւս երկիրներուն մէջ՝ արտածման իրաւունք պէտք է ստացուի պատկան իշխանութենէն: Ըսել կ'ուզեմ, որ ամէն պետութիւն իր մասնաւոր օրէնքը ունի, զոր առաւել կամ նուազ խստութեամբ կը հետապնդէ:

Տարիներ առաջ, լաւ ծանօթ հնավաճառ մէկ բարեկամս Լոնտոնի իր դրասենեակին միջոցաւ գնեց 18րդ դարու հնդկական խիստ կարեւոր ձեռագիր մը՝ Սաթլիի աճուրդէն: Գինը զարմանալի կերպով նպաստաւոր էր: Սակայն չուտով պարզուեցաւ, որ բարեկամս չէր կրնար այդ ձեռագիրը արտասահման անցընել: Բրիտանական Թանգարանը որոշած էր որ ատիկա «ազգային գանձ» մըն է եւ կարելի չէ արտածել: Երբ Թանգարանը հարկ եղած գումարը ստացաւ կառավարութենէն, եկան եւ բարեկամէս գնեցին ձեռագիրը ու տարին Թանգարան: Հոս չեշտենք, որ բացէ ի բաց արտածման փոձեր (ազգապատկան ձեռագիրներու) կրնան չատ վտանգաւոր ըլլալ եւ պատճառ՝ անվերջ գլու ցաւի: Մանաւանդ՝ ձեռագրաց գրաւման: Զանազան պետութեանց սահմաններուն մէջ գտնուող հայկական ձեռագիրներ լաւ կ'ըլլայ որ ազգապատկան եկեղեցական սրբութիւններ նկատուին ու արձանագրուին, եւ ոչ թէ նկատուին «ազգային հնութիւններ»: Լաւ կ'ըլլայ նաեւ որ այդ հաւաքածոյէն որոշ հատորներ եկեղեցական արարողութեանց մէջ երբեմն գործածուին:

Այսպէս, ուրեմն, ազգապատկան մեր ձեռագիրներով հետաքրքրուելու ամէն իրաւունք ունինք մենք՝ լուսաւորչական Հայերս: Մեր հետաքրքրութեան ծիրին մէջ կ'իյնան Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց վանքին, Էջմիածնայ կաթողիկոսարանին, Անթիլիասի կաթողիկոսարանին, Նոր Ջուղայի Ամենափրկչի վանքին, Կ. Պոլսոյ եկեղեցիներուն եւ Պատրիարքարանին, Հալէպի Ս. Քառասնից Մանկանց եկեղեցւոյն եւ կարգ մը ուրիչ վայրերու եկեղեցիներուն եւ առաջնորդարաններուն ձեռագիրները: Իմ հետաքրքրութիւնս յիսուն տարուան անընդմէջ հետաքրքրութիւն է:

Յ. ՔԻՒՐՏԵԱՆ

(Շար.)

ՍՏԱՑԱՆՔ

«Հ. Մ. Ը. Մ.-ական շարժումը Յունաստանի մէջ»: Հեղինակ՝ Հ. Մ. Ը. Մ.-ական սկաուտ-խմբապետ ու մարզիկ Ն. Մ. Մանուկեան, 12 Րիւ Ժիրար, Վիէն (38): Հրատ. Համազգային տպարան, Պէյրութ:

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ

ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Այս, գողը բռնուած ու ամէն բան խոստովանած է, պնդեց ոստիկանը, հիմա քօմիսէր մը եւ ոստիկան մը եկան տուն եւ անոնք լուր տուին... Քօմիսէր պէյը գլխ հոս զրկեց, որպէսզի սուրս ու գօտիս առնեմ:

— Լաւ ուրեմն, ներս մտնենք ու գործդ տեսնենք, չատ աղէկ եղաւ, որ սուրդ գտնուեր է, որովհետեւ դժուար պիտի ըլլար ուրիչ մը գտնելը:

Բայց ներսը զառն յուսախաբութիւն մը կը սպասէր իրենց: Զերբակալուած գողի, սուրի կամ գօտիի մասին ոչ ոք լուր ունէր... ի՞զո՛ւր ոստիկանը մի առ մի պատմեց քօմիսէրին այցելութիւնը եւ տուած հրահանգները եւ նկարագրեց տուն եկող երկու անձերը: Այդպիսի քօմիսէր չէին ճանչնար Սկիւտարի ոստիկանատան մէջ:

— Շուտ, վազենք, Ֆաթմային տունը դառնանք, ըսաւ ընկերոջ թեւէն քաշելով:

Պատմութիւնը այնքան տարօրինակ թըւեցաւ Սկիւտարի ոստիկանապետին, որ ինքն ալ, ոստիկանի մը հետ, ընկերացաւ անոնց:

Վաղն ի վաղ հասան Պիւլպիւլ Տէրէի տան առջեւ, դուռը զարկին, բայց բացող մը չըլլալով, ուսի հարուածով մը հրեցին ու ներս մտան: Զորս կողմը խուզարկեցին, ոչ ոք կար տան մէջ:

Ոստիկանապետը որ խոհանոց մտած էր, յանկարծ զարմացական ճիչ մը արձակեց:

Հորին քով Մալթայի քար մը տեղէն հանուած էր ու բաւական խոշոր ծակ մը կ'երեւար, որ յայտնի էր թէ յատկապէս փորուած էր, իբրեւ թաքստոց:

— Ի՞նչ է այս ծակը, ո՞ւր է քարը մէկ կողմ առիք, հարցուց ոստիկանապետը լրտեսին ու իր ընկերոջ:

— Ոչ, էֆէնտի, պատասխանեցին երկուքը միաբերան:

Տոեցան այդ թաքստոցը քննելու. բոլորովին դատարկ էր:

— Հիմա խնդիրը կը բացատրուի, ըսաւ ոստիկանապետը. կ'երեւայ որ հոս եկող երկու անձերը գիտէին որ այստեղ պահուած բան մը կար եւ իբրեւ ոստիկանութեան պաշտօնեայ ծպտուելով եկան զայն առնելու եւ քեզ խաբելով տունէն դուրս զրկեցին... չիտակը չատ վարպետ ու յանդուգն մարդիկ են եղեր...

Քիչ ետք դրացիները հաստատեցին ոստիկանութեան պաշտօնեային ենթադրութիւնը: Արդարեւ ոստիկանին հեռանալէն քիչ ետք, կեղծ քօմիսէրն ու իր ընկերը դուրս ելած էին տունէն, թեւերնուն տակ մէկ մէկ փոքրիկ սնտուկներով: Երկու դրացուհիներ պատուհանէն տեսած էին այդ ամէնը:

Բոլոր այս եղելութիւնները տեսնելով ու լսելով, խեղճ լրտեսն ու ոստիկանը, ամօթահար ու չփոթած, չէին գիտեր ի՛նչ դիրք բռնելնին:

Ի լրումն դժբախտութեան՝ ոստիկանապետ Հիւսնի պէյն ալ քանի մը մարդոց ընկերակցութեամբ ներս մտաւ տունէն: Նախարար Շէֆիք փաշա յատկապէս ղրկած էր զինքը, որպէսզի տեղեկութիւն մը առնէ կատարուած խուզարկութեանց արդիւնքին մասին:

Հարկ եղաւ մի առ մի պատմել իրեն ամբողջ ճշմարտութիւնը. Հիւսնի պէս կատաղի բարկութեան մը մատնուեցաւ, երբ լսեց ոստիկանին ու լրտեսին անճարակութիւնները, թէեւ մենք գիտենք թէ խեղճերը չատ յանցաւոր չէին:

— Բայց փոխանակ հոս այսպէս անշարժ կենալու եւ եղածին վրայ մտածելու, պէտք է ջանանք գոնէ որ այդ մարդիկը ձեռք անցընենք եւ եղած չարիքը դարմանենք մասամբ, պոչեց Հիւսնի պէյ:

— Հիմա պէտք եղած միջոցները ձեռք կ'առնեմ այդ կեղծ քօմիսէրը եւ իր ընկերը ձերբակալել տալու համար, պատասխանեց Սկիւտարի ոստիկանապետը իր պաշտօնակցին:

Քառորդ մը ետք ամէնքը վերադարձած էին ոստիկանատուն, Ֆաթմայի դրան առջեւ իբրեւ պահապան թողելով ոստիկան մը:

Հիւսնի պէյ պահ մը հոն մնալէ ետք, վերադարձաւ Պոլիս իր տիրոջ հաղորդելու համար պատահածները:

Ոստիկանութեան նախարար Շէֆիք փաշա խոր յուզումով լսեց այդ ամէնը: Այլեւս յայտնի կ'երեւար որ կեղծ հօճային դէպքը կղզիացած՝ առանձնակի բան մը չէր: Ամբողջ կազմակերպութիւն մը կար գործին մէջ, որ կը գործէր խիստ յանդուգն ու միանգամայն ճարպիկ կերպով: Ու նախարարը սոսկումով յիշեց հին օրերը, երբ գաղտնի քօմիթէն իր դաւերը կը նիւթէր Պոլսոյ ամէն կողմ եւ նոյնիսկ Եըլտըզի պալատին մէջ: Արդեօք այդ մարդիկը կրկի՞ն իրենց գործունէութիւնը պիտի վերսկսէին:

Գաղափար մը անցաւ յանկարծ նախարարին մտքէն:

— Այս գործերուն մէջ գուցէ Սալիհա Հանըմի մատը կայ, մտածեց:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(30 – Շար.)

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԲԵՐԱՅԻ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ

ԱՌԱՋԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հասգիւղի Թատրոնին փակումէն ետքը, Առաքել Ալթուն Տիւրիի եւ իր եղբայրները թատրոն հիմնելու իրենց ծրագիրը Բերայի մէջ գործադրել որոշած էին եւ այս նպատակով ընկերակցած էին ուրիշ քանի մը թատերասէրներու հետ, որոնց մէջ էին Յարութիւն Մերեէմ–Գուլի, Աղեքսանդր Մերեէմ–Գուլի, Գրիգոր Խուրտաճեան եւ Գրիգոր Ֆրէնկեան : Հինգ տարուան համար վարձած էին Բերայի Հայոց Ս. Երրորդութիւն եկեղեցիին սեփական այն շէնքը, որ կը կոչուէր Քաֆէ Օրիանթալ եւ որ կառուցուած էր արդի Թօքաթլեան պանդոկին մէկ մասին վրայ. այդ շէնքին մէջ թատերական ներկայացումներ տալու համար պաշտօնական արտօնագիր ձեռք բերելով Թատրոն Արեւելեան կոչած էին զայն :

Թատերական խումբ մը կազմուած էր աշխոյժ երիտասարդներէ, որոնց մեծ մասը ետքէն ամէնէն համբաւաւոր դերասանները եղան Թրքահայ թատերաբեմին : Պետրոս Մաղաքեան, Յովհաննէս Աճէմեան, Սերովբէ Պէնկլեան, Դաւիթ Թըրեանց, Մարտիրոս Մնակեան, եւ ուրիշ քանի մը դերասաններ, որոնց եկան միացան Ստեփան Էքշեան, Յակոբ Վարդովեան եւ Թովմաս Ֆասուլեաճեան կը կազմէին թատերախումբը : Դերասանուհիի մասին դժուարութիւն կրած էին, բայց գեղեցիկ ու մանկամարդ աղջիկ մը, Օր. Արուսեակ Փափազեան, որ Գում Գափուի աղջկանց վարժարանը ուսում առած էր, եւ երբ վարժուհի կը պաշտօնավարէր հոն, ստանձնած էր վերջապէս թատերաբեմ ելլել : Արուսեակ Փափազեանի օրինակին հետեւած էր իր քոյրն ալ, Օր. Աղաւնի Փափազեան : Խումբին մէջ մտաւ նաեւ վարժուհի մը, Տիկին Մարիամ Ծաղիկեան, թատերական առաջին տարւոյն մէջ իսկ : Թատրոնին տնօրէնն էր Ռուբէն Կարապետեան, որ «Թատերապետ» կը կոչէր ինքզինքը իր յայտարարութեանց մէջ : Պետրոս Մաղաքեան դերասանապետն էր խումբին, սկիզբները դերուսոյց ալ եղաւ, բայց այս վերջին պաշտօնին մէջ շուտով իրեն յաջորդեց իտալացի եօթանասնամեայ փորձառու դերասան մը, Ասթի, որուն ճարտարութեան մասին գովեստներ լսած եմ նոյնիսկ Պետրոս Մաղաքեանէն : Յուշարարն էր Ռոմանոս Սէտէֆճեան, որ ետքէն պիտի ճանչցուէր իբր թատերագիր :

Արեւելեան Թատրոնի առաջին ներկայացման համար ընտրուած գործն էր Երկու յիսնապետք, սրտայոյզ թատերախաղ մը, որուն հեղինակն էր Ռօթա եւ զոր թարգմանած էր Թովմաս Թէրզեան : Երկու Յիսնապետքէն զատ կար զաւեշտ մը, Անծանօթը :

Քանի մը օր ետքը Մեղուի խմբագիրը գնահատումներ եւ քննադատութիւններ կը հրատարակէր դերասաններուն մասին : Կ'ըսէր թէ Պետրոս Մաղաքեան կատարեալ բանտապետ մը եղած էր : Սերովբէ Պէնկլեան առանց վերապահութեան յաջողած էր իբր Վալմօր գնդապետ, Վրէժխնդիր ոգիի մը անստգիւտ պատկերը ուրուագծելով : Յ. Աճէմեան քիչ մը չափազանցութիւն դրած էր Գուլիէլմոսի՝ բարի հօր եւ բարի ամուսնի դերին մէջ : Գալուստ Տէր–Պօղոսեան եւ Մարտիրոս (որուն Մնակեան անունը տակաւին ծանօթ չէր) շատ յաջողած չէին : Օր. Ար. Փափազեան տեղ տեղ շատ ծանր կը խօսէր, թէեւ յաջողութեամբ պատկերացուցած է Թէրէզայի սէրը իր ամուսնին եւ իր զաւկին համար : Օր. Աղաւնի Փափազեան, որ պարզամիտ ու բարեսիրտ Լավրան կը ներկայացնէր, պէտք եղածին չափ թեթեւաշարժ չէր : Գալով Դաւիթ Թրեանցի, անիկա իր Կիւսթավի դերին մէջ նաւապետի չէր նմաներ, որովհետեւ «նաւապետներուն ձայնը այնչափ կամաց չելլէր որ մարդ չլսէ» : Մեղու կը քննադատէր նաեւ «դերուսոյց»ը, առանց անունը տալու, եւ կը յուսար որ քիչ օրէն վարպետ մը կը գտնեն անոր տեղ :

Այս թատերական քրոնիկը թէեւ չէր պատմած խաղին նիւթը, սակայն եւրոպական ըմբռնումով գրուած էր, եւ ոչ անկէ առաջ եւ ոչ ալ անկէ ետքը մեր թերթերուն մէջ տարիներով այսպիսի մանրամասն ու դիտակից գնահատմանց չենք հանդիպիր դերասաններու մասին : Այս քրոնիկէն կ'երեւայ որ Արուսեակ, Մաղաքեան, Պէնկլեան, Աճէմեան յաջող դերասաններ կը նկատուէին առջի օրէն, իսկ Թրեանց ու Մնակեան, որոնց անլիճելի տաղանդը այնքան պիտի հանուէր ետքէն, գովեստի բաժին չունին : Ստեփան Էքշեան չէ մասնակցած այս ներկայացման, եւ քիչ ետքը մտած է խումբին մէջ, որուն առաջին ուժը դարձած էր իսկոյն :

Մեղուի յօդուածը կարդացողներէն ոմանք կարծէր էին թէ յիշուած Գալուստ Տէր–Պօղոսեանը պատուելի Գ. Տէր–Պօղոսեանն էր : Զարմանալի երեւոյթ էր որ այդ անունով իրենց ծանօթ պատկառելի անձը, որ հմուտ հայագէտ մըն էր, աշակերտ Գր. Փէշտիմալճեանի եւ հրատարակիչ անոր երկհատոր հայկազեան բառգրքին եւ որ ամիրաներու թոռակից եղած էր Շահնազարեան վարդապետը զատող ժողովներու մէջ, հաւանած ըլլայ Ռոպէրթօյի դերով թատերաբեմ ելլելու : «Մեղու» հարկ կը տեսնէր այս սխալ ենթադրութիւնը հերքելու ու միանգամայն կը ծանուցանէր, թէ իր յիշած դերասանը լեհցի երիտասարդ մըն էր, որ ճիշդ պատուելիին անունը եւ մականունը ունէր : Այս միջադէպէն ետքը, Գ. Տէր–Պօղոսեան դերասանը ալ Լեհցի մակդիրով միայն յիշուած է եւ ատով է, որ ծանօթ մնացած է թատերական աշխարհին մէջ, ուր ապրեցաւ երկար տարիներ, մերթ իբր դերասան ու մերթ իբր թատրոնի վարչական պաշտօնեայ :

Արեւելեան Թատրոնի այս առաջին ներկայացումէն երկու օր ետքը, 1860 Դեկտ. 16ին, Միւնատիի Էրչիասի մէջ Կարապետ Փանոսեան հրատարակած է խմբագրական մը՝ որ կը յիշատակէ դպրոցներու մէջ տրուած թատերական ներկայացումները, Օրթագիւղ թատերախումբին ջանքերը, Հասգիւղի անյաջող փորձը, եւ Սր. Հէքիմեանի Բերայի դերասանական խումբին թուրքերէն ներկայացումները : Յետոյ կը խօսի Իզմիրի հայ երիտասարդներուն վրայ, որոնք թատրոն մը կառուցանելով ներկայացումներ տուած եւ այս տեսակէտով առաջնութիւն ձեռք բերած են Կ. Պոլսոյ հայ երիտասարդութեան վրայ : Փանոսեան կ'ըսէ թէ Արեւելեան Թատրոնի առաջին ներկայացման գիշերը առնուազն հինգ հարիւր հանդիսատեսներ կային :

Արեւելեան Թատրոնի 1861–62ի եւ 1862–1863ի տարեշրջանները ամէնէն փայլուն էջերը կը կազմեն իր պատմութեան, իսկ անկէ ետքը Բերայի այս թատրոնը անկանոն թատերաշրջաններ միայն ունեցած է վերջնապէս փակուելով 1874 Դեկտեմբերին :

ՀՐԱՆՏ ԱՍԱՏՈՒՐ

1924

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ

ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Գաղութիս վարչութիւնը Ամանորի եւ Սուրբ Ծնունդի զոյգ տօներուն առթիւ ճաշ մը կազմակերպած էր Շաբաթ իրիկուան (Յունուար 4ին) : Յուսացուածէն աւելի թիւով հայրենակիցներ եկած էին լեցնելու Քանթշտամէի ճաշարանին վերնայարկը, ուր եւ տեղի կ'ունենան շաբաթական հանդիպումները՝ սովորաբար Հինգշաբթի իրիկունները :

Պ. Վամփուշի սեղանապետութեամբ ըստեղծուեցաւ հայկական տաք մթնոլորտ մը :

Տիկին Ծ. Հանըմեան նուագեց դաշնակի վրայ քանի մը կտորներ, եւ սալով տրուեցան Ս. պատարագի արարողութենէն մաս մը, ինչպէս նաեւ հայկական երգեր : Փրակայէն քաղաքս հիւրաբար ժամանած Պ. Տէր–Մարտիրոսեան արտայայտեց իր լաւ տպաւորութիւնները Հայաստան ճամբորդութենէն եւ խոստացաւ յարմար առթիւ լուսանկարներ ցոյց տալ գաղութիս Հայերուն : Նոյնպէս ելոյթ ունեցաւ պարսկահայ ուսանող մը, որ հինգ տարի Հայաստանի ճարտարագիտական բարձրագոյն վարժարանը յաճախելով աւարտական քննութեան կը պատրաստուի : Հայաստանի ճարտարարուեստական եւ համալսարանական զարգացման մասին ուսանողին տուած տեղեկութիւնները ոգեւորեցին ներկաները, որոնց ուղղած հարցումներուն եւս պատասխանեց պատրաստակամ : Օտար երկիրներէ Հայաստանի մէջ ուսանելու եկած հայրենակիցներու թիւը մօտ երեք հարիւր է եղեր, որոնք 24 զանազան երկիրներէ են : Նոյնիսկ ամերիկահայ սենեկակից մը ունեցեր է, որ մէկ բառ հայերէն չգիտնալով, երկու տարուան մէջ հայերէնով ուսումնքի հետեւեր է : Կարեւոր էր նաեւ այն ընդգծումը որ ամէն վեցամսեայի քննութիւն տեղի կ'ունենայ, ով որ սորվելու տրամադրութիւն չունի (անոնց թիւը շատ ցանցառ է եղեր) կրնայ ազատ ձգուիլ արհեստաւոր գործաւոր մը ըլլալու :

Սեղանապետը օգտուելով երիտասարդին ձիրքերէն եւ բարեացակամութենէն առիթ տուաւ հետզհետէ արտասանութիւններ եւ երգեր խնդրելու, որոնք շատ հետաքրքրական էին եւ հաճելի հայրենաբաղձ փոքրաթիւ գաղութիս համար :

Սեղանապետի առաջարկով խօսեցաւ Տօքթ. Պ. Ֆրունձեան, որ բնաբան առնելով «Քրիստոս ծնաւ եւ յայտնեցաւ» մաղթանքը իրարու ուղղուած, վերյիշեց քրիստոնէութեան դարձով հայերէնին գրական լեզու դառնալը եւ լեզուի միջոցով Հայութեան գոյատեւումը, որովհետեւ եկեղեցին եւ վանքերը դարձան թանգարան հայ գրականութեան, Հայոց պատմութեան եւ ընդհանրապէս հայկականութեան : Յիշեց նաեւ որ Աստուածաշունչի տպագրութիւնը 1666ին դարձեալ հոյակապ գործ մըն էր ազգային եւ բարոյական սկզբունքի տեսակէտով : ԺԷ. դարու արդէն ցրուած Հայութեան համար անհրաժեշտ էին գրքեր իրենց եկեղեցիներուն մէջ, բայց Աստուածաշունչի ձեռագիրը երկու տարուան ժամանակ կը պահանջէր, տպագրուած գիրքը եկաւ անյապաղ յագեցնելու Հայութեան գրքի ծարաւը : «Բայց այս հանդիսաւոր օրուան համար կանգ առնենք քրիստոնէութեան բերած էական սկզբունքին վրայ, որ է՝ սէրը» : «Սիրեցէք զմիմեանս» : Բանախօսը վերջացուց բարեմաղթելով որ հին բարի քրիստոնեայ Հայերուն աւանդութեամբ մենք Հայերս ալ նախ եւ առաջ պէտք է զիրար սիրենք :

Տօքթ. Պ. Ֆրունձեան նոյն նիւթին կարեւոր կէտերը գերմաներէն լեզուով կրկնեց եւ շեշտեց Հայոց մշակութային հպարտութեան պատճառները :

Կէս գիշերը անցած էր, երբ երիտասարդական խումբեր երկար սեղանին երկու կողմը բռնած՝ կեր ու խումով եւ հայկ. երգերով կը զուարճանային :

Պ. ՖՐՈՒՆՁԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (387)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

1830ի միջոցներուն Մապէօֆին ժողովրդապետ եղբայրը մեռած էր, եւ գրեթէ անմիջապէս, գիշերային մութը տիրելու նման, ամէն հորիզոն մթահարած էր Պ. Մապէօֆի համար : Նոտար մը սնանկանալով անկէ տասը հազար ֆրանքի գումար մը կորզեց. այս էր միայն Պ. Մապէօֆի ունեցած ամբողջ գումարը, որ եղբօրը ժառանգութեամբ եւ իր սեփական ինչքովը բաղկացած էր : Յուլիսի յեղափոխութիւնը գրավաճառութեան առուտուրը տագնապի ենթարկեց : Նեղութեան ժամանակ չծախուած իրերուն առաջինն է Ֆլէօրը : «Ֆլէօր տէ գ'անվիլըոն տը Բոթրէ» ծախուելէ դադրեցաւ բոլորովին :

Շաբաթներ անցան առանց գնորդ մը գալու : Մերթ ընդ մերթ երբ դրան պզտիկ զանգակը կը հնչէր, Պ. Մապէօֆ կարծելով թէ եկողը գնորդ մըն է, կը սարսռար.— Պարոն, կ'ըսէր Փլիւթարք խաթունը տրտմօրէն, ջրկիրն է եկողը : Երկար չըննենք, Պ. Մպէօֆ օր մը Մէզիէրի զոհէն ելաւ, եկեղեցպանութենէ հրաժարեցաւ, Սէն Սիւլփիս եկեղեցիին հրաժեշտ տուաւ. ծախեց իր ոչ թէ գիրքերուն, այլ կաղապարներուն մէկ մասը, որոնք ամէնէն աւելի աչքէն ելած էին, եւ Մոնփառնասի պուլվարին վրայ պզտիկ տուն մը բռնեց, ուր սակայն երեք ամիս բնակեցաւ միայն երկու պատճառով. նախ վանդէ գետնայարկի եւ պարտէզի վարձքը երեք հարիւր ֆրանք էր, մինչդեռ ինք երկու հարիւր ֆրանք աւելի վարձք տալ չէր համարձակէր, երկրորդ՝ Ֆաթու նշանարանին մօտ ըլլալով, պարպուող ատրճանակի ձայները կը լսէր, որոնք անտանելի էին իրեն :

Իր Ֆլէօրը, պղնձեայ կաղապարները, բոյսերու ժողովածոները, թղթակալները եւ գիրքը առաւ տարաւ, եւ Սալփէթրիէրի քով Օսթերլիցի գիւղը տեսակ մը աղնակի մէջ բնակեցաւ, ուր՝ տարին յիսուն թալէր վարձք տալով երեք սենեակ, ցանկափակ պարտէզ մը եւ հոր մը ունէր :

Այս տնափոխութեան առթիւ իր գրեթէ բոլոր կարասիները վաճառեց : Այս նոր տունը մտած օրը պարոն Մապէօֆ շատ զուարթ էր, եւ նոյնիսկ ինք գամեց բեւեռները՝ քանդակները եւ բոյսերու ժողովածոները կախելու համար, ապա մինչեւ իրիկուն պարտէզը պեղեց եւ իրիկունը տեսնելով թէ Փլիւթարք խաթունը տխուր կ'երեւէր եւ կը մտածէր, անոր ուսին զարկաւ, եւ ժպտելով ըսաւ.

— Պա՛, լեղակը ունինք :

Միայն երկու այցելու, այսինքն Սէն Ժաքի գրավաճառը եւ Մարիւս իրաւունք ունէին անոր տեսնուելու Օսթերլիցի տնակին մէջ, աղմկալի անուն որ ամէն ինչ ըսած ըլլալու կ'ըսենք թէ բաւական անախորժ էր Պ. Մապէօֆի :

Սակայն, ինչպէս քիչ մը առաջ յայտնեցինք, կեանքի իրերը յամրաբար թափ կ'անցնին այն ուղեղները որոնք իմաստութեան մը կամ յիմարութեան մը, եւ կամ՝ ինչպէս շատ անգամ կը պատահի, երկուքին մէջն ալ միանգամայն ընկղմած են : Այս ուղեղներուն սեփական ճակատագիրը իրենցմէ հեռու է : Իմաստութեան կամ յիմարութեան եւ կամ երկուքին ալ ուղեղին մէջ ամփոփուելէն կը հետեւի կրաւորականութիւն որ՝ եթէ տրամախօսութեան վրայ հիմնուած ըլլայ կրնայ փիլիսոփայութեան նմանիլ : Մարդ կը ծռի, կ'իջնէ, կը սահի, կը փլի իսկ՝ առանց լաւ մը նշմարելու իր այս փլումը : Ստոյգ է թէ միշտ կ'ուշաբերի հուսկ յետոյ, բայց ուշ կ'ուշաբերի :

Մինչդեռ այս է իրերու վիճակը. կարծես թէ չէզոք կը մնանք այն խաղին նկատմամբ որ կը խաղցուի մեր երանութեան մէջ : Վտանգուելու կամ կորսուելու համար խաղի դրուած շահը մենք ենք, այլ եկուր տես որ անտարբերութեամբ կը նայինք փարթիին :

Մինչդեռ Պ. Մապէօֆի բոլորտիքը այս մթութիւնը կը տարածուէր, եւ անոր ամէն յոյսերը մի առ մի աներեւոյթ կ'ըլլային, ան ահա այսպէս զուարթ մնացած էր՝ քիչ մը տղայաբար բայց շատ մեծ սաստկութեամբ : Իր մտքին սովորութիւնները կշռոյթաւոր ժամացոյցի մը երթեւեկութիւնը ունէին : Միտքը երբ ժամացոյց երբ պատրանքով մը կը լարուէր, երկար ժամանակ, նաեւ պատրանքը աներեւոյթ ըլլալէ ետք կը քալէր : Ժամացոյց մը յանկարծ չի դադրիր ճիշդ այն պահուն ուր բանալին կը կորսուի :

Պ. Մապէօֆ անմեղ զբօսանքներ ունէր : Դիւրագին եւ անակնկալ էին այս զբօսանքները, զորս ամենափոքր դէպուած մը կը հայթայթէր :

Օր մը Փլիւթարք խաթունը սենեակին մէկ կողմը քաշուած վէպ մը կը կարդար : Բարձրաձայն կը կարդար, կարծելով թէ այսպէս աւելի աղէկ կը հասկնար : Ով որ բարձր կ'ընթեռնու, իր ընթերցումը ինքն իրեն կը հաստատէ :

ՎԻԿԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Մարտիկ Անտոնեան, զաւակը եւ մեծ հայրը Կարապետ Անտոնեան եւ մեծ մայրը Այրի Տիկ. Եղիսաբէթ Ա-ռաքելեան, իրենց ընտանեկան բոլոր պարագաներով կը ծանուցանեն, թէ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, հոգեհան-գստեան պաշտօն կը կատարուի «Սէն Ժօ-զէֆ» մատրան մէջ, իրենց զաւկին, թո-ռան, զարմիկին (քուզէն) եւ ազգակա-նին, արկածահար ողբացեալ պատանի՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը պատարագէ՝ Լիոնի հոգ. հովիւ Դա-ւիթ Ծ. Վ. Սահակեան :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգող բարեկամները :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկե-րուհիներ, Կինէչ Յարութիւնեանի, Մարգարիտ Մարգարեանի եւ Մինաս Քա-րակէօզեանի, իրենց ողբացեալ մօր Հա-նըմիկ Քարակէօզեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 30 Ֆր. կը նուիրէ կարօտեալներու :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները աթոռներու նորո-գութեանց եւ բարենպատակ ձեռնարկնե-րու յատկացուելու համար Ոմն «Յառաջ»ի միջոցաւ հազար ֆրանք, Տիկին Մալվի-նէ Մէրճանեան հարիւր, Տիկին Վ. Գում-րուեան հարիւր, Յարութիւն Ստեփան Մխիթարեանի եւ Գէորգ Թագւորեանի յիշատակին : Տէր եւ Տիկին Ա. Օհանեան հարիւր, փոխան ծաղկեպսակի Մարի Սա-րաֆեանի մահուան առթիւ :

Տիկին Ա. Զատըրճեան հարիւր, փո-խան ծաղկեպսակի Հանըմիկ Գարակէօզ-եանի մահուան առթիւ :

×

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացաւ Այրի Տիկին Հ. Պէօսէեանէ եւ զաւակներէն հարիւր ֆր., իրենց ողբ. ամուսնոյն եւ հօր Հը-մայեակ Պէօսէեանի մահուան առթիւ, յատկացուելու կարիքաւորներուն :

×

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Տէր եւ Տի-կին Խ. Տիւզեանէ երեսուն ֆր., ողբ. Հանըմիկ Քարակէօզեանի մահուան առ-թիւ, յատկացուելու կարիքաւորներուն :

×

Սէն Ժեռմէի Թաղականութիւնը շնոր-հակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նը-ւէրները փոխան ծաղկեպսակի ողբ. Տի-կին Հանրիէթ Սաթճըեանի արկածալի մահուան առթիւ : Նօթըր Տամ Տը Քոնսօ-լասիոնի բնակիչներէն վաթսուն ֆր. եկե-ղեցւոյ եւ վաթսուն Թաղիս աղքատնե-րուն, Ս. Հաթէմեան երեսուն, Ո. Շէր-պէթճեան եւ Կ. Սվազլեան տասնական եկեղեցւոյ, Կ. Սվազլեան տասը Թաղիս աղքատներուն, Ենովքեան Սանթր տասը ֆրանք Առաջնորդարանին : Թաղականու-թիւնը ցաւակցութիւններ կը յայտնէ նը-ջեցեալի պարագաներուն :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Երեքշաբթի, 21 Յունուար ժամը 20·45ին

CINEMA LE DAUPHIN

65 bis, Rue Lafayette — Métro : Cadet

Կը ցուցադրուին

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ

(Փաստանկար)

Եւ անմահ ՏԻԳՐԱՆ ՉՈՒԽԱՃԵԱՆԻ զը-ւարթ – գործը

ԿԱՐԻՆԷ

(Լէպլէպիճի հօր հօր աղա) գունաւոր ֆիլմը, ուր պիտի տեսնէք տաղանդաւոր դերասան Արման Կոթիկեանը իր վերջին դերին մէջ, ինչպէս նաեւ Վարդուհի Վարդերէսեան :

Մուտք 6 ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին

M. Z Tchakmechian,, 22 rue Richer Paris
Restaurant Adjémian, 12 rue Cadet, Paris
Alimentation Massis, 21 Rue Saulnier, Paris (9e), Pâtisserie Markarian, 32 rue de Trévie, Paris (9e).

ԵՐԵՒԱՆԻ 2750-ԱՄԵԱԿԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 16 եւ 17, ժամը 20·45, երկու կալա, մասնակցութեամբ հայ ար-ուեստագէտներու :

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 16 եւ 17 : մեծ ցուցահան-դէս « Երեւանի պատմութեան 2750 տարիները » :

Յունուար 16ին, ժամը 14էն 18 եւ 20էն 23, Յունուար 17ին ժամը 9էն 15 եւ 20էն 23, Maison de la Chimie
28 bis, Rue St-Dominique
Métro : Invalides.

Կալաներու համար տոմսերը ապահովել՝
France-U.R.S.S., 8 Rue de la Vrillière, Paris (1er) — Métro : Palais-Royal.
Կամ Պ. ՃԱՐԵՀ,
22, Rue Richer, Paris (9e).
Տոմսերու գին՝ 8, 10 եւ 12 ֆրանք :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Պ. Լ. ՓՐԱՏԵԼԻ, Լիոնի քաղաքապետ :

Միացեալ կազմակերպութեամբ՝ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան եւ Ֆրանս-Իւրսի եւ մասնակցութեամբ՝ տեղական հայ կազ-մակերպութեանց :

Տեղի կ'ունենայ հետեւեալ ղասաւորու-մով՝ 19 Յունուար, Կիրակի, ժամը 10ին, Սինեմա Ասթորիայի մէջ, (69 Քուռ Վի-թոն), խիստ չահեկան տեղեկութիւններ տրուելէ ետք պիտի ցուցադրուի հայախօս ֆիլմ մը (փաստանկար) :

19 Յունուար Կիրակի ժամը ժամը 20·30ին, Լիոնի Սալ Ռամոյի մէջ պիտի կատարուի հանդիսաւոր տօնակատարու-թիւնը արտակարգ պատրաստութեամբ ո-րուն կը մասնակցին Հայաստանէն ժամա-նող ծանօթ արուեստագէտներ եւ ար-ուեստագիտուհիներ :

20 Յունուար Երկուշաբթի ժամը 20·30-ին Սալ Ռամոյ մէջ պիտի կրկնուի նոյն յայտագիրը :

Իսկ 19, 20, 21, (Կիրակի, Երկուշաբ-թի, Երեքշաբթի) օրերը, ժամը 10էն մինչեւ 19 ցուցադրութիւն տեղի պիտի ունենայ :

Մէզոն տը Լիոն (Փլաս Պէլըքուռ), գեղեցիկ սրահներուն մէջ Թապլօներ, 2750րդ տարուայ վաւերական Թանկար-ժէք ոսկ այլ զանազան առարկաներ :

ԾԱՆՕԹ.— Կազմակերպիչ յանձնա-խումբը ի պատիւ Հայաստանի հիւրե-րուն ճաշասեղան պիտի սարքէ 21 Յուն-ուար Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, եկե-ղեցւոյ սրահին մէջ : Ճաշին մասնակցիլ փափաքող հայրենակիցներ կրնան դիմել Ազգ. տուն : –

ՄԱՐՍԷՅԼ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ

Պատրաստուեցէք Պոլսահայերու Հայր. Մշակ. Միութեանս սարքած Ս. Ծնընդ-եան աւանդական շքեղ տօնածառին՝ որ այս տարի տեղի պիտի ունենայ, 19 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր ձեզ ծանօթ Ֆարօ-յի գեղեցիկ սրահներուն մէջ :
71, Bd. Charles-Livon, Hôtel du Pharo

Աչքի, ականջի, քիմքի վայելքներով առլի՝ այս յիշատակելի տօնածառին, կը խնդրուի այժմէն ապահովել ձեր սեղան-ները, դիմելով ինչպէս միշտ, ձեզ ծանօթ վարչական անդամներուն եւ կամ կեդրո-նատեղին 37պիս, Թիւպանս փողոց, Պ. Եավէրի գրասենեակը, հեռ. 20-26-74 :

Պարողներուն՝ Օրքէսթրը Ռաֆայէլ Սէռանօ, մանուկներուն զուարթութիւնը ապահովուած :

Հաճելի անակնկալներ եւ գեղարուես-տական բաժին :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պ. Յակոբ Օհաննեան կը փնտռէ իր եղ-բայրը՝ Հրաչ Դաւթեան, ծնած Անիի շըր-ջան, Ցիթլիսնիկով գիւղը : Հօրը անունը՝ Յովսէփ, մօրը՝ Լիսափ : Լուր չկայ 1943էն ի վեր : Լուր ունեցողներէն գրել Պ. Յ. Օհաննեանի,

10, Rue Marollet
92 — Rueil-Malmaison

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅՈՒՇԻ ՕՐ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԱԶԳ. ՀԵՐՈՍ

ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆԻ

Նախաձեռնութեամբ Տրապիզոնի Պոն-տոսի Հայր. Միութեան :

Կիրակի, Յունուար 26, ժամը 15·30ին, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահը, (17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ 9) :

Կը նախագահէ՝
ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆՃՏԱՆԵԱՆ
Կը խօսին՝ ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ եւ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Մշակ. Տան յանձնախումբը կը փնտռէ ամուսնացած զոյգ մը՝ պիւֆէի սպասար-կութեան եւ Տան մաքրութեան գործը ստանձնելու համար :

Բնակութեան յարմարութիւններ :

Դիմել ամէն օր, ժամը 15էն 19·30, Մը-շակոյթի Տան գրասենեակը :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի օգնական խոհարարուհիի մը : Դիմել վարժարան, հեռ. 927-01-72 :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 19ԻՆ

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ (ՊՈՒԼՎ. ՕՏՏՕ)

Պուլվար Օտտոյի Կապոյտ Խաչի մաս-նաճիւղը Մանուկներու Օրը կը տօնէ այս Կիրակի, Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ :

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, փոքրիկներու կողմէ : Երգ եւ արտասա-նութիւն :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 90-ամեայ յոբելենական հանդէսը տեղի պի-տի ունենայ Մայիս չորսին :

×

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ Նախկին Աշակերտաց եւ Ծնողաց Միու-թեանց պարահանդէսը Փետրուար 2ին, Կիրակի օր : Զուարթ անակնկալներ :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 23ին, Ամպա-սատէօրին մէջ :

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի տա-րեկան պարահանդէսը Մարտի Ա. Շա-բաթ գիշերը Սփլանտիտի սրահներու մէջ : Մանրամասնութիւնները յետագա-

1/2 GROS — LYON — DETAIL

ALIMENTATION
SUPER-BOUCHERIE

BAHADOURIAN

8, Rue Abraham Bloch, Gerland

Դիւրացնելու համար յաճախորդներու փարքինկը

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ ՇՔԵՂ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

244, RUE VENDOME — LYON (3e)

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ
ԵՒ
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ — ՊԷԼԺԻԱ, ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ, ԱՆԳԼԻԱ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

PATISSERIE ORIENTALE

TOUTES LES VARIÉTÉS — TOUTES LES SPÉCIALITÉS

NOS SPECIALITES

Արմաւ, « պամիա », « եալանճի տոլմա », յունական « թուրշի », « պիպէռ », տերեւ, թահին հելվա, « վանիլ », չոքոլա, «նուազէթ», « լոզում », «սալըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41-45°), Իզմիրի չամիչ, « սուճուք », առաջնակարգ սուրճ, (ճարավան եւ մոգա), համեմներ, մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, « ղաշքավալ » պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով : Ամէն կարգի պահածոներ, « քուսքուս », հարիսա, սումագ, թարամա, լամիս, ճատայիֆ, եւայլն եւ մանաւանդ՝ ապուխտ կեսարացի մասնագէտի մը կողմէ պատրաստուած :

ԱՅՑԵԼԵՑԷ'Ք

Անպայման, ձեր նուէրներուն համար նոխ եւ ընտիր մթերք : Ինչ որ ձեր մտքէն կ'անցնի, կը գտնէք :

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ

ՀԱՐՍՆԻՔԻ, ՆՇԱՆՏՈՒՔԻ, ՀԱՆԴԷՍԻ, ԽՆՋՈՅՔԻ համար յատուկ գիներ եւ դիւրամատչելի պայմաններ :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ ՄՍԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸ որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն :

Tous produits d'Afrique du Nord et d'Orient

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ նաեւ ձեր նուէրներուն համար նոր աւելցուած ճոխ մթերանոցի կալերին որ կը պարունակէ բոլոր խոհանոցի իսթանսիլները, նոր ճաշակաւոր պիպ-լօները, արեւելեան սրճեփ, սուրճի զաւաթ, ափսէներու տեսակներ կարկանդակի համար նաեւ սուրճի ջաղացք, ինչեր ինչեր որ ձեր մտքէն կ'անցնի :

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ « ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ » Է

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 16 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
JEUDI 16 JANVIER 1969
Le Numéro 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11414 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.414

ԸՆԿՐԿԵԼՈՎ ՈՒ ՆԱՀԱՆՋԵԼՈՎ...

Հայ Մամուլի յառաջամարտիկներէն Ստեփան Ոսկան կը հաստատէր՝ թէ «Վէրք մը, բարոյական թէ նիւթական, պէտք է յայտնուի որ բոյժ գտնէ : Գովելի է այն մարդը, որ պակասութիւն մը կը յայտնէ, կը նկարագրէ եւ դարման կը փնտռէ » :

Մեզմէ հարիւր տարի առաջ, այս դաւանանքը տիրականօրէն ներկայ էր Զարթօնքի սերունդի գրեթէ բոլոր ներկայացուցիչներուն մօտ, ըլլան անոնք հրապարակագիր, տնտեսագէտ, դրագէտ թէ գործիչ : Կեղծիքին, սուտ ամօթխածութեան եւ անողնայար լրջախոհութեան դէմ ընդվզումի ձայն մը, բայց մանաւանդ քննադատական մտքի, կարծիքներու ազատ արտայայտութեան եւ Մամուլի ճշմարիտ առաքելութեան կարգախօսն էր՝ որ պայքարի դաշտ կը բերէր օրուան մտաւորականութիւնը, մաքառելու համար նեղմտութեան եւ թանձր պահպանողականութեան դէմ :

1880ական թուականներէն ետք, երբ յեղափոխական ոգին նկարագիր դարձաւ հայ կեանքի բոլոր մարզերուն մէջ եւ յատկապէս հայ հրապարակագրութիւնը յառաջապահ ուժ դարձաւ հանրային ճակատներու վրայ, յաջորդաբար խորտակուեցան քծինքի, շողոմանքի, հետեւակաբարոյ լրջութեան ըմբռնումները եւ մամուլը վճռական դեր ստանձնեց ընդհանրական մեր կեանքին մէջ :

Մինչեւ Երկրորդ Աշխարհամարտ, մեր թերթերը առհասարակ քաջ եղան : Կ'ըսենք «առհասարակ»՝ որովհետեւ անխուսափելի ներկայութիւններ էին նաեւ վեհերոտները, — չըսելու համար վախերը : Հանրային ծառայութեան եւ ընդհանրական մտահոգութիւններու ճամբով մաքառող յառաջապահներու կողքին, միշտ ալ իրենց գոյութիւնը քաշքշեցին անհատական եւ մասնաւոր հետամտութիւններու սպասարկու թերթեր : Եթէ առաջինները «ազգ»ին կրակը ունէին իրենց հոգիին մէջ, երկրորդները՝ անձնական կրպակներ հաստատելու փոյթը մեկնակէտ հռչակած էին իրենց համար :

Բացառապէս կուսակցական մամուլը — քաղաքական եւ գաղափարական իր տարբեր հոսանքներով — ուզեց եւ միշտ փորձեց մնալ հանրային առաքելութեան մը ճամբուն վրայ : Պայքարի խրամներ բացաւ, սակայն չդաւաճանեց մեր ժողովուրդի հաւաքական շահերուն : Միջկուսակցական տարակարծութիւններով խառը մնաց յաճախ, սակայն եղաւ հետամուտ հայ ընդհանրականութեան շահերուն : Սխալեցաւ երբեմն, սակայն կառչած մնաց Հայութեան նուիրական իմացումներուն :

Այսօր ալ, տակաւին, հակառակ նորամուտ բարքերու եւ որակական անձկութեան, կարելի չէ ըսել թէ հայ կուսակցական Մամուլը հիմնովին կորսնցուցած է իր արժանիքները, պայքարունակ առողջ ոգին եւ ողջմտութիւնը : Իրմէ ակնկալելի կեցուածքն ու վերաբերումը՝ չքացած արժանիքներ չեն :— Հակառակ վերջին քանի մը տարիներու յարաբերական իրենց տժգունացումին, հայ թերթերը կը յամառին քննադատական ոգին եւ հրապարակագրային քաջութիւնը դաւանիլ վէրքեր «յայտնելու »եւ անոնց համար «բոյժ» ու դարման գտնելու ապահով միջոցներ :

Տարաբախտօրէն, սակայն, պատկերը նոյնը չէ ամէն տեղ ու բաւարար չէ այն՝ ինչ որ ունինք : — Տարուէ տարի ընկրկում մը ակներեւ կը դառնայ : Տեսակ մը ինքզգացում, խուսափում՝ պայծառ եւ վճռական խօսքէ, «կէտերը I-երուն վրայ դնելու »քաջութենէ : Ամէն առթիւ ու ամէն մարդու հաճելի երեւալու իմաստութիւն մը հող կը գտնէ հոս ու հոն, համերաշխութեան պիտակով հրամցուած վեհերանք մը : Քննադատութիւնը կը համարուի անժամանակ եռանդ, իսկ անդուլըն գնահատութիւնը՝ մեր օրերու անդանցանելի պահանջ... Մեր թերթերէն շատեր կը մխուին կծկուիլ առօրեայի մէջ, հեւ ի հեւ արձագանգող բերաններ ըլլալու նուաստ գերակատարութեան մը սահմաններէն ներս : Հրապարակը ողողուած է անձնական «խանութ»ներով, պարագայապաշտ անգոյն ու անդիմագիծ մարդոց հրատարակութիւններով : Եւ անժխտելի է ետ-դարձ մը՝ դէպի գաղջ, անջիղ, հետեւակային հրապարակագրութիւն...

Չենք ըսեր աւելին : Ու չենք անգիտանար, անշուշտ, որ կամքէ անկախ եւ յարաբերական ազդակներ ալ դեր կը կատարեն այս անշքացումին մէջ : — Մաշում, աշխարհաքաղաքական աննպաստ պայմաններ, չարաբեր հետամտութիւններու հետեւանք՝ նօսրացում արժանաւոր տարրերու, հանրային մտածողութեան աստիճանական տժգունացում՝ իբրեւ Սփիւռքի կեանքի անխուսափելի անդրադարձ, խախտում՝ ազգային կազմակերպ կեանքի հիմնական խարիսխներու, խաթարում գաղափարներու եւ պայքարի հասկացողութեան, եւայլն :

Ոչ ոք միամիտ է, ժխտելու համար հայրենի հողին դերը՝ ժողովուրդի մը ազգային, կազմակերպական, ընկերային, մտաւոր ու հոգեկան կեանքի ապահով զարգացման մէջ : Հետեւաբար, նաեւ, զարմանալի նկատելու այդ հողի չգոյութեան բացասական հետեւանքները՝ ազգային որեւէ հաւաքականութեան կեանքի բոլոր ճակատներուն վրայ :

Սակայն այն, ինչ որ իրողութիւն է այսօր հայ կեանքի ընդհանրական մարզերուն մէջ եւ մասնաւորաբար Հայ Մամուլի ճակատին վրայ՝ բացատրելի չէ ԼՈԿ այդ «հող»ին չգոյութեամբ :

Այսօր ալ, հակառակ հասկնալի բոլոր դժուարութիւններուն, մենք մատնուած չէինք ըլլար հեղգ ու կրաւորական այս կացութեան՝ եթէ «հայ մտաւորականութիւն» տարազով ըմբռնելի դասը կամ գրիչ բռնող, գրող-բրոց մարդոց հաւաքականութիւնը պահած ըլլար մտածման եւ դատումի իր անկախութիւնը եւ իր անհատական տաղանդն ու ընդունակութիւնները վերածէր հաւաքական նպատակի :

Տագնապը, զոր մատնանշեցինք, հետեւանք է գաղափարական կեանքի ցամաքումին : Այնքան իրատես եւ գործնական դարձան հայ մարդիկ, որ եսը դարձաւ առանցք ու կեդրոն՝ կեանքի հասկացողութեան : Սնամէջ բառերու վերածուեցան ազգ, ազգութիւն, հայրենիք, հայրենասիրութիւն, նուիրական այլ իմացումներ եւ ըմբռնումներ : Նոր աստուածներ եւ կուռքեր երեւան եկան՝ ազգի եւ հայրենիքի անունով տաղանդներ կաշառելու, հող պատրաստելու համար պատեհապաշտութեան, քաջալերելու համար փառքի եւ շահու հետամուտ հացկատակներ, խամաճիկներու դերին եւ մունետիկներու ծառայութեան մէջ դնելու համար նոյնիսկ իբրեւ «մտաւորական» ճանչցուած դէմքեր : Դժուարին բարձունքներու համար մաքառումը՝ նկատուեցաւ անմտութիւն, իսկ փորձիչ խոստումներու տեղալու քաջութիւնը՝ ժամանակավրէ՞պ արժանիք :

Սփիւռքի մէջ մեր ժողովուրդին վերապահուած դժուարութիւններ, հասկնալի հիասթափութիւններ եւ կամքէ անկախ ընկրկումներ՝ վատօրէն կ'օգտագործուին բուսաւ-հասաւ գրիչներու, ծպտուած «մտաւորականներու» եւ հասարակ գործակատարներու կողմէ. եւ զարմանալին այն է՝ որ քաջալերանք կը գտնեն նիւթի եւ փառքի հետամուտ կարգ մը մարդոցմէ...

Պայքարի եւ քննադատութեան առողջ ըմբռնումը տեղ տուած է ենթակայական ու նահանջական հոգեբանութեան. Հրապարակի վրայ սունկի՛ նման թերթեր, գրողներ, հրապարակագիրներ կը հասնին, որովհետեւ ամլացած է նաեւ հանրային կարծիքը : — Մեզ ազգի վերածող հաւաքական բոլոր մտահոգութիւնները եւ ձգտումները փոխարինուած են անձնական շահախնդրութիւններով եւ փառասիրութիւններով :

Մինչ Սփիւռքի կեանքը կտորտանքներու վերածած է մեզ ու ատով ալ տաժանագին մաքառումներու հարկադրանքը դրած է մեր ուսերուն, հայ մտաւորականութեան եւ Մամուլի մէջ սպրդած պատեհապաշտներ՝ յեցած մութ ուժերու կամ մէկուն ու միւսին շահերու լծակին, չեն վարանիր տարասփիւռ մեր համրանքը մտաւոր անդամալուծութեան առաջնորդելու եւ վերածելու ամբոխային հոգեբանութեամբ ապրող մարդկային հաւաքականութեան մը :

« ՀԱՅՐԵՆԻՔ »

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՃՈՆՍԸՆ ՀՐԱԺԵՇՏ Կ'ԱՌՆԷ

ԻՐ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ ՇՐՋԱՆԸ ԴՐԱԿԱՆ ԿԸ ԳՏՆԷ

Լինտըն Ճոնսըն կը քաշուի քաղաքական կեանքէ : Միացեալ Նահանգներու նախագահ դարձած ողբերգական պարագաներու մէջ, Քենըտիի սպանութեամբ, հինգ տարի վարելէ ետք երկու մեծերէն մէկուն ճակատագիրը, վերջնապէս կը հեռանայ : Չորս օրէն արդէն Նիքսըն կուգայ բազմիլ Սպիտակ Տունը :

Հակառակ աւանդութեան, Ճոնսըն ինք կարդաց, իր հրաժեշտի ճառը : Սովորութիւն է որ կարդալ տայ, բայց Ճոնսըն նախընտրած էր չհետեւիլ աւանդութեան :

Յայտարարեց թէ իր կառավարութիւնը ամէն ինչ ըրած է Միացեալ Նահանգներուն համար : « Զանազան գնահատումներ կ'ըլլան, նպաստաւոր եւ աննպաստ, գովող կամ դատապարտող, ինչ որ ձեռք առինք : Կարեւորը այն չէ թէ պատմաբանները ի՞նչ պիտի ըսեն մեր կառավարութեան համար, կարեւորը այն է որ բարելաւում մը ըլլայ մեր ժողովուրդին ապրելակերպին մէջ » :

Յիշելով ամբողջ շրջանը իր նախագահութեան, Տալլասի եղերական օրէն, Ճոնսըն շեշտած է «միասին դիտելով այս իրագործումները, գոհունակութիւն կը զգանք, բայց պէտք է մենք մեզի ըսենք թէ այս ամբողջը պիտի չդադրի եօթը օրէն, Ամերիկայի համար, գիտենք որ պիտի շարունակուի » :

Ճոնսըն անդրադարձած է նախ Վիէթնամի, կը յուսայ որ խաղաղութիւնը չուշանար, ամէն պարագայի մէջ, ոչ մէկ առեն մթնոլորտը այսքան նպաստաւոր է եղած խաղաղութեան համար : Նախագահը յայտնեց նաեւ թէ պիւտճէն մօտ 3ու-կէս միլիառ տոլարի յաւելեալ գումար մը ցոյց կուտայ :

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ ԽՈՍՏԱՑԱԾ Է ԼԻԲԱՆԱՆԻ

Ֆրանսայի տեղեկատուութեան նախկին նախարարը՝ Կորս, որ մինչ Պէյրութ կը գտնուի, նախագահ Հէլուէն ետք, տեսնուած է Խորհրդարանի նախագահ՝ Սապրի Համատէի հետ : Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն եւ գլխաւորաբար մամուլին, Ֆրանսա զինուորական օժանդակութիւն խոստացած է Լիբանանի եթէ յարձակման ենթարկուի :

Պէյրութի ձախակողմեան կայանը արդէն իսկ տը Կոլի «յատուկ ներկայացուցիչը» կը նկատէ Կորսը : Ալ Անուար կը գրէ. — «Ֆրանսա Պ. Ժորժ Կորսի միջոցաւ, անվերապահ երաշխաւորութիւն տուած է Լիբանանի : Կ'ընդգրկէ զինուորական օժանդակութեան վճռական խոստում մը Լիբանանի, եթէ երկիրը կրկին վտանգուի Իսրայէլեան յարձակումով մը : Այդ օժանդակութիւնը կրնայ ըլլալ նոյնիսկ Ֆրանսական զօրք ղրկելով Լիբանան :» Թերթը այս լուրը կը վերագրէ — «Քաղաքական լաւատեղեակ աղբիւրներու » :

Ռաշիտ Քարամէ կը յուսար խորհրդարանական դաշինք մը կազմել Չորեքշաբթի օր : Ամէն պարագայի մէջ տագնապին շարունակութիւնը մտահոգիչ է եւ ըստ ուսանողական շրջանակներու, «տկարութեան խորհրդանիշ մըն է՝ ընդդէմ Իսրայէլի թշնամիին » :

× Իսրայէլէն կը սպասուէր որ պատասխանէ ամպարկոյի Ֆրանսական որոշումին, բայց Լեւի Էշքոլ խուսափեցաւ Ֆրանսայի դէմ խօսելէ եւ Քնէսէթի (Խորհրդարան) առջեւ արտասանած իր կարեւոր ճառին մէջ շեշտած է թէ Իսրայէլի ուժը խաղաղութեան լաւագոյն երաշխիքն է : Ըստ իրեն ամպարկօն կապ չի կրնար ունենալ Խալտէի օդակայանին յարձակումին հետ, որ ինքնապաշտպանութեան արարք մըն էր : Էշքոլ ցաւ կը յայտնէ նաեւ եղածին համար, բայց չի մոռնար թէ Ֆրանսա որքա՛ն օգնած է Իսրայէլի, անոր դժուար ժամերուն առեն : Վարչապետը կը քննադատէ սակայն ֆրանսական դեկոյցը : Ֆրանսայի ըրածը սխալ կը գտնէ ոչ միայն առեւտրական, այլեւ քաղաքական գետնի վրայ» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Կոմունիստը «ազգայնամոլութիւն» կը վերագրէ Չինաստանի եւ կը գրէ. — «Չին հերձուածողներու քաղաքականութիւնը ցոյց կուտայ թէ մինչեւ ուր կրնայ երթալ մեծ Պետութեան մը ազգայնամոլութիւնը : Չինաստանի դէպքերը, կը հաստատեն Լենինի նախատեսութեանց ճշդութիւնը, ըստ որոնց ազգայնականութեան դէմ պայքարը օրէ օր աւելի կարեւորութիւն պիտի ստանայ երբ ընկերվարական վարչակարգը մէկ Պետութեան շրջագիծէն ելլելով, ուրիշ պետութիւններու հասնի » :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ առջի օր արձակեց «Սոյուզ 4» բնակուած այերանաւը : Այերանաւորդն է Վլատիմիր Շաթալով, որ 41 տարեկան է եւ հայր երկու զաւակներու : «Սոյուզ4 »ի արձակումը պատկերասփիւռէն դիտած են՝ Խորհրդ. Միութեան մէջ :

Վերջին ժամուն կը հաղորդեն թէ Խորհրդային Միութիւն արձակած է «Սոյուզ 5» այերանաւը եւս, ուր տեղ գրաւած են երեք այերանաւորդներ : Երկու այերանաւերը զանազան «հանդիպումներ» պիտի ունենան : Կ'ըսուի նաեւ թէ պիտի միանան ու անձնակազմի փոփոխութիւններ պիտի կատարեն :

ՍԱՅԿՈՆԷՆ կը հաղորդեն, թէ պատասխանելով Վիէթքոնկի վերջին հարուածներուն, ամերիկեան եւ հարաւային վիէթնամեան ուժերը զինուորական մեծ գործողութիւններու ձեռնարկած են : Արդէն իսկ 700 թոն զինամթերք գրաւած են : Նշենք թէ Հանոյ — Հուէ երկաթուղին, որ 1965էն ի վեր չէր գործեր, շուտով պիտի սկսի գործել :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ

ԵՒ ՈՒՐԻՇ ԱԶԳԱՊԱՏԿԱՆ

ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

Բ.

Վերջերս օրաթերթերու մէջ կարդացինք Էջմիածնայ կաթողիկոսարանէն Մամուլին ուղղուած «հաղորդագրութիւն» մը, զոր ամբողջութեամբ հոս կ'արտատպեմ.

— «Ամենայն Հայոց Վեհ. Հայրապետը, ընդառաջելով Երուսաղէմի Հայոց ամենապատիւ պատրիարքի առաջադրանքին, կազմեց յատուկ մի յանձնաժողով՝ բաղկացած հետեւեալ անձնաւորութիւններից.— Գերշ. Տ. Սերովբէ արք. Մանուկեան (նախագահ), գերշ. Տ. Սիոն Արք. Մանուկեան, Տիար Ալեք Մանուկեան, Տիար Տատուր Տատուրեան, Տիար Ռիչըրտ Գրեգորի, Տիար Սեդրակ Քարեան եւ ճարտ. Մազմանեան: Յանձնաժողովի առաքելութիւնը պիտի լինի՝

«Ա) Քննել Երուսաղէմի Սրբոց Յակոբեանց վանքի գանձատնից անյայտացած ու 1967 թ. Մարտին վերադարձուած ձեռագիրներու պարագան, եւ եզրակացութիւնները հաղորդել Ամենայն Հայոց Հայրապետին:

«Բ) Երուսաղէմի պատրիարքական իշխանութեան ու միաբանութեան գործակցութեամբ՝ կատարել ստուգումը եւ ցուցակագրումը նոյն գանձատան եւ առհասարակ վանքապատկան բոլոր ձեռագրերի եւ պատմական ու գեղարուեստական արժէք ներկայացնող շարժական իրերի, արդիւնքի մասին զեկուցելու համար Ամենայն Հայոց Հայրապետին»:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌՈՅ

Ս. Էջմիածին, 20 *Նոյեմբեր* 1968

×

Շատ լաւ կը յիշենք գողցուած եւ վերադարձուած Երուսաղէմապատկան ձեռագիրներու առթիւ յարուցուած փոթորիկը: Կարգ մը թերթեր չվարանեցան ամբաստանել Երուսաղէմի այժմու պատրիարքը եւ միաբանութեան կարգ մը անդամները: Ամբաստանութիւններ, որոնք իբրեւ անհիմն եւ անապացոյց, ստեղծեցին ծանր մթնոլորտ մը, որմէ ոչ մէկ օգուտ կարելի էր սպասել: Անապացոյց, չհաստատուած ամբաստանութիւններ վատ բաներ են: Անոնց տխուր հետքը դեռ կը մնայ: Պետական պաշտօնական քննութիւնը Սփիւռքի Հայութենէն անընդունելի նկատուեցաւ՝ իր վճիռով: Պատրիարքը հրապարակաւ բացատրութիւն տուաւ՝ չքմեղացնելով ինքզինք, միաբանութիւնը կամ անոր անդամները, ձեռագրաց անյայտացման հետ ուղղակի կապ ունենալէ:

Արդ, կամ Պատրիարքը, միաբանութիւնը եւ անդամները ուղղակի մեղաւոր ու մեղսակից էին այդ 23 ձեռագիրներուն անյայտացման (գողութեան) մէջ, եւ անոնք ամէն միջոց կը գործադրէին գողութիւնը ուրանալու, և կամ Պատրիարքը, միաբանութիւնը եւ անդամները արդարեւ մասնակից չէին ուղղակի կամ անուղղակի կերպով եղած գողութեան, որով՝ Պատրիարքին, յանուն իր եւ իր միաբանութեան, ամբաստանութեանց մերժումը տեղին ու արդար էր, եւ անոնք անմեղ էին:

Վեհափառին յանձնաժողովը ի՞նչպէս պիտի կարենայ անոնց մեղաւորութիւնը կամ անմեղութիւնը ապացուցանել: Ենթադրենք, որ Պատրիարքը, իր միաբանութիւնը կամ ինչ ինչ անդամներ մեղաւոր էին: Արդ, անոնք այնքան մը միամիտ չեն՝ որ լաւ ծածկած չըլլան իրենց հետքերը եւ ապարդիւն դարձնեն Վեհափառի յանձնաժողովին ճշմարտութիւնը հաստատելու ճիգերը: Մենք բացարձակապէս չենք հաւատար որ յանձնաժողովը կրնայ որեւէ բան ապացուցանել:

Նախ՝ Պատրիարքին, միաբաններուն կամ ինչ ինչ անդամներու գողութեան ուղղակի մեղսակից ըլլալը, այնքան յայտնի ձեռագիրներու օր ցերեկով Լոնտոնի պէս կեդրոնի մը մէջ աճուրդով ծախելու խնդիրը այնքան մեծ յիմարութիւն է, որ եթէ Պատրիարքը եւ իր մեղսակիցները այդքան ապուշ էին, չէր արժեր իրենցմով զբաղիլ. գողութիւնը շատ պարզ կերպով կարելի պիտի ըլլար հաստատել:

Յայտնի ձեռագիրներ գողնալու եւ աճուրդով ծախելու ապուշութեան հետ ի՞նչպէս կարելի է հաշտեցնել 40.000 տոլարի վճարումով ձեռագիրներուն ետ ընտացուիլը: Այդ դրամը ուղղակի Երուսաղէմի Պատրիարքարանէն վճարուեցաւ, քան մը՝ որուն շատ շատեր Սփիւռքի մէջ դեռ անծանօթ կ'երեւին, եւ դրամական այդ վճարումը Պ. Ալէք Մանուկեանի կը վերագրեն՝ անճշդօրէն: *Թէ ցաւալի է եւ թէ զարմանալի է, որ ցարդ հայերէն օրաթերթերու եւ պարբերականներու մէջ՝ Ալէք Մանուկեան հրապարակաւ չճշդեց այդ կարեւոր պարագան:*

Անցնինք երկրորդ կէտին:

Եթէ Պատրիարքը, միաբանութիւնը եւ ինչ ինչ անդամներ մեղաւոր չեն ձեռագիրներու այս գողութեան մէջ, անոնք արդէն իրենց «վերջին փամփուշտը» արձակած են՝ իրենք զիրենք կարելի եղած բոլոր միջոցներով անմեղ կացուցանելու համար: Վեհափառին յանձնաժողովը աւելի բան մը պիտի չկարենայ ընել: Ուրեմն, մեղաւոր թէ անմեղ, երկու կէտերուն մէջ ալ՝ ժամանակին բուռծը ըռուած է եւ գողութիւնը կամ անյայտացումը հաստատուած, սակայն գողերը եւ մեղսակիցները չեն գտնուած: Ասոր համար՝ Վեհափառը ի զուր յանձնաժողով ընտրելու յոգնութիւնը ստանձնած է: Ըսինք, որ յանձնաժողովը արդէն ցարդ գիտցուածէն աւելի բան պիտի չգիտնայ, եւ «եզրակացութիւնները հաղորդելէ» ետք Վեհափառին, զանոնք հրապարակելը չեմ կարծեր որ Սփիւռքի մէջ արդէն կազմուած «եզրակացութիւնները» այս կամ այն կերպ փոխէ: Անտարակոյս՝ «եզրակացութիւններ» չէ որ կը պահանջուին Սփիւռքի Հայութեան կողմէ, այլ «փաստեր», «ապացոյցներ»: Կը խորհիմ, որ եթէ ասոնք կային Երուսաղէմի վանքին մէջ, մինչեւ հիմա ԱՐԴԷՆ յայտնուած էին:

— Իմ «եզրակացութիւն»ս սա է, որ աւելորդ, անյոյս եւ ԱՊԱՐԴԻՒՆ աշխատանք է գողութեան մեղսակիցները մէջտեղ հանել: Կարիք կայ յանձնաժողովի մը՝ որ Երուսաղէմի մեր վանքը երթայ եւ «եզրակացութիւններու» հասնի, թէ ի՛նչ պէտք է ընել մեր ձեռագրական հարստութեանց ԸՍՏ ԱՄԵՆԱՅՆԻ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ:

Իմ «եզրակացութիւն»ս սա է, որ Երուսաղէմի մեր վանքը գողերու որջ մը չէ, որպէսզի յանձնաժողով զրկենք «գանձատնից անյայտացած» ձեռագիրներու գողութիւն մը մէջտեղ հանելու: Երուսաղէմի մեր վանքը դարաւոր հաստատութիւն է եւ մեծարժէք կարգ մը եկեղեցականներու միաբանութիւն: Դարերով պահած է իրեն յանձնուած մեծարժէք եւ մեծագանգուած ձեռագիրներ, եկեղեցական հնութիւններ, եւ դեռ կը պահէ: Պատրիարքն ու վանքը ԱՐԴԷՆ իրենց ըսելիքը ըսած են այդ 23 ձեռագիրներու գողութեան կամ «գանձատնից անյայտացման» մասին: Ճիշդ է, որ գողութեան մէջ մեղաւոր ըլլան թէ անմեղ՝ Երուսաղէմի պատրիարքը ու միաբանութիւնը կը մնան պատասխանատու, իրենց հսկողութեան վստահուած ձեռագիրներու հանդէպ աններելի անփութութեան համար: Ասիկա բան մըն է, զոր պատրիարքը եւ միաբանութիւնը կ'ընդունին հրապարակաւ եւ պատրաստ են գործակցելու՝ որ նման անփութութեանց առաջքը առնուի: Սակայն, «գանձատնից անյայտացման ... պարագան» քննող յանձնաժողով մը կազմել՝ բարոյական անտեղի ապտակ մըն է թէ պատրիարքին թէ միաբանութեան հանդէպ անվստահութեան(): 23 ձեռագիրները անոնց շնորհիւ եւ նիւթական միջոցներով վերադարձուեցան, մանաւանդ հազարաւոր ձեռագիրներ դեռ կը պահուին կարելի եղածին չափ ապահովութեամբ, անոնց կողմէ:*

Իսկ եթէ Սփիւռքը եւ Վեհափառը անպատճառ «անյայտացած» (ես կ'ըսեմ՝ «գողցուած») ձեռագիրներու պատմութեամբ կ'ուզեն զբաղիլ եւ «եզրակացութիւններ հաղորդել», ես կ'առաջարկեմ՝ որ քննեն նաեւ Սեբաստիոյ Աւետարանին (այն ալ ՌՈՍԼԻՆԻ մանրանկարներով), 1930ական թուականներուն Կ. Պոլսոյ Պատրիարքարանէն «անյայտացումը», եւ նախ Աղեքսանդրիոյ եւ յետոյ ալ Միացեալ Նահանգներու մէջ ծախուիլը: (Այժմ Պալթիմոր, Ուալթըրզի Կալըրիին մէջ): Կամ՝ Կ. Պոլսոյ Ազգային Մատենադարանի ձեռագիրներուն կողոպուտը, որոնց մէջ էր համբաւաւոր թիւ 68 Աւետարանը, 1253ին գրուած ի Հռոմկլայ, այժմ՝ Ուաշինկթընի Ֆրիըր (Սմիթսոնեան) Կալըրիին մէջ պահուած: Իսկ եթէ անպատճառ Երուսաղէմի վանքէն «անյայտացած» ձեռագիրներու քննութեամբ կ'ուզէ զբաղիլ Վեհափառին յանձնաժողովը, կարծեմ աւելի լաւ կ'ըլլայ 1931ին արդէն գողցուած ութ ձեռագիրներու կողոպուտով զբաղիլ, քան թէ կողոպուտ մը վերջին 23 ձեռագիրներուն, որոնք ԳՏՆՈՒԵՑԱՆ ԵՒ ՎԱՆՔ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԵՑԱՆ: Երուսաղէմի ՈՒԹ ձեռագիրներուն գողութիւնը ինչո՞ւ չի քննուիր եւ 23ինը միայն կը քննուի: Այդ ՈՒԹԷՆ մէկ հատը նոյնիսկ ինծի ծախուեցաւ, Երուսաղէմի մէջ, Շուէտացի հնավաճառէ մը, 17.50 տոլարի, մինչ ձեռագիրը երկու հազար եւ աւելի տոլար կ'արժէ: Ես էի որ շաբաթ մը մնացի Երուսաղէմ եւ անդադար հետապնդեցի, թէ վանքի՞նն էր ձեռագիրը, ինչպէս ես կը կարծէի: Վերջապէս, կարելի եղաւ հաստատել՝ որ վանքինն էր, եւ, անվարձ, վերադարձուցի իմ կամքովս, մինչ առաջին օրը կրնայի ձեռագիրը գնուած վերջ տեղս զրկել: Ես կ'առաջարկեմ որ այս գողութիւնն ալ քննուի, որ պատահեցաւ ոչ թէ ամբաստանութեանց թիրախ եղած Եղիշէ Պատրիարք Տէրտէրեանի օրով, այլ պատահեցաւ Դուրեան — Թորգոմեան պատրիարքներու շրջանին: Կ'առաջարկեմ, որ քննուի Ղալաթիոյ Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մեծարժէք ձեռագիրներու գողութիւնը: Սկիւտարի Ս. Խաչի ձեռագիրներուն գողութիւնը: Թուրքիոյ ձեռագիրներուն գողութիւնը: Ես կրնամ երկարել շարքը «անյայտացումներուն», սակայն վստահ եմ՝ որ ոչ ոք բան մը պիտի ընէ այդ մասին, ինչպէս որ չըրին, երբ ճակատը կ'ըլլայի հրապարակաւ, այդ գողութիւնները ցոյց տալով:

Ց. ՔԻՒՐՏԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

(*) *ԽՄԲ.*— Գողութեան կամ անյայտացման պարագան քննե՞լ թէ ոչ, մեղապարտները երեւան հանելու փորձը ընե՞լ թէ ոչ, Ս. Յակոբեանց Միաբանութեան հին թէ նոր շրջաններուն մասին կարծիքներ, եւայլն, — բոլոր այս կէտերու մասին Պ. Ց. Քիւրտեանի արտայայտութիւնները՝ ԻՐԵՆ ՄԻԱՅՆ ԿԸ ՊԱՏԿԱՆԻՆ:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ

ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Սալիհա Հանըմ այն տարօրինակ յեղափոխականուհին էր որ մէկ քանի տարի առաջ ահ ու սարսափ սփռած էր Ըլտըզի պալատին մէջ, որ անգամ մը ձերբակալուելով՝ յաջողեր էր Եմէն աքսորուած միջոցին, փախչիլ Սուէզի ջրանցքէն, յետոյ կրկին վերադառնալ Պոլիս, իբրեւ եւրոպացի կին ծպտուիլ, Ապտիւլ Համիտի վստահութիւնը գրաւել եւ անոր անձին դէմ մահափորձ մը կատարել եւ յետոյ փախչիլ արտասահման:

Այդ դէպքերէն ի վեր երեք տարի անցած էր ու այդ ժամանակամիջոցին Սալիհա եւ իր ընկերները կենդանութեան նշան մը չէին տուած, այնպէս որ Սուլթանը եւ իր արբանեակները համոզուած էին որ այդ յանդուգն յեղափոխականները, այլեւս քաշուած էին ասպարէզէն եւ ինքզինքնին մոռացութեան մէջ թաղած:

Բոլոր այս անցեալը վերյիշելով՝ Շէֆիք փաշա հեզհեզէ կը խօսէր:

— Հաքքը պէյ եւ Սալիհա Հանըմ երկու անբաժանելի ընկերներ եղած էին միշտ եւ իրենք էին գաղտնի քոմիթէին վարիչ ուժերը, կը խորհէր ոստիկանութեան նախարարը, քանի որ Հաքքը պէյը հոս եկած էր յեղափոխական գործը վերսկսելու համար, շատ հաւանական է թէ Սալիհա Հանըմն ալ իրեն կ'ընկերանար... եւ ո՞վ գիտէ գուցէ Սկիւտարի Ֆաթման նոյնիսկ Սալիհա Հանըմն է...: Եւ այդ մարդիկը զորս երէկ գիշեր եւ կամ այս առտու պիտի կրնայինք ձեռք ձգել, եթէ քիչ մը վարպետութեամբ շարժէինք, ահաւասիկ մեր ձեռքէն կը փախչին, շնորհիւ մեր ապիկարութեան, առանց հետք մը ձգելու իրենց ետեւ:

Այս տխուր եւ յուսահատական խորհրդածութիւնները ընելէ ետքը, նախարարը նստաւ իր գրասեղանին առջեւ եւ երկար տեղեկագիր մը պատրաստեց իր Վեհափառ Տիրոջ ներկայացնելու համար:

Այս զրոյցին մէջ Սկիւտարի դէպքերը մանրամասնօրէն պատմելէ ետք, փաշան իր կասկածներն ալ կը յայտնէր Սալիհա Հանըմի եւ իր ընկերներուն Պոլիս գտնուելուն մասին:

Նախարարը իր տեղեկագիրը աւարտելէ ու զայն ծրարին մէջ տեղաւորելէ ետք, զանգակը հնչեցուց եւ ոստիկանապետ Հիւսնի պէյը կանչել տուաւ:

— Ձեր երկու օրուան գործունէութենէն շատ դժգոհ եմ, ըսաւ խիստ ձայնով մը, եւ վստահ եմ որ մեր Վեհափառ Սուլթանն ալ երբ եղածներուն տեղեկանայ, սարսափելի բարկութիւն պիտի զգայ...:

Ոստիկանապետը գլուխը կախ, լուռ ու մունջ լսեց այս մեղադրանքները:

— Քու եւ քու մարդոց անճարակութեան շնորհիւ, չարունակեց փաշան, ոչ միայն չկրցանք այդ պառաւ կինը եւ իր համախոհները ձեռք անցընել, այլ տեղի տուինք որ անոնք մեր քիթին խնդան անպատկառօրէն...:

— Ես ալ ձեր վսեմութեան չափ յուզուած եմ այս եղածներէն, կմկմաց ոստիկանապետը, եւ եթէ յարմար կը դատէք ծանր պատիժ մը տնօրինենք յանցաւոր ոստիկանին եւ Ալի աղային որ անոր կ'ընկերանար:

— Ի՞նչ օգուտ զանոնք պատժելէ, գոչեց փաշան, միթէ ատով եղած չարիքը կը դարմանուի՞:

— Ներեցէք, վսեմափայլ փաշա, կարծեցի որ...

— Եթէ պատժել հարկ ըլլայ, նախ պատիժը դուն պէտք է կրես:

Այս խօսքերը սարսափահար ըրին Հիւսնի պէյը, որ ալ չէր համարձակեր գլուխը վեր առնել ու փաշային նայիլ:

— Այո, ամէնքդ ալ պէտք է չարաչար պատժել, չարունակեց փաշան իր խօսքերուն ազդեցութիւնը աւելի սաստկացնելու եւ դիմացինը աւելի ահաբեկելու համար, եւ ապահով եմ որ երբոր մեր Վեհափառ Սուլթանը այս եղածները իմանայ, իր առաջին գործը պիտի ըլլայ հրամայել որ ամէնքդ ալ պաշտօնանկ ըլլաք ու աքսորուիք...:

Փաշան սրահին մէջ պահ մը ժուռ եկաւ խոժոռ դէմքով, յետոյ, իր պաշտօնեային դէմը կենալով ըսաւ.

— Ձեր գլխուն սպառնացող վտանգէն ազատելու ճար մը միայն կայ:

— Փաշա էֆէնտի, պատրաստ եմ ամէն բան փորձելու, եղած չարիքը դարմանելու եւ ձեր ներողութեան արժանանալու համար, պատասխանեց Հիւսնի պէյ՝ յուսոյ նշոյլ մը աչքերուն մէջ:

— Լաւ ուրեմն, մինչեւ երեք օր պէտք է անպատճառ պառաւ Ֆաթման գտնէք ու հոս բերէք. միայն այս պայմանաւ կրնաք ազատիլ ամէնքդ ալ եւ ներումի արժանանալ, հասկցա՞ր...:

— Այս րոպէէն իսկ բոլոր հոգիովս պիտի աշխատիմ ձեր վսեմութիւնը գոհ ձգելու համար...:

— Պէտք է խոստանաս որ Ֆաթման պիտի ձերբակալուի մինչեւ երեք օր:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(31 — Շար.)

ՀԱՅ ՄԱՐՄՆԱԿՐԹԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՍՏՈՂ

ՌԱՀՎԻՐԱՆԵՐ ԵՒ ՅԱՌԱՋԱՊԱՀՆԵՐ

ՏԻԳՐԱՆ ԽՈՅԵԱՆ

Մեր հաւատաւոր ու նուիրեալ ընկերներէն մին եղաւ նոյնպէս Տիգրան Խոյեան: Քաջունիներու նման, քահանայի եան: Քաջունիներու նման, քահանայական զաւակ, ինք ալ հետեւեցաւ ընտանեկան աւանդութեան, ընդգրկելով քահանայական կոչումը Ամերիկայի մէջ, ուր հայ եկեղեցիին կը ծառայէ, աւելի քան երեք տասնամեակներէ ի վեր:

Բայց մենք հոս նկատի չունինք Տիգրան քահանայ Խոյեանը, այլ Հ. Մ. Ը. Մ.ական վաղեմի մարզիկ Խոյեանը:

Թրծուած Ձերազի շունչով, ինք ալ, սկսեալ դեռ կեդրոնականի գրասեղաններէն, շատ կանուխէն փարած է հայ մարզական շարժումին, իր ապրած հայաբնակ Գընալը կզզիին մէջ, ուր ղեկավար ուժերէն մին եղաւ տեղւոյն «Բրօթի» հայ խումբին:

Ֆութպօլն ու աթլէթիք խաղերը, մասնաւորաբար կեցած եւ ուժով երկարութիւն ցատկելու ճիւղերը, իր նախընտրած մասնագիտութիւններն եղան, ուր եթէ բարձր չափանիշեր չարձանագրեց, եւ սակայն յարատեւօրէն կիրարկեց զանոնք, խթան հանդիսանալով իրմէ փոքր մարզիկներուն եւ սկսնակներուն:

Պատերազմէն ետք, Զինադադարի նախօրեակին, ինք եղաւ այն սակաւաթիւ բախտաւորներէն, որոնք այդ պահուն Պոլիս կը գտնուէին: Ու երբ Գրիգոր Յակոբեան, Հայ Մարմնակրթական Ընդհանուր Միութեան մը կազմութեան նախաձեռնութիւնը կը ստանձնէր, Խոյեանն ալ, Յակոբեանի կոչին վրայ, մաս պիտի կազմէր Հ. Մ. Ը. Մ.ի հիմնադիրներու խումբին, ստանձնելով միաժամանակ իր շրջանին սկաուտներու խմբապետի պաշտօնը:

Յետագային, Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ Հայաստան ղրկուած երեք մարզիչներու առաքելութեան մաս կազմեց, Վահան Ձերազի եւ Օ. Եազմաճեանի հետ, եւ սակայն քաղաքական վերիվայրումները, թոյլ չտուին որ այս կամաւորները, իրենց ծառայութիւնը ի սպաս դնէին հայրենիքին, ու հազիւ պաշտօնի ձեռնարկած, իրենց գործունէութիւնը վերջ պիտի գտնէր, երկրին վարչաձեւի փոփոխութեան հետեւանքով:

Իր վերջնական կայանը եղաւ Միացեալ Նահանգները, ուր սկզբնական տարիներուն, տեղւոյն Հ. Մ. Ը. Մ.ի կազմին եռանդուն անդամներէն եւ կազմակերպիչներէն մին եղաւ, միաժամանակ հետեւելով ամերիկեան մարմնակրթական դասընթացքներու: Ի վերջոյ, ինչպէս ըսինք, սքեմ առաւ Ամերիկայի մէջ, ուր կը շարունակէ գործել միշտ, իբր հոգեւոր հովիւ:

Հակառակ ատոր, ան չզատուեցաւ հայ մարզական շարժումով հետաքրքրուելէ, ու միշտ պատնէշին վրայ, անցեալ տարի կոչ կ'ընէր նախկին Հ. Մ. Ը. Մ.ականներու, համագործակցութեամբ միութեան յիսնամեակը տօնելու:

Դեռ վերջերս էր որ, ինծի ուղղուած երկարաշունչ եւ խանդավառ նամակով մը, կը յայտնէր թէ հրաւիրուած էր Մոնթրէալ, իբր Հ. Մ. Ը. Մ.ի հիմնադիրներէն մին, հովանաւորելու, 27 Յուլիս 1968ին տեղի ունենալիք մարզահանդէսը:

Այդ օրը, պահ մը, մոռնալով սքեմը, ինք ալ դաշտ կ'իջնէ, գլուխն անցած բաւական մեծ թիւով վեթերաններու ու իբրեւ 73ամեայ կայտառ ու կորովի «երիտասարդ», ընդհանուր տողանցքին մասնակցելու, հետեւելով գայլիկներու եւ սկաուտներու խումբերուն:

Յաջորդ օրը, Կիրակի, պատարագիչն է տեղւոյն Ս. Յակոբ Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցիին, ուր միաժամանակ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, հայ մարմնակրթական շարժման անհետացած վեթերաններու յիշատակին: Իր օրուան քարոզին բնաբանն ալ ի հարկէ պիտի ըլլար միութեան նշանաբանը՝ «Բարձրացիր – բարձրացուր»:

Այս հոգեւոր արարողութեան ալ կը յաջորդէ յիսնամեակի հանդիսութիւնը, հոծ բազմութեան մը մասնակցութեամբ:

Բայց, աւելի հանդիսաւոր տօնակատարութեան մը նախաձեռնարկ պիտի ըլլար ան. վերադարձին Ամերիկայի մէջ, Եղիշէ Քաջունիի հետ խորհրդակցաբար, հաւանաբար այս օրերուն:

Ահա, ամփոփ գիծերու մէջ, այս հիմնադիր վեթերանին գործունէութիւնը Հ. Մ. Ը. Մ.ի ընտանիքէն ներս: Ինք ուրեմն, ըստ Գր. Յակոբեանի տուած ցանկին՝ հիմնադիր երկու վերապրողներէն մին կը ներկայացնէ ու իբր այդպիսին արժանի Հ. Մ. Ը. Մ.ի ընտանիքին երախտագիտութեան:

ԳՐ. ՃՕԼՕԼԵԱՆ

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Ձեմ գղջար ըրած ոչ մէկ խենթութեանս համար, որովհետեւ, ըրածներս՝ ամէնքն ալ իմ սիրած խենթութիւններս էին, ինչ որ — այնքան ալ պզուշ բան չէ:

ԺԱՆ ՕՊՐԷ

ԶԵԿՈՅՑ

Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան վարչական խորհուրդը 1968 տարեշրջանի ընթացքին կատարած է հետեւեալ յատկացումներն ու օժանդակութիւնները ի նպաստ հայկական ձեռնարկներու:

1.— Հայկական վարժարանին, Քէրքիւկ (Իրաք), հանդիսասրահի մը շինութեան եւ կահաւորման համար 28 հազար տոլար:

2.— Նուպարեան Ազգ. վարժարանին, Ալէյ (Լիբանան), նոր դասարաններու կառուցման ի նպաստ 6 հազար տոլար:

3.— Հայ Աւետարանական Կեդր. բարձրագոյն վարժարանին, Պէյրութ, վարժարանի նոր շէնքին մէջ մանկապարտէզի յարկին շինութեան համար 10.000 տոլ.:

4.— Թեհրանի համալսարանին, Թեհրան. Համալսարանին գրադարանը հայագիտական հրատարակութիւններով օժտելու նպատակաւ կատարուած յատկացում հինգ հազար տոլար:

5.— Թրքահայ Ուսուցչաց Միութեան, Իսթանպուլ, բացառիկ կրթաթոշակ յատկացուած Իսթանպուլի հայկական վարժարաններու ուսուցիչներուն՝ որպէսզի կարենան հետեւիլ անհրաժեշտ դասընթացքներուն տիրանալու համար պետութեան կողմէ պահանջուած ուսուցչական վկայականին վեց հազար տոլար:

6.— Հայ Աւետարանական եկեղեցւոյ գիշերօթիկ վարժարանին, Իսթանպուլ, լուացքի մեքենայ մը 2.200 տոլար:

7.— Հայ Երիտասարդաց Ընկերակցութեան, Պէյրութ, Ընկերակցութեան նոր կառուցուելիք կեդրոնին մէջ մարզարանի մը շինութեան ի նպաստ 50.000 տոլար:

8.— Սփիւռքի հայկական երկրորդական վարժարաններուն, յաւելուածական վարկ՝ Սփիւռքի հայկական երկրորդական վարժարաններու բնագիտական եւ տարրաբանական աշխատանոցներու կարիքներուն յատկացուելու համար 10 հազար տոլար:

9.— Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքարանին, Պէյրութ, նորահաստատ «Կարդինալ Աղաճանեան Սանուց Տուն»ի շէնքին կահաւորման տասը հազար տոլար:

10.— Հայկական ծերանոցին, Քոֆինիա, Յունաստան, ի նպաստ ծերանոցի շէնքին ընդարձակման հինգ հազար տոլար:

11.— Հայաստանի գիտական հաստատութիւններուն, գիտական, կրթական եւ մշակութային ձեռնարկներու ի նպաստ 150 հազար տոլար:

12.— Գարակէօզեան գիշերօթիկ ուսումնարանին, Իսթանպուլ, լուացքի մեքենայի լման սարք մը 7950 տոլար:

13.— Հրատարակչական, այս վարկը բացուած է 1966ին կատարուած յատկացումին որպէս յաւելուած՝ կարելի դարձնելու համար իրագործումը հրատարակչական նոր ծրագիրներու 36894,82 տոլար:

14.— Համալսարանական կրթաթոշակներ, նոր վարկ՝ հոգալու համար արժանաւոր համալսարանական հայ ուսանողներու կրթաթոշակները 1969 / 1970 տարեշրջանին՝ 600.000 տոլար:

15.— Սփիւռքի հայկական վարժարաններուն. յաւելուածական նոր յատկացում՝ 1969 / 1970 եւ 1970/1971 ուսումնական տարեշրջաններուն եւս կարելի դարձնելու համար շարունակութիւնը նախորդ տարիներուն իրագործուած ընդհանուր ծրագրին, որուն միջոցաւ Հիմնարկութիւնը կը հոգայ որոշ թիւով չքաւոր աշակերտներու կրթաթոշակները Սփիւռքի հայկական վարժարաններուն մէջ 500 հազար տոլար:

Գումար՝ 1.427.044,82 տոլար:

Ամփոփում՝ Հիմնարկութեան կողմէ ցարդ կատարուած յատկացումներու

Գումար՝ մինչեւ 31 Դեկտեմբեր 1967 կատարուած յատկացումներու 11 միլիոն 462,004 տոլար:

Գումար՝ 1 Յունուար 1968էն մինչեւ 31 Դեկտեմբեր 1968 կատարուած յատկացումներու 1.427.044,82 տոլար:

Ընդհանուր գումար՝ Հիմնարկութեան կողմէ մինչեւ 31 Դեկտեմբեր 1968 կատարուած յատկացումներու՝

12.889.048,82 տոլար:

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Լիզպոն, 31 Դեկտեմբեր 1968

ՆՈՐ ԲԱՌԱՐԱՆ

Լռութիւն.— Անմիտին միտքը եւ իմաստունին ուժը (զօրութիւնը):

×

Լուսանկար.— Վայրկեանի մը յաւիտենականութիւնը:

×

Խիղճ.— Հաւատարիմ շուն՝ որ կը պաշտպանէ իր տէրը:

×

Համբոյր.— Երկրէն երկինք երթուդարձի տոմսակ:

×

Հարսանեկան քող.— Ամուսնական կեանքի առաջին ամպը:

×

Հարստութիւն.— Երազի եւ իրականութեան միջեւ բան մը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (388)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Կան մարդիկ որոնք բարձր ձայնով կը կարդան եւ որոնք այնպէս կ'երեւան թէ իրենց կարդացածը իրապէս կը հաստատեն պատուոյ երդում ընելով: Փլիւթարք խաթունը այս համոզումով կը կարդար ձեռք առած վէպը: Պ. Մապէօֆ ընթերցումը կը լսէր առանց ուշ դնելու. Փլիւթարք խաթուն ընթերցումը շարունակելով հասաւ հետեւեալ տողին: Խօսքը վիշապազօրներու սպայի եւ գեղուհիի մը մասին էր:

«... Գեղուհին դէմքը ծռեց եւ վիշտ ...»

Հոս ընթերցումը ընդմիջեց՝ ակնոցը սրբելու համար:

— Պուտտա եւ Տրակոն (վիշապ), կըրկնեց Պ. Մապէօֆ կէս ձայնով: Այո, իրաւ է, վիշապ մը կար որ իր խոռոչին մէջէն բոցեր կ'արձակէր բերնով եւ երկինքը կ'այրէր: Արդէն բազմաթիւ աստղեր հրդեհուած էին այս հրէշէն, որ վագրի մագիլներ ալ ունէր: Պուտտա անոր խոռոչը գնաց եւ յաջողեցաւ հաւատքի բերել վիշապը: Լաւ գիրք մըն է կարդացած գիրքդ, Փլիւթարք խաթուն: Անկէ աւելի գեղեցիկ աւանդութիւն չկայ:

Եւ պարոն Մապէօֆ հեշտալի մտախոհութեան մը մէջ ինկաւ:

ԳԼՈՒԽ ԶԱ.

ԱՂՔԱՏՈՒԹԻՒՆԸ ԼԱՒ ԴՐԱՑԻ Է ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԵԱՆ

Մարիուս կ'ախորժէր այս պարզամիտ ծերուկէն որ յամրաբար չքաւորութեան ճիրաններուն մատնուիլը կը տեսնէր եւ սակայն կամաց կամաց զարմանալ կը սկսէր՝ առանց տակաւին տրտմելու: Մարիուս Քուրֆէյրաքին կը հանդիպէր, բայց Պ. Մապէօֆը կը փնտռէր: Կը փնտռէր, բայց շատ քիչ, ամիսը առ առաւելն մէկ կամ երկու անգամ:

Մարիուսի զբօսանքն էր ժամերով առանձին ման գալ արտաքին պուլվարներուն վրայ, կամ Շան տը Մարսի եւ Լիւքսէնպուրկի ամէնէն մարդաշատ ծառուղիներուն մէջ: Օրուան կէսը կ'անցընէր պարտիզպանի մը պարտէզը, աղցանի ածուները, աղբանոցին մէջի հաւերը եւ նորիայի (ջրաքաշխական մեքենայ) անիւը դարձնող երիվարին նայելով: Անցորդները զարմանքով կը նայէին Մարիուսին, որոնցմէ ոմանց ալ անոր հագուստը կասկածելի եւ կերպարանքը սոսկալի կը թուէր: Սակայն Մարիուս ոչ այլ ինչ էր, եթէ ոչ աղքատ երիտասարդ մը որ կը մտահոգուէր առանց պատճառի:

Անգամ մը, այսպէս միայնակ պտըտած պահուն գտած էր Կորպոյի խարխուլ տունը, եւ առանձնութենէն ու աժանութենէն հրապուրուելով հոն փոխադրած էր բնակութիւնը: Այս տունին մէջ Պ. Մարիուս կը ճանչցուէր ինք:

Հին զօրապետներէ կամ իր հօր վաղեմի ընկերներէն ոմանք երբ ճանչցան զինքը, հրաւիրեցին որ այցելէ իրենց: Մարիուս մերժած չէր հրաւէրը: Հօրը վրայ խօսելու առիթ մըն էր ասիկա: Հետեւաբար աւեն առեն Փաժոլ կոմսին, Պէլլավէօն զօրապետին, Ֆրիրիոն զօրապետին տունը, ինչպէս նաեւ Էնվալիտ կ'երթար: Այս անձերու տուներուն մէջ երբեմն կը նուագեն, երբեմն ալ կը պարեն: Մարիուս այսպիսի հանդիսաւոր գիշերներուն նոր թիկնոցը կը հագնէր: Բայց եթէ սաստիկ ցուրտ ըլլար, ոչ երեկոյթներու եւ ոչ ալ պարահանդէսներու կ'երթար, վասնզի կառքի վարձքը ի վիճակի չէր վճարելու, մինչ ինք կը փափաքէր հայելիի պէս մաքուր կօշիկներով երթալ:

Երբեմն առանց դառնութեան կ'ըսէր.— Մարդիկ այսպէս են. երբ ակումբի մը սրահը մտնես, հոգ չէ թէ վրադ գլուխդ ցեխոտ է, կը բաւէ որ մուճակներդ մաքուր ըլլան: Մարդիկ լաւ ընդունելութիւն մը ընելու համար քեզմէ կը պահանջեն ոչ անդատանելի բան մը. խի՞ղճդ միթէ, ոչ, այլ՝ կօշիկներդ:

Սրտի կիրքերէն զատ միւս բոլոր կիրքերը մտախոհութեան մէջ կը ցրուին: Մարիուսի քաղաքական տենդերը մտախոհութեան մէջ անհետ եղած էին, անհետում, որուն նպաստած էր 1830ի յեղափոխութիւնը՝ Մարիուսը գոհացնելով եւ հանդարտեցնելով. Մարիուսի զգացումները՝ բացի բարկութենէ մնացած էին միեւնոյնը: Միեւնոյն կարծիքներն ունէր, միայն թէ ատոնք հիմա մեղմուած էին:

Ճիշդն ըսելով, այլեւս մասնաւորապէս կարծիքներ չունէր: Ունեցածը համակրանքներ էին միայն: Ո՞րն էր անոր կուսակցութիւնը.— Մարդկութեան կուսակցութիւնը:

Մարդկութեան մէջ կ'ընտրէր Ֆրանսան. ազգին մէջ՝ ժողովուրդը, ժողովուրդին մէջ ալ՝ կինը: Ամէնէն աւելի կնոջ վրայ կը ծաւալէր իր արդահատանքը:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Յովհ. Վանլեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Աւոէչեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԵՍԹԵՐ ՎԱՆԼԵԱՆԻ
(Ծնեալ Փափազեան)

մահուան քառասունքին առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Տէր եւ Տիկին Մարտիկ Անտոնեան, զաւակը եւ մեծ հայրը Կարապետ Անտոնեան եւ մեծ մայրը Այրի Տիկ. Եղիսաբէթ Առաքելեան, իրենց ընտանեկան բոլոր պարագաներով կը ծանուցանեն, թէ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի «Սէն Ժօզէֆ» մատրան մէջ, իրենց զաւկին, թոռան, զարմիկին (քուզէն) եւ ազգականին, արկածահար ողբացեալ պատանի՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը պատարագէ՝ Լիոնի հոգ. հովիւ Դաւիթ Ծ. Վ. Սահակեան:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգող բարեկամները:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Արմենուհի Պանդիկեան, Տէր եւ Տիկին Վարդան, Դաւիթ Պանդիկեան ընտանիքները, Տիկ. Քարմիլէ, Պետիկ Շալճեան ընտանիքը, Տիկին Իսկուհի, Վարդգէս, Եղուարդ Հիւսեան ընտանիք, Մենիկ, Ժան Համբարձումեան, Վեռա Շմաւոն Փափազեան, Ամալիա Վահէ Լօռէնեան ընտանիքներ եւ պարագաներ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի, Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, ի ներկայութեան Արտաւազդ Եպիսկոպոսին, ողբացեալ

ՅՈՎՀ. ՊԱՆԴԻԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքի առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՆՈՒԷՐ

Սէն Մօրիսէն Բժիշկ Սարգիս Սիմոնեան եւ Տիկինը իրենց մեծ մօր, Տիկին Հանըմիկ Գարակէօզեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկի կը նուիրեն 30 փրանք, Ազքատախնամին եւ երեսուն «Յառաջ»ին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Արնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Ֆիլոր Գարայեանէ 50 փրանք, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Թոքաթլեանէ յիսուն, իրենց զաւկին ամուսնութեան առթիւ, եկեղեցւոյ կեդր. ջեռուցումին համար:

ԱՍՈՒԼԻՍ

Ձրոյց Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդի հետ, Մարսէյլի Ահարոնեան Ակումբը, Հինգշաբթի, Յունուար 23, ժամը 21ին: Ներկայ կ'ըլլայ, ընկ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Երեքշաբթի, 21 Յունուար ժամը 20.45ին
CINEMA LE DAUPHIN
65 bis, Rue Lafayette — Métro : Cadet

կը ցուցադրուին

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ
(Փաստանկար)

Եւ անմահ ՏԻԳՐԱՆ ՉՈՒԽԱՃԵԱՆԻ գլուխ-գործոցը

ԿԱՐԻՆԷ

(Լէպլէպիճի հօր հօր աղա) գունաւոր ֆիլմը, ուր պիտի տեսնէք տաղանդաւոր դերասան Արման Կոթիկեանը իր վերջին դերին մէջ, ինչպէս նաեւ Վարդուհի Վարդերէսեան:

Մուտք 6 փրանք

Տոմսերը կը ծախուին
M. Z Tchakmechian,, 22 rue Richer Paris Restaurant Adjémian, 12 rue Cadet, Paris Alimentation Massis, 21 Rue Saulnier, Paris (9e), Pâtisserie Markarian, 32 rue de Trévie, Paris (9e).

ԵՐԵՒԱՆԻ 2750-ԱՄԵԱԿԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 16 եւ 17, ժամը 20.45, երկու կալա, մասնակցութեամբ հայ արուեստագէտներու:

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 16 եւ 17: մեծ ցուցահանդէս « Երեւանի պատմութեան 2750 տարիները »:

Յունուար 16ին, ժամը 14էն 18 եւ 20էն 23, Յունուար 17ին ժամը 9էն 15 եւ 20էն 23, Maison de la Chimie
28 bis, Rue St-Dominique
Métro : Invalides.

Կալաներու համար տոմսերը ապահովել՝
France-U.R.S.S., 8 Rue de la Vrillière, Paris (1er) — Métro : Palais-Royal
կամ Պ. ՉԱՐԵՀ,
22, Rue Richer, Paris (9e).
Տոմսերու գին՝ 8, 10 եւ 12 փրանք:

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Պ. Լ. ՓՐԱՏԷԼԻ, Լիոնի քաղաքապետ:

Միացեալ կազմակերպութեամբ՝ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան եւ Ֆրանս-Իւրսի եւ մասնակցութեամբ՝ տեղական հայ կազմակերպութեանց:

Տեղի կ'ունենայ հետեւեալ դասաւորումով՝ 19 Յունուար, Կիրակի, ժամը 10ին, Սինեմա Ասթորիայի մէջ, (69 Քուռ Վիթոն), խիստ շահեկան տեղեկութիւններ տրուելէ ետք պիտի ցուցադրուի հայախօս ֆիլմ մը (փաստանկար):

19 Յունուար Կիրակի ժամը ժամը 20.30ին, Լիոնի Սալ Ռամոյի մէջ պիտի կատարուի հանդիսաւոր տօնակատարութիւնը արտակարգ պատրաստութեամբ որուն կը մասնակցին Հայաստանէն ժամանող ծանօթ արուեստագէտներ եւ արուեստագիտուհիներ:

20 Յունուար Երկուշաբթի ժամը 20.30-ին Սալ Ռամոյ մէջ պիտի կրկնուի նոյն յայտագիրը:

Իսկ 19, 20, 21, (Կիրակի, Երկուշաբթի, Երեքշաբթի) օրերը, ժամը 10էն մինչեւ 19 ցուցադրութիւն տեղի պիտի ունենայ:

Մէզոն տը Լիոն (Փլաս Պէլըքուռ), գեղեցիկ սրահներուն մէջ, Թապլօներ, 2750րդ տարուայ վաւերական Թանկարժէք ու այլ զանազան առարկաներ:

ԾԱՆՕԹ.— Կազմակերպիչ յանձնախումբը ի պատիւ Հայաստանի հիւրերուն ճաշասեղան պիտի սարքէ 21 Յունուար Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Ձաչին մասնակցիլ փափաքող հայրենակիցներ կրնան դիմել Ազգ. տուն:

ՄԱՐՍԷՅԼ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ

Պատրաստուեցէք Պոլսահայերու Հայր. Մշակ. Միութեանս սարքած Ս. Ծնընդեան աւանդական չքեղ տօնածառին՝ որ այս տարի տեղի պիտի ունենայ, 19 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր ձեզ ծանօթ Ֆարոյի գեղեցիկ սրահներուն մէջ:
71, Bd. Charles-Livon, Hôtel du Pharo

Աչքի, ականջի, քիմքի վայելքներով առլի՝ այս յիշատակելի տօնածառին, կը խնդրուի այժմէն ապահովել ձեր սեղանները, դիմելով ինչպէս միշտ, ձեզ ծանօթ վարչական անդամներուն եւ կամ կեդրոնատեղին 37պիզ, Թիւպանօ փողոց, Պ. Եավէրի դրասենեակը, հեռ. 20-26-74:

Պարողներուն՝ Օրքէսթրը Ռաֆայէլ Սէռանօ, մանուկներուն զուարթութիւնը ապահովուած:

Հաճելի անակնկալներ եւ գեղարուեստական բաժին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պ. Յակոբ Օհանեան կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Հրաչ Դաւթեան, ծնած Անիի շրջան, Ցիթիանկով գիւղը: Հօրը անունը՝ Յովսէփ, մօրը՝ Լիսա: Լուր չկայ 1943էն ի վեր: Լուր ունեցողներէն դրել Պ. Յ. Օհանեանի,

10, Rue Marollet
92 — Rueil-Malmaison

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅՈՒՇԻ ՕՐ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԱԶԳ. ՀԵՐՈՍ

ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆԻ

Նախաձեռնութեամբ Տրապիզոնի Պոնտոսի Հայր. Միութեան:

Կիրակի, Յունուար 26, ժամը 15.30ին, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահը, (17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ 9):

Կը նախագահէ՝

ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

Կը խօսին՝ ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ եւ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

Մամուլի տակ է եւ մօտ օրէն լոյս կը տեսնէ ՍԵՐՈՎԲԷ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ՝

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆՈՎ ԱՐՏԱՅԱՅՏՈՒՈՂ ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐ ՈՒ

Մօտաւորապէս 400 էջնոց պատկերազարդ հատորը, որ կը պարունակէ 83 լուսանկարներ եւ զանազան ասպարէզներու պատկանող 33 մատենագիրներու, ի միջի այլոց — Ակադեմական Հանրի Թրուայայի, Փրոֆ. Շարլ Տէտէեանի, դերասան Մաքուտեանի, Շարլ Ազնաւուրի, Գառզուի, Լեւոն Թիւթիւնճեանի եւ Գարրիէլ Արութի արտայայտութիւնները:

Հետաքրքրուողները կրնան դիմել՝ Վրթանէս Աստուրեանին
23, Rue Pixérécourt, 75 - Paris (20e)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 26ԻՆ

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ (ՊՈՒԼՎ. ՕՏՏՕ)

Պուլվար Օտտոյի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը Մանուկներու Օրը կը տօնէ այս Կիրակի, Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին փոքրիկներու կողմէ: Երգ եւ արտասանութիւն:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի:

ԴԱՍԱԽՕՍ՝

ԸՆԿ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Նիւթ՝ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ԼՈՒԾՄԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԸ:

Երկուշաբթի (Յունուար 20) Սէն Ժերոմ, ժամը 21ին:

Երեքշաբթի, (Յունուար 21), Սէն Լու:

Չորեքշաբթի (Յունուար 22), Պուլվ. Օտտօ:

Ուրբաթ, (Յունուար 24), Պոմոն:

Դասախօսութիւնները տեղի կ'ունենան եկեղեցւոյ կից սրահները:

1/2 GROS LYON DETAIL

ALIMENTATION
SUPER-BOUCHERIE

BAHADOURIAN

8, Rue Abraham Bloch, Gerland

Դիւրացնելու համար յաճախորդներու փարքինկը

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ ՇՔԵՂ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

244, RUE VENDOME — LYON (3e)

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ
ԵՒ
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ — ՊԵԼԺԻԱ, ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ, ԱՆԳԼԻԱ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

PATISSERIE ORIENTALE

TOUTES LES VARIÉTÉS TOUTES LES SPÉCIALITÉS

NOS SPECIALITES

Արմաւ, « պամիա », « եալանճի տոլմա », յունական « Թուրշի », « պիպէռ », տերեւ, Թահին հելվա, « վանիլ », չոքոլա, «նուազէթ», « լոզում », «սաղըզ », պիստակ, Շիրակ օղի (41-45°), Իզմիրի չամիչ, « սուճուք », առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), համեմներ, մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, « գաշքավալ » պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, « քուսքուս », հարիսա, սումագ, թարամա, լամիս, քատայիֆ, եւայլն եւ մանաւանդ՝ ապուխտ կեսարացի մասնագէտի մը կողմէ պատրաստուած:

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ

Անպայման, ձեր նուէրներուն համար նոյն եւ ընտիր մթերք: Ինչ որ ձեր մտքէն կ'անցնի, կը գտնէք:

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ

ՀԱՐՍՆԻՔԻ, ՆՇԱՆՏՈՒՔԻ, ՀԱՆԴԷՍԻ, ԽՆՋՈՅՔԻ համար յատուկ գիներ եւ դիւրամատչելի պայմաններ:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ ՄՍԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸ որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն:
Tous produits d'Afrique du Nord et d'Orient

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ նաեւ ձեր նուէրներուն համար նոր աւելցուած ճոխ մթերանոցի կալերին որ կը պարունակէ բոլոր խոհանոցի իւթանսիլները, նոր ճաշակաւոր պիպօները, արեւելեան սրճեփ, սուրճի դաւաթ, ափսէներու տեսակներ կարկանդակի համար նաեւ սուրճի ջաղացք, ինչեր ինչեր որ ձեր մտքէն կ'անցնի:

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ « ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ » Է

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ 17 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

VENDREDI 17 JANVIER 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11415

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE — No 11.415

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԵՂԵԿԱԳՐԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Ա.

Եօթը տարիէ ի վեր Թուրքիոյ Հայոց պատրիարքական աթոռին վրայ բազմած է Շնորհք Արք. Գալուստեան։

Պատրիարքը բարի սովորութիւնն ունի ամէն տարի հայկական Ծնունդի տօնին առթիւ Պատրիարքարանին մէջ ընդունե- լու Պոլսոյ «համայնքային» ներկայացու- ցիչները եւ անոնց առջեւ կարդալու վեր- ջացող տարուան ընթացքին իր ունեցած գործունէութեան Տեղեկագիրը։

Մեր նպատակը չէ մանրամասն վեր- լուծման ենթարկել պատրիարքի տարե- կան տեղեկագիրը, զոր Պոլսահայ թեր- թերը հրատարակած են եւ որուն մէջ ար- ծարծուած հարցերը առաւելաբար տեղա- կան հանգամանք կը ներկայացնեն։

Յիշե՛նք միայն գլխաւոր կէտերը, ա- ւելցնելով մեր խորհրդածութիւնները։

Ըստ տեղեկագրին, Պոլսահայերը ունին 35 եկեղեցի եւ միայն 28 քահանայ։ Թր- քահպատակ քահանայացու կը փնտռեն։ Անբաւարար է նաեւ թիւը վեղարաւոր հոգեւորականներու, որոնցմէ մէկը, նոր օծուած եպիսկոպոս մը, անցեալ տարի իր եպերելի ընթացքով խայտառակեց ո՛չ մի- այն ինքզինքը, այլեւ ամբողջ հայ եկեղե- ցականութիւնը, Թուրք մամուլին մէջ կա- տարել տուած անորակելի հրատարակու- թիւններով։

Պատրիարքը Վազգէն Ա.էն եւ Գերա- գոյն Հոգեւոր Խորհուրդէն պաշտօնագիր ստացեր է յառաջիկայ աշնան երթալու Էջմիածին, ուր մեծ հանդէսով պիտի նշուի կաթողիկոսին ծննդեան 60ամեակը, պիտի օրհնուի Ս. Միւռոն եւ պիտի գու- մարուի Եպիսկոպոսական Ժողով, որ պի- տի զբաղի գլխաւորաբար եկեղեցւոյ բա- րեկարգութեան վերաբերեալ հարցերով։

Այս վերջինի մասին «խնամեալ զեկու- ցագիր մը» պատրաստելու պարտականու- թիւնը տրուած է պատրիարքին։ Զեկու- ցագիրը պիտի պարունակէ նաեւ «բարե- կարգութեան յատուկ ու ամբողջական նախագիծ մը», իր եզրակացութիւններով եւ առաջարկութիւններով հանդերձ։

Ամենայն Հայոց հայրապետին հետ տեսակցեր է Վիէննայի նորաշէն եկեղեց- ւոյ օծման առթիւ։ Յարաբերութիւններ ունեցեր է բազմաթիւ օտար հոգեւոր պե- տերու հետ։ Արտասահմանէն կարգ մը հայ հոգեւորականներ այցելած են Թուր- քիա։

Պոլսոյ մէջ նորոգուեր են կարգ մը ե- կեղեցիներ։ Սակայն Ոսկեղջիւրի վրայ կառուցուելիք մեծ կամուրջին շինութեան զոհ պիտի երթան Խասգիւղի չորս կարե- ւոր ազգային հաստատութիւնները,— Ս. Ստեփանոս փառաւոր եկեղեցին, Ներ- սէսեան պատմական դպրոցը, Գալֆայ- եան 100ամեայ Որբանոց - Տունը եւ Ազգ. գերեզմանատունը։

Պոլսոյ ազգային հաստատութեանց շարքին կարեւորներէն է Մխիթարի Դըպ- րեվանքը, Գարեգին պատրիարքի ձեռա- կերտը, որ անցած տարի տօնեց իր հիմ- նարկութեան 15ամեակը։ Շրջանաւարտ- ներէն Ընծայարանի թեկնածուներ չեն ունեցած։ Աշակերտներու ընդհանուր թիւն է 163, որոնցմէ 63ը նոր ընդուն- ուած։ Ունի 25 ուսուցիչ եւ 16 պաշտօն- եայ։

Գալֆայեան գիշերօթիկ կրթական տան մէջ պատսպարուած են 110 աղջնակներ, հինգ կրօնաւոր Քոյրերու հոգածութեան տակ։ «Կարեւոր պահանջք կայ նաեւ կրօ- նաւորուհի ըլլալու կոչում զգացող թեկ- նածուներու»։

Գարակէօզեան Կրթական տունը կը պա- տըսպարէ եւ կը դաստիարակէ 201 ման- չուկներ։

Խասգիւղի Ներսէսեան վարժարանին մէջ կ'ուսանին 125 փոքրիկներ, 108ը՝ գիշերօթիկ։

Կեդրոնական վարժարանը ունի Երկ- րորդական ու Բարձր ուսման բաժիններ, ցերեկեայ։ Կարեւոր նորոգութեան են- թարկուած է անցեալ տարի։

Ս. Փրկիչ Ազգային հիւանդանոցը անց- նող տարուան մէջ ընդունած է 2944 հի- ւանդներ։ Փոլիքլինիքին մէջ դարման- ուած են 15.220 հոգի։ Ունի Ծերանոցի, Ջլախտաբուժարանի, Թոքախտաւորի եւ Հիւանդարանի բաժիններ։ Պաշտօնէու- թեան թիւն է 225, բայց 31 մասնագէտ բժիշկներէ եւ ինը օգնական բժիշկներէ։

Հիւանդանոցի շինութեան սկզբնա- պատճառն էր եղած մտադրութիւնը յա- տուկ պատսպարան մը տեղծելու պա- հանջը։ Այս բաժինը այժմ ծրագրուած է փոխադրել մօտակայ պարտէզին մէջ կա- ռուցուելիք նոր շէնք մը։ Փոլիքլինիքի համար եւս կը մտածեն առանձին շէնք կառուցանել։ Բարերարներ կը փնտռեն։

Անցնող տարուան ընթացքին աւարտած է արձանագրութիւնը պատրիարքարանի տոմարներուն, որոնց թիւը յանգած է 2333ի։ 46 սնտուկներու մէջ պահուած թուղթեր մի առ մի պարպուելով քննուեր եւ դասաւորուեր են։ Համադրուեր են ե- կեղեցիներու եւ Ազգ. հիմնարկութեանց թղթածրարները։ Նոյնպէս դասաւորուեր են հայ մտաւորականներու եւ ազգ. դէմ- քերու վերաբերեալ նամակները։ Գէորգ Բամպուքճեան պատրաստեր է ցանկը 93 հնատիպ գրքերու, 313 սրբազան մատ- եաններու եւ 91 ձեռագիրներու։ Ցուցա- կագրուեր են նաեւ Օրթագիւղի եկեղեց- ւոյ ձեռագիրները։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԾՐԱԳԻՐԸ ԿՐՆԱՅ ՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒԻԼ

ԺԷօն - Աֆրիք չարաթաթերթն է, որ առջի օր հրատարակած է խորհրդային յուշագրին բնագիրը, Միջին Արեւելքի տագնապը կարգադրելու համար։ Այս ծրագիրը, որուն համար ձօնուրն «ժամա- նակ շահելու» միտում ունեցող պատաս- խան մը տուած է, լուսաբանութիւններ ուղելով կարգ մը կէտերու շուրջ, հինգ կէտերէ բաղկացած է։ Իսրայէլ պիտի յայտարարէ թէ տրամադիր է քաշելու իր ուժերը գրաւուած հողերէն, վերջ դնելու համար պատերազմական վիճակին։ Ապա, Իսրայէլ եւ արաբական երկիրները ՄԱԿի կը յանձնեն համապատասխան թղթածը- րարը որ վերջ կը դնէ իրենց պատերազ- մական վիճակին, յետոյ համաձայնու- թիւն կը ստեղծուի կարգ մը կէտերու շուրջ, ինչպէս՝ ապահով եւ ճանչցուած սահմաններ, նաւարկութեան ազատու- թիւն, գաղթականներու հարցի արդար լուծում են.։ Յաջորդող ամիսին, Իսրա- յէլ հետզհետէ կը քաշէ իր ուժերը։ Միւս ամիսն ալ իսրայելեան ուժերը կը քաշուին մինչեւ 1967 Յունիսի գիծերը։ Այս ամ- բողջէն ետք, գործադիր կը դառնան Ա- րաբներու եւ Իսրայէլի այն փաստա- թուղթերը, զորս յանձնած են ՄԱԿի։ Ա- ռաջինը՝ Իրաք արդէն իսկ մերժած է այս ծրագիրը։

× Ռաշիտ Քարամէ կրցաւ ի վերջոյ կազմել դահլիճ մը, 16 հոգիէ բաղկացած, որոնց մէջ են՝ Ճէմայէլ եւ Էտտէ, որ ար- դէն Եաֆիի դահլիճին մէջ էին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նախկին նախարարապե- տը՝ Փոմփիտու Հռոմ հասած է։ Հակա- ռակ անոր որ ճամբորդութիւնը անձնա- կան բնոյթ ունի, հաւանական է որ վե- րադարձին, Փոմփիտու պարզէ կառավա- րութեան իր տեսակցութեանց արդիւնքը։ Պիտի տեսնուի Պապին, Հանրապետու- թեան նախագահին, վարչապետին եւ ար- տաքին նախարարին հետ։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ մեծագոյն օդանաւատար նաւը՝ Էնթըրփրայզ ծանր վնասներ կը- րեց, առջի օր, պայթումի մը հետեւան- քով։ Հրդեհ մը ծագեցաւ եւ առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն 24 մեռեալ, 85 վիրաւոր կայ եւ 17 հոգի ալ անհետա- ցած են։

ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԻ եւ Թանզանիի նախա- գահները Փարիզ հասան, պաշտօնական հիւրերն են Ֆրանսայի քանի մը օր։

ԻՍՐԱՅԷԼԻ մէջ պաշտօնական բացումը կատարուած է Թիւրպոմեքա գործատան, որ մասնաճիւղ մըն է Փիրէնեաններու մեծ հաստատութեան։ Ֆրանսացի ոչ մէկ պաշտօնական անձնաւորութիւն ներկայ եղած է արարողութեան։

ԵՐԵՒԱՆ 2750

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ինչպէս գրած էինք նախապէս, Երեւա- նէն Փարիզ ժամանած է յատուկ պատուի- րակութիւն մը, մասնակցելու համար Ե- րեւանի յոբելենական հանդիսութեանց Փարիզի մէջ։ Յիշենք թէ այս խումբին մաս կը կազմեն Երեւանի Խորհուրդի տե- ղակալ՝ Ա. Արամեան, «Հայրենիքի Ձայ- նի» խմբագիր՝ Կամօ Վարդանեան, Գո- հար Գասպարեան, Յովհ. Բաղալեան, Գէորգ էմին, Սուրէն Քոչարեան, Անա- հիտ Ցիցիկեան, Հրաչուհի Ճինանեան, Վարագդատ Յարութիւնեան, Էլէոնորա Ոսկանեան, Արնօ Բաբաջանեան, Էտ- ուարդ Պալեան, Լուիզ Սամուէլեան։

Չորեքշաբթի առաւօտ, Փարիզի Թաղա- պետական Խորհուրդի նախագահը՝ Ռոշէ, ընդունելութիւն մը տուաւ ի պատիւ Ե- րեւանի հիւրերուն եւ այդ առթիւ, գրա- ւոր ուղերձով մը, յիշեց Ֆրանքեւհայ- կական դարաւոր բարեկամութիւնը եւ իր գոհունակութիւնը յայտնեց որ Երեւանի 2750ամեակը առիթ կ'ընծայէ նման հան- դիպումներու։ Պ. Արամեան, յանուն Երեւանի քաղաքապետութեան հայերէն պատասխանեց, եւ իր խօսքերը, հետզհե- տէ եւ ձախող ֆրանսերէնով մը, կը թարգմանուէին Թաղապետութեան նա- խագահին։ Պ. Արամեան կրկնակի եւ բազմաթիւ շնորհակալութիւններ ալ յայտնեց, որոնց կէսը գոնէ, կարելի էր վերապահել աւելի «խնամիական» հաւա- քոյթներու։ Գուցէ նաեւ աւելի տպաւո- րութիւն կը գործէր այս ամէնը, եթէ Պ.Ա- րամեանի ճառն ալ գրաւոր եղած ըլլար եւ թարգմանութիւնն ալ, նախապէս պատ- րաստուած, ֆրանսերէն գիտցողի մը կող- մէ (անգտանելի բան մը ըլլալու չէ Փա- րիզի մէջ ...)։

Այս բոլորը կ'ըսուին, կը կրկնուին տարիներէ ի վեր, այն միամիտ յոյսով, որ թերեւս, հիւլէական դարուն, կրնայ մեր մէջ ալ բան մը փոխուիլ։

Պ. Արամեան թանկագին ու գեղեցիկ նուէր մը տուաւ Պ. Ռոշէի։

×

Նոյն իրիկունը Իւնէսքոյի շքեղ դահ- լիճը ծայրէ ծայր լեցուած էր (շատեր ալ ոտքի մնացին կամ ներս իսկ չկրցան մտ- նել), 2750ամեակի բացման հանդիսու- թեան առթիւ։

Փրոֆ. Փորթալ, ներկայացնելէ ետք բեմը նստած անձնաւորութիւնները, իր խօսքին մէջ յիշեց Երեւանի փառաւոր եւ ողբերգական պատմութիւնը։ Յատկա- նշական դտաւ որ երեկոյթը կատարուի Իւնէսքոյի դահլիճին մէջ՝ խորհրդանիշ ժողովուրդներու բարեկամութեան եւ պարզեց նաեւ յաջորդ օրերու զանազան ծրագիրները, Երեւանի 2750ամեակին առթիւ, Փարիզէն Մարսէյլ։

Ապա, խօսք առաւ Երեւանի Խորհուրդի տեղակալը Պ. Արամեան։ Անդրադարձաւ Հոկտեմբեր 15ին Երեւանի հանդիսու- թեանց, ուրախութիւն յայտնելով որ ներ- կայս Հայաստանի մայրաքաղաքի յոբել- եանը կը յիշատակուի աշխարհի մեծա- գոյն ու շքեղագոյն մայրաքաղաքներէն մէկուն՝ Փարիզի մէջ։ Պ. Ա. Արամեան անդրադարձաւ Երեւանի պատմութեան, նաեւ հայ ժողովուրդին, յիշելով Ապրիլ- եան Եղեռնը եւ անկէ ետք հրաշքով վե- րապրած Հայութեան աշխատանքը։ Պ. Արամեան տուաւ նաեւ թիւեր, որոնք ցոյց կուտան Հայաստանի բարգաւաճու- մը։ Այս ճառն ալ հետզհետէ կը թարգ- մանուէր ֆրանսերէնի (???)։

Փարիզի խորհրդ. դեսպանը Զորին ակնարկ մը նետելէ ետք Երեւանի 2750- ամեակին, ծանրացաւ գլխաւորաբար ֆը- րանքեւխորհրդային բարեկամութեան վը- րայ եւ վերջերս Փարիզ ստորագրուած նոր համաձայնագրերուն, երկու պետու- թեանց միջեւ։

Վերջին խօսողն էր Փրոֆ. Է. Իւթիւ- ճեան, որ ներկայ եղած ըլլալով Երեւանի հանդիսութեանց հետաքրքրական դը- ուագներ պատմեց անկէ, ապա Ուրար- տուէն մեկնելով, ամփոփ ձեւով ներկա- յացուց հայ ժողովուրդին ու Երեւանի պատմութիւնը։ Պ. Իւթիւճեան յիշեց նաեւ թէ Տրնի Քոչէնի Թոռը, եկած էր այս իրիկուն, Երեւանի Մատենադարանին նուիրելու 16րդ դարու հայկական թան- կագին մագաղաթ մը, զոր Մարկոսեան նուիրած էր աւենին, հայասէր Տրնի Քո- չէնի։

Կարճ դադարէ մը ետք, զունաւոր փաս- տանկար մը փորձեց գաղափար մը տալ մեզի հին եւ նոր Երեւանի մասին։ Այս ֆիլմին հետ, երբեմն երբեմն կիսկատար ֆրանսերէնով մը, բացատրութիւններ կը տրուէին, որոնք յաճախ չէին ալ համա- պատասխաներ ցուցադրուած նկարին։ Այս ֆիլմին մասին, մեր աշխատակիցը՝ Ալէքն Փափազեան կը խօսի առանձին։

Շատ կը լսուի այն յանկերգը թէ ֆը- րանսահայ երիտասարդութեան մէջ հա- յերէն գիտցող չի գտնուիր, Զորեքշաբթի առաւօտէն մինչեւ գիշեր, Հօթէլ տը Վի- լէն մինչեւ Իւնէսքօ, մենք այն համո- զումին եկանք թէ ֆրանսերէն գիտցող ալ չի գտնուիր...

Ա. Մ.

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ

ԵՒ ՈՒՐԻՇ ԱԶԳԱՊԱՏԿԱՆ

ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Ուրեմն, պարզ է որ Վեհափառին յանձնաժողովը աւելորդ պերճանք մըն է՝ եթէ չուզենք ուրիշ որակում տալ անոր :

Հաղորդագրութեան Բ. նպատակը՝ Վեհափառին յանձնաժողովին կողմէն «կատարել ստուգում եւ ցուցակագրումը նոյն գանձատան եւ առհասարակ վանքապատկան բոլոր ձեռագրերի եւ պատմական ու գեղարուեստական արժէք ներկայացնող չարժական իրերի»: Ասիկա, արդարեւ, եւ անկեղծօրէն, սքանչելի նպատակ մըն է՝ զոր եթէ Վեհափառը իրագործէ, մեր մշակոյթի պատմութեան մէջ պիտի արժանանայ փառաւոր յիշատակութեան :

Միայն թէ ... :

« Գանձատան եւ առհասարակ վանքապատկան ձեռագրերը» ի Երուսաղէմ՝ աւելի քան չորս հազար կտոր են, իսկ «պատմական եւ գեղարուեստական արժէք ներկայացնող չարժական իրերը » կրնան հազարներու հասնիլ : Ձեռագիրներու մանրամասն ցուցակը, մինչեւ 1700 թիւ ձեռագիրներու, Սալաւանեանցը պատրաստած է : Ցուցակ մըն ալ Խապայեան Սրբազանէն կայ : Սակայն, ասոնք՝ ամբողջական ու հաւաքական ցուցակներ չեն : Պողարեան Սրբազանի ձեռքհասօրէն պատրաստած խղճամիտ ցուցակը, Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան ծախքով հրատարակուելու վրայ, ցարդ երեք հատոր հրատարակուած է՝ մինչեւ հազար թիւ ձեռագիր : Անշուշտ գոյութիւն ունի բոլոր ձեռագիրներուն եւ արժէքաւոր իրերուն մէկ կարեւոր մասին շատ համառօտ «ձեռքի» ցուցակ, որմէ միայն Լուսարարապետը եւ ձեռագրապետը կրնան բան մը հասկնալ :

Ուրեմն, արժէքաւոր իրերու եւ ձեռագիրներու «կատարեալ ստուգումը եւ ցուցակագրումը» ծանր աշխատանքի եւ երկար ամիսներու գործ է : «Ստուգում» պիտի կատարուի իրեն (եթէ ցուցակ մը կայ) կամ ձեռագրին քննութեամբ, ըմբռնելու համար որ օրինակ իր ցուցակագրութեան ո՞ր թուահամարին նկարագրութեան կը համապատասխանէ, վրայէն պակսեցուած բան մը կա՞յ, ճի՞շդ է ցուցակագրութիւնը, գեղարուեստական եւ կամ պատմական արժէք ունի՞, ի՞նչպէս պէտք է դասաւորել, ի՞նչպէս պէտք է գնահատել: Ձեռագիրներու հարցը շատ աւելի խրթին է ստուգել, մանաւանդ երբ ցուցակը «գոհացուցիչ» մանրամասնութիւն չունի : Քննիչները «ստուգումի» համար անհրաժեշտ է որ յիշատակարաններ կարդան, ձեռագրին պարունակութիւնը հասկնան (որպէսզի Մաշտոցը... Աւետարանի տեղ չդնեն...), մանրանկարչութենէ հասկնան (Թորոս Ռոսլինը ... Մեսրոպ Խիզանցիի մանրանկարի հետ չշփոթելու համար) : Համբերատար, դանդաղ եւ նոյն ատեն բանգէտ մարդու գործ է կատարուելիքը, եթէ լրջօրէն ցանկութիւն կայ ներկայանալի (եթէ ոչ կատարեալ) «ստուգում եւ ցուցակագրութիւն» ընելու համար :

Վեհափառը «յանձնաժողովի» անդամ ընտրած է երկու եկեղեցականներ եւ հինգ աշխարհականներ, ընդամէնը եօթը հոգի՝ ստուգում եւ ցուցակագրում կատարելու համար: Երեւակայեցէք որ եօթը հոգի (առանց հաշուելու պատրիարքին ներկայացուցիչները) խաչ մը պիտի քննեն, յիշատակարան մը պիտի ստուգեն, ձեռագիր մը պիտի քննեն, եւ եթէ ասոնք պատուաւոր մարդիկ են (որուն մասին դոյզն իսկ տարակոյս չունինք) պէտք է գոհանան բաւարար ստուգումով գոնէ, եթէ ոչ կատարեալ: Կրնանք ապահով ըլլալ, որ յանձնաժողովին եօթը անդամները վանքին մէջ խոր ծերութեան պիտի հասնին ...

Եօ՛թը հոգի... «ստուգման» ղրկե՞լ...:

Սակայն, ինչ որ ցաւալի է, այս եօթը պատուական եկեղեցականներուն եւ մեծահարուստներուն մէջ մէկ հոգի իսկ չըկայ, որ մագաղաթը թուղթէն կարենայ զատել: Այս եօթնին ալ համբաւաւոր ըլլալուն վրայ որեւէ տարակոյս չունինք : Հինգ աշխարհականներուն չորսը՝ մեծահարուստ, կարող գործի մարդիկ են, որոնց ծանօթութիւնը Կուտինահայ Ցախճապակիի մը կամ Թորոս Տարօնեցիի հետ, պարզապէս դիպուածական է:

Ամէն պարագայի տակ, այս եօթնին եզրակացութեան վստահիլ՝ ձեռագրի մը, յախճապակիի մը, դիպակի մը, գորգի մը, խաչի մը, ճաճանչի մը, սկիհի մը, «պատմական ու գեղարուեստական արժէքի» «ՍՏՈՒԳՈՒՄԸ ԵՒ ՑՈՒՑԱԿԱԳՐՈՒՄԸ», զուարճալի կրնայ ըլլալ՝ բայց երբեք լուրջ եւ վստահելի :

Ինծի համար բոլորովին, ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ անմեկնելի է՝ թէ ինչու այս պատուական եօթը անձերը ընտրուած են յանձնաժողովին համար, որմէ այսպէս կը խլուի ամէն լուրջ ակնկալութիւն, եւ սրտցաւ, իրապէս հետաքրքրուող Սփիւռքի Հայութիւնը կը մատնուի յուսախաբութեան, գործը նոյնիսկ չսկսած ...

Որքա՜ն մեծ կ՚ըլլար մեր յոյսը, եթէ Վեհափառը եօթը պատուական մարդոց տեղ ընտրէր երեք բանիմաց, գործէն հասկցող եւ ամէն կերպով անհունս աւելի վստահելի անձեր, ինչպէս Օր. Սիրարփի Տէր-Ներսէսեանը, Պ. Ա. Մխիթարեանը (Պելժիա), Գարեգին Սրբ. Սարգիսեանը (Անթիլիաս) : Ո՞վ կրնայ տարակուսիլ այս երեքի պատուաւորութեան, ձեռնհասութեան, գիտական կարողութեան վրայ :Երեք հոգի կը բաւէ, այդ դժուար գործին համար. եօթը հոգինոց բանակ մը ղրկելու հարկ չկայ : Ասոնք, մանաւանդ նման գործի համար, թէ կարողութիւն, թէ սէր եւ թէ ժամանակ ունին :

Սակայն, ինչ որ կ՚ուզեմ շեշտել՝ սա է որ Երուսաղէմի «ստուգումը եւ ցուցակագրումը» ԵՐԲԵՔ չի բաւեր: ՍՏՈՒԳՈՒՄ ԵՒ ՑՈՒՑԱԿԱԳՐՈՒՄ պէտք է կատարել Սփիւռքի մեր բոլոր ազգապատկան հաստատութեանց մէջ: Գործը պէտք է համազգային ըլլայ, լաւ ծրագրուած: Վերջապէս ի՞նչ է վիճակը, նոյն իսկ քանի՞ հատ են Կ. Պոլսոյ Պատրիարքարանի, Ղալաթիոյ Ս. Լուսաւորչի, Պալաթի, Սկիւտարի Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մնացած ձեռագիրները, Հալէպի Քառասնից Մանկանց եկեղեցւոյ 150ի մօտ ձեռագիրները: Նոր Ջուղայի, Թաւրիզի, Թեհրանի (Առաջնորդարանի եւ եկեղեցւոյ) ձեռագիրները: Պէտք է վաւերական կերպով ստուգել, հաստատել եւ հարկ եղած պարագային պատշաճ տնօրինութիւն ընել, որպէսզի այլեւս չգողցուին կամ տգիտութեան պատճառաւ «մոխիրի» չվերածուին, ինչպէս որ տեսայ Աղեքսանդրիոյ առաջնորդարանի երկու մանրանկարեալ արժէքաւոր ձեռագիրներուն առթիւ :

Երուսաղէմի 23 ձեռագիրներու խնդրոյն ժամավաճառութեամբ զբաղելու տեղ՝ այլեւս ատենն է, որ վանքը օժտուի ամրակառոյց, արդիական, ամէն ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՄԲ օժտեալ ձեռագրատունով մը: Պարապ տեղը ինչո՞ւ Վեհափառը սիրտ կը մաշեցնէ 23 ձեռագրի համար, երբ անդին չորս հազար ձեռագիր կայ վանքին մէջ, որ ԿԸ ԿԱՐՕՏԻՆ նորակառոյց եւ ամենաապահով ձեռագրատան մը: Իր յանձնաժողովին չորս մեծահարուստները կը բաւեն, իրենց միջոցներով այդ շէնքը կառուցանելու, այդպէսով՝ գործ մը կատարած կ՚ըլլան, որուն համար բոլորս ալ սրտանց երախտապարտ կ՚ըլլանք, եւ իրենց անունը կը փառաւորուի՝ որքան ատեն Հայ մշակոյթը կը տեւէ աշխարհի վրայ :

Երեւանի մէջ, երբ դեռ հանգիստ պահելու տեղի կարօտ կայ, սքանչելի ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ կանգնեցին՝ մեր ձեռագրական հարստութեան համար : Այսօր, Ս. Ղազար (Վենետիկ) ցնծութեան մէջ է, իր սքանչելի նորակառոյց ձեռագրատան համար, երբ վանքը դեռ այնքան առօրեայ կարիքներ ունի :

Ինչո՞ւ Սփիւռքը Երուսաղէմի վանքին մէջ ամենակատարեալ ձեռագրատուն մը չշինէ : Ամօթ չէ՞, որ արար աշխարհ գիտնայ որ մեր վանքէն Թորոս Ռոսլիններ կրնան «անյայտանալ», որովհետեւ նախապատմական նկուղներու, եւ դարաւոր, հնամենի ու անյարմար մառաններու մէջ կը պահենք մեր ձեռագրական գանձերը, ուր երբեք ապահով չեն պահուած եւ չեն ալ կրնար պահուիլ :

Յ. ՔԻՒՐՏԵԱՆ

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆ ԵՒ ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷ

Հայ իրապաշտ թատրոնի հիմնադիր մեծանուն Գաբրիէլ Սունդուկեանի ժողովրդական խոնարհ խաւերուն հետ ունեցած փոխադարձ սիրոյ եւ յարգանքի ցայտուն մէկ ապացոյցն է հետեւեալ դէպքը, որ պատահած է 1911 թուականին :

Այդ թուականին, երբ Գաբրիէլ Սունդուկեան սկսած էր գրելու իր վերջին թատերութիւնը՝ «Կտակ»ը, Թիֆլիզի հայ հասարակութիւնը կ՚որոշէ տօնել հայ թատերական գրականութեան միւս մեծ ներկայացուցչին՝ Շիրվանզադէի յոբելեանը :

– Յոբելեանին մասնակցելու կը հրաւիրուին մեծանուն գրողներ Ղազարոս Աղայեանը, Յովհ. Թումանեանը, Լէօն, Աւետիք Իսահակեանը եւ ուրիշներ :

Կ՚որոշուի նաեւ յոբելեանը կատարել Թիֆլիզի Հաւլաբար թաղին մէջ, ուր կ՚ապրէր քաղաքին չքաւոր եւ աշխատաւոր դասակարգը :

Կազմակերպիչ յանձնախումբը այս յոբելեանին մասնակցելու համար դիմում կը կատարէ նաեւ Գաբրիէլ Սունդուկեանին :

Այդ շրջանին Գաբրիէլ Սունդուկեան կը գտնուէր առողջական ոչ-նախանձելի դրութեան մը մէջ: Բժիշկները յանձնարարած էին ծերունիին զգոյշ ըլլալ, գիշերները տունէն դուրս չելլել եւ անցընել հանգիստ կեանք մը :

Երբ յոբելեանի յանձնախումբէն պատգամաւորութիւն մը կը ներկայանայ Գաբրիէլ Սունդուկեանին եւ կը խնդրէ իր մասնակցութիւնը, մեծափառ ծերունին կը պատասխանէ .

— Շատ լաւ մտածեր էք, շատ ուրախ եմ եւ մեծապէս շնորհակալ, որ ինծ ու իմ գրչի ընկեր Շիրվանզադէին պատիւ կ՚ընէ աշխատաւոր ժողովուրդը, բայց կը տեսնէք թէ որքան տկար եմ եւ կը վախնամ որ պիտի չկրնամ ձեր խնդրանքին ընդառաջ երթալ ...

Ու դառնալով իր կնոջ, որ պահապան հրեշտակի մը նման, տիւ եւ գիշեր կը հսկէր իր ամուսնոյն վրայ, Սունդուկեան կը հարցնէ .

— Հը՞... Սօֆի, դուն ի՞նչ կ՚ըսես :

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Բայց, փաշա էֆէնտի, այդպիսի խոստում մը ի՞նչպէս կրնամ տալ, կմկըմաց խեղճ պաշտօնեան շուարած կերպարանքով :

— Ուրեմն ես ալ չեմ կրնար ձեզ պատիժէն ազատել :

Հիւսնի պէյ այնպիսի դժնդակ կացութեան մը մատնուած էր որ ստիպուեցաւ տեղի տալ, գոնէ մէկ քանի օր շահելու համար: Ո՛վ գիտէ, գուցէ բախտը իրեն կ՚օգնէ օրուան միջոցին :

— Շատ լաւ, կը խոստանամ Ֆաթման գտնել եւ ձեզի յանձնել որոշեալ պայմանաժամին մէջ, պատասխանեց վճռաբար, բայց կը խնդրեմ որ դուք ալ հրաման ընէք որպէսզի հարկ եղած օժանդակութիւնները տրուին ինծի :

— Այդ մասին անհոգ եղիր, հիմա պէտք եղած հրահանգները կուտամ :

Փաշային բարկութիւնը իջած էր այլեւս : Ինք գիտէր որ Հիւսնի պէյ իր գործին մէջ շատ ճարպիկ ու խելացի էր եւ կրնար յաջողիլ եթէ կամք ընէր եւ այժմ վստահ էր որ իր ստորադասեալը անկարելին պիտի փորձէր, յաջողելու համար :

— Եթէ կարենաս Ֆաթման ձերբակալել, ոչ միայն պատիժէ պիտի ազատիս, աւելցուց նախարարը, այլ նաեւ բացառիկ վարձատրութիւններու ալ արժանի պիտի ըլլաս :

Հիւսնի պէյ իր երախտագիտութիւնը յայտնելով մեկնեցաւ փաշային քովէն, փիլիսոփայաբար մտածելով ինքնիրեն.

— Մինչեւ երեք օր Աստուած ողորմած է :

ԳԼՈՒԽ Ե.

ՀԻՆ ԾԱՆՕԹ ՄԸ

Այն առաւօտ, երբ մեր պատմած դէպքերը տեղի կ՚ունենային, Էտիրնէի կառախումբով Սիրքէճիի կայարանը կը հասնէր ուղեւոր մը, որուն ամբողջ գոյքն էր դիւրատար պայուսակ մը զոր ձեռքը բռնած՝ իջաւ քարափին վրայ, վայրաշարժը կանգ առնելուն պէս :

Այս ուղեւորը, հազիւ քսանեւութ-երեսուն տարեկան, միջահասակ, նուրբ ու վայելչակազմ երիտասարդ մըն էր, ածխուած պեխերով, աղուոր արտայայտիչ աչքերով, որոնց զուարթ ու կորովի ակնարկը համակրանք ու վստահութիւն կը ներշնչէր: Գլուխը ուղեւորի ֆէսի մը դրած էր եւ մինչեւ ոտքերը հասնող բաց գոյն վերարկու մը կը կրէր :

Կայարանին քարափին վրայ, բացի լրտեսներէ, ոստիկաններէ, բեռնակիրներէ ու մէկ քանի պանդոկներու գործակալներէ, ուրիշ մարդ չկար: Ուղեւորներն ալ շատ ցանցառ էին, որովհետեւ այդ թուականներուն տեղափոխութիւնները այնքան դժուարութիւններու են-թարկուած էին որ ոչ ոք կ՚ուզէր տեղէն շարժիլ :

Երիտասարդը հազիւ ոտքը քարափին վրայ դրած, ոստիկաններէ ու լրտեսներէ շրջապատուեցաւ :

— Ո՞ւրկէ կուգաս, միւսիւ, հարցուց ոստիկաններէն մին որ պետ մը ըլլալ կը թուէր :

— Սելանիկէն, պատասխանեց երիտասարդը :

Սելանի՛կ... այդ բառն արդէն սկսած էր սոսկում ազդել Պոլսոյ ոստիկանական ու լրտեսական շրջանակներու մէջ :

— Ո՞ւր է ինքնութեան թուղթդ, ըսաւ ոստիկանը խոժոռ ու միանգամայն կասկածոտ կերպարանք մը առնելով :

— Ինքնութեան թուղթ չունիմ, այլ անցագիր, ես օտարական եմ, գերմանացի, պատասխանեց ուղեւորը :

Ոստիկանը նկատեց որ իրաւցնէ երիտասարդը օտար հնչումով մը կը խօսէր թուրքերէնը: Այդ միջոցին ուղեւորը իր անցագիրը հանած էր գրպանէն ու զայն կ՚երկարէր իր խօսակցին :

— Զէ, պատասխանեց ոստիկանը, եկուր միասին մինչեւ ոստիկանատուն եւ հոն քոմիսէր պէյը քննէ պիտի, անցագիրդ :

— Շատ աղէկ, պատասխանեց օտարականը համակերպութեամբ :

— Զարմանալի բան, ըսաւ լրտեսներէն մէկը իր ընկերոջ, ընդհանրապէս օտարականները այդքան խօսք մտիկ ընող չեն ըլլար :

Քոմիսէրին քով, ուղեւորը ցոյց տուաւ իր անցագիրը :

— Թրքերէն բաւական լաւ կը խօսիք, դիտել տուաւ քոմիսէրը

— Բնական է, քանի որ հինգ տարիէ ի վեր Թուրքիոյ մէջ կը ճամբորդեմ, պատասխանեց Գերմանացին թեթեւ մը ժպտելով :

— Ո՞ր պանդոկը պիտի իջնէք, պէտք է որ նախապէս իմաց տաք մեզի :

— Դեռ չեմ որոշած :

— Ուրեմն ձեր որոշումը տուէք:

Մարդը քիչ մը մտածեց եւ ըսաւ.

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(32 – Շար.)

Եւ երբ Տիկին Սունդուկեան հրաւիրողներուն կը բացատրէ թէ ամուսինը շաբաթներէ ի վեր հիւանդ պառկած ըլլալով, այդ օրն է միայն որ կարողացած էր անկողինէն ելլել, վտանգաւոր պիտի ըլլար որ գիշերը դուրս ելլէր, տրուած ըլլալով որ փոքրիկ պաղառութիւն մը կրնար զինքը վերստին անկողնին գամել:

Կնոջ այս պատճառաբանութիւնները բոլորովին հակառակ ազդեցութիւն մը կը գործեն ամուսնոյն վրայ, վասնզի Գաբրիէլ Սունդուկեան կը պատասխանէ.

— Է՜հ, Սօֆի, այդքան ալ չատ մի մտահոգուիր իմ առողջութեանս մասին: Ըսէ ինծի, գիտե՞ս թէ ի՞նչ է Հալաբարը, կը ճանչնա՞ս հոն ապրող ժողովուրդը, գիտե՞ս թէ ի՞նչ ցաւեր ու ինչ խոցեր ունին անոնք, գիտե՞ս թէ քանի քանի տանջուած ու այրուած Պէպօներ ու Կէկէլներ կան այնտեղ: Չէ՛, Սօֆի՛, ժողովուրդն է գիս կանչողը եւ ես իրաւունք չունիմ, չեմ կրնար անոնց խնդրանքը մերժել: Միայն թէ — կ'աւելցնէ ան խօսքը ուղղելով հրաւիրողներուն — մէկ խնդրանք ունիմ ձեզմէ, այն է՝ որ գիս կէս ժամէն աւելի չպահէք, քիչ մը ուշ կուգամ, այսպէս՝ ժամը 9·30ին եւ 10ին կը վերադառնամ:

Սակայն, հակառակ զգուշութեան այս որոշումներուն, Սունդուկեան Ծիրվանզադէի յոբելեանին կ'երթայ ոչ թէ կէս ժամ ուշ, այլ ընդհակառակն՝ կէս ժամ առաջ.

— Չեմ սիրեր անկազաթ բանը, կ'ըսէ պատկառելի ծերունին, ըսի որ ներկայ պիտի ըլլամ, պէտք է որ իր ժամանակին երթամ որպէսզի ժողովուրդին գէշ օրինակ չդառնանք ...

Եւ հակառակ իր դրած պայմանին, փոխանակ կէս ժամէն վերադառնալու տուն, Սունդուկեան կը մնայ ամբողջ հանդիսութեան ընթացքին:

Եւ այդ իրիկուն, Ծիրվանզադէի յոբելեանը կը դառնայ փառատօն մը, ի պատիւ Սունդուկեանին: Լեւոն Հախվերդեան Սունդուկեանի կեանքին ու գործին նուիրուած իր ընդարձակ հատորին մէջ հետեւեալ կերպով կը նկարագրէ դէպքը.

«Հանդէսը վերջացաւ գիշերուայ ժամը մէկին եւ մեր պատուելի ծերունին պատրաստուեցաւ տուն վերադառնալու: Թատրոնի առաջ խռնուած բազմութիւնը նրան էր սպասում: Հէնց որ դուրս եկաւ, չորս կողմից սկսեցին կեցցէներ կանչել ու ապա շրջապատելով՝ բարձրացրին ձեռքերի վրայ ու ծտի պէս թռցրին մինչեւ Հալաբարի հրապարակը: Կեցցէների ու ծափահարութիւնների տակ հազիւ էին լսւում ծերունու խօսքերը. — «Հերիք է, հերիք է, չատ շնորհակալ եմ, ներքեւ դրէք, կողքերս կու ջարդէք ...»:

Տուն վերադարձին, երբ Տիկին Սօֆին, որ մտահոգուած կը սպասէր իր ամուսնոյն, կը հարցնէ անոր թէ ինչպէս անցուց իր գիշերը, Գաբրիէլ Սունդուկեան, գրեթէ առողջացած ու երիտասարդական կորովով մը, կը պատասխանէ.

— Շատ հանդէսներ եմ տեսել, շատ մարդկանց մէջ եմ եղել, բայց էսպիսի բաւականութիւն երբեք չեմ ստացել: Ճիշդ է, շատ վեր-վեր թռցրին ինձ, կողերս ջարդեցին, բայց էդ բոլորը էնքան քաղցր էին ու էնքան դուր եկան, որ մինչեւ մահ չեմ մոռանայ: Այ թէ ինչ է ժողովուրդը եւ ում մէջ եւ ում համար պիտի ապրենք մենք ... : Ժողովուրդի համար, ժողովուրդի մէջ ...:

Եւ իսկապէս ալ, Գաբրիէլ Սունդուկեան, մինչեւ իր վերջին շունչը ապրեցաւ ու գործեց՝ ժողովուրդին համար, ու ժողովուրդին մէջ:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Մանուկներու Օրը.—

Յունուար 5ին, Կիրակի կէսօրէ ետքը տեղւոյս քաղաքապետարանի սրահին մէջ տօնուեցաւ Մանուկներու Օրը, նախաձեռնութեամբ Ց. Կ. Խաչի տեղւոյս մասնաճիւղին, մասնակցութեամբ իր դպրոցի աշակերտութեան:

Տարուան առաջին ձեռնարկն է որ յատկացուած է մանուկներուն: Մեր տարաբախտ մանուկներուն, որոնք հասակ կը նետեն օտար երկնակամարներու տակ, զուրկ ազգային ոգիէ:

Ժամը 3ին ուսուցչուհի Տիկին Մառի Կարապետեան խտացեալ տեղեկագրով մը կը պարզէ դպրոցին վիճակը: Ց. Կ. Խաչի մասնաճիւղը կանգ չառնելով որեւէ խոչընդոտի առջեւ իր կարելին կը փորձէ կանգուն պահելու համար դպրոցը՝ միակ պատուարը ուծացման ահռելի վտանգին առջեւ:

Խօսուն է արդէն պատկերը: Ահա բեմին վրայ են աշակերտները: 25ի շուրջ երախաներ, որոնք կարծէք պլպլացող ջահեր են մթամած ներկային վրայ ազօտ շողեր արձակող:

Ուրախ են երախաները: Անգիտակից մեր մտահոգութեանց ու իրենց տարտամ վիճակին:

Աւանդական եղեւինը եւս իր անկիւնէն ծիածանային բոյեր կ'արձակէ:

Ահա խմբերգներու շարքը որ ոգեւորութիւն կը ստեղծէ: Եթէ ներդաշնակութիւնը պարբերաբար խոյս կուտայ, յատկանիշը կը դառնայ փոքրերուն:

Յայտագրի ամէնէն կենդանի ու զգայուն մասը արտասանութիւններու բաժինն է, ուր կը յայտնուին իւրաքանչիւր աշակերտի ընդունակութիւնն ու բնածին յատկութիւնները՝ անշուշտ համաձայն տարիքի: Անուրանալի է երգին ու արտասանութեան դերը երախաներու նկարագրի կերտման ու ազնուացման առընչութեամբ:

Միջնադարին բեմ հրաւիրուեցաւ տեղւոյս կրօնական ընկերակցութեան քարտուղար Պ. Մեսրոպ Պայլնտըրեան որ իր ամփոփ բանախօսութեամբ շեշտեց դպրոցին դերը իբրեւ էական ազդակ ու սպեղանի ձուլման պալարին դէմ, ու անհրաժեշտ նկատեց համախմբումը բոլորին ճիգերուն դպրոցին գոյատեւումը ապահովելու համար:

Ափսէ մը թերթանուշ, նուիրուած Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Պօղոսեանի կողմէ, աճուրդի դրուելով գոյացաւ կոկիկ գումար մը: Շահողն էր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի խումբը, որ յիսուն ֆրանք նուիրեց դպրոցին: Տէսինի կրօնական ընկերակցութիւնը եւս, ինչպէս նախորդ տարիները հարիւր ֆրանք նուիրեց դպրոցին:

Յայտագրի երկրորդ մասը սկսաւ զուարթ տրամախօսութեամբ մը որ գնահատուեցաւ: Յետոյ դարձեալ արտասանութիւններ ու մեներգներ մեծերու կողմէ: Նաեւ գեղջուկ պարեր հայկական տարազներով՝ որոնք ջերմօրէն ծափահարուեցան: Վերջապէս, Կաղանդ Պապն իր կարմիր պատմուճանով եկաւ նոր տարուան իր մաղթանքները տալու եւ նուէրներ բաժնելու երախաներուն անոնցմէ ստանալով բարի վարուց հաւաստիքներ:

Հանդէսը վերջացաւ ընդհանուր գոհունակութեամբ:

Գ. Պ.

×

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ. — Յունուար 5, Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը չորսին, «Մէն Լուի» սրահին մէջ, կոկիկ հասարակութեան մը ներկայութեան տեղի ունեցաւ «Մանուկներու Օրը», որ այլեւս աւանդական դարձած է Կրընոպլի մէջ:

Աւելի քան հաճելի էր ունկնդրել անմեղ ձայներով հայ մանուկներուն երգերը, արտասանութիւնները՝ իրենց պարզութեանը մէջ անոյշ ու գեղեցիկ:

Այս տարուան հանդէսը աւելի յատկանշական էր հայկական իր նորոյթ պարերով, հայկական արդի երգերով: Կարելի չէր չուրախանալ ի տես այդ մանուկներուն, որոնց բերնին մէջ անոյշ կը հնչէր հայերէն լեզուն:

Կը շնորհաւորենք Կապոյտ Խաչի տիկինները եւ զիրենք շրջապատող երիտասարդուհիները՝ իրենց տարած աշխատանքին համար: Կը շնորհաւորենք մանաւանդ Կրընոպլի հայ գաղութը, որ իր լիարուն օժանդակութեամբ պահած է ու կը շարունակէ պահել Կապոյտ Խաչի հայկական դպրոցը:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Գիտնական Յովսէփ Օրբելին հեղինակ է բանասիրական, վիմագրագիտական, պատմագիտական, հնագիտական, ազգագրական եւ այլ բնոյթի աշխատութիւններու: Սակայն անուանի գիտնականին բոլոր գործերը չեն հրատարակուած դժբախտաբար: Անտիպ կը մնան անոր քանի մը կոթողային աշխատութիւնները, գիտական զեկուցումներու բազմաթիւ սղագրութիւնները:

Յ. Օրբելիի գիտական վաստակի գնահատութեան արտայայտութիւններէն է անոր ընտիր երկերու երկհատորեակին հրատարակութիւնը Մոսկուայի «Նաուկա» հրատարակչութեան կողմէ: Արդէն հրատարակուած է առաջին գիրքը, որ «Ժ. – ԺԳ. դարերու Հայաստանի մշակոյթի եւ արուեստի պատմութենէն» խորագիրը կը կրէ:

Հատորը բաղկացած է երկու մասէ: Առաջին բաժնին մէջ տեղ գտած է Աղթամարի ճարտարապետական երկու յուշարձաններուն նուիրուած անտիպ ուսումնասիրութիւնը: Յուշարձաններէն առաջինը Ժ. դարուն Գագիկ Արծրունիի կողմէ կառուցուած պալատն է, որ փլած է: Սակայն Օրբէլի հիմնուելով ժամանակակիցներու նկարագրութիւններուն վրայ, ինչպէս նաեւ նկատի առնելով ժամանակի հայ ճարտարապետութեան զարգացման մակարդակը՝ համոզիչ կերպով վերստեղծած է պալատին ճարտարապետական կերպարանքը:

Ուսումնասիրուած երկրորդ յուշարձանը Ժ. դարուն կառուցուած նշանաւոր Սուրբ Խաչ տաճարն է՝ իր հիասքանչ քանդակներով:

Հատորին երկրորդ բաժինը կը կազմէ հայ միջնադարեան առակներուն նուիրուած հմտալից ուսումնասիրութիւնը:

Երկհատորեակին յաջորդ գիրքը պիտի պարունակէ հեղինակին ընդարձակ ուսումնասիրութիւնը՝ նուիրուած Մոկսի Հայերու եւ Քիւրտերու բարբառներուն, բանահիւսութեան, ազգագրութեան: Այդ հետազօտութիւնը արդիւնք է Օրբէլիի 1911 – 12 թուականներուն կատարած գիտական ուղեւորութեան:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (389)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Հիմա տեսիլ մը իրողութենէ մը, բանահիւս մը դիւցազնէ մը վեր կը դասէր, եւ աւելի կը սքանչանար Յոբի նման գիրքի մը քան թէ Մարէնկոյի նման դէպքի մը վրայ: Մանաւանդ որ ամբողջ օրը մտախոհելէ ետք՝ իրիկունները երբ պողոտաներէն ետ կը դառնար, երբ ծառերու ոստերուն մէջէն անյատակ անջրպետը, անանուն նշոյլները, վիհը, մթութիւնը կը նշմարէր, շատ պզտիկ կ'երեւար անոր ինչ որ լոկ մարդկային էր:

Կեանքի եւ մարդկային փիլիսոփայութեան ճշմարիտ կողմը այլեւս հասկցած ըլլալ կը կարծէր եւ թերեւս իրապէս հասկցած էր, եւ ալ գրեթէ միմիայն դէպի երկինք կը նայէր, երկինք որու միայն կրնայ նայիլ ճշմարտութիւնը իր անդունդին յատակէն:

Բայց եւ այնպէս Մարիուս ապագային մասին շատ ծրագիրներ, կարգադրութիւններ, նպատակներ կը պատրաստէր մտքին մէջ:

Այս մտախոհ վիճակին մէջ, եթէ աչք մը Մարիուսի ներաշխարհը դիտելու ըլլար, պիտի շլանար անոր սրտի մաքրութենէն:

Իրապէս, եթէ մարմնեղէն աչքերով կարելի ըլլար տեսնել ուրիշի խիղճը, շատ աւելի որոշապէս պիտի կրնայինք դատել մարդը՝ մեր դիտողութեան հիմ բռնելով ինչ որ կը մտածէ ան: Մտածումը կամք ունի, բայց մտախոհութիւնը զուրկ է անկէ:

Մտախոհութիւնը, որ ինքնակամ է բոլորովին, երեւակայութեան եւ տեսլականին մէջ կ'առնէ եւ կը պահէ մեր մտքին պատկերը: Ոչինչ կրնայ այնքան ճշգրտօրէն եւ այնքան անկեղծօրէն ելլել մեր հոգիին խորերէն, որքան կ'ելլեն եւ դէպի ճակատագրին շքեղութիւնները կը սաւառնին մեր անխորհուրդ եւ տարապայման փափաքները:

Ուրեմն մարդու ճշմարիտ բնաւորութիւնը կրնանք գտնել այս վերամբարձ փափաքներու մէջ, քան թէ բաղադրուած, տրամախոհութեան մաղէն անցած եւ համակարգ տեսիլներու մէջ:

Մեր ցնորքները, ամէն բանէ աւելի կը նմանին մեզ: Իւրաքանչիւր անհատ իր բնութեան համապատասխան, անծանօթին եւ անհնարինին մասին կը մտածէ:

1831ի առենները, Մարիուսին սպասարկող պառաւը ըսաւ անոր թէ պիտի արտաքսէր իր դրացիները, այսինքն Ժօնտրէթի թշուառ ընտանիքը: Մարիուս, որ իր բոլոր օրերը դուրսը կ'անցընէր, հազիւ թէ գիտէր իր դրացի ունենալը:

— Ինչո՞ւ պիտի արտաքսուին, հարցուց Մարիուս:

— Որովհետեւ իրենց սենեակին վարձքը չեն վճարեր. վեց ամսուան վարձք պարտք ունին արդէն:

— Ո՞րքան է այդ պարտքը:

Մարիուս գզրոցին մէջ պահեստի երեսուն ֆրանք ունէր:

— Ահա քեզ քսանեւհինգ ֆրանք, ըսաւ պառաւին: Վճարէ այս խեղճ աղքատներուն պարտքը, հինգ ֆրանքն ալ իրենց տուր եւ մի ըսեր թէ ես եմ տուողը:

ԳԼՈՒԽ ԶԲ.

ՑԱԶՈՐԴԸ

Դիպուածը ուզեց, որ պահպանութեան համար Փարիզ գայ այն գօրագունդը, որուն մէջ էր տեղակալ Թէօտիւլ: Այս առթիւ մօրաքոյր Ժիլնորման երկրորդ գաղափար մը ունեցաւ: Նախ մտածած էր Թէօտիւլին վերագրել Մարիուսի վարմունքը: Երկրորդ մտածումը եղաւ դաւադրել Թէօտիւլը Մարիուսին յաջորդը նշանակելու:

Որեւէ պարագային անպատրաստ չգտնուելու համար, եւ մանաւանդ ենթադրելով թէ մեծ հայրը տունին մէջ երիտասարդի մը պահանջը կ'ունենայ քանի որ արշալուսային ճառագայթները երբեմն քաղցր են աւերակներու, օրիորդ Ժիլնորման կարեւոր սեպած էր ուրիշ Մարիուս մը գտնել: Լաւ, ըսաւ օրիորդը մտքէն, ասիկա պարզ վրիպակ մըն է որ գիրքերու մէջ կը տեսնուի. Մարիուսը կարդա, Թէօտի՛ւլ:

Թոռան որդի մը գրեթէ թոռ ըսել է: Երբ փաստաբանը կը պակսի, նիզակաւոր մը կ'առնուի անոր տեղ:

Առաւօտ մը երբ Պ. Ժիլնորման «Քոթիտիէն» լրագրին նման բան մը կը կարդար, աղջիկը ներս մտաւ եւ իր ամենահեզ ձայնովը ըսաւ, վասնզի իր սիրականին վրայ էր խնդիրը:

— Հայր իմ, այս առաւօտ Թէօտիւլ պիտի գայ իր յարգանաց հաւաստիքը ձեզ մատուցանելու:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Յովհ. Վանլեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ատէշեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԵՍԹԷՐ ՎԱՆԼԵԱՆԻ

(Ծնեալ փափազեան)

մահուան քառասունքին առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՆՈՒԷՐ

Պ. Բ. Մուրատեան տասը Ֆր. կը նուիրէ Նարդունիի ֆոնտին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Հանգուցեալ Տիկին Էնկլ. Կուրտիկեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի Կէնճեան ընտանիք, Տիկ. Ա. Տէյիրմէնճեան, Փարիզէն Տէր եւ Տիկին Ա. Կէլկէլեան 50ական փրանք, Տէր եւ Տիկին Հարէլեան քսան, Տէր եւ Տիկին Մխթուրճեան 50, Տէր եւ Տիկին Գ. Զալըգեան 50 եկեղեցիին եւ յիսուն Ազք.ին, Տիկին Պօյաճեան 20 Ազք.ին, Հ. Կուրտիկեան յիսուն Ազք.ին, Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկին Քափճեան 50 Ազք.ին:

Տիկին Ինէքճեան, Փ. Ծ.ի Տիկին Մաքինաճեանի մահուան առթիւ քսան: Հանգուցեալ Ո. Տէմիրճեանի մահուան առթիւ, Փ. Ծ.ի Մ. Սէփէթճեան տասը դպրոցին, ուսուցչուհիները քսան Ազք.ին: Ա. Էժտահարեան յիսուն եկեղեցւոյ պայծառութեան համար: Տիկին Եազուպեան քսան Ազք.ին:

Ս. Ծննդեան տօնիւ առթիւ խղճալինի համար.— Տէր եւ Տիկ. Ճ. Պահատուրեան 500 Ազք.ին, 250 դպրոցին: Հարիւրական երգչախումբին եւ Դպրաց Դասուն, յիսուն եկեղ. պայծառութեան, Տէր եւ Տիկին Մանուկեան յիսուն եկեղեցիին, Տէր եւ Տիկին Դանիէլեան յիսուն եկեղեցիին: քսանական, Պ. Պէյլէրեան, Տիկ. Տէտէեան, Տիկ. Ինէքճեան, Տիկին Նահապետեան եւ երկու բարեպաշտուհի Տիկիններ: Պ. Հ. Կուրտիկեան 15: Տասնական Տիկ. Դերձակեան, Տիկ. Պէրպէրեան, Տիկ. Զաքարեան, Տիկ. Զաֆրաճեան, Տիկ. Այտընեան, Տիկ. Ա. Խաչատուրեան, Տիկ. Յակոբեան, Տիկ. Թավշանճեան, Տիկ. Պզտիկեան եւ բարեպաշտուհի մը: Յ. Հացագործեան, Փ. Ծ.ի հանգուցեալ Աննա Մանուկեանի մահուան առթիւ 50 եկեղեցիին:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

SALLE PAUL FARALICQ, 21 Rue Yves Toudic — Métro République

Ուրբաթ գիշեր, 31 Յունուար, ժամը 21ին

Փարիզի հայ դերասաններու համախմբանքի ցոյցը իրենց ընկերոջ՝

ԳՐԻԳՈՐ-ՎԱՀԱՆԻ

(որ վերջերս ենթարկուեցաւ բժշկական երկու ծանր գործողութիւններու):

Կը ներկայացուին՝

ԳՐԻԳՈՐ – ՎԱՀԱՆԻ

«ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ԿԱՆԹԵՂԸ»

ԵՒ

«ԱԶԳԱՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ ՄԸ»

Բեմադրութիւն՝ Միհրան Անտոնեանի որոնց կը մասնակցին՝ Ա. Գմբէթեան, Գ. Տէրվիշեան, Յ. Լաթիֆեան, Ն. Պշտիկեան, օրիորդներ՝ Անի եւ Պերճուհի Տէմիրեան:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Տիկին Աստղիկ Տէտէեան, Տիկին Զարուհի Անտոնեան, Օր. Արաքսի Գմբէթեան, «ՆԱԽԱՍԱՐԴ» պարախումբ, Հայ Գրողներու Միութեան կողմէ ուղերձ:

Մուտք 10 փրանք

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Պարահանդէս երեկոյթ, կազմակերպուած Իսի լէ Մուլինոյի Նոր Սերունդի խանասոր խումբին կողմէ, Փետր. 1ին:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի:

ԴԱՍԱԽՕՍ՝

ԸՆԿ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Նիւթ՝ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ԼՈՒԾՄԱՆ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ:

Երկուշաբթի (Յունուար 20) Սէն Ժերոմ, ժամը 21ին:

Երեքշաբթի, (Յունուար 21), Սէն Լու:

Չորեքշաբթի (Յունուար 22), Պուլվ. Օտտօ:

Ուրբաթ, (Յունուար 24), Պոմոն:

Դասախօսութիւնները տեղի կ'ունենան եկեղեցւոյ կից սրահները:

ԵՐԵՒԱՆԻ 2750-ԱՄԵԱԿԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Պ. Լ. ՓՐԱՏԷԼԻ, Լիոնի քաղաքապետ:

Միացեալ կազմակերպութեամբ՝ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան եւ Ֆրանս–Իւրսի եւ մասնակցութեամբ՝ տեղական հայ կազմակերպութեանց:

Տեղի կ'ունենայ հետեւեալ դասաւորումով՝ 19 Յունուար, Կիրակի, ժամը 10ին, Սինեմա Ասթորիայի մէջ, (69 Քուր Վիթոն), խիստ շահեկան տեղեկութիւններ տրուելէ ետք պիտի ցուցադրուի հայախօս ֆիլմ մը (փաստանկար):

19 Յունուար Կիրակի ժամը ժամը 20·30ին, Լիոնի Սալ Ռամոյի մէջ պիտի կատարուի հանդիսաւոր տօնակատարութիւնը արտակարգ պատրաստութեամբ որուն կը մասնակցին Հայաստանէն ժամանող ծանօթ արուեստագէտներ եւ արուեստագիտուհիներ:

20 Յունուար Երկուշաբթի ժամը 20·30–ին Սալ Ռամոյ մէջ պիտի կրկնուի նոյն յայտագիրը:

Իսկ 19, 20, 21, (Կիրակի, Երկուշաբթի, Երեքշաբթի) օրերը, ժամը 10էն մինչեւ 19 ցուցադրութիւն տեղի պիտի ունենայ:

Մէզոն տը Լիոն (Փլաս Պէլըքուռ), գեղեցիկ սրահներուն մէջ թապլօներ, 2750րդ տարուոյ վաւերական թանկարժէք ու այլ զանազան առարկաներ:

ԾԱՆՕԹ.— Կազմակերպիչ յանձնախումբը ի պատիւ Հայաստանի հիւրերուն ճաշասեղան պիտի սարքէ 21 Յունուար Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Ճաշին մասնակցիլ փափաքող հայրենակիցներ կրնան դիմել Ազգ. տուն:

ՄԱՐՍԷՅԼ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ

Պատրաստուեցէք Պոլսահայերու Հայր. Մշակ. Միութեանս սարքած Ս. Ծնընդեան աւանդական շքեղ տօնածառին՝ որ այս տարի տեղի պիտի ունենայ, 19 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր ձեզ ծանօթ Ֆարոյի գեղեցիկ սրահներուն մէջ:

71, Bd. Charles-Livon, Hôtel du Pharo

Աչքի, ականջի, քիմքի վայելքներով առլի՝ այս յիշատակելի տօնածառին, կը խնդրուի այժմէն ապահովել ձեր սեղաններ, դիմելով ինչպէս միշտ, ձեզ ծանօթ վարչական անդամներուն եւ կամ կեդրոնատեղին 37պիզ, Թիւպանօ փողոց, Պ. Եավէրի գրասենեակը, հեռ. 20-26-74:

Պարողներուն՝ Օրքէսթրը Ռաֆայէլ Սէռանօ, մանուկներուն զուարթութիւնը ապահովուած:

Հաճելի անակնկալներ եւ գեղարուեստական բաժին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պ. Յակոբ Օհանեան կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Հրաչ Դաւթեան, ծնած Անիի շրջան, Ցիթիանկով գիւղը: Հօրը անունը՝ Յովսէփ, մօրը՝ Լիսի: Լուր չկայ 1943էն ի վեր: Լուր ունեցողներէն գրել Պ. Յ. Օհանեանի,

10, Rue Marollet
92 — Rueil-Malmaison

IMPRIMERIE SPÉCIALE DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅՈՒՇԻ ՕՐ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԱԶԳ. ՀԵՐՈՍ

ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆԻ

Նախաձեռնութեամբ Տրապիզոնի Պոնտոսի Հայր. Միութեան:

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կ. Կոմիտէի, մասնակցութեամբ Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացին, Թոքատի, Դաւրայի եւ զանազան հայ. միութիւններու, Կապ. Խաչի, Նոր Սերունդի, Եւրոպայի Ուս. Միութեան, Փարիզի Համազգային մասնաճիւղի եւ զանազան քոյր միութիւններու:

Կիրակի, Յունուար 26, ժամը 15·30ին, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահը, (17 Րիւ Պլէօ, փարիզ 9):

Կը նախագահէ՝

ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆՃԵԱՆ

Կը խօսին՝ ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ եւ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն.— Պ. Պ. Պետիկեան, Մ. Ֆէրմանեան, Ս. Սամուէլեան, Ե. Գրիգորեան:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին, Հայ Ուսանողական Մարի – Նուպար ոստանին մէջ: Կը դասախօսէ՝

ՏՈՔԹ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Նիւթ՝ ՀԱՅ ԴԱՏԸ:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 26ԻՆ

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ (ՊՈՒԼՎ. ՕՏՏՕ)

Պուլվար Օտտոյի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը Մանուկներու Օրը կը տօնէ այս Կիրակի, Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, փոքրիկներու կողմէ: Երգ եւ արտասանութիւն:

ԱՍՈՒԼԻՍ

Զրոյց Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի հետ, Մարսէյլի Ահարոնեան Ակումբը, Հինգշաբթի, Յունուար 23, ժամը 21ին: Ներկայ կ'ըլլայ, ընկ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Զմիւռնիոյ եւ շրջաններու Հայր. Միութեան անդամ. ժողովը նոր վարչութիւնը ընտրեց հետեւեալ կերպով.—

Պատուոյ նախագահ Պ. Զատիկ Խանզատեան, նախագահ Պ. Հրանտ Սարեան, փոխ – նախագահ Տիկին Ժագլին Սէթեան, քարտուղար Տիկին Եմիս Ալիքսանեան, փոխ – քարտուղար Պ. Հրանտ Գույումճեան, գանձապահ Տիկին Վարդանոյշ Նալպանտեան, խորհրդականներ՝ Տիկիններ Գայեանէ Գարոյեան, Ժիւլտա Մենէվիշ, Այտա Թորոսեան, Մարի Քիրմանեան, Մարի Հապոյեան, Լիլի Պօյաճեան, Պ. Պ. Սարգիս Թորոսեան, Վահրամ Արսլանեան, Էտուար Մենէվիշ, Դանիէլ Ճիզմէճեան:

ԲԱՂՌՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

ԾՆՆԴԵԱՆ եւ ԱՄԱՆՈՐԻ առթիւ լաւագոյնն է հայերէն գիրք եւ սալ (տիսք) նուիրել:

43, Rue Richer, Paris (9e) — Métro Cadet — Tél. 770-25-46

ԲԱՑ Է

Առաւօտները ժամը 10էն 12, իսկ կէսօրէն վերջերը ժամը 2·30էն 7:

Գրատունը ճոխ է բազմատեսակ գրքերով: Ունի արտասահմանեան եւ թէ Հայաստանեան հրատարակութիւններ, բառարաններ, տարեգիրքեր, թերթերու հաւաքածոներ եւայլն:

Նոր ստացուած են հետեւեալ գրքերը.

Կարլ Պրէֆին (թարգմ. Ե. Տէր – Անդրէասեան), «Քրիստոս ինքնակալ»675 էջ, կազմուած 15 փրանք: Աղասիի «Զէյթուն» տպ. Պէյրութ, 1968ին, 412 էջ, թղթակազմ 15 փրանք: Գ. Յ. Սիմոնեանի «Յուշամատեան Պոնտական Ամասիոյ» մեծադիր ու շքեղ կազմ 1037 էջ գին 75 փրանք: «Հայկական Մանրանկարչութիւն» տպ. Երեւան, 1967, գունաւոր ու մեծադիր շքեղ կազմ, գին՝ 80 փրանք:

Կան նաեւ զանազան ֆրանսերէն գրքեր Հայոց մասին: Հոն պիտի գտնէք նաեւ հայկական ամէն տեսակ սալեր (տիսք): Արա Պարթեւեանի ամբողջական գործերը, Արմէն Կիրակի, (Ամերիկա շինուած), Պ. Լիսիցեանի, Շահ-Մուրատեանի, Ա. Խաչատուրեանի, Օ. Տուրեանի սալերը, Հայաստանէն նոր ըստացուած են, Գ. Գասպարեանի, Լ. Զաքարեանի, Օ. Համբարձումեանի, Յ. Պատալեանի, Նար Յովհաննիսեանի, Չէքիճեանի, Թ. Ալթունեանի, ժողովրդական եւ աշուղական զանազան Հայաստանեան երգիչներու ձայնապնակները:

Ունինք նաեւ Յ. Թումանեանի արտասանական կտորները:

Օփերաներ.– Ա. Տիգրանեանի «Անուշը»:

« Դաւիթ Բէգ » եւ «Ալմաստ» օփերաները:

Կեդրոնացած են նաեւ հայկական եւ օտար Դրօշմաթուղթեր:

Գրադարանը պատրաստ է ապսպրանքներ ընդունիլ ամէն վայրերէ:

Այցելեցէ՛ք եւ գոհ կը մնաք:

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ

FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, rue de Trévise - Paris (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 18 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
SAMEDI 18 JANVIER 1969
Le Numéro 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11416
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
45e ANNÉE — No 11.416

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԵՂԵԿԱԳՐԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Բ.

Ներկայացնենք գլխաւոր մասերը Պոլսոյ Հայոց պատրիարք Շնորհք Սրբ. Գալուստեանի տարեկան տեղեկագրին :

Պատրիարքը առարկայօրէն կուտայ իր խնամքին ու հովանաւորութեան յանձնուած ազգային, եկեղեցական, կրթական, բարեսիրական եւ այլ հիմնարկութեանց պատկերը վերջացող տարուան ընթացքին :

Զանազան մարզերու մէջ կատարուած նուաճումներու եւ ձեռք բերուած դրական արդիւնքներու կողքին անցողակի կը յիշէ նաեւ կարգ մը բացասական երեւոյթներ, առանց մանրամասնութեանց մէջ մտնելու :

Այսպէս, օրինակ, տեղեկագրի առաջին տողերուն մէջ կ'ըսուի .

« Եթէ մեր համայնքային կեանքի այլ մարզերում մէջ շարունակուեցան չորս–հինգ տարիներէ ի վեր սկսուած սեղմումները ու սահմանափակումները, գէթ մեր կրօնական գործերը ընթացան բնականոն պայմաններու ներքեւ » :

Ցատկանշական են այս նախադասութեան պարունակած մտքերը :

Ի՞նչ կը նշանակէ «համայնքային» : Կը թուի թէ ժողովրդավա՛ր, արդիականացա՛ծ, քաղաքակրթուա՛ծ Թուրքիոյ մէջ Հայերուն — թերեւս նաեւ այլ փոքրամասնութեանց — արգիլուած է գործածել ազգային բառը :

« Թուրքիան Թուրքերուն» : Միակ ազգը Թուրքն է : Ուրիշ ազգեր գոյութիւն չունին այնտեղ : Միւսները պարզապէս «համայնք» են : Հետեւաբար եւ անոնց վերաբերեալ հիմնարկութիւնները համայնքային են, ոչ թէ «ազգային» :

« Թուրքը տիրապետող ազգն է» (միլլէթը հաքիմէ) կը պատգամէր ոճրածին Իթթիհատի պաշտօնաթերթին՝ «Թանին»ի խմբագրապետ Հիւսէյին Ճահիտ (եաքէն Եալչըն մականունեալ) Օսմանեան Սահմանադրութեան մեղրալուսնի օրերուն, երբ տակաւին չէին մարած արձագանգները «ազատութիւն, եղբայրութիւն, հաւասարութիւն, արդարութիւն» նշանախօսքերուն, որոնք խանդավառութեան ալիքներ էին բարձրացուցեր «Օսմանեան հայրենիք»ը բաղկացնող զանազան ոչ–Թուրք ազգերու հոգիներուն մէջ :

Այդ մտայնութիւնը զարգացաւ Թուրանական գաղափարականին հետ եւ իր գերագոյն սահմանին հասաւ քեմալական շարժման յաղթանակին եւ Լօզանի 1923 Յուլիս 24ի չարաշուք դաշնագրին շնորհիւ :

Անդամահատուած Թուրքիոյ մէջ ապրող զանազան ազգեր զրկուեցան «ազգ» ըլլալէ ու դարձան փոքրամասնութիւն : Անոնց շարքէն է նաեւ Հայը, որու անունն իսկ չէ յիշուած օսմանեան կայսրութեան հաշուեյարդարը նուիրագործող դաշնագրին մէջ :

Եւ սակայն Լօզանի դաշնագիրը ունի մասնաւոր յօդուածներ, որոնք կ'երաշխաւորեն այդ փոքրամասնութեանց իրաւունքները՝ կրթական, եկեղեցական, լեզուական, մշակութային եւ այլ մարզերու մէջ եւ որոնց մանրամասնութեանց անդրադարձած ենք ժամանակին այս էջերուն մէջ :

Արդ, ի՞նչ կ'ըսէ Թուրքիոյ Հայոց պատրիարքին տեղեկագիրը :

« Այլ մարզերու մէջ» շարունակուեր են չորս–հինգ տարիէ ի վեր սկսուած սեղմումներն ու սահմանափակումները : Այսինքն իբրեւ քուրջի կտոր ղամբեղն են նետուեր Լօզանի դաշնագրին փոքրամասնութեանց շնորհած առանձնաշնորհները :

Եւ այդ դաշնագիրը ստորագրող մեծ պետութիւնները ձայն–ծպտուն չեն հաներ Թուրքիոյ ոտնձգութեանց դէմ :

Ու մինչ վերը կ'ըսէր թէ «գէթ մեր կրօնական գործերը ընթացան բնականոն պայմաններու ներքեւ», տեղեկագիրը քիչ վարը անցողակի կ'ափսոսայ, որ «մեր Սահմանադրութիւնը դժբախտաբար ներկայիս չի գործադրուիր» : Այդ պատճառով ալ չի գումարուիր Ազգային Սահմանադրութեամբ նախատեսուած երեսփոխանական ժողովը, որուն պարտականութիւններէն մէկն ալ, բացի Պատրիարքէն, կրօնական ժողովի անդամներուն ընտրութիւնն է, երկու տարին անգամ մը :

Ազգ. Երեսփոխանական ժողովի նոր անունն է Ընդհանուր Պատգամաւորական Ժողով, որ վերջին անգամ գումարուեր է եօթը տարի առաջ՝ պատրիարք եւ կրօնական ժողով ընտրելու համար : Որմէ «անմիջապէս յետոյ լուծուած, գոյութենէ դադրած է պետական հրահանգով» : Կը բաղկանար 89 անդամներէ :

Ահա՛ թէ ո՛րքան կը յարգէ իր ստորագրութիւնը Թուրք քաղաքակրթուա՛ծ ու բարեխնամ կառավարութիւնը :

Կրօնական ժողովը կ'ընտրուի երկու տարուան համար : Ինը անդամներէն երեքը վախճանած են արդէն : Եթէ մնացեալ վեցէն երկուքն ալ որեւէ պատճառով չկարենան մաս կազմել ժողովին, անիկա ինքնաբերաբար կը դադրի գոյութենէ : Ուստի «յատուկ աշխատանք» պիտի տարուի Ընդհ. պատգամաւորական ժողովի գումարման արտօնութիւն ձեռք բերելու համար :

Այս Թուրքերն են ահա՛, որ ի պատուի են ամէն տեղ : Աջն ու ձախը, արեւմուտքն ու արեւելք իրարու հետ կը մրցին շահելու համար անոնց բարեկամութիւնը :

Ահա՛ թէ ի՛նչ աշխարհի մէջ կ'ապրինք :

ՀՐԱՆԴ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆՋՐՊԵՏԱՅԻՆ ԿԱՅԱՆ

ՍՈՅՈՒԶՆԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս գրած էինք առջի օր Խորհրդային Միութիւնը Սոյուզ Դ.էն ետք, արձակած էր Սոյուզ Ե. (Սոյուզ = միութիւն) : Կը պարզուէր արդէն թէ նպատակն էր անջրպետային առաջին կայան մը առեղծելու փորձը : Սոյուզ Դ. մեկնած էր մէկ այերանաւորդով, մինչ Սոյուզ Ե. երեք հոգիով ճամբայ կ'ելլէր : Յաջողութիւնը մեծ էր : Արդարեւ Հինգշաբթի առաւօտ կը հաստատուէր թէ փորձառական անջրպետային առաջին կայանը հաստատուած էր : Բնակուած երկու այերանաւերը միացած էին եւ ժամուկէս ետք, երբ Սոյուզ Ե. իր 35րդ շրջանը կը կատարէր, իր երեք բնակիչներէն երկուքը «պտոյտի» կ'ելլէին անջրպետին մէջ եւ ժամ մը ետք երկու այերանաւորդները Սոյուզ 4ի մէջ կը մտնէին : Այս փորձը կը հաստատէր երկու նորութիւն՝ կայանի մը առեղծումի կարելիութիւն, ապա այերանաւորդներու համար մէկ այերանաւէն միւսը անցնիլը : Այլ խօսքով Ռուսերը կը փաստէին կայան մը հիմնելու կարելիութիւնը եւ հոն մնացողներուն պարենաւորումը ապահովել, ինչպէս նաեւ զանոնք փոխարինել ուրիշներով :

Ուրբաթ օր Սոյուզ Դ. կը վերադառնար երեք այերանաւորդներով :

« ԵՐԵՒԱՆ 2750 »

Ինէսքոյի սրահին մէջ ներկայացուած այս ժապաւէնը պատրաստուած է մեր մայրաքաղաքին 2750ամեակին առթիւ, ծանօթացնելու համար հանրութեան Երեւանի ծագումն ու զարգացումը դարերու ընթացքին :

Ընտանեկան ալպոմի մը մէջ յաջող եւ ճաշակով շարուած նկարներու ցուցադրութիւն մը պէտք է նկատել այս գործը, եւ ոչ թէ փաստանկար մը բառին իսկական առումով հասկցուած : Տարբերութիւնը այս երկու ձեւի ժապաւէններուն միջեւ, այն է որ առաջինը գեղեցկական եւ համակրական ակնոցով կը դիտուի ու զերծ կը մնայ քննական լուրջ ակնարկումներէ : Տարրական կենցաղագիտութիւնը այդ կը պահանջէ : Այս ակնոցով դիտելով կարելի է ուրեմն զանց առնել թերիներու մատնանշումը ու անոնց քննադատութիւնը : Զօն մըն է, նուիրուած հնամեայ քաղաքի մը, որ սուր ու հուր տեսած է, լաց ու աւեր, բայց եւ միշտ կենդանի մնացած է իր ստեղծագործ ժողովուրդին նուաճումներով :

Նուազագոյն նուէրն է, զոր կարելի էր ընել այս բազմիցս չարչարուած քաղաքին, որ 2750 տարի առաջ մեր նախահայրերուն ոստանը հանդիսացած է ու այդ թուականէն ի վեր, օրրանը նաեւ մեր հին ու նոր երազներուն :

Կասկածէ զուրկ է որ շատ աւելի քննական ձեւով պիտի վերլուծէինք ժապաւէնը եթէ յատակ լսուած ըլլար որ ան փաստանկար մըն է : Այդ պարագային առաւել պիտի նկատէինք Փրանսերէն քոմանթէրը, որ կ'ընկերանար ժապաւէնին : Հոս փակագիծ մը բանալով ըսենք որ ժապաւէնի մը մասին լման գաղափար կազմելու համար, պայման է անոր բաղկացուցիչ բոլոր տարրերուն հաղորդակից ըլլալը : Երբ ժապաւէն մը օտար լեզուի կը թարգմանուի, առաջին առթիւ պէտք է յարգուին, հեղինակներուն գաղափարներն ու ոգին, անոնց ոճն ու ձեւը : Այլ խօսքով նման ձեռնարկ մը լուրջ ուսումնասիրութեան կը կարօտի, այլապէս կը խաթարուի ստեղծագործութիւնը իր ամբողջութեանը մէջ :

Երեւանի նուիրուած այս ժապաւէնին առնչութեամբ, մեր հիմնական դիտողութիւնը կ'երթայ այդ անտեղի եւ հապճեպով կատարուած Փրանսերէն քոմանթէրին որուն պատճառաւ նուազ հաղորդակից եղանք ժապաւէնին մէջ պարփակուած մտածումներուն :

Հակառակ այս մատնանշումին, վստահ ենք որ Ինէսքոյի սրահին հանդիսատեսները խոր գոհունակութեամբ դիտեցին հայրենիքի տեսարժան վայրերը, անոր հնամեայ քարերը, եռուզեռը մեծ քաղաքի մը, որ դեռ յիսուն տարի առաջ աւան մըն էր, բայց նոյնքան վստահ ենք որ պիտի նախընտրէին տեսնել իսկական փաստանկար մը այդ ճիւղին բոլոր ստորոգելիներով ճոխացած : Տեսնել մէկ խօսքով, Երեւան մը առանց կիրակնօրեայ շպարի, այլ իր բանուորներու քրտինքով շաղախուած, ոչ այնքան զուարթ այլ փայլուն հաւատքով հարուստ, տեսնել ուսանողները ոչ միայն իրենց շքեղ համալսարաններու դասարաններու մէջ այլ եւ զգալ անոնց ներքին խռովքը ազգային մեր հարցերուն նկատմամբ : Տեսնել մեր գիտնականները եւ մտաւորականները ոչ միայն իրենց շքանշաններով այլ եւ զգալ անոնց սրտի տուայտանքները մեր ներկայի ու ապագայի նկատմամբ : Այս բոլորը կարելի է իրագործել եւ հաւանաբար մեր տարագիր բազմութիւնները աւելի լրիւ գաղափար մը կ'ունենային մեր ժողովուրդի ընդոծին ու թաքուն յոյսերուն մասին ու այդ ճամբով աւելի հիմնական ձեւով կը զատէին երկրին մէջ կատարուած վերելքը :

Ներկայացուած ժապաւէնը այն տպաւորութիւնը կը թողու որ հայ ժողովուրդը արդէն իսկ հասած է իր գերագոյն նպատակին . չէ որ յուշարձաններ կը կառուցուին հոն ու լոյսերը կ'ողողեն Երեւանի լայն հրապարակները : Բայց լաւ է վերջ դնել մեր նախասիրութիւններուն, նամանաւանդ այս պարագային երբ ներկայացուած ժապաւէնը յաւակնութիւնը չունի (գէթ այդպէս նկատեցինք մենք) փաստանկար մը ըլլալու, այլ շքեղ ալպոմ մը, հայրենիքի կարօտով այրող բազմութիւններուն ցաւը մասամբ ամոքելու սահմանուած :

Վերջացնելէ առաջ, ըսենք որ բեմադրիչը մեծ խնամքով կատարած է նկարներուն ընտրութիւնը ու դասաւորումը :

Տեսարաններու սահմանազծումը ու անոնց բաղկացուցիչ տարրերը արուեստով իրագործուած են : Իր «քամեռային» վարժ շարժումները ցոյց կուտան հասուն արուեստագէտը :

Դիտողութիւն մը գլխիկոր առնուած պատկերներուն վերաբերմամբ : Նման պատկերահանումներու նուազ գործածումը աւելի դրական արդիւնք կուտայ : Թող ներուի մեզի եթէ չխօսինք հեղինակին ու իր գրածին մասին քանի անոնք երկուքն ալ զոհ գացին «Փրանսախօս» խօսնակին բացատրութիւններուն :

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՄԷԹՐ ԽԱՉԻԿ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

ՆԱԽԱՐԱՐ ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ՄԷՋ

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Ռաշիտ Քարամէ ի վերջոյ կազմած էր իր դահլիճը, 16 անդամներէ բաղկացած : Լիբանանի նոր դահլիճը հետեւեալ պատկերը կը պարզէ .— Վարչապետ եւ արտաքին նախարար՝ Ռաշիտ Քարամէ, փոխ–վարչապետ եւ Ազգ. տնտեսութիւն՝ Ն. Մաճալանի, ներքին՝ Օսսէյրան, Ազգ. պաշտպանութիւն՝ Էմիր Արսլան, տեղեկատուութիւն՝ Թաքիէտտին, ելմտական՝ Ճեմայէլ, հանրային աշխատանք՝ Ռէյմոն Էտտէ, արդարութիւն՝ Շաֆիք էլ–Վազան, ելեկտրականութիւն՝ Օսման Տանա, ընկերային հարցեր՝ Մօաուատ, զբօսաշրջիկութիւն՝ Մաալուֆ, երկրագործական՝ Լաթիֆ Զայն, ծրագիր՝ Մանսուր, առողջապահութիւն՝ Խաչիկ Պապիկեան, կրթական՝ Փ. Ապուէաքէր, թղթատար՝ Միշէլ Միւռ :

Ինչպէս ծանօթ է, Քարամէի գլխաւոր դժուարութիւնները կուգային յառաջդիմական Ճումպլաթի եւ ազատական Շամունի պայմաններէն : Ի վերջոյ երկու հոսանքներն ալ հեռացուած են նոր դահլիճէն, որու կազմին մէջ կան ուրեմն երեք սիւննի, երեք մարոնի, երեք Շիի, երկու օրթոտոքս, մէկ հայ, երկու տիւրզի, երկու յոյն կաթողիկէ : Ամէն ինչ սակայն կարգադրուած չէ եւ վերջին լուրերու համաձայն, Ճեմայէլ դժգոհ է եղածէն եւ կը սպառնայ քաշուիլ իր կուսակիցներով եթէ քրիստոնեայ 3րդ խմբակն ալ՝ Շամուն, մաս չկազմէ դահլիճին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ մէջ, վերջապէս պիտի սկսին Վիէթնամի բանակցութիւնները : Համաձայնութիւն գոյացաւ սեղաններու շուրջ : Առաջին անգամ Շաբաթ առաւօտ է որ չորս պատուիրակութիւնները պիտի ունենան իրենց առաջին հանդիպումը : Այս համաձայնութիւնը վերջին յաղթանակ մը կը նկատուի Ճոնսընի համար, որու պաշտօնը կը վերջանայ Կիրակի :

ԴԷՄՔԵՐ ՈՒ ԴԷՊՔԵՐ

ՀՈՄԵՐՈՍ
– ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ –

(Թ· ԴԱՐ Ք· Ա·)

Հոմերոս, միջազգային գրականութեան ամէնէն հին անունն է եւ առաջին առեղծուածը: Ներկայիս իր գոյութիւնն իսկ խնդրոյ առարկայ է :

Շատ մը պատմաբաններ, որոնցմէ Հերոդոտոս, մեզի տուած են հետեւեալ տեղեկութիւնները իր մասին :

Հոմերոս ծնած է Զմիւռնիա, Մելէս գետի ափին: Հայրը կը մնայ անծանօթ : Մայրը՝ Քրեթէյիս, աղքատ գաղթականուհի մըն էր, եկած մօտակայ Քումէէն: Մայր ու զաւակ կ'ապրէին թշուառ օրեր, երբ Փեմիոս անունով վարժապետ մը հիւրասիրեց զիրենք եւ առեն մը ետք ամուսնացաւ այրի Քրեթէյիսի հետ եւ հայր մը եղաւ անոր զաւկին: Տղան եղաւ փայլուն աշակերտ մը եւ ցոյց տուաւ իր ապագայ հանճարին փաստերը: Երբ Փեմիոս մեռաւ, երիտասարդ Հոմերոս շարունակեց անոր գործը եւ իր ուսուցչի համբաւը տարածուեցաւ Միջերկրականի չորս ծագերուն : Լեւկադիացի վաճառական մը անոր ներշնչեց ճամբորդելու փափաքը :

Հոմերոս, արդէն տարի մը առաջ, կորսնցուցած էր մայրը : Լքեց ամէն բան ու բարձրացաւ վաճառականին նաւը : Այցելեց Եգիպտոս, Լիպիա, Իտալիա եւ Փիւնիկեցիներուն երկիրը : Տեսաւ վըտանգաւոր նեղուցներ, հրաբխային կըղզիներ, կատաղի փոթորիկներ, ինչպէս նաեւ կապոյտ երկինքներ, ոսկի աւազով ծածկուած ծովափներ եւ նաւահանգիստներ, ուր նաւերուն կայմերը անտառներ կը կազմէին :

Սակայն, աչքի հիւանդութիւն մը վերջ տուաւ այս շրջապտոյտին: Վաճառականը կանգ առաւ Իթաքա կղզին նաւահանգիստը եւ Հոմերոսը յանձնեց իր բարեկամներէն մէկուն՝ Մենտորին : Մենտորի բերնէն Հոմերոս լսեց Իթաքայի թագաւոր, Ոդիսեւսի արկածները :

Վաճառականը կը վերադառնայ եւ հետը առնելով Հոմերոսը կրկին կը շարունակէ շրջապտոյտը : Երբ կը հասնին Քոլոփոն, Զմիւռնիոյ մօտերը, բանաստեղծը արդէն ամբողջովին կուրցած է, Հոմերոս, կոյր կը նշանակէ :

Կը սկսի իր գրական կեանքը եւ շարանը՝ իր դժբախտութիւններուն : Կ'ուզէ հաստատուիլ Զմիւռնիա, իր ծննդավայրը, բայց իր հայրենակիցները մոռցած են զինք : Կոյր, աղքատ ու անոք՝ կը հեռանայ հայրենիքէն ու կը թափառի քաղաքէ քաղաք : Իր հացը վաստըկելու համար, կ'երգէ իր յօրինած բանաստեղծութիւնները : Կանգ կ'առնէ Քումէ , իր մօրը հայրենիքը եւ իշխանութեանց կ'առաջարկէ, որ իր երգերուն փոխարէն իրեն ապահովեն բնակարան եւ ապրուստ: Բայց իշխանութիւնները կը մերժեն այդ առաջարկը, ըսելով՝ թէ քաղաքը չի կըրնար կերակրել աշխարհի բոլոր հոմերոսները, այսինքն կոյրերը : Հոմերոս կ'անիծէ Քումէի բնակիչները ու կը հաստատուի Քիոս կղզին, ուր կ'ապրի լաւ օրեր: Կ'ամուսնանայ եւ կ'ունենայ երկու աղջիկ զաւակներ: Քիոսի մէջ է նաեւ որ գրի կ'առնէ իր անմահ գլուխ – գործոցները՝ Իլիականը եւ Ոդիսականը :

Հակառակ ծեր տարիքին, կրկին կը բռնէ ճամբորդելու տենդէն: Կը հասնի Սամոս կղզին եւ հոնկէ կը փափաքի մեկնիլ Աթէնք:Ճամբու ընթացքին կը հիւանդանայ ու կը մեռնի Իյոս կղզիին մէջ: Իր ճամբու ընկերները դամբարան մը կը կանգնեն իրեն, հետեւեալ մակագրութեամբ.— Այս ծովափը կը պարունակէ աստուածային Հոմերոսին գլուխը :

×

Հոմերոս՝ հեղինակը կը նկատուի միջազգային գրականութեան հնագոյն երկու գլուխ–գործոցներուն՝ Իլիականի եւ Ոդիսականի :

Իլիականը դիւցազնական պոէմ մըն է, որ կ'երգէ Տրովադայի պաշարումը եւ հրկիզումը Յոյներու կողմէ : Բաղկացած է 15.537 տողերէ եւ բաժնուած է 24 երգերու : Նիւթը առնուած է պատմական դէպքէ մը, բայց հեղինակը զայն այլափոխած է եւ ճոխացուցած իր հանճարեղ երեւակայութեամբ : Գլխաւոր դէպքերն են՝ Գեղեցիկ Հեղէնին, Սփարթայի թագուհիին առեւանգումը, Հեկտորի եւ Աքիլլէսի մենամարտը, Հեկտորի մահը, Աքիլլէսի մահը :

Ոդիսականը կը պատկանի նոյն գրական սեռին եւ կը բաղկանայ 12 հազար տողերէ, բաժնուած 24 երգերու : Հերոսն է Իթաքայի թագաւոր՝ Ոդիսեւս: Խելացի, խորամանկ եւ քաջ՝ կը շինէ Փայտէ ձին, որ պատճառ կը դառնայ Տրովադայի անկումին: Տրովադայի պաշտպան չաստուածները՝ Ափրոտիթէ եւ Ամփիթրիթ, կը հալածեն Ոդիսեւսը իր վերադարձի ճամբուն : Գլխաւոր դէպքերն են. Ոդիսեւս գերի կ'իյնայ Կիրկէ կախարդ դիցուհիին կղզին. ընկերները կը վերածուին խոզերու : Ոդիսեւս կ'անցնի ծովանոյշներու կղզիին մօտէն... Կինը՝ Փենելոփէն՝ քսան տարի ամուսնոյն կը սպասէ օրօրելով այն իշխանները, որոնք կ'ուզեն դըրաւել Ոդիսեւսի գահը : Ոդիսեւս կը հասնի Իթաքա եւ իր զաւկին՝ Տելեմաքի եւ հաւատարիմ հովիւի մը օժանդակութեամբ կը սպաննէ իր թշնամի իշխանները :

Այս երկու գործերուն մէջ կ'ապրին ամբողջ յունական եւ միջերկրականեան աշխարհները, իրենց բարքերով եւ հաւատալիքներով, իրենց հերոսներով եւ աստուածներով :

Իլիականը եւ Ոդիսականը կը թուին գըրուած ըլլալ Քրիստոսէ 850 տարի առաջ : Գուսանական ընկերակցութիւններ կը պահէին գրութիւնները շատ նախանձախնդրութեամբ, որովհետեւ այդ գործերն էին իրենց միակ միջոցը ապրուստի : 400 տարի ետք, Իլիականը եւ Ոդիսականը հըրատարակուեցան Աթէնքի մէջ եւ կ'երգուէին նոյն գուսաններու կողմէ, աթենական խաղերու ընթացքին : Հոմերոս կը նկատուէր ազգային մեծագոյն բանաստեղծը. մանուկները կարդալ սորվելու համար կը հեգէին անոր բառերը : Սակայն եղան մարդիկ, որ Հոմերոսի գոյութիւնը առասպելներու կարգին դասեցին :

Անոնցմէ մէկն էր Ֆրանսացի աբբայ Տօպինեաք ,որ 1674ին կը ժխտէր Հոմերոսի գոյութիւնը եւ կը պնդէր, թէ Իլիականը եւ Ոդիսականը զանազան հեղինակներէ յօրինուած կարճ պոէմներէ բաղկացած են :

Գերմանացի Վոլֆ աւելի զօրաւոր ցընցում մը տուաւ Հոմերոսի շէնքին, երբ յայտարարեց , թէ Հոմերոսի ժամանակ գիր գոյութիւն չունէր եւ կարելի չէր յիշողութեան մէջ պահել հազար տողերէ աւելի երկար կտորներ , թէ՝ Իլիականը չունի որոշ յատակագիծ, կը վխտայ կրկնութիւններով եւ անորոշութիւններով, ուրեմն ունի մէկէ աւելի հեղինակներ: Մեր օրերուն, Պերնար երեք հեղինակ կուտայ Իլիականին : Մեյէ կը գրէ. — « Հոմերական պոէմները աշուղական ընկերակցութիւններու գործերն են»:

Եզրակացնելու համար դիմենք Լա Պրիւյէրի իմաստուն խօսքին. «Չկայ գըլուխ – գործոց մը, որ հեղինակութիւնը ըլլայ խմբակցութեան մը»:

Անժխտելի է, որ Իլիականը եւ Ոդիսականը կը կրեն նոյն հանճարին կնիքը : Յետագային ճարպիկ գրողներ ուզած են տալ աւելի մեծ ծաւալ, պահելով հանդերձ հիմնական մասերը : Թերութիւնները պէտք է վերագրել անոնց: Ինչ որ ալ ըլլան քննադատներուն եւ իմաստասէրներուն կարծիքները , մեզի համար իբր միակ ճշմարտութիւն կը մնան Մարի Ժոզէֆ Շենիէյէի հետեւեալ տողերը .

«Երեք հազար տարիներ անցած են
Հոմերոսի աճիւններուն վրայէն,
Եւ երեք հազար տարիներէ ի վեր ,
Հոմերոս միշտ պաշտուած՝
Տակաւին երիտասարդ կը մնայ իր
փառքով եւ անմահութեամբ »:

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ
ԱՅՆ ԱՇԽԱՐՀՈՒՄ

Սովորաբար, ինչպէս գիտենք, մարդը մի անգամ է ծնւում եւ մի անգամ մեռնում :

Բայց ահա երազում... այս քանի անգամ է ,որ մեռնում եմ ...

Եւ այսպէս, անցեալ օրը ես մեռայ :

Այս անգամ անդրաշխարհի սահմանագլխում ինձ հանդիպեցին տեղական թըղթակիցները : Ցանկարծակիի եկայ :

— Ներեցէք, դուք ...

— Մենք հրեշտակապետական, առաքելական ասուխաններ ունենք, — պատասխանեց նրանցից մէկը, — բայց զբաղւում ենք լրագրութեամբ. ասացէք, խնդրեմ, ի՞նչպէս էք ձեզ զգում, ի՞նչպէս մեռաք ...

ԵՍ. — Բարեյաջող: Շնորհակալութիւն իմ բժիշկներին :

ԹՂԹԱԿԻՑ. — «Երկիր – Անդրաշխարհ» երթուղին ի՞նչպէս գտաք :

ԵՍ.— Աքանչելի: Միայն մի թերութիւն ունի՝ շարժումը միակողմանի է : Ետ գնալ չի կարելի :

ԹՂԹԱԿԻՑ (Համլետավարի).— Ո՛չ, ո՛չ, այստեղից չի վերադարձել դեռ ոչ մի ճամբորդ... Բայց դրա փոխարէն շատ են մեզ մօտ այնպիսիները, որոնք չնայած այստեղ են գրանցուած, բայց փաստօրէն ապրում են երկրի վրայ : Եթէ չեմ սըխալւում, նրանք կոչւում են ԱՆՄԱՀՆԵՐ: Վերցրէք թէկուզ Կոմիտասին, Թումանեանին, նրանք աւելի երկրի վրայ են ապրում, քան ... (hեգնանքով) ԱՆՄԱՀՆԵ՛Ր.. ինչպէս չէ՛, եթէ մարդը մահացաւ՝ ուրեմն մահացաւ, էլ «անմա՞հ» որն է...

ԵՍ.— Այո, բայց նրանց գործերը ...

ԹՂԹԱԿԻՑ (ընդհատելով).— Նրանց գործերը նոյնպէս փոխադրւում են այստեղ, հայւում են, վերանայւում, արդարները գրանցւում են դրախտում, մնացածը՝ դժոխք: Երկնային հաստատութիւններն ու գրատեսչութիւններ աշխատում են անվթար , իսկ դուք... Շատերին դուք արժաններ էք կանգնեցրել եւ՝ ընդհակառակն, շատերին դուք խաչել էք, անարգել եւ նետել մոռացութեան գետը, այնինչ մեզ մօտ նրանք դրախտային քաղաքացիներ են... Այսպէս աշխատել չի կարելի : Ի՞նչ նորութիւններ կան Երեւանի գրական աշխարհում :

ԵՍ.— Ջանասիրութիւն: Գրողները գըրում են, քննադատները ... Քննադատները չեն քննադատում :

ԹՂԹԱԿԻՑ.— Ինչո՞ւ :

ԵՍ.— Գտնում են, որ այդպէս աւելի լաւ է առողջութեան համար :

ԹՂԹԱԿԻՑ.— Կիրովականում ի՞նչ աղմուկ է :

ԵՍ.— Առանձնապէս ոչինչ. հիմադրը– ուեց Հայաստանի գրողների միութեան Կիրովականի մասնաճիւղը : Մասնաճիւղը չունի կը ստանայ աւտոմեքենայ, գրամեքենայ, քարտուղարուհի՝ զանգի կոճակով եւ գրականութեան զարգացման

[continued]

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ
ԿԱՄ
ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ· ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Եթէ յարմար սենեակ մը գտնեմ, Օթէլ Մեթրոփոլ կը մնամ, եթէ ոչ Օթէլ Սէն Փեթերսպուրկ կ'երթամ, իմ ճանչցած օթէլներս անոնք են:

Իր ձեռքը գտնուած պայուսակին քընութիւնն ալ աւարտելէ ետք, վերջապէս արտօնութիւն տրուեցաւ մեկնելու:

— Սելանիկէն եկող ուղեւոր մը լաւ որս մըն էր մեզի համար, բայց մեզք որ անցագիրը կանոնաւոր էր, հառաչեց լըրտես մը, անոր հեռանալը տեսնելով:

Այս խորհրդածութիւնը ընելէ ետք, իր մարդ հետապնդելու, լրտեսելու սովորութենէն մղուած եւ առանց որոշ նպատակի մը, սկսաւ հետեւիլ անծանօթին:

Ուղեւորը դէպի Թրամվայի ճամբան կ'երթար, պաշարուած փոքրիկ մանուկներէ որոնք կ'ուզէին իր պայուսակը կրել, քանի մը փարա առնելու համար, սակայն ինք յամառօրէն կը մերժէր:

Ցանկարծ տասնեւհինգ տարեկան պատանի մը մօտեցաւ օտարականին, քովէ տաղտկացուցիչ տղաքը մէկ կողմ ըրաւ եւ պայուսակը ինք ուզեց առնել:

Երիտասարդը առանց ընդդիմութեան յանձնեց զայն նորեկին:

Միւսները յուսախաբ՝ հեռացան:

Երբ առանձին մնացին, օտարականը պատանիին դարձաւ եւ ցած ձայնով ըսաւ.

— Ո՞ւր մնացիր, Հասան:

— Կարեւոր բան մը պատահեցաւ, անոր համար չկրցայ կառախումբը հասած միջոցին կայարան գտնուիլ, բայց հոգ չէ, քանի որ գիրար գտանք ճիշդ ատենին:

— Վախցայ որ մէջտեղ չես ըլլեր...

— Միթէ կարելի՞ բան է, քանի որ մեր գտնուած նոր տեղը չես գիտեր:

— Շուտով կառք մը նստինք ու հեռանանք:

Ուղեւորը նշան ըրաւ փողոցին դիմացի կողմը կեցող կառապանին որ իսկոյն մօտեցաւ:

Երիտասարդն ու պատանին կառք մըտան, կառապանին հասցէ մը տուին ու կառքը ճամբայ ելաւ:

Ինչպէս ըսինք, լրտեսներէն մին հեռուէն հետեւած էր Սելանիկէն ժամանող ուղեւորին եւ նոյնիսկ կառք մտած միջոցին բաւական մօտեցած էր անոր:

Երբ կառքը ճամբայ ելաւ, ինքնիրեն սա խորհրդածութիւնը ըրաւ.

— Այս մարդը ինծի կասկածելի կ'երեւայ... ինչո՞ւ համար միւս բեռնակիրներուն մերժեց պայուսակը տալ եւ իսկոյն յանձնեց նորեկ պատանիին. յայտնի կ'երեւայ որ արդէն կը ճանչնար զայն եւ կամ անոր կը սպասէր... Յետոյ այդ պատանիին հետ քանի մը խօսքեր փոխանակեց ցած ձայնով, ինչ որ նախապէս ծանօթ ըլլալուն մէկ ապացոյցն է: Ո՞վ է այդ պատանին, յայտնի է որ Թուրք մըն է. թէ՛ իր դիմագիծը, թէ՛ իր հագուստը եւ թէ գլխուն ֆէսը ատիկա կը հաստատեն: Արդ, ի՞նչպէս կրնայ յարաբերութիւն ունենալ գերմանացի վաճառականի մը հետ որ Պոլիս չէ հաստատուած եւ իբրեւ ուղեւոր եկած է հոս: Այդ պատանին բեռնակիր մը եւ կամ պարզ ծառայ մը չէր, քանի որ զա՛յն իր քովը նստեցուց...: Բայց հոգ չէ, օձիքը ձեռքս է, կառապանը ճանչցայ, մեր Օսման աղան է, անկէ կրնամ իմանալ թէ ճի՞շդ է որ իր ըսած օթէլներէն մին պիտի մնայ ... Մեր քոմիսէրը թեթեւօրէն վարուեցաւ, բայց բարեբախտաբար ես հոս եմ:

Լրտեսը այսպէս մտածելով, գնաց մօտակայ սրճարան մը հանդարտօրէն կառապանին վերադարձին սպասելու:

Նոյն միջոցին կառքը Պահչէ գաբուէն դէպի կամուրջ կ'ուղղուէր:

Ուղեւորն ու պատանին, այժմ հետաքրքիր ու կասկածելի նայուածքներէ հեռու, ազատօրէն կը խօսակցէին:

— Այո, կ'ըսէր Հասան, վերջին օրերս շատ մեծ դժբախտութիւններ ու ձախողութիւններ պատահեցան. այնքան յաջողութեամբ գործելու վրայ էինք եւ ահա ետեւ ետեւէ փորձանքներ հասան մեր գլխուն:

— Պատմէ տեսնեմ, ըսաւ երիտասարդը:

— Նախ, ինչպէս գիտէք, Հաքքը պէյը ձերբակալեցին եւ մինչեւ հիմա չկրցանք իմանալ թէ ո՞ւր բանտարկուած կը մնայ:

— Ի՞նչպէս բանտարկուած, գոչեց ուղեւորը, բայց ուրեմն չէ՞ք գիտեր թէ Հաքքը պէյը այրած է Իզզէթ փաշայի ապարանքի հրդեհին մէջ:

— Այրա՛ծ, ըսաւ պատանին աչքերը խոշոր խոշոր բացած, Հաքքը պէյ այրած... մենք որ կը կարծէինք թէ դարձեալ Ապտիւլ Համիտի հրամանով ծածուկ տեղ մը բանտարկուած է...

— Չէ, սիրելի աղաս, ըսաւ երիտասարդը, Հաքքը պէյը վերջապէս իր փափաքին հասաւ եւ ազատութեան դատին համար զոհուեցաւ. հիմա իր յիշատակը կը մնայ մեզի ու այն ալ բաւ է մեզ սըրտապնդելու եւ քաջալերելու համար... հիմա պատմէ տեսնենք թէ ուրիշ ի՞նչ պատահեցաւ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(33 – Շար·)

համար խիստ անհրաժեշտ նման այլ բաներ ։

ԹՂԹԱԿԻՑ .— Ի՞նչ դրութեան մէջ են արձակն ու չափածոն ։

ԵՍ .— Լաւ ։ Առաջատարը մնում է բանաստեղծութիւնը ։ Կան նաեւ հիանալի արձակագիրներ . բայց ... Վերջերս լոյս տեսան Շիրազի, Սահեանի, Հր. Յովհաննիսեանի, Էմինի գրքերը ... Չէ, դեռ չատ հաց ու պանիր պիտի ուտի մեր արձակը, չափածոյին հասնելու համար ։

ԹՂԹԱԿԻՑ .— Մալադեց, պոէզիա ...

ԵՍ .— Նոյն կարծիքին եմ եւ ես ։ Առաջաւոր բանաստեղծներից Գէորգ Էմինը միրուք թողեց եւ պիտի ասել, որ դա մեծապէս ազդեց հէնց իր պոէզիայի վրայ ։ Լրջացաւ, խորացաւ ։ Եթէ ես էլի մի անգամ առիթ ունենամ խառնուելու պոէզիայի գործերին, ապա ամենայն լրջութեամբ խորհուրդ պիտի տամ մի քանի պոէտների, որ միրուք թողնեն ...

ԹՂԹԱԿԻՑ .— Արձակագիրների մէջ մի-րուք երեւա՞ց ...

ԵՍ .— Ո՛չ, բայց լաւ արձակագիրներ, թէկուզ անմերուք՝ կան ։ Նրանք դժուարութեամբ են մտնում գրականութեան դիրկը, սակայն ի վերջոյ մտնում են ։

ԹՂԹԱԿԻՑ .— Հետաքրքիր է ։

ԵՍ .— Խիստ հետաքրքիր ։ Նրանք իրենց վէպերում պատմական բերդեր են կառուցում, մէջը լցնում հայ ռազմիկներ, յետոյ թշնամու զօրքը բերում են, շրջապատում բերդը եւ կռիւն սկսւում է ։ Մի սպանուած Հայի դէմ՝ տասը օտարի գլուխ է թռչում ու վէպը թէժանում է ։ Յետոյ հայ սակաւաթիւ զինուորները դուրս են գալիս բերդից, յարձակւում թշնամական բանակի վրայ եւ ոչնչացնում նրանց մինչեւ վերջին մարդը ... Նման վէպերը սպառւում են ժամերի ընթացքում ։

ԹՂԹԱԿԻՑ .— Օ – լա – լա ...

ԵՍ .— Օ – լա – լա ու մի բան էլ աւելի ։ Ժողովուրդին հաց պէտք է տալ, —ասում են որոշ «հայթուխներ», — թէկուզ դա լինի, սեւ ... Ու տալիս են ։ Սեւ հա՞ց ։ Ոչ ։ սեւ հաց յիշեցնող ինչ որ բան, որը կոչւում է ոչ այլ ինչ՝ «հայրենասիրական վէպ» ։ Ըստ էութեան այստեղ ոչ հայրենիք կայ, ոչ սէր կայ, ոչ վէպ ։ Կայ միայն գրող կոչուելու, դիրք տալու յաջողութեամբ պսակուած մարմաջ ... Դեմիրճեանին պիտի հանդիպե՞մ ...

ԹՂԹԱԿԻՑ .— Նայած ...

ԵՍ .— Ի՞նչ նայած ։ Ես ուզում եմ անպայման տեսնել նրան եւ ասել մի քանի խօսք . «Վարդանանք» գրեց եւ չգրեց, թէ ի՞նչպէս գրեց, ի՞նչպէս պէտք է գրել եւ ի՞նչպէս գրուեց այդ հիանալի վէպը ։ որպէսզի նորերը սովորէին, թէ ինչպէս պէտք է գրել հայրենասիրական պատմավէպ ։

ԹՂԹԱԿԻՑ . — Նորարարութեան մասին ի՞նչ կ'ասէիք ...

ԵՍ .— Ի՞նչ կարող եմ ասել ։ Դա մի ճանապարհ է, որը վերջիվերջոյ տանում է մինչեւ Գրիգոր Նարեկացին ։ Այո՛, այո՛, պարզւում է որ Նարեկացին ամենամեծ նորարարն է եղել եւ ինքը ոչ մի տեղեկութիւն չի ունեցել այդ մասին ...

ԹՂԹԱԿԻՑ .— Այն ժամանակ գիտական քննադատութիւն չի՞ եղել ... կարող էին միկերպ գլխի գցել, հասկացնել ...

ԵՍ .— Գիտական քննադատութիւն եղած տեղը Նարեկացի՞ կը լինի ... Չէ, չի լինի ... Ի դէպ, Զարենցին պիտի հանդիպե՞մ ։

ԹՂԹԱԿԻՑ .— (Երեսը դարձնելով դէպի հարաւ) .— Այ, տեսնում էք, այս ամբողջ աշխարհամասը դրախտի հայկական սեկտորն է ։ Ահա, ահա քո Զարենցը ։ Հետինը Միսաք Մեծարենցն է, դուրս են եկել զբօսանքի ։ Բայց դու ի՞նչ գործ ունես Զարենցի հետ ։ Զարենցը սուրբ է ...

Այստեղ էր, որ ես զարթնեցի ։

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

ՊՈԼՍՈՅ «ԳԱԼՖԱՅԵԱՆ» ԱՂՋԿԱՆՑ ՈՐԲԱՆՈՑԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Աւելորդ է ըսել, թէ ժողովուրդ մը կամ հաւաքականութիւն մը կը բնորոշուի իր մշակութային ու բարեսիրական հաստատութիւններու չափանիշով ։ Արդարեւ, տուեալ հաւաքականութիւնը ինքնուրոյն կերպով կը գոյատեւէ այն ատեն միայն, երբ իր ծոցին մէջ ունի զինքը բնորոշող ու յատկանշողհամապատասխան մշակութային հաստատութիւններ ։ Անվարան կրնանք ըսել, թէ պոլսահայութիւնը միշտ առաջաւոր տեղ գրաւած է այս ուղղութեամբ . չատ են այնտեղ համապատասխան դարաւոր հաստատութիւններ, որոնք անցնելով փշալից ուղիներէ, եկեր հասեր են այսօրուան ։ Ասոնցմէ մէկն է դարաւոր «Գալֆայեան» աղջկանց որբանոցը, հիմնուած՝ ասկէ 102 տարիներ առաջ, 1866ին, Սրբուհի Մայրապետ Գալֆայեանի կողմէ ։

Արդարեւ, բովանդակ Հայութեան սրտին մօտիկ այս հաստատութիւնը, անցեալին իբրեւ որբախնամ հաստատութիւն, անփոխարինելի աշխատանք կը թափէր, ներկայիս, իբրեւ պոլսահայ չքաւոր ընտանիքներու աղջկանց գիշերօթիկ վարժարան, ու, մասնաւորաբար, դաւանի հայութեան տրամադրելի վարժարան, աւելի քան կը դիմագրաւէ անփոխարինելի պահանջ մը ։ Ներկայիս, դարաւոր այս հաստատութեան յարկին տակ ընտանեկան խնամք վայելող 110 սանուհիներէն դրեթէ կէսէն աւելին կը կազմեն դաւառական հայ ընտանիքներու աղջնակներ, որոնք այստեղ կը սորվին հայերէն լեզուն, կը դաստիարակուին հայ կրօնական ոգիով ու կը մեծնան իբրեւ հաւատաւոր Հայուհիներ ։

Սրտամօտիկ այս հաստատութեան տարեդարձի հանդիսութիւնը տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 26ին ։ Հաստատութեան մատրան մէջ պատարագեց Վրթանէս Քհնյ. Տէրտէրեան ։ Նախագահեց եւ քարոզեց Պոլսոյ պատրիարք Շնորհք Արք. Գալուստեան ։ Այս առիթով, Միաբանութեան երէց Քոյրերը՝ Արուսեակ Մխիթարեան եւ Զարմուհի Մեհրապեան ստացան կիսասարկաւագութեան եւ կրտսեր քոյրերը՝ Հռիփսիմէ Սասունեան ու Գոհարիկ Մկրտիչեան ուրարակրութեան աստիճանները ։

Կրօնական արարողութիւններէն ետք, վարժարանի սեղանատան մէջ, ներկայ հիւրերուն տրուեցաւ նաեւ հոգեճաշ մը, ուր ներկայ էին նաեւ հիւրաբար քաղաքս գտնուող ռումանահայոց եւ պուլկարահայոց առաջնորդ Տիրայր Եպիս. Մարտիկեանն ու եգիպտահայոց առաջնորդական փոխանորդ Զաւէն Եպս. Չինչինեան ։ Ճաշի ընթացքին խօսք առին նաեւ զոյգ Սրբազանները, որոնք իրենց կուռ ճառերով խորապէս տպաւորեցին ներկաները ։

Հաստատութեան հանդէպ ժողովուրդին եւ օրուան իշխանաւորներուն սնուցած սէրն ու գուրգուրանքը կուգայ չատ հինէն ։ Արդարեւ, մեծանուն Օրմանեան պատրիարքը իր ամենասրտամօտիկ հաստատութիւններէն մին նկատած է «Գալֆայեան» Որբանոցը ու ըստ այնմ իր գուրգուրանքին առարկան ըրած է Որբանոցը, ինչպէս իր խօսքին մէջ յիշեց Պատրիարք Հայրը ։

Թ.

ՆՈՐ ԲԱՌԱՐԱՆ

Նամականի.— Սատմոգս մը՝ որ ամէն բան կը մարսէ ։

×

Նեղ կօշիկ.— Իր միս ցաւերը մոռնալու միջոց ։

×

Ուրախութիւն .— Ձմեռնային արեւ՝ որ ուշ կը ծագի եւ շուտ կը մայրամտի ։

×

Պար.— Ուրիշներու ներկայութեան ազատօրէն գրկուելու միջոց ։

×

Սէր.— Մշակ՝ որ ժպիտ կը ցանէ եւ արցունք կը քաղէ ։

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒՆ

Կ'ըսեն, թէ մայրենի լեզուն բանի մը չի ծառայեր ։ Օտար լեզուներ պէտք է գիտնալ ։ Բայց մայրենի լեզուն անհրաժեշտ է միշտ հայ ապրելու համար ։

Կան մտածողներ, որ մենք կրնանք Հայու հոգին անաղարտ պահել մեր մէջ առանց հայերէնի ։ Ցնորք է ասիկա . տանջալից, ողորմելի ցնորք ։ Լեզուն միայն կը կազմէ այն պատեանը, որուն մէջ ցեղի մը ոգին իր անայլայլ մարգարիտները կը ստեղծէ ։ Լեզուն է այն կրակը, որուն ծաւալած ջերմութենէն կը բացուին ցեղի մը արժէքները խորհրդանշող անթառամ ծաղիկները ։ Լեզուն է այն հողը, որուն մէջ ժողովուրդի մը կենաց ծառին արմատները կը զօրանան ։

Ցիմարութիւն է կռուիլ տարբեր զօրութեանց ։ Գերագոյն ուժն է լեզուն, որ մեզ պիտի պահպանէ եւ ամէնէն սատկաշունչ ամբոււքին մէջէն իսկ, մեր առագաստները պիտի հասցնէ լուսաւոր ու խաղաղ ափունքները ։

Գիտակցինք մեր լեզուին գեղեցկութեան ։ Անիկա միայն միջոց մը չէ մեր գաղափարներն ու զգացումները արտայայտելու ։ Անոր մէջ մեր ժողովուրդի ոգին կայ ։ Հոն կը բաբախեն Սուրբ Սահակի եւ Մեսրոպի սիրտերը ։

Հայերէնը լեզու մը չէ միայն բառերով հիւսուած ։ Անիկա տիեզերքի հեղեղայտ աղբիւրներէն առած է իր հնչիւնը ։ Թէ արիւն կայ անոր մէջ եւ թէ արցունք, արիւնը մեր նահատակներուն եւ հերոսներուն, արցունքը՝ որ մեր մայրերուն եւ քոյրերուն աչքերէն հոսեցաւ, առանց բնաւ կարենալ ողոքելու քար սիրտը բռնակալներուն ։

Ահա թէ ինչ է մայրենի լեզուն ։ Զայն չգիտնալ ինծի համար ամէնէն վատ դասալքութիւնն է ։ Ասով է, որ մէկը իր նախահայրերուն հրաժերմ քաղցրութիւնը կը զգայ ։ Անով է, որ մենք որոշ դիմագիծ մը կը ներկայացնենք մարդկութեան մէջ . մեր ցեղին հարազատ պատկերը կը կրկնենք . մեզ դիեցնող եօթն անգամ օրհնուած մայրերուն երկնային համբոյրով կ'արթննանք ամէն առաւօտ ։

Կը բաւէ միայն գիտակցիլ, հայերէնի ճամբով հասնիլ այն լուսազարդ հանդըրւաններուն, որոնք մեր մշակոյթի անխորտակելի կոթողներն են ։ Ճանչնալ մեր մատենագրութեան հսկաները ։ Գիտնալ, թէ Ոսկեդար մը ունեցած ենք, ինչ որ չէ տրուած ամէն ժողովուրդի ։ Գիտնալ, թէ մեր լեզուով ստեղծուած սքանչելի գոհարներ գոյութիւն ունին ։

Ցոլացնենք պայծառօրէն մեր կերպարանքը մեր լեզուին անսահման խորհուրդին մէջ ։

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (390)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

— Ո՞վ է այդ Թէօտիւլ ըսածդ ։
— Ձեր թոռնորդին ։
— Ա՛հ, աղաղակեց մեծ հայրը ։

Ապա սկսաւ կարդալ, այլեւս չմտածեց թոռան ոտւն վրայ, որ այսպէս թէ այնպէս Թէօտիւլ մըն էր, եւ պահ մը ետք վէտութիւն մը եկաւ վրան, ինչպէս յաճախ կը պատահէր ասիկա ։ Այն թերթը զոր կը կարդար եւ որ աւելորդ է ըսել թէ արքայական էր, առանց որեւէ փափկանկատ դիտողութիւն ընելու կը ծանուցանէր թէ յաջորդ օր տեղի պիտի ունենար այն պզտիկ դէպքերէն մէկը, որոնք այդ ժամանակներու Փարիզեան օրական դէպքերն էին ։ Իբրեւ թէ իրաւագիտական եւ բժշկական դպրոցներու աշակերտները կէսօրին Փանթէոնի հրապարակը պիտի հաւաքուէին՝ խորհրդակցելու համար ։ Նիւթը՝ ներկայ ժամանակի խնդիրներէն մէկն էր, որ երկու մասի կը բաժնուէր . մէկը ազգային պահակներու պատերազմական անօթներու խնդիրն էր, միւսը՝ վէճ մը, որ պատերազմական պաշտօնէութեան եւ «քաղաքացի մարտիկներու» մէջ ծագած էր Լուվրի հրապարակը դրուած թնդանօթներու առընչութեամբ ։ Ուսանողները այս մասին պիտի «խորհրդակցէին» ։

Այս դէպքը լիովին կը բաւէր Պ. Ժիլնորմանի զայրոյթը գրգռելու համար ։

Միտքը բերաւ Մարիւսը, որ ուսանող էր, եւ չատ հաւանական էր թէ ուրիշներու նման «կէսօրին Փանթէոնի հրապարակը պիտի երթար խորհրդակցելու համար» ։

Այս մտածումներու մէջ էր, երբ Թէօտիւլ տեղակալը եկաւ՝ քաղքենիի հագուստով, — վարպետութիւն մըն էր այսպէս հագուիլը, — եւ զգուշութեամբ ներս մտաւ օրիորդ Ժիլնորմանի հետ ։ Նիզակաւորը տրամաբանած էր թէ ծերուկը ամբողջ հարստութիւնը ցկեանս եկամուտի փոխած չէ ։ Ատոր փոխարէն ատեն ատեն Փէքինցիի կերպարանք առնելով, մեծ զոհողութիւն մը չէ ծպտուիլը ։

Օրիորդ Ժիլնորման բարձր ձայնով ըսաւ հօրը .

— Ձեր թոռնորդի Թէօտիւլն է ։

Եւ տեղակալին փսփսաց .

— Հաւանութիւն ցուցուր բոլոր ըսածներուն ։ Ապա դուրս ելաւ ։

Տեղակալը որ այսպիսի պատկառելի տեսակցութեանց քիչ սովոր էր, վեհերոտ «բարի լոյս հօրեղբայր իմ» թոթովեց, եւ բարեւեց զայն ։ Այս բարեւը կէս մը ռազմական եւ կէս մըն ալ քաղքենիի յատուկ բարեւ էր ։

— Ա՛հ, դո՞ւք էք, լաւ, նստեցէք, ըսաւ մեծ հայրը ։

Եւ ալ բոլորովին մոռցաւ նիզակաւորը ։ Թէօտիւլ նստեցաւ, մինչ Ժիլնորման ոտքի ելաւ ։

Պ. Ժիլնորման, ձեռքերը գրպաններուն մէջ, սկսաւ քալել աջէն ձախ, իր երկու քսակներուն մէջ դրած երկու ժամացոյցները չարչարելով՝ նիհար ու ցանկոտ մատներով ։

— Քանի մը խլլռտնե՛ր ... Ասո՞նք պիտի հաւաքուին Փանթէոնի հրապարակը ։ Վա՛յ ձեր խելքին, վրայ ։ Դեռ երէկ կաթէ կտրուեցան, այսօր արդէն մարդ եղեր են ստահակները ։ Եթէ ատոնց քիթը ճնշելու ըլլաս, կրնայ դեռ կաթ ելլել . սակայն վաղը կէսօրին մեր վերջը պիտի ըլլայ ։ Ցայտնի է դէպի անդունդ կ'երթանք ։ Քաղաքացիներու թնդանօթնե՛ր, քաղաքացիներու թնդանօթներուն մասին խորհրդակցե՛լ, ազգային պահակներու փուքերուն վրապարակ երթալ եւ զրաբանե՛լ . ի՞նչ տեսակ մարդոց հետ պիտի գտնուին հոն ։ Աստուած վկայ, ո՛վ որ ուզէ, պատրաստ եմ գրաւ դնելու թէ հոն վաղեմի վերապարտներ եւ արձակուած դատապարտեալներ պիտի գտնուին միայն ։ Քարնօ, ո՞ւր կ'ուզես, որ երթամ մատնիչ, կ'ըսէր — Ո՛ւր որ կ'ուզես հոն, ապուշ, կը պատասխանէր Ֆուշէ ։ Ահա այսպիսի մարդիկ են հանրապետականները ։

— Ճիշդ է, ըսաւ Թէօտիւլ ։

Պ. Ժիլնորման գլուխը մը դարձուց, Թէօտիւլը տեսաւ եւ շարունակեց .

— Երբ կը խորհիմ թէ սա անզգամը քարպոնարութեան անդամ ըլլալու սրիկայութիւնը ըրաւ ։ Ինչո՞ւ ելար դացիր տունէս, Հանրապետական ըլլալու համար հա՞ ... ։

Նախ ժողովուրդը չուզեր քու հանրապետութիւնդ, ամենեւին չուզեր, ան գիտէ թէ միշտ թագաւորներ եղած են եւ պիտի ըլլան միշտ ։

Այլանդակութի՛ւն այլանդակութեանց, որու վրայ մարդ որքան ալ սակայ, քիչ է ։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՅՈՒՇԻ ՕՐ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԱԶԳ. ՀԵՐՈՍ

ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆԻ

Նախաձեռնութեամբ Տրապիզոնի Պոնտոսի Հայր. Միութեան :

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կ. Կոմիտէի, մասնակցութեամբ Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացին, Թոքատի, Դիւրայի եւ զանազան հայ. միութիւններու, Կապ. Խաչի, Նոր Սերունդի, Եւրոպայի Ուս. Միութեան, Փարիզի Համազգային մասնաճիւղի եւ զանազան քոյր միութիւններու :

Կիրակի, Յունուար 26, ժամը 15.30ին, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահը, (17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ 9) :

Կը նախագահէ՝

ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

Կը խօսին՝ ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ եւ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ :

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն. — Պ. Պ. Պետիկեան, Մ. Ֆէրմանեան, Ս. Սամուէլեան, Ե. Գրիգորեան :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

SALLE PAUL FARALICQ, 21 Rue Yves Toudic — Métro République

Ուրբաթ գիշեր, 31 Յունուար, ժամը 21ին

Փարիզի հայ դերասաններու համախմբի փոյցը իրենց ընկերոջ՝

ԳՐԻԳՈՐ-ՎԱՀԱՆԻ

(որ վերջերս ենթարկուեցաւ բժշկական երկու ծանր գործողութիւններու) :

Կը ներկայացնեն՝

ԳՐԻԳՈՐ – ՎԱՀԱՆԻ

«ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ԿԱՆԹԵՂԸ»

ԵՒ

«ԱԶԳԱՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ ՄԸ»

Բեմադրութիւն՝ Միհրան Անտոնեանի որոնց կը մասնակցին՝ Ա. Գմբէթեան, Գ. Տէրվիշեան, Յ. Լաթիֆեան, Ն. Պշտիկեան, օրիորդներ՝ Անի եւ Պերճուհի Տէմիրեան :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Տիկին Աստղիկ Տէտէեան, Տիկին Զարուհի Անտոնեան, Օր. Արաքսի Գմբէթեան, «ՆԱՒԱՍԱՐԴ» պարախումբ, Հայ Գրողներու Միութեան կողմէ ուղերձ :

Մուտք 10 փրանք

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Պարանցիկ երեկոյթ, կազմակերպուած Իսի լէ Մուլինոյի Նոր Սերունդի խանասոր խումբին կողմէ, Փետր. 1ին :

×

Զմիւռնիոյ եւ շրջականներու Հայր. Միութեան տարեկան պարահանդէսը Մարտ 23ին, Սանթրոյի սրահներուն մէջ : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 90-ամեայ յոբելենական հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Մայիս չորսին :

POUR TOUS VOYAGES

Par

VOIE FERROVIAIRE
VOIE MARITIME
VOIE AERIENNE

S'adresser à :

Mr. Jacques Chélélékian

AGENCE FRANCO-SUISSE

87 La Canebière
MARSEILLE (1er)

Téléphone :
62-03-44 64-09-49

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի :

ԴԱՍԱԽՕՍ՝

ԸՆԿ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Նիւթ՝ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ԼՈՒԾՄԱՆ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ :

Երկուշաբթի (Յունուար 20) Սէն Ժերոմ, ժամը 21ին :

Երեքշաբթի, (Յունուար 21), Սէն Լու :

Չորեքշաբթի (Յունուար 22), Պուլվ. Օտտօ :

Ուրբաթ, (Յունուար 24), Պոմոն :

Դասախօսութիւնները տեղի կ'ունենան եկեղեցւոյ կից սրահները :

ԵՐԵՒԱՆԻ 2750-ԱՄԵԱԿԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Պ. Լ. ՓՐԱՏԷԼԼԻ, Լիոնի քաղաքապետ :

Միացեալ կազմակերպութեամբ՝ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան եւ Ֆրանս-Իւրսի եւ մասնակցութեամբ՝ տեղական հայ կազմակերպութեանց :

Տեղի կ'ունենայ հետեւեալ ցասաւորումով՝ 19 Յունուար, կիրակի, ժամը 10ին, Սինեմա Ասթորիայի մէջ, (69 Քուռ Վիթոն), խիստ շահեկան տեղեկութիւններ արուելէ ետք պիտի ցուցադրուի հայախօս ֆիլմ մը (փաստանկար) :

19 Յունուար Կիրակի ժամը ժամը 20.30ին, Լիոնի Սալ Ռամոյի մէջ պիտի կատարուի հանդիսաւոր տօնակատարութիւնը արտակարգ պատրաստութեամբ որուն կը մասնակցին Հայաստանէն ժամանող ծանօթ արուեստագէտներ եւ արուեստագիտուհիներ :

20 Յունուար Երկուշաբթի ժամը 20.30-ին Սալ Ռամոյ մէջ պիտի կրկնուի նոյն յայտագիրը :

Իսկ 19, 20, 21, (Կիրակի, Երկուշաբթի, Երեքշաբթի) օրերը, ժամը 10էն մինչեւ 19 ցուցադրութիւն տեղի պիտի ունենայ :

Մէզոն տը Լիոն (Փլաս Պէլքուռ), գեղեցիկ սրահներուն մէջ Թալլօներ, 2750րդ տարուոյ վաւերական Թանկարժէք ուեւ այլ զանազան առարկաներ :

ԾԱՆՕԹ. — Կազմակերպիչ յանձնախումբը ի պատիւ Հայաստանի հիւրերուն ճաշասեղան պիտի սարքէ 21 Յունուար Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ : Ճաշին մասնակցիլ փափաքող հայրենակիցներ կրնան դիմել Ազգ. տուն :

ԱՍՈՒԼԻՍ

Զրոյց Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի հետ, Մարսէյլի Ահարոնեան Ակումբը, Հինգշաբթի, Յունուար 23, ժամը 21ին : Ներկայ կ'ըլլայ, ընկ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ :

POUR

LOUER
VENDRE
ACHETER

AGENT IMMOBILIER AGREE

Consultez en toute confiance

Jacques TORANIAN

DIRECTEUR DU CABINET
RIVE GAUCHE IMMOBILIER

sur rendez-vous
à l'AGENCE ou à DOMICILE

TÉLÉPHONE :
POR 0394 — JUS 0156

42, BOULEVARD ARAGO — PARIS

Métro : Gobelins

ESTIMATION GRATUITE

10ème année

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 26ԻՆ

Ժամը 15.30ին Համօ Օհանջանեան Ակումբին մէջ : Երգ, արտասանութիւնի, խմբերգ, աշակերտներու կողմէ :

Դպրոցական հանդէսէն ետք, ընտանեկան խնջոյք :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ (ՊՈՒԼՎ. OSSO)

Պուլվար Օտտոյի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը Մանուկներու Օրը կը տօնէ այս Կիրակի, Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ :

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, փոքրիկներու կողմէ : Երգ եւ արտասանութիւն :

1/2 GROS LYON DETAIL

ALIMENTATION
SUPER-BOUCHERIE

BAHADOURIAN

8, Rue Abraham Bloch, Gerland

Դիւրացնելու համար յաճախորդներու փարքինկը

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ ՇՔԵՂ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

244, Rue Vendome — LYON (3e)

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ
ԵՒ
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ — ՊԵԼՃԻԱ, ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ, ԱՆԳԼԻԱ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

PATISSERIE ORIENTALE

TOUTES LES VARIÉTÉS TOUTES LES SPÉCIALITÉS

NOS SPECIALITES

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, Թահին հելվա, «վանիլ», չոքօլա, «նուղէԹ», «լոգում», «սաղըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41–45°), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), համեմներ, մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «դաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով : Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լամիս, քատայիֆ, եւայլն եւ մանաւանդ՝ ապուխտ կեսարացի մասնագէտի մը կողմէ պատրաստուած :

ԱՅՑԵԼԵՑԷ՛Ք

Անպայման, ձեր նուէրներուն համար նոխ եւ ընտիր մթերք : Ինչ որ ձեր մտքէն կ'անցնի, կը գտնէք :

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ

ՀԱՐՍՆԻՔԻ, ՆՇԱՆՏՈՒՔԻ, ՀԱՆԴԷՍԻ, ԽՆՋՈՅՔԻ համար յատուկ գիներ եւ դիւրամատչելի պայմաններ :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ ՄՍԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸ որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն :

Tous produits d'Afrique du Nord et d'Orient

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ նաեւ ձեր նուէրներուն համար նոր աւելցուած ճոխ մԹերանոցի կալերին որ կը պարունակէ բոլոր խոհանոցի իւսթանսիլները, նոր ճաշակաւոր պիպլօները, արեւելեան սրճեփ, սուրճի գաւաԹ, ափսէներու տեսակներ կարկանդակի համար նաեւ սուրճի ջաղացք, ինչեր ինչեր որ ձեր մտքէն կ'անցնի :

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ» Է

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՌՈՒՑԻԿ — ՏՈՄՍԱԿ — ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ — ԵՒԱՅԼՆ

FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

«ՅԱՌԱՋ» Ի

32, Rue de Trévise
— PARIS - IXe —
Téléph. : 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. — Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ 19 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

DIMANCHE 19 JANVIER 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11417

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE — No 11.417

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

« ԱՂՔԱՏ ԵՒ ՅԵՏԱՄՆԱՑ »

Այս բառերով կ'որակէ «Արեւելեան Թուրքիան» անգլիացի Աարըն Հէմիլ-թըն, Լոնտոնի Սընտէյ Թայմզի Յունուար 12ի թիւին մէջ :

Աղքատ եւ յետամնաց վիճակ կը ներկայացնեն Թուրքիոյ հայկական նահանգները, որոնք իրենց շինարար ու աշխատունակ բնակիչներէն պարպուած, դարձեր են ամայի ու անմարդաբնակ ծայրագաւառ մը :

Ըստ յօդուածագրին, արեւելեան նահանգները Թուրքիոյ համար ա՛յն են, ինչ որ է Սիկիլիան Իտալիոյ եւ Մակեդոնիան Յունաստանի համար : Լեռնային մեծ սահմանագլուխ մը, որուն շուրջ միշտ պատերազմներ են մղուած : Քառուղի մը՝ առեւտրական մեծ ճամբուն վրայ, որ արեւելքէն կ'երթայ դէպի Սեւ ծով եւ Աբեմուտք : Ցեղախումբերը գայլերու պէս կ'ոռնան լեռնային որջերու մէջ :

Այդ շրջանը այժմ դարձած է զինուորական գօտի ըլլալէ եւ ճամբորդութիւնը՝ դիւրացած : Պոլսէն արագընթաց կամ գանդաղաշարժ նաւով մը կարելի է երթալ Տրապիզոն կամ Սամսոն, անցնելով տըխուր, թմրած նաւահանգիստներէ, կարօտը քաշել տալով կենսունակ Յոյներուն, որոնք չկան այլեւս, դիտել կուտայ Անգլիացին :

Ճանապարհածախքը աժան է : Շոգենաւի Ա. կարգը կ'արժէ 11 անգլ. ոսկի : Պոլսէն, լեռնաշղթաներու վրայէն, Վան գացող օդանաւը՝ 14 ոսկի, Տիարպէքիր գացողը՝ 12 ոսկի : Երկու օրէն Էրզրում տանող շոգեկառքը՝ 14 անգլ. ոսկի : Ինքնաշարժը Էրզրումի եւ Արարատի ճամբով կը տանի դէպի Պարսկաստան :

Թուրքերը սկսեր են այժմ զարկ տալ զբօսաշրջիկութեան՝ պանդոկներ շինելով : Սենեակի վարձքը մէկ գիշերուան համար կ'արժէ մէկ սթերլին, ճաշը՝ 8 շիլին : Տիարպէքիրի Տէմիր եւ Վանի Պէշ Քարտէշ հասարակ պանդոկները լաւագոյններն են, կ'ըսէ : Գիշերային զբօսանքի վայրեր չգտնուելուն ճամբորդները քէպապով ու օղիով կը գոհանան եւ շուտ անկողին կը մտնեն եղեր :

Անգլիացի ճանապարհորդը այցելեր է Պիթլիս, որ շատ վնասուեր է երկրաշարժներէ, մնացեր են գեղեցիկ կամուրջներ եւ բերդ մը, լաւ ջուր ունի : Վան զով է ամառը : Արեւելեան Պայազիտ սարսափելի մլուկներ ունի :

Կարսի մէջ տեսեր է 19րդ դարուն կառուցուած մայր եկեղեցի մը (անշուշտ հայկական), որ այժմ ելեկտրական ուժի կայան դարձեր է : Քաղաքը զինուորական պահակախումբի կեդրոն է, իբրեւ սահմանակից Ռուսիոյ :

« Թուրքերը տակաւին կը մերժեն յիշել Հայերու անունը, թէեւ շրջանը կը վըխտայ կոնաձեւ տանիքներով եւ գոթական կամարներով », դիտել կուտայ Հէմիլթըն, որ կը յիշէ նաեւ «Աղթամարի գեղեցիկ եկեղեցին Վանի մէկ կղզիին վրայ, նոյնպէս՝ Անին, Ժ.Ա. դարու (հայկական) մայրաքաղաքը ռուսական սահմանագըլխուն վրայ, Կարսի մօտ, ցիրուցան աշտարակներով, պարիսպներով եւ եկեղեցիներով, որոնք լուռ են հիմա» :

Ըստ իրեն, վտանգաւոր է արեւելեան նահանգներու մէջ մինակ ճամբորդելը. անհրաժեշտ է դիմել բարեկամ Թուրքի մը աջակցութեան : Որովհետեւ, կ'ըսէ, Տիարպէքիրի լակոտները քար կը նետեն եւ կը թքնեն վրադ ու կը վիրաւորեն քեզ :

Իսկ վերջալոյսէն ետք սարսափազդու վիճակի կը մատնուիս, եթէ չչունիս առաջնորդ մը, որ հայհոյէ վրադ յարձակողներուն եւ կշտամբէ զանոնք : Երկիրն իսկ եւ իր պատմութիւնը կը թելադրեն քեզ զգոյշ ըլլալ :

Յօդուածագիրը կը յիշատակէ՝ Վանայ հսկայ լիճը, որուն ջուրը կը շողխանայ, բայց յետոյ ինքնին կը լեցուի : Հեղձուցիչ է ու լռիկ : Նեմրութ լեռը՝ պզպջացող մեծ հրաբուխ մը : Հէքքեարիի սեպաձեւ լեռներն ու կիրճերը : Արարատը՝ որ ձիւնէ շալով մը ծածկուած, երեւան կ'ելլէ արեւածագին հետ, միշտ հեռու : Իր ստորոտը տարածուող բլուրները կը նմանին քունէն արթնցող մարդու մը վրայ նետուած մեծ վերարկուի մը :

Արեւելեան նահանգները կարելի է այցելել հիւսիսէն դէպի արեւելք : Արդուինի Մօտայ կիրճէն ու խոնաւ անտառներու մէջէն մինչեւ ասխական լեռնադաշտը : Անիէն վար դէպի Վանայ լիճը եւ Տիգրիսի ու Եփրատի օժանդակ գետակները :

Կամ հարաւէն, Քսենոփոնի նման, Տիգրիսի երկայնքէն, Մարտինի ճամբով դէպի Տիարպէքիր, անկէ սպառատուր հին կամուրջներու վրայէն դէպի Վան, իր սեպաձեւ միջնաբերդով եւ բեւեռագիր արձանագրութիւններով :

Արեւելեան Թուրքիան, դիտուած անգլիացի ճանապարհորդի ակնոցով, իր հէնամենի լեռներով, բլուրներու ստորոտը փռուած գիւղերով, անխնամ, մացառներով եւ խոտերով ծածկուած, յարմար վայր մըն է լեռնաբնակներու, բուսաբաններու եւ արկածախնդիրներու համար, մէկ տեսակէտով :

Բայց կայ աւելին : Իր լեռնային թէ հարթ շրջաններու ծայրամասերը, իրենց բիրտ պատմութեամբ, կը ներկայացնեն փորձադաշտ մը, ուր շատ բան կայ քանդելիք եւ փորձուելիք, կ'եզրակացնէ :

Մինչ այդ, Թուրքիոյ հայկական նահանգները կը շարունակեն մնալ այնպէս ինչպէս Աարըն Հէմիլթըն կ'որակէ զանոնք՝

Աղքատ եւ յետամնաց :

Poor and backward.

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՄՓԻՏՈՒ

ԹԵԿՆԱԾՈՒ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՆ

Նախկին նախարարապետը, որ հովմէական արձակուրդները կ'անցընէ քանի մը օրէ, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին չվարանեցաւ ըսելէ թէ թեկնածու է Հանրապետութեան նախագահութեան, եթէ պատահի որ տը Կոլ ձգէ իր պաշտօնը : Լրագրողը, որ հարցումը կ'ընէր, չէր սպասեր այսքան վճռական պատասխանի մը, աւելի կը կարծէր թէ ըստ սովորութեան, Փոմփիտու պուբատ մը կը դնէ իբրեւ պատասխան : Փոմփիտու ըսած է. — « Հանրապետութեան նախագահութեան թեկնածութիւնս ոչ ոքի գաղտնիք է, բայց ատոր համար, երկու պայման պէտք է : Նախ որ նախագահ տը Կոլ այլեւս նախագահ չըլլայ, ապա՝ հարկ է ընտրուիլ» Փոմփիտու աւելցուցած է, որ ամէն պարագայի մէջ, չաճապարեր :

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷ ԿԸ ՎԱԽՆԱՆ

Պոլսոյ թերթերը (Յունուար 15) հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտան երկրին ներքին վիճակին մասին :

Ներքին նախարարը վերջին դէպքերուն առթիւ շրջաբերական մը ուղղեց կուսակալներուն, անոնց ուշադրութիւնը եւ արթնամտութիւնը հրաւիրելով հանրային անդորրութեան սպառնացող վտանգներուն շուրջ : Իր շրջաբերականին մէջ, ներքին նախարարը կ'ըսէ ի միջի այլոց .

— Վերջին օրերս, հանրային կարծիքը մեծապէս շահագրգռող դէպքեր պատահեցան, եւ կը խնդրեմ որ իւրաքանչիւր կուսակալութիւն նկատի առնէ հետեւեալ կէտերը .— Գործադուլը Սահմանադրութեան կողմէ ճանչցուած ընկերային եւ տնտեսական իրաւունք մըն է, որ նպատակ ունի գործատիրոջ եւ աշխատաւորին յարաբերութիւնները ներդաշնակել եւ անվրդով պահել անոնց ընկերային եւ տընտեսական դիրքը : Այս իրաւունքին սահմանները բնորոշուած եւ գծուած են Հաւաքական Աշխատանքի եւ Գործադուլի օրէնքով : Ինչպէս յստակօրէն կը յիշեցնէ մեր Սահմանադրութիւնը, գործադուլի այդ իրաւունքը կարելի չէ օգտագործել քաղաքական նպատակներով, մեր օրէնքները արգիլած են այդ ուղղութիւնը : Քաղաքական նպատակներով կազմակերպուած բանթողները պատժական եւ օրինական պատասխանատուութիւն կը հրաւիրեն իրենց վրայ եւ բացարձակապէս արգիլուած են : Անկարելի է օրէնքի սահմաններէն դուրս ելլելով՝ ինչ ինչ ապօրինի իրաւունքներ պահանջել բռնի միջոցներով : Անոնք որ իրենց գործադուլի իրաւունքը կը կիրարկեն, պարտաւոր են այս կէտը եւ այս պայմանը նկատի ունենալ ամէն կերպով, եւ պէտք չէ որ այլասերեն գործադուլի գաղափարը եւ մասնաւոր նպատակներ հետապնդեն : Անոնք որոնք այս տրամադրութեան հակառակ կը շարժին, օրինական հետապնդումի կ'ենթարկուին իսկոյն :

« Կը տեղեկանանք թէ համալսարաններ, գործատուներ եւ այլ հաստատութիւններ բռնի ուժով կը գրաւուին : Պէտք է գիտնալ թէ այս բոլոր արարքները պատժական պատասխանատուութիւն կը հրաւիրեն իրենց վրայ եւ օրէնքին առջեւ յանցանքներ կը կազմեն : Անոնք որ այսպիսի յանցանքներ կը գործեն, պէտք է անմիջապէս ենթարկուին օրինական հետապնդման, ինչ տիտղոս եւ հանգամանք որ կրեն, եւ պետական իշխանութեան բոլոր ներկայացուցիչները պէտք է անվարան կատարեն իրենց պարտականութիւնը, կառավարութեան հեղինակութիւնը բարձր պահելու համար :

« Մեր համալսարաններուն եւ կամ ֆաքիւլթէներուն մէջ, որոնք վարչական ինքնավարութիւն ունին,— երբեմն խռովութիւններ կը պատահին, եւ կամ օրինական յանցանքներ կը գործուին : Ոստիկանութիւնը չի կրնար անմիջապէս միջամտել այսպիսի պարագաներու, ամէն բանէ առաջ պայման է որ համալսարաններու եւ ֆաքիւլթէներու վարիչները իրենք դիմեն ոստիկանութեան եւ անոր միջամտութիւնը ուզեն : Վերջին խօսքը դատական իշխանութեանն է, որ կէտը կէտին կը գործադրէ օրէնքին տրամադրութիւնները : Ահա թէ ինչու պէտք է խուսափիլ ոստիկանական անժամանակ միջամտութիւններէն, եւ մանաւանդ ուսանողական խնդիրներու մէջ զգուշաւոր եւ աչալուրջ ըլլալ : Պէտք է գիտնալ թէ այս մարզին մէջ հարկ եղած փորձառութիւնը ապահովուած չէ տակաւին, եւ մեր ոստիկանութիւնը ստիպուած է այս կէտերուն շուրջ բծախնդիր ըլլալ : Պէտք է խորհիլ թէ մեր կառավարութիւնը մինչեւ այժմ երկրին վերելքը եւ բարօրութիւնը նկատի ունեցաւ, եւ գործեց ամբողջովին ռամկավարական սկզբունքներով, առանց վտանգելու երկրին ժողովրդավար հաստատութիւնները : Կառավարութեան հիմնական նշանաբանը այս է միմիայն :

« Հետեւաբար, բոլոր պատասխանատու եւ պաշտօնեայ ընկերներէս կը խնդրեմ որ, երբ կը գործադրեն օրէնքները, առաւելագոյն բծախնդրութիւնը ցոյց տան ժողովուրդին հիմնական իրաւունքներուն եւ ազատութեան սկզբունքներուն, միւս կողմէ անդրադառնան որ կը գտնուին մարդիկ, որոնք չարաչար կը գործածեն իրենց տրուած այդ ազատութիւնը եւ կը ջանան սահմանադրական կարգուսարքը քանդել : Ամէն բանէ առաջ պէտք է վեր պահել պետական հեղինակութիւնը եւ օրէնքին վճռականութիւնը, որոնց դէմ գլուխ ցցողները պիտի ստանան իրենց արժանի պատիժը : Ոչ մէկ զիջողութիւն պէտք է ընել ապօրէն ընթացքներու եւ հանրային անդորրութիւնը անվթար պահել :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ նորակազմ դահլիճը կրնայ երկար չտեւել : Ցիշենք թէ Էտտէ եւ Ճէմայէլ արդէն մերժած են մասնակցիլ, քանի Շամունի խմբակէն մարդ չէ առնըւած : Այս երկուքին վրայ տակաւին կան հինգ հաւանական հրաժարումներ : Այս հինգին մէջ են՝ Մալու եւ Խաչիկ Պապիկեան ինչպէս նաեւ երեք նախարարներ կեդրոնի պլոքէն, որոնք կը պահանջեն որ քննութիւն բացուի Խալտէի օդակայանի յարձակման պայմաններուն շուրջ :

ՖՐԱՆՍԱ երեք սպաներ ղրկած է Լիբանան, ուսումնասիրելու համար երկրին պաշտպանութեան պայմանները :

ՓՐԱԿԱՅԻ մէջ, յուզումը մեծ է, այն երիտասարդ ուսանողին անձնասպանութեան փորձին պատճառով : Ծանօթ է որ Եան Պալաշ ինքզինքը այրելով փորձած է անձնասպան ըլլալ, բողոքելու համար, գրաքննութեան եւ այլ սեղմումներու դէմ : Երիտասարդը ծանր վիճակի մէջ հիւանդանոցն է, մինչ իր ընկերները կը ցրուեն «բաց նամակ» մը, զոր երիտասարդը գրած էր բողոքելու համար Չեխոսլովաքիոյ մէջ տիրող կացութեան դէմ :

ՍՊԱՆԻՈՅ գահին թեկնածու՝ Տոն Խուան տը Պուրպոն, հրապարակային նամակով մը, կ'ազդարարէ իր տղուն՝ Խուան Գարլոսի, թէ «արատաւորուած թագաւոր մը պիտի ըլլաք, եթէ ընդունիք թագը» : Այս յայտարարութեան պատճառն այն է որ Ֆրանքօ տղան կ'ուզէ գահաժառանգ նշանակել եւ ատոր համար, հայրը պէտք է հրաժարի : Կը թուի թէ Տոն Խուան շատ տրամադիր չէ :

ԳԱՀԻՐԷԷՆ հասած լուրերու համաձայն, տագնապ մը ծագած է պաղեստինեան Դիմադրութեան մէջ :

ՊՐԻՒՍԷԼԷՆ կը հաղորդեն թէ Ատլանտեան Կազմակերպութիւնը որոշած է նաւատորմ մը հաստատել Միջերկրականի մէջ, դէմ դնելու համար ռուսական ներմուծման : Արդէն հինգ երկիր պիտի մասնակցին՝ Միացեալ Նահանգներ, Մեծն Բրիտանիա, Իտալիա, Յունաստան եւ Թուրքիա :

ՔԻՄԻԱԿԱՆ ԵՒ ՄԱՆՐԷԱԲԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Ա.

Բոլորին ծանօթ է հիւլէական ռումբին աՀարկու ազդեցութիւնը մարդկութեան մեծ մասին բնաջնջումին համար ։ Այդ ահաւոր հեռանկարն իսկ թերեւս յաջողի արգիլել հիւլէական փոխադարձ պատերազմը։ Այս մասին առայժմ մասնակի համաձայնութիւն մը ստորագրուած է ամբատէր երկու գլխաւոր պետութիւններուն միջեւ ։ Ի՞նչ արժէք ունի ապագան միայն ցոյց կրնայ տալ ։

Բայց մեծ պետութիւնները — « մենծ քարեր դնեն անոնց վրայ» պիտի ըսէր մեծ մայրս — կ'որոնեն , կը հնարեն, կը պատրաստեն եւ կ'ամբարեն այնպիսի զէնքեր , զորս գաղտնի կը պահեն մինչեւ որ գիտուններ եւ գիտական հանդէսներ արտօնութիւն ստանան անոնցմէ մէկ քանիին մասին մանրամասնութիւններ տալու ։

Այս կարգին կը պատկանին քիմիական եւ մանրէաբանական – կենսաբանական զէնքերը, որոնց կատարելագործման համար հսկայ գումարներ կը վատնուին բազմաթիւ երկիրներու մէջ ։

1. ՔԻՄԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

Քիմիական զէնքերը հին դարերէ ի վեր կը գործածուին ։ Հեռաւոր անցեալին մէջ Ասիոյ, Ափրիկէի, նոյնիսկ Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ, ժողովուրդներ թունաւորեալ նետերով կը կռուէին։ Այժմ իսկ վայրենի կոչուած ցեղեր այդ զէնքը կը շարունակեն գործածել իրենց թշնամիներուն եւ վայրի կենդանիներուն դէմ ։ Աննիբալ թունաւոր օձերով լեցուն չիչեր կը տեղացնէր իր թշնամիներուն վրայ ։

Պատմաբանները 428 (Ն. Ք.) թուականը կը նկատեն իբրեւ սկիզբը քիմիական պատերազմին, երբ Սպարտա եւ Աթէնք պատերազմի մէջ էին ։ Այդ շրջանին է որ Սպարտացիները , առաջին անգամ ըլլալով, իրենց պաշարած բերդաքաղաքներու պատերուն տակ ծծմբախառն սեւ ձիւթի մէջ թաթխուած փայտեր վառեցին, պաշարեալ Աթենացիները շնչահեղձ ընելու նպատակով ։

Յոյները , Քաղկեդոնացիները եւ Միջին դարու զինուորները կը ջանային թունաւորել թշնամի ժողովուրդին խմած ջուրը եւ գինին, նաեւ սննդեղէնները ։ Կարգ մը պարագաներու մէջ մարդկային կամ կենդանական դիակներ կը նետէին հորերու մէջ, անոնց ջուրը ապականելու համար ։

Քիմիական իսկական պատերազմը սկըսաւ համաշխարհային առաջին պատերազմի ընթացքին ։ Առաջին ամիսներուն իսկ, Ֆրանսացիները արտասուաբեր կազերով լեցուած ձեռնառումբեր գործածեցին ։ Գերմանացիները փոխադարձեցին նոյն կազերը պարունակող թնդանօթային ռումբերով։ Աւելի յետոյ, 1915ին, Իփրի ճակատամարտի ընթացքին է որ թունաւոր եւ մահացու կազերով (քլոռ, իփէրիտ, լէվիզիթ) լեցուած ռումբեր փոխանակուեցան, որոնց զոհերէն շատերը մեռան ։ Իսկ վերապրողները տարիներ շարունակ տառապեցան, մասնաւորապէս ընչառական քրոնիկ բորբոքումներէ ։

Երկրորդ համաշխարհային պատերազմին, լռելեան համաձայնութեամբ մը , բուն քիմիական պատերազմ տեղի չունեցաւ։ Բայց բոցացայտ (լանսֆլամ) զործիքներով եւ այլ միջոցներով հրձիգ եւ կիզող հիւթեր առատօրէն գործածուեցան, մեծ աւերներ պատճառելով ։ Եւ սակայն, այս զէնքերը, ինչպէս նաեւ պայթուցիկները, քիմիական հիւթեր պարունակելով հանդերձ, քիմիական զէնք չեն նկատուիր …

Անկէ ի վեր, քիմիական կարգ մը նիւթեր լքուեցան , իսկ ուրիշներ կատարելագործուեցան կամ հնարուեցան ։ Այժմու թունաւոր կազերը կամ թունանիւթերը, հազար եւ նոյնիսկ մէկ միլիոն անգամ աւելի զօրաւոր են, քան անոնք որ գործածուեցան 1914 – 18ի պատերազմի ընթացքին ։

Քիմիական զէնք կը նկատուին «բոլոր այն նիւթերը որոնք կրնան թունաւորել մարդը, կենդանիները եւ բոյսերը »։ Այս կարգի նիւթերով է որ Ամերիկացիք մեծաքանակ հունձք փճացուցին Վիէթնամի մէջ եւ տերեւաթափ ըրին անծայրածիր անտառներու ծառերը. անշուշտ միեւնոյն ատեն բնաջնջելով այդ շրջանին մէջ ապրող մարդոց եւ կենդանիներու գրեթէ ամբողջութիւնը ։

Քիմիական պատերազմի համար օգտագործելի են վեց տեսակ նիւթեր ։ Առաջին երեքը տեսականօրէն մահացու չեն , բայց կրնան ծանրապէս վնասել եւ բարդութիւններու հետեւանքով մահացնել ։ Իսկ վերջին երեքը՝ մահաբեր կամ առնուազն անկարութեան մատնող նիւթեր են ։

Առաջին երեք տեսակ քիմիական ազդակները հետեւեալներն են ։

Ա) Գրգռիչ ազդակներ, որոնք կազեր կամ մասնաւոր գործիքներով մշուշացեալ կամ օդափոխչիացած (աէրօզօլիզէ) նիւթեր են, այն ձեւով որ կարգ մը ցեղեր կը գործածուին բժշկութեան մէջ քիթը կամ կոկորդը հականեխելու համար ։ Ընդհանրապէս արտասուաբեր կազեր են, որոնք քիչ քանակութեամբ եւ թեթեւ խառնութեամբ կը գրգռեն աչքերը, քիթը, շնչառական գործարանները եւ յառաջ կը բերեն արտօսրահոսութիւն , փռնգտալ , սաստիկ հազ, դժուարաշնչութիւն , եւն։ Այս գրգռումներն ու բորբոքումները ընդհանրապէս թեթեւ եւ անցողակի են ։ Այդ պատճառով յաճախ կը ծառայեն քաղաքացիական խռովութիւնները ցրելու , ինչպէս պատահեցաւ անցեալ Մայիսին , Փարիզի եւ Ֆրանսական ուրիշ քաղաքներու մէջ, ուսանողական շարժումի ընթացքին: Պատերազմի շրջանին, եթէ առատօրէն եւ մեծ խտութեամբ գործածուին, ինչպէս պատահեցաւ 1914ին , անշուշտ կրնան մարմնական աւելի լուրջ վնասներ եւ բարդութիւններ պատճառել ։

Բ.— Խարանող ազդակներ, որոնք այրող կազեր են եւ առատօրէն գործածուեցան 1915ին, Իփրի ճակատամարտի ընթացքին ։ Այժմ անոնցմէ կը մնայ միայն իփերիթը (կազ մութարտ), որ օդի ջերմութեան համեմատ հեղուկ կը մնայ կամ շոգիանալով կազի կը վերածուի ։ Այս նիւթը, որ սխտոր կը հոտի, չափաւոր խտութեամբ կամ թանձրութեամբ , աչքերը, մորթը, բերանը եւ շնչառական գործարանները կ'այրէ, ինչպէս եռացող ջուրը, յառաջ բերելով զանազան մեծութեամբ բշտիկներ, որոնց բուժումը ամիսներու կը կարօտի ։ Ենթական կը ըզգայ իր վարակուած ըլլալը այն ատեն միայն երբ կը սկսին այրուցքի ցաւերը եւ երեւան կուգան բշտիկները ։ Պատերազմի ատեն, աւելի մեծ թանձրութեամբ գործածուելու պարագային , ընդհանուր թունաւորում , նողկանք, փսխուք, սրտի խանգարումներ եւ, աւելի ետք, ոսկրածուծի ծիւրում եւ այլ մահացու բարդութիւններ կը պատճառէ ։

Գ.— Հոգեհարող ազդակներ ,որոնք հոգեմտային կարողութիւնները կը հարուածեն ու կը խանգարեն , մասնաւորաբար զգայախաբութիւններ (հալիւսինասիոն) կը ստեղծեն։ Այդ ազդակներու գլխաւորը այն նիւթն է որ այժմ ծանօթ է էլ–էս–տէ 25 (լիզերկամիտ) անունով , զոր 1943ին զուիցերացի քիմիագէտ մը պատահամամբ գտաւ։ Անգոյն, անհամ եւ անհոտ նիւթ մըն է որ կ'ազդէ չափազանց ջնջին , քանի մը միլիոներորդ կրամ (կամմա) քանակութեամբ։ Տասնեակ մը տարիներէ ի վեր մեծ աւերներ կը գործէ «յառաջացեալ » կոչուած երկիրներու , մասնաւորաբար Ամերիկայի երիտասարդութեան մէջ, նման մորֆինին եւ մանաւանդ հերոյինին։ Ենթական կտոր մը շաքարի կամ ծծուն թուղթի վրայ աննշան չափ մը կ'առնէ եւ ահա անոր աչքին առջեւ կը պարզուին վառ գոյներով հաճելի պատկերներ, կամ ահաւոր մղձաւանջներ եւ կամ այլ զգայախաբութիւններ։ Ուղեղային թունաւորումը հոգեկան ծանր խանգարումներ յառաջ կը բերէ եւ ենթական, քիչ – շատ արթուն ըլլալով հանդերձ , բոլորովին անկարող կը դառնայ կամենալու եւ տրամաբանելու եւ մարմնական ու հոգեկան քուրջի մը կը վերածուի , որքան ատեն որ թոյնին ազդեցութեան տակ կը գտնուի ։

Ահա թէ ինչու զգայախաբածին այս նիւթը առայժմ լաւագոյն ազդակներէն մէկը կը նկատուի քիմիական պատերազմի համար։ Կամաւոր զինուորներու վրայ փորձարկութիւնները, մշուշացեալ ձեւին տակ, ցոյց տուած են որ ենթակաները կը շմորին , անդիտակից, անպատասխանատու եւ տարականոն վիճակ մը կը ներկայացնեն եւ անկարող կ'ըլլան հասկնալու եւ գործադրելու տրուած պարզ հրամանները։ Հետեւաբար կը մատնուին հոգեմտային տեսակ մը անդամալուծութեան– որմէ թշնամին կ'օգտուի գերեվարելու համար ամբողջ վաշտեր կամ բանակներ, անշուշտ եթէ յաջողի անոնց մեծ մասը թոյնի ազդեցութեան ենթարկելու ։

ՍՏՐԺԻԿՈՎՍԿԻԻ ԵՐԱԽՏԻՔԸ

Առաջին աշխարհամարտի վերջերը Վիէննայի մէջ լոյս տեսաւ ծաւալուն աշխատութիւն մը՝ «Հայերու ճարտարապետութիւնը եւ Եւրոպան» խորագրով ։

Աշխատութեան հեղինակը՝ Փրոֆ. Եոզէֆ Ստրժիկովսկի՝ Վիէննայի համալսարանի ամպիոնի վարիչ եւ համալսարանի գեղարուեստական – պատմական հիմնարկութեան կազմակերպիչ, ծանօթ դէմք մըն էր եւրոպացի արուեստաբաններու շրջանակին մէջ՝ շնորհիւ իր լուրջ հետազօտութիւններուն՝ նուիրուած արեւելեան քանի մը ժողովուրդներու արուեստներու կազմաւորման եւ զարգացման քիչ ուսումնասիրուած հարցերուն ։ Մինչ այդ լոյս էին տեսած անոր «Արեւելք եւ Հռոմ» (1901), «Փոքր Ասիա» (1903), «Ալթայ – Իրան եւ ժողովուրդներու մեծ գաղթը » (1917) աշխատութիւնները եւ հարիւրաւոր փոքրածաւալ հետազօտութիւններ ։

Հայկական գիտական շրջանակներուն ծանօթ էր նաեւ իր «Էջմիածնի աւետարանը» (1891) ուշագրաւ հետազօտութեամբ եւ անսահման հետաքրքրութեամբ հայկական արուեստի յուշարձաններու նկատմամբ ։ Անոր հիմնած հիմնարկութեան առաջադրութեանց մաս կը կազմէր հետազօտութիւններու միջոցով «… տալ հայկական հին գեղարուեստին պատշաճ յառաջատար դերը միջին դարերու մէջ թէ՛ Արեւելքի եւ թէ մանաւանդ Արեւմուտքի մէջ »։

Եւրոպացի համբաւաւոր գիտնականին ձգտումները ջերմ արձագանգ գտան հայ գիտնականներու կողմէ ։ Լեւոն Լիսիցեանին Վիէննա ուղարկած իր նամակին մէջ Թորոս Թորամանեան 1912ի սկիզբը գրած է. « Մեծ հաճոյքով կարդացի ձեր նամակը ։ Հայ գեղարուեստը եւրոպական գիտնականներու ուսումնասիրութեան նիւթ չինել՝ իմ սրտիս ամենամօտիկ բանն է. չափազանց ուրախ եմ եւ շնորհակալ, որ Փրոֆ. Ստրժիկովսկին պիտի աջակցի վաղուց յետեւ իմ փայփայած նպատաշմորին ...

ՏՈՔԹ. ԼԵՒՈՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

(1 Շար.)

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Ջիւլէհան ալ ձերբակալեցին Ֆաթմայի տան մէջ եւ մինչեւ հիմա անոր մասին ալ տեղեկութիւն չկրցանք ստանալ, հակառակ որ ամէն ջանք թափեցի, ըսաւ պատանին խորին թախծութեամբ մը։

— Այդ մասին անհոգ եղիր , պատասխանեց ուղեւորը ժպտելով, Ջիւլէհան շատ հանգիստ է…

— Ի՛նչպէս , իր մասի՞ն ալ լուր ունի՞ք։

— Անշուշտ, կը տեսնես որ մենք թէեւ ձեզմէ հեռու կ'ապրինք, բայց ձեզմէ աւելի աղէկ տեղեակ ենք Պոլսոյ մէջ անցած դարձածներուն։

— Կ'աղաչեմ, ըսէք շուտով, ո՞ւր կը գտնուի Ջիւլէհան այս միջոցին…։

— Եըլտըզի պալատը։

— Ուրեմն յոյս չկայ զայն ազատելու։

— Ինչո՞ւ ազատենք զինքը, քանի որ պալատի մը մէջ տեղաւորուած է, ուր ամէն խնամք եւ հանգստութիւն կը վայելէ։

— Ձեզ ըմբռնել ձեր ըսածները։

— Քեզ կը վստահեցնեմ որ Ջիւլէհան շատ հանգիստ է Եըլտըզի պատին մէջ եւ զինքը որեւէ կերպով չեն նեղեր. միթէ այս բաւական չէ՞… հիմա շարունակէ՛, տեսնենք։

— Բայց ի՞նչ կ'ուզէք որ ըսեմ, քանի որ դուք ամէն բան ինձմէ աղէկ գիտէք եւ մինչեւ հիմա ես էի որ ձեզմէ տեղեկութիւններ իմացայ։

— Հիմա կարգը եկաւ որ դուն ինծի իմ չգիտցածներս ըսես։ Դրամը եւ թուղթերը ի՞նչ ըրիք։

— Տունէն փախցուցինք եւ ապահով տեղ մը փոխադրեցինք ։

— Լաւ, այդ մասին շատ մտատանջութեան մէջ էինք։ Մեր ընկերներէն ուրիշ ձերբակալուող եղա՞ւ։

— Ոչ ոք։ Բայց խիստ խուզարկութիւններ կ'ըլլան ամէն կողմ ։

— Ատիկա նշանակութիւն չունի։ Ալպանացին տեսած ունի՞ք։

— Հագը պէյի ձերբակալումէն ի վեր երեւան չելաւ եւ արդէն չի կրնար մեզ տեսնել, քանի որ նոր տեղերնիս չի գիտեր եւ ես չուզեցի երթալ զինքը փնտռել։

— Այս իրիկուն պէտք է որ զինքը տեսնեմ անպատճառ, քեզի հասցէ մը պիտի ըսեմ, հոն պիտի երթաս եւ զինքը առնես բերես։

— Շատ աղէկ, մենք ալ արդէն կը փափաքէինք զինքը տեսնել։

Սելանիկէն եկող ճամբորդն ու պատանին այսպէս խօսակցութիւնը շարունակեցին, մինչ կառքը, արագ ընթացքով մը Կալաթայի թամվայի ճամբէն դէպի Բերա կ'ուղղուէր։

Երբ Բերա Փալասի առջեւ հասան, կառքը դէպի աջ դարձաւ եւ Ասմալը Մէճիտ փողոցը մտաւ ուր կանգ առաւ տան մը դրան առջեւ, որուն դրան վրայ «վարձու սենեակներ» վերտառութիւն փակցուած էր։

Պատանին փութաց դրան զանգակը հնչեցնել, մինչ ճամբորդը կառապանին դրամը կը վճարէր։

Երբ ներս մտան եւ տան դուռը գոցուեցաւ, ճամբորդը դժգոհ դէմքով մը ըսաւ պատանիին.

— Հասան, մեծ անխոհեմութիւն մը գործեցինք, աններելի անխոհեմութիւն մը։

— Ի՞նչ, ըսաւ միւսը շփոթած։

— Պէտք չէր որ կառքը մինչեւ դրան առջեւ բերէինք եւ մեր տունը հասկցնէինք կառապանին։

— Բայց արդէն վաղը ուրիշ տեղ պիտի փոխադրուինք, հոս ժամանակաւոր կերպով եկած ենք, վերջին գիշերն է որ այստեղ պիտի անցընենք եւ դուք ալ արդէն գիշերը հոս պիտի չմնաք։

— Այո, բայց դարձեալ զգուշութիւնը պէտք չէ ձեռքէ թողուլ։ Իցի՛ւ թէ մինչեւ վաղը առտու կառապանը մեզ չմատնէր։

— Չափազանց զգուշաւոր էք… կառապանը ի՞նչպէս կ'ուզէք որ մեր վրայ որեւէ կասկած ունենայ։

Երիտասարդը չպատասխանեց եւ երկուքը միասին ուղղուեցան վերի յարկը, փողոցին վրայ նայող պատշգամաւոր ընդարձակ սենեակ մը, ուր պառաւ կին մը եւ երիտասարդ մը իրենց կը սպասէին։

Թողունք որ Սելանիկէն եկող ճամբորդը իր բարեկամներուն հետ պահ մը առանձին տեսակցի, եւ մենք հետեւինք ոստիկանութեան նախարար Շէֆիք փաշայի որ իր պաշտօնէութեան տալէ ետքը Հիւսնի պէյին, փութաց Եըլտըզի պալատը, Սկիւտարի մէջ կատարուած խուզարկութեանց եւ հոն տեղի ունեցած տարօրինակ դէպքերուն մասին իր նոր տեղեկագիրը մատուցանելու համար Վեհափառ տիրոջը։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(34 – Շար.)

կիս։ Ինձ յայտնի են յարգելի գիտնականին Հայ գեղարուեստի համար ունեցած սէրը եւ յանուր աշխարհին ծանօթացնելու համար կատարած աշխատութիւնները, շատ անգամ ինքս ալ ղեկավարուեր եմ անոր կարծիքներով. անկեղծօրէն կը յայտարարեմ, որ ներկան եւ ապագան երախտագիտութեամբ պիտի յիշէ Պր. Ստրժիկովսկիի անունը, երբ հարցը պատմական Հայ գեղարուեստի ժողովրդականացման վրայ է»։

Թորամանեան առանց վարանելու, հակառակ իր առողջական վատ վիճակին եւ նիւթական միջոցներու պակասին, ընդունելով Ստրժիկովսկիի հրաւէրը, հայ ճարտարապետութեան յուշարձաններու իր բազմամեայ ուսումնասիրութեան հարուստ նիւթերով (չափագրութիւններ, լուսանկարներ) 1913 Մարտին կը մեկնի Վիէննա, ուր կը մնայ մինչեւ Յունիսի վերջը։ Դժբախտաբար, մնացած նամակները եւ այլ փաստաթուղթերը քիչ տեղեկութիւններ կը պարունակեն անոր եւ աւստրիացի գիտնականին համայեղ աշխատանքին մասին։ Ստրժիկովսկիի յանձնելով իր բոլոր նիւթերը, Թորամանեան կը վերադառնայ Հայաստան, նոր նիւթեր հաւաքելու՝ հայ ճարտարապետութեան մասին ստուարածաւալ ուսումնասիրութիւն մը հրապարակ հանելու համար Ստրժիկովսկիի հետ։

Թորամանեանի ձգած նիւթերը մեծ հետաքրքրութիւն կը ստեղծեն Վիէննայի համալսարանին մէջ։ Նոյն տարին, աշնան, աւստրիացի գիտնականին գլխաւորութեամբ, գիտական արշաւախումբ մը կը մեկնի Հայաստան։ Թորամանեան կ'առաջնորդէ արշաւախումբը յուշարձանէ յուշարձան։

Երկու մեծ դէմքերը կը ծրագրեն յաջորդ տարի միասնաբար հրատարակել հիմնական աշխատութիւն մը հայ ճարտարապետութեան մասին։ Սակայն կը սկսի համաշխարհային պատերազմը, եւ անոնց հանդիպումը անհնար կը դառնայ։ Պատերազմի տարիներուն Ստրժիկովսկի Թորամանեանի հարուստ նիւթերուն միացնելով գիտարշաւի ժամանակ հաւաքուած նիւթերը, կը դասաւորէ եւ կ'ուսումնասիրէ զանոնք ու կը պատրաստէ իր «Հայերու ճարտարապետութիւնը եւ Եւրոպան» երկհատոր, մեծածաւալ (մօտ հազար մամուլ) աշխատութիւնը, որ կը հրատարակուի 1918ին։

Աշխատութեան մէջ հեղինակը հետեւողական կերպով մէջտեղ կը դնէ եւ կը հիմնաւորէ էական տեսակէտ մը, ըստ որուն արեւելեան կարգ մը ժողովուրդներ, որոնց շարքին նաեւ Հայերը, ունեցած են ինքնուրոյն գեղարուեստ մը։

Նման համարձակ տեսակէտ մը, այդ տարիներուն, նոր ուղի կը բանար եւրոպական արուեստաբանութեան մէջ։ Արդարեւ մինչեւ այդ ատեն կը գերիշխէին յունա-հռոմէական եւ բիւզանդական մշակոյթներու գերագնահատումը, «փոքր» ժողովուրդներու վրայ անոնց ազդեցութեան անվիճելի համարուող տեսակէտը։

Այդ է պատճառը, որ Ստրժիկովսկիի աշխատութիւնը մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծեց եւ դուռ բացաւ աշխոյժ վէճերու եւ միտքերու փոխանակութեան։ Առանձնապէս մեծ ուշադրութեան արժանացան գիրքին փաստական նիւթերը, որոնց մեծ մասը Թորամանեանի գործն էր։

Նոր խօսք ըսելով հայկական ճարտարապետութեան մասին, Ստրժիկովսկին ոչ միայն կարողացաւ նպաստել հայկական ճարտարապետութեան դերն ու նշանակութիւնը վերահաստատելու ուղղութեամբ, այլեւ ցոյց տալ անոր զարգացման ինքնուրոյն ուղիներն ու փուլերը եւ, միեւնոյն ատեն, համարձակ կերպով յայտնել հայկական ճարտարապետութեան ազդեցութեան մասին միջնադարեան Եւրոպայի, մասնաւորապէս ռոմանական եւ գոթական ճարտարապետական ոճերուն վրայ։

Ստրժիկովսկի այն տեսակէտը կը յայտնէ, թէ հայկական ճարտարապետութիւնը պազիլիքի տիպ շէնքերէն (4–5րդ դարեր) գմբէթաւոր տաճարներու անցնելու նախնական փուլին մէջ (6–7րդ դարեր) ազդուած է դրացի Պարսկաստանէն։

Երկրորդ հատորին մէջ հեղինակը գլխաւորաբար կատարած է ընդհանրացումներ եւ համեմատական հետազօտութիւններ, լուսաբանելով ազդեցութիւններու եւ ընդհանրութիւններու փաստերը ուրիշ երկիրներու հետ, հայկական ճարտարապետութեան ազդեցութեան շրջաններն ալ, ծայրայեղութեան մէջ իյնալով, հասցնելով մինչեւ սկանտինաւեան երկիրները։

Քննարկուող նիւթին լայն ընդգրկումին եւ գիտական վերլուծումներու ու ընդհանրացումներու տեսակէտով, Ստրժիկովսկիի աշխատութիւնը աննախադէպ երեւոյթ մըն էր եւրոպական արուեստաբանական գրականութեան մէջ, մնաց որ ամէնէն կատարեալն էր մինչ այդ հրատարակուած օտար աշխատութիւններուն մէջ։ Ահա թէ ինչու անիկա երկար ժամանակ մնաց անգերազանցելի եւ դեռ այսօր ալ կը պահէ իր գիտական արժէքն ու նշանակութիւնը։

Ըստ արժանւոյն գնահատելով Ստրժիկովսկիի մեծ երախտիքը, արդար ըլլալու համար պէտք է դիտել տալ, թէ աշխատութիւնը, ամբողջութեամբ, անթերի չէ։

Այսուհանդերձ, Ստրժիկովսկիի գործը կարելի է նկատել սկրանք մը։ Գիրքը իր վրայ բեւեռեց հայ եւ օտար գիտական շրջանակներու ուշադրութիւնը, ստիպեց ոմանց վերստին քննելու հայ ճարտարապետութեան վերաբերեալ իրենց սխալ տեսակէտները, ճանչնալու անոր դերն ու նշանակութիւնը ընդհ. ճարտարապետութեան մէջ։

– Թէեւ յիսուն տարի անցած է «Հայերու ճարտարապետութիւնը եւ Եւրոպան» աշխատութիւնը հրատարակուելէն ի վեր, սակայն չէ նսեմացած անոր գիտական արժէքը։ Այսօր եւս կը շարունակէ ծառայել իբրեւ հայկական ճարտարապետութեան հանրագիտարան։ Ափսոս, որ մինչեւ այսօր այդ աշխատութիւնը թարգմանուած չէ այլ լեզուներու։ Կ'արժէ, օրինակ, որ հրատարակուի ռուսերէն լեզուով (թարգմանութիւնը, իմ անմիջական հսկողութեան տակ, կատարուած է աւելի քան քսան տարի առաջ), իսկ արտասահմանի մէջ, Գալուստ Կիւլպէնկեան հաստատութեան միջոցով՝ նաեւ անգլերէն։

Անիկա նաեւ երախտապարտ հայ ժողովուրդին յարգանքի տուրքը կ'ըլլայ մեծ գիտնականին յիշատակին։

ՎԱՐԱԶԴԱՏ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ԺԱՆ-ԺԱՔ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ
ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

Ակամայ յապաղումով է, որ կ'անդրադառնանք Ժան-Ժաք Վարուժանի թատերգութեան, զոր Ֆրանսական հեռատեսիլը ներկայացուց Բ. կայանէն, Յունուար 2ին։

Եթէ չենք սխալիր, երիտասարդ թատերագիրին երկրորդ գործն է, որ կը ներկայացուի հեռատեսիլէն։ Առաջինին մասին, «Ջուր Գողունի» (Լէ զ'Օ Տէրոպէ) երկարօրէն խօսեցանք ատենին (1963, Սեպտեմբեր 12)։ Յատկանշական է գլխաւորաբար, որ Ժան-Ժաք Վարուժան իր ներշնչումները կ'առնէ, գոնէ խորագիրներու համար, Աստուածաշունչէն։ Այս անգամ ալ Ժան Ժաք Վարուժանի թատերգութեան խորագիրն է՝ «Քաղաքը որ ի վերայ լերան», ներշնչուած Աստուածաշունչի այն խօսքէն, որ կ'ըսէ՝ «Քաղաք որ ի Վերայ Լերան ոչ Կարէ Ծածկիլ»։ Մեկնելով ասկէ, Ժան-Ժաք Վարուժան ազդուած յունական դիցաբանութենէն, արդի ոճով կը ներկայացնէ Կղիտեմնեստրայի ողբերգութիւնը։ Հեղինակը կը խոստովանի թէ մղձաւանջի պէս, զինքը տանջած է այդ թագուհին, զոր դարերու ընթացքին զանազան տարբերակներով ներկայացուցած են բազմաթիւ թատերագիրներ։ Գաղտնիքը սակայն կը մնայ գաղտնիք եւ դժուար է գիտնալ թէ ո՞վ էր Ագամեմնոնի կինը, մեղսակցութեան ի՞նչ բաժին ունեցած է ամուսնոյն սպանութեան մէջ, որու գլխաւոր պատասխանատուն էր իր սիրահարը՝ Եգիսթոս։

Քանի մը խօսք ըսենք նախ պատմութեան մասին, այն պատմութեան զոր ընտրած է հեղինակը։ Երիտասարդ զինուոր մը պատերազմէն կը վերադառնայ եւ կը հասնի յունական փոքր քաղաքի մը դուռը՝ Պլանիկա (նախապէս Արգոս)։ Զինքը կը դիմաւորէ բնակիչ մը, որ նաեւ առաջնորդի դեր կը կատարէ եւ հարց ու փորձի ատեն, կը հասկնայ թէ զինուորը, իր ծնողքը կը փնտռէ, որ այս քաղաքը պէտք է ապրի։ Ու ճամբու ընթացքին առաջնորդը կը պատմէ այս «Ի վերայ լերան քաղաքին» ինքնայատուկ սովորութիւնները։ Կառավարիչին հրամանով եւ յիշողութիւններէն սրբելու համար տարիներ առաջ գործուած ոճիր մը, բոլոր բնակիչները փոխած են իրենց անունները եւ ընտրած պատմական անուններ ու իւրաքանչիւրը նաեւ պարտաւոր է տեսակ մը խենթութիւն մշակել։ Այս ձեւով կառավարիչը կ'ուզէ շփոթութիւններ ստեղծել ու մտքերը պղտորել։ Բնակիչները հնազանդած են, բայց իրենք ալ մկրտած են կառավարիչը ու իր կինը Եգիսթոս եւ Կղիտեմնեստրա։ Երիտասարդին ժամանումը անտես չանցնիր ու երբ քաղաք կը հասնի, կը հանդիպի երիտասարդ աղջկան մը՝ Ժիւլիէթ, որ այդ առաւօտ իսկ որոշած է այլեւս Ելեքտրա կոչուիլ։ Ու երբ կը տեսնէ երիտասարդ զինուորը, զայն անմիջապէս՝ Որեստէս կը կանչէ։

Ճակատագիրը այլեւս ճամբայ ելած է, եթէ կարելի է այս բացատրութիւնը գործածել։ Հերոսները չեն կրնար խուսափիլ կատարելէ ինչ որ տնօրինուած է։

Ըստ մեզի, Ժան-Ժաք Վարուժանի գլխաւոր յատկութիւնն է միշտ փնտռտուքներու մէջ ըլլալը, ու չգոհանալ դիւրին բաներով, դուրս ելլել «ծեծուած ճամբաներէ» ինչպէս կ'ըսեն Ֆրանսացիք։ Երբ սեւէ հեղինակ այս ճիգը կը թափէ, չի կրնար միշտ յաջողիլ։ Տկար կողմեր ունէր Ժ. Ժ. Վարուժանի առաջին գործը, տկար կողմեր, բայց նուազ, ունի նաեւ այս երկրորդ գործը զոր սիրեցինք, թէեւ շատ դէչ ընդունելութեան արժանացած մեր Ֆրանսացի պաշտօնակիցներուն կողմէ։

Մեզի համար շահեկան էր նման նիւթի մը ընտրութիւնը, որ ունէր նաեւ իր համապատասխան ոճը, ոչ բոլորովին զերծ ճոռոմաբանութենէ, բայց եւ այնպէս լեզուն գեղեցիկ էր։

Յիշենք վերջապէս թէ շատ փայլուն մեկնաբանութիւն մը լաւագոյնս ծառայեց գործին։

Ա. Մ.

ՆՈՐ ԲԱՌԱՐԱՆ

Սիրտ.— Ոսկիի հանք, զոր օգտագործելու կերպը պէտք է գիտնալ։

×

Սակարան.— Տեղ մը՝ ուր մարդ կրնայ իր ունեցածը կորսնցնել։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (391)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՈՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Հայր Տիւշէնի սիրահարի՜լ, կիյյոթինին նայիլ սիրալիր ,92ի պատշգամին ներքեւ տաղերգել, եւ բանթիռ զարնե՜լ, այդ երիտասարդները այնքան ապուշ են որ չիտակը իրենց վրայ թքնելու փափաք կ'ունենամ։ Անմիտ մը ըլլալու համար, փողոցէն անցնելով օդը ծծելը կը բաւէ։ Տասնեւիններորդ դարը թոյն է։ Ո՛ր սրճարանին հանդիպիս, կը տեսնես որ նախադի մօրուքին պէս մօրուք մը ձգած, ինքզինքը մարդու տեղ դրած է եւ իր ծեր ծնողքին վրայ կը ծիծաղի։ Հանրապետական է եղեր, վիպական է եղեր։ Ասկէ տարի մը առաջ Էրնանիի մէջ տեսած էինք ատիկա։ Եւ չըսե՞ս ինձ թէ ի՛նչ բան է այդ Էրնանին. հակադրութիւններ, պժգանքներ, որոնք ոչ իսկ Ֆրանսերէն գրուած են։ Այս չէր բաւեր, հիմա ալ Լուվրի հրապարակը թնդանօթներ ունին եղեր։ Ահա ասոնք են արդի ժամանակներու աւազակութիւնները։

— Իրաւունք ունիք, հօրեղբայր, ըսաւ Թէօտիւլ։

Պ. Ժիլնորման կրկնեց.

— Միւզէոմի բակին մէջ թնդանօթներ դնել ի՞նչ ընելու համար։ Իսկ անոնք որ սիրական չեն, գիտցիր որ ապուշ են։ Իրենց ամբողջ ճիգը կը թափեն տգեղնալու համար. աղէկ չեն հագուիր. կիներէն կը վախնան, պոռնիկներուն շուրջը կը դառնան՝ մուրալու ձեւով մը, որ սպասուհիներու խնդուքը կը բերէ։ Մարդ կրնայ անոնց խառնաշփոթ բարբառը գործածել իրենց հին ու փտտ մուճակը նորոգելու համար, եւ բոլոր այս անպիտան լակոտները կը յանդգնին քաղաքական կարծիքներ ունենալ։ Ա՜հ, Մարիուս, ա՜հ, անզգամդ դուն, հրապարակ իջնե՜լ, պոռա՜լ – կանչուըռտելու համար, վիճե՜լ, քննե՜լ, միջոցներ պատրաստել։ Քաոսը տեսած էի, հիմա ալ տղայական վիլվուկ կը տեսնեմ։ Դպրոցի աշակերտները ելլեն եւ ազգային պահակներու վրայ խորհուրդ ընե՜ն, անիկա ոչ իսկ Օժիպպըվաս Գաստոտաշ ըսուած վայրենիներուն մէջ տեսնուած է։ Բոկոտն քալող վայրենիները իրենց փամփուշտին փետրազունդի նման գլխանոցով եւ ձեռքի մահակով աւելի խելք ունին քան այս ուսման աստիճանաւորները։ Թզուկնե՛ր, որոնք հինգ սատակ չեն արժեր, ելեր են վճիռ տալու, որոշում տալու, խորհուրդ կազմելու եւ պատճառաբանելու։ Աշխարհի վախճանն է ասիկա։ Վերջնական հեծկլտուք մը պէտք էր, Ֆրանսա ահա կը հեծկլտայ։ Խորհրդակցեցէք անզգամներ։ Այս բաները մեր գլխէն պիտի չպակսին, քանի որ Օտէոնի կամարներուն տակ լրագիր կարդալու կ'երթան։ Այս ընթերցումը մէկ սատակի կը նստի անոնց, բայց նաեւ բոլորին խելքն ալ, իմացականութիւնն ալ, սիրտն ու հոգին ալ, միտքն ալ մէկ սատակի կ'ըլլայ։ Անկէ կ'ելլեն, եւ ամէն մէկը ընտանիքի տունէն կծիկը կը դնէ։ Բոլոր լրագիրները ժանտախտ են, ամէնքն ալ, ինչպէս եւ Տրափօ Պլան. իրական խմբագիրը Մարթէնվէլ Ժաքոպէն մըն էր։ Ա՜հ, արդար երկինք, հիմա ալ կրնաս պարծիլ թէ մեծ հօրդ համբերութիւնը հատցուցիր։

— Անտարակոյս, ըսաւ Թէօտիւլ։

Եւ Պ. Ժիլնորման քիչ մը շունչ առնելու ատեն, նիզակաւորը յարմար առիթ սեպեց խորամանկօրէն շարունակել.

— Պէտք է որ միայն «Մոնիթէօրը» մնար իբր լրագիր եւ «Ռազմական տարեգիրք»ը իբր գիրք։

Պ. Ժիլնորման շարունակեց.

— Իրենց Սիէյէսին կը նմանին. արքայասպան մը որ վերջէն նախարար կ'ըլլայ. ահա այս է միշտ ատոնց վերջը։ Աներեսները ամէն դասու մարդոց հետ «դու» ըսելով կը խօսին, որպէսզի ետքը պարոն կոմս ըսուին։ Սիէյէս փիլիսոփան է, է՜հ, գէթ փառք կուտամ ինքզինքիս, որ ոչինչ նկատած եմ Թիվոլ կեղծաւորին ակնոցները, այդպէս ալ կարեւորութիւն չեմ տուած այդ բոլոր փիլիսոփաներու փիլիսոփայութեանց։ Տեսայ անոնց անցնիլը. սոսկալի կերպարանք ունէին։ Կարծես թէ վագրին պալատին կապիկները ըլլային։ Քաղաքացինե՛ր, կը յայտնեմ ձեզ թէ ձեր յառաջդիմութիւնը յիմարութիւն մըն է, թէ ձեր մարդասիրութիւնը երազ մը, թէ ձեր յեղափոխութիւնը ոճիր, թէ ձեր հանրապետութիւնը հրէշ մըն է, թէ ձեր նորաբոյս եւ կոյս Ֆրանսան բոզանոցէն ելած է, եւ, ո՛վ կ'ուզէք եղէք, իրաւագէտներ, տնտեսագէտներ, օրէնսգէտներ ալ ըլլաք, կիյոթինի դանակէն աւելի լաւ ալ ճանչնաք ազատութեան, հաւասարութեան եւ եղբայրութեան ի՛նչ ըլլալը, հոգս չէ. բոլորիդ ալ կը հաստատեմ ըսածս, այո՛, միամիտ եղբայրիկներ։

— Շատ ճիշդ է, պատուական կերպով կը խօսիք ճշմարտութիւնը, պոռաց տեղակալը։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Ցաւով կ'իմանանք թէ Ուրբաթ գիշեր, իր մահկանացուն կնքած է

ՏԻԿԻՆ ԱՆՆԻԿ ՏԱՎՈՒՏԵԱՆ
(Ծնեալ Գումրուեան, Չէնկիլէրցի)

որ չարաթներէ ի վեր, անշարժութեան դատապարտուած էր, կաթուածի հետեւանքով:

Մեր ցաւակցութիւնները Պ. Տավուտեանի եւ զաւակներուն եւ Տէր եւ Տիկին Ա. Միլտոնեանի:

Յուղարկաւորութեան մանրամասնութիւնները՝ մեր յաջորդ թիւով:

Պ. Պետրոս Բաղոսեան եւ ընտանիքը, Տիկին Գոհար Չէնճէեան եւ զաւակները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի մօրաքրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ՍՐԲՈՒՀԻ ԱՐԻՖԵԱՆԻ
(Ծնեալ Գումրուեան, Չէնկիլէրցի)

մահը, յետ կարճատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, այս Երեքշաբթի (21 Յունուար), ժամը 15·30ին, հաւաքուիլ իր բնակարանը:

2պիս, Րիւ Էթիէն Տոլէ, Ալֆորվիլ:

Մարմինը պիտի ամփոփուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Փրատոյի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Մայր եկեղեցին ստացած է հետեւեալ նուէրները որոնց համար շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն: Ծննդեան տօնին առիթով Իւղագինի նուէրներ ։Այրի Տիկին Հ. Զրբաշեան 50 ֆրանք: Տիկին Սողոմոնեան, Տիկ. Ս. Պաժան, Օր. Մ. Եսայեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Զիւրիւքտիշեան քսանական: Տէր եւ Տիկին Կ. Բարսեղեան, Տէր եւ Տիկին Պ. Վարժապետեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Խրիմեան, Տիկ. Ա. Զաքմաքլեան, Տիկին Ա. Լիօթօ, Տիկ. Վ. Աճէմեան, Տիկ. Խօքսիզեան մայրը, Տիկ. Ա. Լուսարարեան, Տիկին Ա. Սիսակեան, Տիկ. Ե. Մաշոյեան, Տիկ. Մարգուալեան, Տիկին Լ. Ռափայէլեան, Պ. Գ. Փիլիպպոսեան, Ա. Համբարձումեան, Մ. Հացագործեան, Ղ. Ադնուորեան, Ս. Մարգուալեան, Յ. Մալաեան տասնական ֆրանք: Իսկ Տիկիններ Ն. Վարդերէսեան, Ո. Անտուրեան, Մ. Հաճիւեախեան, Թ. Պատուականեան, Կարապետեան եւ Պ. Պ. Օ. Թիւզճեան եւ Կիւրճեան հինգական ֆրանք:

Զրօրհնէքի Խաչի կնքահայրութեան առիթով.— Տէր եւ Տիկին Գ. Հայկուհի Խաղինէճեաններ իրենց թոռնիկ Մ. Պէրպէրեանի կնքահայրութեան 50 ֆրանք, Տիկիններ Մանուէլեան եւ Չէօրէքճեան 10ական ֆրանք:

Յիշատակութեան համար.— Տէր եւ Տիկին Խաղինէճեաններ, եւ Տիկ. Վ. Միքայէլեան 50ական: Աւետիս Ազպիկեանի տարելիցի հոգեհանգստեան առթիւ.— Իր այրին Վարդանուշ, Սէն Ռաֆայէլի ծերանոցին հարիւր ֆրանք, Աղքատաց համար տասը, Կարմիր Խաչին տասը, Տիկ. Կարապետեան եկեղեցիին տասը ֆրանք:

Նիկողոս Քիրքոշեանի մահուան քառասունքի հոգեհանգստեան առիթով՝ իր աղջիկն ու փեսան Ա. եւ Լ. Զատիկեանները յիսուն, Յ. Ադամեան ծերանոցին 10: Երէցկին Երանուհի Բանտիկեանի թաղման առիթով.— Գէտէրլեան 50, Տիկիններ Բ. Մարգարեան, Կ. Դարբինեան եւ Պ. Ա. Օհաննէսեան տասնական: Մաքրուհի Խաչիկեանի թաղման առիթով՝ Մարսէյլ Պոլսահայերու Մշակ. Միութիւնը 30 եկեղեցիին: Ե. Պապոյեան տասը դպրոցին: Այրի Տիկ. Տէտէեան 30 Աղքատախնամին: Տէր եւ Տիկին Թահտալեան եւ Տէր եւ Տիկին Նավառլօ 25ական Կապ. Խաչին: Տէր եւ Տիկին Ա. Զաքարեան եւ Տէր եւ Տիկին Իվ Գասպարեան 50ական Կապ. Խաչին: Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի Կանանց բաժինը յիսուն իր դպրոցին: Տէր եւ Տիկ. Զըրբաշեաններ յիսուն Հ. Բ. Ը. Միութեան: Հանգուցեալի որդին՝ Լեւոն Խաչիկեան եկեղեցիին հարիւր ֆրանք: Նուրիցա Մալայեանի քառասունքի հոգեհանգստեան առիթով իր ամուսինը՝ Փօղոս Մալայեան Աղքատախնամին 50 ֆր.:

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ

Մարսէյլէն Պ. Ղազարոս Արսլանեան 10 ֆր., Սէն Ժերմէնէն Պ. Հայրանեան՝ 10:

ՆՈՒԷՐ

Պալէնվիլէն Պ. Նորսիկեան 50 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման Արմենուհի Գըլըճեանի յիշատակին:

×

Տէր եւ Տիկին Յովհ. Վանլեան 100ական ֆրանք կը նուիրեն Նարդունիի ֆոնտին եւ «Յառաջ»ին, իրենց մօր յիշատակին:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 26ԻՆ

Ժամը 15·30ին Համօ Օհանջանեան Ա. կումբին մէջ: Երգ, արտասանութիւնի, խմբերգ, աշակերտներու կողմէ:

Դպրոցական հանդէսէն ետք, ընտանեկան խնջոյք:

ԵՐԵՒԱՆԻ 2750-ԱՄԵԱԿԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Պ. Լ. ՓՐԱՏԷԼԻ, Լիոնի քաղաքապետ:

Միացեալ կազմակերպութեամբ՝ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան եւ Ֆրանս-Իւրսի եւ մասնակցութեամբ՝ տեղական հայ կազմակերպութեանց:

20 Յունուար Երկուշաբթի ժամը 20·30ին Սալ Ռամոյ մէջ պիտի կրկնուի նոյն յայտագիրը:

Իսկ 20, 21, (Կիրակի, Երկուշաբթի, Երեքշաբթի) օրերը, ժամը 10էն մինչեւ 19 ցուցադրութիւն տեղի պիտի ունենայ:

Մէզոն տը Լիոն (Փլաս Պէլքուր), գեղեցիկ սրահներուն մէջ թապլօներ, 2750րդ տարւոյ վաւերական թանկարժէք ոեւ այլ զանազան առարկաներ:

ԾԱՆՕԹ.— Կազմակերպիչ յանձնախումբը ի պատիւ Հայաստանի հիւրերուն ճաշասեղան պիտի սարքէ 21 Յունուար Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Ճաշին մասնակցիլ փափաքող հայրենակիցներ կրնան դիմել Ազգ. տուն: —

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

SALLE PAUL FARALICQ, 21 Rue Yves Toudic — Métro République

Ուրբաթ գիշեր, 31 Յունուար, ժամը 21ին

Փարիզի հայ դերասաններու համակրանքի ցոյցը իրենց ընկերոջ՝

ԳՐԻԳՈՐ-ՎԱՀԱՆԻ

(որ վերջերս ենթարկուեցաւ բժշկական երկու ծանր գործողութիւններու):

Կը ներկայացուին՝

ԳՐԻԳՈՐ - ՎԱՀԱՆԻ

«ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ԿԱՆԹԵՂԸ»

ԵՒ

«ԱԶԳԱՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ ՄԸ»

Բեմադրութիւն՝ Միհրան Անտոնեանի որոնց կը մասնակցին՝ Ա. Գմբէթեան, Գ. Տէրվիշեան, Յ. Լաթիֆեան, Ն. Պշտիկեան, օրիորդներ՝ Անի եւ Պերճուհի Տէմիրեան:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Տիկին Աստղիկ Տէտէեան, Տիկին Զաբուհի Անտոնեան, Օր. Արաքսի Գմբէթեան, «ՆԱԻՍԱՍԱՐԴ» պարախումբ, Հայ Գրողներու Միութեան կողմէ ուղերձ:

Մուտք 10 ֆրանք

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Պարանցիկ երեկոյթ, կազմակերպուած Իսի լէ Մուլինոյի Նոր Սերունդի խանձարուր խումբին կողմէ, Փետր. 1ին:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի:

ԴԱՍԱԽՕՍ՝

ԸՆԿ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Նիւթ՝ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ԼՈՒԾՄԱՆ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ:

Երկուշաբթի (Յունուար 20) Սէն Ժերոմ, ժամը 21ին:

Երեքշաբթի, (Յունուար 21), Սէն Լու:

Չորեքշաբթի (Յունուար 22), Պուլվ. Օտտօ:

Ուրբաթ, (Յունուար 24), Պօմոն:

×

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունուար 26, ժամը 15ին

Կռան Քաֆէ տը Լիոն

Դասախօսութիւնները տեղի կ'ունենան եկեղեցւոյ կից սրահները:

ԱՍՈՒԼԻՍ

Զրոյց Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի հետ, Մարսէյլի Ահարոնեան Ակումբը, Հինգշաբթի, Յունուար 23, ժամը 21ին: Ներկայ կ'ըլլայ, ընկ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Երեքշաբթի, 21 Յունուար ժամը 20·45ին

CINEMA LE DAUPHIN

65 bis, Rue Lafayette — Métro : Cadet

Կը ցուցադրուին

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ

(Փաստանկար)

Եւ անմահ ՏԻԳՐԱՆ ՉՈՒԽԱՃԵԱՆԻ գլուխ - գործոցը

ԿԱՐԻՆԷ

(Լէպլէպիճի hop hop աղա) գունաւոր ֆիլմը, ուր պիտի տեսնէք տաղանդաւոր դերասան Արման Կոթիկեանը իր վերջին դերին մէջ, ինչպէս նաեւ Վարդուհի Վարդերէսեան:

Մուտք 6 ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին

M. Z Tchakmechian,, 22 rue Richer Paris Restaurant Adjémian, 12 rue Cadet, Paris Alimentation Massis, 21 Rue Saulnier, Paris (9e), Pâtisserie Markarian, 32 rue de Trévie, Paris (9e).

ՅՈՒՇԻ ՕՐ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԱԶԳ. ՀԵՐՈՍ

ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆԻ

Նախաձեռնութեամբ Տրապիզոնի Պոնտոսի Հայր. Միութեան:

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կ. Կոմիտէի, մասնակցութեամբ Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացին, Թոքատի Դաւրայի եւ զանազան հայ. միութիւններու, Կապ. Խաչի, Նոր Սերունդի, Եւրոպայի Ուս. Միութեան, Փարիզի Համազգային մասնաճիւղի եւ զանազան քոյր միութիւններու:

Կիրակի, Յունուար 26, ժամը 15·30ին, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահը (17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ 9):

Կը նախագահէ՝

ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆՃՏԱՆԵԱՆ

Կը խօսին՝ ԽԱԶԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ եւ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն.— Պ. Պ. Պետիկեան, Մ. Ֆէրմանեան, Ս. Սամուէլեան, Ե. Գրիգորեան:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, Շաբաթ (25 Յունուար) ժամը 9ին, Ահարոնեան Ակումբը: Ներկայ կ'ըլլայ Ընկ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պոլսէն Եաշար Էրէրթէմ, բնիկ Սեբաստացի կը փնտռէ իր հայրը, որ Հայ է, ծնած Սեբաստիոյ Սուշէհիր գաւառի Կիւրք գիւղը, անունը՝ Սարգիս (մականունը չի յիշեր): Կիւրքէն Գոնիա փոխադրուած են ժամանակին, ուր Սարգիս դաւանափոխ եղած է եւ ամուսնացած Թրքուհիի մը հետ, միասին Ֆրանսա փոխադրուած են: Շուրջ 70 տարեկան պէտք է ըլլայ: Իր մասին տեղեկութիւններ ունեցողներէն կը խնդրուի գրել հետեւեալ հասցէին.— Եաշար Էրէրթէմ Ահմիտիյէ Պողոտա, Ճատտէսի, Իսկէնտէր Փաշա, Սփոր Քուլիւպիւ թիւ 48 Ագսարայ, Իսթանպուլ, (Թուրքիա):

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՆՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Սալ Ատիար, 4 Սքուար Ռաբ 7րդ, (Մեթրօ Ալմա Կամ Էքօլ Միլիթէր):

Կիրակի, Փետրուար 2, ժամը ճիշդ 15ին

Սիրայօժար մասնակցութեամբ սիրուած արուեստագիտուհիներ Տիկին Աստղիկ Տէտէեանի, Օր. Մարի Իսքատի, Տիկին Խրտըշեան - Լաշաայեի, Օր. Սօնա Վարդանեանի, եւ Պ. Տէյիրմէնճեանի (Լիոնի Քոնսէրվաթուարէն) գնահատուած երիտասարդ պարիթօն եւ Միութեան երկու սեռէ ուսանողներու մասնակցութեամբ «Ռուզան» թատերգութենէ մէկ արար. խրախճանքի սեղանը, երգեր, նուագ եւ պարեր, մասնակցութեամբ Նայիրի պարախումբի:

Տոմսերու գին 15, 10, 5 ֆրանք, ապահովել զանոնք Տիկին Պազըրճեանի եւ Տիկին Մարգարեանի մօտ 35 եւ 32 Թրէվիզ փողոց, եւ Միութեան գրասենեակը 32 Թրէվիզ ու ներկայացման օրը Սալ Ատիար:

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ - ՏՈՄՍԱԿ - ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ - ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
21
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MARDI
21 JANVIER
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11418 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.418

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՐՊԷՍԶԻ ԳԱՑՈՂԸ ՉՓՆՏՌՈՒԻ

Ինչպէս բոլոր մեկնումները, Ճոնսընի մեկնումն ալ գերծ պիտի չըլլայ տխրութեան իր մթնոլորտէն : Մեկնումները, յաճախ, մա՛հը կը յիշեցնեն, ու մեկնողն ալ, նման մեռնողին, երբեմն նոր կը սկսի սիրուիլ :

Կ'ըսեն թէ Ամերիկացիք, այսօր, յայտնած գուրգուրանք մը ցոյց կուտան հանդէպ մարդու մը, զոր չատ չսիրեցին, գուցէ անոր համար նաեւ, որ ան ոչ մէկ բան ըրաւ՝ սրպէսզի սիրուի :

Երկրորդական դէմքի մշտական տիպար, նոյեմբերեան օր մը, իր նահանգին մայրաքաղաքին մէջ իսկ պատահած քստմնելի ոճիրի մը կը պարտի իր առաջնակարգ դէմք մը դառնալը : Հինգ երկար տարիներ, պատասխանատու մեծ Պետութեան մը, դեռ չի գիտեր, եւ ոչ ոք գիտէ, թէ ի՞նչ տեղ պիտի վերապահէ իրեն Միացեալ Նահանգներու Պատմութիւնը :

Եթէ կրցաւ մինչեւ լուսին հասցնել ամերիկեան նուաճումները, չկրցաւ սակայն ելք մը գտնել եղբայրասպան պատերազմի մը, որ սեւ էջը դարձաւ ամերիկեան ժամանակակից պատմութեան : Մարդիկ չուտով մոռցան, որ եթէ Փրակայի մէջ խորհրդային զինուորը ամիսներով կը փնտռէր զէնքը հրաւիրողը, Սայկոնն էր որ օգնութեան կանչած էր հեռաւոր Ամերիկան. ու Վիէթնամը մնաց այն դժբախտ հարցը, որ մրոտեց Ամերիկայի ճակատը : Ճակատը երկրի մը, որ նաեւ այն միամիտ համոզումն ունի թէ միայն ինք կոչուած է երջանկութիւն բաշխելու համայն մարդկութեան :

Առաջին Քենըտիէն ետք, իր պաշտօնավարութեան վերջին տարին, յոյսի եւ հաւատքի երկու դէմք եւս պիտի սպաննըւէին, այն տպաւորութիւնը ձգելով աշխարհի վրայ, թէ Ամերիկա կը մերժէ նոր վաղորդայններու լոյսը, զոր կը խոստանար Ճոն Քենըտին, զոր կը քարոզէր պատուելի Քինկ, զոր կ'երազէր Պոպ Քենըտի :

Ու Ճոնսըն, յոգնած, իր յաջորդին կը թողու ծանր ժառանգութիւն մը :

Յաւիտենական պարտեալ, Ռիչըրտ Նիքսընն ալ, նման Ճոնսընի, Քենըտիի մը մահուան կը պարտի իր նոր աստղաբէջը :

Քուէյքըր մըն է նոր նախագահը : Անգամ այդ աղանդին, որ չընդունիր եկեղեցւոյ Խորհուրդները ու կը մերժէ զէնք կրել : Շատ ճամբորդած է, աւելի պաղտեսած է քան տաք՝ իր քաղաքական կեանքին մէջ, ու ցարդ դրական ոչ մէկ բան արձանագրուած է իրեն ի նպաստ : Դառնացած յաջորդական պարտութիւններէ, 1962ին կը յայտարարէր նոյնիսկ թէ վերջնապէս կը քաշուի քաղաքական կեանքէն : Բայց յանկարծ կրկին իջաւ կրկէսը, ու այս անգամ յաղթական, կը մտնէ Սպիտակ Տուն, երդուելէ ետք Եսայիի Աւետարանին վրայ, հոն՝ ուր գրուած է. «Եւ դատաւոր պիտի ըլլամ ազգերու միջեւ» :

Հանրապետական Նիքսըն պիտի վարէ այսօրուընէ Ամերիկայի ճակատագիրը, յաջորդելով դեմոկրատ Ճոնսընի : Պարտականութիւնը ծանր է : Իր մեծագոյն տիտղոսը կրնայ ըլլալ միայն, պատմութեան անցնիլ իբրեւ խաղաղութեան նախագահ մը :

Որպէսզի գացողը չփնտռուի :

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԻՍՐԱՅԷԼ ԿՐՆԱՅ ՅՈՐԴԱՆԱՆ ՄՏՆԵԼ

Իսրայէլի փոխ - վարչապետը յայտարարած է առջի օր, որ «եթէ ահաբեկչական արարքները շարունակուին յորդանանեան հողամասէն եւ ծաւալին, Իսրայէլ պէտք է գործի անցնի զինադուլի գիծերէն անդին, Յորդանանի մէջ» :

Միւս կողմէ արտաքին նախարար Ապպա Էպան, իբրեւ ժամավաճառութիւն, բոլորովին մերժած է ֆրանսական առաջարկը «Զօրսերու» ժողովի մը, տագնապը լուծելու համար : Էպան չեշտած է.— «Փոխանակ ժամանակ եւ եռանդ սպառելու իրարու մէջ խօսելու, մեծ Պետութիւնները պէտք է ճիգ թափեն որ կողմերը բերեն իրարու հանդիպելու, իրենց միջեւ խաղաղութիւն հաստատելու համար : Միջին Արեւելքի ճակատագիրն ու ապագան պէտք է իր բնակիչներուն կողմէ որոշուի եւ ոչ թէ արտաքին ուժերու» :

Գալով ՄԱԿի խաղաղութեան պատուիրակութեան պետին՝ Եողէֆ Թէքոահ որ քանի մը օրով Թէլ Աւիւ վերադարձած էր, ծաղրելէ ետք ֆրանսական առաջարկը, աւելցուցած է «Ֆրանսան, հեղինական կերպով, Ալժերիոյ Պատուիրակութեան արբանեակը դարձած է Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ» : Իսկ Մոշէ Տայեան, ըսելէ ետք թէ Խալտէի օդակայանին յարձակումը փոխ - վրէժ մը չէ, այլ ազդարարութիւն մը, անդրադարձած է ֆրանսական ամպարկոյին, ըսելու համար թէ տոոր ալ դէմ կը դնեն եւ Իսրայէլ ծունկի չի գար : Ձեւ մը կը գտնէ, ուրիշ աղբիւր կայ հայթայթումի :

× Պէյրութէն հասած լուրերու համաձայն, կրնայ պատահիլ որ Քարամէի նորակազմ դահլիճը դիմանայ : Եթէ Էտտէ եւ Ճեմայէլ եռ չառնեն իրենց հրաժարականը, իրենց տեղ ,ուրիշ երկու մարոնիներ պիտի նշանակուին :

× Գահիրէի Ալ - Աhրամի համաձայն Նասր Նիքսընի դիմած է որպէսզի անկողմնակալ դիրք բռնէ : Ըստ թերթին Նասրի այս նամակը չատ կարեւոր նախաձեռնութիւն մըն է եւ դուռ կը բանայ Գահիրէի եւ Ուաշինկթընի միջեւ մօտերու փոխանակութեան, քաղաքական կարգադրութեան մը համար : Նասր չեշտած է թէ «Արաբները չեն ուզեր որ Միացեալ Նահանգները իրենց ի նպաստ կողմնակալ դիրք բռնեն, այլ պարզապէս արդար դիրք մը, ոչ աւելի, ոչ պակաս» :

Ալ Աhրամ կ'աւելցնէ թէ Նիքսըն պատասխանած է Նասրի, բայց նամակը, միայն «սպասողական» ոճ մը ունի :

× Պաղեստինի ազատագրութեան ճակատը կը մերժէ խորհրդային ծրագիրը, Միջին Արեւելքի կարգադրութեան մը համար :

ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հինգշաբթի Յունուար 16ին, Սալ տը լա Շիմին բերնէ բերան լեցուն էր Փարիզի Հայերու հոծ բազմութեամբ, ինչպէս նաեւ օտար հանդիսատեսներով որոնք եկած էին լսելու ու վայելելու հայ խօսքն ու երգը հայրենիքէն եկած արուեստի ներկայացուցիչներուն միջոցաւ :

Հաճելի երեւոյթ մըն է հաստատել որ հայ արուեստը եթէ չըքուի պատահական ու ինքնակոչ սիրողներու իր խսկական դիմագիծը ցոյց կուտայ ու ըստ այնմ կը գնահատուի : Ընդհանուր կերպով բոլոր մեկնարկութիւններն ալ յաջող էին :

Յայտագիրը խնամքով պատրաստուած եւ այդ պատճառաւ ալ առանց ձանձրացնելու ունկնդրուեցաւ :

Առաջին առթիւ խօսք առաւ Պարոն Պապեան, գլխաւոր ճարտարապետ Երեւան քաղաքի, որ հակիրճ կերպով մեր մայրաքաղաքին կառուցուածքին ներկայ պատկերը տալէ ետք, մատնանշումներ ըրաւ քաղաքին ապագայ յատակագիծին մասին :

Անակնկալ եւ յուզիչ երեւոյթի մը առաջեւ գտնուեցանք երբ խօսնակը յայտարարեց որ Պ. Կաքանովիչ, Ֆրանսաբնակ Ռուս մը, անձամբ եկած էր յանձնելու, Մարտիրոս Սարեանի 1928ի թուին ստեղծագործած մէկ նկարը, փոխադրուելու համար Երեւանի Մ. Սարեան Թանգարանը : Պ. Արամեան, տեղակալ Երեւանի քաղաքապետին, շնորհակալութիւն յայտնեց Պ. Կաքանովիչին իր այս գեղեցիկ ժէսթին համար :

Յետոյ լսեցինք Պ. Հօֆման,— ֆրանսական ձայն - պատկերասփիւռի աշխատակից երաժշտագէտին՝ Կոմիտասի փառաբանումը ու իր գնահատանքը արդի հայ երաժշտութեան մասին : Յաջորդաբար գործադրուեցաւ զուտ գեղարուեստական յայտագիրը : Արնօ Բաբաջանեան, դաշնակի վրայ մեկնարկեց իր հեղինակութիւններէն կտորներ, Տիկին Հ. Ճինանեան, արտասանեց «Խօսք իմ որդուն» : Անահիտ Ցիցիկեան ջութակ, դաշնակի ընկերակցութեամբ Էլէօնորա Ոսկանեանի, նուագեց Խաչատրեանի, Կոմիտասի եւ օտար հեղինակներու գործերէն : Սուրէն Քոչարեան մեկնաբանեց «Անուշ»էն քաղուած հատուած մը : Յայտագրի առաջին մասը վերջացաւ Յ. Բաղալեանի մեներգներով «Գովք Հայաստան»ի, «Հօրովել», «Ողջոյնի երգ» ֆրանսերէնով եւ յետոյ Արնօ Բաբաջանեանի դաշնակի ընկերակցութեամբը, զուգերգ մը Երեւանի 2750ամեակին նուիրուած : Այս վերջին երգը հեղինակութիւնն է Արնօ Բաբաջանեանի եւ բառերը՝ Աւետիսեանի :

Յ. Բաղալեան, որուն վարժ ու զգայուն ձայնը ծանօթ էր Ֆրանսահայ հասարակութեան, հանդիսատեսներուն փափաքին ընդառաջելով երգեց «Իբրեւ Արծիւ»ը :

Միջնարարին հանդիսատեսները առիթը ունեցան պահ մը այցելելու քովընտի սրահը, ուրտեղ ներկայացուած էին Երեւանի 2750ամեակին հանդիսութեան նըւիրուած նկարները :

Յայտագրի վերջին մասը ամբողջութեամբ յատկացուած էր համբաւաւոր երգչուհի Տիկին Գոհար Գասպարեանի որ մեկնաբանեց օտար եւ հայ անուանի երաժշտագէտներու գործերը որոնց կարգին «Անուշ»ի խելագարութեան տեսարանը :

Յաջող եւ տպաւորիչ երեկոյթ մը՝ որուն համար շնորհաւորելի են յատկապէս մեր հայրենի վաստակաւոր արուեստագէտները անխտիր :

×

Ուրբաթ 17 Յունուար, նոյն սրահին մէջ հոծ բազմութեան մը ներկայութեան, դարձեալ գործադրուեցաւ նոյն յայտագիրը : Յաւելեալ՝ Գէորգ Էմին արտասանեց իր գործերէն եւ խօսեցաւ Փրոֆ. Վարդգէս Յարութիւնեան :

Ա. Փ.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՐԱԿԱՅԻ մէջ անձնասպան եղող ուսանողին մահը, չատ լարուած մթնոլորտ մը ստեղծած է : Եան Պալաչ, մեռնելէն առաջ, ըսած է իր ընկերոջ, որ իր մահը կը բաւէ «դատին» համար, այլեւս ոչ մէկ երիտասարդ թող անձնասպան ըլլայ : Այս ողբերգութեան առթիւ, նախագահ Զվոպոտա եւ Տուպչէք ցաւակցական հեռագիր մը ղրկած են տարաբախտ ուսանողին մօրը, ուր կը չեչտեն .— «Գիտենք թէ իր երկրին բուռն եւ խսկական սէրն էր, անոր երջանիկ ապագան, որ ձեր տղան մղեց այդ ժեսթն ընելու : Իր հեռանկարներն էին՝ անոնք, որոնց համար կը պայքարինք մեր բոլոր ուժերով, որոնց համար բոլորս կ'ուզենք եւ պէտք է ապրինք» : Կ'ըսուի թէ մահուան 14 կամաւորներ կան :

ՊԵՐԼԻՆԻ մէջ չատ բուռն ցոյցեր կատարուած են Շաբաթ եւ Կիրակի : Ծայրայեղ ձախ քանի մը հարիւր ուսանողներ, ոգեկոչելով Ռոզա Լիւքսեմպուրկի եւ Կարլ Լիպքնեխթի սպանութեան յիսնամեակը, տողանցած են արեւմտեան Պերլին, քարկոծելով խանութները, կրակի տալով կառքերը եւ յարձակելով ԷՍ Փէ Տէի կեդրոնատեղիին վրայ : Առաջքն առնուած է յունական դեսպանատան վըրայ յարձակման մը :

ԹՈՔԻՈՅԻ մէջ ալ, ցոյցերը եւ բախումները չատ ծանր բնոյթ ստացած են : Ոստիկաններ ուսանողական գրաւած են համալսարանը, որ միջնադարեան բերդաքաղաքի վերածուած էր :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ խօսակցութիւնները հիմնական բնոյթ պիտի ստանան այս չաբթու իսկ : Շաբաթ օրուան նիստը, ամէն սպասումի դէմ, ծառայեց ձեւականութեանց կարգադրութեան :

ՀՌՈՄԻ մէջ նախկին նախարարապետ՝ Փոմփիտու զարմանք յայտնած է թէ իր յայտարարութիւնը այդքան աղմուկ հանած ըլլայ : Փոմփիտու կ'ըսէ թէ «իմ յայտարարութիւնս բան չի փոխեր քաղաքական բացայայտ իրականութեան մը» : Փոմփիտու մօտ կէս ժամ տեսնուած է Պապին հետ : Իտալացիք չատ գոհ են այս այցելութենէն :

ՓԱՐԻԶԻ մէջ ի նպաստ Իսրայէլի ցոյցերը իրարու կը յաջորդեն :

ՊԱՏՈՒԵԼԻ Լութըր Քինկի ոճրագործին դատավարութեան, պատուելիին ամէնէն մօտ գործակիցներէն մէկը, ուրիչ պատուելի մը, հեռագիր մը ղրկած է, ուր կ'ըսէ թէ կը հաւատայ ամբաստանեալին անմեղութեան եւ պատրաստ է, ձրի, անոր պաշտպանութիւնը ընելու :

ԹԻՖԼԻՍԻ - ՎԻՆՍԵՆՔՈՒՌԻ համար, Փոմփիտուի յայտարարութիւնը կը նշանակէ թէ Զօր. տը Կոլի մեկնումը մերձաւոր է :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ելմտական նախարարը յայտարարած է թէ մէկուկէս միլիոն ֆրանք տրուած է Քորսիքայի, Նափոլէոնի ծընընդեան 200ամեակի հանդիսութեանց իբրեւ նպաստ :

ՊՈԼԻՎԻՈՅ մէջ պատերազմական վիճակ հռչակուած է :Ըստ կառավարական շրջանակներու, ապահովութեան սպասարկութիւնները դաւի մը հսկայ ծրագիրը մէջտեղ հանած են :

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ նախագահը հաւանաբար հանրաքուէ մը ընէ, 6 - 7 ամիսէն, օրինաւոր դարձնելու համար, յեղափոխական իր կառավարութիւնը :

ՔԻՄԻԱԿԱՆ ԵՒ ՄԱՆՐԷԱԲԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Բ.

Քիմիական զէնքերու երկրորդ դասակարգին պատկանող նիւթերը եւս երեք տեսակ են, երեքն ալ մահացու :

Ա.— Հեղձուցիչ ազդակներ, քլորի եւ լուսածինի (ֆոսֆոր) բաղադրութիւններ, որոնք թոքերու ուռոյց կը պատճառեն եւ շնչահեղձութեամբ կը մեռցնեն : Այս տեսակի նիւթերը առաջին համաշխարհային պատերազմի ընթացքին շատ գործածուեցան եւ պատճառ եղան ամերիկեան զօրաբաժնի կորուստներուն 25 առ հարիւր տոկոսին : Այժմ զինուորականներու համար «չահեկան» չեն թուիր եւ լքուած են : Բայց զանազան փոփոխութիւններու ենթարկուելով . միջազգային զօրաւոր դեղերու պատրաստութեան կը ծառայեն :

Բ.— Անմիջապէս մահացնող ազդակները խաժուկի բաղադրութիւններ են (խաժաջրածին թթու կամ ասիտ իտրոսիանիտրիք կամ ասիտ փրիւսիք), զորս Գերմանացիները առատօրէն գործածեցին վերջին պատերազմի ընթացքին, մասնաւոր սենեակներու մէջ միլիոնաւոր Հրեաներ բնաջնջելու համար : Այս թոյնին ազդեցութիւնը գրեթէ վայրկենական է : Այդ պատճառով, գերմանական գրաւման բանակին դիմադրող Ֆրանսացիներէն շատերը, ինչպէս նաեւ ամէն ազգի լրտեսներ, մշտապէս իրենց վրայ կը կրէին այդ նիւթը պարունակող դեղահատ մը, ձերբակալուելու պարագային անմիջապէս անձնասպան ըլլալու համար, ինչպէս ըրաւ Կէօրինկ : Իր անմիջական մահացու ազդեցութեան եւ կարգ մը ուրիշ անպատեհութիւններուն համար, այս թոյնին պատերազմի ատեն գործածութիւնը չի նախատեսուիր :

Գ.— Զղահարող ազդակներ, որոնք անգոյն, անհամ եւ հոտազուրկ կազեր են : Բերանէն, շնչառական գործարաններէն եւ մորթին մարմնին մէջ թափանցելով կը թունաւորեն ջղային դրութիւնը, կը հարուածեն եւ զանազան բարդութիւններով կը մեռցնեն : Նոյնիսկ մէկ ներաշնչումը (ինհալասիոն) մահացու կրնայ ըլլալ, եթէ ենթական մասնաւոր դիմակ չի կրեր : Ամերիկեան թերթի մը 1964ին տըւած տեղեկատուութեան մը համաձայն «երեք հարիւր գործաւորներ, երեք տարի շարունակ, օրական փոխնիփոխ 24 ժամ աշխատելով, ջղահարող կազերով լեցուն հրթիռներու, ականներու եւ ռումբերու մեծաքանակ պահեստներ պատրաստած են »:

Հաւանաբար գոյութիւն ունին այնպիսի քիմիական զէնքեր, որոնց մասին գաղափար իսկ չունինք, որովհետեւ խիստ գաղտնի կը պահուին : Այսուհանդերձ կը խօսուի ջղահարող բաղադրութեան մը մասին, որ նուազագոյն քանակութեամբ ատրճանաբար կ'անդամալուծէ : Ենթական նախ դժուարաւ ոտքի վրայ կրնայ մնալ, հետզհետէ կը կքի ու կ'իյնայ : Ցետոյ ձեռքերն ու բազուկները կ'անդամալուծուին եւ թունաւորեալը տեղն ու տեղը անշարժ կը մնայ : Բայց կը շարունակէ շնչել, որովհետեւ սրտածանին կը գործէ : Թունաւորման ատրճանին համեմատ, ենթական ինքնաբերաբար կը բուժուի, մէկէն քանիւչորս ժամուան ընթացքին, առանց թունաւորման տեսանելի կամ տեւական հետք պահելու : Թոյնին ազդեցութիւնը ուրեմն երեւութապէս ծանր, բայց կարճատեւ ու անցողակի է : Ինչ որ յարձակող պետութեան թոյլ կուտայ, եթէ յաջողի, հազարներով գերի առնելու ժամանակաւորապէս անդամալոյծ զինուորներ եւ, մարդկային նուազագոյն զոհեր պատճառելով, գրեթէ խաղաղօրէն վերջացնելու պատերազմը, եթէ կարելի է այս երկու հակասական բառերը միասին գործածել :

Իսկ յետոյ, յաղթականը, քաղաքական, անտեսական եւ ընկերային ի՞նչ վիճակի կը մատնէ այս պայմաններու մէջ պարտուած ժողովուրդը, այդ ուրիշ խնդիր է :

ՄԱՆՐԷԱԲԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Ամերիկեան կառավարութեան առողջապահական բաժինը, մանրէաբանական կամ կենսաբանական զէնք կը նկատէ այն « կենդանի էակները եւ անոնց թոյները զորս կարելի է օգտագործել մարդը, կենդանիները եւ բոյսերը մեռցնելու, հիւանդացնելու կամ առնուազն անկարութեան մատնելու համար »:

Կենսաբանական պատերազմին մաս կը կազմեն նոյն այդ միջոցներով սննդական պահեստներու վարակումն ու փճացումը :

Տեսականօրէն բոլոր մանրէները եւ անոնց արտադրած թոյները կրնան այդ նպատակին ծառայել : Գործնականին մէջ, կարգ մը հիւանդութիւններու մանրէներ միայն օգտագործելի են :

Այդ տեսակէտէն, կենսաբանական (մանրէաբանական) «լաւ զէնքը» այն է որ հետեւեալ յատկութիւնները կը ներկայացնէ :

Ա.— Մահացու է կամ առնուազն ծանր անկարութեան կը մատնէ վարակուած զոհերը : Հիմնական նիւթերէն — մանրէներն ու անոնց թոյները — մեկնելով, դիւրաւ կը պատրաստուի եւ մեծածախս չէ :

Բ.— Արտադրութեան, պահեստի, փոխադրութիւններու եւ պատերազմի ամբողջ ժամանակաշրջանին, որ կրնայ տարիներ տեւել, կրնայ պահել իր ամբողջ ժահրայնութիւնը (վիրիւլանս) եւ վարակելու կարողութիւնը : Որովհետեւ կան մանրէներ, որոնք շուտ կը փճանան, ինչպէս Ֆրանկախտի մանրէն, իսկ ուրիշներ կրնան երկար տարիներ դիմանալ, նոյնիսկ աննպաստ պայմաններու մէջ, ինչպէս ածխախտի (շառպոն) հնտիկները (սփօռ) :

Ներկայիս «լաւ» կամ «յարմար» մանրէները կարելի է չորցնել, փոշիի վերածել եւ տարիներ պահել օդազուրկ սրըուակներու մէջ, պատրաստ առաջին առիթի գործածուելու : Այս ձեւին տակ մանրէական զէնքը, ինչպէս ուրիշ սովորական զէնքեր, մատչելի է բազմաթիւ պետութիւններու, որոնք կրնան փորձուիլ զայն օգտագործելու :

Գ.— Օգտագործուած մանրէն դիւրաւ սփռելի եւ տարածելի ըլլալու է զանազան միջոցներով, անշուշտ իր ժահրայնութեան մէջ : Սփռումը կարելի է ընել գաղտնապէս, վարակելով օդը, ջուրը կամ սննդեղէնները : Կարելի է նաեւ յայտնօրէն գործել, թշնամիին վրայ պայթեցնելով մանրէներ եւ անոնց թոյները պարունակող ռումբեր, որոնք վարակիչ ամպերու կը վերածեն զանոնք : Զինուորականներու կարծիքով կենսաբանական զէնքերը լաւ կը յարմարին գաղտնաւերումի (սապօթաժ), որովհետեւ վարակումին եւ հիւանդութեան առաջին ախտանշաններու երեւումին միջեւ կ'անցնի ժամանակամիջոց մը (հիւանդութեան թխսումի շրջան), որ անմիջապէս չի յայտնաբերեր վարակման փորձերը եւ թոյլ կուտայ գաղտնի գործակալին հեռանալու վտանգի վայրէն :

Այսուհանդերձ, եթէ փոքրաքանակ ուղղակի վարակումը ձախողի, ժողովուրդին մեծ մասը զերծ մնայ հիւանդութենէն եւ անհրաժեշտ դառնայ օգտագործել բազմաթիւ գործակալներ, որոնց ներկայութիւնը եւ գաղտնի աշխատանքը կրնայ դիւրաւ յայտնաբերուիլ, այդ պարագային նախընտրութիւն պիտի տրուի մանրէական բացայայտ սփռումին : Հրթիռներով, ականներով եւ այլազան ռումբերով կարելի է մշուշացեալ ձեւի տակ սփռել եւ տարածել կախիը, թոքախտը, ածխախտը, Մալթայի տենդը, թութակախտը, խլնախտը (մորվ), ժանտախտը, եւայլն եւ քիչ քանակութեամբ տարածուն համաճարակներ յառաջ բերել : Ինչ որ խնդրական կը թուի, հետեւեալ պատճառով :

Դ.— Ըրլէկողի վարակումը յաջողի եւ համաճարակներու տեղի տայ, պայման է որ յարձակման ենթարկուած ժողովուրդը նախապէս պատուաստուած չըլլայ : Այսպէս, անօգուտ է կեղծ մաշկի, ժանտատենդի, պրկախտի (թեթանոս) տարածումը փորձել, որովհետեւ յառաջացեալ երկիրներու մէջ ժողովուրդին մեծ մասը այդ հիւանդութիւններուն դէմ պատուաստ ստացած է : Իսկ ածխախտը յարմար է, որովհետեւ շատ քիչեր (կաշեգործներ, մսագործներ) իրենց արհեստին բերմամբ նախապէս պատուաստուած կ'ըլլան :

Ե.— Վերջապէս, անհրաժեշտ է նաեւ որ մանրէական զէնք գործածող պետութիւնը ի վիճակի ըլլայ պաշտպանելու իր իսկ ժողովուրդը եւ բանակը իր սփռած մանրէներուն դէմ, պատուաստներով կամ յատուկ դիմակներու գործածութեամբ :

Այս պայմաններուն մէջ կենսաբանական ազդակներու — մանրէներու — օգտագործումը իբրեւ զէնք կարելիութիւն մըն, է, բայց ոչ հաւանական :

ՏՈՔԹ. ԼԵՒՈՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԲԵՂՆԱՒՈՐ ՏԱՐԻ

ԽՄԲ.— Կուտանք «Հայրենիքի Ձայն»ի մէջ տպուած այս յօդուածին գլխաւոր մասերը, արեւմտահայերէնով :

1968 թուականը հայ տարեգրութեան մէջ մտաւ իբրեւ մեր ժողովուրդի պատմութեան ամէնէն նշանակալից տարեթիւերէն մէկը :

Հայ ժողովուրդի ստեղծագործական, գիտական ու մշակութային աշխատանքը, իր ձեռք բերած փայլուն յաջողութիւններ ը ժողովրդական տնտեսութեան բոլոր բնագաւառներուն մէջ, գնահատուեցան ըստ արժանւոյն : Խորհ. Միութեան կառավարութիւնը Հայաստանի Հանրապետութիւնը պարգեւատրեց պետութեան բարձրագոյն՝ Լենինի շքանշանով :

Այսպիսով, Հայաստան դարձաւ կրկնակի նքանշանակիր :

1968 թուականին կառուցուեցաւ հայ ժողովուրդի յաղթանակի ու փառքի կոթողներէն մէկը՝ Սարդարապատի նշանաւոր ճակատամարտին յիշատակը յաւերժացնող յուշարձանը, որ դարեր շարունակ Հոկտեմբերեանի բարձունքէն, իր զանգերու ղօղանջով պէտք է ազդարարէ հայ ժողովուրդի ապրելու եւ գոյատեւելու անկոտրում կամքը :

1968 թուականին նշուեցաւ Հայաստանի մայրաքաղաքին՝ Էրեբունի – Երեւանի հիմնադրութեան 2750ամեակը : Այս տօնակատարութեան մասնակցելու համար եկած էին պատուիրակութիւններ Խորհրդ. Միութեան բոլոր մայրաքաղաքներէն, եկած էին ներկայացուցիչներ Սփիւռքի տարբեր գաղթօճախներէն : Անոնք եկած էին իրենց ցնծութիւնը խառնելու Հայրենիքի ժողովուրդի ուրախութեան, եկած էին ըսելու, որ Երեւանը, իր աննախընթաց ծաղկումով, իր ջերմ ու մայրական սրտով, այսօր դարձած է ամենայն Հայոց մայրաքաղաք եւ դէպի իրեն կը քաշէ աշխարհի մէջ ցրուած Հայութիւնը, անոր համար կը դառնայ գոյութեան եւ յարատեւման կռուան եւ փարոս :

Սփիւռք – Հայրենիք կապերու առաւել ամրապնդման տարի մըն էր 1968 թուա–

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

——o——

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

——o——

Հազիւ թէ Եըլտըզէն ներս մտած էր երբ զգաց որ արտասովոր յուզում մը կը տիրէր հոն : Ապտիւլ Համիտ այն աստիճան ամէն բան իր անձին վրայ կեդրոնացուցած էր որ ամբողջ Եըլտըզի պալատը իրմով կը զգար, կը մտածէր, կը գործէր : Իր տխրութիւնը, յուզումը, բարկութիւնը կամ զուարթութիւնը վայրկենապէս կը ցոլար բոլոր պալատականներու դէմքին վրայ :

Վարժ ու փորձառու աչք մը Եըլտըզի զոհապանին դէմքը զննելով՝ կրնար հասկնալ թէ նոյն միջոցին Ապտիւլ Համիտ ի՛նչ տրամադրութեան մէջ կը գտնուէր :

Եւ որովհետեւ Շէֆիք փաշա այս մասին շատ վարժ ու փորձառու էր, պալատ մտնելուն պէս մտածեց .

— Նորէն Սուլթանը խռոված ու բարկացած կ'երեւայ, նորէն ծանրակշիռ լուրեր հասած ըլլալու են... գէշ բան, քանի որ ես ալ յաջող լուր մը չունիմ իրեն հաղորդելիք :

Նախարարը ուղղուեցաւ դէպի Սուլթանին գտնուած յարկաբաժինը : Մէկ քանի բարեկամ պալատականներ դիմաւորելու փութացին : Փաշան անոնց դէմքին վրայ ալ յուզումի եւ անձկութեան տպաւորութիւնը նշմարեց :

— Փաշա էֆէնտի, ըսաւ պալատականներէն մին, վայրկեանէ վայրկեան ձեզի կը սպասէինք եւ կարծեմ քիչ մը առաջ թիկնապահ մըն ալ ղրկուեցաւ ձեզ փնտռելու համար :

— Ի՞նչ կայ որ, հարցուց նախարարը զող եկած, ես այսօր նոյնիսկ սովորականէն կանուխ եկայ :

— Վեհափառ Սուլթանը երկու անգամ հարցնել տուաւ թէ եկա՞ծ էիք :

— Ուրեմն զալուստս իմացնեմ :

— Արդէն մենք լուրը տուինք, երբ պատուհանէն տեսանք ձեր կառքը :

— Նոր եղելութի՞ւն մը կայ :

— Իրաւ որ տակաւին որոշ բան մը չենք գիտեր, միայն թէ Սելանիկէն ծածկագիր հեռագիր մը հասած է որ կ'երեւայ թէ ծանրակշիռ բաներ կը պարունակէ : Հեռագիրին հասնելէն ի վեր Վեհափառ Սուլթանը Իզզէթ Թահսին փաշաներուն հետ խորհրդակցութեան մէջ է եւ մէկ քանի տեղ ստիպողական հրահանգներ ղրկուեցան թիկնապահներու միջոցով... կ'երեւայ թէ յեղափոխականները կրկին գործի վրայ են :

Խօսակցութիւնը զուցէ աւելի պիտի երկարէր, երբ տեննեկապան մը գալով՝ հրաւիրեց Շէֆիք փաշան Վեհափառ Սուլթանին քով :

Ապտիւլ Համիտ իր նախարարը տեսածին պէս պոռաց .

— Ի՞նչ լուր ունիս :

Շէֆիք փաշա դողահար ձեռքով մը գրպանէն թուղթ մը հանեց եւ իր տիրոջ երկարեց կմկմալով .

— Վեհափառ տէր, երէկուընէ ի վեր տեղի ունեցածները մանրամասնօրէն տեղեկագրած եմ հոս :

Ապտիւլ Համիտ բարկութեամբ թուղթը առաւ, մէկ կողմ նետեց :

— Ֆաթման ձերբակալուեցա՞ւ, հարցուց :

— Ոչ, Վեհափառ տէր, տակաւին կարելի չեղաւ ձերբակալել, բայց կը յուսանք որ մինչեւ երեք օր անպատճառ ձեռք պիտի ձգենք զինքը :

— Դո՛ւրս կորսուէ, գոչեց բռնաւորը :

Նախարարը փութաց հնազանդիլ :

— Հոս եկուր, հրամայեց Ապտիւլ Համիտ զայն կեցնելով :

Խեղճ մարդը շուարած դէմքով մը իր տիրոջ նայեցաւ շան մը պէս որ իրեն եղած յանդիմանութեան իմաստը եւ արըւած հրամանները չի կրնար հասկնալ :

— Ի՞նչ ապահովութիւն ունիս որ երեք օրէն անպատճառ կարելի պիտի ըլլայ ձերբակալել Ֆաթման, հե՞տք մը գտած ես, հարցուց բռնաւորը :

— Այո... հետք մը գտած ենք... կարեւոր հետք մը, կմկմաց նախարարը :

— Ի՞նչ հետք է տեսնենք :

— Հիմա հոս եկած միջոցիս ոստիկանապետ Հիւսնի պէյը ըսաւ որ խիստ կարեւոր հետք մը գտած է եւ զայն հետապնդելու կ'երթայ եւ կը յուսայ որ այս անգամ անպատճառ Ֆաթման պիտի ձերբակալուի... : Որովհետեւ ձերդ Վեհափառութեան մօտ գալու վրայ էի եւ ինքն ստիպուած էր իսկոյն գործը հետապնդել, ժամանակ չունեցայ մանրամասն տեղեկութիւններ քաղելու, բայց Հիւսնի պէյը հաւաստեց թէ իր գլխուն վրայ կ'երդնու որ այս անգամ պիտի յաջողի :

Այս սուտը խօսած ատեն Շէֆիք փաշա այնքան ողորմելի կերպարանք մը առած էր, որ Իզզէթ փաշա արդահատեցաւ վրան եւ ուզեց օգնութեան հասնիլ անոր .

— Հիւսնի պէյը կը ճանչնամ, շատ կարող, ճարպիկ ու լուրջ մարդ մըն է եւ քանի որ ինք այդքան ապահով է յաջողութեան մասին, մենք ալ կրնանք վստահ ըլլալ :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(35 – Շար.)

կանը: Ասոր վառ ապացոյցն են ամրան ամիսներուն Հայաստանի մէջ հանգստացող երախաներու եւ ուսուցիչներու առաւել մեծ խումբերը, հայրենիքի մէջ բացուած սփիւռքահայ նկարիչներու ցուցահանդէսները, սփիւռքահայ երգիչ – երգչուհիներու համերգները հայրենի բեմին վրայ, սփիւռքահայ դպրոցներու, մշակութային, մարզական, հայրենակցական միութիւններու հետ հաստատուող նորանոր կապերը, եւայլն:

Կարեւոր իրադարձութիւն մը պէտք է համարել այն, որ իտալացի, իտալահայ եւ հայրենիքի ճարտարապետներուն համագործակցութեամբ Հռոմի եւ Միլանի մէջ բացուեցան հայ միջնադարեան ճարտարապետութեան նուիրուած ցուցահանդէսներ, սկսան լոյս տեսնել Հայաստանի պատմական յուշարձաններուն նուիրուած մենագրութիւններ, յօդուածներ:

Ինչպէս բսինք, 1968 Թուականը հայ տարեգրութեան մէջ մուտք կը գործէ իբրեւ չափազանց նշանակալից տարեթիւ մը: Անցած են այն ժամանակները, երբ հայ պատմիչները ողբերով կը լեցնէին հայ պատմութեան էջերը: Հայ ժողովուրդին համար նոր ժամանակաշրջան մըն է հիմա, վերելքի, կառուցման եւ աննախընթաց յաջողութիւններու դարաշրջան, եւ ապագայ պատմիչները հպարտութեամբ պիտի գրեն հայ ժողովուրդի նոր ոսկեդարուն պատմութիւնը, որուն փայլուն էջերէն մէկը պիտի ըլլայ 1968 Թուականը:

Մենք ահա կը գնենք 1969 Թուականը, որուն, անցած տարուան նման, կը բաղթենք խաղաղութիւն: Այս նոր տարին, հայ ժողովուրդի մշակոյթի երկու ականաւորներուն՝ Կոմիտասի եւ Թումանեանի յոբելենական տօնակատարութիւններով եւ այլ բազմաթիւ յիշարժան դէպքերով նոյնպէս պիտի դառնայ նշանակալից տարի մը, Սփիւռք – Հայրենիք կապերու ամրապնդման տարի մը:

Թող 1969 Թուականը ըլլայ մեր ծրագիրներու իրականացման, Սփիւռքի հայրենասիրական ձեռնարկներու յաջողութեան, ժողովուրդներու բարեկամութեան, համագործակցութեան եւ խաղաղութեան տարի:

ՎԱՐԴԳԷՍ ՀԱՄԱԶԱՍՊԵԱՆ

(Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէի նախագահ)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Յունուար 12ին, կէսօրէ ետք տեղի ունեցաւ Մանուկներու Օրը, կազմակերպուած Կապ. Խաչի Շրջանային վարչութեան կողմէ, մասնակցութեամբ շրջանի մասնաճիւղերուն, 14րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, մեծ բազմութեամբ: Սրահը նեղ կուգար ու շատեր հարկադրաբար ոտքի մնացին:

Հանդէսի սկզբնաւորութեան երբ վարագոյրը բացուեցաւ, բեմը կը ներկայացնէր գեղեցիկ պատկեր մը, ուր տեղ գրաւած էին բոլոր դերակատար մանուկները, իրենց սիրուն հայկական տարազներով:

Շրջանային վարչութեան նախագահուհին Օր. Աստղիկ Առաքելեան հանդէսը բանալով բսաւ.

«Ուրախ ենք որ ամէն տարի նոյն հետաքրքրութեամբ ու հաճոյքով կը շարունակեն գալ այս հանդէսին, մեր երախաները: Մենք կը ջանանք ամէն ինչ ընել որ օգտակարին միանայ նաեւ հաճելին, մանուկները գրաւելու եւ ոգեւորելու համար: Եթէ անոնք չխօսին իրենց լեզուն, մենք ենք մեղաւորը: Ծնողքները պէտք է գիտակցին իրենց կարեւոր դերին, ամէն կերպ երախային գրկել թաղային հայ դպրոցը, իսկ դպրոցները ջանան գրաւիչ դառնալ մանուկին: Դժուար է աշխատանքը, անկասկած, այդ պատճառաւ ալ պէտք է կրկնապատկենք մեր ճիգերը, միացեալ ուժերով»:

Այնուհետեւ սկսաւ մանուկներու կողմէ պատրաստուած յայտագիրը, զոր վարեցին Տիկին Լուսիկ Սապոնճեան եւ Պ. Ժիրայր Դատուբեան, ձեռնհասօրէն, ստեղծելով մեծ խանդավառութիւն փոքրիկներուն մէջ:

Հանդէսին մասնակցեցան մեծ թիւով երախաներ, երգերով, պարերով, նուագով եւ արտասանութիւններով, ինչպէս նաեւ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի փոքրերու պարախումբը, գեղեցիկ տարազներով եւ շնորհալի պարերով, եւ Շավիլի դպրոցի աշակերտութիւնը՝ երգերով, արտասանութիւններով ու մանաւանդ ներկայացումով մը՝ «կեցցէ՛ Հայ լեզուն», բոլորը պատրաստուած իրենց ուսուցչուհիին Տիկին Գ. Շինիքճեան-Փափազեանի կողմէ: Բոլոր դերակատարները արժանացան ներկաներու ջերմ ծափահարութեանց:

Քաջալերելու համար մեր փոքրիկները, յիշենք որ գեղարուեստական բաժնին (արտասանութիւն, դաշնակ, ձեռնադաշնակ, պար) մասնակցեցան.— Վահէ եւ Շաքէ Զահրէճեան, Ժերար Զաքճեան, Անթուան Պետիկեան, Ազատնի Պօյաճեան, Նաւրին Քիւլչեան, Անի Տէմիրեան, Ժոզէֆին Սրապեան, Մանուէլեան քոյրեր, Տօմինիք Խանչէրեան, Անահիտ Քէլոյեան, Լիտիա Սապունճեան, Անի Ազարեան, Սիլվա Դատուբեան, Գրիգոր Սուքճեան, Փաթրիք Մարսինեի, Արա Մաթիլեան, Ժերար Մաթիլեան եւն.:

Այնուհետեւ, յատկապէս երախաները զուարճացնելու համար, եղաւ խամաճիկներու ներկայացում մը, որ անսահման խանդավառեց երախաները:

Դադարի ընթացքին երախաները ստացան յատուկ պարկերու մէջ պատրաստուած նախընթրիք, իսկ հանդէսի վերջաւորութեան Կաղանդ Պապան եկաւ բաժնելու նուէրները:

Խաչուհիները ջանք չէին խնայած այս հանդէսի յաջողութեան համար. նուիրումով աշխատեցան նաեւ հանդէսի ընթացքին ու բոլորը բաժնուեցան սրահէն մեծ գոհունակութեամբ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏՕՆԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

ՎԻԷՆ, (Յառաջ).— Նորոգուած աւիւնով և խոհեմ առաջադրութիւններով, Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը — միշտ հաւատարիմ հայրենի աւանդութեանց եւ կրօնական մեծ տօներուն,— Կիրակի, Յունուար 5ին, տօնախմբեց հայկական Ծնունդը, առաւօտուն ձայնաւոր պատարագով եւ կէսօրէն ետք՝ ընտանեկան ճոխ խնջոյքով մը:

Ֆրանսական փոքրիկ մատուռը — Ս. Յովսէփ, ուր տեղի ունեցաւ Ս. պատարագը,— նեղ կուգար խռնուած բազմութեան: Պատարագիչն էր Տէր Թորգոմ Քհնյ. Փօսթէքեան, յատկապէս հրաւիրուած Լիոնէն, եւ որուն առթական քարոզը հոգեյոյզ տպաւորութիւն թողուց ունկնդիրներուն վրայ:

Երգեցողութիւնները դպրաց դասուն, շնորհիւ երկու նուիրեալ անձնաւորութեանց, Աւագ Սարկաւագ Համբարձումի եւ Պ. Ս. Սուքիասեանի, չափէ աւելի գընահատելի էին:

Իսկ կէսօրէ ետք, Համօ Օհանջանեան տաքուկ ակումբին մէջ, պատրաստուած էր ընտանեկան խնջոյքը:

Շատեր ընտանիքով, ինչպէս նաեւ բաւական մեծ թիւով երիտասարդներ, ներկայ գտնուեցան եւ ճոխացուցին զանազան ելոյթներով գեղարուեստական բաժինը:

Մեր երիտասարդները, կ'արժէ արձանագրել, որոնք գովելի եռանդով կը հետեւին երեկոյեան հայերէն դասընթացքի մը, ուսուցչութեամբ Ազգ. Միութեան անխոնջ քարտուղարին՝ Պ. Պէնոն Ճիհանշահեանի — երգեցին զանազան հայրենի երգեր, մասնակցութեամբ սրնգահար Պ. Միհրան Թորոսեանի:

Բաւական մեծ յաջողութեամբ ներկայացուցին, փոքրիկ բեմին վրայ, ծանօթ պաւէտ մը՝ «Ախալի Սափրիչը»: Դերակատարներն էին Գր. Աճէմեան, Վ. Դինոսեան, Մ. Թորոսեան, Կ. Ճիհանշահեան, Ա. Թորոսեան, Գ. Չէլէպեան եւ Յովհ. Եայլեան: Ներկաները կուշտ ու կուռ խնդացին եւ խանդավառ ծափերով գնահատեցին թափուած ճիգերը: Մեր ժողովուրդը իրապէս կը սիրէ եւ կը քաջալերէ թատերական ներկայացումները:

Սրահի մթնոլորտը այլեւս ջերմացած, տրամադրութիւնները եւ ախորժակները բացուած, զուարթ խինդն ու կանչը կը տիրապետէր.— Սեղանապետ Պ. Մուշեղ Մուրատեան, որ միեւնոյն ատեն իբրեւ նախագահ Հայ Ազգ. Միութեան խընջոյքի պաշտօնական բացումը կատարեց, վարպետօրէն եւ համբերատար ոգիով վարեց իր դժուարին պաշտօնը: Շատ շատերուն հրաւէր կարդաց արտասանելու, երգելու եւ կամ խօսք առնելու:

Այսպէս Պ. Մ. Միրզէ, որ հիւրաբար մեր մէջ կը գտնուէր, իր խօսքն ուղղելով ներկաներուն, ըրաւ մի քանի շինիչ խորհրդածութիւններ — իր սրտագին մաղթանքները յայտնելով ամէնուն, յայտնեց իր ուրախութիւնը լ ես մեր երիտասարդներու ներկայութեան, եւ մանաւանդ իրենց գրական եւ գործօն մասնակցութեան:

Ազգային Միութեան քարտուղարն ալ, Պ. Ճիհանշահեան, հայրենի աւանդական Կաղանդի մասին գրաւոր կերպով արտայայտուեցաւ, յիշելով յատկապէս Լեւոն Բաշալեանի մէկ գրութիւնը:

Մէջ ընդ մէջ, եղան պարեր, առանձին թէ խմբական: Մեներգեց Պ. Գաբրիէլ Չէլէպեան մի քանի գողտրիկ երգեր, ընկերակցութեամբ սրինգի — Պ. Մ. Թորոսեան: Սրահը կը թնդար ծափերով եւ ուրախ տրամադրութեամբ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԾԻԾԱՂ

Մեծահարուստ վաճառական մը թերթի մը մանր ծանուցումներու բաժնին մէջ կը կարդայ. «Վարձու է աքանչելի վիլլա մը,— երեք սենեակ, խոհանոց, բաղնիք, հեռաձայն, եւայլն, եւայլն:

Հասցէին կը նայի եւ անմիջապէս կ'երթայ կը գտնէ: Դուռը կը բանայ շատ թեթեւ հագուած ու շատ գեղեցիկ երիտասարդուհի մը:

— Դուք ի՞նչ էք, կը հարցնէ մեծահարուստը:

— Ես՝ ծանուցման մէջ գրուած եւայլն, եւայլնն եմ, կը պատասխանէ երիտասարդուհին:

×

Կինը տրտնջալով կ'ըսէ ամուսինին.

— Իսկապէս կ'ամչնամ: Վեց ամիս է որ նոյն հագուստով դուրս կ'ելլեմ:

Ամուսինը կը յարէ.

— Սիրելիս, հապա ի՞նչ ըսելու եմ ես, որ վեց տարիէ ի վեր նոյն կնոջ հետ դուրս կ'ելլեմ:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (392)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Պ. Ժիլնորման կիսատ թողուց շարժում մը, զոր սկսած էր, ետեւը դարձաւ, ուղղակի նիզակաւոր Թէօտիւլին նայեցաւ եւ ըսաւ անոր.

— Դուն ալ աւանակին մէկն ես եղեր:

ԳԼՈՒԽ ԶԳ.

ՄԱԿԱՆՈՒՆ.—

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԱՆՈՒՆ ԿԱԶՄԵԼՈՒ ԿԵՐՊ

Այդ ատեն Մարիուս գեղեցիկ երիտասարդ մըն էր, հասակը միջին, մազերը խիտ եւ սեւաթոյր, ճակատը բարձր եւ հանճարեղ, ռունգերը բաց եւ սիրաշունչ, կերպարանքը պարզ եւ հանդարտ էր, իսկ դէմքին վրայ չեմ գիտեր ինչ տեսակ բան մը կար, որ զայն կը դարձնէր ազգ, խոհուն եւ անմեղ:

Կիսադէմքը, որուն բոլոր գիծերը գոլորշի ու նոյն ատեն հաստատուն էին, ունէր գերմանական այն անուշութիւնը, զոր Ֆրանսական դէմքը ընդունեցաւ. իսկ գիմապիծին վրայ որեւէ անկիւն չէր նշմարուեր. կերպարանքի այս անթերի ներդաշնակութիւնը այն յատկութիւնն է, որով Սիքամպրները անմիջապէս կը զանազանուէին Հռոմայեցիներէն, ճիշդ ինչպէս առիւծային ցեղը կը զանազանուի արծուային ցեղէն:

Մարիուս այն տարիքին մէջ էր, ուր խորհող միտքը գրեթէ հաւասար համեմատութեամբ կորովութիւն եւ պարզութիւն ընդունելով կը կազմուորուի:

Եթէ ծանրակշիռ պարագայի մը մէջ գտնուէր, Մարիուս ամբողջութեամբ ունէր ինչ որ պէտք էր ապուշ մը ըլլալու ձեւանալու համար, բայց եթէ բանալին անգամ մըն ալ դառնար, ահա Մարիուս իր ամբողջ վսեմութեամբ:

Վարմունքը զգոյշ, ցուրտ, քաղաքավար եւ քիչ մըն ալ վեհերոտ կերպեր ունէր:

Բերանը սիրուն, շրթները խիստ կարմրագեղ, ակռաները սպիտակ էին, հետեւաբար իր ժպիտը կը մեղմէր դէմքին ամբողջ խստութիւնը:

Ժամեր կային, ուր այս զգաստ ճակատը եւ հեշտաշունչ ժպիտը տարօրինակ հակապատկեր կը կազմէին:

Աչքերը պզտիկ էին, բայց նայուածքը մեծ:

Ցետին թշուառութեան մէջ գտնուած միջոցին Մարիուս կը դիտէր թէ իր անցած միջոցին, նորատի աղջիկները ուրիշ կողմ կը դառնային. հետեւաբար մեծ վիշտ մը սրտին մէջ, կը փախչէր կամ կը պահուէր: Մարիուսի այնպէս կը թուէր թէ այդ աղջիկները իր հին զգեստները կը դիտէին ու կը խնդային. ճիշդը խօսելու համար կը խոստովանինք թէ, անոնք Մարիուսի կը նայէին, որովհետեւ գեղեցիկ էր ան եւ կ'երազէին անոր այս գեղեցկութեան վրայ: Այս անխօս թիւրիմացութեան պատճառով,, որ ծագած էր իր եւ այդ գեղանի անցորդուհիներու միջեւ,, Մարիուս դարձած էր խրտչող:

Անոնցմէ ոչ մէկը ընտրեց, որովհետեւ ամէնէն ալ կը գլուչանար: Օրերը այսպէս անցընելով, Մարիուս ապրեցաւ անորոշ կեանք մը,— աւանակի պէս, կ'ըսէր Քուրֆէյրաք:

Քուրֆէյրաք Մարիուսին կ'ըսէր նաեւ.

— Մի փափաքիր պատկառելի ըլլալ: (Որովհետեւ արդէն առաջին դէմքով կը խօսէին իրարու հետ. դու ըսելով խօսիլը բարեկամութեան եւ մտերմութեան նշան է): Բարեկամ, խրատ մը տամ քեզի: Այդքան գիրք մի կարդար, քիչ մը աւելի դիտէ բոզերը: Այս հանած վարած կնիկները լաւ բաներ ունին, Մարիո՛ս: Եթէ այդպէս միշտ փախչիս եւ ամչնաս, օր մըն ալ ապուշ մը պիտի դառնաս:

Երբեմն ալ Քուրֆէյրաք Մարիուսին հանդիպելով կ'ըսէր.

— Բարի լոյս, վարդապետ:

Այսպիսի խօսք մը լսած ատենը Մարիուս ա՛լ աւելի կը խորշէր թէ՛ նորատի եւ թէ պառաւ կիներէն, մանաւանդ Քուրֆէյրաքէն:

Սակայն տիեզերքի վրայ երկու կիներ կային որոնցմէ չէր խորշեր Մարիուս եւ բնաւ չէր զգուշանար անոնցմէ:

Արդարեւ Մարիուս շատ պիտի զարմանար եթէ իրեն ըսուէր թէ կիներ են անոնք:

Մէկը մօրուսաւոր պառաւն էր որ իր սենեակին սպասարկութիւնը կ'ընէր, միւսը՝ գրեթէ պզտիկ աղջիկ մըն էր, զոր յաճախ կը տեսնէր, սակայն ան իրեն չէր նայեր բնաւ:

Մարիուս տարիէ մը ի վեր Լիւքսէնպուրկի ամայի ծառուղիներէն մէկուն, այսինքն Փէփինիէրի պարիսպին կից ծառուղիին մէջ մարդ մը եւ խիստ նորատի աղջիկ մը կը տեսնէր, որոնք Ուէսթի փողոցին կողմէ ծառուղիին ամէնէն ամայի ծայրը նստարանի մը վրայ կը նստէին՝ գրեթէ միշտ քով քովի:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Պ. Սեդրակ Տավուտեան, Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Տավուտեան եւ զաւակները՝ Տանիէլ, Միշէլ եւ Ստեփան, Տոքթ. եւ Տիկ. Ժան Տավուտեան եւ զաւակները՝ Քրիս - թին եւ Սերժ, Տէր եւ Տիկին Սերժ Ազար - եան եւ աղջիկը, Այրի Տիկին Դանիէլ Զա - վուշեան, զաւակներն ու թոռը, Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Օնանեան, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Թաթման, ինչպէս նաեւ Աթպաշ - եան, Ազարեան, Էլէնեան, Թաղէոսեան, Տիլիզեան, Միլտոնեան, Գազազպաշեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր, քրոջ, հօրա - քրոջ, մօրաքրոջ, հարսին եւ խնամիին՝

ՏԻԿԻՆ ՍԵԴՐԱԿ ՏԱՎՈՒՏԵԱՆԻ

(Ծնեալ Աննա Աբրամեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 18ին, 68 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի (Յունուար 22), ժամը 14ին, Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ եկեղեցին,

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Մէօտոնի նախկին գերեզմանատունը :

Բնակարանէն, 22 Րիւ տէ Պիկօ, Մէօ - տոն, օթօքար մը տրամադրելի է բարե - կամներուն եւ դրացիներուն համար ժա - մը 13ին, եկեղեցի երթալու համար :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայիս իբրեւ այդ նկատել :

ԽՄԲ.— Կը խնդրենք Տիկին Տավուտ - եանի ընտանիքէն եւ մեր ընթերցողներէն որ ներողամիտ ըլլան աոջի օրուան վրի - պակին համար : Ինչպէս մեր ընթերցող - ները նշդած են «ծնեալ Գումրուեան, Զենկիլէրցի» կը վերաբերէր երկրորդ մա - հազդին :

ՆՈՒԷՐ

Քարի Լը Ռուէյէն (Պուշ տիւ Ռոն) Այրի Տիկին Նահապետեան տասը ֆրանք կը նուիրէ նոր տարուան առթիւ «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար :

×

Տիկին Մարկրիթ Ինճէեան իր ծնողաց Գրիգոր եւ Նեկտար Թէրզեանի անմոռա - նալի յիշատակին յիսունական ֆր. կը նը - ւիրէ Կապոյտ եւ Կարմիր Խաչերուն :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Կօշկարեան Ս. Յակոբի տօնախմբութեան ուրախ առթիւ յիսուն ֆրանք կը նուիրեն Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղին : Վալանսի մաս - նաճիւղը Գէորգ Միքայէլեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի երեսունֆր. կազդուրման կայանին, Տէր եւ Տիկին Յ. Կօշկակարեան Գէորգ Միքայէլեանի եւ Փանոսթընկլրեանի մահուան առթիւ փո - խան ծաղկեպսակի յիսուն Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղին, Տիկին Մէնտու - հի Մարգարեան եւ զաւակունք, Գէորգ Միքայէլեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն յիսուն ֆրանք կազդուրման կայանին, տասը Վալանսի մասնաճիւղին :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Մշակ. Տան յանձնախումբը կը փնտռէ ամուսնացած զոյգ մը՝ պիւֆէի սպասար - կութեան եւ Տան մաքրութեան գործը ստանձնելու համար :

Բնակութեան յարմարութիւններ :

Դիմել ամէն օր, ժամը 15էն 19·30, Մը - շակոյթի Տան գրասենեակը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Պարանցիկ երեկոյթ, կազմակերպուած Իսի լէ Մուլինոյի Նոր Սերունդի խանա - սոր խումբին կողմէ, Փետր. 1ին :

×

Ժմիւռնիոյ եւ շրջականներու Հայր. Մի - ութեան տարեկան պարահանդէսը Մարտ 23ին, Սանթրոյի սրահներուն մէջ : Ման - րամասնութիւնները յառաջիկային :

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 90- ամեայ յոբելենական հանդէսը տեղի պի - տի ունենայ Մայիս չորսին :

ՅՈՒՇԻ ՕՐ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԱԶԳ. ՀԵՐՈՍ

ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆԻ

Նախաձեռնութեամբ Տրապիզոնի Պոն - տոսի Հայր. Միութեան :

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Արեւ - մըտեան Եւրոպայի Կ. Կոմիտէի, մաս - նակցութեամբ Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացին, Թոքատի, Դաւրայի եւ զանազան հայ. միութիւն - ներու, Կապ. Խաչի, Նոր Սերունդի, Եւ - րոպայի Ուս. Միութեան, Փարիզի Հա - մազգային մասնաճիւղի եւ զանազան քոյր միութիւններու :

Կիրակի, Յունուար 26, ժամը 15·30ին, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահը, (17 Րիւ Պլէօ, փարիզ 9) :

Կը նախագահէ՝

ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

Կը խօսին՝ ԽԱԶԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ եւ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ :

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սի - րայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն.— Պ. Պ. Պետիկեան, Մ. Ֆէրմանեան, Ս. Սամուէլեան, Ե. Գրիգորեան :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Փրատոյի Ս. Սահակ Մեսրոպ մայր ե - կեղեցւոյ կրօն. Ընկերակցութեան վար - չութիւնը, կը յայտարարէ Մարսէյլի եւ շրջակայից Հայութեան, թէ այս Կիրա - կի, Առաջաւորաց Պահոց Բարեկենդանի Կիրակիին, պատարագը կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ : Հիւրաբար քաղաքս գտնուող Հայաստանի մեր տա - ղանդաւոր մատուորականներու եւ ար - ուեստագէտներու խումբէն՝ աշխարհահռ - չակ երգչուհին ԳՈՀԱՐ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ կը մասնակցի Դպրաց Դասի երգեցողու - թեանց եւ կը կատարէ մեներգները :

Քարոզէն անմիջապէս ետք կը կատար - ուի մաղթանք՝ վասն Հայրա - պետութեան մերոյ, եւ Հանրապետու - թեանց Ֆրանսայի եւ Հայաստանի :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

SALLE PAUL FARALICQ, 21 Rue Yves Toudic — Métro République

Ուրբաթ գիշեր, 31 Յունուար, ժամը 21ին

Փարիզի հայ դերասաններու համակրանքի ցոյցը իրենց ընկերոջ՝

ԳՐԻԳՈՐ-ՎԱՀԱՆԻ

(որ վերջերս ենթարկուեցաւ բժշկական երկու ծանր գործողութիւններու) :

Կը ներկայացուին՝

ԳՐԻԳՈՐ - ՎԱՀԱՆԻ

«ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ԿԱՆԹԵՂԸ»

ԵՒ

«ԱԶԳԱՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ ՄԸ»

Բեմադրութիւն՝ Միհրան Անտոնեանի որոնց կը մասնակցին՝ Ա. Գմբէթեան, Գ. Տէրվիշեան, Յ. Լաթիֆեան, Ն. Պշտիկ - եան, օրիորդներ՝ Անի եւ Պերճուհի Տէ - միրեան :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Տիկին Աստղիկ Տէտէեան, Տիկին Զա - րուհի Անտոնեան, Օր. Արաքսի Գմբէթ - եան, «ՆԱՒԱՍԱՐԴ» պարախումբը, Հայ Գրողներու Միութեան կողմէ ուղերձ :

Մուտք 10 ֆրանք

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պոլսէն Եաշար Էրէրթէմ, բնիկ Սեբաս - տացի կը փնտռէ իր հայրը, որ Հայ է, ծնած Սեբաստիոյ Սուշէհիր գաւառին Կիւրք գիւղը, անունը՝ Սարգիս (մակա - նունը չի յիշեր) : Կիւրքէն Գոնիա փոխա - դրուած են ժամանակին, ուր Սարգիս դաւանափոխ եղած է եւ ամուսնացած ետք Թրքուհիի մը հետ, միասին Ֆրանսա փոխադրուած են : Շուրջ 70 տարեկան պէտք է ըլլայ : Իր մասին տեղեկութիւն - ներ ունեցողներէն կը խնդրուի գրել հե - տեւեալ հասցէին .— Եաշար Էրէրթէմ, Ահմիտիյէ Պողոտա, Ճատտէսի, Իսկէն - տէր Փաշա, Սիփոր Քուլիւպիւ Թիւ 48, Աքսարայ, Իսթանպուլ, (Թուրքիա) :

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՔԱՌԱՍՆԱՅ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՍԱՏԱՐՈՂԱՑ ՀՈԳՒՈՑ Ի ՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Նախկին Կեդրոնականցիներու Միութիւնը, կը ծանուցանէ թէ, 26 Յուն - ուար, Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, Ս. պատարագի մատուցմամբ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, ԿԵԴՐՈՆԱ - ԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ սատարող ու մեզմէ անդարձ մեկնող, բոլոր հիմնադիրներուն, տնօրէններուն, ուսուցիչներուն եւ սաներուն հոգւոց ի հանգիստ :

Կը նախագահէ ու կը քարոզէ՝

Հայրապետական պատուիրակ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Իսկ պատարագը կը մատուցանէ, նախկին կեդրոնականցիներէն ու միութեանս անդամներէն

ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Երգեցողութիւնները քառաձայն կը կատարուին Մայր եկեղեցւոյ երգչախում - բին կողմէ, ղեկավարութեամբ նախկինկեդրոնականցի ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ :

Կը հրաւիրուին բոլոր պաշտօնական մարմինները, նախկին կեդրոնականցիներն ու հաւատացեալ ժողովուրդը, իրենց յարգանքի տուրքը մատուցանելու, հանդէպ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆԻ ՍԱՏԱՐՈՂՆԵՐՈՒ ԱՆՄՈՌԱՑ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ
ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյ - լի Շրջ. Կոմիտէի :

ԴԱՍԱԽՕՍ՝

ԸՆԿ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Նիւթ՝ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ԼՈՒԾՄԱՆ ՃԱԿԱ - ՏԱԳԻՐԸ :

Երեքշաբթի, (Յունուար 21), Սէն Լու :
Չորեքշաբթի (Յունուար 22), Պուվ. Օտտօ :
Ուրբաթ, (Յունուար 24), Պօմոն :

Դասախօսութիւնները տեղի կ'ունենան եկեղեցւոյ կից սրահները :

×

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունուար 26, ժամը 15ին

Կռան Քաֆէ տը Լիոն

ԱՍՈՒԼԻՍ

Զրոյց Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի հետ, Մարսէյլի Ահարոնեան Ակումբը, Հինշ - շաբթի, Յունուար 23, ժամը 21ին : Ներ - կայ կ'ըլլայ, ընկ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 26ԻՆ

Ժամը 15·30ին Համօ Օհանջանեան Ա - կումբին մէջ : Երգ, արտասանութիւնի, խմբերգ, աշակերտներու կողմէ :

Դպրոցական հանդէսէն ետք, ընտա - նեկան խնջոյք :

Cession de Bail

Նոր վերանորոգուած պայ մը, տրա - մադրելի է, փոքր վարձքով : Հիւսուածե - ղէնի աշխատանոց, ամբողջ կազմածով (մեքենաներ) : 72 քառակուսի մեթր, 3 սենեակ, մուտք, խոհանոց, թէլէֆոն, բ. յարկ, փողոցի վրայ :

Հեռաձայնել 208-57-48, Պ. Մօրիսի :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, Շաբաթ (25 Յունուար) ժամը 9ին, Ահարոնեան Ա - կումբը : Ներկայ կ'ըլլայ Ընկ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Սալ Ատիար, 4 Սքուար Ռաբ 7րդ, (Մեթրօ Ալմա կամ Էքօլ Միլիթէր) :

Կիրակի, Փետրուար 2, ժամը ճիշդ 15ին

Սիրայօժար մասնակցութեամբ սիրուած արուեստագիտուհիներ Տիկին Աստղիկ Տէտէեանի, Օր. Մարի Իսքատի, Տիկին Խըտըշեան - Լաշասայնեի, Օր. Սօնա վարդանեանի, եւ Պ. Տէյիրմէնճեանի (Լիոնի Քոնսէրվաթուարէն) գնահատուած երիտասարդ պարիթօն եւ Միութեան երկու սնուց ուսանողներու մասնակցու - թեամբ « Ռուզան » Թատերգութենէ մէկ արար. խրախճանքի սեղանը, երգեր, նը - ւագ եւ պարեր, մասնակցութեամբ Նայիրի պարախումբի :

Տոմսերու գին 15, 10, 5 ֆրանք, ապահովել զանոնք Տիկին Պագըրեանի եւ Տիկին Մարգարեանի մօտ 35 եւ 32 Թրէվիզ փողոց, եւ Միութեան գրասենեակը 32 Թրէվիզ ու ներկայացման օրը Սալ Ատիար :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ

FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. — Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MERCREDI 22 JANVIER 1969
LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11419 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.419

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԵՐԹԱՊԱՀԸ ԿԸ ՓՈԽՈՒԻ

Սպիտակ Տունը վարձակալ փոխեց ամսոյս 20ին : Ճոնսընին յաջորդեց Նիքսըն : Դեմոկրատները իրենց տեղը տուին Հանրապետականներուն :

Ճոնսըն, որ փոխ – նախագահ էր, մէկ օրէն միւսը նախագահական աթոռը գրաւեց Ճոն Քենըտիի եղերական սպանութեան հետեւանքով : Ու 1964ի ընտրութեանց մէջ վերընտրուեցաւ իբրեւ նախագահ :

Ուրեմն Միացեալ Նահանգներու ճակատագիրը ձեռքը պահեց 62 ամիս, 1963 Նոյեմբեր 26էն մինչեւ Յունուար 1969 :

Իր պաշտօնավարութեան շրջանին Ամերիկայի ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան մէջ տեղի ունեցան որոշ դէպքեր, որոնք յիշատակելի պիտի մնան ժամանակակից պատմութեան մէջ :

Ամէնէն կարեւորը Վիէթնամի պատերազմն է, որ կը տեւէ աւելի քան չորս տարիէ ի վեր : Յոյսեր կան, որ Փարիզի բանակցութիւնները արդիւնքի մը պիտի յանգին ի վերջոյ եւ խաղաղութիւնը պիտի վերահաստատուի Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ :

Տարօրինա՛կ զուգադիպութիւն : Դարուս սկիզբէն ի վեր Մ. Նահանգները պատերազմի մասնակցած են Դեմոկրատներու իշխանութեան օրով :

1917ին դեմոկրատ Ուիլսընն էր նախագահը : 1941ին, Փըրլ – Հարպըրի աղէտին ատեն՝ դեմոկրատ Ֆրէնքլին Ռուզվէլթը : Իսկ Վիէթնամը պայթեցաւ դեմոկրատ Ճոնսընի օրով :

Եթէ նախախնամական բան մը կայ այս զուգադիպութեան մէջ, կրնանք վստահ ըլլալ, որ Հանրապետականներու իշխանութեան չորս տարիներու ընթացքին Ամերիկա ապահովագրուած է պատերազմի դէմ ... :

Ճոնսըն չարունակեց ողբացեալ Քենըտիի քաղաքականութիւնը : Խրուշչեւի օրով սկիզբ առած խաղաղ համակեցութեան քաղաքականութիւնը աւելի եւս զարգացաւ վերջին հինգ տարիներու ընթացքին : Սառոյցները Մոսկուայի եւ Ուաշինկթընի միջեւ հալեցան որոշ չափով : 1967ի ամառը Կլէսպօրոյի մէջ Կոսիգին – Ճոնսըն տեսակցութիւնը մեղմացուց հակամարտ երկու ճակատներու ձգտեալ վիճակը :

Կրեմլինի եւ Սպիտակ Տան միջեւ հաստատուած կարմիր հեռաձայնը իր օգուտն ունեցաւ, մասնաւորաբար արաբեւիսրայէլեան վէճին առթիւ : Շնորհիւ անոր է, որ նոր հրդեհի մը առաջքն առնուեցաւ, կը հաստատեն իրազեկներ :

Պէյրութի օդակայանին վրայ կատարուած յարձակումը դատապարտելու համար միացեալ ճակատ կազմեցին երկու երկիրները : Մերձաւոր Արեւելքի մէջ խաղաղութիւնը վերահաստատելու համար Մոսկուայի կողմէ ներկայացուած ծրագիրը լաւ ընդունելութեան արժանացաւ Սպիտակ Տան մէջ, փոքրիկ սրբագրութիւններով (Սինայի ապազինումն ու Շարմ Էլ Շարքի խորայելեան հակակշիռը եւայլն) :

Անշուշտ փայլուն չէ տակաւին ամէն ինչ : Միջերկրականի ջուրերուն մէջ խորհրդային մարտանաւերը մրցումի մէջ են ամերիկեան վեցերորդ նաւատորմին հետ :

Գիտական մարզին մէջ Մ. Նահանգները մեծ նուաճումներ արձանագրեցին Ճոնսընի օրով : Աստղանաւորդ Պորմէնի եւ երկու ընկերներուն վերջին քաջագործութիւնը պսակումն եղաւ կատարուած ճիգերուն եւ փորձերուն, որոնք պիտի շարունակուին Նիքսընի օրով :

Ճոնսընի կառավարութիւնը շարունակեց նիւթապէս աջակցիլ Թուրքիոյ, ըստ Թրումընի ծանօթ վարդապետութեան : Փոխարէն ստացաւ ապերախտութեան բազմաթիւ արտայայտութիւններ : Վերջին փաստը՝ Անգարայի ամերիկեան դեսպանի կառքին հրկիզումը Թէքնիք վարժարանին առջեւ, ուր բոլոր ծախքերը հոգացած էր Ուաշինկթընի կառավարութիւնը :

Ներքին քաղաքականութեան մէջ ցեղային հակամարտութիւնը բաւական նեղութիւններ պատճառեց Ճոնսընի : Մեծ քաղաքներու մէջ պատահած ծանր խռովութիւններէն ետք Մարտին Լուտեր Քինկի սպանութիւնը ապացոյց մըն էր, որ Սեւամորթներու հարցը չէ փակուած դեռ :

Տնտեսական – ելմտական կացութիւնն ալ շատ փայլուն չեղաւ Ճոնսընի օրով : Սակայն նախագահը կրցաւ տոլարի արժէքը անփոփոխ պահել :

Ճոնսըն բազմաթիւ անլոյծ հարցեր իբրեւ ժառանգ կը ձգէ Նիքսընի :

Այս վերջինը արտաքին քաղաքականութեան մէջ ոչ մէկ հիմնական փոփոխութիւն պիտի մտցնէ :

Ներքին կեանքին մէջ ալ ո՛չ մէկ ցնցում առաջ պիտի գայ :

Կեանքը պիտի շարունակուի իր բնականոն ճամբով, առանց խախտելու գոյավիճակը :

Սպիտակ Տունը հերթապահ է, որ կը փոխէ պարզապէս :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԻՔՍԸՆԻ ՃԱՌԸ

ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Կ'ՈՒԶԷ

Ռիչըրտ Միլհաուզ Նիքսըն, 37րդ նախագահ Միացեալ Նահանգներու իր պաշտօնը ստանձնեց Երկուշաբթի օր : Ըստ ամերիկեան աւանդութեանց, ամբողջ երկիրը խրախճանքի մէջ էր, ու քաղաքներն ալ իրենց զարդանքներով, տօնավաճառի բնոյթ առած էին :

Իր հանդիսաւոր յայտարարութեան մէջ, Նիքսըն ծանրացած է գլխաւորաբար խաղաղութեան անհրաժեշտութեան վրայ ու չեշտած .— « Առաջին անգամ ըլլալով, որովհետեւ այս աշխարհի ժողովուրդները խաղաղութիւն կ'ուզեն եւ իրենց ղեկավարները կը վախնան պատերազմէն, ժամանակները կ'աշխատին խաղաղութեան ի նպաստ : Ութ տարիէն Ամերիկա պիտի տօնէ իր երկուհարիւրամեակը իբրեւ ազգ : Միւս կողմէ, այս երկիրը լեցնող մարդոց մեծ մասին ողջութեան, Մարդկութիւնը պիտի տօնէ այն հանդիսաւոր նոր տարին որ հազար տարին անգամ մը կուգայ՝ երկու հազար թուականը : Մեզի կը մնայ որոշել, մեր արարքներով եւ մեր ընտրութիւններով, թէ ի՞նչ ձեւի ազգ կ'ուզենք ըլլալ, ի՞նչ ձեւի աշխարհի մէջ պիտի ապրինք եւ եթէ կարենանք ապագան ձեւել մեր յոյսերու պատկերին օրինակով, մեծագոյն պատիւը զոր Պատմութիւնը կրնայ ընծայել խաղաղութեան սատարողի տիտղոսն է : Այդ պատիւը այսօր կ'իյնայ Ամերիկայի վրայ : Հոս է մեր մեծութեան կոչումը : Կը խորհիմ թէ ամերիկացի ժողովուրդը պատրաստ է պատասխանելու այս կոչին : Այս դարուս երկրորդ «մէկ – երրորդը» նշուեցաւ իբագործումներով որոնցմէ կրնայ հպարտ ըլլալ : Հսկայ յառաջդիմութիւններ ըրինք գիտութեան, ճարտարարուեստի, գիւղատնտեսութեան մարզերուն մէջ : Աւելի քան երբեք բաժնեցինք մեր հարստութիւնները եւ վերջապէս սորվեցանք արդիական տնտեսութիւն մը վարել, ապահովելու համար անոր մշտական զարգացումը : Նոր չափանիշ մը տուինք ազատութեան եւ սկսանք այնպէս ընել որ իրականութիւն դառնայ թէ սեւամորթին եւ թէ սպիտակամորթին համար : Այսօրուան երիտասարդութեան մէջ մարմնաւորուած կը տեսնենք վաղուան յոյսը : Ծանօթ եմ ամերիկացի երիտասարդութեան եւ հաւատք ունիմ անոր նկատմամբ » :

Ու ակնարկ մը նետելէ ետք օրուան հրատապ հարցերուն վրայ, Նիքսըն կը հանգի իր եզրակացութեան .— «Երդում ըրի այսօր Աստուծոյ եւ իմ հայրենակիցներուս առջեւ : Այդ երդումին վրայ կ'աւելցնեմ այս նուիրական յանձնառութիւնը .— « Իմ լիազօրագիրս, իմ ուժերս եւ ամբողջ իմաստութիւնը զոր ունիմ, պիտի դնեմ ազգերու միջեւ խաղաղութեան դատին տրամադրութեան ներքեւ : Այս կոչը ուղղուած է զօրաւորներուն, ինչպէս եւ տկարներուն : Խաղաղութիւնը զոր կը փնտռենք յաղթանակ մը չէ ուրիշ ոեւէ ազգի վրայ : Հարցը կը վերաբերի այն խաղաղութեան որ դարմանում կը բերէ իր թեւերուն վրայ ու նաեւ գութ, անոնց համար որ տառապեցան, հասկացողութիւն անոնց համար, որ մեր թշնամիներն եղան, ձգել Աշխարհի բոլոր ազգերուն, որ իրենք ընտրեն իրենց ճակատագիրը : ... Դէպի յառաջ երթանք, աշխարհի բընակիչներ, բոլորս միասին, վճռական հաւատքով մեր հեռանկարներու հանդէպ, խոհեմ ընդդէմ վտանգներուն, բայց զօրացած մեր վստահութեամբ Աստուծոյ կամքին հանդէպ եւ մարդուն խոստմնալից ճակատագրին » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՐԱԿԱՅԻ մէջ, անձնասպան եղած երիտասարդ ուսանողին յուղարկաւորութիւնը մեծ թափօրի մը առիթ տուած է : Արդէն տարաբախտ երիտասարդին եղերական մահէն ետք, նոյնիսկ հեռատեսիլի խօսնակ օլիորդները եւ տղաքը սգաւոր կը ներկայանան իրենց ունկնդիրներուն : Նախագահ Զվոպոտա յատուկ կոչ մը ըրած է երիտասարդութեան որպէսզի չշարունակէ այդ ճամբան : Փեշտայի մէջ ալ երիտասարդ մը նոյն ձեւով փորձած է անձնասպան ըլլալ : Մոսկուա մտահոգ է որ այս «համաճարակը» տարածուի ընկերվարական երկիրներու մէջ :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ «գրոյցի» կոչ մը ըրած է Միացեալ Նահանգներու, ձեւով մը նեղը դնելով նոր նախագահը :

ՓՈՄՓԻՏՈՒ Հռոմէն վերադարձին, Օրլիի օդակայանին մէջ իսկ, ուզեց մեղմացնել իր այն յայտարարութիւնը, որ կը վերաբերէր նախագահութեան իր թեկնածութեան : Նախկին նախարարապետը ըսած է թէ չի հասկնար որ ի՞նչու այդքան աղմուկ եղած է : Ըսածն այն էր որ «հաւանական է որ հաւանական թեկնածու ըլլայ այն ատեն երբ տը Կոլ չշարունակէ իր պաշտօնը» : Փոմփիտու երբեք չէ ուզած ըսել թէ տը Կոլ ժամանակէն առաջ պիտի քաշուի :

ՄՈՍԿՈՒԱ համաձայն է «չորս»երու ժողովի առաջարկին, զոր Ֆրանսա ըրած է Միջին Արեւելքի տագնապը լուծելու համար :

ՍԱՌԻ մէջ շատ տարօրինակ յարձակում մը կատարուած է առջի օր : Բանակին մեծ զինամթերքն է որ յարձակումի նիւթարկուած է : Զէնքերը գողցուած են եւ երեք պահակներ սպաննուած : Ոչ մէկ հետք կայ գործողութեան հեղինակները երեւան հանելու համար : Քննութիւնը զոր կը տանին հակալրտեսական բաժինները գաղտնի կը պահուի :

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ ուսանողական կարեւոր ցոյց մը եղած է, բողոքելու համար «աջ» ուսանողներու ցոյցերուն դէմ :

ՃԱՓՈՆԻ կառավարութիւնը ջնջած է Թոքիոյի Համալսարանի մուտքի քննութիւնները, վերջին շարաթուան ծանր միջադէպերուն իբրեւ հետեւանք : Այլ խօսքով տարուան մը համար համալսարանը փակել, կը նշանակէ :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Գերմանիոյ վարչապետը՝ Քիզինկէր Փարիզ պիտի գայ Մարտին :

ՓԱՐԻԶԻ մէջ ստորագրուեցաւ ֆրանքեւռումանական գործակցութեան դաշինք մը, տնտեսական, գիտական եւ թեքնիք :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ խօսակցութեանց ամերիկեան Պատուիրակութեան նոր պետը՝ Քապոթ Լոճ Փարիզ հասաւ :

ՄԱՀ ԳԱՐԵԳԻՆ ՍԵՒՈՒՆՑԻ

Յունուար 13ին Երեւանի մէջ 58 տարեկան հասակին, յանկարծամահ եղած է ականաւոր գրող Գարեգին Սեւունց :

Գարեգին Սեւունց, կը համարուի Հայաստանի ճանչցուած արձակագիրներէն մէկը : Իր առաջին պատմուածքը լոյս տեսած է Պաքուի «Կոմունիստ» հայերէն թերթին մէջ : Մինչեւ Համաշխարհային Բ. պատերազմը Պաքուի մէջ հրատարակած է մի քանի գիրքեր եւ խմբագրած է տեղւոյն «Խորհրդային Գրող» հայերէն հանդէսը :

Վերադառնալով ռազմաճակատէն Սեւունց վերջին քսան տարուան մէջ հրատարակած է տասէ աւելի գիրքեր, վէպեր, վիպակներ, պատմուածքներու ժողովածուներ, ուղեգրութիւններ : 1952ին լոյս տեսած է անոր «Թեհրան» վէպը :

Սեւունցի երկերը թարգմանուած են աւելի քան 17 լեզուներով : Միայն ռուսերէն անոնք հրատարակուած են շուրջ կէս միլիոն օրինակ տպաքանակով : Անցեալ տարի Գարեգին Սեւունց ընթերցողներուն յանձնեց իր պատմուածքներու նոր ժողովածուն եւ «ՊԵՏԱԿԱՆ ԳԱՂՏՆԻՔ» ծաւալուն վէպը :

Գրողը կը պատրաստուէր ամփոփելու իր տպաւորութիւնները Սուրիայէն եւ Լիբանանէն, ուր այցելած էր անցեալ տարի :

ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ ԾԱՆՐ ՅԱՒԵԼՈՒՄՆԵՐ

Յունուար 13էն ի վեր, ծանր յաւելումներ եղան դրոշմաթուղթերու վրայ արտասահմանի թերթերուն եւ օդանաւային սպասարկութեանց : Իսկ Փետրուար 3էն սկսեալ, հարիւրէն 35 յաւելում կը կրեն օրաթերթերու եւ պարբերականներու առաքման ներքին սակը :

Այս վերջին յաւելումը մանաւանդ շատ ծանր պիտի կշռէ «Յառաջ»ի վրայ, որու պիւտճէն կ'ապահովուի միայն իր ընթերցողներով եւ դժբախտաբար սակաւաթիւ առեւտրական ազդերով :

«Յառաջ»ի վարչութիւնը կ'ուզէ խուսափիլ նոր յաւելումէ մը, բայց ջերմապէս կը խնդրէ իր բաժանորդներէն որ ԿԱՆՈՆԱՒՈՐ ու ԿԱՆԽԻԿ վճարեն իրենց բաժանորդագրութիւնը, մասամբ դիւրացնելու համար իր ծանր բեռը :

Շնորհակալութեամբ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՔԻՄԻԱԿԱՆ ԵՒ ՄԱՆՐԷԱԲԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Անշուշտ մանրէները եւ ասոնց թոյները անտեսանելի են, համ եւ հոտ չունին եւ անկարելի է զանոնք երեւան հանել վարակման սկզբնական շրջանին, մանաւանդ եթէ վարակումը կատարուի գաղտնի գործակալներու կողմէ: Յաճախ քանի մը օր կը տեւէ ջուրին, օդին եւ սնունդներուն վարակման հաստատումը եւ մանրէին կամ մանրէներու տեսակին ճշդումը: Այնպէս որ եթէ կարելի չըլլայ ականատես ըլլալ թշնամիին կողմէ մշուշացեալ մանրէներով վարակման փորձերուն, վարակումը եւ հիւանդութիւնը կը յայտնաբերուի միայն առաջին ախտանիշերու երեւումէն յետոյ: Ինչ որ մեծապէս կը դժուարացնէ կանխազգուշական միջոցները (հականեխում, պատուաստ, եւայլն): Կարելի է մասնաւոր դիմակներ գործածել, եթէ պետութիւնը նախապէս մեծաքանակ պահեստ մը պատրաստած է: Բայց վերջին պատերազմին սկիզբը տեսանք թէ ինչպէս եւ ինչի ծառայեցին Ֆրանսացի ժողովուրդին բաժնուած դիմակները:

«Կենսաբանական պատերազմին դէմ տեխնոլոգիական միջոցներ» խորագրով ամերիկեան գրքոյկ մը կը յանձնարարէ առողջապահական միջոցները աւելի խստիւ կիրարկել, մշտական հսկողութեան եւ քննութեան ենթարկելով օդը, ջուրը, ըմպելիները, սննդեղէնները, կոյուղիները, մարդկային եւ կենդանական դիակներու թաղումը, եւայլն: Նաեւ հիւանդութիւններու դէմ պատուաստումը: Բայց ի՞նչպէս նախապէս գիտնալ թէ թշնամին որ մանրէն կամ մանրէները պիտի գործածէ եւ ինչպէս կարճ ժամանակի մէջ պատուաստել քանի մը տասնեակ միլիոն բնակչութիւն ունեցող երկիրներ: Մանաւանդ որ շատ մը հիւանդութիւններու դէմ պատուաստ գոյութիւն չունի:

Վերոյիշեալ գրքոյկին համաձայն գրեթէ անկարելի է «վարակազերծել» կամ հականեխել վարակուած ընդարձակ շրջանները, որոնք թշնամի ուժերուն համար եւս մեծ վտանգ կը ներկայացնեն, եթէ ուզեն երկրին ներսը թափանցել:

Կը հետեւի թէ մանրէական զէնքին թէ՛ գործածութիւնը եւ թէ՛ անոր հետեւանքներուն դէմ պաշտպանողական միջոցներու կիրարկումը գործնական դժուարութիւններ, ձախողումներ եւ երկու կողմերուն համար ծանր վտանգներ կը ներկայացնեն: Ահա թէ ինչու այդ մասին պատրաստութիւններ ըլլալով հանդերձ, հաւանական չէ անոր գործածութիւնը, այլ միայն կարելիութիւն մը:

Քիմիական պատերազմին դէմ 1899էն ի վեր համաձայնութիւններ գոյութիւն ունին, որոնք բացարձակապէս կ'արգիլեն «հեղձուցիչ, թունաւոր եւ այլ տեսակ կազերու, հեղուկներու եւ նիւթերու գործածութիւնը»: Կարգ մը պետութիւններ ստորագրած են զանոնք, ուրիշներ՝ ոչ, ոմանք ալ վերապահումներ ըրած են: Անոնց, ինչպէս նաեւ հիւլէական զէնքերու սահմանափակման մասին ստորագրուած համաձայնագիրները անշուշտ արժէք չունին, եւ անոնց գործածութիւնը կախում ունի պարագաներէն:

Եթէ քիմիական զէնքը գործածուեցաւ առաջին պատերազմին, եւ թեթեւ փորձեր կատարուեցան մանրէաբանական զէնքով, հաւանաբար կը յուսացուէր այդ միջոցով արագօրէն վերջ տալ պատերազմին, որովհետեւ մինչ այդ փորձուած զէնքերը այդ կարողութիւնը չունէին:

Իսկ վերջին պատերազմի ընթացքին բուն քիմիական զէնքերը չգործածուեցան, ոչ թէ մարթասիրաբար, այլ որովհետեւ նափալմը (կարծրացած էսանս), հրձիգ նիւթերով լեցուած բոցայայտ եւ այլ գործիքներն ու ռումբերը, որոնք իրբեւ թէ քիմիական զէնքեր չեն, առնուազն նոյնքան ազդեցիկ եւ զօրաւոր էին եւ տարածուն աւերներ գործեցին:

Առայժմ մեծ պետութիւնները միջնորդ ժողովուրդներու (Վիէթնամ, Միջին Արեւելք, Պիաֆրա, եւայլն) միջոցով կը պատերազմին եւ անոնց վրայ կը փորձեն իրենց հայթայթած զէնքերը, բացի մանրէաբանական եւ քիմիական նկատուածներէն, որոնք ոչ-պատերազմիկ ժողովուրդներու համար վտանգաւոր կրնան ըլլալ անփորձ եւ վրէժխնդիր փոքր պետութիւններու ձեռքը:

Բայց ապագայ ընդհանուր պատերազմի մը ընթացքին, հաւանաբար պիտի գործածուին քիմիական նիւթերը, գլխաւորաբար անդամալուծող եւ կամազրկող կազերը, եթէ մինչ այն աւելի կատարելագործուած եւ գաղտնի պահուած զէնքեր երեւան չհանուին:

Դժբախտաբար մարդկութիւնը բնաջնջող զէնքերը հետզհետէ պիտի կատարելագործուին, որովհետեւ քիչ յոյս կայ որ պատերազմները վերջ գտնեն եւ կատարեալ խաղաղութիւն տիրէ աշխարհիս վրայ, «եթէ կենսաբանական յանկարծափոխութիւն մը (միւթասիոն) հիմնովին չայլափոխէ մարդոց նկարագիրը», կ'ըսէ անգլիացի Տոքթ. Անթոնի Սթոռ նոր լոյս տեսած հրատարակութեան մը մէջ եւ որ յարձակամիտութիւնը (ակռէսիվիթէ) մարդուն հոգեկան կառոյցին հիմնական եւ անհրաժեշտ հիմերէն մէկը կը նկատէ:

Իսկ Անտրէ Մորուա տեղ մը հետեւեալը կը գրէ. «Չեմ գիտեր թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ մարդոց վիճակը երկու հազար տարի յետոյ: Կ'անդիտանամ թէ բարբարոսութեան մէջ ողորմելի կեա՞նք մը պիտի ապրին, թէ ոչ գիտութեան հրաշքներուն շնորհիւ ուրիշ աստղեր պիտի գրաւեն եւ նիւթին ուժերը իրենց բարօրութեան պիտի ծառայեցնեն: Չեմ կրնար ըսել թէ աղա՞տ պիտի ըլլան թէ գերի, թէ բարգաւաճման եւ բարօրութեան ստացող ինչքերը համայնակա՞ն պիտի ըլլան, թէ անհատական: Բայց առանց սխալելու երկիւղը ունենալու, կանխաւ կրնամ ըսել թէ անոնք պիտի նմանին այն տիպարներուն զորս նկարագրեց Լա Պրիւյէր, այսինքն պիտի գտնուին համեստներ եւ գոռոզներ, ազատախոհներ եւ երկիւղած սրտեր, նաեւ սնամտութիւն, սնափառութիւն, կեղծաւորութիւն, ցնդածութիւն, նախանձ, տաելութիւն եւ երբեմն ալ վեհութիւն»: Կը նշանակէ թէ յառաջդիմութիւնը, գիտութեան նուաճումները, իմացականութեան զարգացումը պիտի չկրնան փոխել մարդկային բնաւորութիւնը եւ թէ հոգեկան-բարոյական վիճակն ու ըմբռնումները նշանաւոր փոփոխութիւններ եւ բարելաւումներ պիտի չկրեն:

Յոռետեսութի՞ւն: Չեմ կարծեր: Յուսանք միայն որ մարդկութեան բնաջնջումին ստանձնացող հետզհետէ կատարելագործուող զէնքերու սարսափն իսկ կարենայ կանխել պատերազմները:

ՏՈՔԹ. ԼԵՒՈՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Ո՞ՐՆ Է ՊԱՏՄԱՀՕՐ ԾՆՆԴԱՎԱՅՐԸ

Նոր հրատարակութեամբ լոյս է տեսել Մովսէս Խորենացու «Հայոց Պատմութիւնը»՝ ակադեմիկոս Ստ. Մալխասեանցի թարգմանութեամբ եւ ծանօթագրութիւններով:

Այդ ծանօթագրութիւնների մէջ յարգելի ակադեմիկոսը Մովսէս Խորենացու ծննդավայրը Տարօնի դաշտից տեղափոխել է Սիւնիք:

Մալխասեանցը գրում է.

«Խորենացի անունը, որով կոչւում է Պատմահայրը, ցոյց է տալիս, որ նա ծնուած է Խորէն կամ Խորեան անունով վայրում: Այս անունով քաղաք կամ գիւղ յայտնի չէր մինչեւ վերջին ժամանակներս: Նա երբեմն կոչւում է նաեւ Տարօնացի: Տարօն գաւառում եղել է Խորնի կամ Խորուն անունով մի գիւղ, բայց եթէ Մովսէսը այնտեղ ծնուած լինէր, պէտք է կոչուէր Խորնեցի կամ Խորունացի (ինչպէս մի ժամանակ Վենետիկի Մխիթարեաններից ոմանք գրում էին): Աւելի հաւանական է կարծել, թէ նա ծնուած է Սիւնիքի Հաբանդ գաւառի Խորեա անունով փոքր գիւղում, որը յիշւում է Ստեփ. Օրբելեանը տասներեքերորդ դարի վերջում» (էջ 5):

Այս կարծիքին է նաեւ պրոֆէսոր Թ. Յակոբեանը: Վերջերս վերահրատարակուած «Հայաստանի պատմական աշխարհագրութիւնը» գրքում Թ. Յակոբեանը գրում է. «Որոշ ուսումնասիրողներ էլ ենթադրում են, որ Մ. Խորենացին ծնուել է ոչ թէ Տարօնի այս գիւղում, այլ Սիւնիքի Խորեան գիւղում: Ըստ երեւոյթին, վերջին տեսակէտը աւելի հաւանական է» (էջ 168):

Ես գիտնական չեմ, բայց համարձակւում եմ առարկել թէ՛ յարգելի ակադեմիկոսին եւ թէ՛ Թ. Յակոբեանին:

Եւ ահա թէ ինչու:

Մովսէս Խորենացին ոչ թէ երբեմն է կոչուել տարօնացի, այլ 1500 տարի նրա ծննդավայրը համարուել է Տարօնի աշխարհը: Տարօնը խիտ բնակեցուած հայկական գաւառ է եղել: «Կ'ըսեն Մշոյ դաշտ հինգ հարիւր գեղ է» ասում է Տարօնի ժողովրդական երգերից մէկում: Եւ այդ բազմաթիւ գիւղերից շատերը մէկ եւ կէս հազարամեակ անփոփոխ պահպանել էին իրենց անունները: Օրինակ, Հացիկ գիւղը, ուր ծնուել է Մեսրոպ Մաշտոցը, Սէրգեւանքը, ուր ծնուել է Դաւիթ Անյաղթը եւ Խորոնքը, ուր ծնուել է ինքը՝ Մովսէս Խորենացին: Ե՛ւ Հացիկը, ե՛ւ Տէրգեւանքը ե՛ւ Խորոնքը կանգուն էին մինչեւ առաջին համաշխարհային պատերազմը:

Ինչպէս յայտնի է, Տարօնի Առաքելոց կամ Թարգմանչաց վանքը եղել է մշակութային կենտրոն եւ ամառանոցավայր, ուր տասնեակ տարիներով ապրել եւ ստեղծագործել է առաջին հայ մատենագիրների ու թարգմանիչների նշանաւոր սերունդը: Այդ վանքի արեւելեան պատի տակ մինչեւ 1915 թուականի Յունիսի 28ը գտնւում էին Դաւիթ Անյաղթի, Մովսէս Խորենացու, Մամբրէ Վերծանողի, Աստղիկի եւ շատ ուրիշ երեւելիների շիրիմները: Խորոնքի շինականները մինչեւ 1915 թուականը ամէն տարի աւանդաբար այցի էին գնում Թարգմանչաց վանքը եւ խունկ էին ծխում իրենց մեծ համագիւղացու՝ Մովսէս Խորենացու գերեզմանին, իսկ Տէրգեւանցիները՝ Դաւիթ Անյաղթի գերեզմանին:

Չէր կարող մեր պատմահայրը ծնուած եւ ապրած լինէր Սիւնիքում եւ մեռնելուց յետոյ տարուէր եւ թաղուէր Տարօնի Առաքելոց վանքի արեւելեան պարսպի տակ, դառնալով յատկապէս Մշոյ Խորոնք գիւղի շինականների բուռն սիրոյ եւ հպարտութեան առարկան:

Ինչ վերաբերում է այն փաստարկին, թէ Մովսէսը եթէ Տարօնի Խորն կամ Խորոնք գիւղում ծնուած լինէր, պէտք է կոչուէր Խորնեցի կամ Խորոնացի, ապա դա նոյնպէս հիմնաւոր կռուան չէ: Եթէ Բիայնա անունը հնչիւնափոխութեամբ կարող է դառնալ Վան, իսկ Էրեբունի՝ Երեւան, ինչո՞ւ չի կարող Խորնին կամ Խորոնքը դառնալ Խորենացի: Մշոյ դաշտի գիւղերից մէկը Ցրօնքն էր եւ նրա բը-

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Ցաթմայով գործը չի լմնար, չարունակեց բռնաւորը, հիմա անկէ շատ աւելի կարեւոր ձերբակալութիւն մը կայ կատարուելիք:

Ոստիկանութեան նախարարը առանց իր տիրոջ նայիլ համարձակելու, հարցական ակնարկ մը ուղղեց Թահսին եւ Իզզէթ փաշաներուն:

Ապտիւլ Համիտ իր սիրական քարտուղարին դառնալով ըսաւ.

— Իզզէ՛թ, Սելանիկէն եկած հեռագիրը կարդա:

Պալատական քարտուղարը սեղանին վրայ դրուած թուղթերու ծրարի մը մէջէն հատ մը առնելով՝ բարձրաձայն կարդաց.

«Այս վայրկեանիս ամենաստոյգ աղբիւրէ իմացայ որ յեղափոխական քոմիթէին կարեւոր անդամներէն մէկը, Սաթըք պէյ, որ ծանօթ է արդէն տեղւոյն ոստիկանութեան, Մանասթըրէն Սելանիկ գալով՝ հոս օր մը կենալէ ետք, երկաթուղիի ճամբով Պոլիս մեկնած է: Յիշեալը գերմանական անցագրով կը ճամբորդէր իբրեւ առեւտրական ներկայացուցիչ, Քելլերման անուան տակ: Սաթըք պէյ պիտի աշխատի եղեր կարգ մը յեղափոխական ծրագիրներու գործադրութեան՝ Պոլիս գտնուած իր ընկերներուն հետ»:

Երբ Իզզէթ փաշա ընթերցումը աւարտեց, ոստիկանութեան նախարարը սարսափահար երեւոյթ մը առաւ: Սաթըք պէյ, այո, ծանօթ է ամէնուն իբրեւ շատ վտանգաւոր յեղափոխական մը: Այդ երիտասարդը որ Կալաթա Սարայի լիսէի փայլուն շրջանաւարտներէն մին էր եւ Շաֆաք թերթին նախկին խմբագիրը, չորս-հինգ տարիէ ի վեր յեղափոխական գործունէութեան մէջ նետուած, կատաղի պայքար կը մղէր Համիտի բռնակալութեան դէմ: Անգամ մը, երեք տարի առաջ, թէեւ ձերբակալուած եւ Եէմէն աքսորուելու համար ճամբայ հանուած էր, բայց յաջողած էր Սուէզի ջրանցքէն փախչիլ Սալիհա հանըմի եւ ուրիշ երկու ընկերներու հետ: Իր Պոլիս վերադարձը նշան էր թէ յեղափոխութիւնը նոր թափով մը գործի պիտի սկսէր մայրաքաղաքին մէջ:

Ապտիւլ Համիտ որ իր նախարարին շփոթութիւնը տեսակ մը հաճոյքով կ'ըմբոշխնէր, ըսաւ.

— Ի՞նչ պիտի ընես հիմա...:

— Անմիջապէս հրաման պիտի խնդրեմ ձեր Վեհափառութենէն պաշտօնատեղիս դառնալու եւ ամէն միջոց ձեռք առնելու որպէսզի Սաթըք ոտքը Սիրքէճիի կայարանը դնելուն պէս ձերբակալուի, պատասխանեց Շէֆիք փաշա հաստատամիտ շեշտով մը:

— Այս մարդը փախցուցեր է, ըսաւ Ապտիւլ Համիտ խոր արհամարհանքով:

Իզզէթ փաշա պարտք համարեցաւ կըրկին միջամտել.

— Դժբախտաբար հեռագիրը առինք ճիշդ այն վայրկեանին, երբ Էքսփրէսի կառախումբը Սիրքէճի կը հասնէր եւ երբ խուզարկու մարդ ղրկեցինք Սիրքէճիի ոստիկանատունը, Սաթըք կամ Քելլերման արդէն քառասուն վայրկեանէ ի վեր մեկնած էր հոնկէ իր անցագիրը ցոյց տալէ ետք ...ուստի կայարանին շուրջը ձեր ձեռք առնելիք միջոցները այլեւս որեւէ օգտակարութիւն չեն կրնար ունենալ:

— Շէֆիք, ըսաւ Ապտիւլ Համիտ, խօսքը իր ոստիկանութեան նախարարին ուղղելով, ինչպէս լսեցիր, Սաթըք արդէն Պոլիս մտած է, հիմա քեզի կը մնայ Պոլսոյ մէջ զայն փնտռել, գտնել ու ձերբակալել: Ասոր համար քանի՞ չորս ժամ կուտամ քեզի, եթէ մինչեւ վաղը այս ժամուս չկարենաս Սաթըքը ինծի յանձնել, քեզի վայրկեանապէս Հուղոս պիտի ղրկեմ... շուտ գնա եւ գլուխդ ճարը տես:

Շէֆիք փաշա դուրս ելաւ իր տիրոջ քովէն՝ դատապարտեալի մը պէս որ իր մահուան վճիռը կը լսէ:

Ինչ սպառնալիք որ ինք ըրած էր Հիւսնի պէյի՝ այժմ Ապտիւլ Համիտ նոյնը կ'ընէր իրեն: Եւ Համիտ աւելի անողոք էր քան թէ ինք:

— Պէտք է որ ամբողջ ճիգս թափեմ այդ Սաթըքը ձեռք անցընելու համար, վճռեց նախարարը, եթէ ոչ ալ անկարելի է պաշտօնիս մէջ մնալ:

Բայց ի՞նչպէս պիտի յաջողէր այդ գործը գլուխ հանել: Այդ մարդիկը չափազանց ճարպիկ եւ յանդուգն ըլլալ կը թուէին...:

Շէֆիք փաշա, իր ճամբուն վրայ, բոլոր պահականոցները հրահանգներ տալէ ետք, իրիկուան դէմ եկաւ Ջապթիէն: Իր սենեակը մտած միջոցին նշմարեց Հիւսնի պէյը որ զուարթ ու յաղթական երեւոյթով մը կեցած էր եւ կարծես իրեն կը սպասէր: Փաշան իր ընկճուած ու տխուր կացութեան մէջ իր ստորադասեալին այդ գոհունակ դէմքը դժկամակութեամբ ընդունեցաւ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(36 – Շար.)

նակիչները իրենց անուանում էին ցրօնցի կամ ցրօնացի : Տարօնի համար մենք ունենք որ միայն տարօնցի այլեւ տարօնացի ձեւը : Ես չեմ եղել Խորոնք գիւղում, բայց եղողներն ասում են, որ այն գտնւում էր Մուշից դէպի հիւսիս – արեւմուտք, ունէր քիչ տուն, տեղը մեծ փոս էր եւ երեւի այդ պատճառով էլ Խորոնք էր կոչւում : (խորունկ բառից գուցէ) : Շատ հնարաւոր է, որ արտասանուել է նաեւ Խորէն կամ Խորենք :

Ստեփանէն իրաւացի կերպով նկատում է, որ «Հայկական պատմագէտների հայրը ծնուել է Տարօն գաւառում եւ կոչւում է «խորենացի» այն գիւղի անունով, որտեղ ծնուել է : Այդ Խորենացի անունը, — շարունակում է նա, — կամ Խորէն ձեւից է, ինչպէս ենթադրում է Սէն – Մարթէն, կամ յոգնական խորենք ձեւից կարող է լինել, ինչպէս որ Աթէնք բառից լինում է աթենացի» «տես Խորէն Ստեփանէ, «Մովսէս Խորենացու Հայոց Պատմութիւն», Ս. Պետերբուրգ, 1897, էջ՝ իթ) :

Մալխասեանցը յիշատակում է իր ենթադրութեանը ուժ տուող մի փաստ եւս․ «Խորենացու լաւ ծանօթ լինելը Սիւնիքին, Երասխի հոսանքին, Երասխի ափերի մօտ եղած շէնքերին »...

Սա նոյնպէս հիմնաւոր չէ :

Յայտնի է, որ Ալիշանը երբեք Հայաստանում չի եղել, առաւել եւս Սիւնիքում չի ծնուել, բայց լաւ ծանօթ է Սիւնիքին եւ այդ գաւառի շէնքերին, գետերի եւ բոյսերի ամենամանրակրկիտ նկարագրութիւնը նա շարադրել է իր «Սիսական»ում » :

Բերում է նաեւ Կորիւնի վկայութիւնը այն մասին, որ Մեսրոպ Մաշտոցը դպրոց է հիմնել Սիւնիքում․ դրանից Մալխասեանցը եզրակացնում է, թէ Մովսէսը մանկութեան տարիներին սկզբնական կրթութիւնը ստացել է Մաշտոցի հիմնած այդ դպրոցում :

Մաշտոցը շատ դպրոցներ է հիմնել Հայաստանում եւ դրանցից մէկը, անշուշտ, Սիւնիքի դպրոցն է, բայց Կորիւնի մօտ յիշատակութիւն չկայ, թէ Մովսէս Խորենացին եղել է այդ դպրոցի աշակերտներից մէկը : Մի բան էլ կայ․ Մովսէս անունը այդ դարերում Սիւնիքին գրեթէ անծանօթ, կամ քիչ ծանօթ, իսկ Տարօնում շատ տարածուած անուն է եղել :

Որ Մովսէս Խորենացու ծննդավայրը Տարօնն է, անառարկայելիօրէն ճանչուած է մեր բոլոր հին ու նոր պատմագէտների եւ հետազօտողների, նաեւ Րաֆֆու եւ մեր բոլոր դասական հեղինակների կողմից : Նա այդպէս էլ մտել է մեր բոլոր սերունդների դասագրքերում : Ժամանակին այդ կարծիքին է եղել նոյնպէս եւ ինքը՝ Ստ. Մալխասեանցը : 1899–ին նա գրել է․ «Հայոց Պատմահայրը կոչւում է Խորենացի եւ երբեմն էլ Տարօնեցի, որից կարելի է եզրակացնել, թէ նա Տարօն գաւառից էր : Գիտնականները ցոյց են տալիս Մշոյ գաւառում Խորէն անունով մի գիւղ, որ եւ համարում են նրա ծննդավայրը » (տես Ստ. Մալխասեանց, «Դասընթաց Հայոց մատենագրութեան պատմութեան», Թիֆլիս, 1899 էջ՝ 172) :

Լէօն այդ հարցին անդրադառնալով, վերստին հաստատել է, որ Տարօնի «բազմաթիւ աւանների եւ գիւղերի մէջ յիշատակութեան արժանի են Հացեկաց գիւղը, ուր ծնուել է Մեսրոպ Մաշտոցը եւ Խորնի գիւղը, որ համարւում է Մովսէս Խորենացու ծննդավայրը (Լէօ, հատոր 1, Երեւան, 1966, էջ 153) :

Արդ, ի՞նչպէս պատահեց, որ ակադեմիկոս Ստ. Մալխասեանցը յանկարծ որոշեց դէմ գնալ այդ համընդհանուր կարծիքին, նաեւ իր կարծիքին, եւ պատմահօր ծննդավայրը իր ընդունուած տեղից տեղափոխել Սիւնիք :

Այդ հարցի պատասխանը, ըստ իս, շատ պարզ է :

Մալխասեանցը իր «Խորենացու առեղծուածի շուրջ» աշխատութիւնը գրել է 1937 թուականին, իսկ «Ծանօթագրութիւնները»՝ 1940ին : Այդ տարիներին, ինչպէս յայտնի է, կամայականութիւններ եղան ոչ միայն գրականութեան, այլեւ գիտութեան ասպարէզում : Այդ տարիներին էր, որ Օշական գիւղի դպրոցի ճակատից քերուեց Մեսրոպ Մաշտոցի անունը եւ մեր աչքի առաջ Դալարաքեարի Վայոց ձոր պատմական անունը փոխարինուեց Վանի Հայոց ձորի անունով ու դրոշմուեց մեր հանրապետութեան քարտէզի վրայ, մասւ հրամանագրերի մէջ : Վերջերս Սերո Խանզադեանը մամուլում հանդէս եկաւ այդ կեղծարարութեան դէմ եւ իրաւացիօրէն առաջարկեց վերականգնել «Վայոց ձոր» պատմական հին անունը :

Զմտնելով այլեւայլ մանրամասների մէջ, կարծում եմ, որ մեծայարգ ակադեմիկոսը վերոյիշեալ հարցում պարզապէս տուրք է տուել այդ տարիների մտայնութեանը եւ իր կամքից անկախ կատարել է այդ անճշդութիւնը, եթէ չասենք, սխալը :

Սովետահայ գրականագէտ Ա. Մկրտչեանը «Հինգերորդ դարի հայ դպրութիւն» աշխատութեան մէջ, որ նոր է լոյս տեսել, առարկելով Մալխասեանցին, գտնում է, որ Խորենացու ծննդավայրը Տարօնի Խորոնք գիւղն է (էջ՝ 338–339) : Ի՞նչ երաշխիք կայ, սակայն, որ վաղը մէկ ուրիշը դարձեալ հանդէս չի գալու, պնդելով, թէ նրա տեղը Սիւնիքն է :

Այս վէճին պէտք է մէկընդմիշտ վերջ տրուի, մանաւանդ, որ մօտակայ տարիներին նշուելու է Մովսէս Խորենացու ծննդեան մէկ եւ կէս հազարամեակը :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՏԱՂՁԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱՏՈՒՆ

Ատաղձագործութեան մեծ գործատուն մը կը կառուցուի Էջմիածնի շրջանի «Մասիս» կայարանին կից, ուր ընդամէնը քանի մը ամիս առաջ փորուեցան հիմերը այն շէնքերուն, որոնք յետագային հըսկայական արտադրամասեր պիտի դառնան : Գործատունը պիտի արտադրէ դուռ ու պատուհան, մանրատախտակ (փարքէ) եւ մանրաթեփային սալիկ (քոնթրփլաքէ) : Լրիւ կարողութեամբ աշխատելու պարագային գործատունը տարեկան պիտի արտադրէ երեսուն հազար խորանարդ մեթր սալիկ, հինգ – վեց հազար քառակուսի մեթր մանրատախտակ, մէկ միլիոն քառակուսի մեթր դուռ ու պատուհան : Գործատունը իր տեսակին մէջ միակը պիտի ըլլայ Հայաստանի մէջ, եւ Խորհրդ. Միութեան մէջ՝ երրորդը : Շինարարական աշխատանքները մեծ թափով կը շարունակուին : Արդէն իսկ պատրաստ է վարչական շէնքը : Գործատան առաջին մասը շահագործման պիտի յանձնուի 1970ին, իսկ երկրորդ մասը՝ 1972ին :

×

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ՆՈՐ ԱՄՊԻՈՆ

Երեւանի համալսարանին նոր կազմաւորուած արեւելագիտութեան լսարանը հետզհետէ կ'ընդլայնի : Վերջերս այդ լսարանին մէջ նոր ամպիոն մըբացուեցաւ, որ պիտի զբաղի Արեւելքի երկիրներու պատմութեամբ, պիտի պատրաստէ արեւելագէտներ՝ որոնց կարիքը մեծ է ներկայիս : Տակաւին չլուծուած շատ հարցեր կան : Ուսումնասիրութեան կարօտ են նաեւ Հայերու եւ արեւելեան ժողովուրդներու տնտեսական, քաղաքական, գրական, մշակութային կապերը՝ որոնց քննութիւնը էական խնդիրներէն մէկն է նոր ըստեղծուած ամպիոնին :

Ամպիոնը նոր է թէեւ, բայց իր անդամներէն շատերը տարիներէ ի վեր կը զբաղին արեւելագիտութեան հարցերով, ունին բազմաթիւ գիտական յօդուածներ եւ ուսումնասիրութիւններ, տպագրուած գիրքեր : Ամպիոնի անդամներէն Տիգրան Յակոբեան կ'աշխատի «Իրանի սոցիալ – տնտեսական եւ քաղաքական պատմութիւնը 16 – 18րդ դարերում» նիւթին վրայ, որ շուտով պիտի յանձնուի տպագրութեան : Ամպիոնի անդամներ Գ. Սարգսեան, Ա. Տէր – Ղեւոնդեան եւ Մ. Զուլալեան կ'աշխատին «Հայ ժողովուրդի պատմութիւն » ռուսերէն հրատարակութեան վրայ, իսկ Ջ. Կիրակոսեան կ'աշխատի «Երիտասարդ Թուրքերը եւ հայ հասարակական – քաղաքական կազմակերպութիւնները օսմանեան կայսրութիւնում» նիւթին վրայ : Կիլիկիոյ 1909ի հայկական կոտորածներուն նուիրուած է Հ. Մարտիրոսեանի գործը, որ շուտով տպագրութեան կը յանձնուի : Ամպիոնի միւս անդամները կը զբաղին գիտական եւ մանկավարժական աշխատանքներով :

Ամպիոնի նպատակներէն մէկն է մասնագէտ գիտնականներու պատրաստութիւնը :

Նոր հիմնուած ամպիոնին վարիչն է ակադեմական Մ. Ներսիսեան :

×

ՆՈՐ ԱՌՈՂՋԱՐԱՆ

1969ին Ջերմուկի մէջ պիտի կառուցուի հսկայ առողջարան մը, որ պիտի կարենայ հինգ հարիւր հոգի ընդունիլ : Շինութիւնը սկսած է արդէն : Շէնքը պիտի ունենայ տասնեւհինգ յարկ եւ պիտի օժտուի ժամանակակից բոլոր յարմարութիւններով՝ ննջասենեակներ, հիւրասենեակներ, ակումբ – ընթերցարան, արեւու եւ օդի լոգանքի բաժին, հինգ հարիւր աթոռով հանդիսասրահ, խաղասենեակներ, լողալու ձմեռնային աւազան, ջրաբուժարան, եւայլն :

«ՏՈՔԹ. ԱՐՇԱԿ ԳԻԼԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ»

Շիքակոյէն մեծայարգ Պ. Տոքթ. Արշակ Գիլեանի եւ Միութեանս Կեդ'ր. վարչութեան կարգադրութեամբ՝ հաստատուած է մրցանք մը, ամէն տարի գործադրելու հիմունքով :

Հայ գրողները կը հրաւիրուին Կեդր. վարչութեանս ղրկելու առաւելագոյն հազար բառէ բաղկացած գրութիւն մը՝ որուն նիւթը պիտի ըլլայ, 1969ի համար «ՀԱՅ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԵՐԸ, ՆՈՐ ՕՐԵՐՈՒ ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԻՆ ՄԷՋ» :

Մրցումին կարելի է մասնակցիլ հայերէն կամ անգլերէն լեզուներով :

Մինչեւ 1969 Մարտի վերջ, գրութիւնները հասած պէտք է ըլլան մեզի, հետեւեալ հասցէով․—

ARMENIAN RELIEF SOCIETY, INC.
212 Stuart Street, Boston, Mass. 02116

Կեդրոնական վարչութիւնս մասնաւոր յանձնախումբով մը ստացուած գրութիւններու գնահատութիւնը կատարելէ ետք, իբրեւ «ՏՈՔԹ. ԱՐՇԱԿ ԳԻԼԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ», պիտի յատկացնէ առաջինին՝ երկու հարիւր տոլար, երկրորդին՝ հարիւր տոլար :

ՀԱՅ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (393)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Դիպուածը որ մտախոհութեամբ համակուող մարդոց պտոյտներուն հետ կը խառնուի, ամէն անգամ որ Մարիւսը այս ծառուղիին մօտ կը բերէր, — գրեթէ ամէն օր էր այս, — Մարիուս հոն կը տեսնէր այդ զոյգը :

Մարդը վաթսուն տարեկանի մօտ կ'երեւար․ տխուր եւ ծանր կերպարանք մը ունէր․ իր ամբողջ անձը ծառայութենէ քաշուող մարտիկներու պէս յաղթանդամ եւ յոգնած տեսք մը ունէր :

Բարի, բայց անմատչելի կ'երեւար ան, եւ նայուածքը ամենեւին չէր ուղղեր ուրիշ անձի մը նայուածքին :

Կապոյտ տաբատ, կապոյտ թիկնոց եւ լայնեզր գլխարկ մը ունէր որոնք միշտ նոր կ'երեւային, նաեւ սեւ վզնոց մը ու քուէյքըրի յատուկ, այսինքն՝ հաստ կըտաւէ սպիտակափայլ շապիկ մը : Կրիզէթ մը երբ օր մը անոր քովէն անցաւ, — ահա մաքրասէր այրի մը, ըսաւ :

Մազերը ամբողջութեամբ ճերմակ էին :

Մանկուհին, որ այս մարդուն կ'ընկերանար, առաջին անգամ երբ հետը եկաւ եւ նստաւ այդ նստարանին վրայ, զոր կ'երեւայ թէ գիտումնաւոր կերպով ընտրած էին, տասներեք կամ տասնեւչորս տարեկան, գրեթէ տգեղ երեւալու չափ նիհար, անշնորհ, աննշան աղջկան մը նման էր, սակայն, գուցէ կը խոստանար օր մը բաւական անոյշ աչքեր ունենալ :

Միայն թէ տեսակ մը անախորժ համարձակութեամբ վեր կ'առնէր զանոնք :

Աղջկան հագուստը վանքի մէջ աշակերտող աղջկան մը հին ու միանգամայն մանկային հագուստին կը նմանէր, սեւ մերինոսէ շրջազգեստ մը ունէր որ աղէկ ձեւուած չէր : Կրնար կարծուիլ թէ հայր եւ աղջիկ էին անոնք :

Մարիուս երկու կամ երեք օր քննեց այս ծեր մարդը, որ տակաւին ծերունի մը չէր, ինչպէս նաեւ աղջիկը որ չափահաս մը չէր, յետոյ բնաւ չհետաքրքրուեցաւ անոնցմով : Անոնք նոյնպէս կարծես երբեք չէին տեսներ զինքը :

Կը խօսակցէին հանդարտ եւ անտարբեր :

Աղջիկը անընդհատ եւ զուարթօրէն կը շաղակրատէր :

Ծեր մարդը կը խօսէր քիչ եւ մերթ ընդ մերթ հայրական անպատում զգացումով լի աչքերը անոր վրայ կը յառէր :

Մարիուս, անգիտակցաբար, սովորութիւն ըրած էր այս ծառուղիին մէջ ման գալ, եւ անփոփոխ հոն կը գտնէր զանոնք :

Հոս ըսենք թէ ինչպէս կը կատարուէր այս հանդիպումը :

Մարիուս, ամենայն յօժարութեամբ ծառուղիէն յառաջանալով անոնց նստարանին դիմացի ծայրէն կուգար, կը քալէր ճամբու ամբողջ երկարութեամբ, կ'անցնէր անոնց առջեւէն, ապա ետ կը դառնար եւ կ'երթար մինչեւ այն ծայրը ուրկէ մեկնած էր, եւ այսպէս շարունակաբար, հինգէն վեց անգամ, եւ ամէն շաբաթ նոյն ձեւով, առանց երբեք անոնց բարեւ մը տալու կամ առած ըլլալու :

Նշանաւոր այս անձը եւ դեռատի աղջիկը, կը թուէր թէ կը խորշէին ուրիշներու նայուածքէն կամ գուցէ խորշիլ ուզելով հինգ կամ վեց ուսանողներու հետաքրքրութենէն, որոնք երբեմն երբեմն Փեփինիէրի մօտ կը հրջագայէին՝ իրենց դասէն կամ գնդախաղէն ետք :

Քուրֆէյրաք որ վերջիններու թիւէն էր, ժամանակ մը դիտած էր զանոնք, բայց աղջիկը տգեղ գտնելով, շուտով խոյս տուած էր անկէ :

Իբրեւ պարթեւ փախած էր՝ նետ մը արձակելու պէս մականուն մը նետելով անոնց վրայ :

Քուրֆէյրաքին ուշադրութիւնը գրաւած էին միայն աղջկան սեւ շրջազգեստը եւ ծերուկին ճերմակ մազերը, որով ուսանողը աղջիկը կ'անուանէր «օրիորդ Լանուար» (սեւ) եւ հայրը՝ «պարոն Լըպլան» (ճերմակ), եւ որովհետեւ ոչ ոք կը ճանչնար անոնց ո՛վ ըլլալը եւ ի՛նչպէս կոչուիլը, մականունը մնացած էր : — Ա՛հ, Պ. Պլան իր նստարանին վրայ է, կ'ըսէին ուսանողները : Ուրիշներուն պէս Մարիուս ալ յարմար գտած էր Պ. Պլան անուանել անծանօթ մարդը :

Մենք ալ անոնց պիտի հետեւինք եւ պատմելու դիւրութեան համար Պ. Պլան պիտի ըսենք :

Մարիուս առաջին տարին գրեթէ ամէն օր միեւնոյն ժամուն հոն տեսաւ զանոնք : Մարդը հաճելի, բայց աղջիկը բաւական անշնորհ կ'երեւար իրեն :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Պ. Սեդրակ Տավուտեան, Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Տավուտեան եւ զաւակները՝ Տանիէլ, Միշէլ եւ Ստեփան, Տոքթ. եւ Տիկ. Ժան Տավուտեան եւ զաւակները՝ Քրիս-թին եւ Սերժ, Տէր եւ Տիկին Սերժ Ապար-եան եւ աղջիկը, Այրի Տիկին Դանիէլ Զա-վուշեան, զաւակներն ու թոռը, Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Օնանեան, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Թաթման, ինչպէս նաեւ Աթպաչ-եան, Ապրեան, Էլէնեան, Թաղէոսեան, Տիլիղեան, Միլտոնեան, Գազազպաշեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր, քրոջ, հօրա-քրոջ, մօրաքրոջ, հարսին եւ խնամիին՝

ՏԻԿԻՆ ՍԵԴՐԱԿ ՏԱՎՈՒՏԵԱՆԻ
(Ծնեալ Աննա Աբրամեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 18ին, 68 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի (Յունուար 22), ժամը 14ին, Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ եկեղեցին,

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Մէօտոնի նախկին գերեզմանատունը:

Բնակարանէն, 22 Րիւ տէ Պիկօ, Մէօ-տոն, օթոքար մը տրամադրելի է բարե-կամներուն եւ դրացիներուն համար ժա-մը 13ին, եկեղեցի երթալու համար:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայիս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Գեղանոյշ Մելքոնեան, զաւակներն ու թոռները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծա-նուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի (Յունուար 26ին) իրենց ողբացեալ ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր ԿԱՐԱՊԵՏ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ, եւ հա-մայն Սալըլեան գերդաստանի ննջեցելոց հոգւոյն համար, Փարիզի Ս. Յովհ. Մը-կրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշա-տակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Գէորգ Միքայէլեան, զա-ւակները՝ հրամանատար - բժիշկ եւ Տի-կին Եղիշէեան ու իրենց զաւակը, Պ. Մա-թէոս Մաքսուտեան եւ զաւակները, խո-րապէս ազդուած այն համակրական զգա-ցումներէն որ արտայայտուեցան

ԳԷՈՐԳ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ

մահուան առթիւ, շնորհակալութիւն կը յայտնեն Վալանսի Հ. Յ. Դ. Կոմիտէին, Կապոյտ Խաչին, Նոր Սերունդին եւ բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ կամ գրաւոր մասնակից եղան իրենց սուգին:

Կը ծանուցանեն նաեւ թէ այս Կիրակի առաւօտ, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի ողբացեալին յիշատակին, Վա-լանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ:

×

Այս տխուր առթիւ Այրի Տիկին Օտէթ Միքայէլեան հարիւր ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին եւ յիսուն՝ Կապ. Խաչին:

ՆՈՒԷՐ

Տէօյէն Տէր եւ Տիկին Մարանկոզեան 150 ֆրանք կը նուիրեն Նարդունիի ֆոն-տին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւ-նը շնորհակալութեամբ ստացած է փո-խան ծաղկեպսակի՝ Այրի Տիկին Սաթե-նիկ Տէր - Ղազարեանէ հարիւր ֆր. Հա-մբիկ Քարակէօզեանի մահուան առթիւ:

×

Շաւիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է եկեղե-ցւոյ բարերար անդամներէն՝ Պ. Պալա-պանեանէ 2.000 ֆրանք նոր տարուան առ-թիւ:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ պատարագ:

ՅՈՒՇԻ ՕՐ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԱԶԳ. ՀԵՐՈՍ

ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆԻ

Նախաձեռնութեամբ Տրապիզոնի Պոն-տոսի Հայր. Միութեան:

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Արեւ-մըտեան Եւրոպայի Կ. Կոմիտէի, մաս-նակցութեամբ Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացին, Թոքատի, Դաւրայի եւ զանազան հայ. միութիւն-ներու, Կապ. Խաչի, Նոր Սերունդի, Եւ-րոպայի Ուս. Միութեան, Փարիզի Հա-մազգային մասնաճիւղի եւ զանազան քոյր միութիւններու:

Կիրակի, Յունուար 26, ժամը 15.30ին, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահը, (17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ 9):

Կը նախագահէ՝

ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

Կը խօսին՝ ԽԱԶԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ եւ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սի-րայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն.— Պ. Պ. Պետիկեան, Մ. Ֆէրմանեան, Ս. Սամուէլեան, Ե. Գրիգորեան:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Փրատոյի Ս. Սահակ Մեսրոպ մայր ե-կեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան վար-չութիւնը, կը յայտարարէ Մարսէյլի եւ հրջակայից Հայութեան, թէ այս Կիրա-կի, Առաջաւորաց Պահոց Բարեկենդանի Կիրակիին, պատարագը կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ: Հիւրաբար քաղաքս գտնուող Հայաստանի մեր տա-ղանդաւոր մտաւորականներու եւ ար-ուեստագէտներու խումբէն՝ աշխարհահռ-չակ երգչուհին ԳՈՀԱՐ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ կը մասնակցի Դպրաց Դասի երգեցողու-թեանց եւ կը կատարէ մեներգները:

Քարոզէն անմիջապէս ետք կը կատար-ուի մասնաւոր մաղթանք՝ վասն Հայրա-պետութեան մերոյ, եւ Հանրապետու-թեանց Ֆրանսայի եւ Հայաստանի:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

SALLE PAUL FARALICQ, 21 Rue Yves Toudic — Métro République

Ուրբաթ գիշեր, 31 Յունուար, ժամը 21ին

Փարիզի հայ դերասանները համակրանքի ցոյցը իրենց ընկերոջ՝

ԳՐԻԳՈՐ-ՎԱՀԱՆԻ

Կը ներկայացունեն՝

ԳՐԻԳՈՐ - ՎԱՀԱՆԻ

«ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ԿԱՆԹԵՂԸ»

ԵՒ

«ԱԶԳԱՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ ՄԸ»

Բեմադրութիւն՝ Միհրան Անտոնեանի որոնց կը մասնակցին՝ Ա. Գմբէթեան, Գ. Տէրվիշեան, Յ. Լաթիֆեան, Ն. Պշտիկ-եան, օրիորդներ՝ Անի եւ Պերճուհի Տէ-միրեան:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Տիկին Աստղիկ Տէտէեան, Տիկին Զա-րուհի Անտոնեան, Օր. Արաքսի Գմբէթ-եան, «ՆԱՒԱՍԱՐԴ» պարախումբ, Հայ Գրողներու Միութեան կողմէ ուղերձ:

Մուտք 10 ֆրանք

ԱՍՈՒԼԻՍ

Զրոյց Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի հետ, Մարսէյլի Ահարոնեան Ակումբը, Հինգ-շաբթի, Յունուար 23, ժամը 21ին: Ներ-կայ կ'ըլլայ, ընկ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Մշակ. Տան յանձնախումբը կը փնտռէ ամուսնացած զոյգ մը՝ պիւֆէի սպասար-կութեան եւ Տան մաքրութեան գործը ստանձնելու համար:

Բնակութեան յարմարութիւններ:

Դիմել ամէն օր, ժամը 15էն 19.30, Մը-շակոյթի Տան գրասենեակը:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԷՐԵԲՈՒՆԻ 2750 ԵՐԵՒԱՆ

ՄԵԾ ՓԱՌԱՏՕՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ

Կազմակերպուած Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին եւ Հայկ. գլլոցին կողմէ

Կը նախագահէ՝ ԺՈԶԷՖ ՖՐԱՆՉԷՍՔԻ

(Ալֆորվիլի քաղաքապետ եւ Վալ - Տը - Մառնի ընդհ. խորհրդատու)

Հինգշաբթի, Յունուար 30, ժամը 20.30ին

PALAIS DES SPORTS, Rue de Toulon, Alfortville

Կը մասնակցին գեղարուեստական բաժնին.—

ԱՐՆՈ ԲԱԲԱՋԱՆԵԱՆ, ՅՈՎՀ. ԲԱԴԱԼԵԱՆ, ՀՐԱՉՈՒՀԻ ՃԻՆԱՆԵԱՆ: ԳՈՀԱՐ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ, ՍՈՒՐԷՆ ՔՈՉԱՐԵԱՆ, ԱՆԱՀԻՏ ՑԻՑԻԿԵԱՆ, ԷԼԷՈՆՈՐԱ ՈՍԿԱՆԵԱՆ

Եւ Երեւանի անձնաւորութիւններ.—

ԳԷՈՐԳ ԷՄԻՆ, ԱՐԱՄ ԱՐԱՄԵԱՆ, ՎԱՐԱԶԴԱՏ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ, ԷԴ. ՊԱՊԵԱՆ, ԼՈՒԻԶ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ, ԿԱՄՕ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ:

Տոմսերու համար դիմել.— Ալֆորվիլի մէջ՝ Ֆիլիփի սրճարանը: Փարիզի մէջ Մասիս, 21 Րիւ Սօլնիէ եւ Մարգարեան, 32 Րիւ տը Թրէվիզ:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱՅ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՍԱՏԱՐՈՂԱՑ ՀՈԳՒՈՑ Ի ՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Նախկին Կեդրոնականցիներու Միութիւնը, կը ծանուցանէ թէ, 26 Յուն-ուար, Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, Ս. պատարագի մատուցմամբ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, ԿԵԴՐՈՆԱ-ԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ սատարող ու մեզմէ անդարձ մեկնող, բոլոր հիմնադիրներուն, տնօրէններուն, ուսուցիչներուն եւ սաներուն հոգւոց ի հանգիստ:

Կը նախագահէ ու կը քարոզէ՝

Հայրապետական պատուիրակ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Իսկ պատարագը կը մատուցանէ, նախկին կեդրոնականցիներէն ու միութեանս անդամներէն

ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Երգեցողութիւնները քառաձայն կը կատարուին Մայր եկեղեցւոյ երգչախում-բին կողմէ, ղեկավարութեամբ նախկինԿեդրոնականցի ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ:

Կը հրաւիրուին բոլոր պաշտօնական մարմինները, նախկին Կեդրոնականցիներն ու հաւատացեալ ժողովուրդը, իրենց յարգանքի տուրքը մատուցանելու, Հանդէպ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆԻ ՍԱՏԱՐՈՂՆԵՐՈՒ ԱՆՄՈՌԱՑ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյ-լի Շրջ. կոմիտէի:

ԴԱՍԱԽՕՍ՝

ԸՆԿ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Նիւթ՝ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ԼՈՒԾՄԱՆ ՃԱԿԱ-ՏԱԳԻՐԸ:

Չորեքշաբթի (Յունուար 22), Պուրկ. Օտտօ:

Ուրբաթ, (Յունուար 24), Պոմոն:

Դասախօսութիւնները տեղի կ'ունենան եկեղեցւոյ կից սրահները:

×

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունուար 26, ժամը 15ին
Կռան Քաֆէ տը Լիոն

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 26ԻՆ

Ժամը 15.30ին Համօ Օհանջանեան Ա-կումբին մէջ: Երգ, արտասանութիւնի, խմբերգ, աշակերտներու կողմէ:

Դպրոցական հանդէսէն ետք, ընտա-նեկան խնճոյք:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր հրջանի բոլոր ընկերները, Շաբաթ (25 Յունուար) ժամը 9ին, Ահարոնեան Ա-կումբը: Ներկայ կ'ըլլայ Ընկ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ:

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՂԹԻՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ

FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

«ՅԱՌԱՋ»ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 23 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
JEUDI 23 JANVIER 1969
LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11420
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
45e ANNÉE — No 11.420

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱԶԳԱՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ՃԻԳԵՐ

Ա.

Անհատական նախաձեռնութեան, հայրենասիրութեան եւ զոհողութեան ողիի գերազանց օրինակ մը կը ներկայացնէ Լոս Անճելըսի Սրբոց Նահատակաց Ֆէրահեան վարժարանը, որ հինգ տարիէ ի վեր հը֊րաշք կը գործէ հեռաւոր Քալիֆորնիոյ հայ գաղութին մէջ. եւ որ կոչուած է օրինակ հանդիսանալու ուրիշ շրջաններու մեր հայրենակիցներուն :

Մաթէոս Գ. Ֆէրահեան, երիտասարդ տարիքին Ամերիկա գաղթած հայորդի մը, այնտեղ հետեւած էր իրաւաբանութեան եւ բացած փաստաբանական գրասենեակ մը :

Կանուխէն զինուորագրուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ, տարիներով գործօն դեր է կատարած ո՛չ միայն կուսակցութեան, այլեւ Քալիֆոռնիոյ ազգային, հանրային եւ մշակութային զանազան հիմնարկութեանց մէջ :

Ֆէրահեան կը հետաքրքրուէր նաեւ իմաստասիրական եւ պատմական խնդիրներով : Հայերէնի թարգմանած է Թոմաս Փէյնի Բանականութեան Դարը, տպուած Ֆրէզնօ, 1920ին, 1943ին ալ Պոսթընի մէջ հրատարակած է ստուար հատոր մը, — Քրիստոնէութեան եւ հին հեթանոս կրօնքներու բաղդատականը, 539 էջ :

Ուշ էր այս գիրքը տարածելու համար ամերիկահայ գաղութին մէջ, ուր այդ թուականին շատ էր պակսած հայերէն կարդացողներու թիւը : Նոր Աշխարհի մեր հայրենակիցները տարիներով հայրենասիրաբար նիւթապէս օգնած էին Միջին Արեւելքի հայկական վարժարաններուն, բայց խելք չէին ըրած դպրոց բանալու իրենց զաւակներուն համար: Այժմ կը զգան եւ կ'ափսոսան կորսուած թանկագին ժամանակը :

Ֆէրահեան իր կեանքի վերջին տարիներուն զգաց, որ օտար հողի վրայ ազգապահպանման գլխաւոր ազդակը հայկ. դպրոցն էր եւ ոչ թէ միայն եկեղեցին, ինչպէս կը կարծեն մեր բարձրաստիճան հոգեւորականները : Ինք եւ կինը Եւգինէ Լոս Անճելըսի հայ համայնքին կտակեցին 250.000 տոլար գնահատուող անշարժ կալուած մը, որուն փոխարժէքով ամէնօրեայ դպրոց մը պէտք է բացուէր Լոս Անճելըսի մէջ, ուր մեծ թիւով Հայեր կ'ապրին, ցրուած ընդարձակ տարածութեանց վրայ :

Այս ծրագիրը իրականացաւ 1964ին շնորհիւ խնամակալ մարմնին, մասնաւորաբար շնորհիւ Մուս Տաղցի երիտասարդ մտաւորական Գաբրիէլ Ինճէճիկեանի, որ ստանձնեց նորաբաց վարժարանի տնօրէնի դժուարին եւ ապերախտ պաշտօնը : Նիւթապէս իրեն աջակցեցան զանազան անհատներ եւ կազմակերպութիւններ :

Ինճէճիկեան գործի սկսաւ 12 աշակերտով միայն : Ու յամառ կամքով դիմաւորեց բոլոր դժուարութեանց, հարթեց ամէն խոչընդոտ ու յաղթեց : Տարուէ տարի աւելցաւ աշակերտներու թիւը, որ անցեալ տարեշրջանին հասաւ հարիւրի :

Ամերիկայի այս միակ երկրորդական կրթական հիմնարկութիւնը կը կոչուի «Սրբոց Նահատակաց Ֆէրահեան վարժարան» եւ կը գտնուի Լոս Անճելըսի արուարձան Էնսինոյի մէջ :

Հարիւր աշակերտները անցեալ տարեշրջանին բաժնուած էին եօթը դասարաններու, երկուքը նախակրթարանի (5րդ եւ 6րդ), 5ը՝ երկրորդականի (7րդ–11րդ) մէջ: Շէնքի եւ հողային տարածութեան սահմանափակ վիճակին պատճառաւ արտօնուած չեն հարիւրէ աւելի աշակերտներ պահելու : Կը սպասեն բարերարի մը — կամ բարերարներու, կառուցանելու համար արդիական նոր շէնք մը, աւելի մեծ հողի մը վրայ, օժտուած ամէն յարմարութիւններով :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԹՆՈԼՈՐՏԸ ԼԱՐՈՒԱԾ Է ՓՐԱԿԱՅԻ ՄԷՋ

ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐԸ ՄՏԱՀՈԳ ԵՆ

Ինչպէս գրած էինք Եան Պալաչի մահը հսկայ տողանցքի մը առիթ տուած էր առջի օր Փրակայի մէջ: Վախ կայ որ յուղարկաւորութիւնն ալ, Շաբաթ օր, նոր ցոյցերու դուռ բանայ: Փրակայի կեդրոնը Ս. Վենչեսլասի արձանին պատուանդանին վրայ կարճ սլոկան մը, բայց շատ խօսուն՝ «Աւելի լաւ է ոտքի մեռնիլ քան ապրիլ ծունկի եկած: 1939՝ Եան Օփլիթալ (գնդակահարուած նացիներու կողմէ) — 1969՝ Եան Պալաշ:

Նախագահ Զվոպոտա, ինք անձամբ կը ծանուցանէր երկրորդ երիտասարդին անձնասպանութեան փորձը մինչ մամուլը, իր հասկցած ձեւով կը պատասխանէր գրաքննութեան գրասենեակի հրահանգին՝ կուսակցական եւ կառավարական պաշտօնական զեկոյցներով գոհանալ Պալաշի մահուան լուրերու առթիւ : Ասոր իր պատասխան, բովանդակ մամուլը սինակներ կը նուիրէ ու Զվոպոտայի ճառին կողքին, Եան Պալաշի անունը կը կրկնուի էջէ էջ, անվախ խորագրերով՝ «ազատութեան ծարաւի ցոյց մը: Հաւատարիմ պիտի մնանք»: Եւ բոլոր թերթերը նոյն քաջութեամբ կ'արտայայտուին, մինչ քաղաքին դուռները խորհրդային հըրասայլերը կը սպասեն : Երիտասարդութեան պաշտօնաթերթը՝ Մատա Ֆրոնթա կը հրաւիրէ ժողովուրդը որ գործադրէ երիտասարդութեան պահանջները, «որովհետեւ ուրիշ յոյս չկայ որ այս ողբերգութիւնը վերջինն ըլլայ »:

Ցատկանշական է նաեւ որ Սլովաքները զատապարտած են երիտասարդին անձնազոհութիւնը, անպատասխանատու որակելով Պալաշը: Իսկ Զեխերը թէեւ կը փորձեն երեւոյթները պահել, բայց եւ այնպէս խորքին մէջ, համաձայն են երիտասարդին հետ եւ Զոր. Զվոպոտան է որ շեշտած է.— « Իբրեւ Հանրապետութեան նախագահ, չեմ կրնար հաւանութիւնս տալ երիտասարդ ուսանողին զոհողութեան, բայց զինուոր եմ, եւ իբր այդ, հպարտ եմ հերոսութեան այդ արարքէն»:

Կացութիւնը սակայն ծանր է: Երեքշաբթի օր, վարչապետ Զերնիքն է որ ճառ մը խօսած է եւ խիստ ալ եղած է ու չէ ծածկած սպառնացող վտանգները : Վարչապետը կոչ կ'ընէ երիտասարդներուն որ դադրեցնեն ցոյցերը : Կը շեշտէ թէ պէտք չէ այնպիսի մթնոլորտ մը ստեղծել, որ անվստահութիւն տիրէ ղեկավարներուն նկատմամբ: Վասնզի այդ պարագային, ղեկավարները կը ստիպուին քաշուիլ եւ նոր եկողները շատ աւելի խիստ կ'ըլլան եւ ոչ ոք ոչ մէկ բան կը շահի :Պարզ է որ չեխ ղեկավարները շատ փարակ թելի մը վրայ կեցած, կը փորձեն պահել իրենց հաւասարակշռութիւնը :

Կրեմլինը անշուշտ, «հակընկերվարական» տարրերու կը վերագրէ եղածը : Երիտասարդին անձնասպանութեան լուրն ալ, մէկ – երկու տողով տալով միայն, Պրաւտա, որ հակառակ իր անունին, միշտ ճշմարտութիւնը չէ զոր կ'ըսէ, կը գրէ թէ այդ արարքը «հրահանգուած էր հակընկերվարական ուժերու կողմէ եւ չահագործուած գրգռութեան նպատակներով այդ նոյն հակընկերվարական ուժերուն կողմէ »:

«Թաս» գործակալութիւնն ալ կ'ըսէ .— «Արեւմտեան մամուլը, մամուլի գործակալութիւնները, եւ ձայնասփիւռը կարեւոր դեր կը խաղան լուրերու տարածման մէջ, որոնք կը չփոթեցնեն ժողովուրդը, եւ սահմանուած են ձգտուած մթնոլորտ մը ստեղծելու չեխ մայրաքաղաքին մէջ»:

× Փեշտայի ձայնասփիւռը հաստատեց թէ երիտասարդ մը անձնասպան եղած է, ինքզինքը այրելով, ազգ. թանգարանին սանդուխներուն վրայ : Վայրին ընտրութիւնը խորհրդանշական կը թուի, վասնզի, այդ նոյն սանդուխներուն վրայ է, որ 1848ին, հունգար բանաստեղծը՝ Ալեքսանտր Փեթէֆի, որ դեռ այսօր կը մնայ երիտասարդութեան կուռքը, անկախութեան յեղափոխութեան դուռը բացած է, հոդ արտասանելով՝ «Ոտքի՛ Հունգարներ, ձեր շղթաները քակեցէք »:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ԱՌԱՋԻՆ ՆԻՍՏ

Այս տարի, աշնան, պիտի նշուի հայ մեծ երգահան Կոմիտասի ծննդեան 100 – ամեակը: Այդ տարեթիւը հանդիսաւորութեամբ պիտի տօնուի ոչ միայն Հայաստանի, այլեւ խորհրդային միւս քաղաքներուն մէջ :

Յունուար 13ին, Երեւանի մէջ, նախագահութեամբ Հանրապետութեան նախագահ Նագուշ Յարութիւնեանի, տեղի ունեցաւ կառավարական յոբելենական յանձնաժողովին առաջին նիստը : Քըննուեցաւ յոբելենական ծրագիրը :

Կոմիտասի ծննդեան հարիւրամեակին նուիրուած հանրապետական յոբելենական հանդիսաւոր նիստը տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբերին, Երեւանի մէջ, իսկ այնուհետեւ Մոսկուայի մէջ եւս պիտի կայանայ յոբելենական հանդիսաւոր նիստ եւ պիտի տրուի համերգ : Յոբելենական երեկոներ եւ համերգներ պիտի տրուին Լենինականի, Կիրովականի, Էջմիածնի եւ Հայաստանի այլ քաղաքներու ու շրջաններու թէ ուսումնական թէ այլ մեծ հաստատութիւններու մէջ :

Որոշուած է Կոմիտասի նուիրուած յոբելենական համերգներ կազմակերպել Լենինկրատի, խորհրդային միւս հանրապետութիւններու մայրաքաղաքներուն եւ անուանի քաղաքներուն մէջ: Այս հանդիսութիւններուն պիտի մասնակցին պետական նուագախումբը, Կոմիտասի քառեակը, Հայաստանի պետական երգչախումբը, հանրապետութեան մենակատարները:

Թէ՛ Հայաստանի, թէ՛ խորհրդային միւս հանրապետութիւններուն եւ թէ՛ արտասահմանի մէջ պիտի կազմակերպըւին Կոմիտասին նուիրուած գեղարուեստական ցուցահանդէսներ, ինչպէս նաեւ անոր կեանքն ու գործունէութիւնը արտացոլող լուսանկարներու ցուցահանդէսներ: Մեծ երգահանին նուիրուած ցուցահանդէս մը պիտի բացուի Եղիշէ Չարենց գրականութեան եւ արուեստի թանգարանին մէջ: Երեւանի մէջ տեղի պիտի ունենայ Հայ Երաժիշտներու Միութեան վարչութեան լիակատար նիստ՝ երկրի ականաւոր երաժիշտներու մասնակցութեամբ :

Հոկտեմբերի կէսերուն, Երեւանի մէջ տեղի պիտի ունենայ գիտական նստաշրջան մը՝ նուիրուած երգահանի ծննդեան հարիւրամեակին :

Յոբելեանին առիթով, պիտի ստեղծուին Կոմիտասին նուիրուած երաժշտական նոր ստեղծագործութիւններ, գեղարուեստական կտաւներ եւ քանդակներ : Պիտի հանուին «Երգում է Կոմիտասը» եւ « Կոմիտասի ստեղծագործութիւնները» խորագրերով սալեր : Նախատեսուած է նաեւ Կոմիտասի դիմանկարով դրոշմաթուղթեր, ծրարներ եւ կրծքանշաններ :

Մշակութային նախարարութիւնը, երաժիշտներու եւ Գրողներու Միութիւնը եւ « Գիտելիք » ընկերութիւնը պիտի կազմակերպեն զեկուցումներ, համերգ–դասախօսութիւններ եւ երաժշտական երեկոներ: Պիտի պատրաստուին Կոմիտասին նուիրուած եւ անոր կեանքն ու գործունէութիւնը արտացոլող ձայնասփիւռի ակնարկներ, հեռատեսիլի ակնարկներ եւ շարժանկարային ակնարկներ :

Լոյս պիտի տեսնեն Կոմիտասին նուիրուած ժողովածուներ, մենագրութիւններ եւ այլ հրատարակութիւններ :

Մրցում մը պիտի յայտարարուի հայ մեծ երգահանին լաւագոյն յուշարձանին համար: Որոշուած է Կոմիտասի կեանքին հետ կապուած շէնքերուն փակցընել յուշատախտակներ : Նախատեսուած է Կոմիտասի անունով մրցանակներ սահմանել երաժշտական լաւագոյն ստեղծագործութեան համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ մէջ, Շաբաթ օր, պիտի սկըսին Վիէթնամի խօսակցութիւնները, չորս պատուիրակութիւններու մասնակցութեամբ :

ՆԻՔՍԸՆ գործի գլուխ անցած է իր պաշտօնին առաջին օրն իսկ, ժամը 7.30ին իր գրասենեակը մտնելով եւ գործակիցները կանչելով, որոնք կը քնանային : Փոխած է նախ գրասենեակը զտնուող, Ռուզվելթի նկարը, զոր դրած էր Ճոնսոն եւ տեղը դրած է՝ Ճորճ Ուաշինկթըն :

ԻՏԱԼԻՈՅ քրիստոնեայ դեմոկրատ կուսակցութիւնը տագնապի մէջ է : Ընդհ. քարտուղար ընտրուեցաւ Ֆլամինիօ Փիքքոլի, որ կը յաջորդէ Ռումորի (ներկայիս վարչապետ) : Փիքքոլի 85 ձայն ստացաւ, 177ի վրայ (87 ճերմակ քուէ կար, հինգ ալ ի զօրու չէին):

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ ալ ուսանողական ցոյցերը չեն դադրիր : Նոյն խռովութիւններ կան Թոքիօ Քիոթօ, եւ քիչ մը ամէն կողմ :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ, նշանակուած նախարարներու հրաժարումները կը շարունակուին եւ ապահով չէ որ Քարամէ պիտի կարենայ պահել դահլիճը :

ԹԷԼ ԱՎԻՎԷՆ կը հաստատուի որ իսրայելցի զինուորները կրակ բացած են արաբ կիներու ցոյց մը ցրուելու համար: Կին մը սպաննուած է եւ ենը ուրիշներ ալ վիրաւորուած :

ՆԱՍԸ ճառ մը խօսած է եւ անգամ մը եւս մեծարած է մեծ հայրենասէրը՝ տը Կոլ, որ մեր ժամանակի ամէնէն յայտնի անձնաւորութիւններէն մէկն է :

ՀԱՅ ՄԱՐՄՆԱԿՐԹԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՍՏՈՂ

ՌԱՀՎԻՐԱՆԵՐ ԵՒ ՅԱՌԱՋԱՊԱՀՆԵՐ

ՀԱՅԿ ՃՕԼՕԼԵԱՆ

(Նահատակուած 1916ին թուրք դահիճներու ձեռքով)

Դժուար է, վաղահասօրէն եւ ողբերգական պայմաններու մէջ անհետացող անզուգական սիրելիի մը դէմքը ներկայացնել ու ամբողջ էութեամբ չզգալ հոգեկան խորունկ վշտի ու յուզման սարսուռ մը: Մանաւանդ երբ այդ դէմքը իր ազնուական ու բարի արտաքինին չափ, հոգիի ու սրտի վեհութիւն մը կը ցոլացնէ:

Այդպէս էր Հայկը, յաղթակազմ ու մշտաժպիտ Ծօլօլը — ինչպէս կը սիրէին կոչել զինքը մարզավայրի վրայ թէ դըպրոցական յարկէն ներս — ուր այնքան համակրութիւն եւ ջերմութիւն ստեղծած էր իր անձին շուրջ:

Իր կեանքը, թէեւ կարճատեւ, եւ սակայն բեղուն եղաւ հայ մարզական շարժման մէջ: Ինք շատ կանուխէն նուիրուեցաւ մարմնակրթանքին, ուր շուտով յատկանշուեցաւ ոչ միայն իր զօրաւոր մկաններով, այլեւ ֆութպոլի իր ճարտար խաղարկութեամբ, մարզական զանազան ճիւղերու իր ընդունակութեամբ, ու մանաւանդ իր հեզահամբոյր ու միշտ ուրիշին ծառայելու պատրաստական բընաւորութեամբ, յատկութիւններ՝ որոնք զինքը սիրուած բարոյական առաջնորդ մը եւ մարմնակրթական ղեկավար մը դարձուցին, իր ուսանողական շրջանը բոլորած յարկին տակ:

Մարզական իր առաջին ազդեցութիւնը կրեց, անկասկած, Վահան Չերազէն, որ համիտեան շրջանին իսկ դարձած էր մեր տունին տղան: Այդ կապը Սիրունիով սկսած էր, բայց երբ Վահանը Հայկին մէջ գտաւ իր մտատիպարը, իրեն պէս քնութեան, բաց օդին եւ սբօրի սիրահարը, կերպով մը լքեց տեսականօրէն մարզիկ՝ գրող բրոց Սիրունին, հոգեւին կապուելու համար շարժումին գործօն կերպով հետեւող երկու կրտսերներուն՝ Հայկին եւ ինծի: Ու այնուհետեւ Հայկն ալ լծեց իր կառքին, իբրեւ անբաժան ընկերներ:

Հայկը Կեդրոնականի նախակրթարանէն կը սկսէր իր ֆութպոլի փորձերը, մաս կազմելով վարժարանին խումբին: Բայց իր համբաւը պիտի տարածուէր յետագային, «Տորք»ի ու «Արաքս»ի ֆութպոլի խումբերուն իբր աչքառու յառաջապահ: Ֆութպոլի կողքին սակայն ու անկէ աւելի, Հայկը մշակեց մարմնակրթանքը, առօրեայ շուէտական մարզանքը, որուն շնորհիւ տիրացաւ դնդերային ուժեղ կազմի մը: Մասնաւորաբար 1909էն յետոյ յարատեւ կերպով հետեւեցաւ Բերայի Հայ Երիտասարդաց Մարմնամարզարանի դասաւանդութեանց, ինչ որ թոյլ տուաւ իրեն Հայկ. առաջին Ողիմպիականին յաջողութիւն մը արձանագրել: Ու անկէ ետք, մինչեւ 1914, ան միշտ պիտի բերէր իր մասնակցութիւնը, առաւել կամ նուազ յաջող արդիւնքներով:

Մարզական շարժման ղեկավարի իր գլխաւոր գործունէութիւնը ցոյց տուաւ սակայն, «Արդի» վարժարանի մէջ, ուր կ'ուսանէր ու կը դասաւանդէր միաժամանակ: Իր շունչին տակ կազմուեցաւ «Արարատ» մարմնամարզական եւ ֆութպոլի խումբը: Բայց հոս կը նախընտրեմ պահ մը խօսքը տալ իր դասընկերներէն՝ ծանօթ մտաւորական Կարօ Ղազարոսեանին, որ այնքան հարազատօրէն ու ճըշգրիտ կերպով կը ներկայացնէր զայն, տարիներ առաջ, անոր նուիրած մէկ գրութեամբ, որմէ հատուած մը՝ ստորեւ.—

×

«Աւելի քան քսան տարի է անցեր, բայց իր մարմնեղ ու առոյգ հասակը՝ պի՛րկ քիչ մը թիրտ՝ սակայն համաչափ — ու իր բարի, բայց շատ բարի նայուածքը՝ դեռ կենդանիօրէն դրոշմուեր են յիշողութեանըս մէջ:

«Մեզմէ ոմանց համար, թերեւս պարտութիւն մըն է քանի մը տող նուիրել, ճամբուն դեռ կէսէն բաժնուողներու յիշատակին: Ինծի կը թուի, որ ուրի՛շ, դա՛ռնօրէն բաղձալի բան մը կայ այդ վերյիշումներուն մէջ:

«Ու այս հոյակապ փաղանգի կողքին, —որուն յեղակարծ կորուստը հայ ժողովուրդին տառապանքը կրկնապատկեց — անանուն ու աննշմար ստուերներ կան, որոնցմէ հազիւ թէ կարենանք անջատուիլ, այնքան սերտօրէն նոյնացեր են անոնք մեր մտածումին, մեր զգացողութեան ու մեր յարատեւօրէն աճող ճիգերուն հետ...

«Ջերմօրէն կապուած արտաքին շարժումներուն, աւելի խորքին նուիրուող մը եղաւ սակայն ինք: Իր մօտ խանդավառութիւնը գագաթնակէտին հասեր էր իրիկուն մը, երբ Կովկասահայ թատերախումբը «Հին Աստուածները» ներկայացուցեր էր: Զօրականներու խնջոյքի տեսիլն ու Վահագնի փառաբանութիւնը հմայեր էին զինքը: Դպրոց վերադարձնուս, եւ անկէ ետք գրեթէ ամէն մէկ դադարի պահուն, իր սովորական լրջութենէն պիտի հրաժարէր, «Հաճի»ին հետ լիաթոք գոչելու համար:

— Կեցցէ Ուժն ու Գեղեցկութիւնը...

«Փարիզ, կրկին ուսողութեան ճիւղին մէջ իրար գտնելու խոստումներով, աւարտեր էինք վարժարանը: Աշնանային առտու մը, տարաբախտ «Հաճի»ն Տէր Զօրի մօտ հողին յանձնեցինք: Ու մահացումի ճամբաներուն վրայ պատահաբար իմացայ, որ Հայկը Թրքական բանակին կը ծառայէ իբրեւ փոխ - երկրաչափ: Իսկ աքսորէ վերադարձիս, իր եղբայրը Սիրունին տեղեկացուց իր կորուստը: 1916ի սկիզբը զոհ էր գացեր Շար Գըշլայի կոտորածին:

×

«Մօտ ամիս մը առաջ մեր աշխատակիցներէն Օ. Բանիկեան ինձ կը յանձնէր ֆութպոլի մէկ խմբանկարը: Տարիներու ժպիտներէն, յոյսերէն, ճիգերէն ու տառապանքներէն խաւաքարտէ այդ կտորն էր մնացեր միայն: Բայց անով ես անդրադարձայ այն անզգալի ներշնչումին, որ Հայկը՝ ծնունդով այդ հայ Արին ներգործեր էր վրաս: Յիշեցի մանաւանդ այն բարի հեգնանքը զոր ունէր անմշակ մկաններուս նկատմամբ, դառնութիւնը բերնէն չձգելով:

— Պիտի հաշտուիս, հաշտուելիք չունիս մեր այս շարժումին հետ:

«Ժամանակը ժխտեց իր յոռետեսութիւնը: Ժխտե՞ց: Ո՛վ գիտէ: Գուցէ նորէն չարունակէր հեգնել զիս, եթէ իմանար որ իր մահէն տասնեակ տարիներ ետք, մարզական պարբերականներու խմբագրութեան հոգը պիտի յանձնուէր ինծի: Հայ կեանքին յատուկ շատ մը փոփոխութիւններու կարգին Անծանօթ մը այս պզտիկ կէտն ալ եւս»:

(Կարօ Ղազարոսեան, Սոֆիա)

×

1914ին էր որ Արդի վարժարանը յաջողութեամբ կ'աւարտէր: Ուսողութեան մէջ իր ունեցած բնածին հակումն ու ընդունակութիւնը, զինքը մղած էին երկրաչափութեան ասպարէզը ընտրելու: Ու այդ մտադրութեամբ ալ կը պատրաստըւէր իր ուսումը շարունակել Փարիզ: Այդ շրջանին էր որ Կարին - Տրապիզոն խճուղիի շինութեան ձեռնարկու ֆրանսական ընկերութիւն մը, «Ազատամարտ»ի խմբագրութեան միջոցով, պաշտօն կ'առաջարկէր իրեն, լիառատ վճարումով: Հեռանկարը հրապուրիչ էր: Տարուան մը պայմանագրութեամբ թէ գործնական փորձառութիւն ձեռք պիտի բերէր եւ թէ կարեւոր խնայողութիւն մը պիտի կատարէր: Վայրկեան մը իսկ չվարանեցաւ ու նոյն տարուան Յուլիսին Հայկը կը մեկնէր իր նոր պաշտօնատեղին՝ Կարին: Հազիւ գործի ձեռնարկած, ընդհ. պատերազմը կը պայթէր: Տեղւոյն վրայ կը զինուորագրուէր ու Երզնկայի պահեստի սպաներու վարժարանին մէջ մարզուելէ ետք, Թրքական բանակին մէջ կը ծառայէր իբր փոխ երկրաչափ, պահ մը Կարին ու ապա Սեբաստիա:

Սվազի կուսակալ՝ մարդակեր Մուամմէրի հրամանով այս կայտառ ու կենսունակ տղան ալ, իր ծաղիկ հասակին մէջ պիտի նահատակուէր, 1700 կտրիճ հայ զինուորներու հետ, որոնք բոլորը համազարկի պիտի բռնուէին, Սվազի շրջանին՝ Շար Գըշլայի մէջ:

Ու այսօր ոչ ոք գիտէ թէ ո՞ւր փոշի դարձան իր սիրելի աճիւնները:

Այս պահուս, երբ քանի մը տասնեակ տարիներ ետք, թուղթին կը յանձնեմ յուշերս ու մտածումներս, հայ մարզական շարժման ու անոր անշահախնդիր ղեկավարներու եւ առաջնորդներու մասին, անտարակոյս, սիրասուն Հայկը, կը գըրաւէ իմ սրտիս ամէնէն ջերմ ու ամէնէն բաբախուն բաժինը:

Աւելի քան կէս դար ետք, իր պայծառ ու ժպտուն դէմքը, բարութեամբ լեցուն իր աչքերը ու իր անմոռանալի յիշատակը՝ կը մնան յաւէտ կենդանի:

ԳՐ. ՃՕԼՕԼԵԱՆ

ԽՄԲ.— Այս յօդուածաշարքը լոյս տեսաւ «Յառաջ»ի հետեւեալ թիւերուն մէջ — 1968, Նոյեմբեր 1, 6, 7, 13, 20, 27, Դեկտեմբեր 6, 24, 1969՝ Յունուար 4, 7, 10, 16ի թիւերուն մէջ:

ՃՈՆՍԸՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՆ

ՀԻՆԳ ՏԱՐԻՆԵՐԸ

1963

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 22.— Ճոն Քենըտի կը սպաննուի Տալլասի մէջ (Թեքսաս), իրեն կը յաջորդէ փոխ - նախագահը՝ Լինտըն Ճոնսըն:

1964

ՅՈՒԼԻՍ 2.— Նախագահ Ճոնսըն կը ստորագրէ Սեւամորթներու քաղաքացիական իրաւունքներու հրովարտակը:

ՅՈՒԼԻՍ 15.— Սան - Ֆրանսիսքոյի Հանրապետականներու համագումարը Պարրի Կոլտուաթըրը կը նշանակէ նախագահութեան թեկնածու:

ՕԳՈՍՏՈՍ 5.— Թոնքինի ծոցին մէջ ամերիկեան եւ հիւսիսային վիէթնամեան նաւային բախումի մը իբր հետեւանք՝ առաջին ռմբակոծութիւն Հիւսիսային Վիէթնամի: Երկու օր ետք, Խորհրդարանը իրաւունք կուտայ Ճոնսընի անհրաժեշտ բոլոր միջոցները ձեռք առնել՝ ձախողութեան մատնելու համար «համայնավար յարձակումը»:

ՕԳՈՍՏՈՍ 26.— Դեմոկրատներու Աթլանթիք - Սիթիի համագումարին, Ճոնսըն կ'ընտրուի նախագահութեան թեկնածու: Իր կարգին, Հիւպէրթ Հըմֆրին կը նշանակէ փոխ - նախագահ:

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 27.— Հրատարակութիւն

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Ի՞նչ բան ունիս հոս, քեզի կարեւոր գործեր յանձնեցի կատարելիք, ինչո՞ւ անոնցմով չես զբաղիր, ըսաւ սրտնեղութեամբ:

— Փաշա էֆէնտի, պատասխանեց միւսը ժպտելով, հիմա եկայ հոս եւ մինչեւ այս վայրկեան, ինծի յանձնուած գործով պարապեցայ...:

— Ու ապահովաբար բան մը չկրցար ընել:

— Ընդհակառակն, փաշա էֆէնտի, եթէ հրաման ընէք, ժամէ մը Ֆաթման պիտի կրնանք հոս բերել:

— Հէ՛, գոչեց նախարարը, Հիւսնի պէյի այս խօսքերէն ափ ի բերան մնացած:

Յետոյ տեսնելով որ սենեակին դրան առջեւ կարելի չէր այսքան կենսական խնդրի մը վրայ տեսակցիլ, դուռը բացաւ ու ներս մտաւ, Հիւսնին ալ կանչելով:

— Հիմա պատմէ տեսնեմ, ըսաւ գրասեղանին առջեւ բազմելով:

— Փաշա էֆէնտի, անակնկալ դիպուածի մը օգնութեամբ կրցայ գտնել Ֆաթմայի թաքստոցը:

— Ո՞ւր է եղեր:

— Բերա, Թէփէ Պաշիի կողմերը, Ասմալը Մէճիտ փողոցը:

— Ուրեմն ինչո՞ւ անմիջապէս չձերբակալեցիր, քանի որ տեղն ի տեղօք գիտես ամէն բան:

— Ձերբակալելու համար պէտք է տունէն ներս մտնել:

— Թող մտնէիր:

— Տունը օտարահպատակի մը կը պատկանի եւ ես չհամարձակեցայ ինքնագլուխ օտարահպատակի մը տան մէջ ձերբակալութիւն կատարել...:

— Ասանկ պարագաներուն՝ շատ բարակը նայելու չէ... դոնէ նախ գործդ տես, ձերբակալութիւն կատարէ, թող անոնք երթան իրենց դեսպանին կամ հիւպատոսին բողոքեն, յետոյ կը ջանանք անոնց ալ սիրտը շինել:

— Փաշա էֆէնտի, տունը արդէն ամենախիստ կերպով հսկողութեան տակ առնուած է, ուստի հոգ չէ եթէ ձերբակալութիւնը քանի մը ժամ ետքը կատարուի:

Նախարարը, որ չահագրգռուած էր Հիւսնիի պատմութենէն, յանկարծ յիշեց որ Ֆաթմայէն աւելի կարեւոր ձերբակալութիւն մը կար կատարուելիք եւ ըսաւ.

— Արդէն այդ Ֆաթման մեծ նշանակութիւն չունի մեզի համար:

— Ի՛նչպէս, գոչեց պէյ, հապա մէկ քանի օրէ ի վեր մեր բոլոր ուշադրութիւնը անոր նուիրած ենք...:

— Այո, բայց այս առտու անկէ շատ աւելի վտանգաւոր մէկը մտած է Պոլիս:

— Այս առտու, Էտիրնէէն եկող կառախումբո՞վ, ըսաւ Հիւսնի:

Փաշան նստած տեղէն վեր ցատկեց:

— Ի՛նչպէս, դո՞ւն ալ լուր ունիս:

— Այո, փաշա էֆէնտի, գիտեմ որ այս առտու, Սելանիկէն Էտիրնէի ճամբով երիտասարդ մը եկած է Քելլէրման անունով եւ իբրեւ առեւտրական ներկայացուցիչ գերմանական անցագիրով մը...

— Այո, ճիշդ այդ մարդը ահա. Ֆաթմայէն առաջ, պէտք է անիկա ձեռք ձգել:

— Երկուքը միասին պիտի կրնանք ձերբակալել, պատասխանեց Հիւսնի գոհունակ դէմքով մը:

— Ի՛նչպէս երկուքը միասին, գոչեց փաշան որ չէր ուզեր իր ականջներուն հաւատալ:

— Անշուշտ, քանի որ երկուքն ալ միեւնոյն տեղը կը գտնուին... Ասմալը Մէճիտի փողոցի տան մէջ:

Շէֆիք փաշա այլայլած ոտքի ելաւ, յուզումէն չկրցաւ նախ խօսք մը արտասանել, յետոյ երբ քիչ մը հանդարտեցաւ բացագանչեց.

— Բայց, շուտ պատմէ տեսնեմ բոլոր գիտցածդ մանրամասնօրէն, առանց բան մը մոռնալու, պատմէ, ծայրէն պատմէ:

Այն ատեն Հիւսնի պէյ նախարարին բացատրեց ամբողջ եղելութիւնը: Առտուն Էտիրնէէն եկող ճամբորդը ոստիկանատունէն մեկնելէն ետք, լրտեսի մը կողմէ հետապնդուեր էր. լրտեսը անոր կառք նստիլն ու պատանիի մը ընկերակցութեամբ մեկնիլը տեսեր էր, յետոյ կառապանին միջոցով, որ իրեն ծանօթ է եղեր, իմացեր էր թէ այդ երկու անձերը ո՛ւր գացեր էին: Լրտեսը պարտք համարած էր Զապթիէն դալ տեղեկութիւն տալու այդ կասկածելի անձի մասին, հոն Հիւսնի պէյի պատմած էր ամէն բան, երկուքը միասին գացած էին Ասմալը Մէճիտ ու գաղտուկ քննութիւն մը կատարելով իմացած էին թէ այն տունը, ուր Քելլէրման եւ պատանին մտած էին, իտալահպատակ անձի մը կողմէ վարձուած էր, որ իր կնոջ հետ հոն կը բնակէր եւ կահաւորուած սենեակներ վարձու կուտար մասնաւորներու:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(37 - Շար.)

ձոն Քենըտիի սպանութեան վերաբերեալ Ուարըն տեղեկագրին :

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 3.— Ճոնսըն նախագահ կ'ընտրուի, ձայներու աւելի քան 60 առ հարիւր առաւելութեամբ :

1 9 6 5

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1.— Ցեղային խլրտումներ Սելմայի մէջ (Ալապամա), ուր պատուելի Քինկ կը ձերբակալուի՝ միաձուլման ի նպաստ ցոյցեր կազմակերպելէ ետք :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 6.— Սկիզբ Հիւսիսային Վիէթնամի վրայ կազմակերպուած ռմբակոծութիւններու :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 21.— Մալքըմ Իքս կը սպաննուի Նիւ Եորքի մէջ :

21 - 26.— Ցեղային ցոյցեր Մոնթկոմըրիի մէջ (Ալապամա)՝ իբր հետեւանք միաձուլական ցոյցի մը : Միաձուլական կին մը կը սպաննուի Քու - Քլուքս - Քլանի անդամներուն կողմէ :

ԱՊՐԻԼ 28.— Տոմինիկեան Հանրապետութեան մէջ Միացեալ Նահանգներու զինուորական միջամտութիւն :

ՄԱՅԻՍ 13 - 19.— Դադար Հիւսիսային Վիէթնամի ռմբակոծութիւններուն :

ՕԳՈՍՏՈՍ 6.— Նախագահ Ճոնսըն կը ստորագրէ Սեւամորթներու քուէարկութեան իրաւունքի հրովարտակը :

ՕԳՈՍՏՈՍ 11 - 18.— Ցեղային բախումներ Լոս Անճելըսի Ուաթս թաղամասին մէջ. 24 մեռեալ եւ 883 վիրաւորներ :

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 23.— Սկիզբ ռմբակոծութիւններու երկրորդ դադարի մը, որ վերջ պիտի գտնէ 1966 Յունուար 31ին :

1 9 6 6

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 12.— Նախագահ Ճոնսըն կը յայտարարէ թէ 190.000 ամերիկացի զինուորներ կան Վիէթնամ :

ՅՈՒԼԻՍ 14.— Ցեղային խլրտումներ Շիքակոյի մէջ :

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 26.— Մանիլլի խորհրդաժողովէն վերադարձին, նախագահ Ճոնսըն կանգ կ'առնէ Քամ - Ռանհի զինուորական խարիսխին մէջ :

1 9 6 7

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 27.— Անջրպետի խաղաղ օգտագործման շուրջ միջազգային համաձայնութեան ստորագրութիւն :

ՄԱՐՏ 21.— Հրատարակութիւն Ճոնսըն - Հօ Շի Մինհ թղթակցութեանց :

Սկիզբ Կուամի ամերիկեան - հարաւային վիէթնամեան ժողովին, որուն կը մասնակցի Նախագահ Ճոնսըն :

ՅՈՒՆԻՍ 23.— Գլասպորոյի մէջ Ճոնսըն-Կոսիգին հանդիպում :

ՅՈՒԼԻՍ 13.— Ցեղային բախումներ Նիվարքի մէջ (Նիւ - Ճըրսի). 27 մեռեալ եւ 1300 վիրաւոր :

ՕԳՈՍՏՈՍ 3.— Նախագահ Ճոնսըն կը յայտնէ թէ 45 հազար զինուոր եւս պիտի ղրկուի Վիէթնամ :

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 18.— Միացեալ Նահանգներ կ'որոշեն կառուցանել հակահրթիռային հօթիւններու ոչ խիտ ցանց մը :

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 23.— Ասիոյ Հարաւ Արեւելքը կատարած ճամբորդութենէ մը վերադարձին՝ նախագահ Ճոնսըն կ'ընդունուի Պապին կողմէ :

1 9 6 8

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 22.— Հիւսիսային Քորէայի ծովուժը գերի կը վարէ «Փուէպլօ»ն :

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 29.— Սկիզբ «Թէթ»ի (Վիէթնամցիներու ամանորը) յարձակումներուն :

ՄԱՐՏ 16.— Նիւ - Համշիրի ընտրութիւններուն մէջ ծերակուտական Մաք Քարթիի տարած յաղթանակէն ետք, ծերակուտական Ռոպըրթ Քենըտի կը յայտարարէ նախագահական իր թեկնածութիւնը :

ՄԱՐՏ 31.— Նախագահ Ճոնսըն կը յայտարարէ թէ թեկնածու չէ նախագահական ընտրութեանց եւ թէ հրահանգած է մասնակի դադրեցումը Հիւսիսային Վիէթնամի ռմբակոծութիւններուն :

ԱՊՐԻԼ 4.— Սպանութիւն Մենֆիսի մէջ (Թենըսի) պատուելի Քինկի, որուն կը յաջորդեն բազմաթիւ խլրտումներ :

ՄԱՅԻՍ 10.— Սպանութիւն Ռոպըրթ Քենըտիի՝ Լոս Անճելըսի մէջ :

ՕԳՈՍՏՈՍ 26.— Դեմոկրատներու Շիքակոյի համագումարը նախագահութեան թեկնածու կը նշանակէ Հըմֆրին :

ՕԳՈՍՏՈՍ 6.— Հանրապետականներու Մայամիի համագումարը Նիքսընը կը նշանակէ նախագահութեան թեկնածու :

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1.— Վերջ՝ Հիւսիսային Վիէթնամի դէմ բոլոր ռմբակոծութիւններուն :

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 5.— Նիքսըն նախագահ կ'ընտրուի :

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 23.— «Փուէպլօ»ի անձնակազմը ազատ կ'արձակուի :

1 9 6 9

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 16.— Փարիզի մէջ Ամերիկացիներն ու Հիւսիսային Վիէթնամցիները կը համաձայնին՝ չորսերու բանակցութիւններուն սկսելու համար :

Թ. Ա. Թ.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ՏՈԹՔ. Բ. ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՄԱՍԻՆ

Փարիզի Համալսարանական Ոստանի Հայ Ուսանողներու Տան (Մարի Նուպար հիմնարկութիւն) վարչութիւնը գեղեցիկ գաղափարն ունեցած էր կազմակերպելու դասախօսութիւն մը Հայ Դատի մասին, Ուրբաթ, Յունուար 17ին, երեկոյեան ժամը 9ին: Դասախօսն էր Պէյրութէն «Բագին» ամսագիրի խմբագիրներէն Տոքթ. Բ. Փափազեան : Ներկայ էին աւելի քան 45 հայ ուսանողներ՝ եւ տասնեակ մը երիտասարդներ, ինչպէս նաեւ Մարի Նուպար հիմնարկութեան տնօրէն՝ Փրոֆ. Ն. Արփիարեան :

Տոքթ. Փափազեան նախ ընդգծեց հայկական բարձրաւանդակին աշխարհագրական դիրքին կարեւորութիւնը՝ Արեւելք - Արեւմուտք փոխյարաբերութեանց եւ հոսանքներու մարզին մէջ, յիշեցնելով թէ ինչպէս այդ բարձրաւանդակը դարեր շարունակ կռուախնձորը եղած է մեծ պետութեանց, որոնք յաջորդաբար տիրապետած են անոր :

Ապա, անցնելով անմիջապէս «Հայ Դատի» ներկայ հանգրուանին, յաջորդաբար եւ առարկայօրէն պարզեց եւ քննարկեց անոր վերաբերեալ գոյութիւն ունեցող երեք դիրքորոշումները — պահպանողական, ապազգայնական եւ ազգայնական— ընդգծելով իւրաքանչիւրին թերութիւններն ու առաւելութիւնները :

Եզրակացնելով՝ Տոքթ. Փափազեան շեշտեց, թէ «Հայ Դատը» հողային քահանջ մը չէ միայն, այլեւ խորապէս քաղաքական հարց մըն է, եւ անոր լուծումը կը կայանայ հայ ժողովուրդի երեք հիմնական ձգտումներու՝ ազատութեան, միացեալ հայրենիքի եւ անկախ պետականութեան իրականացման մէջ :

Թէ ե՞րբ կրնան իրականանալ այս ձգտումները՝ կարելի չէ նախատեսել, որովհետեւ քաղաքական կեանքը յարափոփոխ է եւ անակնկալներով լեցուն : Բայց թէ ի՞նչ ճամբով կարելի է զանոնք իրականացնել, Տոքթ. Փափազեան ըսաւ, թէ միակ ճամբան է յարատեւ եւ հետեւողական քարոզչութեամբ աշխատիլ հասկցնել աշխարհին՝ Արեւելքէն Արեւմուտք, որ Հայաստանը փոխանակ շարունակ կռուախնձոր մնալու պէտք է ընդհակառակն դառնայ բարեկամութեան կամուրջ մը՝ Արեւելքի ու Արեւմուտքի, Հիւսիսի եւ Հարաւի միջեւ. փոխանակ հայկ. բարձրաւանդակը բաժնուած ու հայ ժողովուրդը աշխարհացրիւ մնալու՝ պէտք է ընդհակառակն միանայ ամբողջացած պետութեան մը սահմաններուն մէջ, որ պէտք է ըլլայ չէզոք եւ ունենայ երաշխաւորութիւնը բոլոր մեծ ու փոքր պետութեանց: Այս կը պահանջէ հայ ժողովուրդին շահը, ներկայ պայմաններուն մէջ:

Ապա, Տոքթ. Փափազեան կոչ ըրաւ ուսանողութեան եւ երիտասարդութեան, որ անկախ իրենց քաղաքական համոզումներէն՝ ամէնէն առաջ իբրեւ հայ՝ կեդրոնացնեն իրենց բոլոր ուժերը «Հայ Դատ»ի հետապնդման վրայ, նախ զայն խորապէս ուսումնասիրելով, ապա տարածելով օտար շրջանակներու մէջ :

Ներկաները բոլորն ալ ծայրագոյն ուշադրութեամբ հետեւեցան այս դասախօսութեան, որ իր յստակութեամբ, զօրաւոր փաստարկութիւններով ու առարկայական մօտեցումով մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծեց ունկնդիրներուն մօտ : Դասախօսութենէն ետք եղան բազմաթիւ հարցումներ եւ կարծիքներու փոխանակութիւն :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ

Անգամ մը Եզովբոս կը հանդիպի անցորդի մը, որ կը հարցնէ իրեն.

— Քանի՞ ժամէն կը հասնիմ այն քաղաքը, որ լերան ստորոտը կը գտնուի:

— Գնա՛, գնա՛, — կը պատասխանէ Եզովբոս:

— Ինչպէս կ'երեւի դուն ապուշ ես, ի զուր խօսեցայ հետդ, — կը բարկանայ անցորդը ու կը հեռանայ :

— Սպասէ՛,— կը բացագանչէ Եզովբոս,— դուն այդ քաղաքը կը հասնիս երկու ժամէն : Ես ի՞նչպէս կրնայի անմիջապէս քեզի պատասխանել, երբ չէի գիտեր թէ ինչպէ՛ս կը քալես :

×

Երբ Սոկրատ դահիճի ձեռքէն կ'ընդունի թոյնով լեցուն բաժակը, իր կինը՝ Քսանթիպան, հեկեկալով կը բացագանչէ.

— Դուն անմեղ կը մեռնիս :

Կնոջ ողբը լսելով, Սոկրատ կ'ըսէ իրեն.

— Արդեօ՞ք կը նախընտրէիր որ մեղաւոր մեռնէի :

×

Օր մը, Աւետիք Իսահակեան, դաշտերուն մէջ քալած ատեն հայկական երգի ձայն մը կը լսէ եւ աւելի մօտենալով, կը համոզուի, որ այգեպանը կ'երգէ իր «Սիրեցի, եարս տարան» երգը : Բանաստեղծը կանգ կ'առնէ, կը լսէ մինչեւ վերջ, ապա կը հարցնէ.

— Այդ ի՞նչ էիր երգում, եղբա՛յր:

Այգեպանը երկար կը նայի անծանօթին ու կը պատասխանէ.

— Այս երգը դուն չես հասկնար, ասիկա մեր կողմերու երգ է :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (394)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

ԳԼՈՒԽ ԶԴ.

ՆԻ ԵՂԵՒ ԼՈՅՍ

Երկրորդ տարին, պատմութեանս ճիշդ այն միջոցին, ուր հասաւ ընթերցողը, Մարիուս Լիւքսէնպուրկ երթալու եւ պտըտելու սովորութիւնը ընդհատեց՝ առանց ինքն ալ լաւ գիտնալու պատճառը, եւ վեց ամիսի չափ ոտք չկոխեց իր ծառուղին :

Վերջապէս օր մը դարձեալ հոն գնաց: Ամառնային պայծառ առաւօտ մըն էր երբ պտըտելու ելաւ. Մարիուս զուարթ էր այն զուարթութեամբ զոր կը զգայ մարդ երբ օդը գեղեցիկ է: Կը կարծէր թէ սրտին մէջ կը թափանցէին թռչուններու դայլայլները զորս կը լսէր :

Գնաց ուղղակի «իր ծառուղին» եւ երբ ծայրը հասաւ դարձեալ, նոյն նստարանին վրայ նշմարեց ծանօթ ամոլները:

Միայն թէ երբ մօտէն դիտեց զանոնք, մարդը թէեւ միշտ նոյնն էր, բայց աղջիկը զոր հիմա կը տեսնէր, մեծահասակ եւ գեղեցիկ անձ մը դարձած, ունէր բոլոր այն զմայլելի ձեւերը, զորս կին մը կը ստանայ երբ կը հասնի այն վայրկեանը, ուր մանկութեան կը միանան բնական վայելչութեանց բոլոր շնորհները:

Խարուսիկ եւ անարատ վայրկեան, զոր միայն սա բառերը կրնան մեկնաբանել. — «Տասնեւհինգ տարեկան» :

Մազերը ոսկեզօծ երանգներով խառն, կոատանագոյն եւ սքանչելի էին. ճակատը կարծես մարմարաշէն, այտերը վարդի «տերեւով» կազմուած ըլլային կարծես, աշնահար կարմրուք մը, ծփուն սպիտակութիւն մը, ընտիր բերան մը ուրկէ ժպիտը կը ճառագայթէր եւ խօսքը՝ իբր երաժշտութիւն կ'արտաբերուէր. գլուխ մը զոր Ռաֆայէլ, Մարիամի արժանի համարէր պիտի եւ այս գլուխին ներքեւ վիզ մը զոր Ժան Կուժոն պիտի վերագրէր Աստղիկին:

Այս չքնաղ պատկերը անթերի ըլլալու համար ունէր քիթ մը որ թէեւ գեղեցիկ չէր, բայց աղուոր՝ ոչ ուղիղ, ոչ կոր, ոչ իտալական եւ ոչ յունական, այլ փարիզեան քիթ, այսինքն կայտառ, պնիկ, անկանոն եւ անարատ բան մը որ պատկերահաններուն յուսահատութեանը, իսկ բանահիւսներուն զմայլանքի առարկայ կը դառնայ:

Երբ Մարիուս գեղանիին քովէն անցաւ, չկրցաւ նշմարել անոր աչքերը, որոնք միշտ վար կը հակէին: Տեսաւ միայն անոր երկայն եւ կասկեգոյն յօնքերը, որոնք ստուերով եւ ամօթխածութեամբ ողողուած էին:

Բայց եւ այնպէս գեղանի աղջիկը կը ժպտէր, մտիկ ընելով սպիտակահեր մարդը որ իր հետ կը խօսէր: Ոչինչ կրնար այնքան զմայլելի ըլլալ որքան ակընկոր նայուածքի մը հետ այս նորափթիթ ժպիտը:

Մարիուս նախապէս կարծեց թէ մարդուն ուրիշ մէկ աղջիկն է՝ առաջինին քոյրը: Բայց պտոյտի անփոփոխելի սովորութեամբը երկրորդ անգամ նստարանին մօտեցաւ, ուշադրութեամբ դիտեց, եւ հասկցաւ թէ նոյն աղջիկն էր: Վեց ամսուան մէջ աղջնակը դարձած էր երիտասարդուհի մը. այս էր ահա այլակերպութեան պատճառը :

Նման երեւոյթ յաճախ կը պատահի: Կայ վայրկեան մը, ուր աղջիկները կը փթթին ակնթարթի մը մէջ եւ յանկարծ վարդ կ'ըլլան: Երէկ դեռ մանկուհիներ էին, այսօր արդէն անհանգստութիւն կը պատճառէ դիտողին:

Այս աղջիկը ոչ միայն մեծցած, այլ եւ տեսլական գեղեցկութիւն առած էր: Ինչպէս Ապրիլ ամսուան մէջ երեք օր բաւական է տեսակ մը ծառեր ծաղիկներով ծածկելու համար, այդպէս ալ այս աղջիկը գեղեցկութեամբ զարդարուելու համար վեց ամիս բաւական եղած էր: Անոր Ապրիլ ամիսն էր եղած:

Երբեմն կը տեսնուին աղքատ եւ գձուձ մարդիկ, որոնք կ'արծես կ'արթննան, չքաւորութենէ կ'անցնին պերճութեան, ամէն տեսակ ծախք կ'ընեն, եւ յանկարծ փառաւոր, ցեղխ եւ շքեղ կը դառնան: Ինչո՞ւ, որովհետեւ երէկ պայմանաժամ մը լրանալուն, եկամուտ մը գրպանած են: Նորափթիթ աղջիկը իր վեցամսեայ եկամուտը ընդունած էր:

Մանաւանդ որ այլեւս փեղոյր, մէրինոսէ շրջազգեստ եւ դպրոցական մուճակներ հագնող աշակերտուհի մը չէր ան, եւ ոչ ալ կարմիր ձեռքեր ունէր:

Գեղեցկութեան հետ ճաշակն ալ նրբացած էր, տեսակ մը պարզ եւ ճոխ վայելչութեամբ, առանց սեթեւեթի հագուած չքնաղ անձ մըն էր:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Աղնիւ Տակլճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Քրիստեան եւ զաւակները, կը ծանուցանեն թէ Կիրակի առաւօտ (Յունուար 26) հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր՝

ԿՐՕՆԻԿ ՏԱԿԼՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

×

Այրի Տիկին Ա. Հ. Բալուեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի ողբացեալ՝

ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ: Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, (Յունուար 26) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգող բարեկամները եւ զրչեղբայրները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Տիգրանուհի Սուլեան, զաւակները եւ իր բոլոր պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւններ կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակներով, նուէրներով կամ անձամբ իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր, մօրեղբօր, քեռայրին ՍԻՍԱԿ ՍՈՒԼԻԱՆԻ մահուան առթիւ, (որ իր մահկանացուն կնքեց 3 Յունուար, խոր սուգի մատնելով իր բոլոր պարագաները) :

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տիկին Ժագլին Ժերանթոն մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մօրաքրոջ՝ Տիկին Մազմանեանի (Պանեխօ):

Փարիզէն Պ. Կուպաթեանի զաւակները մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն իրենց հօր՝ Տէսին :

ԱՍՈՒԼԻՍ

Զրոյց Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդի հետ, Մարսէյլի Ահարոնեան Ակումբը, Հինգշաբթի, Յունուար 23, ժամը 21ին : Ներկայ կ'ըլլայ, ընկ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ :

ՆՈՒԷՐ

Պ. Միսաք Բարթիօղլու կը նուիրէ 20 ֆրանք «Յառաջ»ին, քսան Նարդունիի ֆոնտին եւ քսան Կարմիր Խաչի Նոր չէնքին (առանալ «Յառաջ»էն) Տիկին Մալվինէ Բարթիօղլուի մահուան 6րդ տարեդարձին ի յիշատակ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ազգատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները ողբ. Տիկին Մառի Սարաֆեանի մահուան առթիւ՝ Պ. Հ. Տիլկիլեան հարիւր ֆր., Տէր եւ Տիկին Ա. Աճէմեան 50, Տէր եւ Տիկին Ոստանիկ Աճէմեան 50, Քլէօպ Տէ Տիմանթէռէն, փոխան ծաղկեպսակի հաւաքուած գումարէն աւելցած 25 ֆրանք :

ՓԱՐԻԶԻ ԱԶԳԱՏԱԽՆԱՄԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան կողմէ Ազգատախնամի տրամադրութեան տակ դրուած մասնաւոր գումարէն հետեւեալ բացառիկ օգնութիւնները եղած են 1968ի ընթացքին :

Նկատի առնուած են բազմաթիւ խնդրանքներ եւ յետ քննութեան 12 անձերու յատկացուած է 2155 ֆրանքի օժանդակութիւնը հետեւեալ վայրերու մէջ՝ Փարիզէն երկու անձերու 150ական, երրորդին 155 ֆրանք, չորրորդին 200 : Արուարձաններէն չորս անձերու 200ական, մէկուն հարիւր : Նիսէն մէկուն 200, Պելճիքայէն եւ Ռումանիայէն երկու անձերու 200ական ֆրանք :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԻԷՆՆԻ ՄԷՋ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 26ԻՆ

ժամը 15.30ին Համօ Օհանջանեան Ակումբին մէջ : Երգ, արտասանութիւնի, խմբերգ, աշակերտներու կողմէ :

Դպրոցական հանդէսէն ետք, ընտանեկան խնճոյք :

ՅՈՒՇԻ ՕՐ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԱԶԳ. ՀԵՐՈՍ

ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆԻ

Նախաձեռնութեամբ Տրապիզոնի Պոնտոսի Հայր. Միութեան :

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կ. Կոմիտէի, մասնակցութեամբ Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացին, Թոքատի, Դիւրայի եւ զանազան հայ. միութիւններու, Կապ. Խաչի, Նոր Սերունդի, Եւրոպայի Ուս. Միութեան, Փարիզի Համազգային մասնաճիւղի եւ զանազան քոյր միութիւններու :

Կիրակի, Յունուար 26, ժամը 15.30ին, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահը, (17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ 9):

Կը նախագահէ՝

ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆԻՏԱՆԵԱՆ

Կը խօսին՝ ԽԱԶԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ եւ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ :

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն. — Պ. Պ. Պետիկեան, Մ. Ֆէրմանեան, Ս. Սամուէլեան, Ե. Գրիգորեան :

ԾԱԽՈՒ ԵՆ

Երեւանի, Կարսի, Արտահանի, Մուշի, Թոքատի, Սվազի, Մարաշի եւն. հայկական արհեստաւորական առարկաներ, (պղինձէ շինուած զանազան աշխատութիւններ), մէկ դարէ աւելի հնութիւն ունեցող: Դիմել

C. E. I. R. A. P. O.

Tél. : TRI. 05-06

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

16 տարեկան երիտասարդ մը, մեծաքանակ Պոնէթըրիի մէջ աշխատելու համար: Դիմել՝

Ets. CHEDIK

285, Rue St-Denis — Paris (2e)

GUT. 62-80

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի :

ԴԱՍԱԽՕՍ՝

ԸՆԿ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Նիւթ՝ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ԼՈՒԾՄԱՆ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ :

Ուրբաթ, (Յունուար 24), Պօմոն :

Դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ եկեղեցւոյ կից սրահները :

×

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունուար 26, ժամը 15ին

Կռան Քաֆէ տը Լիոն

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, Շաբաթ (25 Յունուար) ժամը 9ին, Ահարոնեան Ակումբը : Ներկայ կ'ըլլայ Ընկ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ :

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ պատարագ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Փրատոյի Ս. Սահակ Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը, կը յայտարարէ Մարսէյլի եւ շրջակայից Հայութեան, թէ այս Կիրակի, Առաջաւորաց Պահոց Բարեկենդանի Կիրակին, պատարագը կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ : Հիւրաբար քաղաքս գտնուող Հայաստանի մեր տաղանդաւոր մատուորականներու եւ արուեստագէտներու խումբէն՝ աշխարհահռչակ երգչուհին ԳՈՀԱՐ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ կը մասնակցի Դպրաց Դասի երգեցողութեանց եւ կը կատարէ մեներգները :

Քարոզէն անմիջապէս ետք կը կատարուի մասնաւոր մաղթանք՝ վասն Հայրապետութեան մերոյ, եւ Հանրապետութեանց Ֆրանսայի եւ Հայաստանի :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԷՐԵԲՈՒՆԻ 2750 ԵՐԵՒԱՆ

ՄԵԾ ՓԱՌԱՏՕՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ

Կազմակերպուած Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին եւ Հայկ. Դպրոցին կողմէ

Կը նախագահէ՝ ԺՈԶԷՖ ՖՐԱՆՉԷՍՔԻ

(Ալֆորվիլի քաղաքապետ եւ Վալ-Տը-Մառնի ընդհ. խորհրդատու)

Հինգշաբթի, Յունուար 30, ժամը 20.30ին

PALAIS DES SPORTS, Rue de Toulon, Alfortville

Կը մասնակցին գեղարուեստական բաժնին.—

ԱՐՆՕ ԲԱԲԱՋԱՆԵԱՆ, ՅՈՎՀ. ԲԱԴԱԼԵԱՆ, ՀՐԱՉՈՒՀԻ ՃԻՆԱՆԵԱՆ: ԳՈՀԱՐ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ, ՍՈՒՐԷՆ ՔՈՉԱՐԵԱՆ, ԱՆԱՀԻՏ ՑԻՑԻԿԵԱՆ, ԷԼԷՈՆՍՐԱ ՈՍԿԱՆԵԱՆ

եւ Երեւանի անձնաւորութիւններ.—

ԳԷՈՐԳ ԷՄԻՆ, ԱՐԱՄ ԱՐԱՄԵԱՆ, ՎԱՐԱԶԴԱՏ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ, ԷԴ. ՊԱՊԵԱՆ, ԼՈՒԻԶ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ, ԿԱՄՕ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ :

Տոմսերու համար դիմել.— Ալփորվիլի մէջ՝ Ֆիլիփի սրճարանը : Փարիզի մէջ Մասիս, 21 Րիւ Սօլնիէ եւ Մարգարեան, 32 Րիւ տը Թրէվիզ :

Մուտք 10 ֆրանք

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՍԱՏԱՐՈՂԱՑ ՀՈԳՒՈՑ Ի ՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Նախկին Կեդրոնականցիներու Միութիւնը, կը ծանուցանէ թէ, 26 Յունուար, Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, Ս. պատարագի մատուցմամբ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ սատարող ու մեզմէ անդարձ մեկնող, բոլոր հիմնադիրներուն, տնօրէններուն, ուսուցիչներուն եւ սաներուն հոգւոց ի հանգիստ :

Կը նախագահէ ու կը քարոզէ՝

Հայրապետական պատուիրակ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Իսկ պատարագը կը մատուցանէ, նախկին կեդրոնականցիներէն ու միութեան անդամներէն

ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Երգեցողութիւնները քառաձայն կը կատարուին Մայր եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ նախկինկեդրոնականցի ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ :

Կը հրաւիրուին բոլոր պաշտօնական մարմինները, նախկին կեդրոնականցիներն ու հաւատացեալ ժողովուրդը, իրենց յարգանքի տուրքը մատուցանելու, հանդէպ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆԻ ՍԱՏԱՐՈՂՆԵՐՈՒ ԱՆՄՈՌԱՑ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ :

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Ծնողաց եւ Նախկին Աշակերտաց Միութիւններու կողմէ

SALON DES AMBASSADEURS

3, Avenue Gabriel, Paris (8e) — Métro : Champs-Elysées Clémenceau

Ճոխ յայտագիր եւ անակնկալներ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին իրենց նուագախումբերով

ՄԵԼՔՈՆ ԵՒ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

ՊԵՏԻԿԵԱՆ ԵՒ ՖԷՐՄԱՆԵԱՆ զոյգը երգ ու սազով եւ

ՍՕՍԻ պարախումբը ղեկավարութեամբ Տիկ. Յ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ

Խօսնակներ Պ. Պ. Յ. ԳԶԻՐԵԱՆ եւ Ժ. ՊԷՔՄԷԶԵԱՆ

Փետրուար 2, կիրակի, ժամը 17էն 24

Մուտքի տոմսերուն համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն .

Librairie Hrand-Samuel, 51 Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e) — 326-88-65
Librairie Palouyan, 43 Rue Richer, Paris (9e) 770-25-46
Maison de la Culture Arménienne (de 15 à 19 h.), 17 Rue Bleue, (9e) 824-63-89
Restaurant « Les Diamantaires », 60, Rue La Fayette (9e) 770-78-14
Markarian, 32 Rue de Trévise, Paris (9e)

Սեղանները կանուխէն ապահովելու համար հեռաձայնել Տիկին Երամեան 488.62.06, Մուրատեան վարժարան 027.18.28:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Սալ Ատիար, 4 Սքուար Րապ 7րդ, (Մեթրօ Ալմա կամ Էքօլ Միլիթէր) :

Կիրակի, Փետրուար 2, ժամը ճիշդ 15ին

Սիրայօժար մասնակցութեամբ սիրուած արուեստագիտուհիներ Տիկին Աստղիկ Տէտէեանի, Օր. Մարի Խսքատի, Տիկին Խրտըշեան - Լաշաաայենի, Օր. Սօնա Վարդանեանի, եւ Պ. Տէյիրմէնճեանի (Լիոնի Քոնսէրվաթուարէն) գնահատուած երիտասարդ պարիթօն եւ Միութեան երկու սեւէ ուսանողներու մասնակցութեամբ « Ռուզան » թատերգութենէ մէկ արար. խրախճանքի սեղանը, երգեր, նուագ եւ պարեր, մասնակցութեամբ Նայիրի պարախումբի :

Տոմսերու գին 15, 10, 5 ֆրանք, ապահովել զանոնք Տիկին Պագըրճեանի եւ Տիկին Մարգարեանի մօտ 35 եւ 32 Թրէվիզ փողոց, եւ Միութեան գրասենեակը 32 Թրէվիզ ու ներկայացման օրը Սալ Ատիար :

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ 24 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
VENDREDI 24 JANVIER 1969
Le Numéro 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11421 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.421

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱԶԳԱՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ՃԻԳԵՐ

Բ.

Ներկայ 1968–69ի տարեշրջանին նախակրթարանը ունի մէկ դասարան միայն (6րդը), իսկ երկրորդականը՝ 6 դասարան (7րդէն մինչեւ 12րդը)։

Յառաջիկայ Յունիսին վարժարանը պիտի տայ իր անդրանիկ հունձքը։ Շրջանաւարտները պիտի կրնան մտնել քոլէճներ եւ բարձրագոյն, մասնագիտական վարժարաններ։

Ամերիկեան ծրագրին հետ զուգընթաց, աշակերտներուն կը տրուին հայերէնի դասեր, այբենարանէն սկսեալ մինչեւ գրաբար, Հայոց պատմութիւն, գրականութիւն, Հայաստ. Եկեղեցւոյ եւ Հայ երաժշտութեան պատմութիւն։

Վարժարանը ունի նաեւ ամառնային դասընթացք։ 1968 Յուլիսին 62 աշակերտներ յաճախած են արձակուրդի ամէնօրեայ դպրոցը։

Բարձրագոյն դասարանի աշակերտները հրատարակած են Արծիւ դպրոցական թերթը, հայերէն եւ անգլերէն։ Վարժարանին մէջ տօնուած են Վարդանանցը, Ապրիլ 24ը եւ Մայիս 28ը։

Վազգէն Կաթողիկոս 1968 Մայիս 20ին այցելած է Ֆէրահեան վարժարանը, ջերմ խօսքերով շնորհաւորած տնօրէնն ու ուսուցչական կազմը եւ քաջալերած երկսեռ աշակերտութիւնը։ Հայաստանի տրուած լաւագոյն ընծան նկատած է այդ դպրոցը։

Վերջին տարեշրջանին դպրոցը կրցած է լիովին հաւասարակշռել իր ելեւմուտքը։ Մուտք ունեցած է 57.278 տոլար, ելք՝ 54.406։ Պատրաստ գումար՝ 2872 տոլար։

Մուտքի բաժնին մեծագոյն գումարը գոյացած է զանազան նուէրներէ՝ 20.417 տոլար, կրթաթոշակներէ՝ 12.296 տոլ., Ֆէրահեան կտակէն՝ 10.000, Հ.Օ.Մ.էն՝ 5.000, Տիկ. Մարգրիտ Հալապիկեանէ՝ 2.025, Ս. Սարոյեանէ՝ 2.000, Հայ Կրթական Հիմնարկութենէն՝ 1.500, Գ. Կիւլպէնկեան Հիմն.էն՝ 1040 տոլար։

Ներկայ տարեշրջանին համար նախատեսուած է 75.000 տոլարի պիւտճէ։

Կամենալը կարենալ է։

Ահա թէ ինչպէս տարիներով անկարելի նկատուած ծրագիր մը գլուխ հանուած է քանի մը հոգիի եւ կազմակերպութեան մը նիւթական ու բարոյական օժանդակութեան ու զոհողութեան շնորհիւ։

Ամերիկահայերը երախտապարտ պէտք է ըլլան ողբացեալ Մ. Գ. Ֆէրահեանի, որ իր կտակով կարելի դարձուց հայկ. ամէնօրեայ դպրոցի մը բացումը, ինչպէս նաեւ Գաբրիէլ Ինճէճիկեանի, որ անյողդողդ կամքով եւ անսայթաք յարատեւութեամբ կուրծք տուաւ ամէն տեսակ արգելքներու եւ դժուարութեանց, առանց վհատելու, ու հասաւ նպատակին։

Լոս Անճըլըսի Հայերն ունին ամէնօրեայ ուրիշ դպրոց մը եւս, Ս. Մեսրոպեանը, որ նոյնպէս գնահատելի դեր կը կատարէ ամերիկահայ գաղութին մէջ իր 132 աշակերտներով։

Այստեղ ալ ամերիկեան ծրագիրն է, որ կը գործադրուի։ Սակայն աւելին ըլլալով, օրական երկու ժամ յատկացուած է հայերէնի։

Ե՞րբ պիտի շարժի Բարեգործականը՝ Ամերիկայի միւս հայաշատ քաղաքներն ալ օժտելու համար ամէնօրեայ հայկական վարժարաններով։ Շաբաթական քանի մը ժամուան հայերէնի դասընթացքները մեծ արդիւնք մը չեն տար։

Ի դէպ, ի՞նչ եղաւ Մարսիլիոյ մէջ երկրորդական վարժարան մը բանալու ծրագիրը, որուն մասին կը խօսուի տարիներէ ի վեր։

Հարցումներ, որոնք պատասխանի կը սպասեն։

Եւ սակայն տարիները կը սահին, չեն սպասեր, ամէն օր աստիճան մը աւելի դժուարացնելով ազգապահպանումը, որ սփիւռքի Հայութեան օրակարգի առաջնահերթ խնդիրն է։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԸ ՄՆԱՄ, Կ'ԸՍԷ ՏԸ ԿՈԼ
ՎԵՐՋ ՏԱԼՈՎ ԶԱՆԱԶԱՆ ԶՐՈՅՑՆԵՐՈՒ

Նախարարաց հերթական խորհուրդէն ետք, Տեղեկատուութեան նախարարը, յայտնելէ ետք նիստի ընթացքին ծեծուած գլխաւոր հարցերը, ըսաւ նաեւ թէ նախագահ տը Կոլ հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրած է.— «Կատարումին մէջ, ազգային պարտականութեան որ վրաս կ'իյնայ, 1965 Դեկտ. 19ին, վերընտրուեցայ Հանրապետութեան Նախագահ, եօթը տարուան համար։ Պարտականութիւնն ունիմ, եւ մտադրութիւնը, այդ պաշտօնը վարելու մինչեւ ծայրը»։

Այս ճշգումը կ'ըլլար Փոմփիտուի հռոմէական յայտարարութեանց իբրեւ պատասխան։ Ծանօթ է որ նախկին նախարարապետը, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, որուն աճապարանք մը ցոյց տուած էր, յայտնելով թէ թեկնածու է Հանրապետութեան Նախագահի աթոռին երբ դեռ պարապ աթոռ չկայ։

Թէեւ Փոմփիտու ինք ալ ճշգում մը ըրած էր երբ Օրլի կը հասնէր, բայց եւ այնպէս նախագահ տը Կոլի յայտարարութիւնը շատ աւելի վճռական է եւ աղդարարութեան ալ բնոյթ ունի, որպէսզի մարդիկ Մայիս 68ին, կամ Յունուար 69ին, «հարս չըլլան, երբ մէջտեղը փեսայ չկայ»։

ՉԵԽԱԿԱՆ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒԸ ՎԵՐՋԱՑԱԾ ՉԷ
ԿՈՍԻԳԻՆ ՄԷՋՏԵՂ ՉԿԱՅ

Շատ աղմուկ հանած է վարչապետ Կոսիգինի բացակայութիւնը, առջի օր Կրեմլինի մէջ, ուր ընդունելութիւն կար խորհրդային չորս այերանաւորդներուն ի պատիւ։

Զանազան բացատրութիւններ կը փնտռուին ամէն կողմ, այս բացակայութեան համար։ Առաջին վարկածն այն է, որ Կոսիգին արձակուրդի է. երկրորդը՝ որ հիւանդ է (թէեւ մամուլի դրասենեակը պաշտօնապէս կը հերքէ)։ Կ'ըսուի նաեւ թէ Կոսիգին հրաժարած կամ հրաժարուած է։ Կայ նաեւ ուրիշ բացատրութիւն մը՝ որ Փրակա գացած է։ Յաճախ սակայն ամէնէն պարզ պարագաներուն է, որ մարդիկ բարդ բացատրութիւններ կը փնտռեն եւ կրնայ ըլլալ որ բացակայութիւնը շատ պարզ պատճառ մը ունենայ։

Ամէն պարագայի մէջ, Չեխոսլովաքիոյ մէջ, կացութիւնը հանդարտ չէ։ Այրուելով անձնասպան ըլլալու երկու նոր փորձեր եղած են, մինչ հակառակ հրահանգներուն, ընդհ. գործադուլ որոշուած է Պալաչի յուղարկաւորութեան օրը։

Իտալացի համայնավարները անմիջապէս յայտնած են թէ զօրավիգ կը կենան չեխ համայնավարներուն։ Պաշտօնաթերթը, Ունիթա կը գրէ.— «Իտալացի համայնավարներու համախոհութիւնը չեխ համայնավարներու եւ ժողովուրդին հետ անգամ մը եւս կը հաստատուի։ Ցաւալի է որ անհատական ողբերգութենէն անդին, հարցեր կը ծագին, որոնք չեն լուծուած Օգոստոսի զինուորական միջամտութեամբ»։

Յիշենք որ Ունիթա առենին քննադատած էր այդ միջամտութիւնը եւ վճռի բռնուած այդ առթիւ Պրաւտայի հետ, ապա խիստ քննադատութեան արժանացած Վարշաւայի կուսակցական պաշտօնաթերթ՝ Թրիպունա Լուտուի կողմէ։ Կը թուի թէ արեւմտեան ամէնէն զօրաւոր համայնավար կուսակցութիւնը, բան չէ փոխած իր կարծիքէն։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ վարչապետը՝ Ռաշիտ Քարամէ, հինգ նախարարի փոփոխութեամբ կը պահէ իր դահլիճը։ Երկար տեւակցութիւն մը տուած էր Մռնտին, ուր կը պարզէր երկրին քաղաքականութիւնը։

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Պաշտպանութեան նախարարը յայտարարած է.— «Զենք ընդունիր հին սահմաններուն վերադառնալ, նոյնիսկ իրական խաղաղութեան մը փոխարէն»։

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԽՄԲ.— Պոլսոյ թերթերը կը գրեն.—

ՆՈՐ ՑՈՅՑԵՐ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ԴԷՄ

ՉԱԽԱԿՈՂՄԵԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐ ԱՅՐԵՑԻՆ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԴՐՕՇԸ ԵՒ ՔՈՄԷՐԻ ՆԿԱՐԸ

Ամերիկեան դեսպան Քոմէրի Իսթանպուլ ժամանման առթիւ բողոքի ցոյցեր եւ խռովութիւններ պատահեցան նորէն քաղաքի համալսարաններուն մէջ։ Մաչքայի Թէքնիք վարժարանէն ուսանողական խումբ մը հրապարակաւ այրեց Քոմէրի նկարը եւ ամերիկեան դրօշը, իսկ համալսարանին մէջ ուսանողները խատիպարսեցին դեսպան Քոմէրը եւ ծանրապէս ամբաստանեցին զայն։ Ժամը 11ին, ցուցարար ուսանողները հաւաքուեցան Մաչքայի Թէքնիք վարժարանին առջեւ, եւ սկսան պոռալ.— Ամերիկա՛, տունդ դարձիր, անկցի Քոմէր, անկախ Թուրքիա մը կ'ուզենք։ Յետոյ այրեցին ամերիկեան դրօշը եւ դեսպանին նկարը։ Այս գործը լրացնելէ ետք, Թէքնիք Համալսարանի Ուսանողական Միութեան նախագահ Հարուն Գարատէնիզ մամլոյ ասուլիս մը սարքեց եւ ծանր բառերով ամբաստանեց Քոմէրը։

Ամերիկեան դեսպանը շարունակեց իր պտոյտները քաղաքին մէջ, մեծ գաղտնապահութեան մէջ եւ ոստիկանական ամենախիստ հսկողութեան տակ։

× Տիւնեա կը գրէ այս առթիւ.— Դրօշը չեն այրեր, ինչպէս որ մենք կը պաշտենք մեր ազգային դրօշը, պարտաւոր ենք նոյն յարգանքը ցոյց տալ ուրիշներու դրօշներուն։ Այս մարդիկը կ'երեւի Թուրք չեն, դուցէ մարդ անգամ չեն։

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՏԷՄԻՐԷԼ ՄՏԱՀՈԳ ՉԷ

Անգարա.— Վարչապետ Սիւլէյման Տէմիրէլ ճառախօսեց ԱՓի խորհրդարանական խմբի ժողովին մէջ, եւ անդրադառնալով օրուան տագնապալի խնդիրներուն, հետեւեալ գաղափարները յայտնեց.

— Պատճառ մը չեմ տեսներ, աւելի կանուխ Թուականի մը ձեռնարկելու համար երեսփոխանական ընտրութեանց։ Ճիշդ է որ վերջերս ուսանողական եւ բանուորական խլրտումներ պատահեցան, բայց պէտք է պաղարիւնով մօտենալ անոնց։ Այսպիսի դէպքեր աշխարհի ամէն կողմը կրնան պատահիլ, միայն թէ օրէնքը եւ ոստիկանութիւնը կը միջամտեն ամէն ապօրինի արարքի դէմ։ Անշուշտ գործադուլ կը հռչակուի այն երկրին մէջ, որ այդ իրաւունքը ճանչցած է բանուորին։ Որոշած ենք միշտ ընթանալ ազատականութեան ճամբէն, բայց եթէ օրէնքներուն մէջ խրամատներ կան, պարտաւոր ենք լեցնել այդ պարապութիւնները։ Ամէն պարագայի մէջ, ընտրութիւնները կանխելու որեւէ պատճառ չեմ տեսներ, ոչ ալ այդպիսի տրամադրութիւն մը կայ խորհրդարանական շրջանակներու մէջ։ Հետեւաբար խորհրդարանական ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան որոշեալ Թուականին, այսինքն 12 Հոկտեմբեր 1969ին։ Մասնաւոր կարեւորութիւն կ'ընծայենք այս ընտրութիւններուն, որոնք հնարաւորութիւն պիտի տան մեզի կարգադրելու մեր առկախ խնդիրներուն մեծագոյն մասը, եւ աշխատանքի նոր ծրագիր մը պիտի պատրաստենք 1969–1973 շրջանին համար։ Անշուշտ նիւթական դժուարութիւններ պիտի ունենանք 1969ին, չորս տարուան ընթացքին չենք կրնար հարթել Թուրքիոյ բոլոր խնդիրները։ Միայն թէ անոնցմէ շատերը քննեցինք, ուսումնասիրեցինք, դիւրացուցինք, եւ յոռետես ըլլալու ոչ մէկ պատճառ ունինք։ Որքան ատեն որ մեր սիրելի ազգը վստահութիւն կ'ընծայէ մեզի, կըրնանք յաղթահարել բոլոր դժուարութիւնները։ Թուրքիոյ մէջ ամէն ոք ապահովութեան տակ է, բանուորներու եւ ուսանողներու պահանջները բնականոն բաներ են, մենք տուինք արդէն գործադուլի իրաւունքը, եւ ոստիկանութիւնը եթէ հարկ ըլլայ, կրնայ համալսարան ալ մտնել։ Մեր դռները բաց են միշտ կուսակցութեանց պետերուն առջեւ, բայց ներկայիս աւելորդ կը նկատեմ խորհրդակցական ժողով մը գումարել անոնց հետ։ Մտահոգիչ բան մը չկայ եւ պետութիւնը իր ամբողջ ուժերով ի վիճակի է դիմադրելու համայնավարական յեղափոխութեան մը։

ԻՆԷՕՆԻՒԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Անգարա.— Հալք կուսակցութեան նախագահ Ըսմէթ Ինէօնիւ եւս ուշագրաւ յայտարարութիւններ ըրաւ Հալքի վարչական խորհուրդին մէջ, նոր ցուցմունքներ եւ թելադրութիւններ ընելով երկրին ներքին եւ արտաքին հարցերուն մասին։

— Երկրին մէջ անդորրութիւն, արտաքին աշխարհին մէջ ապահովութիւն կ'ուզենք, — ըսաւ Ինէօնիւ։ Այս կը կազմէ մեր քաղաքականութեան գլխաւոր սկզբունքը։ Մենք մեր անկախութեան պատերազմը շահեցանք, աշխարհակալութեան դէմ կռուելով եւ մեր ազգային գերիշխանութիւնը նուիրականացնելով։ Եթէ ընկերվարականները կը վարեն հակամերիկեան պայքարը, քոմանտոներն ալ տարբեր վտանգ մը կը կազմեն։ Պէտք է ատենին թումբ կանգնել ամէն յարձակողական շարժումներու, մանաւանդ մարզուած եւ վնասակար կազմակերպութիւններու։ Ռուսիա եւ Ամերիկա պէտք չէ որ հիւլէական պատերազմի մը բռնուին։ Պէտք չէ որ կոյր հանդիսատես ըլլանք այս երեւոյթներուն դէմ։ Իբր Թուրք պետութիւն, ոչ մէկ երկրի դէմ թշնամութիւն ցոյց պիտի տանք, բայց պիտի բանանք նաեւ մեր աչքերը։ Ազգային գերիշխանութիւնը ամէն բանէ վեր»։

Միլլէթ կուսակցութեան նախագահ Պէօլիւքպաշը եւս ըսաւ.— Ներքին նախարար Ֆարուք Սիւքան պէտք է հրաժարի։ Այդ պէտք է ընէ այն նախարարը, որուն խօսքերը իրարու կը հակասեն։ Հակառակ պարագային կառավարութիւնը պատասխանատու կ'ըլլայ։

ՀԱՅՈՒ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐ

Զոյգ ուխտագնացութիւններէ վերադարձող բարեկամ մը վերջերս հետեւեալը պատմեց՝ արցունքը աչքերուն.—

— Ուխտած էի չմեռած այցելութիւն տալ երկու սրբավայրերու, — Հայաստան եւ ծննդավայրս: Բախտը այնպէս բերաւ, որ նոյն ամառուան մէջ տեսնեմ երկուքն ալ իրարու ետեւէ : Եւ այս զոյգ վայրերուն կենդանի պատկերը աչքերուս մէջ ունենալէ ետք միայն, կարծես նոր ըմբռնեցի, թէ ինչ կը նշանակէ Հայ ըլլալ եւ ուր է գաղտնիքը մեր ժողովուրդի յաւերժական գոյութեան :

Տեսածներէս մէկը — ծննդավայրս — սիրտ բզկտող ողբերգութիւն էր. աճաւոր եղեռնագործութեան մը փլատակ վկայաբանը :

Պատանիի յիշողութեանս մէջ վառ մնացած էր մեր գիւղին քաղցր յիշատակը, կեսարիոյ շրջանին մէջ, իր դալարադեղ պարտէզներով եւ սքանչելի դիրքով, իր եկեղեցիին գմբէթով եւ չէն օճախներով: Ինծի այնպէս կը թուէր միշտ, թէ հոն այցելելով պիտի վերագտնեմ կորսուած մանկութիւնս՝ մեր թաղի աղբիւրներուն եւ ծառերուն քով, պիտի վերագտնեմ անուշն հին օրերու շունչն ու ոգին: Մանաւանդ որ հոն մեր գիւղին մէջ ապրող հօրեղբօրորդի մըն ալ ունէի, հրաշքով ողջ մնացած եւ որդեգրուած Թուրք ընտանիքի մը կողմէ :

Հոգիս կը փոթորկէր հարազատ վայրերու եւ հարազատ զարմիկիս կարօտով : Իմ գիւղս ոսկեզօծ տեսիլքի մը պէս կը ծփար յաճախ աչքերուս առջեւ, կէս դարու անցեալի մը խորհրդաւոր մշուշներուն ընդմէջէն :

Գացի եւ գտայ աւերակներու կոյտ մը միայն: Մոխիր ու փլատակ հայկական ամբողջ թաղամասին վրայ : Ծառերը չորցած եւ աղբիւրներն անգամ ցամքած գտայ : Տարօրինակ երեւոյթ... դժուար չէ երեւակայել, թէ տուները ի՞նչպէս քանդեցին, չէն օճախները ի՞նչպէս մոխիրի վերածեցին, այգիներն ու պարտէզները ի՞նչպէս արմատախիլ ըրին, բայց ջուրե՞րը, յորդառատ աղբիւրնե՞րը ... մինչեւ հիմա չեմ կրցած հասկնալ, թէ մեր աղբիւրը ինչպէս չորցուցին :

Հօրեղբօրորդի՞ս, մի հարցնէք, կենդանի ողբերգութիւն մըն ալ ան էր : Ծարժուն աւերակ մը, որ եկաւ հեռաւոր դաշտերէն, յողնախոնջ մշակի երեւոյթով եւ ինկաւ վզիս: Երկուքս ալ լացինք եւ ոչ մէկ բառ կրցանք փոխանակել իրարու հետ. ան Թրքացած նախկին Հայ մըն էր եւ բառ չէր յիշեր մեսրոպեան բարբառէն, իսկ ես՝ նախկին օսմանցիս՝ Թուրքերէնը դրեթէ մոռցած էի: Կինը Թուրք, զաւակները Թուրք, Թոռները Թուրք, իսկ ի՞նք ... Աստուած իմ, աշխարհիս երեսին կա՞ր արդեօք ուրիշ ազգ մը, որուն զաւակները ճաշակած ըլլային եղերական այս ճակատագիրը : Երկու հօրեղբօրորդիներ դէմ դէմի, մէկը Թուրք, միւսը հայ, մէկը ցեղասպան դահիճի կերպարանքին տակ, միւսը նահատակ ցեղի մը նացորդացէն ներկայացուցիչ մը : Ի՞նչ ըսէինք իրարու, ի՞նչպէս հասկնայինք մեր ապրումները, եթէ նոյնիսկ նոյն լեզուն խօսէինք ...

Ու նստանք լուռ ու մունջ, իրարու երես նայելով, Թուրքերով շրջապատուած, անոնց կարեկից նայուածքներուն տակ եւ մեր հայրենի օճախներու աւերակներուն դէմ: Ոսկեզօծ երազը վարածուեցաւ դժոխային մղձաւանջի : Մանկութեան քաղցր յիշատակներս արեան հեղեղներով ողողուեցան կարծես :

Տեսածներէս երկրորդը — Երեւանը — փառաշուք գիւցազներգութիւն մըն էր: Ամէն կողմ լոյս ու երգ : Ամէն կողմ մուրճերու ձայն եւ կառուցման համերգ: Կեանքով եւ ստեղծագործութեան տենդով յորդուն գեղատեսիլ քաղաք մը՝ Արարատի շուքին տակ : Աչքերդ կը լեցուին Հայ հոգիին ճառագայթումով, ականջներդ չեն յագենար Հայ բանին ու քարբառին քաղցրութիւնը ըմպելով, շրթներդ կը գինովնան հայրենի ցայտաղբիւրներուն պաղուկ ջուրերով եւ բովանդակ էութիւնդ կը հրճուի հայ մշակոյթի փառապանծ կոթողներուն առջեւ :

Հոն, Երեւանի մէջ, իրականութիւնը աւելի հմայիչ էր, քան երազը :

Ծննդավայր գիւղիս աւերակներէն ետք՝ Հայաստանի մայրաքաղաքին տուֆն ու մարմարը. հայրենի երդիքիս պաղ մոխիրներէն ետք՝ կամարակապ շէնքերու տիրական սլացքը, մեր հին թաղի մեռելային ամայութենէն ետք՝ լայն պողոտաներու աշխոյժ եռուզեռը :

Հրաշք մը չէ՞ր արդեօք քանի մը օրուան տարբերութեամբ աչքերուս պարզուող այս տեսարանը : Չէ՞ որ զարկած էին, ջարդած, սպաննած, փոշիացուցած աշխարհիս վրայէն սրբած հայ ցեղն ու իր հանճարը, հայ բազուկն ու իր ստեղծագործութիւնները : Չէ՞ որ հայրենի մեր գիւղերու աւերակներուն վրայ կարենալ շնչելու համար ձգած էին մէկ միջոց միայն, — Թրքանալ՝ հօրեղբօրս տղուն պէս եւ արցունքով ծամել օրուան հացին պատառը :

Հապա ուրկէ՞ վերածնաւ դարձեալ հայ բազուկին ստեղծագործ թափը, ի՞նչպէս Թռիչք ստացաւ հայ հանճարին կոտրած թեւը, ի՞նչ հրաշքով ծննդավայրիս մահատեսիլ աւերակները չքեղ պողոտաներու վերածուեցան Երեւանի մէջ :

Գերբնական ո՞ր զօրութեամբ իմ ժողովուրդս կրցաւ երէկուան ողբերգութիւնը վերածել այսօրուան դիւցազներգութեան :

Հիմա որ այսքան կարճ ժամանակի ընթացքին, իմ աչքերով տեսայ մեր կեանքին երկու երեսները, հիմա որ պիտի վերադառնամ օտար երկինքներու ներքեւ թաւալող մեր սովորական առօրեային, հայ ծնած ըլլալու խորհուրդը անկշռելի հարստութեամբ կը չէնցնէ հոգիս: Ինծի կը թուի, թէ իմ այս զոյգ ճամբորդութիւններովս ես ապրեցայ ամբողջ Հայոց պատմութիւնը, իր մութ ու լոյս բոլոր երեսներով, անհեղ փոթորիկներու եւ հրաշալի վերածնունդներու հաղարամեայ իր խորհուրդով :Ինծի կը թուի տակաւին, թէ ես նոր միայն հասկցայ կեանքի ու մահու առեղծուածները՝ ազգերու դժընդակ ճամբուն վրայ :

×

Բարեկամս աւարտեց վերապրող Հայու արկածախնդրութեան իր պատմութիւնը : Աւելորդ էր ամէն մեկնաբանութիւն: Հաւատքի պայծառ ժպիտը ծխածան կը կապէր անոր աչքերուն մէջ յամեցող արցունքի կաթիլներուն վրայ :

Մ. ԻՇԽԱՆ

ՀԱՅ ԲԵՄԻ ԿԱԽԱՐԴՈՒՀԻՆ

Ա.

Սանթիակոյի հայ տանը Սիրանոյշի թոռան Պարոյրի եւ նրա կնոջ Սոնայի հետ պայմանաւորուել էինք այցելել Սիրանոյշի աղջկան Աստղիկին: Ինձ նրանց տուն տանելու համար իր մեքենայով հիւրանոց է գալիս Սոնայի եղբայրը՝ Կարօ Լոթիկեան :

Մեկնում ենք քաղաքի կենտրոնից :

Երեկոյ է: Արեւի ոսկեփոշին է հալւում հորիզոնի թեթեւ ամպերի մէջ: Անշարժ է օդը, անշարժ են այս ու այնտեղ երեւացող ծառերը :

Կենտրոնի եռուզեռն աստիճանաբար պակասում է: Մենք դուրս ենք գալիս առողջարանին վայել կանաչապարդ մի փողոց :

Կառքը կանգ է առնում միայարկ առանձնատան առջեւ : Փողոցից այն անջատուած է փոքրիկ ծաղկանոցով, ապա՝ պարիսպով :

Մի քանի աստիճաննոց սանդուխքին երեւում են Սոնան, նրա դուստրը Սիրանոյշը, Պարոյրը, ապա եւ նրա մայրը՝ Աստղիկը: Նա աղօթողի պէս մրմնջում է.

— Հայրենիքէն է, բարով եկաք, բարով եկաք ...

Նոյնը փորձում է կրկնել ռուսերէն : Ցեռոյ բառեր է ասում անգլերէն, ֆրանսերէն ...

Սոնան բացատրում է դրա գաղտնիքը:

— Մայրիկը հինգ լեզու գիտէր, հիմա ծերութեան պատճառով մի քիչ խառնում է ...

Ապա նա որդիական քնքշանքով օգնում է Սիրանոյշի աղջկան, մտնել պատիտակ զրուած նստարանին՝ որպէսզի այնտեղ նստած լուսանկարուի :

Տիկին Աստղիկը նստում է լուսանկարուողի ընդգծուած դիրքով, գլուխը բարձր ու թեք պահած, այն օրերի հպարտութեամբ, որ երեւի ունեցել է քանքանեւհինգ տարեկան հասակում — վաթսունհինգ — վաթսուն տարի առաջ: Բաւական գրաւիչ է եղել երիտասարդական տարիներին, կիրթ, զարգացած: Եւ հնայած ծերութեան պատճառով սպառել է ունեցածի գլխի մասը, մնացածը նրա անցեալի հոգեկան հարստութեան վկայութիւնն է : Մնում է նրա մեղմութիւնը, կիրթ միջավայրին յատուկ քաղաքավարութիւնը :

Կիրակոսեաններն ուրիշ հիւրեր էլ ունեն, որոնք դեռ չեն եկել : Օգտուելով առիթից, Պարոյր Կիրակոսեանը ցանկանում է ծանօթացնել իր տատիկից՝ Սիրանոյշից մնացած յիշատակներին :

Ցածրիկ սեղանի վրայ յայտնւում են լուսանկարներ, թղթապանակներ, արծաթէ սրուակ և ըմպանակներ, մի փոքրիկ բուրդ՝ հայկական զարդանկարներով, թատերական ծրագրեր, ներկայացումների ցոնցղոյն, իր ժամանակի համար շատ շքեղ, իսկ այսօր հազուագիւտ ազդագրեր, տպագրուած տարբեր քաղաքներում, մետաքսէ լայն ժապաւէններ՝ մեծարանքի գրութիւններով ...

Մէկիկ մէկիկ, ինչպէս սրբազան մասունքներ, դիտում ենք դրանք, որոնք փաստագրական չարժանկարի ժապաւէնի պէս կերտում են մի բացառիկ անձնաւորութեան՝ հայ ժողովրդի մեծատաղանդ զաւակ Սիրանոյշի կերպարը : Նրան տեսնում ես մերթ Պոլսում, մերթ Մոսկուայում, մերթ Թբիլիսում, մերթ Բագւում կամ Եգիպտոսում ...

Ամէն տեղ նրան դիմաւորում են ծաղիկներից ծաղիկ լիքը զամբիւղներ, ամէն տեղ նրա յայտնուելն աղմկոտ, յուզիչ, հասարակական կեանքը սովորական կշռոյթից հանող երեւոյթ է ...

Ես ափսոսում եմ, որ հազուագիւտ այս «չարժանկարը» տասնեակ տարիների ընթացքում մնացել է ընտանեկան արխիւում : Մեծ դերասանուհու երկրպագուները, ժողովուրդն ամբողջ, հնարաւորութիւն չեն ունեցել ծանօթանալու նրա կեանքի զուգէ եւ դեռ չլուսաբանուած առաջին էջերի հետ :

— Կարելի է՞ սրանցից մի քանիսը նուէր տանել Հայաստան, — դիմում եմ իմ բարի հիւրընկալներին :

Սենեակում մի պահ լռութիւն է տիրում : Սոնան ու Պարոյրը լուռ նայում են իրար : Հասկանում եմ նրանց. դժուար է բաժանուել թանկագին տատիկի ժառանգութիւնից, նրա անուան հետ կապուած թէկուզ չնչին յիշատակներից : Բայց նրանք հասկանում են, որ այդ փաստաթղթերը պատկանում են նաեւ ամբողջ հայ ժողովրդին, ուստի սիրայօժար թոյլ են տալիս ինձ ընտրել դրանցից

ՍԱԼԻԽԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Քանի մը օր առաջ ծերունի կին մը եկած էր պատանիի մը հետ եւ երկու սենեակ վարձած: Այդ կինը երբեք դուրս չէր ելած. իսկ պատանին նոյնինքն այն էր, որ Խարբերդէն եկող ճամբորդը բերած էր կայարանէն: Կնոջ տարիքին ու դէմքին վրայ տրուած տեղեկութիւնները կը համապատասխանէին Ֆաթմայի. ասկէ զատ ճիշդ Ֆաթմային Սկիւտարէն անհետացած օրն է որ այս կինը եկած էր հոն: Վերջապէս կասկած չկար որ իրենց փնտռած պառաւն էր այդ կինը:

Հիւսնի պէյ ու լրտեսը այդ տեղեկութիւնները քաղելէ ետք պարտք համարած էին ոստիկանական ու լրտեսական խիստ հսկողութիւն մը հաստատել տան բոլորտիքը եւ վերադարձած էին Զապթիէ՝ նախարարին հրահանգները ստանալու:

— Խիստ պատուէր տուինք մեր մարդոց, ըսաւ Հիւսնի պէյ խօսքը վերջացնելով, որ եթէ տունէն դուրս ելլող ըլլայ, խկոյն ձերբակալեն, իսկ տուն եկողներուն թոյլ տան անարգել ներս մտնելու:

— Կեցցե՛ս, Հիւսնի պէյ, գոչեց փաշան խանդավառուած, շատ լաւ տնօրիներ ես ամէն բան, չափազանց գոհ մնացի քեզմէ եւ կ'ուզեմ որ մոռնաս այս առտու ըսածներս:

— Շնորհակալ եմ ձեր Վսեմութենէն, ըսաւ ոստիկանապետը խոնարհ բարեւ մը տալով:

— Հիմա կը մնայ յաջողութեամբ գործը վերջացնել եւ բոլոր այդ վտանգաւոր անձերը արդարութեան ձեռքը յանձնել... Քու ըսածիդ համեմատ, այժմ տան մէջ պառաւը, պատանին եւ նոր եկող ճամբորդը կան...:

— Ոչ, պատասխանեց Հիւսնի, մեր քաղած տեղեկութեան համեմատ պատանին դուրս ելած է եւ մեր հոն գտնուած միջոցին տակաւին չէր վերադարձած: Ասկէ զատ, առտուն, դեռ ճամբորդը չեկած, պատանիին ընկերակցութեամբ ուրիշ երիտասարդ մը եկեր է եւ հոն մնացեր է...:

— Արդ երիտասարդը ո՞վ է եղեր, հարցուց նախարարը մտատանջ դէմքով մը, ա՞ն ալ իրենցմէ մէկն է...:

— Հաւանաբար...: Այսպէս ուրեմն, առ այժմ երեք հոգի ունինք տան մէջ եւ դուցէ մինչեւ որ ձերբակալութեան ձեռնարկենք պատանին ալ վերադարձած կ'ըլլայ: Հիմա ի՞նչ է ձեր տալիք հրամանը, փաշա էֆէնտի, կ'ուզէ՞ք որ բռնի մտնենք տունէն ներս եւ մեր պաշտօնը կատարենք:

— Բնականաբար եւ անմիջապէս, առանց վայրկեան մը կորսնցնելու. արդէն մութը կոխելու վրայ է եւ գիշերը չյառաջացած պէտք է ամէն բան լմննայ... Նոյնիսկ տանտէրն ու տանտիրուհին ալ ձերբակալեցէք: Պէտք է անոնք ալ հարցաքննութեան ենթարկել:

— Ձեր Վսեմութիւնը կ'ուզէ՞ որ այդ բանը ընենք...—

— Այո, այո, ամբողջ պատասխանատուութիւնը իմ վրաս կ'առնեմ... ինչ որ կ'ըսեմ պէտք է որ կէտ առ կէտ գործադրուի... կը լսե՞ս... ամէնքն ալ պէտք է ձերբակալել. ո՛վ որ կայ տան մէջ:

— Փաշա էֆէնտի, ձեր ըսածները պիտի կատարենք անմիջապէս:

Հիմա թողունք որ ոստիկանութեան նախարարը եւ Հիւսնի պէյ իրենց գործողութեանց ծրագիրը պատրաստեն ձերբակալութիւնները յաջողութեամբ գլուխ հանելու համար եւ մենք դառնանք մեր դաւադիրներուն քով:

Սելանիկէն եկող խորհրդաւոր ճամբորդը ուրախութեան ցոյցերով ընդունուեցաւ պառաւ կնոջ եւ անոր քով գտնուող երիտասարդին կողմէ: Զիրար ողջագուրելէ ետք, իսկոյն նստան խորհրդակցութեան: Կ'երեւայ որ շատ կարեւոր բաներ ունէին իրարու հաղորդելիք, որովհետեւ այդ առաջին տեսակցութիւնը երկու ժամէն աւելի տեւեց: Ի վերջոյ ճամբորդը պատանի հասանին դառնալով, ըսաւ.

— Հիմա մէկ քանի կարեւոր յանձնարարութիւններ կան որոնք հարկ է որ անմիջապէս կատարես, մեծ զգուշութեամբ:

— Գիտէք որ զգուշութեան յորդորներու պէտք չունիմ, պատասխանեց պատանին անաձնավստահ շեշտով մը... դուք միայն ըսէք ինծի թէ ի՛նչ պիտի ընեմ:

— Նախ՝ պիտի երթաս գտնելու մեր Ալպանացի բարեկամը, որ այս վայրկեանիս հաւանօրէն Քաֆէ Սփլանտիտի մէջ մեզմէ լուրի կը սպասէ. անոր պիտի հաղորդես այս տան հասցէն եւ իրեն ըսես որ անմիջապէս գայ մեզ գտնէ:

Շատ աղէկ. յետո՞յ:

— Յետոյ քեզի ծրար մը պիտի յանձնեմ որ Էմիրկեան Սայիտ պէյի պիտի տանիս եւ իրեն տաս: Կը տեսնես որ մինչեւ իրիկուն քեզի համար գործ կայ եւ հազիւ մութը կոխելէն ետք պիտի կրնաս վերադառնալ հոս... օ՛ն, շուտով ճամբայ ելիր:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(38 – Շար.)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆԷՆ ՆԵՐՍ

Եւրոպացիներէն օրինակուած գեղեցիկ սովորութիւն մըն է, Կաղանդի ծառ սարքել տօներու առթիւ ։ Բազմաթիւ հայ տուներու մէջ կը տեսնենք լուսաճաճանչ ծառեր, ի մեծ ուրախութիւն փոքրերուն։

Բայց ուրիշ է Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Կաղանդի ծառը ։ Անիկա խորհուրդ մը ունի իր մէջ, որ երբեք պիտի չմոռնան անոր շուրջ համախըմբուած աշակերտուհիները ։ Հայ դպրոցի խորհուրդն է ան, որ իրենց սրտերուն մէջ դրոշմուած պիտի մնայ ընդմիշտ ։

Տարիներ յետոյ երբ իւրաքանչիւրը իր տունը ունենայ, ու անոր մէկ անկիւնին մէջ զարդարէ Կաղանդի ծառը, պիտի յիշէ անկասկած դպրոցի տօնածառը, իր մանկութեան երջանիկ օրերը, անցուցած այդ ջերմիկ մթնոլորտին մէջ ։

Դեկտեմբեր 22ին տեղի ունեցաւ հանդէսը, որ բացուեցաւ մի քանի խմբական երգերով, ղեկավարութեամբ երգի ուսուցիչ, Պ. Ենովքեանի։ Երգերը լաւ ընտրուած էին, ու հաճելի ։

Եղան արտասանութիւններ եւ արտասանութիւններ փոքրիկներու կողմէ ։

Զանոնք լսելով կարելի չէր չյուզուիլ ։ Մէկ քանի ամիս առաջ բառ մը հայերէն չգիտցող աշակերտուհիներ, երբ բեմ կ'ելլեն ու հայ լեզուին փառաբանութիւնը կ'ընեն, ու կ'արտասանեն հայրենաշունչ բանաստեղծութիւններ գմայլելի կերպով ։ Ի՞նչպէս չխոնարհիլ հայ դպրոցին առջեւ, ի՞նչպէս երախտապարտ չըլլալ անոր ։

Յետոյ եղան խմբական պարեր ու մենապարեր ։ Պարողները ցոյց տուին ճկունութիւն եւ հասկացողութիւն ։ Բոլորն ալ արժանացան բուռն ծափերու ։

Ամէնէն վերջ եկաւ աւանդական Կաղանդ Պապան, ծանրաբեռնուած նուէրներով ։ Փոքրիկներու ուրախութիւնը գագաթնակէտին հասաւ, անոնց գեղեցիկ Հայու աչուկները ճառագայթեցին, վառելով նաեւ ամբողջ սրահը ։

Հանդէսը վերջացաւ ընդհանուր խանդավառութեան մէջ։

Այս բացառիկ երջանիկ օրը որ ապրեցանք, կը պարտինք մեր համակրելի տնօրէնուհիին, եւ ուսուցչական կազմին ջանքերուն ։

×

Սակայն մեր ուրախութիւնը անխառն չէր, քանի որ կը տեսնէինք թէ այդ փոքրիկ սրահը շատ նեղ կուգար ներկայ հանդիսականներուն, որոնց մեծ մասը նըրբանցքներուն մէջ մնաց շատ քիչ բան տեսնելով հանդէսէն

×

Երկրորդ հանդէս մը Յունուար 12ին, դպրոցին մէջ։Տօնուեցաւ հայկ. Ծնունդը, Սերովբէ Արք.ի, բարեկամ հիւրերու եւ խնամակալութեան ներկայութեան ։ Կէսօրուան ճաշը տեղի ունեցաւ աշակերտուհիներուն հետ, ուրախ ու զուարթ ։

Եղան խմբերգներ, եղան արտասանութիւններ ։ Բոլորն ալ գնահատուեցան ներկաներուն կողմէ, ու արժանացան ծափերու ։

Վերջին խօսքը Սրբազան հօր կը պատկանէր ։ Ի՞նչպէս միշտ, այն օրն ալ շեշտեց դպրոցներու կարեւորութիւնը եկեղեցիներու կողքին ։ Մաղթեց որ ապրի միշտ դպրոցը ու ընդարձակուի ։

Հանդէսը վերջացաւ հաճելի օր մը ապրուած ըլլալու տպաւորութեամբ, սպասելով յաջորդ տարուան, նոր յոյսով ու նոր լոյսով ։

×

1969ի Մայիս 1ին Դպրոցասէրը կը լրացնէ իր հիմնարկութեան 90րդ տարեդարձը ։ Մեծ յաջողութիւն կարելի է նըկատել հայկական իրականութեան մէջ դպրոցի մը այսպէս պատնէշին վրայ մընալը՝ 90 երկար տարիներ, այնքան վերիվայրումներէ ու ահաւոր դէպքերէ ետք ։

մի քանիսը ։

Այն ամէնը, ինչ վերցնում եմ հետս հայրենիք բերելու, տեղաւորւում է մի փոքրիկ թղթապանակում ։ (Ծաւալով մեծերը Սոնան խոստանում է իր հետ բերել, եթէ Հայաստան այցելելու առիթ ունենայ) ։

Անասելի թանկարժէք է հետս վերցրած փաստաթղթերից եւ իրերից իւրաքանչիւրը։ Դրանք զգալիօրէն կը հարստացնեն մեր թատերական թանգարանի՝ Սիրանոյշին նուիրուած բաժինը ։

Վերցնենք, թէկուզ, կաշուէ թղթապանակը ։ Այդպիսին նուիրում են անուանի մարդկանց՝ նրանց յոբելեանների առթիւ։ Բայց այն լոկ կազմարարի գործ չէ ։ Նըրա կազմի վերին աջ անկիւնում փակցըուած արծաթէ թերթիկի վրայ մակագըրուած է.

«Տաղանդաւոր դերասանուհի Տ. Սիրանոյշի 35ամեայ յոբելեանի առթիւ, Մաղրասի զիւղատնտեսական փոխադարձ օգնութեան ընկ. վարչութիւնից, 1909» ։

Դրանից ձախ, վերից վար, զունաւոր սըրոյրից քանդակուած է Սիրանոյշի պըսակազարդ գլուխը՝ առնուած շրջանակի մէջ։ Իր հերթին շրջանակը ներքին մասում զարդարուած է մեխակի կոկոններով, իսկ վերը խաղողի մի ճիւղ է՝ լայն տերեւներով եւ ողկոյզներով։ Թէ՛ ողկոյզները, թէ՛ Սիրանոյշի դիմանկարը, եւ թէ՛ մեխակի կոկոնները մեղմ, չխամրած երանգներով են ներկուած ։

ԳԱՐԵԳԻՆ ՍԵՒՈՒՆՑ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱԶԳ. ԿԵԱՆՔԸ ԱՎԻՆԵՈՆԻ ՄԷՋ

ԱՎԻՆԵՈՆ, (Յառաջ), — Ամանորի եւ Ծնունդի զոյգ տօներուն առիթով, Ավինեոնի մէջ մատուցուեցաւ հայկական հանդիսաւոր պատարագ ։ Այդ օրը շրջանի Հայերուն համար գեղեցիկ առիթ մը եղաւ ապրելու զուտ հայեցի հոգեկան գեղեցիկ պահ մը եւ անմոռանալի յիշատակ մը, որովհետեւ երկար տարիներէ ի վեր երկրորդ անգամն էր միայն, որ կը մատուցուէր հայկական պատարագ այս շըրջանին մէջ, յաջորդելով անցեալ տարուան բացման պատարագին ։

Արդարեւ, Ավինեոնի մէջ ալ հայ գաղութ գոյութիւն ունի, բայց մինչեւ այժմ ձգուած էր երեսի վրայ՝ հոգեւոր մարզին մէջ։ 1967ին, Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Ազգ. Առաջնորդարանի կարգադրութեամբ, Պուլվ. Օտոյի հոգեւոր հովիւ՝ Գուրգէն վարդապետ Թրթռեան սկսաւ զբաղիլ տեղւոյս գաղութով։ Ամէն չարաթ կանոնաւոր այցելութիւններով, ամիսներ շարունակ խումբ մը երիտասարդներու աշխատեցաւ սորվեցնել հայերէն լեզու եւ Հայոց պատմութիւն, եւ անոնց աջակցութեամբ յաջողեցաւ կազմակերպել եւ մատուցանել հայկական պատարագ մը՝ Ֆրանս. համեստ եկեղեցւոյ մը մէջ, ուր ներկայ էր գաղութին մէկ մասը միայն — պատճառը հասկընալի էր, առաջին անգամն էր։ Այս տարի, նախորդ փորձառութեան եւ տեղւոյս երիտասարդներու աշխատանքին շնորհիւ, Ամանորի եւ Ս. Ծննդեան տօնակատարութիւնը եղաւ շատ աւելի փառաշուք եւ ծաւալուն ։

Կիրակի, Յունուար 5ին, կէսօրէ ետք, նշանակուած ժամէն շատ առաջ արդէն ծարաւի ժողովուրդը լեցուած էր Ավինեոնի ամենահին, ամենագեղեցիկ եւ ամենամեծ եկեղեցւոյ մէջ, որ սիրայօժար տրամադրուած էր տեղւոյս Արքեպիսկոպոսարանին կողմէ ։ Ժամը 3·30ին Մարսէյլէն կը ժամանէր Թեմիս Առաջնորդ՝ Արտաւազդ Եպս. Թրթռեան, ընկերակցութեամբ Գուրգէն վարդապետի եւ Պուլվ. Օտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ երգչախումբին, ի մեծ ուրախութիւն անհամբեր ժողովուրդին ։

Ժամը չորսին, հնամեայ Ավինեոնի դարաւոր այդ գեղեցիկ տաճարին մէջ կը

Կը ծրագրուի տօնել իննիսունամեայ յոբելեանը յառաջիկայ Մայիս չորսին, եւ անոր տալ համազգային բնոյթ ։

Կը յուսացուի որ ամբողջ Հայերը անխըտիր իրենց համակրութեան ու սիրոյն ապացոյցը պիտի տան այդ առթիւ ։

Ե. Պ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅ ՄԱՐԶՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Երեւանի մէջ տեղի ունեցան 1951–1952–ին ծնած պատանի պաստիբրլol խաղացողներու համամիութենական առաջնութեան զատմի մրցումները ։ Ինչպէս կը սպասուէր, թէ՛ տղոց եւ թէ՛ աղջիկներուն մէջ յաղթական հանդիսացան Ուքրանացիները ։Հայաստանի տղոց խումբը այս մրցաշարքին մէջ հանդիսացաւ շատ անյաջող եւ անկազմակերպ ։ Բաւական է նշել, թէ ունեցած հինգ հանդիպումներէն կարողացաւ մէկը միայն շահիլ (Ատրպէյճանի խումբին դէմ) ։ Մարզաւէրները ուրախացուցին սակայն հայ մարզուհիները, որոնք տանելով երեք յաղթանակ եւ պարտուելով միայն երկու հանդիպումներու մէջ, առաջ անցան Ռուսաստանի, Ատրպէյճանի եւ Վրաստանի խումբերէն ։ Անոնք, ինչպէս եւ Ուքրանիոյ եւ Մոլտաւայի մարզուհիները, իրաւունք ստացան մասնակցելու համամիութենական առաջնութեան եզրափակիչ մրցումներուն ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

1968ին Հայաստանի բնակչութեան թիւը աւելցած է շուրջ եօթանասուն հազարով ։

×

1968ին Իրանէն, Լիբանանէն, Իրաքէն, Թուրքիայէն, Եգիպտոսէն, Յունաստանէն եւ այլ երկիրներէ Հայաստան ներգաղթած են 2344 Հայեր (477 ընտանիք) ։

Թնդար հանճարեղ Կոմիտասի «Խորհուրդ Խորին»ը ։ Պատարագը կը սկսէր Գուրգէն վարդապետի մատուցմամբ եւ Արտաւազդ եպիսկոպոսի նախագահութեամբ, որ քիչ ետք իր գեղեցիկ քարոզով նոր տարուան եւ Ծննդեան պատգամը կուտար հաւատացեալ հայ ժողովուրդին։ Ներկայ էր ամբողջ գաղութը, շուրջ 2 հարիւր հոգի, եւ բազմաթիւ տեղացիներ ։ Տեղւոյս Ֆրանսական թերթին թղթակիցը կ'առնէր լուսանկարներ եւ բացատրութիւններ Հայոց. Եկեղեցւոյ մասին, դէպքը հասարակութեան սեփականութիւնը դարձնելու համար ։ Պատարագի վերջաւորութեան կատարուեցաւ աւանդական Ջրօրհնէքի արարողութեան եւ օրհնուած Ջուրը բաժնուեցաւ ժողովուրդին, յագեցնելով անոր հոգեկան եւ ազգային երկար տարիներու ծարաւը ։

Այս օրը պիտի մնայ յիշատակելի օր մը բոլոր անոնց համար, որոնք ներկայ եղան եւ ապրեցան յուզումի ու գոհունակութեան պահ մը ։

Գ. Վ.

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (395)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Սեւ տամասկէ հրջազգեստ մը, նմանաղիպակ լօդիկ մը եւ սպիտակ շղարշէ փողոյր մը ունէր ։ Անոր սպիտակ թաթպաններ տեսնողը կը հասկնար թէ որքան ազնիւ էր ձեռքը որ չինական փղոսկրէ հովանոցի մը կոթին հետ կը խաղար, իսկ մետաքսեայ կիսակօշիկը անոր ոտքին փոքրութիւնը կը կաղապարէր ։ Եթէ քովէն անցնէիր, իր ամբողջ արդուզարդէն գմայլելի եւ զօրաւոր անուշահոտութիւն մը կը բուրէր ։ Իսկ մարդը, միեւնոյն մարդն էր ։

Մարիուս երբ երկրորդ անգամ երիտասարդուհիին մօտեցաւ, արտեւանունքը վեր ըրաւ ան, աչքերուն գոյնը երկնային եւ խիտ կապոյտ էր, բայց այս սքօղուած կապոյտին մէջ տակաւին մանկային նայուածք մը կար միայն ։ Անտարբերութեամբ Մարիուս նայեցաւ մոլաթզենիներու տակ վազվզող մանկիկին, կամ նստարանին շուք տուող մարմարեայ արձանին նայելու պէս. Մարիուս այլեւս իր պտոյտը շարունակեց ուրիշ բանի վըրայ մտածելով ։

Չորս կամ հինգ անգամ եւս անցաւ նըստարանին քովէն ուր նստած էր ծաղկահաս աղջիկը, այլ առանց բնաւ անոր դարձնելու իր աչքերը ։

Յաջորդող օրերն ալ, ըստ սովորութեան, Լիւքսէնպուրկ եկաւ, սովորականին պէս հոն գտաւ «հայր եւ աղջիկը», բայց դարձեալ ուշադրութիւն չըրաւ անոնց ։ Մտքէն չանցուց այս աղջիկը երբ գեղանի դարձաւ, ինչպէս մտքէն չէր անցուցած երբ տգեղ էր ան ։ Միշտ նըստարանին շատ մօտէն կ'անցնէր ոչ թէ նպատակ մը ունենալուն, այլ որովհետեւ իր սովորութիւնն էր այդ ։

ԳԼՈՒԽ ԶԵ.

ԳԱՐՆԱՆ ԱՐԴԻՒՆՔԸ

Օր մը օդը բարեխառն, Լիւքսէնպուրկի պարտէզը շուքերով եւ տերեւներով ողողուած էր, եւ երկինքը այնքան յստակ էր որ կարծես թէ հրեշտակները առտուն լուացած էին զայն. Ճնճղուկները կասկենիներու խորերէն կը ճռուողէին ։

Մարիուս իր սիրտը բոլորովին բացած էր բնութեան ։

Երբ անցաւ այդ նստարանին մօտէն, անտիական աղջիկը աչքերը վեր վերցուց ու նայեցաւ Մարիուսին ։ Երկուքին նայուածքները իրար հանդիպեցան ։

Այս անգամ ի՞նչ կար արդեօք նորահաս աղջկան նայուածքին մէջ ։

Մարիուս չէր կրնար ըսել թէ ի՛նչ կար ։ Բան չկար եւ կար ամէն բան ։ Տարօրինակ փայլակ մը եղաւ այդ նայուածքը ։

Աղջիկը չեղեց իր ակնարկը, մինչ Մարիուս շարունակեց ճամբան ։

Մարիուսի տեսածը մանկուհիի մը անմեղ ու բնական նայուածքը չէր, այլ խորհրդաւոր վիհ մը, որ կիսովին բացուած եւ յանկարծ նորէն գոցուած էր ։

Օր մը կայ, ուր ամէն նորատի աղջիկ այսպէս կը նայի ։

Վա՛յ անոր որ այս նայուածքին կ'ենթարկուի ։

Ինքզինքը դեռ չճանչցող հոգիի մը այս առաջին նայուածքը կը նմանի երկնային այգիի մը ։

Ծաճանչաւոր եւ անծանօթ բանի մը զարթնումն է ան ։

Չկայ բան մը որ կարենայ արտադրել այս անակնկալ նշոյլին վտանգաւոր հրապոյրը, նշոյլ մը որ յանկարծ աղօտ կերպով կը լուսաւորէ պաշտելի խաւար մը եւ որ ներկային ամբողջ անմեղութեամբը ապագային ամբողջ տուփովը կազմուած է ։

Տեսակ մը անորոշ գորով է ան, որ պատահաբար կը յայտնուի եւ կը սպասէ ։

Ծուղակ մըն է, զոր անմեղութիւնը յանդէտս կը լարէ եւ որով կը գրաւէ սիրտեր ակամայ եւ անգիտակցաբար ։

Կոյս մըն է ան, որ կնոջ մը պէս կը նայի ։

Այսպիսի նայուածքէ մը գրեթէ միշտ խորունկ մտահոգութիւն մը կը ծնի ուր որ ուղղուի այդ նայուածքը ։

Բոլոր անարատութիւններն ու բոլոր անմեղութիւնները իրարու կը հանդիպին երկնային այն աղէտաւոր ճառագայթին մէջ, որ հաճոյասէր կիներու ամէնէն սիրագրգիռ նայուածքներէն աւելի հմայիչ զօրութիւն ունի՝ սրտին մէջ յանկարծ ծլել տալու անուշաբոյր հոտերով ու միանգամայն թոյներով լի այն մթին ծաղիկը, որ սէր կ'անուանուի ։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ա. Հ. Բալուեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի ողբացեալ՝

ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ: Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, (Յունուար 26) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգող բարեկամները եւ գրչեղբայրները:

×

Պ. Սահակ Յարութիւնեան, Օր. Ալիս Յարութիւնեան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Յարութիւնեան եւ Տէր-Մինասեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց կնոջ, մօր, քրոջ եւ զաւկին ողբացեալ

ԱՐՄԱՒԵՆԻ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ

եւ փոքրիկն

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ կիրակի (26 Յունուար), Ս. Ժերոմի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ:

Ի գիտութիւն ողբացեալներու յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկին Վիքթորիա Բակլօեան եւ զաւակները ու փեսան կը ծանուցանեն իրենց ազգականներուն եւ բարեկամներուն թէ կիրակի (26 Յունուար) հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի հանգուցեալ

ՄԻՆԱՍ ԲԱԿԼՕԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Սէն Ժերոմի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ:

Հանգուցեալի յիշատակը յարգողները կը հրաւիրուին:

×

ԳԷՈՐԳ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ

հոգեհանգիստը Վալանսի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին, կը կատարուի Փետր. 2ի Կիրակին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Առաքելեանէ 50 ֆրանք, Կապոյտ Խաչի դպրոցներուն՝ ողբացեալ Յովհաննէս Անտոնեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Կարպիս Յակոբեան իրենց սանամօր՝ Տիկին Աննա Տալուտեանի կսկծալի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն.— 100 ֆրանք Մշակոյթի Տան, 100 ֆր. Կապ. Խաչի օդափոխութեան կայանին (ստանալ «Յառաջ»էն), եւ 50 ֆր. «Յառաջ»ին:

Տիկին Զապէլ Գազազպաշեան իր խնամիին Տիկին Աննա Տալուտեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի, 50 ֆր. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 26ԻՆ

ժամը 15·30ին Համօ Օհանջանեան Ակումբին մէջ: Երգ, արտասանութիւնի, խմբերգ, աշակերտներու կողմէ:

Դպրոցական հանդէսէն ետք, ընտանեկան խնջոյք:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Պարանցիկ երեկոյթ, կազմակերպուած Իսի լէ Մուլինոյի Նոր Սերունդի խանասոր խումբին կողմէ, Փետր. 1ին:

×

Զմիւռնիոյ եւ շրջականներու Հայր. Միութեան տարեկան պարահանդէսը Մարտ 23ին, Սանթրոյի սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 90-ամեայ յոբելենական հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Մայիս չորսին:

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Այրի Տիկին Նահապետեան (Քարի-լը-Ռուէ) 10 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի:

Լիոնէն Պ. Գէորգեան 10 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի:

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Օր. Օր. Նորեկեան - Տրմանժ մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն իրենց մօր՝ Տիկին Նորեկեանի (Պանեէօ):

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Գեղանոյշ Մելքոնեան իր ամուսնոյն Կարապետ Մելքոնեանի յիշատակին 25 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

SALLE PAUL FARALICQ, 21 Rue Yves Toudic — Métro République

Ուրբաթ գիշեր, 31 Յունուար, ժամը 21ին

Փարիզի հայ դերասաններու համակրանքի ցոյցը իրենց ընկերոջ՝

ԳՐԻԳՈՐ-ՎԱՀԱՆԻ

Կը ներկայացուին՝

ԳՐԻԳՈՐ – ՎԱՀԱՆԻ

«ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ԿԱՆԹԵՂԸ»

ԵՒ

«ԱԶԳԱՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ ՄԸ»

Բեմադրութիւն՝ Միհրան Անտոնեանի որոնց կը մասնակցին՝ Ա. Գմբէթեան, Գ. Տէրվիշեան, Յ. Լաթիֆեան, Ն. Պշտիկեան, օրիորդներ՝ Անի եւ Պերճուհի Տէմիրեան:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Տիկին Աստղիկ Տէտէեան, Տիկին Զարուհի Անտոնեան, Օր. Արաքսի Գմբէթեան, «ՆԱԽԱՍԱՐԴ» պարախումբ, Հայ Գրողներու Միութեան կողմէ ուղերձ:

Մուտք 10 ֆրանք

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի:

ԴԱՍԱԽՕՍ՝

ԸՆԿ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Նիւթ՝ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ԼՈՒԾՄԱՆ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ:

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունուար 26, ժամը 15ին

Կռան Քաֆէ տը Լիոն

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, Շաբաթ (25 Յունուար) ժամը 9ին, Ահարոնեան Ակումբը: Ներկայ կ'ըլլայ Ընկ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ պատարագ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Փրատոյի Ս. Սահակ Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը, կը յայտարարէ Մարսէյլի եւ շրջակայից Հայութեան, թէ այս Կիրակի, Առաջաւորաց Պահոց Բարեկենդանի Կիրակին, պատարագը կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ: Հիւրաբար քաղաքս գտնուող Հայաստանի մեր տաղանդաւոր մտաւորականներու եւ արուեստագէտներու խումբէն՝ աշխարհահռչակ երգչուհին ԳՈՀԱՐ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ կը մասնակցի Դպրաց Դասի երգեցողութեանց եւ կը կատարէ մեներգները:

Քարոզէն անմիջապէս ետք կը կատարուի մասնաւոր մաղթանք՝ վասն Հայրապետութեան մերոյ, եւ Հանրապետութեանց Ֆրանսայի եւ Հայաստանի:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅՈՒՇԻ ԵՐԵԿՈՅ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԵՐՈՍ

ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆԻ

Նախաձեռնութեամբ Տրապիզոնի Պոնտոսի Հայր. Միութեան:

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կ. Կոմիտէի, մասնակցութեամբ Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացին, Թոքատի, Դաւրայի եւ զանազան հայ. միութիւններու, Կապ. Խաչի, Նոր Սերունդի, Եւրոպայի Ուս. Միութեան, Փարիզի Համազգային մասնաճիւղի եւ զանազան քոյր միութիւններու:

Կիրակի, Յունուար 26, ժամը 15·30ին, Մշակոյթի Տան Մ. Թէհլիրեան սրահը, (17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ 9):

Կը նախագահէ՝

ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

Կը խօսին՝ ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ եւ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն.— Պ. Պ. Պետիկեան, Մ. Ֆէրմանեան, Ս. Սամուէլեան, Օր. Շիրինեան (Թաւջութակով), Ա. Գրիգորեան:

ԷՐԵԲՈՒՆԻ 2750 ԵՐԵՒԱՆ

ՄԵԾ ՓԱՌԱՏՕՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ

Կազմակերպուած Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին եւ Հայկ. դպրոցին կողմէ

Կը նախագահէ՝ ԺՈԶԷՖ ՖՐԱՆՉԷՍՔԻ

(Ալֆորվիլի քաղաքապետ եւ Վալ-Տը-Մառնի ընդհ. խորհրդատու)

Հինգշաբթի, Յունուար 30, ժամը 20·30ին

PALAIS DES SPORTS, Rue de Toulon, Alfortville

Կը մասնակցին գեղարուեստական բաժնին.—

ԱՐՆՕ ԲԱԲԱՋԱՆԵԱՆ, ՅՈՎՀ. ԲԱԴԱԼԵԱՆ, ՀՐԱՉՈՒՀԻ ՃԻՆԱՆԵԱՆ: ԳՈՀԱՐ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ, ՍՈՒՐԷՆ ՔՈՉԱՐԵԱՆ, ԱՆԱՀԻՏ ՑԻՑԻԿԵԱՆ, ԷԼԷՈՆՈՐԱ ՈՍԿԱՆԵԱՆ

Եւ Երեւանի անձնաւորութիւններ.—

ԳԷՈՐԳ ԷՄԻՆ, ԱՐԱՄ ԱՐԱՄԵԱՆ, ՎԱՐԱԶԴԱՏ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ, ԷԴ. ՊԱՊԵԱՆ, ԼՈՒԻԶ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ, ԿԱՄՕ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ:

Տոմսերու համար դիմել.— Ալֆորվիլի մէջ՝ Ֆիլիփի սրճարանը: Փարիզի մէջ Մասիս, 21 Րիւ Սօլնիէ եւ Մարգարեան, 32 Րիւ տը Թրէվիզ:

Մուտք 10 ֆրանք

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱՅ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՍԱՏԱՐՈՂԱՑ ՀՈԳՒՈՑ Ի ՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Նախկին Կեդրոնականցիներու Միութիւնը, կը ծանուցանէ թէ, 26 Յունուար, Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, Ս. պատարագի մատուցմամբ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ սատարող ու մեզմէ անդարձ մեկնող, բոլոր հիմնադիրներուն, տնօրէններուն, ուսուցիչներուն եւ սաներուն հոգւոց ի հանգիստ:

Կը նախագահէ ու կը քարոզէ՝

Հայրապետական պատուիրակ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Իսկ պատարագը կը մատուցանէ, նախկին կեդրոնականցիներէն ու միութեան անդամներէն

ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Երգեցողութիւնները քառաձայն կը կատարուին Մայր եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Նախկին Կեդրոնականցի ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ:

Կը հրաւիրուին բոլոր պաշտօնական մարմինները, նախկին Կեդրոնականցիները ու հաւատացեալ ժողովուրդը, իրենց յարգանքի տուրքը մատուցանելու, Հանդէպ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆԻ ՍԱՏԱՐՈՂՆԵՐՈՒ ԱՆՄՈՌԱՑ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ:

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Ծնողաց եւ Նախկին Աշակերտաց Միութիւններու կողմէ

SALON DES AMBASSADEURS

3, Avenue Gabriel, Paris (8e) — Métro : Champs-Elysées Clémenceau

Ճոխ յայտագիր եւ անակնկալներ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին իրենց նուագախումբերով

ՄԵԼՔՈՆ ԵՒ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

ՊԵՏԻԿԵԱՆ ԵՒ ՖԷՐՄԱՆԵԱՆ զոյգը երգ ու սազով եւ ՍՕՍԻ պարախումբը ղեկավարութեամբ Տիկ. Յ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ

Խօսնակներ Պ. Պ. Յ. ԳԶԻՐԵԱՆ եւ Ժ. ՊԷՔՄԷԶԵԱՆ

Փետրուար 2, կիրակի, ժամը 17էն 24

Մուտքի տոմսերուն համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն.

Librairie Hrand-Samuel, 51 Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e) — 326-88-65
Librairie Palouyan, 43 Rue Richer, Paris (9e) 770-25-46
Maison de la Culture Arménienne (de 15 à 19 h.), 17 Rue Bleue, (9e) 824-63-89
Restaurant « Les Diamantaires », 60, Rue La Fayette (9e) 770-78-14
Markarian, 32 Rue de Trévise, Paris (9e)

Սեղանները կանուխէն ապահովելու համար հեռաձայնել Տիկին Երամեան 488·62·06, Մուրատեան վարժարան 027·18·28:

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale

Directrice : Arpik Missakian

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 25 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

SAMEDI 25 JANVIER 1969

Le Numéro 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11422 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.422

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆ

Վաղը՝ կիրակի՝ Հայ Մշակոյթի Տան Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին մէջ կ'ոգե–կոչուի յիշատակը ազգային հերոս Միսաք Թորլաքեանի, որ յետ երկարատեւ հիւանդութեան, իր մահկանացուն կնքած էր անցեալ Նոյեմբեր 12ին Քալիֆորնիոյ մէջ, հեռու հայրենիքէն, որուն նուիրած էր ամբողջ կեանքը:

Տրապիզոնի Նահանգի Շանա շրջանի Կիւշանա գիւղի այս համեստ ու խոնարհ զաւակը ծնած ու սնած հայրենասէր ըն–տանիքի մը հայաշունչ միջավայրին մէջ, մանուկ հասակէն տոգորուած էր յեղա–փոխական ոգիով:

Թրքական դաժան վարչաձեւին տակ հայկական գիւղերը՝ շրջապատուած մո–լեռանդ մահմետականներով եւ աւարա–ռու ցեղախումբերով, ահուսարսափի օ–րեր կ'ապրէին:

1895ի համիտեան համատարած ջարդե–րուն առաջին զոհերէն մէկը պիտի դառ–նար Տրապիզոնի շրջանը: Երբ ջարդա–րարները շրջակայ քանի մը գիւղեր ջար–դելէ ետք կը հասնին Կիւշանա, 5–6 տա–րեկան Միսաք ականատես կ'ըլլայ իր քա–ջարի հօր եւ հայրենակիցներու հերոսա–կան դիմադրութեան, կայծքար հրացան–ներով եւ ատրճանակներով: Կիներն իսկ կացիններով շան սատակ կ'ընեն ջարդե–լու նպատակով եկած Թուրքերը:

Այս դէպքը սարսափ կ'ազդէ Թուրքե–րուն վրայ, որոնք այնուհետեւ չեն հա–մարձակիր մօտենալու իրենց գիւղին:

Այդ դէպքը նաեւ բախտորոշ դեր կը կատարէ իր նկարագրի կազմութեան մէջ: Տասներեք տարեկանին կը ծրագրէ ահա–բեկել դաւաճան մը: Աւելի հասուն տա–րիքին զէնքը կ'ըլլայ իր սիրելի զբաղու–մը, ի խնդիր հայ բազմաչարչար ազգի ա–զատութեան:

Իր յեղափոխական կեանքի դրուագները մանրամասնօրէն պատմած է Օրերուս հետ խորագիրը կրող գրքին մէջ, որ երկրորդ տպագրութեամբ լոյս տեսաւ 1963ին Պէյրութի մէջ:

Այս սուսեր հատորը ո'չ միայն ինք–նակենսագրութիւն մըն է, այլեւ թանկա–գին, անսպառ տեղեկութեանց շտեմարան մը, որուն մէջ ապագայ պատմիչը բազ–մաթիւ նիւթեր պիտի գտնէ քաներորդ դարու առաջին քանամեակին, Հայոց ժամանակակից պատմութեան այդ բախ–տորոշ օրերուն, Տրապիզոնէն մինչեւ Կովկաս Հայութեան կրած տառապանք–ներուն եւ մղած դիւցազնական կռիւնե–րուն մասին:

Կանուխէն մտած Հ. Յ. Դաշնակցու–թեան շարքերը, մեր ողբացեալ ընկերը երիտասարդ տարիքէն սկսեալ եղած է յե–ղափոխական զինուոր, խմբապետ եւ ա–հաբեկիչ: Մասնակցած է կովկասեան ճակատի կռիւներուն: Ծանրապէս վիրա–ւորուած է 1918 Մայիսին Բաշ Աբարանի ճակատամարտին մէջ: Սիրով ու խղճմը–տօրէն կատարած է իրեն բաժին ինկած ազգային բոլոր պարտականութիւնները:

Սակայն իր անունը մեր ազգային հե–րոսներու ցանկին վրայ պիտի անցնէր եւ իր ճակատը դիւցազնի լուսապսակով պի–տի զարդարուէր 1921 Յուլիս 18ին, երբ օսմանեան կայսրութեան մայրաքաղաքին մէջ օր ցերեկով գետին պիտի փռէր Բագ–ուի Հայոց ջարդարար Բեհբուտ խան Ջի–վանշիրը:

1918ին Հայաստանի Հան–րապետութեան ստեղծումէն ետք, Թըր–քական բանակը կ'ուղղուէր դէպի Բագու, տիրանալու համար անոր քարիւղին, ո–րուն ա'յնքան պէտք ունէին Գերմանիա եւ զինակիցները:

Հայկական ուժերը երկար ատեն դի–մադրեցին գրոհներուն: Ու երբ հարկա–դրուեցան քաղաքէն հեռանալ, տեղացի ազէրի Թուրքերը միացած Թուրք կանո–նաւոր բանակի զինուորներուն, ամբողջ շաբաթ մը արեան մէջ խեղդեցին հայ–կական թաղերը: Շուրջ 30.000 անպաշտ–պան Հայեր զոհ գացին կոտորածին:

Ջարդը կազմակերպողն էր Ջիւանշիր, Ատրպէջանի Հանրապետութեան ներքին նախարարը, որ խորհրդայնացումէն ետք Պոլիս ապաստանելով, իշխանական կեանք կը վարէր Բերայի մէջ:

Թորլաքեանի գնդակը տարտարոս ղըր–կեց այս հրէշածին ջարդարարը: Քանի մը ամիս առաջ, Մարտ 15ին, Պերլինի մէկ փողոցին մէջ ուրիշ հերոս մը՝ Սո–ղոմոն Թէհլիրեան՝ դիտապաստ գետին տապալած էր միւս գազանը, որ Թալէաթ կը կոչուէր:

Թուրանական ցնորքը այս երկու ճի–աղները մղած էր արմատէն բնաջնջելու Հայութիւնը սահմանին երկու կողմերը:

Հայ Նեմեսիսը փրկեց մեր պատիւը: Սողոմոնի, Միսաքի, Արամի, Արշաւիրի, Արշակի եւ ընկերներու հրաշագործ գըն–դակներուն մէջ խտացած էր մեր մէկու–կէս միլիոն նահատակներու վրէժը:

Ջիւանշիր իր պատիժը կը գտնէր օս–մանեան կայսրութեան մայրաքաղաքին մէջ, ուր յղացուած էին համիտեան ջար–դերն ու ոճրագործ Իթթիհատի ցեղաս–պանութեան ծրագիրը: Մայրաքաղաք, որ գրաւուած էր դաշնակիցներուն կողմէ, գլխաւորութեամբ Անգլիոյ:

Անգլիական զինուորական դատարանն է, որ կը դատէր Թորլաքեանը, իբրեւ ահաբեկիչը Բագուի ջարդարարին:

Անգլիացիներու խիղճը հանգիստ չէր: Հայերը ջարդուեր էին, երբ զօրավար Տընսթըրվիլի անգլիական զօրագունդը հեռացեր էր Բագուէն, կռուի ամէնէն սաստիկ օրերուն, իրենց բախտին լքելով անպաշտպան Հայերը:

Պոլսոյ իրաւաբանական վարժարանի դասախօս փաստաբան Հմայեակ Խօսրով–եան կարճ ժամանակի մէջ անգլերէն սոր–վելով, իր տաղանդն ու պերճախօսու–թիւնը ի սպաս դրաւ պաշտպանելու հա–մար Թորլաքեանը, որուն դատավարու–թիւնը անգամ մը եւս առիթ ընծայեց հրապարակաւ, միջազգային հանրային կարծիքին առջեւ, անարգութեան սիւնին գամելու Հայութեան ջարդարարները:

Միսաք անպարտ հռչակուեցաւ:

Սակայն անլոյծ մնաց Հայկական Դա–տը, որուն համար իրենց կեանքն էին նուիրած մեր բոլոր անուանի ու անանուն հերոսներն ու մեր մէկուկէս միլիոն պաշ–տելի նահատակները:

Երախտապարտ Հայութիւնը յարգան–քով կը խոնարհի Թորլաքեաններու յի–շատակին առջեւ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ

ՀԱՒԱՆԱԿԱՆ ԿԸ ԹՈՒԻ ՈՐ ԲՐԵԺՆԵՒԻ ԴԷՄ ԷՐ

Հինգշաբթի ցերեկուան մօտ էր միայն, որ կ'իմացուէր թէ նախորդ օրը, ժամը 14ին, մահափորձ մը եղած էր երբ խոր–հրդային այերանաւորդներու չորս հե–րոսները թափօրով, դէպի Կրեմլին կ'եր–թային: Նախ լսուեցաւ թէ կին մը զէնք պարպած էր այերանաւորդներուն կառքին վրայ, յետոյ կը ճշդուէր թէ մարդ էր ու միաժամանակ Թաս կը «հաստատէր» թէ զգուշութեան արարք մըն էր:

Վարկածները շատ են անշուշտ, բայց հետզհետէ մարմին կ'առնէր այն կարծի–քը թէ իրականին մէջ, Բրեժնեւի եւ Պոդգորնիի դէմ էր եղածը ու թիւրիմա–ցութեամբ է որ այերանաւորդներուն կառքին հասած են գնդակները: Ծանրօ–րէն վիրաւորուած է կառքը վարողը եւ աւելի թեթեւօրէն կողքին նստողը:

Մամուլի Թաս գործակալութիւնը հե–տեւեալ բացատրութիւնը կուտար.—

«Զորեքշաբթի, զգուշութեան արարք մը գործուեցաւ այերանաւորդներու փառա–ւոր ընդունելութեան ատեն: Քանի մը գնդակներ պարպուեցան այն կառքին վը–րայ որ կը փոխադրէր Բերեկովօյ, Նի–կոլայեվա, Տերեշկովա, Նիկոլայեւ եւ Լէոնով այերանաւորդները: Կառքին շար–ժավարը եւ մոթաո մը վիրաւորուած են: Այերանաւորդներուն չեն դպած: Մահա–փորձին հեղինակը անմիջապէս ձերբա–կալուած է: Քննութիւն բացուած է»:

Անկէ ի վեր ամէն ոք, մանաւանդ ա–մէն թղթակից Շերլոք Հոմըսի վերած–ուած է:

Խորհ. Միութեան մէջ, ծանօթ վերջին մահափորձը տեղի ունեցած է 1934ին, Լենինկրատի մէջ (Սերկէյ Կիրով): Ատոր իբրեւ հետեւանք զանգուածային մաքրա–գործումներ կատարուած էին:

1918, Օգոստ. 30ին Լենին կը վիրա–ւորուէր գնդակէ մը երբ գործատուն մը կ'այցելէր Մոսկուա:

1954ին ալ կը խօսուէր մահափորձի մը մասին, որ կատարուած է Խրուշչեւի դէմ, Մինսկի մէջ: Վերջապէս, երկու տարի ա–ռաջ Կիրսիխենկօ անուն մէկը ձեռնառում–բով մը անձնասպան եղած էր, Լենինի դամբարանին առջեւ, բայց երբեք յայտ–նի չէ եղած թէ ձեռնառումբը ուրիշ նը–պատակ ունէ՞ր թէ ոչ:

× Կոսիգինի բացակայութիւնը միշտ օրուան խօսքի նիւթ է: Կ'ըսուի թէ լեար–դի տաղնապէ կը տառապի բայց եւ այն–պէս միշտ խորհրդաւոր կ'ըլլայ նման բացակայութիւն մը, երբ ենթական խոր–հրդային ղեկավար է:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՏԱԳՆԱՊԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

ՉՈՐՍ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐ ՄԻԱՅՆ ՓՈԽՈՒԵՑԱՆ

Լիբանանի տաղնապը վերջ գտաւ:

Հրաժարած չորս նախարարները փո–խարինուեցան չորս խորհրդարանական–ներով: Յիշենք որ հրաժարած էին.— Փաղանգաւորներու պարագլուխը՝ Փիէր Ճեմայէլ, Ռէմոն Էտտէ, Նասրի Մաա–լուֆ եւ Հիւսէյն Մանսուր: Ասոնց տեղն անցած են՝ Խալիլ էլ Խուրի (մարոնի, Տէսթուրի ղեկավար եւ զաւակը Հանրա–պետութեան նախկին նախագահ՝ Պշարա էլ Խուրիի), Հալիպ Քէյրուզ (կեդրոնի պլոք), Եուսէֆ Սալէմ (անկախ, յոյն կաթողիկէ) եւ Մոհամէտ Սաֆիէտտին (մահմետական Շիի):

Մոնտի աշխատակիցը՝ Էրիք Ռուլօ, որ Պէյրութ է, շահեկան յօդուած մը գրած է, վերլուծելով Լիբանանի քաղաքական կացութիւնը:

Ռուլօ լաւ կը բացատրէ ամէն ինչ, մա–նաւանդ ինչ կը վերաբերի Լիբանանցիին հոգեբանութեան: Յօդուածագիրը կը պատմէ թէ բարձր ընկերութեան պատ–կանող կին մը, չէ վարանած առջի օր ըսելէ.— «Հրեաները, աւելի հարուստ են, աւելի խելացի, աւելի ճարպիկ, աւելի քաղաքակրթուած քան Արաբները: Բո–լոր պատերազմները պիտի շահին: Ինչ որ ալ ընենք, պարապ տեղը, պիտի սը–նանկանանք: Ուրեմն պէտք է միայն սը–րամաբանական եզրակացութիւնը քաղել.— հաշտութիւն կնքել եւ վերջացնել»:

Ռուլօ կը յիշէ նաեւ թէ խմբագրատան մը մէջ, լրագրողները հարց կուտային.— «Ի՞նչ պիտի մտածէ Բարձրագոյն Դուռը մեր կառավարութեան մասին: Մաղթենք որ Սուլթանը չբարկանայ եւ մեզի «ենի–չերիները» չղրկէ պատժելու»: Արդա–րեւ շատ կը պատահի որ Լիբանանի մէջ Իսրայէլը նմանցնեն օսմանեան կայսրու–թեան, ու Տայանն ալ՝ «Սուլթան» որակ–ուի: Կատակը չի յաջողիր սակայն, կ'ը–սէ Ռուլօ, քօղարկելու նուաստացումի այն զգացումը զոր Լիբանանցիք ունին Խալտէի յարձակումէն ի վեր:

× Խաչիկ Պապիկեան, կը մնայ Առող–ջապահութեան նախարար, Քարամէի բա–րեփոխուած դահլիճին մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՐԱԿԱ կը պատրաստուի արտակարգ յուղարկաւորութիւն մը ընել Եան Պալա–չի՝ շաբաթ օր: Հազարաւոր ուսանողներ, հետիոտն կը հասնին չեխական մայրա–քաղաքը: Միւս կողմէ «Աշխատանքի Ճա–կատը» բացարիկ գործունեայ դիրք մը բռնած է: Ձեխ սենտիքաներու առջեւ խօ–սելով, Թոման չէ ծածկած բառերը ու մերժած.— «Ամբաստանութիւնները ա–նոնց որոնք կ'ըսեն թէ աջ–ծայրայեղներ կը պահուըտին մեր շարքերուն մէջ: Շեշ–տած է նաեւ «մեր օժանդակութիւնը ա–ռանց պայմանի չի կրնար ըլլալ: Անկա–րելի է առանց փոխադարձ վստահութեան աշխատիլ: Հարկ եղածին չափ զօրաւոր եւ յստակատես ենք, որպէսզի լսենք ճըշ–մարտութիւնը, ինչ որ ալ ըլլայ»:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ կարեւոր պողոտաներէն մէ–կուն անունը (ծովին եզերքը 4 քիլոմեթրի վրայ երկարող կոռնիշը) Շառլ տը Կոլի անունը պիտի կրէ:

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ եւ դպրոցական միջադէպեր տեղի ունեցան Հինգշաբթի օր: Ոստիկանութիւնը միջամտեց պար–պելու համար Սորպոնի ճաշարանը, զոր կը գրաւէին 300 լիսէէն եւ ուսանող: Կարմիր եւ սեւ դրօշները կրկին մէջտեղ ելան եւ «Միջազգային»ն ալ երգուեցաւ: Մինչեւ Ուրբաթ առաւօտ 250 ուսանող–ներ ալ գրաւած էին Վենսէնի համալսա–րանական կեդրոնը: Գաւառի համալսա–րաններուն մէջ ալ միջադէպերը շարու–նակուեցան ամբողջ օրը:

ԱԼԷՆ ՏԸԼՈՆ երկար հարցաքննութեան ենթարկուեցաւ կրկին, առջի օր, Մար–քովիչի սպանութեան քննութեան առըն–չութեամբ: Ֆրանսական շարժարուեստի փլէ–պօյը ամբողջ գիշերն ալ ոստիկանա–տունը պահուած էր, մինչ նախկին կինը՝ Նաթալի, կը մերժէր Հռոմէն Փարիզ գալ, ի պատասխան ոստիկանութեան նոր հը–րաւէրին:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Գերմանիոյ Խորհրդարա–նին (Պունտըսթակ) նախագահը՝ Կերսթըն–մայըր ստիպուեցաւ, ի վերջոյ, հրաժա–րականը տալ: Ծանօթ է որ կաշառքի մը հարցով, անունը մրոտեցաւ վերջերս:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Զովետսկոյ Կոսուդարցվօ ի Պրավօ», յօդուած մը հրատարակած է, ուր մտահոգութիւն կը յայտնուի երկրին որոշ մասերու մէջ ծնունդներուն պակ–սելուն նկատմամբ: Պարբերականը կը գրէ թէ Պետութիւնը միջոցներ ձեռք պէտք է առնէ: Օրինակ պէտք է համոզել կիները որ աւելի կանուխ ամուսնանան (ներկա–յիս 27 տարեկան է միջինը) եւայլն:

ԻՏԱԼԻՈՅ համայնավար կուսակցու–թեան երեք կարեւոր անդամներ Մոս–կուա գացած են:

ՀԱՅ ԲԵՄԻ

ԿԱԽԱՐԴՈՒՀԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մաղրասան հայկական գիւղ է՝ Բաքուից ոչ հեռու, Շամախու շրջանում:

Տոհմական խաղողագործներ են ապրում այնտեղ եւ դէպի աշխարհի լայն հորիզոնները բացուող պատուհաններ ունեցող մարդիկ:

Բաքւում են Մաղրասայինները Սիրանոյշին նուիրել այս թղթապանակը, որի մէջ գեղեցիկ շրջանակի մէջ առնուած տպագիր ձօն կայ՝ դերասանուհու 35ամեայ յոբելեանի առթիւ: Զափածոյ տողերում արտայայտուած ջերմ, սրտաբուխ զգացումները որեւէ մէկի անձնական տրամադրութիւնները չեն: Այդպիսի զգացմունքներ Հայոց մեծ դստեր նկատմամբ տածում էին բոլորը՝ քաղաքացիներն ու գիւղացիները, բանուորներն ու արհեստաւորները:

Մի՞թէ այդ չի վկայում թէկուզ այցետոմսի մեծութեամբ կարմիր թղթի այս կտորը, որի վրայ տպագրուած է.

«Ողջունում ենք բանուոր բեմում հայ բեմի թագուհուն»:

Ուրիշ ոչինչ չկայ այդ թղթի կտորի վրայ. ոչ քաղաքի անուն, ոչ տարեթիւ: «Այցետոմսն, անկասկած, յանձնուած է Բաքուի բանուորների անունից, 1909 թուականին, երբ Սիրանոյշն այցելել է Բաքու:

Եօթը բառից կազմուած ողջոյնի մէջ ուշագրաւ է երկու բառ՝ բանուոր բեմում...

Եղել են եւ այդպիսի բեմեր: Եղել են Հայկաւանում, Բալախանիում, Անդրկայրանում, Սուրախանիում, Բիբի–Հէյբաթում...:

Ինչպէս տեսնում էք, Սիրանոյշը չի խորշել հանդէս գալ եւ «բանուորական բեմերում»: Ցանձինս այդ բանուորների, նա տեսել է ժողովրդի տեղահան արուած զաւակներին, որոնք նոյնպէս կարօտ էին մայրենի լեզուով ասուած գեղեցիկ խօսքի, գեղեցիկ արուեստի:

Սիրանոյշը հասկացել է այդ եւ գնացել նրանց մօտ, իր ժողովրդի պանդուխտ զաւակների մօտ: Դրանից յետոյ նա աշխարհ է պտըտել, եղել է Հիւսիսում, Արեւելքում, շատ աւելի թանկարժէք նուէրներ ստացել, ձօներ բազմաթիւ, սակայն իր մօտ խնամքով պահել է Բաքուի հայ բանուորների «այցետոմսը»: Սրտին մօտ է եղել, ժողովրդից եկող:

Սիրանոյշն աստղ էր հայ երկնակամարում: Այդ մասին են ասում Սանթիակօ հասած միւս փաստաթղթերը:

Այս միւսը մի բացիկ է եւ, ինչ խօսք, եզակի չէ, որովհետեւ իր ժամանակին անշուշտ տպագրուել է մեծ քանակով եւ տարածուել աշխարհում: Փոստային բացիկ է, տպագրուած Թիֆլիսում: Տարեթիւը չկայ: Առաջին էջի վրայ Սիրանոյշի նկարն է՝ հասակով մէկ: Ճերմակ, երկար շրջազգեստով է նա, բարձր ու դեղաքանդակ պատուանդանով ծաղկամանի մէջ ծաղկեփունջ է դնում:

Նկարի տակ հայերէն եւ ռուսերէն՝ Տ. Սիրանոյշ:

Կարիք կա՞յ յիշատակելու, թէ ինչպիսի ժողովրդականութիւն պէտք է վայելէր, Սիրանոյշը, որպէսզի նրա լուսանկարով փոստային բացիկ հրատարակուէր:

Նրա մեծ ժողովրդականութիւնը հաստատող բազմաթիւ փաստերի հետ միասին պակաս հետաքրքրական չէ եւ այն փոքրիկ հրաւէրը, որ տարածել են եգիպտահայերը՝ Սիրանոյշի կատարած այցելութեան կապակցութեամբ:

Տպագիր հրաւէրի մէջ ասուած է.

«Թրքահայ եւ Կովկասի մեր թատերասէր հասարակութեան մէջ հռչակաւոր եւ պաշտուած այդ դերասանուհին, անբաղդատելի Սիրանոյշը, հայ Սառա Բերնարը, ինչպէս կը կոչեն զինքը կովկասահայ աշխարհին մէջ, ընտրելագոյն խումբով մը պիտի գայ իր գեղեցիկ տաղանդին հրապոյրովը կախարդել Գահիրէի Հայութիւնը, որուն այնքան քիչ տրուած է վայելել բեմական արուեստին կատարելագործութիւնը:

Տիկին Սիրանոյշի՝ Գահիրէ ժամանումը անկեղծ եւ ջերմագին կերպով պիտի ողջունուի անշուշտ ամէն անոնց կողմէ, որոնք առիթը չեն ունեցած տեսնելու մեր անբաղդատելիօրէն մեծ արուեստագէտը...»:

Եւ այսպէս, ամէնուր նոյն ցնծութիւնը:

Ահա եւ ձեռագրի մի պատառիկ: Սիրանոյշը այն գրել է տպագրութեան համար: Սանթիակօյում ինձ համար դժուար է ասել, թէ ո՞րտեղ եւ ո՞ւր է տպագրուել: Նրա հակառակ էջի վրայ ուրիշի ձեռագրով գրուած է՝ տպարան: Վերցնելով ինձ հետ այդ յօդուածի բնագիրը, ես ցանկանում եմ ընթերցողին ներկայացնել դրա մի մասը, որովհետեւ կարծես դա մի բանալի է տալիս հասկանալու համար, թէ ինչո՞ւ Սիրանոյշը գեղարուեստն ընտրեց որպէս կուռք: Նա ասում է.

«Եթէ մէկը ինձ հարցնէ, թէ ի՞նչ է գեղարուեստը, կարո՞ղ եմ արդեօք բացատրել անոր մեծութիւնը, քաղցրութիւնը, վսեմութիւնը եւ գերիվեր զգացմունքներու արտայայտութիւնը: Եթէ ես իբրեւ լոկ թարգման հանճարեղ գործերու, փափաքիմ բացատրել անոր խորութիւնը, մարդկային սրտերու մեծ ովկիանոսը ալեկոծելու հսկայական ուժը, չեմ կարող: Գուցէ կարենամ իմ երեւակայութեան թափանցողութեամբ ցանցի մէջ առնել ամբողջ աշխարհը, բայց բացատրել, թէ ի՞նչ է գեղարուեստը, անզօր է միտքս, անկարող է լեզուս, քանզի չեմ կարող գեղարուեստի նրբագեղեցիկ թռիչքներուն եւ կամ թնդաձիգ որոտներուն սահմանը գտնել ամբողջ տիեզերքի մէջ: Ուժեղ է ու այնքան հզօր, որ մեր աշխարհից շատ հեռու կը թռչի եւ կը սլանայ դէպի եթերքը հուժկու եւ փոթորկացող որոտումներով, կամ թէ ամենաքնքուշ սիրոյ մեղրանոյշ համբոյրի նման սրտի մէջ հալուելով կը շոյխանայ եւ կ՚աներեւութանայ անմահութեան ծոցին մէջ»:

Արուեստը դարձնելով իրեն կուռք, Սիրանոյշը ծառայում էր նրան, ինչպէս մոլի հաւատացեալ: Եւ թերեւս դրանում էր նրա մեծութեան, անզուգականութեան եւ անմահութեան գաղտնիքը:

Մարդիկ ապրում եւ մեռնում են աստղերի պէս: Որքան էլ հեռու լինի աստղը, մարելուց յետոյ նրա լոյսը հասնում է մեզ նոյնիսկ միլիոնաւոր տարիներ անց:

Լոյս ու ջերմութիւն տուող արեւի պէս է ապրել հայ ժողովրդի մեծ զաւակ, դերասանուհի Սիրանոյշը:

Նստած հեռաւոր Սանթիակօ քաղաքում, մի քանի ժամ իմ սիրտը ջերմանում էր տասնեակ տարիների խորքից եկող նրա տաղանդի լոյսով:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՍԵՒՈՒՆՑ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

«ԿԱՐԻՆԷ»

Երաժշտական կատակերգութիւն մը ժապաւէնի վերածելու նախապայմաններուն հիմնականը, անոր երգերուն մեղեդիներուն վայելած ժողովրդականութիւնն է: «Լէպլէպիճի Հօր–Հօր Աղա»ն իր երգերով եւ Մ. Նալեանի գրքոյկով, երաժշտական արժանիքէն դատ կը ներկայացնէր առաւելութիւնը՝ ընկերային որոշ աւանդական բարքերու յաջող ծաղրանկար մը ըլլալու: Այս երկու տուեալները բաւական են եւ լիուլի կ՚արդարացնեն բեմադիր Ա. Սամուէլեանի ձեռնարկը՝ այս օփերէթը ժապաւէնի վերածելու: Միակ վտանգը այս պարագային, բաղդատութիւններէ խուսափիլն էր: Մանաւանդ որ փոքր չէ թիւը անոնց որոնք «բախտը» ունեցած են այս գործը Անատոլուի բեմերուն վրայ թրքերէնով ըմբոշխնելու:

Ա. Սամուէլեան այս սխալը չէ գործած եւ ոչ միայն վերամշակել տուած է երաժշտութիւնը ու նոյնիսկ հեղինակին անտիպ մեղեդիներով ճոխացուցած զայն այլ եւ ինքնուրոյն ձեւով պատկերացուցած է անձերն ու յարդարանքները: Այս վերջինները Տուանեէ – Բուսոյի նկարներուն միամիտ գիծերուն ազդեցութիւնը կը կրէին ու իբր այդ ալ գրաւիչ, առինքնող:

Մինչ այս ներկայացուած ժապաւէններուն մէջ, կարելի է ըսել որ «Կարինէ» անկիւնադարձ մը կը հանդիսանայ: Իր թերիները որքան ալ շատ են, չեն քօղարկեր յաջող հեռանկարներու կարելիութիւնները մեր ազգային շարժանկարին վերաբերեալ: Ա. Սամուէլեան եւրոպական առումով բեմադիրի մը պատրաստութիւնը ունի: Զանազան տեսարաններու, խաղարկութեանց եւ գործողութեանց դասաւորումներու առթիւ իր յղացած հնարքները (կակ) կ՚ապացուցանեն որ անդիտելու, չափելու եւ ստեղծագործ հիումուրի լայն պաշար ունի: Դերասաններու տնօրինութիւնն ալ կատարեալ էր. բան մը որ բեմադիրին հիմնական յատկանիշն է: Իսկական վայելք մըն էր տեսնել փաստաբանի դերին մէջ, Արման Կոթիկեանը: Իր մահով հայ բեմը եւ, մասնաւորաբար, մեր շարժանկարը մեծ բաց մը կ՚ունենայ: Քիչերու տրուած է նման ձիրք մը որ դերասանութիւնը կը հասցնէ իր ամէնէն պարզ ու այդ պարզութեամբը այնքան ցնցող արտայայտութեան մը: Դերակատարներուն անունները պաստառին վրայ հապճեպով անցած ըլլալով չկրցանք արձանագրել մեր յիշողութեան մէջ, բայց յատկապէս շնորհաւորելի է Հօր–Հօր Աղայի դերին մեկնակատարը որ իր ճիշդ դիմախաղերովը կրցաւ հաղորդակից ընել մեզ գիւղացիի կերպարին տակ թաքնուած հօր մը տուայտանքներուն: Ընդհանուր առմամբ բոլոր դերակատարներն ալ յաջող էին եւ դժուար էր անոնց դիմախաղերուն մէջ սխալ նօթ մը գտնել: Այդ դերասաններու կարգին Տիկին Վ. Վարդերեսեանը, փաստաբանի կնոջ դերին մէջ նուրբ եւ խելացի խաղարկութեամբ մը ներկայացաւ մեզի:

Այս ժապաւէնին առթիւ մատնանշենք երեւոյթ մը որ եթէ անմիջականօրէն չի վերաբերիր շարժանկարի արուեստին, բայց եւ այնպէս կրնայ պայմանաւորել կարգ մը ստեղծագործութիւններ այս մարզին մէջ: Մինչ այս ներկայացուած ժապաւէններու բաղդատութեամբ, այս գործին հիմնական արժանիքը անոր դերասաններուն ունեցած զուսպ արտայայտութիւնն է: Ինչպէս վերը յիշեցինք, այդ կը պարտինք բեմադիրին ճաշակին: Չեմ կարծեր ուրեմն որ իր արժանիքը սքօղած կ՚ըլլանք եթէ ըսենք որ ժապաւէնին արեւմտահայերէնով ներկայացուիլը իր դրական գործօնը ունեցած է այս պարագային: Արեւմտահայերէնը, իր հնչականութեամբ, ինչպէս նաեւ իր քերականական դասաւորումով (սենըքաֆս) աւելի կը պատշաճի շարժանկարի արուեստին քան արեւելահայերէնը: Այս վերջինը իր շեշտուած երաժշտական հնչականութեամբ աւելի յ ա ր մ ա ր կը թուի թատրոնին քան եօթներորդ արուեստին: Վերջնական վճիռներ արձակելու յաւակնութիւնը չունինք, բայց եւ այնպէս ուսումնասիրութեան լուրջ վարկած մը կը նկատենք այս պարագան ու զայն կը յղենք մեր շարժանկարի աշխատակիցներուն: Ըստ իս, Յ. Պարոնեանի մը կամ Լ. Շանթի մը լեզուն աւելի յարմար է շարժանկարին, քան Շիրվանզադէի մը կամ Պռոշեանի լեզուն: Շարժանկարին մէջ ձայնը վերարտադրուած է գործիքի միջոցաւ եւ այդ գործիքին միջոցաւ ալ

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Հասան մեկնեցաւ երբ տակաւին տունին շուրջը հսկողութիւն չէր հաստատուած: Բայց հազիւ թէ պատանին Բերայի մեծ փողոցը հասած էր երբ կասկածելի տունը պաշարուեցաւ լրտեսներով ու գաղտնի ոստիկաններով: Տան դիմացի կողմը կաթնավաճառի մը խանութ մը կար եւ քիչ վերն ալ յոյն գինետուն մը. այդ երկու խանութներն ալ գրեթէ լեցուն էին այն կարգ մը ժանտերես ու անպատկառ մարդերով որոնց յիշատակը տակաւին թարմ է Պոլսեցիներու մտքին մէջ եւ որոնք արհեստներուն ամէնէն ստորինն ու անպատիւը ի գործ կը դնէին տեսակ մը անձնապանծ ամբարտաւանութեամբ:

Լրտեսները, բացի այդ երկու խանութներէն, տարածուած էին ամէն կողմ. փողոցներու բերանը, տուներուն դրանց տակ, նպարավաճառի եւ ածխավաճառի խանութները:

Յայտնի էր որ բացառիկ կարեւորութիւն մը տրուած էր այս գործին եւ ծայրայեղ միջոցներ ձեռք առնուած էին:

Մութը կոխած էր արդէն, երբ կառքի մը թաւալման ձայնը լսուեցաւ փողոցին վարի կողմէն: Կառքը երբ մօտեցաւ կասկածելի տան՝ գնացքը դանդաղեցուց, մէկու մը գլուխը դուրս ելաւ դռնակէն եւ արագ ու խուզարկիչ ակնարկ մը պտըտցուց շուրջը, յետոյ կառապանին զուռ մը մատնանիշ ընելով ըսաւ.

— Հոս կեցիր:

Ճիշդ կասկածելի տունն էր ցոյց տըուածը: Կառապանը տան զանգակը հընչեցնելէ ետք, կառքին դուռը բացաւ եւ քաղքենիի հագուստով, բայց զինուորականի գնացք ունեցող դեղադէմ եւ հուժկու մարդ մը վար իջաւ եւ իսկոյն տան դռնէն ներս մտաւ, կառապանին երկու քառորդ մէճիտ նետելով:

Կառապանը դրամը ընդունեցաւ խորին շնորհակալութեամբ:

Լրտեսները արդէն պաշարած էին կառքը որ կը պատրաստուէր մեկնելու:

— Կ՚երեւայ որ մարդէն աղուոր նուէր մը առիր, ըսաւ իրենցմէ մէկը կառապանին, որովհետեւ շատ գոհ կ՚երեւաս:

— Ողջ ըլլայ, պատասխանեց կառապանը, առատօրէն վճարեց... փոխանակ հինգ ղրուշի, տասը ղրուշ տուաւ. սասնկ յաճախորդ շատ չի գտնուիր:

— Ուրկէ՞ նստաւ կառք:

— Կալաթա Սարայէն...

Լրտեսները անշուշտ իրենց հարցուփորձը տակաւին պիտի շարունակէին, բայց կառապանը ձիերը մտրակեց ու հեռացաւ:

Ինչպէս ըսինք՝ Շէֆիք փաշա հրահանգ տուած էր տունէն ներս մտնողները ազատ թողուլ եւ դուրս ելլել փորձողները միայն ձերբակալել: Ասոր համար որեւէ արգելք չյարուցին նորեկին:

Հիւսնի պէյ, որ քիչ մը անդին կը հըսկէր, տեսած էր կառքէն իջնող անձը, բայց այնքան արագ կերպով աներեւոյթ եղեր էր որ չէր կրցած դէմքը տեսնել որոշապէս: Լրտեսներն ալ չէին կրցած ճանչնալ զայն:

— Միայն թէ, ըսած էր իրենցմէ մին, յայտնի կ՚երեւայ որ սովորական մէկը չէ, այլ կարեւոր անձնաւորութիւն մը:

— Եւ յետոյ կասկածոտ եւ վեհերոտ ընթացք մըն ալ չունէր, դիտել տուաւ ուրիշ մը... ես չեմ կարծեր որ մեր հետապնդած մարդոց հետ յարաբերութիւն ունենայ... գուցէ ուրիշ մէկը տեսնելու եկաւ այստեղ:

— Ե՞րբ պիտի ձեռնարկենք ձերբակալման, հարցուց գաղտնի ոստիկան մը:

— Կէս ժամ մըն ալ կը սպասենք, տեսնելու համար որ ուրիշ եկողներ ալ պիտի ըլլա՞ն, ու յետոյ գործի կը սկսինք:

— Եթէ ներսը գտնուողները կասկածին թէ տունը պաշարուած է, գուցէ փախչելու ճար մը գտնեն:

— Այդ անկարելի է, վճռեց Հիւսնի պէյ, տունը փողոցի դռնէն զատ ուրիշ ելք չունի. ասկէ զատ շրջակաները ամբողջ հսկողութեան տակ առնուած են:

Որքան ալ վստահօրէն այս վճիռը տըւաւ ոստիկանապետը, այսուհանդերձ իր ստորադասեալին կասկածները զինքն ալ վրդովել սկսան:

Քառորդի մը չափ եւս սպասելէ ետքը, որոշեց ալ գործի սկսիլ եւ իսկոյն ուղղուեցաւ, իր մարդերով, դէպի կասկածելի տունը եւ դուռը բախեց:

Հասուն տարիքով գիրուկ Իտալուհի մը եկաւ բանալու:

— Ո՞վ կ՚ուզէք, հարցուց թուրքերէն լեզուով, բայց խիստ շեշտուած օտար հնչումով մը:

— Սելանիկէն եկող ճամբորդը պիտի տեսնենք, պատասխանեց Հիւսնի պէյ դռնէն ներս մտնելով, ուր իրեն հետեւեցան չորս–հինգ հոգի:

Կինը այդ ներս խուժումը տեսնելուն պէս հասկցաւ թէ խնդիրը ինչ բանի շուրջ կը դառնար:

— Անթոնիօ՛, Անթոնիօ՛, պոռաց իր ամուսինը կանչելով:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(39 – Շար.)

կը հասնի որոշ լրումի մը։ Արեւմտահայ կը հասնի որոշ լրումի մը։ Արեւմտահակը հասնի որոշ ... —

կը հասնի որոշ լրումի մը։ Արեւմտահայերէնը, շնորհիւ իր առաձգին որուն յերէնը, ...

կը հասնի որոշ լրումի մը։ Արեւմտահայերէնը, շնորհիւ իր առաձգին որուն յերէնը, շնորհիւ իր առաղձին որուն յեր —

յերէնը, շնորհիւ իր առաձգին որուն տարրերը յիշեցինք վերը, չայլատարրերը, եւ աւելի դիւրամէտ է ժապաւէնի նկարին մէջ ձուլուելու։ Այդ է որ կը ստեղծէ ներդաշնակութիւնը, կ'ապահովէ անոր հետ հաղորդականութիւնը։ Արեւելահայերէնը իր աւելի ճոխ եւ չեշտուած հնչական կառուցուածքով կարծես ցուցադրուած նկարին սահմաններուն մէջ դժուարաւ կը տարրալուծուի եւ կը շարունակէ մնալ առանձին միաւոր մը։ Այս պարագան է որ կը ստեղծէ անհաւասարակշռութիւն մը նկարին եւ ձայնին մէջ։ Նոյնը չէ հարկաւ թատրոնին համար ուր արեւելահայերէնը իր դեղեցիկ երանգներով կրնայ աւելի դիւրութեամբ թատերական վիճակ մը ստեղծել եւ իբր այդ աւելի աղդու կերպով արուեստին հաղորդէր հանդիսանալ։ Թատրոնին մէջ ձայնը կը փոխանցուի ուղղակիօրէն ինչպէս գուլալ ջուրը սարին, որ ըմպելու համար խողովակի չենք դիմեր։ Գոցելով փակագիծը ըսենք որ «Կարինէ» յաջող քայլ մըն է մեր շարժանկարի ընթացքին մէջ եւ փաստ մը որ քիչ պրպտումով կարելի է աղքատ աղդականի դիրքէն դուրս բերել մեր շարժանկարը Խորհրդային Շարժանկարի արտադրութեանց մէջէն։

Պարզ է որ նման յաջողութեան մը գլխաւոր գրաւականը, մեր ստեղծագործողներու տաղանդին ու ընդունակութեան մէջ կը կայանայ։ Բայց շարժանկարի մարզին մէջ նուազ դեր չի կատարեր եւ նիւթականը։

Ցորչափ մեր շարժանկարը չունենայ իր ստեղծագործութիւններու պահանջին համեմատ պիւտճէ մը ու համապատասխան մասնագիտական արդիական բոլոր պայմանները, կարելի չէ սպասել հրաշքի։ Այս դարուն երբ շարժանկարը փոխ-յարաբերութիւններու եւ մշակոյթի ամէնէն աղդու միջոցն է, աւելորդ չէ շեշտը դնել այս խնդրութեան վրայ։ Ա. Սամուէլեանի գործը, յայտնապէս կը տառապի իր նիւթական անցուկ միջոցներու պարտադրած թերիներէ։ Ժապաւէնին ձայնագրութիւնը յետ նկարահանումի կատարուած ըլլալը, տեքորներուն լայն հորիզոնի պակասը, տեղի անձկութեան իբրեւ հետեւանք, պալէներուն, փոքր թիւով անձերու մասնակցութիւնը ու անոնց կատարման աղքատ վիճակը հետեւանք են խնայողութիւն ընելու, դէթ այս պարագային, անհիմն քաղաքականութեան։

Եթէ «Կարինէ» կը փաստէ որ մեր երկրին մէջ չեն պակսիր պատրաստուած արուեստագէտներ, նոյնպէս կը փաստէ որ անոնց ստեղծագործութիւնները, շատ մը պարագաներու մէջ պայմանաւորուած կը մնան նիւթական կաշկանդումներէ։ Ցոուեսս չենք բայց այսուհանդերձ անհամբեր...։

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Ց. Գ.— Այս երեկոյթի առաջին մասին մէջ ներկայացուեցաւ Մ. Մաշտոցին նը...

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՂԲԻՒՐՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԿԸ ԲՈՒԺՈՒԻ... ՁՈՒԿ

Էջմիածինէն մօտ 10 քիլոմեթր հեռու կը ծփայ Այգր լիճը, կամ ինչպէս հին պատմիչները կը կոչէին՝ Ծովակ Մեծամօրին՝ որ փաղաղապէս կը սնանի գինը բոլորը մեծաքանակ աղբիւրներէ։

Այս պատկառելի լիճին եւ սառնորակ աղբիւրներէն սնանելով, մեղմ եւ հանդարտ կը հոսի Մեծամօրը։ Մեծամօրը տափաստանին պտուղ հողերը, որոնք անպէտք են գիւղատնտեսութեան համար եւ դարեր շարունակ մնացած են անօգուտ դաշտեր, ոռոգելով ... նպատակով օգտագործել։ Մեծամօրի ափունքին շուրջ լաւ աճիւն խանդավառութեան։ Ջրջակայ ճահճուտներուն եւ խոտան հողերուն վրայ այսօր կը ծփան արհեստական դեղեցիկ լճակներ։ Հոն, Արարատեան հովիտի այս գողտրիկ անկիւնին մէջ, հաստատուած է ձուկի տնտեսութիւն մը։

Այգր լիճի ձկնաբուծական տնտեսութիւնը հիմնուած է ընդամէնը մէկ տարի առաջ։

Կը հոսի արհեստական լճակներուն ջուրը։ Հոսանքը կ'ապահովուի երեք ջրամուղ մեքենաներու միջոցով, որոնցմէ իւրաքանչիւրը մէկ վայրկեանի մէջ 480 լիթր ջուր կը հասցնէ լճակներուն, ուր մեծ տարբերութիւն «ընականին» հաստատուած է կարմրախայտը։ Այս ձուկը կերի նկատմամբ պահանջկոտ է եւ կը սիրէ մաքուր եւ քաղցրահամ ջուրը։ Այգր լիճի ջուրը իր քիմիական յատկութիւններով այդ առումով շատ յարմար է։ Նպաստաւոր է ջուրին ջերմաստիճանը եւս։

Հոս կարմրախայտը շատ աւելի արագ կ'աճի, օրինակ, քան Վրաստանի մէջ։ Այգր լիճին մէջ ձուկը մէկուկէս ամսուան մէջ 150-200 կրամով կը մեծնայ, մինչդեռ Վրաստանի մէջ այդ ծանրութեան ձուկը կը բերէ հազիւ երկու տարիէն։ Այս երեւոյթը կը բացատրուի —

... լիրուած ժամանակը։ Կարելի է 1 ժամուան մէջ երեք կամ չորս ան մացնել, ... քիմիականը կը յաջողի ... ու լուսաւորութիւնը ... մարզանքները կը վերածուի։ Պէտք չէ նաեւ հանգստութիւնները ... հետ։

Երբ նկարագրուած ժամանակը պարզ յստակութիւն մըն էր, երկար էր։ Եթէ յաւակնոտութիւնը ... գործ մը ըլլալու, անյայտ էր, ... մըն էր, ... էր։

Ա. Փ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ»

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ.— Այս տարի փայլուն յաջողութեամբ տօնուեցաւ «Մանուկներու Օր»ը։ Յունիսի 12ին կիրակի կէսօրէ ետք Կապոյտ Խաչի մանուկները տեղւոյն Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին կողմէ։ Ժամանակէն շատ առաջ, Հայ Ազգային Տան մեծ սրահը ծայրէ ի ծայր լեցուած էր ամէն դասակարգի պատկանող երկսեռ հայրենակիցներով։ Շատեր ոտքի վրայ մնացին։ Կատարեալ մեղուանոց մը դարձեր էր սրահը, երկսեռ փոքրիկներու ճիչերով։

Ժամը 3,30ին Կապոյտ Խաչի կողմէ Տիկ. Պերճուհի Մամուրեան բեմ գալով, մանուկներուն կողմէ բարի գալուստ մաղթեց ներկաներուն՝ շնորհաւորելով Նոր Տարին։

Ժողովն Օրիորդ Ռ. Մանթաշեանի ղեկավարութեամբ տեղի ունեցան փոքրիկ —

...նոլ, որ լիճին եւ մօտակայ գետակներուն մէջ ապրող կերեր կան, որոնք շատ օգտակար են կարմրախայտին համար։

Մեծամօր գետի աջակողմեան մասին ձկնային տնտեսութիւնը կը գրաւէ 185 հեկտար տարածութիւն՝ հաշմեմատաբար ոչ շատ խորունկ լեռ լճակներով։ Այս լճակներուն մէջ եւս կը բազմացուի ...ըէ ... մեծ ձուկ մը՝ ... Այս ձուկը կը սիրէ ... ջուրերը եւ կերերուն նկատմամբ այնքան ալ պահանջկոտ չէ։ 11 ամսուան ընթացքին փոքրիկ ձուկը կրնայ մէկ քիլոյէն աւելի կշռել։

Արհեստական լճակներու մէջ ձուկ բուծանելու նպատակով լճատարական մեծ աշխատանքներ կը կատարուին Հոկտեմբերեան շրջանի Սուլթանաւան, Երասխաւան, Էջմիածնի շրջանի Ռանչպար եւ Սարդարապատի ջերմուտ շրջանայ աղատներու վրայ։ Այս բոլորին դառ, Էջմիածնի մէջ պիտի գործէ պուտն հոկայ ձկնաբուծարան մը, ու Սեւանի ձուկ ձուկ պիտի արտադրէ։

Տնտեսութեան օգտակարութեան կողքին, Էջմիածնի ձկնաբուծարանը կը նպաստէ բնութեան հարստացման ու գեղեցկացման։ Արհեստական լճակները պիտի երկրին բազմաթիւ պտղատու ծառերով, իսկ մէկ կողմէ պիտի հիմնուի ...։ Այս տարի, դարման, պիտի տրուին ծառեր, խնձորենիներ, տանձենիներ եւ այլն։ Պատմութեան պիտի ստեղծուին նաեւ սիրուն ձկնորսներու համար։ Այգր լճի եղերքներուն մէջ պիտի պատրաստուին յատուկ որսավայրեր եւ հանդստեան վայրեր, ձկնորսներուն պիտի մատուցուին փոքրիկ մակոյկներ։

Ա. Կ.

նուաց կողմէ երգեր, խմբերգներ, արտասանութիւններ, մեներգներ, հայկական շուրջպարեր։ Ամբողջ երեք ժամ ներկայ հասարակութիւնը լսեց իրենց հոգեհատոր շրջանակներուն շրջխնդիրէն Մեսրոպին բարբառը։

Ուրախ ալ գրուի Կապոյտ Խաչի գործունէութեան մասին, քէչ է։ Արդարեւ, ինչ հսկայ դոհողութիւն է որ կ'ընեն մեր քոյրերը այս հիւրընկալ ափերուն վրայ, Մեսրոպի բարբառը վառ պահելու համար նորահասցոյց սերունդի շրջխնդին վրայ։

Մինակ Խաչուհին պէտք է ըլլայ գլխաւոր, համար թէ որքա՛ն դժուար է քով քովի բերել քանի մը տասնեակ փոքրիկներ, սորվեցնելու համար երգեր եւ արտասանութիւններ։

Ներկայ հասարակութիւնը բոլորուած սեղաններու շուրջ, հիւրասէր ու ժպտուն Խաչուհիններու կողմէ պատրաստուած կարկանդակներով, սուրճով, իսկ փոքրիկներուն համար ալ կարկանդակներ եւ սառն օշարակ։

Ժողովուրդին կողմէ նուէր ինչերը, նուէրներ, որոնց գումարը շատ կարճ ժամանակի ընթացքին 750 ֆրանքի։

Տիկին Մամուրեան կարդաց կարճ ուղերձ մը՝ Կապոյտ Խաչի գործունէութեան մասին.

«Կապոյտ Խաչը կը հասնի ամէն տեղ, ուր կարիք կայ։ Կ'այցելէ հիւանդանոցներու մէջ տառապող մեր հայրենակիցներուն, անոնց ծերերու, չքաւոր ուսանողներու մէջ խօսքով անոնց պաշտպան հրեշտակի նման կը հսկէ եւ օգնութեան ձեռք կ'երկարէ։ Կապոյտ Խաչը մեր պաշտպանութիւնն է, որ յուսահատիլ չի գիտեր, եւ իր գործունէութեան ասպարէզը կը տարածէ ամէն տեղ»։

Հանդէսը վերջացուցութեան, սրահին մէջ գտնուող հարիւրէ աւելի փոքրիկներու բամնուեցան խաղալիկներ՝ որ հաւնուած բոլորը անխտիր։

Այսպէ՛ս քոյրեր, ձեր նման անդադար թող ըլլայ այս հիւրընկալ ափերուն վրայ, մինչեւ այն երանելի օրը, ուր ամէն Հայ իր ձագուկները հաւաքած պիտի երթայ հաստատուելու, ... Արարատի փէշերուն տակ։

Կ. ՑՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

×

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մանուկներու օրուան (Փարիզ) թէյ — ... ներու մէջ յիշուած դիրակատար փոքրիկներու կարգին, սխալմամբ չէին յիշատակուած հետեւեալ անունները՝ Նաշիրի Արելեան, Պէլթերիս Տոպրամաճեան, Սիւզի Օհաննեան եւ Թագուհի Ալէհեան, որոնք այնքան յաջող կերպով բերած էին իրենց մասնակցութիւնը, Տիկին Գ. Շընիկեանի — Փափազեանի պատրաստած թատերախաղին մէջ։

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Վ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Մարիւս իրիկունը սենեակը դառնալով կը զգեստներուն նայեցաւ, եւ առաջին անգամ դիտեց թէ աղտոտութիւն, անխնամութիւն եւ անոր բոլոր հանդերձներուն մէջ կը լինել երբոր Լիւքսէմպուրկի մէջ պտըտիլ իր առանձին օրուան զգեստներով, այսինքն գլխարկն ալ, որու ծայրամասն քիչ կը կորսուած է, հաստ մոյկերով, որոնք կաշին դեղնած, յատուկ էին, սեւ ... վերարկուն, որու ծայրերը ճերմակած էին, եւ սեւ թեզանիքը, որոնք աշմութեան ... էին։

ԳԼՈՒԽ ՉԶ.

ՄԵԾ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՍԿԻԶԲԸ

Յաջորդ օրը սովորական ժամուն Մարիւս պահարանէն հանեց իր նոր թիկնոցը, նոր տաբատը, նոր գլխարկը եւ նոր կօշիկները, ... բոլոր զինքերով, ձեռնոցները դրաւ, — ծայրայեղ շռայլութիւն, — եւ Լիւքսէմպուրկ գնաց։

Ճամբան Քուրֆէյրաքի հանդիպեցաւ, բայց չտեսնել ձեւացուց։

Քուրֆէյրաք երբ իր սենեակը վերադարձաւ, բսաւ բարեկամներուն.

— Հիմա Մարիւսի նոր գլխարկն ու նոր թիկնոցը տեսայ, որոնց մէջ էր Մարիւս։ Անշուշտ դպրոց կ'երթար քննութեան մը ենթարկուելու համար։ Բոլորովին ապուշցած էր։

Մարիւս երբ Լիւքսէմպուրկ հասաւ, պարտէզին բոլորտիքը դարձաւ եւ ջրաւազանին դիմաց, ... դիտեց ... նոր դաշտին մէջ ... կառանիները ... Եւ արձանի մը առջեւ կեցաւ՝ ... նայելով ... ուր ... մեծ ... արձանին ... բոլորովին ... ինքն ... եւ ... աղբերէն մէջը պահեր։

Աւազանին մօտ քառասնամեայ եւ մեծ որովայնով քաղքենի մը կար որ հինգ տարեկան տղու մը ձեռքէն բռնած կ'ըսէր անոր.

— Տղաս, ... ծայրայեղութիւններէ

ներէ. բռնակալութեան եւ անիշխանութեան հաւասարապէս հեռու կեցիր։

Մարիւս լսեց այս քաղքենին խօսքերը։ Ցետոյ անգամ մըն ալ աւազանին շուրջը դարձաւ, վերջապէս ուղղուեցաւ դէպի «իր ծառուղին», յամրաքայլ եւ կարծես ակամայ։

Կրնայ ըսուիլ թէ բռնադատուած ու նոյն ատեն արգիլուած էր հոն երթալ։ Քինք ինք բոլորովին չէր հասկնար իր վիճակը, եւ կը կարծէր թէ կ'ընէր ամէն օրուան պէս։

Երբ ծառուղին մտաւ, նշմարեց Պ. Լըպլանը եւ նորատի աղջիկը որոնք միեւ նոյն նստարանին վրայ էին։

Թիկնոցը կոճկեց վերէն վար, լաւ մը յարմարեց որպէսզի ծալք չունենայ, տաբատին ալ փայլուն մակերեսին քննեց եւ աւելի ինքնավստահ շարժուեցաւ։

Այս արշաւանքին մէջ յարձակում եւ անշուշտ աշխարհակալութեան կամեցողութիւն կար։ Դէպի նստարան արշաւեց կ'ըսեմ, ինչ որ ըսել է Աննիբալ դէպի Հռոմ արշաւեց։

Մարիւսի բոլոր շարժումները, սակայն, մեքենական էին. ան երբեք ընդհատած չէր իր մտքին եւ աշխատութեանց սովորական հոգերէն։ Այդ պահուն կը խորհէր թէ «Մանիւէլ ալ Պաքալորէան» անպիտան գիրք մըն է, որ անշուշտ, հազուադէպ ապուշներ խմբած էին, որոնց մէջ, քանի որ Ռասինի երեք ողբերգութիւններուն մէջ ... մը գրուած էր։

Ռասինի երեք ողբերգութիւնները, իսկ Մոլիէրի միայն մէկ կատակերգութիւնը վերլուծուած են անոր մէջ։ Ականջը կը դաղղէր սուր կերպով։

Մինչդեռ նստարանին կը մօտենար, թաղէտ թէ լուսաւոր ծալքերը, իսկ աչքերը յառեց աղջկան։

Մարիւսի կը թուէր թէ այդ աղջիկը կայարանի եւ պատ մըն էր ... կ'ը ... դէպի ծառուղիին ամբողջ ծայրը։

Քանի կը մօտենար, քայլերը հետզհետէ կը թուլնային։

Երբ նստարանէն որոշ հեռաւորութեան մը վրայ եղաւ, ծառուղիին ծայրը հասնելէն շատ առաջ, կանգ առաւ, ետ դարձաւ, երբ տակաւին շատ հեռու էր ... դառնալ, երբ մանաւանդ շատ հեռու կը դառնար ծառուղիին ծայրերը։

Եւ ոչ իսկ ինքնիրեն բսաւ թէ մինչեւ ծայրը չէր երթար։

Նորատի աղջիկը հազիւ հազիւ թէ կրցաւ նշմարել զայն եւ անոր նոր զգեստներուն, թող կարգաւորեալ եր նոր հագուստները։ Սակայն Մարիւս ինքնաբերաբար թէ եւ անոր գայթակղումը կրնայ իրեն կայլ։ Իր ձեռքը ուղիղ կրնայ ... շնորհալի կերպարանքով ստանայ։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆ. դպրոցը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 ֆր. տիր. Սրբուհի Արիֆ-եանի մահուան առթիւ Արշակ Մկրեան ընտանիքէն։

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Յի-նասեան ենթակոմիտէն շնորհակալու-թեամբ ստացած է Միքայէլ Պետրոսեանէ եւ զա-ւակներէն 50 ֆր. փոխան ծաղիկի ող-բացեալ Հմայեակ Քէօսէեանի մահուան առթիւ։

ՀՐԱԺԵՇՏԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ի ՊԱՏԻՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԻՒՐԵՐՈՒՆ

Երեքշաբթի, Յունուար 28, իրիկուան ժամը 20,30ին Լիւթէսիայի սրահը (Մեթ-րօ Սեվր-Պապիլոն) կազմակերպուած Ե-րեւանի 2750ամեակի յանձնախումբին կողմէ։

Տախքերու մասնակցութիւն՝ 5 ֆրանք։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 26ԻՆ

Ժամը 15·30ին Համօ Օհանջանեան Ա-կումբին մէջ։ Երգ, արտասանութիւնի, խմբերգ, աշակերտներու կողմէ։

Դպրոցական հանդէսէն ետք, ընտա-նեկան խնճոյք։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

16 տարեկան երիտասարդ մը, մեծաքա-նակ Պոնէթըրիի մէջ աշխատելու համար։ Դիմել՝

Ets. CHEDIK

285, Rue St-Denis — Paris (2e)

GUT. 62-80

Մամուլի տակ է եւ մօտ օրէն լոյս կը տեսնէ ՍԵՐՈՎԲԷ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ՝

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆՈՎ ԱՐՏԱՅԱՅՏՈՒՈՂ ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐ ՈՒ

Մօտաւորապէս 400 էջնոց պատկերա-զարդ հատորը, որ կը պարունակէ 83 լուսանկարներ եւ զանազան ապարէզնե-րու պատկանող 33 մտաւորականներու, ի միջի այլոց — Ակադեմական Հանրի Թրուայայի, Փրոֆ. Շարլ Տէտէեանի, դերասան Մաքսուտեանի, Շարլ Ազնա-ւուրի, Գառզուի, Լեւոն Թիւթիւնճեանի եւ Գաբրիէլ Արութի արտայայտութիւն-ները։

Հետաքրքրուողները կրնան դիմել՝ Վր-թանէս Աստուրեանին

23, Rue Pixérécourt, 75 - Paris (20e)

POUR

LOUER

VENDRE

ACHETER

AGENT IMMOBILIER AGREE

A I F

Consultez en toute confiance

Jacques TORANIAN

DIRECTEUR DU CABINET

RIVE GAUCHE IMMOBILIER

sur rendez-vous

à l'AGENCE ou à DOMICILE

TÉLÉPHONE :

POR 0394 — JUS 0156

42, BOULEVARD ARAGO — PARIS

Métro : Gobelins

ESTIMATION GRATUITE

10ème année

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյ-լի Շրջ. կոմիտէի։

ԴԱՍԱԽՕՍ՝

ԸՆԿ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Նիւթ՝ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ԼՈՒԾՄԱՆ ՃԱԿԱ-ՏԱԳԻՐԸ։

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունուար 26, ժամը 15ին

Կուան Քաֆէ տը Լիոն

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

SALLE PAUL FARALICQ, 21 Rue Yves Toudic — Métro République

Ուրբաթ գիշեր, 31 Յունուար, ժամը 21ին

Փարիզի հայ դերասաններու համակրանքի ցոյցը իրենց ընկերոջ՝

ԳՐԻԳՈՐ-ՎԱՀԱՆԻ

Կը ներկայացուին՝

ԳՐԻԳՈՐ – ՎԱՀԱՆԻ

«ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ԿԱՆԹԵՂԸ»

ԵՒ

«ԱԶԳԱՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ ՄԸ»

Բեմադրութիւն՝ Միհրան Անտոնեանի որոնց կը մասնակցին՝ Ա. Գմբէթեան, Գ. Տէրվիշեան, Յ. Լաթիֆեան, Ն. Պշտիկ-եան, օրիորդներ՝ Անի եւ Պերճուհի Տէ-միրեան։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Տիկին Աստղիկ Տէտէեան, Տիկին Զա-րուհի Անտոնեան, Օր. Արաքսի Գմբէթ-եան, «ՆԱՒԱՍԱՐԴ» պարախումբ, Հայ Գրողներու Միութեան կողմէ ուղերձ։

Մուտք 10 փրանք

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Ս. Սահակ – Մեսրոպ մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը յայտարարէ, թէ յետ այսօրիկ, հրատարակութեան պի-տի տայ եւ յայտարարէ միմիայն եկեղե-ցիիս անուան եղած նուիրատուութիւննե-րը, ընդառաջ երթալով «Յառաջ» օրա-թերթի խմբագրութեան Դեկտ. 10, 1968ի բրած «Առ որ անկ է» յայտարարութեան։

Այս պարագան կը յանձնուի հաւատաց-եալ ժողովուրդին եւ յարգելի նուիրա-տուներու ուշադրութեան։

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, Շաբաթ (25 Յունուար) ժամը 9ին, Ահարոնեան Ա-կումբը։ Ներկայ կ'ըլլայ Ընկ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ։

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ պատարագ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ֆրանսայի Ս. Սահակ Մեսրոպ մայր ե-կեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան վար-չութիւնը, կը յայտարարէ Մարսէյլի եւ շրջակայից Հայութեան, թէ այս Կիրա-կի, Առաջաւորաց Պահոց Բարեկենդանի Կիրակիին, պատարագը կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ։ Հիւրաբար քաղաքս գտնուող Հայաստանի մեր տա-ղանդաւոր մտաւորականներու եւ ար-ուեստագէտներու խումբէն՝ աշխարհահռ-չակ երգչուհին ԳՈՀԱՐ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ կը մասնակցի Դպրաց Դասի երգեցողու-թեանց եւ կը կատարէ մեներգները։

Քարոզէն անմիջապէս ետք կը կատար-ուի մասնաւոր մաղթանք՝ վասն Հայրա-պետութեան մերոյ, եւ Հանրապետու-թեանց Ֆրանսայի եւ Հայաստանի։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅՈՒՇԻ ԵՐԵԿՈՅ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԵՐՈՍ

ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆԻ

Նախաձեռնութեամբ Տրապիզոնի Պոն-տոսի Հայր. Միութեան։

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Արեւ-մըտեան Եւրոպայի Կ. Կոմիտէի, մաս-նակցութեամբ Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացին, Թոքատի, Դաւրայի եւ զանազան հայ. միութիւն-ներու, Կապ. Խաչի, Նոր Սերունդի, Եւ-րոպայի Ուս. Միութեան, Փարիզի Հա-մազգային մասնաճիւղի եւ զանազան քոյր միութիւններու։

Կիրակի, Յունուար 26, ժամը 15·30ին, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահը, (17 Րիւ Պլէօ, փարիզ 9)։

Կը նախագահէ՝

ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆԷՍԱՆԵԱՆ

Կը խօսին՝ ԽԱԶԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ եւ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ։

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սի-րայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն.— Պ. Պ. Պետիկեան, Մ. Ֆէրմանեան, Ս. Սամուէլեան, Օր. Շիրինեան (Թաւջու-թակով), Ա. Գրիգորեան։

ԷՐԵԲՈՒՆԻ 2750 ԵՐԵՒԱՆ

ՄԵԾ ՓԱՌԱՏՕՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ

Կազմակերպուած Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին եւ Հայկ. դպրոցին կողմէ

Կը նախագահէ՝ ԺՈԶԷՖ ՖՐԱՆՉԷՍՔԻ

(Ալֆորվիլի քաղաքապետ եւ Վալ – Տը – Մառնի ընդհ. խորհրդատու)

Հինգշաբթի, Յունուար 30, ժամը 20·30ին

PALAIS DES SPORTS, Rue de Toulon, Alfortville

Կը մասնակցին գեղարուեստական բաժնին.—

ԱՐՆՕ ԲԱԲԱՋԱՆԵԱՆ, ՅՈՎՀ. ԲԱԴԱԼԵԱՆ, ՀՐԱՉՈՒՀԻ ՃԻՆԱՆԵԱՆ։ ԳՈՀԱՐ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ, ՍՈՒՐԷՆ ՔՈՉԱՐԵԱՆ, ԱՆԱՀԻՏ ՑԻՑԻԿԵԱՆ, ԷԼԷՈՆՈՐԱ ՈՍԿԱՆԵԱՆ

Եւ Երեւանի անձնաւորութիւններ.—

ԳԷՈՐԳ ԷՄԻՆ, ԱՐԱՄ ԱՐԱՄԵԱՆ, ՎԱՐԱԶԴԱՏ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ, ԷԴ. ՊԱՊԵԱՆ, ԼՈՒԻԶ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ, ԿԱՄՕ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ։

Տոմսերու համար դիմել.— Ալֆորվիլի մէջ՝ Ֆիլիփի սրճարանը։ Փարիզի մէջ Մասիս, 21 Րիւ Սօլնիէ եւ Մարգարեան, 32 Րիւ տը Թրէվիզ։

Մուտք 10 փրանք

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՔԱՌԱՍՆԱՅՆ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՍԱՏԱՐՈՂԱՑ ՀՈԳՒՈՑ Ի ՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Նախկին Կեդրոնականցիներու Միութիւնը, կը ծանուցանէ թէ, 26 Յուն-ուար, Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, Ս. պատարագի մատուցմամբ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, ԿԵԴՐՈՆԱ-ԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ սատարող ու մեզմէ անդարձ մեկնող, բոլոր հիմնադիրներուն, տնօրէններուն, ուսուցիչներուն եւ սաներուն հոգւոց ի հանգիստ։

Կը նախագահէ ու կը քարոզէ՝

Հայրապետական պատուիրակ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Իսկ պատարագը կը մատուցանէ, նախկին կեդրոնականցիներէն ու միութեանս անդամներէն

ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Երգեցողութիւնները քառաձայն կը կատարուին Մայր եկեղեցւոյ երգչախում-բին կողմէ, ղեկավարութեամբ նախկին կեդրոնականցի ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ։

Կը հրաւիրուին բոլոր պաշտօնական մարմինները, նախկին կեդրոնականցիներն ու հաւատացեալ ժողովուրդը, իրենց յարգանքի տուրքը մատուցանելու, հանդէպ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆԻ ՍԱՏԱՐՈՂՆԵՐՈՒ ԱՆՄՈՌԱՑ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ։

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Ծնողաց եւ Նախկին Աշակերտաց Միութիւններու կողմէ

SALON DES AMBASSADEURS

3, Avenue Gabriel, Paris (8e) — Métro : Champs-Elysées Clémenceau

Ճոխ յայտագիր եւ անակնկալներ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին իրենց նուագախումբերով

ՄԵԼՔՈՆ ԵՒ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

ՊԵՏԻԿԵԱՆ ԵՒ ՖԷՐՄԱՆԵԱՆ զոյգը երգ ու սազով եւ

ՍՕՍԻ պարախումբը ղեկավարութեամբ Տիկ. Յ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ

Խօսնակներ Պ. Պ. Յ. ԳԶԻՐԵԱՆ եւ Ժ. ՊԷՔՄԷԶԵԱՆ

Փետրուար 2, Կիրակի, ժամը 17էն 24

Մուտքի տոմսերուն համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն.

Librairie Hrand-Samuel, 51 Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e) — 326-88-65
Librairie Palouyan, 43 Rue Richer, Paris (9e) 770-25-46
Maison de la Culture Arménienne (de 15 à 19 h.), 17 Rue Bleue, (9e) 824-63-89
Restaurant « Les Diamantaires », 60, Rue La Fayette (9e) 770-78-14
Markarian, 32 Rue de Trévise, Paris (9e)

Սեղանները կանուխէն ապահովելու համար հեռաձայնել Տիկին Երամեան 488·62·06, Մուրատեան վարժարան 027·18·28։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ 26 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
DIMANCHE 26 JANVIER 1969
LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11423 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.423

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

(Մահուան 12րդ տարելիցին առթիւ)

Եթէ քառասունեւչորս տարի առաջ յանդգնութիւն էր Արեւմուտքի հիւրընկալ հողին վրայ հայերէն թերթ հիմնելն ու յարատեւելը առանց հաստատուն դրամագլուխի եւ սեփական տպարանի, տասներեւքու տարիէ ի վեր հերոսութենէ աւելի բան մը, հրաշք մըն է մէկ-երկու հոգիով չարունակել անոր հրատարակութիւնը, առանց ընդհատումի, Աստծուն օրը:

Շաւարշ Միսաքեան մեզմէ անդարձ բաժնուեցաւ 12 տարի առաջ, 1957 Յունուար 26ին, մէկ օրէն միւսը Յառաջի բեռը ամբողջովին ձգելով իր միակ աղջկան՝ Արփիկի վրայ, որուն իրենց բարոյական աջակցութիւնը ընծայեցին ողբացեալ խմբագրապետին առաջին օրերու գործակից երկու հաւատարիմ ընկերները:

Վեց ամիս առաջ կորսնցուցինք անոնցմէ մէկն ալ, Շաւարշ Նարդունին, որ տարիներով իր մնայուն աշխատակցութեամբ եւ խորհուրդներով զօրավիգ էր հանդիսացած թերթին:

Նարդունիէն հազիւ ամիս մը ետք ծիրայր Միսաքեանի անակնկալ մահը նոր սուգի պիտի ենթարկէր Յառաջի ընտանիքը:

Հակառակ այս կրկնակ կորուստներու պատճառած ցնցումին, թերթը կը հրատարակուի անընդհատ, հաւատարիմ իր կոչումին, — այն է՝ ծառայել ազգին, ի գին նիւթական ու բարոյական բազմապան զոհողութեանց:

Քանի՛ կը սահին տարիները, այնքան կը դժուարանայ հայերէն թերթ հրատարակելն ու զայն ինքնաբաւ դարձնելը սփիւռքի մէջ, ուր ամէն օր անզօր կատարութեամբ ականատես կ'ըլլանք մեր նոր սերունդի տղոց ու աղջիկներուն ուծացման, օտարացման եւ քաղաքակիրթ երկիրներու հսկայ հալոցին մէջ ձուլման:

Երբ մեր զաւակներն ու թոռները չեն գիտեր հայերէն կարդալ, երբ մեծով խրախուսիչ մեծ հայրիկի կամ մեծ մայրիկի հետ թերթի բաժնեգրութիւնն ալ չի նորոգուիր, կարելի է երեւակայել թէ ինչ մռայլ ապագայ վերապահուած է հայերէն թերթերուն ու գրքերուն:

Հակառակ ներկայ եւ ապագայ ամէն դժուարութեանց, հակառակ թուղթի, աշխատավարձքի եւ առաքման ծախքերու տարապայման սղութեան եւ օր ըստ օրէական յաւելման, Յառաջ հաւատարիմ իր առաքելութեան, կը շարունակէ քալել զոհողութեանց մարմնացում իր հիմնադիր-խմբագրապետին գծած շաւղով, գաղափարական նոյն շունչով եւ անշահախնդրութեամբ, ամէն բանէ վեր դասելով ազգային շահերը:

Հայկական արդար Դատի պաշտպանութիւնը, նոր սերունդի փրկութիւնը, Հ. Յ. Դաշնակցութեան գաղափարաբանութեան տարածումը, արտագաղթին դէմ պայքարն ու ներգաղթի ջատագովումը, հայ քաղաքակրթական ու մշակութային արժէքներու պահպանումը, Հայրենիքի եւ Սփիւռքի Հայութեան միջեւ կապի ամրապնդումը, ի սփիւռս աշխարհի ցրուած մեր հայրենակիցներու ազգապահպանման ճիգերուն արձագանգները, մեսրոպեան ոսկեղինիկ լեզուի անաղարտ պահպանման վրայ գուրգուրալը այսուհետեւ ալ պիտի կազմեն մեր ուղեցիծը, որուն անշեղ պիտի հետեւինք:

Գիտակից՝ թէ այդպէսով է, որ լաւագոյնս յարգած պիտի ըլլանք Շ. Միսաքեանի անմոռաց յիշատակը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆԸ

Իսրայէլ այն ապահովութեամբ կ'ապրի որ «պարտադրուած խաղաղութեան» մը վտանգը հեռացած է, տրուած ըլլալով այն պաղ ընդունելութիւնը զոր գտած է ֆրանսական առաջարկը «Չորս»երու ժողովի մը:

Կը մնայ ուրեմն երեք կարելիութիւն.— Քաղաքական կարգադրութիւն մը ուղղակի շահակից պետութեանց միջեւ, նոր պատերազմ մը, կամ վերջապէս «Սթաթու քուօ»ի պահպանումը անորոշ ժամանակով:

Այս մասին Իսրայէլցիք հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընեն.— Քաղաքական կարգադրութիւն մը հաւանական չէ, վասնզի անդունդ մը կայ արաբ եւ իսրայէլեան դիրքերուն միջեւ: Պատերազմն ալ հաւանական չէ մերձաւոր պարագայի մը, որովհետեւ Մոսկուա տրամադիր չէ արգատ ձգել Գահիրէն, որ նման որոշում մը տայ: Գահիրէն ալ կը վարանի նման արկածախնդրութեան մը մէջ նետուելու առանց Մոսկուայի օրհնութեան»: Կը մընայ ուրեմն ներկայ զոյավիճակին յարատեւումը: Թել-Աւիվ կ'ըսէ.— «Իսրայէլ զինուորական եւ տնտեսական միջոցներն ունի եւ հոգեբանական եւ քաղաքական գետնի վրայ ալ պատրաստուած է»:

Յորդանանեան կողմը այն կարծիքը կը տիրէ թէ Միջին Արեւելքի տագնապին լուծման մը հաւանականութեանց մասին, խօսուած է Հիւսէյն Թագաւորի եւ Անգլիոյ վարչապետին միջեւ: Հիւսէյն միշտ Լոնտոն է, առողջական պատճառներով:

Պաղեստինեան կազմակերպութեանց մօտ, անկախութեան ձգտում մը կայ, արաբ պետութեանց նկատմամբ, որ օրէ օր կ'ամրապնդուի: Էլ Ֆաթ յայտարարութիւն մը ըրած է, ուր կ'ըսէ. «Արաբ պետութիւնները, ազատ են սակարկելու, մենք, ոչ մէկ բանակցութիւն կ'ընդունինք եւ ոչ մէկ միջին ճամբայ Պաղեստինի համար»:

Գալով Գահիրէի Ալ Ահրամի, խմբագրապետը՝ Հէյքալ, որ մտերիմն է Նասըրի, կը գրէ.— «Իսրայէլ սխալ հաշիւ ըրաւ Պէյրութի օդակայանին վրայ յարձակելով»: Արդարեւ, Հէյքալի համար, այդ յարձակումը, երեք հետեւանք ունեցած է.—

Ա) Թոյլ տուած է իսրայէլեան քարոզչութեան, որ ցոյց տայ թէ հրեայ պետութիւնը կրնայ որեւէ տեղ յարձակիլ:

Բ) Փորձ մըն էր յուսալքելու արաբ հանրային կարծիքը, առանց նկատի խսկ առնելու միջազգային կարծիքը:

Գ) Ցոյց տուաւ որ նման յարձակում մը պառակտումներ կը ստեղծէ Լիբանանի մէջ եւ կ'ամրապնդէ անջատողականներու կուսակցութիւնը:

Հէյքալ կը խորհի թէ Իսրայէլցիք ընդհանրացած յարձակումի մը պիտի ձեռնարկեն, օրինակ իսրայէլեան օդուժը Եգիպտոսի վրայ:

ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆ ԴԱՌՆՈՒԹԵԱՆ

Ինչպէս երբ ձիւնը, ազաւնիներու երամի մը պէս, կը ծածկէ իր ճերմակ թեւերը եւ կը թռչի՝ ետին թողլով սպիտակ տխրութեան մը յիշատակը, յանկարծ կը ծաղկին խատուտիկ նշենիները, ոչ աւելի ուշ քան այս եղանակին,

Այնպէս ալ՝ երբ կը հասնի ձմեռը դաշտերուն մէջ ու լեռներուն տակ, կարօտ մը կը ծաղկի հոգւոյս խորը, կրակ առած կարօտ մը՝ քաղցր այլ տխուր, յիշատակի՛ նշենին, այս տարելիցին:

Տխրութեան նման պահերու մէջ, խաղաղեցնելու համար միշտով լեցուած հոգիս՝ կը սիրեմ նստիլ արփաջեր բազմոցի մը վրայ, չոյել դիցուհի Վշտին մազերը, մրմնջելով պատմել ականջին թէ ի՛նչպէս արցունքի մը պրիսմակին ետեւ կ'աղուորնան սէգ լեռները, հրապոյր կը ստանան ստուերները, եւ տխրութիւնն իսկ կ'անուշնայ չվշտացնելու աստիճան:

Նման պահերու մէջ, նման զգայնութեանց սիրահար, կ'եղեմ Վահան Տէրեան կը կարդամ, — ի՛նչ սփոփարար վայելք.

Սարի ետեւում շողերը մեռան,
Անուշ դաշտերը պատեց կապոյտ մէգ,
Տխուր երեկոն զարկել է վրան,
— Սիրտս կարօտով կանչում է քեզ՝ եկ:

Ստուերները կը խաղան, կապոյտ կամ լեղակ պատմուճան հագած յաւերժահարսներու նման կը դառնան այգիներուն տակը եւ ձորերուն բերանը, մինչ օրը կը տարաժամի, մինչ օրը կը յոգնի:

Սիրտ իմ, այդ ո՞ւմ ես դու ի զուր
կանչում,
Տես գիշերն անցաւ, աստղերը մեռան.
Մենաւոր իմ սիրտ, մոլորուն թռչուն,
Կարօտիդ կանչը չի՛ հասնի նրան:

Բայց հեռու չէ ինծմէ, կ'ըսեմ եւ ձայնը կը լսեմ արդէն: Կը զգամ իր ներկայութիւնը լռութեան մէջ:

Ինձ թաղէ՛ք՝ երբ տխուր մթնշաղ է
իջնում,
Երբ լռում են օրուան աղմուկները
զուարթ,
Երբ շողերն են մեռնում, ծաղիկները
ննջում,
Երբ մթնում՝ կորչում են լեռ ու արտ:
Իմ շիրմին դալկացող ծաղիկներ ցանեցէ՛ք,
Որ խաղաղ ու հանդարտ մահանան,
Ինձ անլաց թաղեցէ՛ք, ինձ անխօս
թաղեցէ՛ք,
Լռութի՛ւն, լռութի՛ւն, լռութի՛ւն
անսահման:

Կը խղեմ, սակայն, լռութիւնը: Տարելիցը կը մղէ զիս, կարօտը կը խրախուսէ զիս, որ փնտռեմ զինքը մինչեւ իր հողաթումբին տակ, փուշը խափանէ ճամբաս թէ կրակը: Դարձեալ իր ձայնը որ կը դժկամակի.

Իմ գերեզմանիս դուք մի մօտենա՛ք,
Թողէ՛ք որ հանգչի իմ սիրտը յոգնած,
Թողէ՛ք որ լինեմ հեռաւոր, մենակ,
Որ չզգամ թէ կայ սէր, եւ ցնորք եւ լաց:

Իմ գերեզմանին դուք չմօտենա՛ք,
Հարկաւոր չէ ինձ ոչ ծաղիկ, ոչ սուգ,
Ցանկարծ կը զարթնի՛ ջերմ լալու
փափաք,
Սիրտըս չի՛ գտնի ոչ մի արտասուք:

Կը ճանչնամ զինքը, բո՛ւսս է սիրտը, կուլայ գերեզմանէն ալ անդին:

Ինծի ծանօթ է իր վիշտին աղբիւրը:

Շ. Միսաքեան եղաւ այն մտաւորականը, որ զառնացաւ քաղաքակրթութեան կեղծիքներու դէմ, որ խոր հիասթափութիւն մը կրեց դէմ յանդիման Արեւմուտքի փառքերուն, որ տառապեցաւ տեսնելով իր հաւատքին փշրուիլը եւրոպական փայտակերտ աստուածներուն առջեւ, որ յուսահատեցա՛ւ մարդկութենէն՝ երբ հաստատեց թէ սուտն է որ կը կազմէ պատմութեան խէժն ու փառքը:

Այս եզրակացութեան հասնելու համար՝ պէտք է օժտուած ըլլալ մեծ իմացականութեամբ եւ աղնիւ զգայնութեամբ:

Բոլոր մեծ իմացականութիւնները, բոլոր մեծ զգայնութիւնները այսօր կ'ընդունին անխտիր.

— Հայ ժողովուրդը ձգել այն վիճակին մէջ՝ ուր կը գտնուի հիմա, ոճիր է բացարձակ:

Տգէ՛տ պէտք է ըլլալ եւ անզգայ, գոհ մնալու համար ներկայ կացութենէն:

Իմաստունը եւ զգայունը պիտի դառնանար անպայման:

Եւ Շ. Միսաքեան մեկնեցաւ դժգոհութիւնը հոգիին մէջ եւ դառնութիւնը սրտին մէջ:

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

26-1-1958

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ մէջ, Ուրբաթ օր հինգ վայրկեան, ամբողջ կեանքը «կը կենար», ի նշան յարգանքի Եան Պալաշի յիշատակին: Երիտասարդ ուսանողը, այլեւս դիմադրութեան խորհրդանիշ դարձած է երկրին մէջ: Շաբաթ օր, յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենար եւ նախապէս արդէն մեծ մտահոգութիւն կը տիրէր երկրին մէջ: Ապահովութեան բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուած էին:

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ, երեք ամսուան համար Բացառիկ վիճակ հռչակուած է երկրին մէջ, իբրեւ հետեւանք ուսանողական ցոյցերուն: Ծանօթ է որ ուսանող մը, անձնապան եղաւ առջի օր, ինքզինքը նետելով 7րդ յարկէն երբ ոստիկանութիւնը տունը կը խուզարկէր: Ներկայ հրովարտակը թոյլ կուտայ որ ոստիկանութիւնը որեւէ տուն խուզարկէ առանց արտօնութեան, ձերբակալէ, հետապնդէ: Գրաքննութիւն հաստատուած է Շաբաթ օրէն ի վեր:

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ բախումները նոր թափ կը ստանան Փարիզ եւ շրջակայքը: Ուրբաթ գիշեր բախումներ եղած են Լատինական Թաղը, 10 վիրաւոր կայ, մօտ 100 հոգի ալ՝ ձերբակալուած:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Փուէպլօ լրտես - սուզանաւի նաւապետը, որ ամիս մը առաջ, իբրեւ հերոս կ'ընդունուէր Ամերիկա, զինուորական ատեանէ պիտի քաշուի: Դատախազը ըսած է իրեն.— «Յանձնելով ձեր պատերազմական նաւը, առանց կռուելու, աննախընթաց դէպ մը Միացեալ Նահանգներու պատմութեան մէջ, 1812էն ի վեր, ծանր կերպով բռնաբարած էք ծովային կանոնագրի թիւ 730 յօդուածը»:

ՔԷՊԷՔԻ փոխ-վարչապետին ընդունելութիւնը Փարիզի մէջ, բաւական աղմուկ հանած է: Ծանօթ է որ նախագահը Կոլ 26 հոգինոց ճաշ մը տուած է Քէպէքի պատուիրակութեան ի պատիւ եւ չէ հրաւիրած Փարիզի քանատական դեսպանը: Այս առթիւ, Քանատայի վարչապետը ըսած է.— «Կը խորհիմ թէ մեր դեսպանը, Էլիզէէն զատ տեղեր գիտէ, ուր կրնայ լաւ ճաշ մը ուտել»:

FLUCTUAT NEC MERGITUR (*)

Քառամեայ գերութիւն: Ստորերկրեայ երկունք: Յեղափոխական, դաւադրական խլրտումներ: Ապա կուիւ ճակատ ճակտի, ներքին ու արտաքին ուժերով:

Եւ անգամ մը եւս, այս անգամ եւս փրկուեցաւ Փարիզը: (Ամբողջ Ֆրանսան):

Փարիզը՝ լուսացնցուղ ոստան լորձուն պողոտաներով.

Բոցավառ հնոց յեղափոխութեան եւ ազատութեան.

Վառարան ստեղծագործ աշխատանքի եւ լուսապայծառ իմացականութեան.

Շնորհք: Քմայք: Պչրանք: Համայնա–գիտարան սանձակոտոր վայելքի.

Կապիտոլ եւ Տարպեան Ժայռ.

Ներդաշնակութիւն եւ լաբիւրինթոս.

Արգանդ խոլական փորձութեանց եւ խոր վիրապ համայնակուլ.

Պանէչ հոգեւոր եւ ժամանակակից Անի հազարումէկ եկեղեցիներով.

Մշտավառ ատրուշան գիտութեան եւ արուեստի:

Ծաղկաստան ազգային եւ միջազգային մշակոյթի:

Բաբելոն ոսկեթաթախ եւ պանթէոն փառաց:

Բոյն սկեպտիկ անիշխանութեան եւ ակադեմական իմաստութեան:

Համճար խաղաղական եւ փոթորիկ տիեզերական:

Հորիզոն անծայրածիր եւ բարձունք անվախճան:

Տապան յաւիտենական, որ «կը տատանի, բայց չընկղմիր»:

×

Դեռ երէկ չէ՞ր,—1944 Օգոստոս 19–25:

Կ՚ըսեմ՝ ընտանի երգի մը արձագանգն էր որ կը սարսէր քաղաքը.

Մենք չենք ուզեր ազատ կամքի բռնութիւն…

Եւ «պատնիշամարտ»: Ըմբոստացում եւ ծառացում բոլոր փողոցներուն մէջ: Սլացք չանթարձակ եւ գրոհ դէպի մահ: Ճակատամարտ անհաւասար ուժերով: Ճզնաժամ արեան եւ մահուան քրտինքներու մէջ.

Ու պատնէշներ, պատնէշնե՜ր: Բոլոր անցքերուն եւ բանուկ փողոցներուն մէջ: Հրապարակներու վրայ:

Ծառեր արմատախիլ հատտարուն կոճղերով: Այլազան կահ-կարասիներ, խոհանոց եւ մառան եւ չտեմարան փողոց թափած: Սալայատակներ քարուքանդ: Կիսակործան կառքեր, սայլեր, ինքնաշարժներ, հեծելանիւներ, մեքենաներ, անտուկներ, երկաթի կտորներ, ձողեր, գերաններ խառնիխուռն: Գամեր: Ցիցեր: Պայթուցիկներ: Ու ընդացիր:

(*) Ալիքները կը զարնեն, բայց նաւը չընկղմիր. կը տատանի, բայց չընկղմիր: Փարիզ քաղաքին խորհրդանշանը:

Սպառազէն, սպառնալի ցանց մը ամէն տեսակ խոչընդոտներու, որպէսզի թշնամին չկարենայ ճամբան շարունակել: Ամրոց: Թաքստոց: Նշանառութեան կայան: Խարիսխ:

Allons enfants de la Patrie !

Եթէ հայերէ՛ն գիտնային.

Յառաջ ընթանանք եղբայրներ,
Մարտի հրաւէր կարդալով…

Շատո՜նց արձակուած էր հրամանը, հատու եւ անդիմադրելի: Մարտակոչ՝ բերնէ բերան: Լեռնէն: Անտառէն, — այլեւս պատմական «մաքի»էն: Ազդանշան ձայնասփիւռ ալիքներով: Բազմալեզու թռուցիկներով: Ականջ ականջի եւ աչք աչքի:

Դեռ Յունիս – Յուլիսին՝ խանգարուած էր առօրեայ կեանքը: Երկաթուղիները կրճատուած: Ցետոյ յանկարծ դադար ամբողջ գիծերու վրայ: Փապուղին կանգ առած: Թղթատարը պատահական: Ոստիկանութիւնն իսկ ձեռնթափ: Գործադուլ: Օգոստոս 18ին՝ վերջին թերթերը գերմանաչունչ:

Իսկ շաբաթներէ ի վեր՝ անվերջ կարաւաններ իրարու ետեւէ, նահանջի ճամբուն վրայ: Հրասայլերով, թնդանօթներով, սպաներով եւ զինուորներով: Լեռնակուտակ բեռներով: «Կ՚երթա՜ն կոր»…

Եւ Օգոստոս 18ի գիշերն իսկ՝ յարձակում նախաձեռնութեամբ Ներքին Ուժերու: Գրոհ դէպի Ոստիկանութեան Վերատեսչութիւն եւ Քաղաքապետարան: Ապստամբութիւն: Եռագո՜յն: Մարտագոռ կանչեր Փարիզի քսան թաղամասերուն մէջ: «Կռուեցէ՛ք, տղե՛րք»:

Տարերային էր շարժումը եւ վարակիչ:

Խմորուած՝ նախնական միջոցներով: Խրախուսուած ներսէն եւ դուրսէն: Ե՛ւ բարոյապէս, ե՛ւ նիւթապէս: Հետզհետէ յարաճուն, ծաւալուն ալիքի մը վերածուած: Գիւղէն լեռը, լեռնէն քաղաքը: Ծայրադաւառէն մինչեւ կեդրոնը, հազարումէկ շօշափուկներով: Դպրոցէն, պահականոցէն, դարբնոցէն մինչեւ պետական պաշտօնատունն ու առեւտրական գրասենեակը: Զօրանոցէն մինչեւ չուկան: Ակադեմիայէն, Թատրոնէն, Օփերայէն, Թանգարանէն մինչեւ ընտանեկան բոյները եւ Շան դ'Էլիզէի «գիշերաբոյները»: (Քանի՛ հերոսուհիներ, ըմբոստներու բազմութեան մէջ):

Ոչ մէկ բացակայ որեւէ հոսանքէ: Բացական իրաւունք չունի:

Եւ առոր համար ալ՝ ազգային միութիւն: Միարանութիւն խօսքի եւ գործի:

Երբեք այսքան միախառնուած չէին թացն ու չորը: Աջն ու ձախը: Կաթոլիկն ու բոլշեւիկը: Բանաստեղծն ու քահանան: Կոշկոռ կապած ափերով բանուորն ու ճերմակ ձեռնոցներով քաղքենին: Գիւղացին եւ ղեկտունը: Զօրավարն ու ակադեմականը:

Ու երբեք այնքան սրտառուչ համերաշխութեամբ արտասանուած չէին սովորական կանչեր ու նշանախօսքեր, — Ազգ եւ Հայրենիք: Ժողովուրդ եւ Ազատութիւն: Ազգային Ճակատ եւ «անցուկը մոռցուկ»: Հաւասարութիւն եւ եղբայրութիւն…

Եւ բազմազգի բազմութիւններ՝ կրակի գիծերուն վրայ: Անոնք որ «օտար» կը կոչուին ամէն երկրի մէջ: Ու նաեւ Հայեր:

Պատահա՞ծ է որ հայկական արիւնը եփ չելլէ, որեւէ յեղափոխութեան մէջ: Որեւէ ճակատի վրայ:

Զմշկածաղցի Աշոտ մը չէ՞ր որ Ամերիկայէն Սպանիա թռաւ 1936ին, զոհուելու համար յեղափոխութեան կրակին մէջ:

Ու դեռ Հայաստանեայց գերիներ, — «լեգէոնական» — բնազդաբար լեռը փախչած, թեւ թեւի մաքիականներուն հետ, մինչ կը կարծէին թէ զանոնք թեւաւորելու պիտի ծառայեն:

×

Լրագրական ցիրուցան տեղեկութիւններն ու զանազան գրքոյկներ դեռ չեն պարզեր Ֆրանսայի Դիմադրական Ճակատին գործունէութեան ամբողջ պատկերը: Ձեռնհաս պատմագիրներու յանձնախումբ մը հում նիւթեր կը հաւաքէ, լրացնելու համար անոր վաւերական յիշատակարանը:

Այստեղ ալ միայն բաղուկը չէր որ ճակատ ճեղքեց անհնարին յանդգնութեամբ, այլ եւ գրիչը: Ինչպէս ամէն յեղափոխական շարժումի առեն:

Ամբողջ գաղտնի գրականութիւն մը խմորուեցաւ թաքստոցներու եւ թաւուտքներու մէջ: Երգեր տառապանքի, ատելութեան ու վրէժի: Տաղեր, որ յաճախ կը յիշեցնեն մեր նախնական շրջանի ազգասիրական, հայրենասիրական, յեղափոխական տենչերն ու խոյանքները. —

Դպրոցականի տետրակներուս վրայ,
Գրասեղանիս եւ ծառերուն վրայ,
Աւազին եւ ձիւնին վրայ
Քու անունդ կը գրեմ, —
Ազատութիւն (Փօլ Էլիւառ).

Զա՛յն տուր, Միքայէլ (Նալբանդեանց).

Ես անբարբառ մի մանուկ՝
Երկու ձեռքս պարզեցի,
Եւ իմ անզօր թեւերով
Ազատութիւն գրկեցի:

Սրբազան ատելութեան եւ ցասումի գեբաղոյն պահու մը, Պետրոս Դուրեան կը մռնչէր (Երգ պատերազմի).

… Արդ քաջալանջ
Նետուինք յառաջ:
Սուր մը յագուրդ
Վատ եւ անգութ՝

Թող թշնամւոյն
Խմէ արիւն…

×

1942 — Նոյնպէս օտարի լուծին տակ ըմբոստացած Ֆրանսացի բանաստեղծն է որ կը մռնչէ.

Բարեկամ, կը լսե՞ս
Ագռաւներուն սեւ թռիչքը
Մեր դաշտերուն վրայ:

Բարեկամ, կը լսե՞ս
Խուլ աղաղակները
Շղթայակապ երկրին:

Օ հէ՜յ, ռազմիկներ,
Բանուորներ եւ գիւղացիներ,
Մարտակո՛չն է:

Այս իրիկուն թշնամին
Պիտի ճանչնայ արեան գինը,
Եւ արցունքները…

×

Չեմ գիտեր հրատարակուա՞ծ է գիրք մը, որ պատմէր լերան դերը ժողովուրդներու ազատագրական պայքարին մէջ: Լեռը՝ խորհուրդ եւ խարիսխ ազատութեան եւ ներշնչարան երկնասլաց:

Լեռը՝ իր բարձրաբերձ քարաժայռերով, որոնց կատարներուն վրայ հերոսները «Փառք ի բարձունս» կ՚երգեն արծիւներուն հետ: Լեռը՝ անդաւաճան թաքստոց եւ յաւիտենական պատնէշ: Լեռը, ուր ըմբոստ հոգիները կը պայծառանան, կը ծաւալին ու կը ճարճատին փոթորկաձայն, ի խնդիր ազատութեան:

Այս անգամ ալ, քաղաքին հետ, քաղաքէն առաջ լեռն էր որ պոռթկաց, — այն որ «մաքի» կը կոչեն, փոխ առնելով Քորսիքայէն:

«Լեռնե՜ր, սէգ լեռնե՜ր» Հօթ Սավուայի եւ Իզէրի, Իոնի եւ Ռոտէզի, անդնդախոր ձորերով եւ անմատչելի բարձունքներով, ինչպէս մեր հայրենի աշխարհին մէջ: (Ողջո՜յն ձեզ, Սասուն կամ Զէյթուն կամ Սիւնիք): Վերքո՜ր: Թաւուտք: Մացառուտք: Անտառ ամեհի եւ անթառամ:

Լեռներ, ուր, ինչպէս ամբողջ Եւրոպայի տարածութեան վրայ, բոլոր ալըստամբ երկիրներուն մէջ, ազատութեան կանչերը կ՚ուռէին, կ՚աճէին, կ՚արձագանգէին սահմանէ սահման: Ուր, փոխան ամենակալ այլ անկար Աստուծոյ մը, օգնականերն ու անկարգելներն էին որ երկիր կ՚իջնէին, ահեղ եւ արդիական սպառազինութիւններով: (Մեր Հայրերուն Աստուածը ո՛չ օգնաւ նաեւ գիտէր, ո՛չ ալ անկարգել):

Fluctuat nec mergitur.

Միայն Սէնի՞ վրայ:

Նոյն զաղտնիքը չունի՞ն մեր գետերն ալ, — Արա՜քս, Եփրատ, Արածանի…

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

1944

ՍԱՂԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Այս աղաղակին վրայ խոհանոցին դուռը բացուելով, յիսուն տարեկանի մօտ յաղթանդամ մարդ մը երեւցաւ:

Ուրիշ երեք լրտեսներ ալ ներս սպրդած էին արդէն, այնպէս որ այժմ բակին մէջ ութ հոգի կային երկու տանտէրներու դէմ:

Հիւսնի պէյ իր զօրութեան վրայ վստահ եւ տունը արդէն իսկ գրաւած՝ քանի մը քայլ եւս առաջ գնաց եւ ըսաւ Իտալացիին.

— Դուք հանդարտ կեցէք, ձեզի դպչող չկայ, միայն թէ հարկ է որ տան ամէն կողմը խուզարկենք եւ մէկ քանի անձեր ձերբակալենք…

— Տունը խուզարկէք, անձեր ձերբակալէ՛ք, գոչեց Իտալացին կատղած ձայնով մը, իմ հիւպատոսս միայն կրնայ հոս մտնել եւ խուզարկութիւն ընել…:

— Բացարձակ հրաման ունինք այս տունը խուզարկելու եւ մեր յարմար տեսած անձերը ձերբակալելու, պատասխանեց ոստիկանապետը հաստատ շեշտով մը, եւ եթէ փորձէք դիմադրել մեզի, գիտցէք որ ձեզ ալ ձերբակալելով Կալաթա Սարայ կը տանիմ… այսպէս հրահանգ տրուած է ինծի:

Փողոցին դուռը կիսաբաց թողուած ըլլալով մէկ քանի ոստիկաններ ալ ներս մտած էին:

Հիւսնի պէյ դէպի վերի յարկը առաջնորդող սանդուխը ուղղուեցաւ: Իտալացին հասկցաւ անոր միտքը եւ ոստումով մը առաջ անցաւ ու սանդուխին առջեւը կենալով թեւերը բացաւ ու գոչեց.

— Կ՚արգիլեմ ձեզի վեր ելլել… պէտք է որ նախ իմ հիւպատոսարանիս լուր տաք եւ անոր միջոցով զաք խուզարկութեան, հակառակ պարագային գիտցէք, որ զէնքի պիտի դիմեմ:

Նոյն միջոցին գիրուկ կինն ալ իր էրկանը օգնութեան փութաց եւ եկաւ անոր քով կենալու, որպէսզի արգիլէ ոստիկաններուն վեր ելլելը:

— Մէկ կողմ քաշուեցէք, կը պոռար Հիւսնի պէյ բարկաճայթ կերպով:

— Իրաւունք չունիք այս տունէն ներս ոտք կոխելու, կ՚ոռնար Անթոնիօ կասկարմիր կտրած, մինչ կինը իտալերէն լեզուով լուտանքներ կը տեղար:

— Բռնեցէք սրիկան ու կապեցէք, հրամայեց Հիւսնի պէյ իր մարդոց:

Երեք-չորս հոգի խուժեցին Անթոնիոյի վրայ եւ բաւական պայքարելէ ետք նուաճեցին զինքը:

ԳԼՈՒԽ Ե.

ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Այս խրախոյզումին մէջ յանկարծ ձայն մը լսուեցաւ սանդուխին գլխէն.

— Բռնեցէք խսկոյն այդ մարդն ու կինը եւ վարը սենեակի մը մէջ բանտարկեցէք:

Հրամայական այս խօսքերը լսելով՝ Հիւսնի պէյ զարմանքով գլուխը վերցուց: Բայց սանդուխը մութ էր եւ չկրցաւ վերը կեցող անձը նշմարել:

— Ո՞վ է խօսողը, գոչեց սրտնեղած շեշտով մը, միեւնոյն առեն քանի մը ոստիճան սանդուխէն վեր ելլելով:

— Հրամանս կատարեցէք, պոռաց մութին մէջ խօսող անձը եւ սանդուխէն վար իջնել սկսաւ:

Ոստիկանապետը եւ անծանօթը դէմ առ դէմ եկան: Այն առեն Հիւսնի պէյ կրցաւ մօտէն դիտել իրեն խօսող անձը եւ զայն ճանչնալով՝ չփոթած երեւոյթ մը առաւ:

— Կը ներէք, փաշա էֆէնտի, կմկմաց, վարէն չկրցայ ճանչնալ ձեր Վսեմութիւնը:

— Վնաս չունի, պատասխանեց միւսը, միայն թէ հարկ է անմիջապէս խիստ հսկողութեան տակ առնել այդ երկու Իտալացիները եւ թոյլ չտալ որ տունէն ելլեն կամ մէկու մը հետ յարաբերութիւն ունենան, մինչեւ որ հարցաքննուին…:

— Շատ աղէկ, փաշա էֆէնտի, միայն թէ առնէ առաջ ուրիշ խիստ կարեւոր գործ մը ունինք կատարելիք, որուն համար եկած ենք, այն է մէկ քանի անձերու ձերբակալումը…:

— Գիտեմ, Ֆաթման, Սելանիկէն եկող Սաաբը եւ իր ընկերը Արիֆ… ես ալ ճիշդ անոնց համար եկած եմ վեհափառ Սուլթանին կողմէ…: Այդ երեքն ալ ձեռքիս մէջ են արդէն: Զիրենք բանտարկած եմ…:

— Բանտարկա՞ծ էք, գոչեց ոստիկանապետը ապշահար դէմքով:

— Այո, վերի սենեակին մէջ բանտարկած ու դուռը վրանին կղպելով բանալին առած եմ, շարունակեց միւսը:

Նոյն միջոցին Անթոնիօ եւ իր կինը սկըսած էին բողոքի աղաղակներ բարձրացնել:

— Լռեցուցէք սրիկանք, սենեակի մը մէջ բանտարկեցէք, գոչեց այն որուն փաշա տիտղոսը տուած էր Հիւսնի պէյ, ոտքը բարկութեամբ գետին զարնելով:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(40 – Շար.)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԻՄՔԵՐ

ԱՐՇԱԿ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

Արշակ Մամիկոնեան եղած է արեւելահայ թատրոնի ամենամշակուած եւ ամէնէն զարգացած թատերական գործիչներէն մին։

Ծնած էր 1872ին, Թիֆլիզ, այդ շըրջանին հայ գրական եւ գեղարուեստական մեծագոյն կեդրոնը, ուր ծնան, ապրեցան ու գործեցին հայ գրականութեան եւ թատերական արուեստին մեծանուն դէմքերէն շատերը։

1887ին, Արշակ Մամիկոնեան, հազիւ 15 տարեկան, կը յաճախէր Մոսկուայի Լազարեան ճեմարանը, նոյն այդ շըրջանին մեծանուն հայ ողբերգակը՝ Պետրոս Ադամեան Մոսկուայի մէջ ռուս հասարակութեան կը հրամցնէր իր շէյքըսփիրեան խաղացանկը։ Պետրոս Ադամեանի գործակից ու խաղընկեր Սաֆրազեանի միջնորդութեամբ, պատանի Արշակ կը մասնակցի այդ ներկայացումներուն եւ այդ օրէն իսկ իր մէջ խորապէս արմատ կը նետէ թատրոնի սէրը։

Երբ ճեմարանը կ՚աւարտէ, Արշակ Մամիկոնեան կը մտնէ Մոսկուայի թատերական ուսումնարանը եւ մեծ եռանդով ու ջանասիրութեամբ հետեւելով դասընթացքներուն, ռուս դերասաններէն կը սորվի բեմական արուեստի բազմազան նրբութիւնները եւ ռուսական թատրոնին մէջ կը խաղայ դերեր։

1890ին, բեմական գիտելիքներու բաւական պաշար հաւաքած, Արշակ Մամիկոնեան կը վերադառնայ իր ծննդավայրը Թիֆլիզ եւ կ՚ընդունուի հոն գործող Հայ Տրամաթիքական թատերախումբին մէջ, ուր կը գտնուէին Յովհաննէս Աբելեանի, Գէորգ Պետրոսեանի, Յովհաննէս Զարիֆեանի, Գէորգ Տէր–Դաւթեանի եւ այլ անուանի դերասաններէ բաղկացած բեմական վարպետներ։

Առաջին իսկ օրէն, Արշակ Մամիկոնեան, որ ինչպէս ըսինք, ունէր սուր միտք եւ տէր էր բարձր մշակոյթի, այդ տըւեալները կ՚օգտագործէ ու կը յաջողի հայ բեմի մեծ վարպետներուն հետ ունեցած իր շփումները ծառայեցնել իր բեմական արուեստին բիւրեղացման։

Իր բեմական սեռը ըլլալով առաւելաբար կատակերգականը, Արշակ Մամիկոնեան երբեք ալ չի տարուիր իր բեմական ուրոյն նկարագրէն դուրս գալով հերոսական տիպարներու ձեռք զարնելու վտանգաւոր փորձութենէն։ Կը խուսափի շատ մը դերասաններու քով ախտաւոր դարձած այդ մոլորութենէն, կը խորանայ, կը սահմանափակուի իր սեփական ամբլուային մէջ ու կ՚աշխատի հետզհետէ աւելի զարգացնել ու ճոխացնել զայն։

Բեմական իր ուրոյն սեռին մէջ սահմանափակուիլը, սակայն, Արշակ Մամիկոնեանի համար երբեք ալ չի դառնար արուեստի սահմանափակում մը։ Իր բեմական գործունէութեան ամբողջ շրջանին, Արշակ Մամիկոնեան վայրկեան մը իսկ չէ անդրադարձած շատ մը բեմական գործիչներու դաւանած այն վարդապետութեան թէ՝ կատակերգական դերերը որեւէ ներկայացման մէջ, որքան ալ անոնք յաջող մեկնաբանուած ըլլան, կը մընան միշտ երկրորդական գիծի վրայ, եւ թէ հասարակութեան ովասիոններուն արժանի կ՚ըլլան միայն ու միայն ներկայացման հերոսական տիպարները։

Սահմանափակ ծաւալի, այսինքն՝ փոքր դեր երբեք ալ գոյութիւն չէ ունեցած Արշակ Մամիկոնեանի համար։ Որովհետեւ, այս անզուգական արուեստագէտը, իր ստանձնած իւրաքանչիւր դերին մօտենալու այնպիսի խոր հաւատք, այնպիսի ջերմ սէր, ըմբռնողական այնպիսի խոր գիտակցութիւն ունեցած է, որ իր բոլոր ստանձնած դերերը դարձած են մէկ մէկ բեմական ստեղծագործութիւններու գըլուխ–գործոցներ։

Այսպէս, Արշակ Մամիկոնեան, առանց բեմական աւելորդ էֆէներու, առանց գոյն իսկ ճիգի, պարզ ու բնական մեկնաբանութեամբ մը անձնաւորած է իր դերերը, անոնց իւրաքանչիւրին տալով իրենց իրական նկարագիրը, իր խաղը լեցնելով լիարուռն ու վարակիչ ծիծաղով, ծիծաղ մը՝ որ վարակիչ ըլլալով հանդերձ էր նաեւ իմաստուն։

Իր այդ դերերէն կարելի է այստեղ յիշատակել հետեւեալները․— Պարթօլօ («Սեվիլի Սափրիչը»), Սալոմոն («Քին»), Բոլոնիուս («Համլէթ»), Ջեմլեանիկա («Վերաքննիչ»), Կակուլի («Պէպօ»), Լուկա («Յատակում»), Ոսկան («Չար Ոգի»), Թամազա («Նամուս»)։

Եթէ ուշադրութեամբ քննենք վերեւ յիշուած դերերը, պիտի տեսնենք որ անոնք բոլորն ալ ըլլալով կատակերգական տիպարներ, այսուհանդերձ կը պատկանին տարբեր ժամանակներու եւ տարբեր կենցաղային շրջաններու, ապա ուրեմն, անոնց իւրաքանչիւրին մեկնաբանութեան պահուն հարկ էր որ զանոնք ստեղծագործող արուեստագէտը յաջող ուսումով մը կարենար անցնիլ այդ տիպարները նըկարագրող ու խառնուածքով իրարմէ բաժնող «մազէ կամուրջը»։

Արշակ Մամիկոնեան յաջողած է անցնիլ այդ փորձանաւոր կամուրջը, մնալով միշտ զուսպ, անպաճոյճ, պարզ այլ սակայն արտակարգօրէն իմաստուն մեկնաբանող մը։

Իբրեւ մարդ, Արշակ Մամիկոնեան եղած է ամբասիր դէմք մը։ Առհասարակ սովորական եղող բեմական «ըսի–ըսաւ»ներէն միշտ հեռու է ապրած, սիրալիր ու հաճոյակատար ըլլալով իր բոլոր ընկերներուն հետ, զուարթ, չէնշող, «հանաքչի»։

Գաղտնիք մը չէ որ թատերական ընտանիքին մէջ, ի՛նչ ժողովուրդի եւ ի՛նչ ազգի ալ պատկանի ան, էնթրիկները միշտ անպակաս են եղած։ Այդ բոլորէն անմասն մնացած է Արշակ Մամիկոնեան, հակառակ անոր որ իր բնաւորութեան հեզ ու համեստ այդ գիծը երբեմն վնաս ալ պատճառած է իրեն։ Օրինակ, երբ մեծանուն Վահրամ Փափազեան Կովկասի մէջ խաղացած է իր համբաւաւոր «Տոն Ժուան»ը, անոր Սկանարէլին արժանաւոր դերակատարը համարուած է Արշակ Մամիկոնեան։ Եւ սակայն, անոր երբեք ալ չէ վիճակած մեկնաբանել Մոլիէրի այդ հըռչակաւոր տիպարը։ Պատճա՞ռը։ Հայաստանէն վերջերս ստացուած «Հայ Սովետական Թատրոնի Պատմութիւնը» ընդարձակածաւալ հատորին մէջ կը կարդամ․— « ․․․ Նա (Արշակ Մամիկոնեանը) կարող էր Վահրամ Փափազեանի Տոն Ժուանի Սկանարէլը լինել եւ իր արուեստով չգիջել իր խաղընկերոջը․․․ »։ (Ընդգծումը ինձմէ)։ Այս տողերէն խորհրդածութիւն մը հանելը կը թողում ընթերցողին․․․։

1928ին, Խորհրդային Հայաստանի մէջ կը տօնուի Արշակ Մամիկոնեանի թատերական գործունէութեան յոբելեանը, որու ընթացքին իր արուեստակից ընկերներէն մին հետեւեալ բառերով կը բնութագրէ անզուգական արուեստագէտն ու մարդը․ « ․․․ Մասնաւոր կեանքում միշտ կենսուրախ, կատակախօս, զուարճացնող, համեստ ու տաղանդաւոր, Արշակ Մամիկոնեանը ապրեց ստեղծագործական հարուստ եւ գեղեցիկ կեանք․․․ »։

Արշակ Մամիկոնեան մեռած է 1937ին, Երեւան, 65 տարեկանին։

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

(Մահուան 12րդ տարելիցին առթիւ)

12 երկար տարիներ առաջ, 1957 Յունուարի ցուրտ ու մռայլ օր մը, հրաժեշտ կ՚առնէր այս աշխարհէն հայ հրապարակագրութեան մեծ վարպետներէն, հայ գիրին ու «անմահ բան»ին նուիրեալ ու անխոնջ մշակներէն, «Յառաջ»ի հիմնադիր եւ խմբագիր Շաւարշ Միսաքեան։

Մահուան 12րդ տարելիցն է այսօր։

Մտածումի ու խոկումի այս ինքնամփոփ ու խորհրդաւոր պահուն, մեր միտքերը կ՚ամփոփուին, մեր հոգիներն ու սրտերը կը վերանան վայրկեանի մը համար ու կ՚երեւակայենք, կը վերյիշենք զինքը գրիչ ի ձեռին, աւելոր գլուխը հակած ճերմակ թուղթի կտորի մը վրայ, օրուան խմբագրականը կամ «Օրին Օրին»ները պատրաստած պահուն։

Բայց այսօր, այդ անոյշ յիշատակով հանդերձ, ո՛րքան տխուր է խորհիլ գերեզմանային լռութեան մէջ հանգչող իր մեծութեան։

Հայ մշակոյթն ու գրականութիւնը շատ բան կորսնցուցին իր մահով։ Եթէ ողջ մնար ան, ստեղծագործէր ու աշխատէր ամբողջ տասներկու տարի եւս, անտարակոյս որ հայ մշակոյթի գանձարանին մէջ պիտի գային մի քանի հատորներ եւս աւելնալու, իր սուր ու խորաղնին խմբագրականները լախտի զօրաւոր հարուածի նման պիտի իջնէին կրկին այն սարկաւիտներու գլուխներուն, որոնք իրենց փողոցային հայհոյչներով շրջանակն ու շըրջապատը կ՚աղմկեն։

Շաւարշ Միսաքեան անունը առաջին անգամ լսեցի եւ սորվեցայ, երբ նախակրթարանի աշակերտ էի։ Այդ անունը չէի լսած մինչեւ այն օրը, երբ իր տխուր մահուան բօթը կայծակի արագութեամբ իսկոյն հասաւ Միջին Արեւելքի հայաշատ կեդրոնները ու ցնցեց զանոնք։ Այդ օր բոլոր հայկական վարժարանները փակ էին։

Մահէն մի քանի ամիս ետք, Ապրիլի մէջ, երբ ուժգին քամին կ՚ոռնար ու վարժարանի թիթեղածածկ տանիքները կը թրթռային երկինքէն փամփուշտի պէս թափուող անձրեւի մը խոշոր կաթիլներուն տակ, յանկարծ դասարան մտնելով մեր հայերէնի ուսուցիչը ըսաւ, որ բանանք մեր դասագրքերը։ Այդ օրուան մեր դասն էր «Ես տեսայ Եփրատը» հոգեցունց արձակը, Միսաքեանի սրտէն բխած։

«Ես տեսայ Եփրատը» ուղեւորութեան մը նկարագրականն է դէպի Եփրատի ափերը, քսանամեակ մը առաջ կատարած իր ճանապարհորդութեան։ Հայերէնի մեր ուսուցիչը շատ երկար խօսեցաւ այդ գեղեցիկ արձակի խորունկ ու ամբողջական իմաստի մասին, մանրամասն վերլուծումով։

« Քարերը տեսան, սարերը տեսան », գաղթականական այն անվերջ կարաւանները, որոնք բոկոտն ու քաղցած, մահուան սպառնալիքին ներքեւ, շալկեցին հայ ժողովուրդի ծանր խաչը, բարձրացնելու համար դէպի Հայոց Գողգոթան, ամարդի ու դուժդուժօրէն տարածուելու ու մորթոտուելու եւ ահաւոր Եփրատը թափուելու համար։ Ո՛րքան սրտաճմլիկ ու դժուար է մէկու մը համար, որ իր ժողովուրդի դառնութիւններն ու դժբախտութիւնները ճաշակած է, երթալ մինչեւ Տէր–Զօր, մինչեւ Ռաս–ուլ–Էյն ու Ռաքքա, իր ազգին եւ ժողովուրդին ցաւը անգամ մը եւս ուժգնօրէն ապրելու։

Հայերէնի այդ պահուն, ուսուցչի բացատրութենէն ետք, մեր բոլորիս արտեւանունքներուն խորը կը նշմարուէր արցունքի կաթիլներ։

Յաջորդ հայերէնի դասիս, ես շատ լաւ պատրաստեցի դասս։ Քանի՛ քանի անգամներ կարդացի զայն։ Դասիս հետ լաւ մը իւրացուցի նաեւ կենսագրականը հեղինակին, որ իր ամերիկեան «սիլինտըր»ը գլխարկով, խոժոռ նայուածքով, բազմած էր մեր դասագրքերուն մէջ։

Տասնեակ մը եւ աւելի տարիներ սահեր են դպրոցի այդ օրերէն, բայց յիշողութեանս մէջ դեռ թարմ են մեր հայերէնի ուսուցչին խօսքերը՝ «Շ․»ի մասին։ Ամէնուս ալ կրցած էր սիրցնել եւ մենք սիրած էինք զայն՝ առանց տեսած ըլլալու։

Իր մահուան 12րդ տարելիցին առթիւ, խորհրդածութեան այս քանի մը հապճեպ տողերն ու յուշի փշրանքը իր յիշատակին հանդէպ յարգանքէ աւելի իբր սիրոյ արտայայտութիւն՝ Եփրատի ափերուն մեծցած տղայէ մը։

ՍԱՐԳԻՍ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՎՃԻՌ

ԽՄԲ․— Զախակողմեան էսփրէսօ հրատարակած է Նուրի Դանիէլի (բանտարկուած խորհրդ․ գրագէտը) «Զմրան մը Օրագիրը»։ Ստորեւ վճիռ խորագրով յատկանշական կտոր մը․—

Տխրութիւնը արցունքն է եւ ուրիշներուն
Ուրիշներուն ծերութիւնով տարիք
 կ՚առնեն տարիներդ,
Քու սեփական յոգնութիւնը պիտ՚
 ծանրանայ
Ուրիշներու անհրաժեշտ տառապանքով,
Կարեվէր եւ կարծրացած ձեռքերդ
Պիտ՚ յիշեցնեն դառնութիւնը ուրիշներուն
Եւ օր ըստ օրէ պիտի մեռնիս
Վասն բոլոր ուրիշներուն՝ որոնց մահերը
 լռեցին
Ջուրդ պիտի բլլայ աղի։
Եւ դառն՝ քու հացը։ Պիտի չկարենաս
 երազել
Ցորչափ շուրջդ պիտի տեսնես դէմքերը
 այս,
Սեւ գերիներ՝ որ կը ցոլան
 դժբախտութիւն։

Թարգ․ Զ․ Գ․

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՅԹՕՆԸ (397)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Մինչեւ հանդիպակաց ծայրը հասաւ, յետոյ ետ դարձաւ, եւ այս անգամ քիչ մը աւելի մօտեցաւ նստարանին։ Ծառերու երեք անջրպետ մնալու չափ մօտեցաւ նստարանին, բայց հոն, չեմ գիտեր ինչո՛ւ, իրեն անհնար թուեցաւ աւելի հեռու երթալ եւ սկսաւ դեգերիլ։

Կը կարծէր տեսած ըլլալ, թէ աղջկան երեսը դէպի իր վրայ կը հակէր։

Սակայն առնական եւ բուռն վճռականութեամբ զսպեց իր դեգերումը եւ շարունակեց յառաջ երթալ։

Քանի մը բոպէ ետք նստարանին առջեւէն կ՚անցնէր, ուղիղ եւ հաստատ կեցուածքով, մինչեւ ականջները կարմրելով, առանց համարձակելու նայիլ աջ կամ ձախ, եւ ձեռքը՝ պետական մարդու մը պէս, թիկնոցին մէջ դրած։

Երբ անցաւ «բերդի թնդանօթներուն տակէն», սրտի սոսկալի բախում մը զգաց։ Աղջիկը առաջին օրուան պէս տամասկեայ շրջազգեստը հագած եւ շղարշէ փեղոյրը դրած էր։ Մարիուս անպատում ձայն մը լսեց, որ անշուշտ «անոր ձայնն էր»։ Աղջիկը կը խօսակցէր հանդարտօրէն։ Շատ սիրուն էր։ Մարիուս կը զգար թէ սիրուն էր այդ նորատի աղջիկը, թէեւ զայն տեսնելու փորձ չըրաւ։ «Այլ սակայն, կ՚ըսէր Մարիուս մտովին, ան իմ մասիս յարգ եւ համարում պիտի ունենար անշուշտ, եթէ գիտնար թէ ես իսկ յօրինած եմ Մարկոս Օպրէկոն տը Լա Ռոնտայի մասին այն ճառը, զոր պարոն Ֆրանսուա Տը Նէօֆշաթօ իր տպած Ժիլ Պլասի ակիզբը դրաւ իբր իր կողմէ հեղինակուած»։

Նստարանէն անցաւ, ծառուղիին մինչեւ ծայրամասը գնաց որ շատ մօտ էր, յետոյ ետ դարձաւ եւ դարձեալ գեղանի աղջկան առջեւէն անցաւ։ Այս անգամ բոլորովին գունատ էր Մարիուս։ Մանաւանդ որ անախորժ բաներ կը զգար միայն։ Հեռացաւ նստարանէն եւ երիտասարդուհիէն։ Երբ կռնակը անոր դարձնէր, կը կարծէր թէ աղջիկը իրեն կը նայի եւ կը գայթէր։

Ալ նստարանին մերձենալու փորձ չըրաւ, ծառուղիին գրեթէ կէսին վրայ կանգ առաւ, եւ ըրաւ բան մը որ երբեք չէր ըրած, այսինքն՝ նստաւ աչքին ծայրովը նայելով եւ մտքին ամէնէն աննշմարելի անդունդներուն մէջ մտածելով թէ վերջապէս կարելի չէ որ բոլորովին անզգայ ըլլան տափատին եւ նոր թիկնոցին նըկատմամբ այն անձերը, որոնց սպիտակ փեղոյրին եւ սեւաթոյր շրջազգեստին վրայ կը սքանչանար ինք։

Քառորդ ժամ ետք ելաւ, երբ ուզէր քալել դէպի այն նստարանը որ լուսեղէն պսակ մը կը կրէր։ Սակայն ոտքի վրայ անշարժ կը կենար։ Ինքնիրեն ըսաւ — տասնեւհինգ տարիէ ի վեր առաջին անգամն է որ այսպիսի բան մը կ՚ըսէր, — թէ այն պարոնը որ ամէն օր հոն կը նըստէր իր աղջկան հետ, անշուշտ դիտած էր զինքը, եւ հաւանական էր թէ տարօրինակ կը համարէր իր դեգերումները։

Նոյնպէս առաջին անգամ ըլլալով, անպատկառութիւն համարեցաւ, հոգ չէ թէ մտքին եւ գաղտնապէս Պ․ Լըպլան անուանած ըլլալուն համար այդ անծանօթը։

Այսպէս քանի մը վայրկեան անկոր մնաց՝ ձեռքը բռնած նուրբ գաւազանովը ծրագիրներ շինելով աւազին վրայ։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար․)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Արմենուհի Խաչիկեան, փոխան ծաղիկի Տիկին Աննիկ Տալուտեանի մահուան առթիւ, 20 Փր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին, 20 Փր. օգնախմբութեան կայանին եւ 10ը՝ «Յառաջ»ին: (Ստանալ «Յառաջ»)էն:

BAIL A CEDER
ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՌԵՒՏՈՒՐԻ ՀԱՄԱՐ

Խանութ, ետեւի մաս, խոհանոցով եւ մէկ բնակելի սենեակ: Ամբողջը՝ 32 քառակուսի մեթր.

20, Rue Cail, Paris (10e)
(Métro : Chapelle)

Որեւէ մանրամասնութեան համար հեռաձայնել ժամը 20էն ետք՝ 287-09-90:

ՀՐԱԺԵՇՏԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ
Ի ՊԱՏԻՒ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԻՒՐԵՐՈՒՆ

Երեքշաբթի, Յունուար 28, իրիկուան ժամը 20,30ին Լիւթէսիայի սրահը (Մեթրօ Սեվր-Պապիլոն) կազմակերպուած Երեւանի 2750ամեակի յանձնախումբին կողմէ:

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 5 ֆրանք:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՀՐԱԺԵՇՏԻ ԵՐԵԿՈՅԹԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Չորեքշաբթի 29 Յունուար ժամը 20,45ին ՍԱԼ ՇԻՄԻԻ ՄԷՋ (28 Ռիւ Սէն-Տոմինիք)
Ամբողջական կազմով
Նոր յայտագրով
Գիները՝ 8, 10 եւ 12 փրանք
Տոմսերը կը ծախուին.— Զ. Զաքմըշեանի մօտ, 22 Ռիւ Ռիշէ, Անէմեան ճաշարանը՝ 12 Ռիւ Քատէ, «Մասիս» նպարավաճառատունը՝ 21 Ռիւ Սոլնիէ եւ Մարգարեանի մօտ՝ 32 Ռիւ տը Թրէվիզ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

SALLE PAUL FARALICQ, 21 Rue Yves Toudic — Métro République
Ուրբաթ գիշեր, 31 Յունուար, ժամը 21ին
Փարիզի հայ դերասաններու համակրանքի ցոյցը իրենց ընկերոջ՝

ԳՐԻԳՈՐ-ՎԱՀԱՆԻ

Կը ներկայացուին՝
ԳՐԻԳՈՐ – ՎԱՀԱՆԻ

«ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ԿԱՆԹԵՂԸ»
ԵՒ
«ԱԶԳԱՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ ՄԸ»

Բեմադրութիւն՝ Միհրան Անտոնեանի *որոնց կը մասնակցին՝* Ա. Գմբէթեան, Գ. Տէրվիշեան, Յ. Լաթիֆեան, Ն. Պշտիկեան, *օրիորդներ՝* Անի եւ Պերճուհի Տէմիրեան:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
Տիկին Աստղիկ Տէտէեան, Տիկին Զարուհի Անտոնեան, Օր. Արաքսի Գմբէթեան, «ՆԱԽԱՍԱՐԴ» *պարախումբ, Հայ Գրողներու Միութեան կողմէ ուղերձ:*
Մուտք 10 փրանք

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Ս. Սահակ – Մեսրոպ մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը յայտարարէ, թէ յետ այսօրիկ, հրատարակութեան պիտի տայ եւ յայտարարէ միմիայն եկեղեցիին անուան եղած նուիրատուութիւնները, ընդառաջ երթալով «Յառաջ» օրաթերթի խմբագրութեան Դեկտ. 10, 1968ի բրած «Առ որ անկ է» յայտարարութեան:

Այս պարագան կը յանձնուի հաւատացեալ ժողովուրդին եւ յարգելի նուիրատուներու ուշադրութեան:

ԾԱԽՈՒ ԵՆ

Երեւանի, Կարսի, Արտահանի, Մուշի, Թոքատի, Սվազի, Մարաշի եւն. հայկական արհեստաւորական առարկաներ, (պղինձէ շինուած զանազան աշխատութիւններ), մէկ դարէ աւելի հնութիւն ունեցող: Դիմել
C. E. I. R. A. P. O.
Tél. : TRI. 05-06

ԷՐԵԲՈՒՆԻ 2750 ԵՐԵՒԱՆ

ՄԵԾ ՓԱՌԱՏՕՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ

Կազմակերպուած Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին եւ Հայկ. դպրոցին կողմէ
Կը նախագահէ՝ ԺՈԶԷՖ ՖՐԱՆՉԷՍՔԻ
(Ալֆորվիլի քաղաքապետ եւ Վալ – Տը – Մառնի ընդհ. խորհրդատու)

Հինգշաբթի, Յունուար 30, ժամը 20·30ին
PALAIS DES SPORTS, Rue de Toulon, Alfortville

Կը մասնակցին գեղարուեստական բաժնին.—
ԱՐՆՕ ԲԱԲԱՋԱՆԵԱՆ, ՅՈՎՀ. ԲԱԴԱԼԵԱՆ, ՀՐԱՉՈՒՀԻ ՃԻՆԱՆԵԱՆ: ԳՈՀԱՐ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ, ՍՈՒՐԷՆ ՔՈՉԱՐԵԱՆ, ԱՆԱՀԻՏ ՑԻՑԻԿԵԱՆ, ԷԼԷՈՆՈՐԱ ՈՍԿԱՆԵԱՆ
Եւ Երեւանի անձնաւորութիւններ.—
ԳԷՈՐԳ ԷՄԻՆ, ԱՐԱՄ ԱՐԱՄԵԱՆ, ՎԱՐԱԶԴԱՏ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ, ԷԴ. ՊԱՊԵԱՆ, ԼՈՒԻԶ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ, ԿԱՄՕ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ:

Տոմսերու համար դիմել.— Ալֆորվիլի մէջ՝ Ֆիլիփի սրճարանը: *Փարիզի մէջ* Մասիս, 21 Ռիւ Սօլնիէ եւ Մարգարեան, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ:

Մուտք 10 փրանք

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
Սալ Ատիար, 4 Սքուար Ռաբ 7րդ, (Մեթրօ Ալմա կամ Էքօլ Միլիթէր):

Կիրակի, Փետրուար 2, ժամը ճիշդ 15ին

Սիրայօժար մասնակցութեամբ սիրուած արուեստագիտուհիներ Տիկին Աստղիկ Տէտէեանի, Օր. Մարի Իւսքատի, Տիկին Խըտըշեան – Լաշաայնեի, Օր. Սօնա Վարդանեանի, եւ Պ. Տէյիրմէնճեանի *(Լիոնի Քոնսէրվաթուարէն) գնահատուած երիտասարդ* պարիթօն *եւ Միութեան երկու սեռէ ուսանողներու մասնակցութեամբ « Ռուզան » թատերգութենէ մէկ արար. խրախճանքի սեղանը, երգեր, նըւագ եւ պարեր, մասնակցութեամբ Նայիրի պարախումբի:*

Տոմսերու գին 15, 10, 5 փրանք, ապահովել զանոնք Տիկին Պագըրճեանի եւ Տիկին Մարգարեանի մօտ 35 եւ 32 Թրէվիզ փողոց, եւ Միութեան գրասենեակը 32 Թրէվիզ ու ներկայացման օրը Սալ Ատիար:

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Ծնողաց եւ Նախկին Աշակերտաց Միութիւններու կողմէ
SALON DES AMBASSADEURS
3, Avenue Gabriel, Paris (8e) — Métro : Champs-Elysées Clémenceau

Ճոխ յայտագիր եւ անակնկալներ
Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին իրենց նուագախումբերով
ՄԵԼՔՈՆ ԵՒ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

ՊԵՏԻԿԵԱՆ ԵՒ ՖԷՐՄԱՆԵԱՆ զոյգը երգ ու սազով եւ
ՍՕՍԻ պարախումբը ղեկավարութեամբ Տիկ. Յ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ

Խօսնակներ Պ. Պ. Յ. ԳԶԻՐԵԱՆ եւ Ժ. ՊԷՔՄԷԶԵԱՆ
Փետրուար 2, կիրակի, ժամը 17էն 24

Մուտքի տոմսերուն համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն.

Librairie Hrand-Samuel, 51 Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e) — 326-88-65
Librairie Palouyan, 43 Rue Richer, Paris (9e) 770-25-46
Maison de la Culture Arménienne (de 15 à 19 h.), 17 Rue Bleue, (9e) 824-63-89
Restaurant « Les Diamantaires », 60, Rue La Fayette (9e) 770-78-14
Markarian, 32 Rue de Trévise, Paris (9e)

Սեղանները կանուխէն ապահովելու համար հեռաձայնել Տիկին Երամեան 488·62·06, *Մուրատեան վարժարան* 027·18·28:

1/2 GROS **LYON** DETAIL

ALIMENTATION
SUPER-BOUCHERIE

BAHADOURIAN

8, Rue Abraham Bloch, Gerland
Դիւրացնելու համար յաճախորդներու փարքինկը

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ ՇՔԵՂ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

244, RUE VENDOME — LYON (3e)

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ
ԵՒ
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ — ՊԵԼՃԻԱ, ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ, ԱՆԳԼԻԱ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ
PATISSERIE ORIENTALE

TOUTES LES VARIÉTÉS **TOUTES LES SPÉCIALITÉS**

NOS SPECIALITES

Արմաւ, « պամիա », « եալանճի տոլմա », յունական « Թուրշի », « պիպէռ », տերեւ, Թահին հելվա, « վանիլ », չոքոլա, «նուազէթ», « լոզում », «սազըզ », պիստակ, Շիրակ օղի (41-45°), Իզմիրի չամիչ, *« սուճուք », առաջնակարգ սուրճ,* (քարավան եւ մոքա), *համեմներ,* մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, *« զաչքավալ » պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, « քուսքուս », հարիսա,* սումազ, թարամա, լամիս, քատայիֆ, *եւայլն եւ մանաւանդ՝* ապուխտ *կեսարացի մասնագէտի մը կողմէ պատրաստուած:*

ԱՅՑԵԼԵՑԷ՛Ք

Անպայման, ձեր նուէրներուն համար նոխ եւ ընտիր մթերք: Ինչ որ ձեր մտքէն կ'անցնի, կը գտնէք:

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ

ՀԱՐՍՆԻՔԻ, ՆՇԱՆՏՈՒՔԻ, ՀԱՆԴԷՍԻ, ԽՆՋՈՅՔԻ համար յատուկ գիներ եւ դիւրամատչելի պայմաններ:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ ՄՍԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸ որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն:
Tous produits d'Afrique du Nord et d'Orient

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ նաեւ ձեր նուէրներուն համար նոր աւելցուած ճոխ մթերանոցէ կալերին որ կը պարունակէ բոլոր խոհանոցի իւսթանսիլները, *նոր ճաշակաւոր պիպլոնները, արեւելեան սրճեփ, սուրճի գաւաթ, ափսէներու տեսակներ կարկանդակի համար նաեւ սուրճի ջաղացք, ինչեր ինչեր որ ձեր մտքէն կ'անցնի:*

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ
ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ « ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ » Է

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MARDI 28 JANVIER 1969
LE NUMÉRO 0,50 F.

45-Դ ՏԱՐԻ — Թիւ 11423 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.424

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴՊՐՈՑՆԵՐ ՈՒ ԲԵԿՈՐՆԵՐ

Այսպէս յատկանշական տեղեկութիւններ կը պարունակէ Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքին տարեկան տեղեկագիրը, որուն գլխաւոր կէտերը ներկայացուցինք (տե՛ս Յառաջ 18 եւ 19 Յունուար)։

Կրթական մարզին մէջ մեծ նեղութեանց ենթարկուած են հայ դպրոցները, իբրեւ հետեւանք պետական այն պահանջին, որուն համաձայն ուսուցիչները պէտք է ունենան թրքական որոշ վկայական։

Պոլսոյ հայ երեք յարանուանութիւնները — առաքելական, կաթոլիկ եւ աւետարանական — ունին 32 դպրոց, 10.000 երկսեռ աշակերտներով եւ 350 հայ ուսուցիչներով։

Պետական պահանջին առաջ բերած «ուսուցչական տագնապը թէեւ փարատած չէ, բայց կորսնցուցեր է իր սրութիւնը»։ Նախորդ տարուան 24 վկայեալ ուսուցիչներուն վրայ աւելցեր են 48 նոր վկայեալներ։

Միւս կողմէ դասագիրքի տագնապ ալ ունին հայ դպրոցները։ Կրթական տեսչութիւնը «կը յապաղի» եղեր տալ պատրաստուած եւ իր քննութեան ու վաւերացման յղուած դասագիրքերու օրինական արտօնութիւնը, յիշեցնելով համիտեան բռնատիրութեան դաժան օրերը, երբ ի պատուի էր գրաքննութիւնը։

Պարզապէս դիտաւորեալ չկամութիւն։ Նախաքայլ՝ հետզհետէ աւելի եւս դժուարացնելու — թերեւս ջնջելու — հայերէնի ուսուցումը Պոլսոյ 32 վարժարաններուն մէջ։ Բացարձակ անստատ Լօզանի դաշնագրով մշակութային, լեզուական եւ կրօնական մարզերուն մէջ փոքրամասնութեանց համար ճանչցուած իրաւունքներուն։

Արդէն երկար տարիներէ ի վեր հայկական ամէն վարժարանի մէջ տնօրէնի կողքին դրած են Թուրք փոխ–տնօրէն մը, որ ամէն բան կը հակակշռէ։ Թուրք ուսուցիչներ կարեւոր թիւ մը կը կազմեն փոքրամասնութեանց դպրոցներուն մէջ։ Մանաւանդ Թուրք ուսուցչուհիներ լրտեսի պէս կը հսկեն թրքական ծրագրին լրիւ գործադրութեան վրայ այնպիսի խստութեամբ, որ աշակերտները սարսափահար կը վախնան հայերէն խօսելէ դպրոցին մէջ։

Փորձով հաստատած ենք, որ հայկական վարժարաններէն շրջանաւարտ տղաքն ու աղջիկները հայերէնէ աւելի թուրքերէն գիտեն, որովհետեւ բացի լեզուականէն բոլոր նիւթերը կ'աւանդուին թուրքերէնով։

Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկութիւնը անցեալ տարի եւս շարունակած է իր օժանդակութիւնը Պոլսոյ կրթական եւ բարեսիրական հաստատութեանց։ Հարիւրաւոր դրամազաններով եւ աթոռներով օժտած է հայ դպրոցները։ Կրթաթոշակ տրամադրած է բոլոր վարժարաններուն եւ համալսարան յաճախող բազմաթիւ աշակերտներու։ Բացառիկ յատկացում ըրեր է Սկիւտարի դպրեվանքին եւ Խասգիւղի Ներսէսեան վարժարանին։

Տեղեկագիրը կը խօսի նաեւ Անատոլուի ցիրուցան հայ բեկորներուն մասին։ Միայն երեք քաղաքներու մէջ քահանաներն ու եկեղեցիները չարունակեր են իրենց հոգեւոր ու եկեղեցական գործը։

Մնացեալ շրջաններու մէջ ցրուած Հայերը շուրջ հինգ տասնեակ տարիներէ ի վեր դժնդակ պայմաններու մէջ կ'ապրին, հայութենէ հեռու։ Ո՛չ եկեղեցի ունին, ո՛չ դպրոց։ Գրեթէ բոլորն ալ կորսնցուցած են մայրենի լեզուն։ Կորսնցնելու վրայ են նաեւ իրենց ազգութիւնն ու կրօնքը։

1966ին Վարդոյի շրջանին մէջ ապրող բազմաթիւ Հայեր ջարդէ փախչելով Պոլիս ապաստաներ էին։ Ճիշդ նոյն օրերուն պատահած երկրաշարժը պատրուակ ծառայեց պարտկելու կոտորածը եւ ջուրին երեսը հանելու Թուրք իշխանութիւնները։

Ըստ Պատրիարքի տեղեկագրին, «30–40 տարիներ առաջ, գաւառէն դէպի Իսթանպուլ սկսուած գաղթը դեռ կը շարունակուի»։ Համեմատաբար աւելի բարեկեցիկները նախապէս Պոլիս ապաստանած ըլլալով, վերջերս ժամանողները աւելի աղքատ դասի պատկանողներ են, կ'ըսէ։

Սրբազանը կոչ կ'ուղղէ «եղբայրական ձեռք երկարել» Անատոլուի դժոխքէն ճողոպրած այս աղքատ եւ բազմանդամ ընտանիքներուն, գոնէ անոնց զաւակներէն մէկ մասը տեղաւորելու գիշերօթիկ վարժարաններու մէջ։ Այս առթիւ անհրաժեշտութիւն ծագած է մէկ երկու դպրոց գիշերօթիկի վերածելու, որպէսզի փրկուին բախտէն հալածական հայորդիներ։

Ահա թէ ի՛նչ վիճակ կը ներկայացնէին Թուրքիոյ մեր հայրենակիցները վերջացող տարուան ընթացքին։

ՀՐԱՆԴ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԲՈՂՋ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ ՄԸ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐ

ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ

Եան Պալաքի յուղարկաւորութիւնը անգամ մը եւս ցոյց տուաւ թէ չեխ ժողովուրդը ունի քաղաքացիական բացառիկ դաստիարակութիւն մը եւ ժողովրդավարութեան դաս կրնայ տալ բոլորին։ Ոչ մէկ ձայն, ոչ մէկ ցոյց, ոչ մէկ միջադէպ ամբողջ յուղարկաւորութեան ընթացքին, երիտասարդին, որ դարձած է այլեւս խորհրդանիշը չեխ դիմադրութեան։ Կարգապահութիւնը կ'ապահովէր ամբողջ երիտասարդութիւնը, ուսանողութիւնը, բացառիկ տոկունութեամբ։

«Եան Պալաք մեռաւ որպէսզի մենք ապրինք» կ'ըսէին ուսանողները։ Բայց ուսանողներէն զատ, երիտասարդներէն զատ, Փրակացիներէն զատ, ամբողջ ժողովուրդ մըն է որ եկած էր գաւառն քաղաքներէ վերջին յարգանքը բերելու անոր որ մեռաւ, որպէսզի ազատութիւնը վերածնի Չեխոսլովաքիոյ մէջ։

Փառաշուք ու պարզ յուղարկաւորութիւն մըն էր։ Դամբանականները խորհրդանշական բնոյթ ունին. — «Եան Պալաք, շնորհակալ եմ ձեզի ձեր ուղղամտութեան, ձեր քաջութեան, ազատութեան ձեր սիրոյն եւ հայրենասիրական եւ հերոսութեան ձեր գերագոյն փորձին համար։ Պատի՛ւ ձեր անունին» կը պոռայ Օլտրիխ Սթարի։

Մինչ Լուսաւորութեան նախարարը կ'երդնու «ապրիլ եւ պայքարիլ մինչեւ որ հասնինք ճշմարտութեան եւ ազատութեան»։ Տարարախտ ուսանողին մայրը, որ այրի է, դագաղին առջեւ, կ'ըսէ. «միշտ հպարտ պիտի ըլլամ քեզմով, տղաս»։

Թափօրը, սակայն, կը յառաջանայ դէպի գերեզմանատունը, բայց նախ կը հասնի Փիլիսոփայութեան Համալսարանը, որ կը կոչուի «Կարմիր Բանակի Հրապարակ», բայց այլեւս վերամկրտուած է ուսանողներուն կողմէ «Եան Պալաք Հրապարակ»։ Պահ մը միայն ուսանողները եւ դասախօսները կը կենան համալսարանին առջեւ։ Ուսանողները ոչ մէկ «օտար»ի ձգած են որ հասնի այս հրապարակը, ուր այլեւս Եան Պալաքի անունը կրող ցուցատախտակներով ծածկած են հրապարակին անունը։

Շաբաթ օրուան այս վեհ արարողութիւնը հիացում կը պատճառէր բոլորին։ Կիրակի օր, սակայն, միջադէպեր պիտի պատահէին, Վենչեսլաս հրապարակը, ուր ըստ ուսանողներուն եւ երիտասարդներուն, որոշ աճապարանք մը ցոյց տրուած էր ժողվելու համար ծաղիկներն ու ծաղկեպսակները, որոնք կը յիշեցնէին Եան Պալաքը։ «Ռուսերու ծառաներ», «Կեսթափօ», կը պոռային ուսանողները, անոնց որ կը փորձէին զիրենք ցրուել եւ արգիլել հանդիսանալ որ մոմեր վառեն հոն, Վենչեսլասի արձանին պատուանդանին վրայ, ուր Պալաք անձնասպան կ'ըլլար։

× Շաբաթ օր մօտ 1500 հոգի հաւաքուած էր Ռիւ տը Փրակ, Փարիզ, ի յարգանս Եան Պալաքի։ Պատիւ չի բերեր անշուշտ Փարիզի ուսանողութեան, որուն համար այլեւս ազատութիւն կը նշանակէ աղտոտել Սորպոնի պատերը, փճացնել արուեստի հին գլուխ գործոցները, կամ Նանթէրի մէջ ուրախութիւն յայտնել, ցնծութեամբ, երբ փրոֆեսէօր մը կը «սատկի»։

× Խորհրդային մամուլը լուռ մնացած է այս առթիւ ալ։

ՊԱՅՔԱՐ ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Ուրբաթ օր, Պրաւդա շատ ծանր յօդուած մը հրատարակած է դատապարտելով ազգայնականութիւնը Լիթուանիոյ մէջ։ Լը Մոնտ կ'ըսէ այս առթիւ, թէ այս յօդուածը կը հաստատէ քանի մը շաբաթ առաջ ստացուած լուրերը «ազգային» անհանգստութեան մը մասին, Խորհ. Միութեան մէջ։ Ըստ այդ լուրերու հաւաքական բնոյթ ունեցող ծանր «շեղումներ» նկատի առնուած են Պալթեան Հանրապետութեանց մէջ, ինչպէս նաեւ Ուկրանիոյ եւ Կովկասի կարգ մը հանրապետութեանց մէջ։

Թերթը կ'ըսէ թէ երբ այս լուրերը առնուած են, Կեդրոնական Կոմիտէի լիակատար նիստ մը կը պատրաստուէր «ազգայնականութեան» եւ «վերաքննականութեան» թեմաներուն վրայ։ «Պրաւդա»յի յօդուածը կրնայ դուռ բանալ, ըստ ոմանց, շարք մը մաքրութեանց ուրիշ հանրապետութեանց մէջ։

Այս յօդուածը կէս էջ գրաւած է Պրաւդայի մէջ եւ գրուած է շատ խիստ ոճով։ Ազգայնականութեան «անընդունելի» պարագաներ կը յիշուին, մանաւանդ Լիթուանիոյ մայրաքաղաք՝ Վիլնիուսի մէջ։ Ամբաստանեալն է՝ «դրամատիրական աշխարհը», որ «շահ ունի ազգայնական հակումներու վերապրումէն եւ որ ամէն բան կ'ընէ Խորհ. Միութեան մէջ, ազգերը իրարու դէմ հանելու համար»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ կացութիւնը լարուած է։ Քանի մը հարիւր հոգի ձերբակալուած են. կը կարծուի թէ բանակը այս ձեւով ուզած է կասեցնել ազատականութեան հովը որ կը փչէր Սպանիոյ վրայ։ Անմիջական կը նկատուի նաեւ Ֆրանքոյի կողմէ միապետութեան վերահաստատումը եւ իշխան Խուան Գարլոսի նշանակումը եթէ հայրը նորէն խնդիր չհանէ։

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ, Երկուշաբթի առտու 11 հոգի, Պասրայի մէջ ալ 4 հոգի կախաղան հանուած են իբրեւ լրտես Իսրայէլի ի նպաստ։ Քանի մը հարիւր հազար հոգի փողոց իջած են մինչ կառավարութիւնը հանդարտութեան կոչեր կ'ընէ։

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ կարգ մը քաղաքներ միջադէպերու եւ ծանր բախումներու բեմ եղած են վերջին օրերը։ Ցոյցերը գլխաւորաբար Այուպ Խանի դէմ են։

ԼՈՆՏՈՆԻ Սըտէյ Թայմզը կը գրէ Մոսկուայի մահափորձին մասին, թէ կը հաստատուի որ Բրեժնեւի եւ Պոտկորնիի դէմ էր բայց գիպուածի մը հետեւանքով է որ ուրիշ կառք մը վնասուած է։ Արդարեւ ըստ թերթին, թափօրին երկրորդ կառքը, ուր տեղ գրաւած էին Բրեժնեւ եւ Պոտկորնի, սահած է պահ մը եւ այդ պատճառով դէպի Կրեմլին ճամբուն վրայ, գրաւած է այլեւս 3րդ տեղը, մինչ իր տեղը կը գրաւէր այերանաւորդներու կառքը, որ նախապէս երրորդ կարգի վրայ էր։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ Յունուար 31ին կը սկսի Պրըթանիը այցելել։ Մէկ ճառ պիտի արտասանէ՝ Քէմփէր։

ՊԱՊԸ, իր կիրակնօրեայ քարոզին մէջ, թարգմանը հանդիսացած է ժողովուրդներու համախոհութեան «ի տես տառապանքներուն երկրի մը, որ իր պատուին և ազատութեան վկայութիւնը տուաւ եւ որ կը պայքարի ազատութեան, ճշմարտութեան եւ ժողովրդապետութեան համար»։ Պապը չի կրնար թէեւ արդարացնել անձնասպանութիւն մը բայց եւ այնպէս իր յարգանքը յայտնեց այն զգացումներուն համար որոնք մղած են անոնք «իրենց անձին զոհողութեան ի սէր ուրիշներուն»։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մահափորձին ընթացքին վիրաւորուած շարժավարը մեռած է, ըստ կարգ մը լուրերու։

ԸՐԻ՛ ԻՆՉ ՈՐ ԿԱՐԵԼԻ ՉԷՐ ԸՆԵԼ

Պալաֆ թաղուեցաւ։

Մարդ մը թաղուեցաւ՝ պիտի ըսէ փիլիսոփան, խռովարար մը՝ պիտի յայտարարէ «ուղղափառ» համայնավարը, հերոս մը՝ պիտի բացագանչէ հակահամայնավարը։

Կարեւոր չէ։

Կարեւորը այն է միայն՝ որ թաղուեցաւ՝ որովհետեւ մեռած էր եւ չէր կրնար չթաղուիլ։ Կարեւորը այն է որ կ'ընենք՝ ինչ որ կարելի չէ չընել։

Մեռած էր, անձնասպան էր եղած, ինքզինքը այրելով։

Ըրած էր՝ ինչ որ կարելի չէր չընել։

Այսինքն՝ ըրած էր ու ըսած.

Եթէ ազատութիւնս կը մերժէք՝ ես ցոյց կուտամ ձեզի, նոյնպէս կենարարին, թէ ազատ եմ տնօրինելու կեանքս։

Եթէ երկիրս գերի է ձեր զէնքերուն, աշխարհի վկայ կը կանչեմ՝ թէ կը մերժէ ձեզ՝ սիրտս։

Եթէ կեանքը ծնունդ եւ մահ է դարձած այսօր ու պարպուած ապրում, պլանաւորուած ընկերվարութիւն, տնտեսական հեռանկար եւ դիալեկտիկա, եթէ այդ է միայն կեանքը, ես կը նախընտրեմ մահը։

Ես կը մերժեմ այս կեանքը՝ ինքզինքս այրելով։

Մի հերոսացնէք զիս. ես հերոս չեմ։

Հերոսները կ'ընեն անկարելին։

Ըրի՝ ինչ որ կարելի չէր չընել։

Զ. Գ.

Հ. ՔԵՐՈՎԲԷ ՎՐԴ. ՉՐԱՔԵԱՆ

(ԻՐ ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ 70ԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Քահանայական ձեռնադրութեան 70ամեակի առթիւ, երբ կը փորձենք Հ. Քերովբէ վրդ. Չրաքեանի հանդէպ որդիական սիրոյ եւ յարգանքի մեր տիտուրը ընծայել, մեր մտքին առջեւ մշտաժպտուն դիմագիծը կը ներկայանայ անմիջապէս:

Ով որ մօտեցած է իրեն ու վայելած իր մտերմութիւնը (Աղեքսանդարնակները մանաւանդ), անպատճառ իր ժպիտէն ու հեզահամբոյր նկարագրէն պզրուած են: Իր բարի նայուածքին եւ բարի խօսակցութեան «գարնուած» են...:

Եւ խսկապէս, այս համեստ Մխիթարեան վարդապետը, լուռ, անշշուկ եւ հետեւողական աշխատանքով, իր միաբանութեան ընդհանուր պատմութեան մէկ երրորդը ապրած, տեսած եւ իր նկարագրի հարազատ դրոշմով կնքած է:

Կենսագրական գիծեր տալու ի վիճակի չեմ: Այդ գործը լաւագոյն եւ ամբողջական կերպով պիտի երեւի «Բազմավէպ»ի յաջորդական թիւերուն մէջ:

Սակայն մէկ բան յայտնի է:

Մեծատաղանդ Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի աշակերտած եւ անոր անմիջական շունչն ու մտերմութիւնը տասնեակ մը տարիներ վայելած ըլլալով, Մեծն Մխիթարի ոգւոյն ամենահաւատարիմ եւ հարազատ ներկայացուցիչն է ան այսօր մեր մէջ:

Իր կեանքի մասին խօսիլ՝ պիտի նշանակէր Մխիթարեան Միաբանութեան վերջին ութսունամեայ գործունէութեան անդրադառնալ:

Այս պահուս, իր քահանայական ձեռնադրութեան 70ամեայ յոբելեանին առթիւ, բարի վարդապետին պլպլուն աչքերուն առջեւ, — շարժապատկերի նման — կուգան եւ կ՚անցնին հազարաւոր դէպքեր եւ հազարաւոր դէմքեր, վախճանած եղբայրակիցներու յիշատակներ, հիմնուած եւ լոյս չտեսած ծրագիրներ, յոյսի ճառագայթումներ, հրաշալի ծաղկումներ...: Իր լայն ճակատը քանի քանի մարտնչումներու դէմ զրած է, ուղիղը, ճշմարիտը, հարազատը պաշտպանելու համար:

Եւ այս բոլորին վրայ տիրած է եւ այժմ ալ կը տիրէ իր յաւիտենական ժպիտը...

Ոչ ոք կրցած է մինչեւ այսօր այդ ժպիտին գաղտնիքը թափանցել:

Մաքուր հոգին, մաքուր միտքը, մաքուր կեանքն է — թերեւս — որ թաւալող իննսունէ աւելի տարիներու ծանրութիւնը չէզոքացուցած է... որպէսզի իր ժպիտը, միշտ եւ ամէն ժամանակ, իր այտերէն հոսի դէպի իր աչքերը, իր խօսքերը, իր սիրտը, իր ամբողջ էութիւնը:

Բարի ժպիտ, մաքուր ժպիտ, անկեղծ ժպիտ:

Այս է թերեւս գաղտնիքը իր երկարակեցութեան...:

Այս է նաեւ պատգամը յետագայ նոր սերունդներուն...

Չափազանց աշխարհի կապուիլ, չափազանց աշխարհիկ զբաղումներով պարապիլ, չափազանց նիւթականի եւ մարմնոյ ծառայել, չափազանց ունայնութիւնները սիրել... այսպէսով է որ մարդ էակը կը դադրի Աստուծոյ պատկերն ըլլալէ... եղբայր եղբօր դէմ կը լարուի... կեանքը կը դառնայ անդուսպ կիրքերու եւ քէներու շղախ...

Սակայն այսպէս չ՚է քրիստոնէական կեանքը, մեր ազգային կեանքը...

Հոգւոյն եւ մտքին եւ մարմնոյն մաքրութիւնը պէ՛տք է պահել եւ պաշտպանել անհատական զօրաւոր նկարագրով եւ մահացումներով:

Փոթորիկները ամէ՛ն ժամանակ կան. սակայն անոնց միշտ եւ անպայման կը յաջորդէ բարեբեր խաղաղութիւնը:

Հ. Չրաքեանի ժպիտը՝ դարերու դիմաց, մարդկութեան դիմաց, մեր ազգային ժամանակակից պատմութեան դիմաց կանգնած՝ մեզի կը փաստէ մէկ բան:

Բեղուն կեանք մը, երկար ու երջանիկ կեանք մը ունենալու համար պէտք է ժպտիլ սորվիլ, պէտք է ժպտիլ գիտնալ:

Աշխարհ գեղեցիկ է, Աստուծոյ բարիքները առատ են, քաղաքակրթութեան առաւելութիւնները շատ են... պէտք է վայելել այս բոլորը հոգեկան ժպիտ յառաջացնող իմաստութեամբ, թեթեւ սրտով, մաքուր հոգիով, գոհութեամբ եւ Աստուծոյ փառաբանութեամբ:

Այս քանի մը մտածումները, իբրեւ կարմիր վարդ, թող զարդարեն լուսաւոր ճակատը ալեւոր յոբելեարին, ամենասիրելի մեր Քերովբէ վրդ. Չրաքեանի, իր քահանայական ձեռնադրութեան 70ամեայ յոբելեանին առթիւ:

Եւ ընդ սերովբէսն եւ ընդ քերովբէսն եւ եղբայրակից միաբաններուն եւ բազմահազար իր սիրելիներուն եւ հարազատներուն, աշակերտներուն եւ հոգեւոր զաւակներուն հետ գոչելով կ՚աղաղակենք եւ կ՚ըսենք.

Ապրի՛ք, ապրի՛ք, դեռ երկար ապրի՛ք, ով բարի վարդապետ, Հ. Քերովբէ Չրաքեան: Միաբանութիւնդ եւ ազգդ եւ հայրենիքդ լի են փառքերովդ եւ բարիքներովդ: Թո՛ղ Ամենակարողը ձեզի շնորհէ տակաւին երկար ու երջանիկ տարիներ ի մխիթարութիւն եւ յերջանկութիւն Ձեզի եւ բոլորիս:

Օրհնեալ ըլլաք:

ՅԱԿՈԲ ԱՆՍՈՒՐԵԱՆ

(Աղեքսանդրիա)

ՄԵԾԱՐԱՆՔ

Դեկտեմբեր 18ին յատուկ արարողութեան մը ընթացքին Փարիզ քաղաքի արծաթեայ մետալը շնորհուած է Փրոֆ. Խաչատուր Իւթիւճեանի:

ՀԵԹՈՒՄԵԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆԸ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ՄԷՋ

Ա.

ԺԱ. դարուն Մերձաւոր Արեւելքի մէջ հիմնուած հայկական կարգ մը իշխանութիւններուն մէջ առաւելապէս կենսունակ ու զօրաւոր հանդիսացան Ռուբինեաններու ու Հեթումեաններու իշխանութիւնները: Իւրաքանչիւրը կ՚աշխատէր Կիլիկիոյ մէջ հիմնել հայկական անկախ թագաւորութիւն մը: Յամառ պայքարը տեւեց շուրջ մէկ դար: Յաղթող հանդիսացան Ռուբինեանները, 1080 թուականին Կիլիկիոյ մէջ հռչակելով հայկական անկախ իշխանութիւն:

Հեթումեանները երեսուն տարի ետք միայն, 1110 թուականին Դաշտային Կիլիկիոյ մէջ հիմնեցին հայկական երկրորդ անկախ իշխանութիւնը, որուն նախահայրն էր Վասպուրականէն Կիլիկիա եկած իշխան Օշինի որդի Հեթումը (1110–1143): Իր անունով ալ կոչուեցաւ Հեթումեաններու իշխանութիւն:

Հեթում իշխանը բիւզանդական բանակին մէջ իր ծառայութեան համար արժանացած էր սեբաստոսի բարձր տիտղոսին: Զգտելով անկախութեան, Լամբրոնի իշխանութեան միացուց շարք մը քաղաքներ՝ Տարսոն, Ատանա, Պապեռոն, եւայլն: Յետագային օգտագործելով Բիւզանդական կայսրութեան եւ Խաչակիր իշխանութիւններուն միջեւ յառաջացած հակամարտութիւնները, Լամբրոնի հայկական իշխանութիւնը ինքզինքը անկախ հռչակեց, որով եւ հիմը դրուեցաւ Հեթումեաններու անկախութեան՝ Դաշտային Կիլիկիոյ մէջ: Ռուբինեաններու եւ Հեթումեաններու միջեւ ծագած թշնամութիւնը վերջ գտաւ միայն այն ատեն, երբ Ռուբինեանները հայկական անկախ թագաւորութիւն մը հիմնեցին: Այդ հանգամանքը կարեւոր նշանակութիւն մը ունեցաւ հայկական իշխանութիւններուն համար:

Կիլիկիոյ եւ Կապադովկիոյ մէջ հայկական բոլոր մանր իշխանութիւնները մեծ ոգեւորութեամբ ընդունեցին Ռուբինեաններու հայկական անկախ թագաւորութեան հռչակումը: Լեւոն Ա.ի թագաւոր օծումը անոնք կը նկատէին իբրեւ համահայկական երեւոյթ:

Հեթումեաններու Լամբրոնի իշխանութիւնը եւս ողջունեց Ռուբինեաններու թագաւորութիւնը, զայն համարելով իրենց քաղաքական վաղեմի նպատակներուն եւ իղձերուն իրականացումը: Հեթումեան տոհմի անունի ներկայացուցիչներ Ներսէս Լամբրոնացի, Կոստանդին Պայլ, Օշին, Բակուրան, Սմբատ Սպարապետ եւ ուրիշներ ծառայութեան մտան Ռուբինեաններու արքունիքը եւ նպաստեցին հայկական նորաստեղծ թագաւորութեան ամրապնդման եւ զօրացման:

Ռուբինեաններու թագաւորութիւնը իր գոյութիւնը պահեց շուրջ 21 տարի (1198–1219): Լեւոն Ա.ի մահէն ետք, Երուսաղէմի եւ Անտիոքի խաչակիր իշխանութիւնները լատինասէր հայ իշխաններուն օգնութեամբ, 1222ին Հայոց գահին վրայ բազմեցուցին Անտիոքի իշխան Փիլիպը՝ զայն ամուսնացնելով Լեւոն Ա.ի աղջկան Զապէլին հետ: Փիլիպի չորս տարիներու (1222–1226) գահակալութիւնը, սակայն, հայ պատմութեան մէջ անցողակի բնոյթ մը կը կրէ: Հայ թագաւորութիւնը կործանելու եւ Անտիոքի թագաւորութեան ենթարկելու իր բոլոր փորձերը անյաջող անցան:

Հայրենասէր իշխանները, միաբանաբար, Կոստանդին Պայլի գլխաւորութեամբ, ապստամբեցան եւ տապալեցին Փիլիպի իշխանութիւնը: Փիլիպին սպանութենէն ետք Հեթումեան տոհմի նշանաւոր զօրավար Կոստանդին Պայլ, որ Լեւոն Ա.ի օրով հայկական զօրքերու գլխաւոր հրամանատարն էր, երկրին ղեկը իր ձեռքը առաւ: Արքունիքէն հեռացուց Փիլիպի կողմնակիցները եւ պետական բարձր պաշտօնները յանձնեց հայրենասէր, կարող իշխաններու: Հայ աւագանին նոր թագաւոր առաջարկեց Կոստանդին Պայլի որդին՝ Հեթումը, զոր ամուսնացնելով այրի Զապէլին հետ, հռչակեց Հայոց թագաւոր Հեթում Ա. տիտղոսով (1226–1270): Այդ ժամանակաշրջանէն կը սկսի Հեթումեաններու տիրապետութիւնը Կիլիկիոյ մէջ (1226–1324):

Քանի որ Հեթում թագաւոր օծուելու ժամանակ ընդամէնը 11 տարեկան էր, երկրի կառավարման պարտականութիւնը ստանձնեց իր հայրը՝ Կոստանդին Պայլ: Հեթումեանները Հայոց արքունիքը մաքրելով օտար ու խորթ տարրերէն, ուղղեցին արտաքին քաղաքականութեան նոր ուղղութիւն մը: Ամէնէն առաջ բարելաւեցին յարաբերութիւնները դրացի մահմետական պետութիւններուն հետ, ապա սերտ կապեր հաստատեցին Մերձաւոր Արեւելքի մէջ ստեղծուած Խաչակիր կոմսութիւններուն եւ թագաւորութիւններուն հետ:

Հեթումեանները դիւանագիտական խոհեմ բանակցութիւններ վարելով մոնկոլ զօրավարներուն եւ խաներուն հետ, կարողացան զսպել մը կնքել եւ այսպէսով երկիրը փրկել մոնկոլական լուծի տակ իյնալու վտանգէն:

Հեթումեանները Մոնկոլներուն հետ դիւանագիտական բանակցութիւններ վարեցին երեք անգամ. 1243ին Կոստանդին Պայլը, գլխաւորելով հայկական առաջին պատուիրակութիւնը, Կեսարիոյ մէջ յաջող բանակցութիւններ վարեց Կոլկասի մոնկոլական զօրքերու գլխաւոր հրամա-

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Հիւսնի պէյ արագ արագ վար իջաւ, անդուլխէն տրուած հրամանը կատարելու համար:

Իտալացի տանտէրը տեսնելով որ իր սպասնալիքներն ու ընդդիմութիւնը որեւէ օգուտ պիտի չունենային, եւ եթէ խնդիրը աւելի երկարէր, կրնար գլխուն փորձանք մը բերել, խոհեմութիւն համարեցաւ տեղի տալ եւ կնոջը հետ քաշուեցաւ խոհանոցի քովի սենեակը որ իրբեւ ճաշարան կը ծառայէր:

Հիւսնի պէս երկու ոստիկան կեցուց սենեակին դրան առջեւ եւ վերադարձաւ սանդուխին տակը:

Խեղճ մարդը ափ ի բերան եղած էր, մէկէն ի մէկ այդ տան մէջ տեսնելով Եըլտըզի պալատին ամէնէն ազդեցիկ անձերէն մէկը, Թիկնապահ Առնավուտ Մէհմէտ փաշան:

— Հաւանաբար նոյնինքն էր քիչ մը առաջ կառքով եկողը, մտածեց ոստիկանապետը:

— Այո, շատ պարզ է իրողութիւնը, մեկնեց ինքն իրեն մեր փաշան: Զապթիէէն ուղղակի Եըլտըզ գնաց, եղածը Սուլթանին հաղորդելու եւ ձերբակալման մասին ձեռք առած միջոցները անոր ըսելու: Կ՚երեւայ որ մեր Վեհափառ Տէրը խիկոյն Մէհմէտ փաշան ղրկած է հոս, որպէսզի ինքն ալ հսկէ կատարուելիք գործողութիւններուն վրայ... Ջանանք պակաս բան մը չընել եւ արժանանալ իր գնահատանքին:

Հիւսնի պէյ այս խորհրդածութիւնները ընելով սանդուխէն վեր ելաւ եւ հասաւ առաջին յարկը, ուր Սուլթանին թիկնապահը իրեն կը սպասէր:

— Հիմա ձեր Վսեմութեան հրամանին կը սպասեմ, ըսաւ ոստիկանապետը խոնարհ գլուխ մը առնելով:

— Մեր Վեհափառ Տէրը դիս յատկապէս հոս ղրկեց որպէսզի ամէն բան ծայրայեղ զգուշութեամբ մը կատարուի, ըսաւ պալատականը. պէտք չէ որ այս վտանգաւոր անձերը որեւէ անխոհեմութեամբ ձեռքէ փախցնենք... գիտէք որ այդ մարդիկը շատ յանդուգն են եւ զուրար ընկերներ ունին որոնք իրենց օգնութեան հասնելու համար ամէն բան աչքերնին կրնան առնել:

— Ձեր Վսեմութիւնը ինչ որ յարմար տեսնէ, ես պատրաստ եմ կատարելու:

— Իմ յարմար տեսածս կարեւորութիւն չունի, պատասխանեց փաշան խիստ կերպով, մենք ամէնքս ալ պէտք է կատարենք ինչ որ մեր տէրը, Վեհափառ Սուլթանը յարմար կը տեսնէ:

— Ամէնքս ալ Նորին Վեհափառութեան ծառայելու համար ծնած ենք, ըսաւ Հիւսնի պէյ:

— Արդ, մեր Վեհափառ Սուլթանը կ՚ուզէ որ այս անձերը փախչելու այնպիսի տեղ մը որ ծածուկ մնայ, եւ այս փոխադրութիւնը ըլլայ այնպիսի պայմաններու մէջ՝ որ ուշադրութիւն չգրաւէ, կը հասկնա՞ս:

— Այո, փաշա էֆէնտի, կը հասկնամ, կմկմաց ոստիկանապետը, որ թէեւ շատ լաւ չէր ըմբռնած պալատականին բացատրութիւնները:

— Եւ այս տեղափոխութիւնը պէտք է կատարուի անմիջապէս, առանց վայրկեան մը կորսնցնելու:

— Ո՞ւր պիտի տանիք զիրենք:

— Այդ իմ գիտնալիք բանս չէ: Նախ՝ պէտք է որ այդ մարդոց վրան գլուխը խուզարկենք եւ ասոր համար լաւ կ՚ըլլայ կարծեմ որ երկու ոստիկան եւս վեր կանչես:

— Գլխուս վրայ, փաշա էֆէնտի:

Եւ Հիւսնի պէյ վար իջաւ ու քայլէ մը ետք վերադարձաւ երկու մարդերով:

Պալատականը գրպանէն բանալի մը հանելով բացաւ փողոցին վրայ նայող սենեակին դուռը եւ ոստիկանապետին դառնալով ըսաւ.

— Ներս մտէք:

Հիւսնի պէյ իր երկու ոստիկաններովը մտաւ սենեակ: Սուլթանին թիկնապահն ալ հետեւեցաւ իրենց:

Սենեակին մէջ, անկիւնի բազմոցին վրայ, տարիքոտ կին մը եւ երիտասարդ մը նստած էին ընկճուած եւ յուսահատ երեւոյթով:

Ուրիշ երիտասարդ մը, վառարանին քով կեցած, սիկարէթ կը ծխէր: Այս վերջինը Սելանիկէն եկող ուղեւորն էր:

Առնավուտ Մէհմէտ փաշա այդ երեք անձերը ցոյց տալով ոստիկանապետին ըսաւ զուժան ձայնով մը.

— Ահաւասիկ մեր պետութեան դէմ դաւաճանող անձերը:

— Մենք ոչ ոքի դէմ կը դաւաճանենք, մենք մեր հայրենիքին կ՚ուզենք ծառայել, ըսաւ երիտասարդ ճամբորդը, խրոխտ կերպով գլուխը վեր առնելով:

— Լռէ՛, գոչեց պալատական թիկնապահը, հայրենիքին ծառայելու միակ կերպ մը կայ, այն է՝ հաւատարիմ ըլլալ Վեհափառ Սուլթանին:

Յետոյ Հիւսնի պէյի դառնալով շարունակեց.

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(41 — Շար.)

նամար Բաչու – Նոյոնի հետ եւ բարեկամական դաշինք մը կնքեց: Ըստ համաձայնագրին, Կիլիկեան Հայաստանը կը մաճանայնագրին, Կիլիկեան Հայաստանը կը ճանչնար իբր դաշնակից Մոնկոլական կայսրութեան եւ կը պարտաւորուէր պահովել անոր զօրքը որոշ քանակի պարէնամթերքով մը, իսկ անհրաժեշտ պարագային՝ նաեւ զինուորներով: Մոնկոլական հրամանատարութիւնն իր կարգին կը պարտաւորուէր պահպանել Կիլիկիոյ Հայ Թագաւորութեան անկախութիւնը, իր ներքին գործերուն չմիջամտել եւ, դրացի մ ա հ մ ե տ ա կ ա ն սուլթանութիւններու յարձակման պարագային՝ զինուորական օգնութիւն ցուցաբերել: Պայմանագիրը պէտք է վաւերացուէր Մոնկոլներու մայրաքաղաք Ղարաղորումի մէջ:

Երկրորդ պատուիրակութիւնը, զոր կը գլխաւորէր Սմբատ Սպարապետ, բանակցութիւններ վարեց Մոնկոլներու մայրաքաղաք Ղարաղորումի մէջ, Գույուկ խանին հետ, 1246ին: Իսկ երրորդ բանակցութիւնը, Հեթում Ա. Թագաւորին գլխաւորութեամբ, սկսաւ 1254ին, դարձեալ Ղարաղորումի մէջ, Մոնկոլներու մեծ խան Մանգուին հետ: Կիլիկիոյ Հայ Թագաւորութիւնը ստիպուեցաւ ապաւինիլ մոնկոլական կայսրութեան: Ուրիշ ելք չունէր, քանի որ Կիլիկեան Հայաստանը ըլլալով քրիստոնեայ փոքրիկ պետութիւն մը, կը գտնուէր մահմետական սուլթանութիւններու մշտական սպառնալիքին տակ:

Թերեւս Մոկոլներն ալ շահագրգռուած էին այդ դաշնագրութեամբ: Անոնք կ'ուզէին իրենց նորաստեղծ կայսրութեան սահմանագլուխին վրայ իբր բարեկամ ունենալ այնպիսի պետութիւն մը, որ իրենց երկրին սահմանները պաշտպանէր Մամլուքներու յարձակման դէմ:

Այսպէսով, Հեթումեաններու արտաքին այս քաղաքականութիւնը տեղին էր եւ կը բխէր հայ Թագաւորութեան եւ ժողովուրդի շահերէն: Իրաւացի կերպով կը նշեն մատենագիրները, որ Հեթումեանները իրենց հեռատես քաղաքականութեամբ հրաշքով փրկեցին երկիրը մոնկոլական վտանգէն: Հեթումեանները, իբրեւ, դառնալով դաշնակից մոնկոլական կայսրութեան, անոնց օժանդակութեամբ կարողացան վերադարձնել ոչ միայն Լեւոն Ա.ի մահէն ետք Սելճուքներուն նուաճած հողերը, այլ աւելի եւս ամրապնդեցին իրենց պետութեան սահմանները: Հեթումեանները մէկ կողմէն գտնուելով Փոքր Ասիոյ մէջ Խաչակիրներուն ստեղծած Թագաւորութիւններուն ծիրին մէջ, միւս կողմէն սահմանակից ըլլալով Իկոնիոյ, Հալէպի, ինչպէս եւ Եգիպտոսի Մամլուքներու սուլթանութիւններուն, կրցան պահել Կիլիկիոյ անկախութիւնը շնորհիւ իրենց հեռատես քաղաքականութեան:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԻՄԱՍՏՈՒՆՆԵՐԸ Կ'ԸՍԵՆ

Հայ ձեռագիրներուն մէջ յաճախ կը հանդիպինք «Բանք իմաստասիրաց» խորագրով տողերու, որոնք հին իմաստուններու խօսքերը կը պարունակեն: Այս խօսքերէն շատերը յետագային մտած են ժողովրդական առածանիին մէջ: Տարբերակ մը տպագրուած է «Սոփերք»ի մէջ, Վենետիկ, 1853ին: Ստորեւ քաղուածաքար նմոյշներ՝ Մատենադարանի թիւ 464 ձեռագրէն:

×

Պլուտարքոս կ'ըսէ. Երբ կը խորհիս ապառնիի մասին, օրինակ առ անցեալը, որովհետեւ անյայտը յայտնիով կարելի է ճանչնալ:

×

Պիւթագորաս կ'ըսէ. Ոչ խստերախ երիվարը կարելի է զսպել առանց սանձի եւ ոչ ինչքն ու մեծութիւնը՝ առանց խելքի:

×

Սենեկա կ'ըսէ. Ով որ չուզեր վշտանալ, չի վշտացներ ուրիշը:

×

Պլուտարքոս կ'ըսէ. Փորձէ բարեկամդ դժբախտութեան եւ վիշտի ժամանակ, որովհետեւ ոսկին հուրով կը փորձուի, իսկ սիրելին ու բարեկամը՝ վիշտի եւ նեղութեան մէջ:

×

Դեմոկրիտէս կ'ըսէ. Մտերիմը ուրախութեան պէտք է հրաւէրով երթայ, իսկ վիշտի եւ դժբախտութեան՝ առանց հրաւէրի:

×

Մենանդրոս կ'ըսէ. Անոնք որ ժամանակի բերումով կը դառնեն բարեկամը, սիրելի են ժամանակին եւ ոչ՝ բարեկամին:

×

Պլինիոս կ'ըսէ. Անհրաժեշտ է փախչիլ չարերու աչքէն, բարիներու թշնամութենէն:

×

Պլուտարքոս կ'ըսէ. Ծածկէ՛ դժբախտութիւնդ, որպէսզի չուրախացնես թշնամիդ:

×

Սոկրատ կ'ըսէ. Պատերազմի ժամանակ կը յայտնուի խիկական քաջը, դժբախտութեան ժամանակ՝ խիկական խելօքը:

×

Արիստոտէլ կ'ըսէ. Աղքատութիւնը կարօտ է շատ բանի, իսկ ագահութիւնը՝ ամէն բանի:

×

Սոկրատ կ'ըսէ. Արհամարհելի են այն մարդիկ, որոնք կը ձգտին ունենալ՝ բայց չեն կրնար վայելել, որովհետեւ կը նմանին անոնց՝ որոնք ազնիւ նժոյգ ունին, բայց վարել չեն գիտեր:

×

Դիոգինէսին հարցուցին, թէ ինչո՞ւ ոսկին դեղին է, ըսաւ. Որովհետեւ շատեր կը հետապնդեն զայն:

×

Սիմոնիտէսին մէկը հարցուց. Հարուստութի՞ւնն է լաւագոյնը, թէ իմաստութիւնը: Եւ ան պատասխանեց. Չեմ գիտեր, բայց կը տեսնեմ, որ իմաստունները կանգնած են մեծամեծներու դրան:

×

Պլուտարքոս կ'ըսէ. Աշխարհը հուրով եւ ջուրով կ'ապականի, իսկ արբեցողներու տունը՝ գինիով:

×

Խնջոյքի մը ընթացքին անվերջ գինի կը մատուցէին Դիոգինէսին, եւ ան վերցնելով բաժակը՝ գետին կը թափէր: Երբ զինքը մեղադրեցին, թէ ըրածը անպատշաճ էր, ըսաւ. Եթէ խմեմ, ոչ միայն գինին այլ ես եւս կը կորսուիմ, աւելի լաւ չէ՞, որ միայն գինին կորսուի:

×

Կալիստրատոսն ըսաւ մարդու մը, թէ չե՞ս ամչնար, որ կը գինովնաս, իսկ ան պատասխանեց. Իսկ դուն չե՞ս ամչնար, որ գինով մը կը խրատես:

×

Դիոգինէսին հարցուցին, թէ գազաններէն ո՞րն է ամէնէն գարշելին ու վտանգաւորը: Ըսաւ. Վայրենիներէն՝ օձը եւ ինձը, իսկ ընտանիներէն՝ շողոքորթը:

×

Երբ Սոկրատին ըսին, թէ դուն ուրիշներուն խօսիլ կը սորվեցնես, իսկ ինքդ կը լռես, ըսաւ. Ցեխանը ինքը չի կտրեր, այլ կը սրէ թուրը՝ որ կտրէ:

×

Դեմոկրիտէս տեսնելով մարդ մը, որ շատ եւ արուշ արուշ կը խօսէր, ըսաւ. Ասիկա ոչ թէ խօսիլ կրնայ, այլ՝ լռել չի կրնար:

ՊՕՂՈՍ-ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱ

ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

(Հայ թոշակաւորներու ձեռնարկ)

Հիմնուած 1924ին Պօղոս Նուպար Փաշայի կողմէ, Հայ Թոշակաւորներու հաստատութիւնը կը ձգտի օժանդակել Հայերու մտաւորական զարգացման, իրենց տալով բարձրագոյն ուսում մը ստանալու կամ իրենց ծանօթութիւնները կատարելագործելու կարելիութիւնը, Արեւմտեան Եւրոպայի եւ մասնաւորաբար Պելժիոյ համալսարաններու կամ բարձրագոյն վարժարաններու մէջ:

Հաստատութեան գլխաւոր գործն է տարեկան կարգ մը փոքր–կոատուէյք թոշակներ տալ, որոնք կրնան 1200 տոլարի հասնիլ:

Այս թոշակներուն կրնան թեկնածու ներկայանալ վկայեալները որոնք կ'ուզեն մէկ կամ երկու տարի շարունակել գիտական աշխատանքներ Վարպետի մը ղեկավարութեան ներքեւ բարձրագոյն ուսման կամ հետազօտութեան վարժարան մը:

Պօղոս Նուպար Հիմնարկութիւնը տրամադիր է նաեւ ընդունելու այն դիմումները զորս կ'ուզեն ընել «ուսուցանողներ», որոնք կը փափաքին օգտուիլ կատարելագործման թոշակներէն:

Կրնայ նաեւ փոխատուութիւններ ընել երիտասարդ Հայերու, որոնք կ'ուզեն բարձրագոյն ուսում կատարել: Խորհուրդ կուտայ սակայն, ուսումի այս առաջին շրջանին համար դիմել կամ Հ.Բ.Ը. Մ.ի (11 Սքուար Ալպոնի, Փարիզ 16րդ) կամ Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան (Լիզպոն):

×

Դիմումները պէտք է հասնին, մինչեւ Մայիս 15, յատուկ դիմումնագրերու վրայ.—

Secrétariat de l'Oeuvre des Boursiers Arméniens
11, Rue d'Egmont — Bruxelles 5
Belgique

Ցանձնարարեալ ծրարները պէտք է ուղղուին վերոյիշեալ հասցէին, հետեւեալ անունով.—

Madame Gouders

որ, թեկնածուներու տրամադրութեան տակ կը դնէ բոլոր մանրամասնութիւններուն համար: Որեւէ յապաղումի տեղի չտալու համար, թղթակցութեան փոխանակութեան մէջ, կը խնդրուի Ֆրանսերէն կամ անգլերէն գրել:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Իտալական միջնակարգ դպրոցներու յատուկ երաժշտական դասագրքին մէջ տեղ գրաւած են Աւետիս Նալպանտեանի երեք երգերը, որպէս նմոյշ հայ երաժշտութեան, զանազան ազգերու դպրոցական երգերու շարքին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (398)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Ցետոյ նստարանին, Պ. Լըպլանին եւ անոր աղջկան հանդիպակաց կողմէն յանկարծ ետ դարձաւ եւ իր սենեակը գնաց:

Այդ օր մոռցած էր պանդոկ եւ ճաշել: Իրիկուան ժամը ութին նշմարեց ճաշի դացած չըլլալը, եւ որովհետեւ շատ ուշ ըլլալուն չէր կրնար մինչեւ Սէն–Ժաքի դուռը երթալ, «ի՞նչ ընեմ», ըսաւ եւ պատառ մը հաց կերաւ, խողանակեց թիկնոցը եւ զգուշութեամբ ծալելէն ետք պառկեցաւ:

ԳԼՈՒԽ ԶԷ.

ՁԱՆԱԶԱՆ ԿԱՍԿԱԾՆԵՐ՝ ՊՈՒԿՈՆ ԽԱԹՈՒՆԻՆ ՎՐԱՅ

Ցաջորդ օրը Պուկոն խաթունը — Քուրֆէյրաք այսպէս կ'անուանէր Կորպոյի խարխուլ տան պառաւ դռնապան, գլխաւոր վարձակալ եւ սպասուհին — որուն անունը, ինչպէս հաստատեցինք արդէն, Տիկին Պիւրկոն էր, զարմանքով դիտեց որ Մարիւս դարձեալ նոր թիկնոցով դուրս կ'ելլէր:

Մարիւս Լիւքսէմպուրկ գնաց, բայց ծառուղիին կէսէն անդին չանցաւ: Առջի օրուան պէս նստարանին վրայ նստաւ՝ հեռուէն դիտելով եւ որոշապէս տեսնելով սպիտակ փեղոյրը, սեւաթոյր շրջազգեստը եւ մանաւանդ կապոյտ նշոյլը:

Մինչեւ Լիւքսէմպուրկի դռներուն գոցուիլը տեղէն չշարժեցաւ. եւ երբ գոցուեցաւ, այն ատեն ինքն ալ ելաւ եւ իր սենեակը վերադարձաւ:

Զտեսաւ Պ. Լըպլանին եւ իր աղջկան ելլել երթալը, որմէ հետեւցուց թէ անոնք Ուէսթ փողոցի վանդակէն ելլելով գացեր էին պարտէզէն: Ետքէն, քանի մը շաբաթ ետք, երբ ուզեց միտքը բերել թէ ո՛ւր ճաշած էր այդ իրիկուն, բոլորովին չկրցաւ յիշել:

Հետեւեալ օրը, այսինքն երրորդ օրը Պուկոն խաթունը դարձեալ մեծապէս խռովեցաւ, վասնզի Մարիւս նոր թիկնոցով դուրս ելաւ:

— Երեք օր յաջորդաբա՛ր, պոռաց Պուկոն:

Մարիւս ետեւէն երթալու աշխատեցաւ, բայց արագօրէն ու ահագին քայլերով կ'երթար. Պուկոն լեռնայծ մը հալածել սկսող ձիագէտի մը կրնար նմանիլ այս պարագային:

Հազիւ երկու վայրկեան անցած էր, եւ ահա պառաւը դադրեցաւ տեսնելէ երիտասարդը. տուն վերադարձաւ շնչասպառ, հազին բերանը եկած էր. շնչասութիւնը դժուարած:

— Մի՞թէ համ հոտ ունի, մրմռաց, ամէն օր գեղեցիկ զգեստները հագնիլ եւ մարդ վազցնել ետեւէն:

Մարիւս Լիւքսէմպուրկ գացած էր:

Նորատի աղջիկը հոն էր Պ. Լըպլանին հետ: Մարիւս կարելի եղածին չափ մօտեցաւ՝ գիրք մը կարդալ ձեւացնելով, սակայն դարձեալ հեռու մնաց, ապա եկաւ իր նստարանին վրայ բազմեցաւ, ուր չորս ժամ կեցաւ՝ ծառուղիին մէջ ճնճղուկներու ցատկռտելը դիտելով. այնպէս կը կարծէր թէ այդ թռչունները իր վրայ կը խնդային:

Այսպէս անցաւ տասնեւհինգ օր: Մարիւս Լիւքսէմպուրկ կ'երթար այլեւս ոչ թէ պտըտելու, այլ միշտ իր տեղը նստելու եւ առանց գիտնալու թէ ինչո՛ւ:

Երբ հոն գար, ալ տեղէն չէր շարժեր:

Ամէն առաւօտ իր նոր թիկնոցը կը հագնէր՝ հինով չտեսնուելու համար, եւ հետեւեալ օր նոյն բանը կը կրկնուէր:

Աղջիկը յիրաւի հրաշալի գեղեցկութիւն մը ունէր: Միայն մէկ դիտողութիւն ընել կարելի էր իբր քննադատութիւն. այս աղջկան տրտում նայուածքին եւ ուրախալի ժպիտին մէջ հակասութիւն մը կար, որով փոքր ինչ մոլորադին կ'երեւար անոր կերպարանքը, հետեւաբար ժամանակ առ ժամանակ տարօրինակ կ'երեւար այս անոյշ դէմքը առանց կորսնցնելու իր գեղեցկութիւնը:

ԳԼՈՒԽ ԶԸ.

ՄԱՐԻՈՒՍ ԿԱԼԱՆԱՒՈՐ

Երկրորդ շաբթու վերջին օրերէն մէկը Մարիւս իր սովորութեան համեմատ՝ նստարանին վրայ նստած, ձեռքը բաց գիրք մը ունէր, որուն ոչ մէկ երեսը դարձուցած էր երկու ժամէ ի վեր:

Ցանկարծ սարսուռ մը եկաւ վրան: Ծառուղիին ծայրը դէպք մը կ'անցնէր:

Պ. Լըպլան եւ աղջիկը ելած էին իրենց նստարանէն. աղջիկը հօր թեւը մտած էր, եւ երկուքն ալ յամրաբար կ'ուղղուէին դէպի ծառուղին մէջտեղ ուր նստած էր Մարիւս:

ՎԻԿԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՐԱԺԵՇՏԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ
Ի ՊԱՏԻՒ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԻՒՐԵՐՈՒՆ

Երեքշաբթի, *Յունուար* 28, *իրիկուան ժամը* 20,30*ին Լիւթէսիայի սրահը* (*Մեթրօ Սեվր–Պապիլոն*) *կազմակերպուած Երեւանի* 2750*ամեակի յանձնախումբին կողմէ* :

Մասնակցութիւն՝ 5 *ֆրանք* :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՀՐԱԺԵՇՏԻ ԵՐԵԿՈՅԹԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Չորեքշաբթի 29 Յունուար ժամը 20,45ին ՍԱԼ ՇԻՄԻԻ ՄԷՋ (28 Ռիւ Սէն–Տոմինիք)
Ամբողջական կազմով
Նոր յայտագրով
Գինները՝ 8, 10 եւ 12 փրանք
Տոմսերը կը ծախուին.— Զ. Զաքմըքեանի մօտ, 22 Ռիւ Ռիշէ, Անէմեան ճաշարանը՝ 12 Ռիւ Քատէ, «Մասիս» ճպարավաճառատունը՝ 21 Ռիւ Սոլնիէ եւ Մարգարեանի մօտ՝ 32 Ռիւ տը Թրէվիզ :

ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ ԾԱՆՐ ՅԱՒԵԼՈՒՄՆԵՐ

Յունուար 13էն ի վեր, ծանր յաւելումներ եղան դրոշմաթուղթերու վրայ արտասահմանի թերթերուն եւ օդանաւային սպասարկութեանց : Իսկ Փետրուար 3էն սկսեալ, հարիւրէն 35 յաւելում կը կրեն օրաթերթերու եւ պարբերականներու առաքման ներքին սակը :

Այս վերջին յաւելումը մանաւանդ շատ ծանր պիտի կշռէ «*Յառաջ*»ի վրայ, որու պիտոյքն կ'ապահովուի միայն իր ընթեցողներով եւ դժբախտաբար սակաւաթիւ առեւտրական ազդերով :

«*Յառաջ*»ի վարչութիւնը կ'ուզէ խուսափիլ նոր յաւելումէ մը, բայց ջերմապէս կը խնդրէ իր բաժանորդներէն որ ԿԱՆՈՆԱՒՈՐ ու ԿԱՆԽԻԿ վճարեն իրենց բաժանորդագրութիւնը, մասամբ դիւրացնելու համար իր ծանր բեռը :

Շնորհակալութեամբ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— *Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը* 20,30*ին*, *Մշակոյթի Տան մէջ* : *Կարեւոր օրակարգ* :

BAIL A CEDER
ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՌԵՒՏՈՒՐԻ ՀԱՄԱՐ
Խանութ, ետեւի մաս, խոհանոցով եւ մէկ բնակելի սենեակ : *Ամբողջը*՝ 32 *քառակուսի մեթր*.
20, Rue Cail, Paris (10e)
(Métro : Chapelle)
Որեւէ մանրամասնութեան համար հեռաձայնել ժամը 20*էն ետք*՝ 287–09–90 :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

SALLE PAUL FARALICQ, 21 Rue Yves Toudic — Métro République
Ուրբաթ գիշեր, 31 Յունուար, ժամը 21ին
Փարիզի Հայ դերասաններու համակրանքի ցոյցը իրենց ընկերոջ՝
ԳՐԻԳՈՐ-ՎԱՀԱՆԻ
Կը ներկայացուին՝
ԳՐԻԳՈՐ – ՎԱՀԱՆԻ
«ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ԿԱՆԹԵՂԸ»
ԵՒ
«ԱԶԳԱՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ ՄԸ»

Բեմադրութիւն՝ Միհրան Անտոնեանի *որոնց կը մասնակցին*՝ Ա. Գմբէթեան, Գ. Տէրվիշեան, Յ. Լաթիֆեան, Ն. Պշտիկեան, *օրիորդներ*՝ Անի եւ Պերճուհի Տէմիրեան :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
Տիկին Աստղիկ Տէտէեան, Տիկին Զարուհի Անտոնեան, Օր. Արաքսի Գմբէթեան, «ՆԱԻԱՍԱՐԴ» *պարախումբ*, *Հայ Գրողներու Միութեան կողմէ ուղերձ* :
Մուտք 10 փրանք

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

16 *տարեկան երիտասարդ մը*, *մեծաքանակ Պոնէթըրիի մէջ աշխատելու համար* : *Դիմել*՝

Ets. CHEDIK
285, Rue St-Denis — Paris (2e)
GUT. 62-80

Թ. ԿՐԻԿՈՐԻԷՖ
ՌՈՒՍԵՐԷՆԻ ԵՐԴՈՒԵԱԼ ԹԱՐԳՄԱՆ
իրաւագիտական եւ թէքնիք թարգմանութիւններ
23, Rue Blidah, appartement 41
MARSEILLE 3e
Tél. : 62-68-65 MARSEILLE

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Հայ Ուսանողներու Տան մէջ
Հիմնարկութիւն Մարի Նուպար

Դասընթացքները կը սկսին Փետրուար 10*ին*, *շաբաթական երեք օր հետեւեալ կարգով*՝

Երկուշաբթի ժամը 20,30*ին Գրականութիւն*, *Չորեքշաբթի ժամը* 20,30*ին Հայոց պատմութիւն*. *Ուրբաթ ժամը* 20,30*ին Հայոց լեզու* :

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Ուսանողներու Տան դրասենեակը, *ամէն օր բացի Երկուշաբթի օրերէն*, *ժամը* 9–12 *կամ նոյն տան* 58 *թիւ սենեակը ժամը* 18–20 :

57, Bd. Jourdan, Paris (14e)
Tél. 331-31-53
ԴԱՍԵՐԸ ՁՐԻ ԵՆ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
Ծնողաց եւ Նախկին Աշակերտաց Միութիւններու կողմէ
SALON DES AMBASSADEURS
3, Avenue Gabriel, Paris (8e) — Métro : Champs-Elysées Clémenceau
Ճոխ յայտագիր եւ անակնկալներ
Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին իրենց նուագախումբերով
ՄԵԼՔՈՆ ԵՒ ՏԷՏԷՃԵԱՆ
ՊԵՏԻԿԵԱՆ ԵՒ ՖԷՐՄԱՆԵԱՆ զոյգը երգ ու սազով եւ
ՍՕՍԻ պարախումբը ղեկավարութեամբ Տիկ. Յ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ
Խօսնակներ Պ. Պ. Յ. ԳԶԻՐԵԱՆ եւ Ժ. ՊԷՔՄԷԶԵԱՆ
Փետրուար 2, կիրակի, ժամը 17էն 24
Մուտքի տոմսերուն համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն.
Librairie Hrand-Samuel, 51 Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e) — 326-88-65
Librairie Palouyan, 43 Rue Richer, Paris (9e) 770-25-46
Maison de la Culture Arménienne (de 15 à 19 h.), 17 Rue Bleue, (9e) 824-63-89
Restaurant « Les Diamantaires », 60, Rue La Fayette (9e) 770-78-14
Markarian, 32 Rue de Trévise, Paris (9e)
Սեղանները կանուխէն ապահովելու համար հեռաձայնել Տիկին Երամեան 488·62·06, *Մուրատեան վարժարան* 027·18·28 :

ԷՐԵԲՈՒՆԻ 2750 ԵՐԵՒԱՆ

ՄԵԾ ՓԱՌԱՏՕՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ
Կազմակերպուած Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին եւ Հայկ. Դպրոցին կողմէ
Կը նախագահէ՝ ԺՈԶԷՖ ՖՐԱՆՉԷՍՔԻ
(*Ալֆորվիլի քաղաքապետ եւ Վալ – Տը – Մառնի ընդհ. խորհրդատու*)

Հինգշաբթի, Յունուար 30, ժամը 20·30ին
PALAIS DES SPORTS, Rue de Toulon, Alfortville

Կը մասնակցին գեղարուեստական բաժնին.—
ԱՐՆՕ ԲԱԲԱՋԱՆԵԱՆ, ՅՈՎՀ. ԲԱԴԱԼԵԱՆ, ՀՐԱՉՈՒՀԻ ՃԻՆԱՆԵԱՆ: ԳՈՀԱՐ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ, ՍՈՒՐԷՆ ՔՈՉԱՐԵԱՆ, ԱՆԱՀԻՏ ՑԻՑԻԿԵԱՆ, ԷԼԷՈՆՈՐԱ ՈՍԿԱՆԵԱՆ
եւ Երեւանի անձնաւորութիւններ.—
ԳԷՈՐԳ ԷՄԻՆ, ԱՐԱՄ ԱՐԱՄԵԱՆ, ՎԱՐԱԶԴԱՏ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ, ԷԴ. ՊԱՊԵԱՆ, ԼՈՒԻԶ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ, ԿԱՄՕ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ :

Տոմսերու համար դիմել.— Ալֆորվիլի մէջ՝ Ֆիլիփի սրճարանը : *Փարիզի մէջ* Մասիս, 21 Րիւ Սօլնիէ եւ Մարգարեան, 32 Րիւ տը Թրէվիզ :
Մուտք 10 փրանք

1/2 GROS **LYON** DETAIL

ALIMENTATION
SUPER-BOUCHERIE
BAHADOURIAN
8, Rue Abraham Bloch, Gerland
Դիւրացնելու համար յաճախորդներու փափաքը
ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ ՇՔԵՂ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ
ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ
244, RUE VENDOME — LYON (3e)
ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ
ԵՒ
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ — ՊԵԼԺԻԱ, ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ, ԱՆԳԼԻԱ
ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ
PATISSERIE ORIENTALE
TOUTES LES VARIÉTÉS **TOUTES LES SPÉCIALITÉS**
NOS SPECIALITES
Արմաւ, « *պամխա* », « *եալանճի տոլմա* », *յունական* « *Թուրշի* », « *պիպէռ* », *տերեւ*, *Թահին հելվա*, « *վանիյ* », *չոքոլա*, «*նուղաէթ*», « *լոգում* », «*սաղըզ* », *պիստակ*, *Շիրակ օղի* (41–45°), իզմիրի չամիչ, « *սուճուք* », *առաջնակարգ սուրճ*, (քարավան եւ մոզա), *համեմներ*, մահլէպ, սալէպ, ծիթապտուղ, ձէթ, « *գաչքավալ* » *պուլկարական*, *ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով*: *Ամէն կարգի պահածոներ*, « *քուսքուս* », *հարիսա*, սումաք, թարամա, լամիս, քատայիֆ, *եւայլն եւ մանաւանդ*՝ ապուխտ *կեսարացի մասնագէտի մը կողմէ պատրաստուած* :

ԱՑՑԵԼԵՑԷ՛Ք

Անպայման, ձեր նուէրներուն համար ճոխ եւ ընտիր մթերք : Ինչ որ ձեր մտքէն կ'անցնի, կը գտնէք :

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ

ՀԱՐՍՆԻՔԻ, ՆՇԱՆՏՈՒՔԻ, ՀԱՆԴԷՍԻ, ԽՆՋՈՅՔԻ համար յատուկ գիներ եւ դիւրամատչելի պայմաններ :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ
Ունի նաեւ առաջնակարգ ՄՍԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸ որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբանաշակներուն:
Tous produits d'Afrique du Nord et d'Orient

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ նաեւ ձեր նուէրներուն համար նոր աւելցուած ճոխ մթերանոցի կալերին որ կը պարունակէ բոլոր խոհանոցի իւսթանսիլները, նոր ճաշակաւոր պիպ\[ը\]ոնները, արեւելեան սրճեփ, սուրճի գաւաթ, ափսէներու տեսակներ կարկանդակի համար նաեւ սուրճի ջաղացք, ինչեր ինչեր որ ձեր մտքէն կ'անցնի :

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ
ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ « ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ » Է

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 29 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MERCREDI 29 JANVIER
1969
LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11425 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 45e ANNÉE — No 11.425

ԱՐԺԵՒՈՐՈՒՄԻ ՓՈՐՁ ՄԸ

Հանրային կարծիքը անտարբեր չէ հետեւողական այն ճիգերուն հանդէպ՝ որոնք տարէ մը ի վեր ի գործ կը դրուին առաւելապէս անիրաւուած ժողովուրդներու կողմէ, գործնական իմաստ եւ հետեւութիւն տալու համար Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան «Մարդկային իրաւանց ուխտագրին»:

Զօրաշարժ հաշուած են «մեծ»ութեան անանձնական ըմբռնումին հասած երկիրներ եւս, փոյթ չէ թէ տիրական ձայն եւ հեղինակութիւն ունեցած չըլլան համաշխարհային հարցերու կարգադրութեան մէջ, ինչպէս Զուիցերիա, Նորվեկիա, Դանիա, Շուէտ, եւայլն:

Բարի ու ազնիւ ցանկութիւններու տեղատարափով մը ողողուած են հանրային բեմեր, մամուլ, հոգեւոր եւ աշխարհիկ հաստատութիւններ, քաղաքական թէ եկեղեցական շրջանակներ:

Բոլորն ալ կարգախօսք հռչակած են... «եւ յերկիր խաղաղութիւն, ի մարդիկ հաճութիւն»:

Յայտնի են Մարդկային Իրաւանց ուխտագրի հիմնական սկզբունքները.— վերջ տալ ցեղային խտրականութեանց. դատապարտել ու պատժել բռնի ուժի եւ հաւաքական սպանդի ճամբով տիրակալելու ամէն քայլ. մարդ անհատին եւ ազգերու հաւաքական իրաւունքներուն հանդէպ յարգանք ցոյց տալ. մեղմացնել ու աստիճանաբար չքացնել ազգամիջեան ատելութիւններ՝ որոնք հետեւանք են անցեալի ու ներկայի մէջ ցոյց տրուած անհանդուրժողութեան, անիրաւումներու, կրօնական ու ազգային անհաշտ համոզումներու. Թշուառութեան արդիւնք եւ ընկերային դասակարգութեան պակասի հետեւանք վտանգաւոր խմորումները արգելք ըլլալ՝ համապատասխան միջոցներու գործադրութեամբ: Մէկ խօսքով, կատարել ախտաճանաչումը մարդկութիւնը յուզող բացասական վիճակներու եւ երեւոյթներու, ու գործնապէս աջակցիլ անոնց խաղաղ կարգադրութեան:

Համաշխարհային հետաքրքրութեան առարկայ ընդհանուր այս սկզբունքներուն եւ առաջադրութեանց մէջ՝ չօշափելի ի՞նչ արդիւնք ձեռք ձգուած է 1945էն ասդին, երբ ՄԱԿը կը բանաձեւէր իր գլխաւոր նպատակները:

Աւելի քան քսան տարի ետք, այսօր, հարցերու տարողութեան եւ անոնց առարկայական վիճակին ծանօթ լուրջ ընկերաբաններ՝ պատճառ չեն տեսներ խանդավառուելու: Ու չեն վարանիր նաեւ ընդգծելու՝ թէ ՄԱԿի պատկան յանձնախումբերը ստեղծեցին պատկառելի «գրականութիւն» մը, սակայն, չկրցան ազգերու եւ պետութեանց սեփականութիւն դարձնել թուղթի վրայ մշակուած սրտառուչ բանաձեւերն ու առաջադրութիւնները:

Մասնաւոր հաճոյքով կարդացինք, այս առթիւ, երկարաշունչ այն տեսութիւնը՝ զոր ստորագրած էր Պրենտայս Համալսարանի Աշխարհ վերատեսուչը՝ Պ. Մորիս Պ. Էպրըմ, եռամսեայ ծանր-գլուխ պարբերականին՝ «Ֆորէյն Աֆֆէյրզ»ի Յունուարի թիւին մէջ:

Պ. Մորիս Էպրըմ մինչեւ վերջերս մաս կը կազմէր ՄԱԿի «Մարդկային Իրաւանց» յանձնախումբի ամերիկեան պատուիրակութեան. հետեւաբար, անկախ ընկերային հարցերու մէջ իր ընդհանուր հմտութենէն, նաեւ փորձառական ճանաչում ունի ՄԱԿի շրջագծին մէջ հետապնդուող նպատակներուն եւ այդ առթիւ ի յայտ եկող տրամադրութեանց, իրարու խաչաձեւող ըմբռնումներու եւ մօտեցման եղանակներու, իրագործուող ճիգերը թերի կամ ամուլ հետեւութեանց հասցնող ներքին ու արտաքին ազդակներու, եւ բոլոր այն վիճակներուն՝ որոնք յատուկ են միջազգային մարմիններու եւ կազմակերպութեանց, ինչպիսին է ՄԱԿը՝ յարակից իր բոլոր խորհուրդներով, յանձնախումբերով եւ օժանդակ կորիզներով:

Յարգելի ուսուցչապետը կը հաստատէ, նախ, թէ Մարդկային Իրաւանց սկզբունքներուն ու նպատակներուն համար ամէն ազգ ու պետութիւն «ծա՛փ» ունի. ոչ ոք կը թերանայ ողջոյնի եւ խանդավառ կեցուածքի իր պարտականութեան մէջ: Սակայն, երբ կարգը կուգայ խօսքէն գործի անցնելու՝ ամէն մէկը վերապահութեան կամ չկամութեան պատճառներ կ'ունենայ:

Յօդուածագիրը ապա կը պարզաբանէ այդ «վերապահութեանց» գլխաւոր պատճառները:

Ա) Արեւմտեան ազգութիւններ «արժէք»ներու հիմնովին տարբեր ըմբռնում եւ տարբեր աշխարհահայեացք ունին, հանդէպ «Մարդկային Իրաւանց» մարզին մէջ ինկող խնդիրներու, քան Ասիական եւ Ափրիկեան ժողովուրդները:

Բ) Ասիական եւ ափրիկեան նոր պետութիւններ կլանուած են առաւելապէս ընկերային, տնտեսական, ցեղային եւ հաւաքական կրթութեան հետ առընչակից խնդիրներով, իրենց անմիջական իրավիճակէն թելադրուող մտահոգութիւններով, քան «աւանդական» ազատութիւններու պաշտպանութեան հարցով: Իրենց ներկան՝ զիրենք կը հարկադրէ ջատագովելու պետական հեղինակութեան սկզբունքը, քան պաշտպանելու անհատական իրաւունքներու դատը:

Գ) Անդամ երկիրներէ շատեր, իրենց ներքին խնդիրներով մտահոգ, չե՛ն իսկ հետաքրքրուիր թէ ուրիշներ ի՛նչ զրկանքներով կը տառապին: Որո՛ւն հոգը, որ այս կամ այն երկրին մէջ մարդիկ իրենց տարրական իրաւունքներէն իսկ զրկուած են կամ իբրեւ ազգ ու անհատ ընկճուած՝ բռնատիրական լուծի տակ:

Դ) Ուխտագրի երկրորդ յօդուածի 7րդ ստորաբաժանումին մէջ կ'ըսուի՝ թէ «պէտք չէ միջամտել խնդիրներու, որոնք կ'իյնան որեւէ երկրի ներքին իրաւասութեանց սահմաններուն մէջ»: Այս տրամադրութիւնը յաճախ արգելք կը դառնայ Մարդկային Իրաւանց ուխտագրով առաջադրուած ճիգերու եւ աշխատանքներու գործնական հետեւութեան:

Ե) Մեծ եւ փոքր տէրութեանց փոխադարձ շահերը, բարեկամութիւնները, ակնկալութիւններն ու նկատումները աւելի ծանր կը կշռեն՝ քան Մարդկային Իրաւանց սահմաններու մէջ ինկող նպատակներու արդար եւ տրամաբանական հետեւութիւնները:

Չենք անդրադառնար տարբեր կէտերու, որոնք նիւթ կը դառնան խորացուած քննութեան եւ համապատասխան եզրակացութիւններու: Շեշտենք միայն, որ... զարմանալի ոչինչ կայ Պ. Էպրըմի առողջ, ամուր ու քաջ հաստատումներուն մէջ: Մանաւանդ Հայութեան համար՝ որ կեանքի իր պատմութեամբ իսկ սերտա՛ծ է մեծերու թէ փոքրերու բարոյականութեան եւ արդարութեան ըմբռնումները, անակնկալ մը չեն կազմեր ըսուածները:

Չմոռնանք յիշելու, որ Պրէնտայս Համալսարանի վերատեսուչը հպանցիկ կերպով անդրադարձած է նաեւ Թուրքեւհայ խնդիրներուն, դիտել տալով՝ որ «Հայերը կը պահեն իրենց դառնութիւնը, եւ հաւատք չունին Թուրքոյ հանդէպ»:

Իր տեսութեան հիմնական միտքն է կարեւորը.— Ազգեր եւ պետութիւններ «շրթո՛ւնքի տուրք» է որ կուտան աւելի՝ քան անկեղծ, իսկական ու վստահելի վերաբերում, հանդէպ աշխարհը յուզող մարդկայնական խնդիրներու:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՑՆԾՈՒԹԵԱՆ ՕՐ՝ ԻՐԱՔ
ՍՈՒԳԻ ՕՐ՝ ԻՍՐԱՅԷԼ

ՊԱՂՏԱՏԻ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐԷՆ ԵՏՔ

15 հոգի, ամբաստանուած իբրեւ լրտես Իսրայէլի հաշւոյն, կախաղան հանուեցան Երկուշաբթի օր, Պաղտատ եւ Պասրա: Ցնծութեան օր, բովանդակ Իրաքի մէջ, սուգ՝ բովանդակ Իսրայէլի մէջ, ցաւ եւ յուզում այլ երկիրներու մէջ: Արդարեւ կախաղան հանուած 5 հոգիէն ինը հրեայ Իրաքցիներ էին (4000 հրեայ կայ Իրաքի մէջ):

«Փառքի՛ ի՜նչ օր մեր արաբ ազգին համար» կը լսուէր ամէն կողմ, Պաղտատի մէջ, ուր հարիւրաւոր բարձրախօսներ տեղաւորուած էին եւ հսկայ բազմութիւն մը ամբողջ օրը տողանցած է կախաղաններուն առջեւ, ուրկէ դեռ չէին վերցուած դիակները:

Ձայնասփիւռին խօսնակը, ոգեւորուած ինչպէս յեղափոխութեան օրերուն, կը յայտարարէր.— «Մեր մեծ յաղթանակին փառքի օրն է, վճռական քայլ մըն է դէպի Պաղեստինի ազատագրումը: Ճամբան բացինք գրաւեալ արաբ Պաղեստինը ազատագրելու համար: Ահա՛, ժողովուրդ, օրը զոր քեզի խոստացած էինք, 11ը հոս կախեցինք, միւս չորսը՝ Պասրա, այս առտու իսկ: Ժողովուրդ, այսօր տօնդ է: Ի մօտոյ, այլեւս ոչ մէկ լրտես կը մնայ ամբողջ Իրաքի հողին վրայ»:

Կէս միլիոն կը հաշուեն ցուցարարներու թիւը Պաղտատի փողոցներուն մէջ: Պաաս կուսակցութեան իրաքեան ղեկավարութեան անունով Սալահ Ամմար Ալ Ալի խօսք առած է ձայնասփիւռէն, շեշտած է թէ «այն հսկայ ինքնաբուխ ցոյցը Պաղտատի փողոցներուն մէջ կը փաստէր որ ժողովուրդը իր լրիւ համաձայնութիւնը կուտար Յեղափոխութեան խորհուրդին եւ վարչակարգին»:

Պաղտատի փողոցները համախմբուած ամբոխը, պատասխանելով բարձրախօսներու կանչերուն, կը պոռար. «Ալլահ միայն մեծ է, կը վերադառնանք», («կը վերադառնանք» կռուող Պաղեստինցիներուն նշանախօսքն է):

Իրաքէն դուրս, նոյն խանդավառութիւնը չկայ այս կախաղաններուն համար: Մինչ Իսրայէլ վրդոված է, Ամերիկա եւ Ու Թան ցաւ կը յայտնեն, վախնալով որ այս արարքը նոր խոչընդոտներ ստեղծէ Միջին Արեւելքի տագնապին կարգադրութեան համար:

Երուսաղէմի մէջ Քնէսէթի (Իսրայէլեան խորհրդարան) բոլոր երեսփոխանները ոտքի մտիկ ըրած են նախագահին ճառը: Ապա, Լեւի Էշքոլ ըսած է.— «Մեր սրտերը սգաւոր են այս անմեղ զոհերուն համար եւ Աստուած այս ոճիրին վրէժը պիտի լուծէ: Գիտենք եւ հոս հանդիսաւորապէս կը յայտարարեմ որ իրաքեան կառավարութիւնն ալ գիտէր, որ բոլոր ամբաստանութիւնները այս Հրեաներուն դէմ, անհիմն էին: Իրենց միակ ոճիրն էր Հրեայ ըլլալ եւ պարապ տեղը չէր որ դատավարութիւնը դռնփակ եղաւ: Եթէ խիղճ մը կայ այս աշխարհին մէջ, պէտք է որ անոր ձայնը լսուի»:

Մամուլն ալ բուռն լեզու կը գործածէ, Մաարիվ կը գրէ.— «Իրաքցիք սուղ պիտի վճարեն դատական այս ոճիրը»:

Արդարեւ վախ կայ որ Իրաքի այս կախաղանները աւելի լարեն մթնոլորտը, մանաւանդ հոն ուր Արաբ եւ Իսրայէլցի կողք կողքի կ'ապրին:

Պաղտատի Ֆրանսական դեսպանը դիմում մը կատարած էր առաջքն առնելու համար, բայց ապարդիւն:

× 12 արաբ կիներ, առջի գիշեր գրաւած են Ս. Յարութեան տաճարը, բողոքելու համար Երուսաղէմի յորդանանեան մասի գրաւման դէմ:

× Գահիրէի Ալ Ահրամին համաձայն, Նիքսոն ըսած է Նասրի որ Ճոնսընի պատասխանը ամերիկեան քաղաքականութեան մանրամասն դիրքը չնկատէ:

ԾԱՆՐ ՄԹՆՈԼՈՐՏ ՓՐԱԿԱՅԻ ՄԷՋ

Կեդրոնական Կոմիտէի Պրեզիտիոմը շատ բուռն կերպով սկսած է հակազդել ժողովրդական պահանջներուն: Վախ կայ որ սուր պայքարի մը բնոյթ ստանայ ազատականներուն եւ Մոսկուայի «ծառաներուն» միջեւ, որմէ ի վերջոյ տուժեն ժողովուրդը եւ երիտասարդութիւնը:

Արդարեւ լեզուն ու շեշտն ալ փոխուած են: Ձայնասփիւռի կայանէն ոստիկանութեան մէկ պատասխանատուն յայտարարած է.— «Ս. Վենչեսլասի արձանը ցուցատախտակ մը չէ: Մեր համբերութիւնը սահման ունի եւ վճռական միջոցներ ձեռք կ'առնենք հանդէպ անոնց որոնք չեն յարգեր օրէնքը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նախարարապետը մօտ ժամ մը խօսեցաւ հեռատեսիլէն: Կարգապահութիւն եւ լաւատեսութիւն, իր երկու նշանաբաններն են: Քուվ տը Միւրվիլ շեշտեց նաեւ թէ տը Կոլ է՛ եւ դեռ երկար պիտի ըլլայ կայունութեան երաշխիքը», վերջ տալով Փոմփիտուի յայտարարութիւններով ստեղծուած վարկածներուն տը Կոլի քաշուելուն շուրջ: Նախարարապետը ձաղկեց ուսանողական կարգ մը խռովութիւններ, որոնք նոր կայծ ստացած են վերջերս: «Գալով Լուսաւորութեան, ըսաւ Քուվ տը Միւրվիլ, իրողութիւն մըն է որ Յունուարի վերամուտը կանոնաւոր եղաւ: Բայց քանի մը օրէ, խռովութեանց նոր բոյներ կան որոնք անհանդուրժելի են եւ նախատինք մը համալսարանի արժանաւորութեան: Այս ըսելով, կը մտաբերեմ մանաւանդ վանդալական արարքները շէնքերու դէմ»:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ միշտ լռութիւն կը տիրէ մահափորձին մասին, բայց որոշ կարծրացում մը կայ: Անկարելի չէ որ դաւադրութեան մը արդիւնք ըլլայ մահափորձը: Հարցականները շատ են այս մասին: Ի՞նչ կապ կայ — եթէ կապ մը կայ — Կոսիգինի բացակայութեան եւ մահափորձին միջեւ: Ճիշդ է որ Կոսիգին երկար ատեն է բացակայ է, կը տառապի երիկամունքներէն բայց նկատի կ'առնուի նաեւ որ Կոսիգին միշտ համաձայն չէ եղած Բրեժնեւի հետ, մանաւանդ Չեխոսլովաքիոյ միջամտութեան եւ Միջին Արեւելքի հարցերուն առթիւ:

ՔԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ մէջ, ինը օր տեւող փոթորիկներէ ետք, ողողումներ եղած են, մեծ վնասներ հասցնելով: Լոս Անճելըսի մէջ մանաւանդ ամբողջ տուներ ողողուած են: 91 մեռեալ կայ եւ 150 միլիոն Ֆրանքի նիւթական վնաս:

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ ձերբակալութիւնները կը շարունակուին, փաստաբաններու, մտաւորականներու եւ նոյնիսկ հոգեւորականներու մէջ: Հաւանական չէ որ Ֆրանքօ քաշուի: Իր պաշտօնը պիտի տանի մինչեւ ծայրը, բայց կրնայ ըլլալ որ արդէն իսկ յաջորդը նշանակէ:

ՎԵՐՋԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Ա.

Այդպէս էլ չյաջողուեց Փափազեանին համոզել, որ Լենինգրադ չգնայ: «Դեւը» մտել էր մէջը եւ առաջուայ պէս նորից տեղահան էր անում, մղում դէպի հեռուները:

Ճանապարհեցինք Մարտի 28ին:

Օդակայանում քիչ մարդ կար: Խաչատուր Եսայեանն էր, Մխիթար Դաւթեանը, Արփենիկ Խաչանեանը իր քրոջ՝ Գոհարիկի հետ, Փափազեանի քարտուղարուհին՝ Անահիտ Մանուէլեանը, դերասաններից Մամիկոն Մանուկեանը եւ Անատոլի Թորգոմեանը:

Փափազեանին ուղեկցում էր մի երիտասարդ բժշկուհի՝ Նորա Այվազեանը, որը ճանապարհին օգնութիւն էր ցոյց տալու, եթէ պահանջուէր եւ, բացի այդ, Լենինգրադի բժշկական շրջաններին ներկայացնելու էր հիւանդի վիճակը:

Ինքնաթիռն օդ բարձրացաւ, ինչպէս դա լինում է միշտ: Եւ ինչպէս դա չի լինում ամէն անգամ՝ տուն դարձանք կոտրուած սրտով:

Թւում էր, թէ վերջին անգամն ենք տեսնում...

Երեւան վերադառնալով՝ բժշկուհին բերեց Փափազեանի երկտողը, որով նա յիշեցնում էր իր հրաւէրը՝ մի տաս օրով հիւր լինել իր ամառանոցում, Օլգինոյում:

Լենինգրադից հասնող լուրերն անմխիթար էին: Հեռախօսով կապուեցի դստեր՝ Մարիայի հետ: Ասաց՝ անյոյս է, միտքը երբեմն մթագնում է, անկապ բաներ է ասում:

Շտապեցի մեկնել եւ Ապրիլի 21ին Լենինգրադում էի:

Չորս ժամ քան րոպէ տեւեց թռիչքը: Զչտապեցի Օլգինօ, վախ կար մէջս, արդեօք ի՞նչ վիճակի մէջ կը գտնեմ իրեն: Երկու ժամից աւելի թափառեցի քաղաքում, բայց յետոյ մտածեցի, որ արածս երեխայութիւն է, մէկ է՝ գնալու եմ, ինչո՞ւ յետաձգել, գուցէ օրհասական պահ է տեղ հասնելս աւելի ճիշդ կը լինի:

Իմ դիմաց նստած էր Փափազեանը, ոչ այն Փափազեանը, որին տեսել էի Լենինգրադ մեկնելու նախօրեակին՝ անտրամադիր ու մռայլ, յուսահատուած, դառնացած, ընդունակ ամէն պահ պոռթկալու, ոչ էլ օդակայանի Փափազեանը՝ թէեւ ժպտերես, նոյնիսկ հակուած՝ կատակներ անելու, բայց մահուան սառերը դէմքին: Իմ դիմաց հիմա նստած էր Փափազեանը, որը եթէ չասէին՝ չէիր իմանայ, թէ հիւանդ է: Ճիշդ է, ծեր էր ու խարխլած, աչքերի փայլը խամրած, բայց Երեւանի հետ համեմատած բաւական կազդուրուած էր, դէմքի արտայայտութիւնն էլ խաղաղ: Դատում էր հանդիստ, յիշողութիւնը լաւ էր, տրամաբանութիւնը՝ տեղը: Դէպքեր էր պատմում, խորհրդածում եւ մի անգամ չեղաւ, որ մտքի թելը կորցնէր:

Մարիային հարցրի, թէ սա ի՞նչ է նշանակում:

— Ձեզանից ոչ ոք հօրս չի ճանաչում: Նա այնպիսի կամք ունի, որ ուզածը կ'անի: Եթէ վճռեց՝ հնարաւոր չէ կանգնեցնել նրան: Իմացաւ ձեր գալը եւ ներքուստ հաւաքեց իրեն: Դուք կը գնաք՝ էլի նոյնը կը լինի: Հարազատների մօտ իրեն բարձիթողի է անում: Գալիս են բժիշկները՝ դառնում է ուրիշ մարդ: Եթէ կամենայ՝ այսօր բեմ էլ դուրս կը գայ: Թէ ի՞նչ կը լինի ներկայացումը՝ այլ հարց է, բայց այնքան ուժ, ինչքան պէտք է ներկայացումը սկսելու եւ աւարտելու համար՝ կը գտնի իր մէջ:

Լռեց մի պահ, յետոյ շարունակեց.

— Հաւատացէք ինձ, որ եթէ նա մինչեւ հիմա ողջ է, ապա իր կամքի շնորհիւ: Նա կարողանում է մահը վանել իրենից, չթողնել, որ մօտ գայ: Ճիշդ եմ ասում, մի ուրիշ հիւանդ նրա այժմեան վիճակում՝ վաղուց չէր լինի:

×

Հարցրի Փափազեանին, թէ ի՞նչ է անում:

— Ոչինչ, բարեկամս, երեւակայիր՝ ոչինչ: Ես՝ ու ոչինչ չանեմ, պատկերացնո՞ւմ ես: Մի ժամանակ կարդում էի եւ բաւական շատ, հիմա թմրութիւն է յաճախ իջնում վրաս, հազիւ եմ հասցնում աչքի անցկացնել «Իւմանիտէն», «Ունիտան»: Շատ, շատ բան կայ մտքիս մէջ, պէտք է մէկը, որին թելադրեմ, իսկ այստեղ ոչ ոք չկայ: Ա՛յ եթէ Անահիտը այստեղ լինէր, շատ լաւ կը լինէր, կը թելադրէի նովելներս: Մեծածաւալ գիրք կը լինի, երեւի քսանհինգ մամուլ, գուցէ նոյնիսկ աւելի: Մի-երկու նովել կը պատմեմ քեզ, պատահած դէպքեր են բոլորը: Մի մասը մտքիս մէջ է, մի մասն էլ ժամանակին, երիտասարդ տարիներիս եմ գրել, չոտայ, մշտական վազքիս կարճ դադարներին, վերախմբագրել է պէտք, ինչ-որ բաներ փոխել: Կան եւ այնպիսիք, որոնց միայն ուրուագիծն եմ քաշել, աչքի զարնող դէպքերը, նրանց միջեւ ընկած գործողութիւնը, հիմա պէտք է նովել դարձնել, բնաւորութիւններ մշակել, հոգեբանական անցումներն ապահովել, փոխ-յարաբերութիւններ ստեղծել ու պատճառաբանել: Մի խօսքով՝ մի քանի ամիս է պէտք եւ գիրքը պատրաստ կը լինի:

Կանգ առաւ, ձեռքը տարաւ դէպի «Ունիտայի» նոր համարը, բայց չհասցեց, եւ առաջ տարաւ խօսքը.

— Այդ գրքից առաջ շատ կը կամենայի Դանթէին անդրադառնալ: Գէորգին, — Սարաջեանի մասին է խօսքը, — խոստացել եմ գրել Դանթէի մասին, բացատրել, թէ ի՛նչպէս եմ հասկանում Իտալիոյ այդ մեծագոյն բանաստեղծին: Նա ուզում է, որ հանդէս գամ հեռուստատեսութեամբ: Շատ երկար բան է, չէ՞, կարծում եմ, որ հարկաւոր է կրճատել. թերեւս հեռացո՞յց կամ հեռատեսի՞լ, լաւ, դրա մասին թող ուրիշները մտածեն: Հա՛, Գէորգը կամենում է, որ իտալերէն կարդամ եւ յետոյ մեկնաբանեմ: Կարեւո՞ր է: Ուրեմն դու է՞լ ես գտնում, թէ պէտք է անել: Ես շատ կարեւոր եմ համարում եւ անպայման կ'անեմ: Դանթէին շատ եմ սիրում: Մի ժամանակ օր չկար, որ ձեռս չառնէի եւ մի քանի էջ նորից չկարդայի:

Մի պահ յետոյ.

— Չէ՛, պէտք է թելադրել, պէտք է աշխատել, պէտք է, վերջապէս, թղթին յանձնել մտքերս, խոհերս: Ինչքան ժամանակ է չեմ գրել, չեմ թելադրել: Շատ բան է չարչրկում միտքս, շատ գրելիքներ կան, բայց ամէնից առաջ Դանթէն: Ա՛յ, եթէ կարողանայիր կարգադրել Անահիտի գալը՝ մեծ բան արած կը լինէիր:

×

Հարցրի, թէ ե՞րբ է զգացել, որ ինքը գրել գիտէ:

— Վաղո՛ւց, դեռեւս Փարիզում: Մի օր հիւր էի Գաւրօշի տանը: Բաւական մարդ կար, այնտեղ էր նաեւ Արշակ Չօպանեանը: Մի դէպք պատմեցի, սիրոյ պատմութիւն, բոլորը զգացուեցին, իսկ Անահիտը լաց եղաւ: Չօպանեանն ասաց «Պարոն Փափազեան, դուք պէտք է գրէք, պէտք է անպայման գրէք, դուք գրող էք»:

— Շատ անհասկանալի է, թէ ի՛նչպէս դրանից յետոյ մարդը կարող է չգրել կամ գրել քսան տարի անց միայն:

Ժպտաց:

— Գիտե՞ս ինչ, դա էլ իր պատճառն ունի:

— Ժամանակ չէ՞ս ունեցել, — շտապեցի ես:

— Այո, ի հարկէ, ժամանակ չեմ ունեցել: Գրելու համար հանգիստ, նստակեաց կեանք է հարկաւոր, իսկ ես միշտ վազքի մէջ եմ եղել, թատրոնով կլանուած, թատրոնին անձնատուր եւ ամէն անգամ, երբ մտքովս անցել է գրիչ առնել ու մի բան գրել, զգացել եմ ինձ դաւաճանի դերում: Ինձ թւացել է, թէ դաւաճանում եմ բեմին, իսկ թատրոնը ինձ համար ամէն ինչ է, թատրոնն այն է, որին երբեք չեմ դաւաճանել ոչ մէկ պարագային:

— Իսկ ի՞նչպէս եղաւ, որ այդ զգացումը 1954ին չխանգարեց գրելու «Ցետադարձը»:

— Եթէ ոչ գիտակցութիւնս, ապա ընազդս երեւի ասում էր, որ մայրամուտիս եմ մօտենում եւ, դժբախտաբար, այլեւս այն չեմ թատրոնի համար, ինչ էի:

ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԵԱՆ

(1 – Շար).

ՀԵԹՈՒՄԵԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆԸ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ռուբինեաններու շրջանին իշխանները պատերազմի պարագային դուրս կու գային իրենց սեփական ջոկատներով: Երկրին ռազմական բոլոր ուժերը, իրենց հրամանատարներով կ'ենթարկուէին գերխաւոր հրամանատարին՝ սպարապետին: Թագաւորը, իբրեւ ինքնակալ, ունէր ամէն իշխանութիւն: Ըստ Հեթումեաններու օրինագրքին, թագաւորը միայն իրաւունք ունէր դրամ հատանելու, քաղաք կամ բերդ կառուցանելու: Երկրին բոլոր ռազմագիտական նպատակ ունեցող կառուցումները կը կատարուէին միմիայն թ ա գ ա ւ ո ր ի ն թոյլտուութեամբ: Յատուկ օրէնքներով սահմանափակուած էին իշխաններու իրաւունքները: Ռուբինեաններու օրով երկրին մէջ կը գործածուէին յունական, լատինական, ֆրանսական օրինագրքերը, որոնք խորթ ու անհասկնալի էին ժողովուրդին համար: Հեթումեանները կազմեցին յատուկ դատաստանագիրք մը, որ մեծապէս նպաստեց պետութեան ամրապնդման:

Այդ շրջանին Կիլիկիոյ Հայկական թագաւորութեան սահմանները աւելի ընդարձակուեցան, տարածուելով՝ արեւմուտքէն Իսաւրիա եւ Կոլոնոոս, արեւելքէն՝ Քեսուն եւ Պիր քաղաքները, հիւսիսէն՝ Կիլիստրա եւ Արաբիստան, իսկ հարաւէն՝ Միջերկրական ծով:

Կիլիկիա ունէր զարգացած գիւղատնտեսութիւն մը: Լեռնային շրջաններու մէջ կը զբաղէին երկրագործութեամբ եւ անասնապահութեամբ, ունէին ընդարձակ արօտավայրեր, կը բազմացնէին նժոյգներ եւ ջորիներ՝ ռազմական նպատակներու համար: Դաշտային Կիլիկիոյ մէջ կը մշակէին ձիթենի, որթատունկ, բրինձ, բամպակ, եւայլն: Տարեկան երկու անգամ բերք կը ստանային: Դրամական յարաբերութիւնները կը թափանցէին ոչ միայն քաղաք, այլեւ գիւղատնտեսութեան բնագաւառը: Հեթումեաններու տիրապետութեան շրջանին պետութիւնը յատուկ օրէնքներով կը վարէր առեւտուրը, յատկապէս շուկայական յարաբերութիւնները: Կը զարգանայ նաեւ քաղաքային կեանքը, մասնաւորաբար արհեստագործութիւնը: Խիտ բնակչութեամբ քաղաքներ էին Տարսոն, Ատանա, Սիս, Այաս, Կոռիկոս, Մամեստիա եւ Լամբրոն:

Հայ արհեստաւորները զարկ կու տային մետաքսագործութեան, չերմակապահութեան, բրուտագործութեան, ոսկերչութեան, դեղագործութեան, մանածագործութեան եւլն.: Սիս մայրաքաղաքը միջնադարեան քիմիագործութեան կարեւոր կեդրոն մըն էր: Մեզի հասած են դանազան ճամբորդական ըմպանակներ, դաւաթներ: «Սրբարան Սկեւռայի» արծաթաոսկեզրած պահարանը Հեթումեաններու շրջանի արուեստի հրաշալիքներէն է, որ խնամքով պահուած է Լենինգրադի Էրմիթաժին մէջ: Հայ արհեստաւորները հռչակաւոր էին նաեւ երկրի սահմաններէն դուրս: Մեզի հասած են Հեթում Ա.ի, Լեւոն Բ.ի, Սմբատ Ա.ի հատած ոսկէ եւ արծաթէ բազմաթիւ դրամներ:

Կիլիկիոյ մէջ կը զարգանար նաեւ առեւտուրը: Քաղաքական եւ տնտեսական նոր պայմաններուն մէջ հայ առեւտրականները լայն գործունէութեան մէջ կը մտնեն Արեւելքի եւ Արեւմուտքի բազմաթիւ երկիրներու հետ: Հեթումեաններու գանձարանը մեծ եկամուտներ կը ստանար առեւտրականներէն եւ օտար վաճառականներէն գանձուող մաքսերէն, ինչպէս եւ անոնց երթեւեկութիւնը ապահովելու համար ստացուած գումարներէն: Արաբ պատմիչ Աբուլ Ֆեդա կը հաղորդէ, որ հայկական քաղաքներէն շատերը Կիլիկիոյ մէջ դարձած էին ծովային եւ

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Խուզարկեցէք սա մարդուն վրան գլուխը եւ ինչ որ գտնէք, խնամքով պահեցէք:

Երիտասարդը, առանց ընդդիմութեան, թոյլ տուաւ որ փաշային հրամանը կատարուի:

Փոքրիկ ռեֆոլվէր մը, թղթապանակ մը, որուն մէջ դերմանական անցագիր մը կար, քսակ մը ութ-տասը ոսկի պարունակող, նոյն օրուան քանի մը թերթեր եւ ղմելի մը, ահաւասիկ ինչ որ գըտան իր վրայէն:

Ցետոյ խուզարկուեցան նաեւ միւս երիտասարդն ու պառաւը, որոնց վրայէն նոյնպէս կարեւոր բան մը կարելի չեղաւ գտնել:

Այս գործողութիւնը հազիւ քառորդ ժամ տեւած էր, որովհետեւ երեք դաւադիրները ամենափոքր ընդդիմութիւն մը ցոյց չէին տուած: Կարծես ըմբռնած էին որ այդպիսի ընթացք մը ոչ միայն օգտակարութիւն մը պիտի չունենար, այլ նոյնիսկ իրենց կացութիւնը պիտի ծանրացնէր:

— Հիմա եթէ ձեր Վսեմութիւնը կը թոյլատրէ, սենեակներու խուզարկութեան սկսինք, ըսաւ Հիւսնի պէյ, պալատականին դառնալով:

— Ադկէ առաջ, հարկ է որ այս անձերը տեղափոխենք, խուզարկութիւնը կրնանք ետքէն ալ կատարել, ըսաւ փաշան վըճռաբար:

— Բայց, փաշա էֆէնտի, կարծեմ որ ըստ օրինի, սենեակներու խուզարկութիւնը իրենց ներկայութեանը պէտք է կատարուի:

— Այդ օրէնքը յեղափոխականներու, պետութեան դէմ դաւաճանողներու համար չէ... այս մարդոց մասին պէտք չունինք այդ տեսակ փափկանկատումներ ունենալու... ասկէ զատ, ամէն օրէնքներէ վեր ու բարձր բան մը կայ, այն է՝ մեր Վեհափառ Սուլթանին կամքը, այն է որ այս անձերը անմիջապէս փոխադրուին իրենց համար որոշուած տեղը:

Այս բացարձակ հրամանին հանդէպ ոստիկանապետը խոնարհեցաւ:

— Ձեր Վսեմութեան հրամաններուն կը սպասեմ, ըսաւ ակնածանքով:

— Ըսէ քու մարդոցդ որ երկու կառք բերեն, հրամայեց պալատականը:

Ցետոյ հարցուց.

— Հետերնիդ ձեռնակապեր բերա՞ծ էք:

— Այո, փաշա էֆէնտի, պէտք եղածէն աւելի:

— Լաւ ուրեմն, երեքին ալ ձեռքերը պէտք եղածին պէս կապեցէք:

Այս հրամանն ալ խսկոյն գործադրուեցաւ:

Թիկնապահը այն ատեն անկիւն մը տարաւ Հիւսնի պէյը եւ ձայնը ցածցնելով անոր ականջին փսփսաց.

— Վեհափառ Սուլթանը հրամայեց որ այս երեք անձերը գաղտնի կերպով իմ Տիլդիզ բնակարանս փոխադրուին, ուր պիտի մնան մինչեւ վաղը եւ այն ատեն որոշուի իրենց մասին ըլլալիք վերջնական կարգադրութիւնը: Այս փոխադրութիւնը շատ ծածուկ կերպով պէտք է ըլլայ, որպէսզի ոչ ոք իմանայ, կը հասկնա՞ս... այսուհանդերձ ապահովութեան ամէն միջոցներ ալ ձեռք պիտի առնենք, որպէսզի վտանգաւոր անձերը չփորձեն մեր ձեռքէն խուսափիլ: Հիմա դուն եւ քեզի հետ երկու ոստիկաններ պիտի ընկերանաք ինծի մինչեւ Տիլդիզ եւ հոն հսկողութիւն պիտի կատարէք, միայն թէ այդ երկու անձերը լաւ ընտրէ, ճարպիկ, վստահելի եւ մանաւանդ պէտք է խիստ գաղտնապահ ըլլան... տրամադրութեանդ ներքեւ ունի՞ս այս պահանջուած յատկութիւնները ունեցող անձերը:

— Այո, փաշա էֆէնտի, արդէն լաւագոյն ոստիկանները բերած եմ հետս, ինչպէս նաեւ ամէնէն ճարպիկ լրտեսները:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(42 – Շար.)

ցամաքային առեւտրականներու ժամադրավայր՝ միջազգային չափանիշով: Ֆրանսացի ճանապարհորդ Ռուբրուկ ԺԳ. դարուն Սիսի մէջ կը հանդիպի բազմաթիւ ռուս առեւտրականներու, որոնք հոն մորթեղէններ կը ծախէին:

Հեթումեաններու տիրապետութեան շրջանին բազմապատկուեցաւ հայկական դպրոցներու թիւը: Կը բացուին նաեւ դպրոցական բարձրագոյն հաստատութիւններ, զորս պետութիւնը կը հովանաւորէր: Յատուկ ուշադրութեան կ'արժանանար դասաւանդողներու ընտրութիւնը: Կը դատապարտուէր տգիտութիւնը, առաջ կը մղուէին եւ կը խրախուսուէին անոնք՝ որոնք արժանի էին դաստիարակ ըլլալու, որոնք, պատմիչին խօսքերով, «զուսումն սիրէին, որ իրենք աւգտեն եւ այլոց քարոզեն»: Դատապարտուած էր վճարովի ուսումը: Օրէնքը կ'ըսէր. «խելք չէ պատեհ վարձ առնուլ եւ ապա ուսուցանել»:

Հայկական դպրոցներուն մէջ դասաւանդութիւնը կը կատարուէր գիտական–ուսուցողական նիւթերով, կ'օգտագործուէին քարտէսներ, գրատախտակներ եւ այլ պիտոյքներ: Կը դասաւանդուէին գրականութիւն, փիլիսոփայութիւն, աստուածաբանութիւն, երաժշտութիւն, բժշկագիտութիւն, երկրաչափութիւն եւ թուաբանութիւն: Այն շրջանին, երբ «Սուրբ Հայրերը» Եւրոպայի մէջ սուրով եւ հուրով կ'ոչնչացնէին ամէն յառաջդիմութիւն, հայ մտաւորականները կը սորվեցնէին բժշկութիւն, դիահերձում կը կատարէին եւ կը խօսէին անոր գիտական նշանակութեան մասին:

Կը զարգանար նաեւ երաժշտութիւնը: 1270 թուականին Սկեւռայի դպրոցին մէջ Գրիգոր եւ Ստեփանոս կը կազմէին երաժշտութեան վերաբերող ձեռնարկներ:

Կատարելագործութեան կը հասնին քանդակագործութիւնը, որմնանկարչութիւնը եւ մանրանկարչութիւնը: Հայկական նկարչական արուեստը իր կատարեալ արտայայտութիւնը գտաւ Թորոս Ռոսլինի ստեղծագործութիւններուն մէջ, որոնք իրաւամբ կը դասուին Վերածնունդի լաւագոյն գործերու կարգին:

Մեծ կարեւորութիւն մը կը ներկայացնեն նաեւ Յովհաննէս Արքաեղբօր, Սարգիս Պիծակի եւ այլոց գործերը, որոնք հայ մանրանկարչութեան զարդերն են: Հեթումեաններու տիրապետութեան շրջանին կը յայտնուին նշանաւոր գործիչներ եւ մտաւորականներ, ինչպէս՝ առակագիր Վարդան Այգեկցին, Գրիգոր եւ Ստեփանոս փիլիսոփաները, պատմագիր եւ քաղաքական գործիչ Վարդան Արեւելցին, հրապարակախօս, մատենագիր եւ իմաստասէր Յովհաննէս (Պլուզ) Երզնկացին, պատմագիր Գրիգոր Ակներցին (կամ Ականեցին), մեծ բանաստեղծ Ֆրիկը, իրաւագէտ, պատմագիր եւ զօրավար Սմբատ սպարապետը, պետական գործիչ, պատմագիր եւ իմաստասէր Վահրամ Ռաբունին եւ ուրիշներ: Այնպէս որ, Հեթումեաններու տիրապետութեան շրջանին հայ մշակոյթը հասաւ իր զարգացման գագաթնակէտին:

Բայց այդ ծաղկումը չշարունակուեցաւ: ԺԳ. դարու երկրորդ կէսէն սկսեալ Կիլիկիոյ Հայկական Թագաւորութիւնը ականատես եղաւ ահաւոր պատերազմներու: Փոխուեցան իրադարձութիւնները: Մամլուքները, յաջորդաբար, կործանեցին Մերձաւոր Արեւելքի մէջ ստեղծուած Խաչակիր Թագաւորութիւնները: Մահմետական շրջապատին մէջ միակ երկիրը Կիլիկեան Հայաստանն էր, որ ըլլալով Մոնկոլներու դաշնակիցը, իր վրայ կը բեւեռէր շրջակայ մահմետական պետութիւններու ուշադրութիւնը: Հեթումեանները չկրցան ժամանակին հրաժարիլ Մոնկոլներու դաշնագրութենէն եւ յարիլ Եգիպտոսի: Այդ իսկ պատճառով, անոնք ենթարկուեցան ասպատակութիւններու. մէկ կողմէն յայտնուեցան Սելճուքները, միւս կողմէն՝ Եգիպտոսի Մամլուքները: Հեթումեանները կորսնցուցին չորս մը էական հնարաւորութիւններ՝ երես դարձնելու քայքայուող Հուլաւեաններէն: Այդ հանգամանքը օգտագործեցին Եգիպտացիները, որոնք յանկարծակիի բերելով Հայոց Թագաւորութիւնը, սկսան անընդմէջ արշաւանքներ ձեռնարկել դէպի Կիլիկեան քաղաքներն ու գիւղերը:

1266 թուականէն, եգիպտական եւ սելճուքեան զօրքերը սկսան յաճախակի ներխուժել Կիլիկեան Հայաստան: Հեթումեանները մեծ յոյսեր կապած էին Հուլաւեաններէն սպասուող օգնութեան, բայց ի զուր, օգնութիւնը չհասաւ: Հայկական Թագաւորութիւնը երթալով կը քայքայուէր: Հայ արքունիքին մէջ Լեւոն Բ. թագաւորի որդիներուն միջեւ գահակալական կռիւներ ծագեցան, երեւոյթ մը, որ կ'արագացնէր երկրին քայքայումը:

1302 թուականին Հեթում Բ. թագաւորը, օգնութիւն ստանալով Մոնկոլներէն, քանի մը յաջող պատերազմներ մղեց Եգիպտացիներուն դէմ, բայց այդ յաղթանակները չկրցան բարելաւել երկրին դրութիւնը: Մոնկոլները, դառնալով մահմետական, իրենք եւս սկսան թշնամաբար տրամադրուիլ Հայերուն նկատմամբ: Այսպէս, օրինակ, Բիլարղուն, որ Փոքր Ասիոյ Մոնկոլներուն կուսակալն էր, խաբէութեամբ իր մօտ հրաւիրեց ու հիւրընկալեց Հայոց Լեւոն Գ. թագաւորը՝ արքունի 40 բարձրաստիճան իշխաններու հետ: Բիլարղուն, նենգաբար, Անազարբա քաղաքին մէջ սպաննել տուաւ զանոնք: Բռնակալը, սակայն, իր նպատակին չհասաւ: Հեթում Բ.ի միւս եղբայրը՝ Օշին, թագաւոր հռչակուեցաւ (1307–1320) եւ Ուջեյթուն խանին միջոցով գլխատել տուաւ Բիլարղուն: Բայց եւ այնպէս, հայ – մոնկոլական դաշնագրութիւնը հիմնականին մէջ կորսնցուցիր երբեմնի նշանակութիւնը: Հեթումեանները յոյսերնին կորելով Հուլաւեաններէն, որոշեցին իրենց սեփական ուժերով պայքարիլ Հայկական Թագաւորութեան անկախութեան համար: Այդ պայքարին մէջ Հեթումեանները շօշափելի արդիւնքի չհասան:

Պէտք է ըսել, որ թէ՛ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ Խաչակիրներուն ստեղծած բազմաթիւ Թագաւորութիւններն ու կոմսութիւնները եւ թէ՛ Հուլաւեաններու վիթխարի կայսրութիւնը Միջին եւ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, աւելի կարճատեւ կեանք ունեցան՝ քան Կիլիկիոյ Հայկական Թագաւորութիւնը:

Հեթումեաններու տիրապետութեան օրով Կիլիկիոյ Հայկական Թագաւորութիւնը ոչ միայն կրցաւ պահպանել իր գոյութիւնն ու ինքնուրոյնութիւնը, այլեւ շարունակեց զարգանալ ու բարգաւաճիլ, բանալով փայլուն էջ մը հայ ժողովուրդի պետական եւ մշակութային պատմութեան մէջ:

ԱՇՈՏ ԳԱԼՍՏԵԱՆ

ԱՄՕԹԻ ԶԳԱՑՈՒՄԸ

ԶԱՆԱԶԱՆ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԿԻՆԵՐՈՒՆ ՄՕՏ

Տարիներ առաջ, Ֆրանսացի հեղինակ մը որոշած է ուսումնասիրել բարդ հարց մը, — ամօթի զգացումը՝ կիներու մօտ:

Հարցը լայնօրէն ուսումնասիրելու համար, ճամբորդած է հինգ ցամաքամասերու բազմաթիւ երկիրներ: Տասը տարի ետք, առանց իր անունը տալու, հրատարակած է գիրք մը, «Կանացի ամօթխածութիւնը զանազան ժողովուրդներու մօտ» խորագրով:

Այդ գրքին մէջ ան կը յայտնէ, թէ կնոջ ամօթխածութիւնը ամէն մէկ ժողովուրդի բարքերէն կախում ունի:

Կ'ըսէ թէ՝ Ֆրանսուհին ամենա՛յն սիրով ցոյց կուտայ իր ոտքերը:

Չինացի կինը՝ միայն իր դէմքն ու ձեռքերը ցոյց կուտայ: Ոտքերը՝ ո՛չ բժիշկին եւ ոչ ալ ամուսինին ցոյց կուտայ:

Եթէ պատահի որ ստիպուի անպայման ոտքերը ցոյց տալ մէկուն, եթէ նոյնիսկ կին ըլլայ այդ մէկը, կը սկսի խենթի պէս լալ ու ողբալ:

Անգլուհին ամօթէն կաս – կարմիր կ'ըլլայ՝ եթէ իր ներկայութեան կարգ մը ճերմակեղէններու անունները տան:

Անգլիոյ մէջ բառերը ամօթի պատճառներու տեղի կուտան, ո՛չ սակայն նաեւ գործերու:

Ֆրանսացի գեղջկուհին կրնայ ձեզ ապտակել, եթէ իր սիրածին մասին խօսիք իրեն, մինչդեռ Փարիզուհին՝ քաղաքավարական արտայայտութիւն մը կը նկատէ ատիկա, կը հրճուի եւ ժպիտով մը շնորհակալութիւն կը յայտնէ ձեզի:

Սպանական ամօթխածութիւնը կը միախառնուի կրօնական զգացումին հետ եւ կ'ըլլայ խառնուրդ մը, զոր քիմիական ոչ մէկ մեթոտ կրնայ տարրալուծել:

Երբ Սպանուհիի մը հետ խօսակցութիւնը կը սկսի քիչ մը համարձակ եւ անամօթ ըլլալ, ան բարակ քօղով մը կը ծածկէ Աստուածածնի արձանիկը, որ զետեղուած է սուրբերու պատկերներուն մօտ: Ապա՝ երբ խօսակցութիւնը աւելի հանդարտ ու քաղցր ըլլայ, պզտիկ մոմ մը կը վառէ:

Սպանացի ամուսինները եթէ աւելի ուշադրութեամբ նայէին Աստուածածնի արձանին մօտ վառած մոմերու հաշիւներուն, ցլամարտերու երկրին մէջ ամուսնալուծումներու թիւը առնուազն կրկնապատիկը պիտի ըլլար:

Դանուբ գետի մերձակայ երկիրներու կիները այնքան ամօթխած են, որ անոնց ամօթխածութիւնը մաքրութեան դէմ ահաւոր ատելութեան կը փոխակերպուի:

Հունգարուհիները չափազանց ամչկոտ են, երբ փողոցին մէջ կը քալեն, բայց երբ բացօթեաններու եւ լողավայրերու մէջ գտնուին, չափազանց համարձակ կ'ըլլան:

Ով որ կենդանի ամազոններու վրայ հիանալ կ'ուզէ՝ պէտք է Պուտափեշտի շրջակայքը երթայ եւ ազնուական ձիաւոր կիները տեսնէ:

Գերմանուհիները շատ ամչկոտ են ու ամչկոտ չեն:

Ամչկոտ են կամ չեն, երբ գարեջուր խմեն կամ չխմեն, երբ երաժշտութիւն նուագուած տեղ մը ըլլան կամ երբ իրենց տունը գտնուին: Այնքան դիւրափոփոխ են: Կակուղ մոմին պէս:

Իտալուհիներն ալ ամչկոտ են, բայց երբեւ կին՝ չափազանց հաճոյասէր են: Ամէն Իտալուհի փառատենչութիւնը ունի արուեստագէտի մը մօտէլը ըլլալու եւ կը կարծէ թէ արժանի է ըլլալու: Ոեւէ Իտալուհի պիտի չվարանէր Փրինէի (Ֆրինի) օրինակին հետեւելու, իր հայրենակից նկարիչներուն եւ արձանագործներուն ցոյց տալու համար իր գեղեցկութիւնը:

Ռուսուհիները շատ ամչկոտ են, բացի կարգ մը պարագաներէն, ինչպէս՝ իրենց ասպնջական զգացումները արտայայտելու ատեն, կամ՝ երբ պէտք ըլլայ ցոյց տալ թէ քաղաքակիրթ են Եւրոպուհիներուն չափ եւայլն:

Ֆրանսացի հեղինակը կանացի ամօթխածութեան տարօրինակ եւ անբացատրելի արտայայտութիւններ տեսած է Եւրոպայէն դուրս ալ:

Հիւսիսային եւ Արեւելեան Ափրիկէի մէջ կիները բացարձակապէս ամօթխած են, բայց իրենց գեղեցկութիւններէն ոչ մէկը կը ծածկեն բժիշկներուն առջեւ: Եւ անոնց համար, բոլոր սպիտակամորթները բժիշկ են:

Թուարէկներու երկրին մէջ, ամօթխածութիւնը կը պատկանի այր մարդոց, որոնք սեւ լաթով մը կը ծածկեն իրենց դէմքը, բացի աչքերէն: Այդ երկրին մէջ, կիները իրենց դէմքը բոլորովին բաց կը շրջին:

Ովկէանիոյ մէջ, նախամայր Եւայի տարազը՝ կիներու ամէնէն ամօթխած զգեստը կը նկատուի:

Թարգմ. Ա. Օ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (399)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Երիտասարդը գիրքը գոցեց, նորէն բացաւ, ուզեց կարդալ:

Մարիուս կը դողար:

Լուսեղէն պսակը՝ գեղանի օրիորդը, ուղղակի իրեն կուգար:

— Ա՜հ, Աստուած իմ, կը մտածէր, գիրք մը առնելու բոլորովին ժամանակ պիտի չունենամ:

Սակայն սպիտակահեր մարդն ու անտիական աղջիկը կը յառաջանային:

Մարիուսի կը թուէր թէ դար մը եւ միեւնոյն ժամանակ վայրկեան մը կը տեւէր անոնց գալը:

— Ինչո՞ւ դէպի այս կողմը կուգան, կը հարցնէր ինքնիրեն:

— Ի՞նչ հիմա ուրեմն անկէ՞ պիտի անցնի այդ գեղանին. իր ոտքերը՝ այս աւազին վրայ, այս ծառուղիին մէջ, ինծմէ երկու քայլ անդիէն պիտի քալեն:

Մարիուս սաստիկ կը խռովէր, կ'ուզէր շատ գեղադէմ երիտասարդ ըլլալ, կ'ուզէր որ խաչի շքանշան ունեցած ըլլար:

Լսեց անոնց քայլերուն մեղմ եւ չափաւոր ձայնը: Կ'երեւակայէր թէ Պ. Լըպլան իրեն կը նայէր զայրոյթով:

— Արդեօք հետս պիտի խօսի՞ այս պարոնը, կ'ըսէր մտովին:

Մարիուս աչքերը հակեց վար, եւ երբ նորէն վեր բրաւ, տեսաւ որ բոլորովին մօտեցած էին իրեն: Պատանուհին անցաւ, եւ անցնելու միջոցին Մարիուսին նայեցաւ:

Նայեցաւ շեշտակի եւ այնպիսի քաղցրութեամբ մը, որմէ Մարիուս սարսեցաւ ոտքէն մինչեւ գլուխը:

Մարիուս կարծես թէ պատանուհին կը յանդիմանէր զինքը այդքան ժամանակ սպասելուն եւ մինչեւ իր քով չգալուն համար եւ կ'ըսէր իրեն.— Ահա ես եկայ:

Մարիուս շլացաւ՝ տեսնելով նայուածի աղջկան ճառագայթներով եւ անդունդներով լի բերանը:

Կը թուէր թէ ուղեղին մէջ կրակ կը վառի: Գեղանի աղջիկը մինչեւ իրեն եկած էր. ի՜նչ ուրախութիւն: Մանաւանդ ի՜նչպէս նայած էր իրեն: Մարիուսին գեռ այդքան գեղեցիկ չերեւցաւ ան, որքան հիմա:

Իրապէս գեղանի էր ան կանացի ու միանգամայն հրեշտակային գեղեցկութեամբ. գեղանի այնպիսի անթերի գեղեցկութեամբ, որուն առջեւ Փեթրարք կ'երգէր եւ Տանդէ ծունր կը դնէր անշուշտ: Մարիուս երեւակայեց թէ երկինքի կապտաղեղ տարածութեանց մէջ կը լողայ:

Նոյն ատեն, սակայն սոսկալի կը նեղանար ինքնիր դէմ, վասնզի փոշի կար կօշիկներուն վրայ:

Մարիուս այնպէս կը կարծէր թէ ան դիտած էր նաեւ իր կօշիկները:

Մարիուս, մինչեւ աղջկան աներեւոյթ ըլլալը նայեցաւ անոր ետեւէն:

Յետոյ սկսաւ Լիւքսէնպուրկի մէջ յիմարի մը նման քալել:

Հաւանաբար երբեմն կը խնդար մինակը եւ կը խօսէր բարձր ձայնով:

Մանուկներու դայեակներուն մօտ այնքան կը մտախոհէր, որ իրեն կը թուէր թէ անոնք իրեն սիրահար են:

Մարիուս դուրս ելաւ Լիւքսէնպուրկէն, փողոցին մէջ պատանուհիին հանդիպելու յոյսով:

Օտէոնի կամարներուն տակ Քուրֆէյրաք իրեն հանդիպեցաւ եւ ըսաւ.

— Եկուր, միասին ճաշենք:

Ռուսոյի պանդոկը գացին եւ վեց ֆրանք ծախսեցին:

Մարիուս սպայի մը պէս կերաւ: Վեց սու պարգեւ տուաւ ծառային: Միրգ ուտելու միջոցին Մարիուս Քուրֆէյրաքին ըսաւ.

— Կարդացի՞ր լրագիրը: Որքա՜ն գեղեցիկ է Օտրի Տը Փիւյրավոյի ատենաբանութիւնը:

Մարիուս սաստիկ սիրահար էր: Ճաշէն ետք Քուրֆէյրաքին ըսաւ.

— Թատրոն երթանք. տոմսակը ինծմէ:

Փորթ Սէն Մարթէնի թատրոնը գացին «Լ'Օպէրժ տէ զ'Անդրէ» ըսուած թատերգութեան մէջ Ֆրետերիքը տեսնելու համար:

Մարիուս լաւ զուարճացաւ:

Նոյն ատեն կրկնապատկուեցաւ իր անողոքելի զգաստամտութիւնը:

Թատրոնէն ելլելու ժամանակ չուզեց նորոյթի գործաւորուհիի մը ծնրակապին նայիլ, երբ այս կինը ուղխի մը վրայէն կ'ոստոստէր, եւ գրեթէ պժգանք զգաց երբ Քուրֆէյրաք ըսաւ իրեն.

— Այս կինն ալ յօժարակամ պիտի անցընէի արդէն ունեցած կիներուս ցանկին մէջ:

Քուրֆէյրաք յաջորդ օրը Վոլթէրի սրճարանը նախաճաշի հրաւիրած էր զայն:

Մարիուս գնաց սրճարան եւ նախորդ օրուանէ աւելի կերաւ:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Վաղարշակ Տէր-Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Տէր-Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գամէր Տէր-Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հայկազ Պէզազեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Վահագն Պէզազեան (Փարիզ), Տիկին Հայկանոյշ Պաղտասարեան, այրի Տիկին Սաթենիկ Զաքարեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Վահագն Պաղտասարեան, Տէր եւ Տիկին Արտաշ Պէզազեան (Պոլիս), Այրի Տիկին Գայեանէ Պետրոսեան եւ զաւակը (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Վաղարշակ Տէր-Վարդանեան եւ զաւակները (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Պարոյր Տէր-Վարդանեան եւ զաւակները (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արամ Պաղտասարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ալպէր Յակոբեան եւ զաւակները, խոր կսկիծով կը գուժեն իրենց սիրեցեալ կնոջ, մօր, քրոջ, հարսին, քրոջ զաւկին, զարմուհիին եւ ազգականին

ՇՈՒՇԱՆ ՏԷՐ-ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ
(Ծնեալ Պէզազեան)

մահը, որ պատահեցաւ 58 տարեկանին, Երկուշաբթի առաւօտ (Յուն. 27) իր բնակարանը (6 Ռիւ տէ Ռոսինեոլ (Պոմոն):

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր՝ Չորեքշաբթի, Յունուար 29, ժամը 15,30ին Պոմոնի Ս. Գրիգոր-Լուսաւորիչ եկեղեցին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Յառաջ.— Մեր ցաւակցութիւնները Պ. Վաղարշակ Տէր-Վարդանեանի, զաւակներուն եւ պարագաներուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ալֆորվիլի Հայ Մարմնամարզական Միութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իր մահացած ընկերներուն հոգւոյն ի յիշատակ, Կիրակի (2 Փետր.) տեղւոյն Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին մէջ:

×

Գրիգորեան եղբայրները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի (2 Փետր.) իրենց ողբացեալ ծնողքին

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

հոգւոյն, Մարսէյլ, Փրատոյի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ:

Ի գիտութիւն ողբացեալներու յիշատակը յարգողներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԻԿԻ

Բանէն Տիկին Զ. Նշանեան 20 փրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին Տիկին Աննիկ Տավուտեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Գեղանոյշ Մելքոնեան, զաւակները, թոռները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակներով, նուէրներով եւ կամ անձամբ իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր, քեռայրին

ԿԱՐԱՊԵՏ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ

մահուան տխուր առթիւ, որ պատահեցաւ 18 Դեկտ. 1968ին խոր սուգի մատնելով բոլոր պարագաները:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՀՐԱԺԵՇՏԻ ԵՐԵԿՈՅԹԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Չորեքշաբթի 29 Յունուար ժամը 20,45ին ՍԱԼ ՇԻՄԻԻ ՄԷՋ (28 Ռիւ Սէն-Տոմինիք)

Ամբողջական կազմով

Նոր յայտագրով

Գիները՝ 8, 10 եւ 12 փրանք

Տոմսերը կը ծախուին.— Զ. Զաքմըշեանի մօտ, 22 Ռիւ Ռիշէ, Անէմեան ճաշարանը՝ 12 Ռիւ Բատէ, «Մասիս» ճպարավաճառատունը՝ 21 Ռիւ Սոլնիէ եւ Մարգարեանի մօտ՝ 32 Ռիւ տը Թրէվիզ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐՈՒ ՕԾՈՒՄ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի օր, Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի ձեռամբ Հայրապետական Պատուիրակ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Նոյն օրը պիտի կատարուի նաեւ օծումը երկու խաչներկ նկարներու, որոնք նուիրուած են Գառնիկ Ա. Սրկ. Վարժապետեանի կողմէ, ի յիշատակ իր մօր եւ կողակցին: Կը հրաւիրուի եկեղեցասէր հասարակութիւնը ներկայ ըլլալու այս արարողութեան:

×

Տէր եւ Տիկին Գէորգ Մարանկօզեան, կը նուիրեն Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ 120 ֆր. Տիկին Արուսեակ Զօրայեանի յիշատակին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տիկիններ Աղաւնի Գույումճեան եւ Լիւսի Նշանեան 50ական ֆր., Պ. Յակոբ Թելլալեան (Ժընեւ) 50, Տէր եւ Տիկին Վահէ Զիլինկիրեան 50, փոխան ծաղիկի ողբացեալ Տիկ. Շ. Սարաֆեանի մահուան առիթով:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Պետրոս Բաղոսեանի, Տիկին Գոհարիկ Չէննէեանի եւ պարագաներուն, ողբացեալ Տիկին Սրբուհի Արիֆեանի կսկծալի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 30 Ֆր. կը նուիրէ կարիքաւորներու:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ այրի Տիկին Նազլու Կակոյեանէ 20 Ֆր. փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Տիկին Սրբուհի Արիֆեանի մահուան առթիւ՝ յատկացուելու տեղւոյն կարիքաւորներուն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պ. Յակոբ Օհանեան կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Հրաչ Դաւթեան, ծնած Անիի շրջան, Ցիթիանկով գիւղը: Հօրը անունը՝ Յովսէփ, մօրը՝ Լիւսի: Լուր չկայ 1943էն ի վեր: Լուր ունեցողներէն գրել Պ. Յ. Օհանեանի,

10, Rue Marollet
92 — Rueil-Malmaison

Կը խնդրուի Ամերիկայի թերթերէն արտատպել:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

SALLE PAUL FARALICQ, 21 Rue Yves Toudic — Métro République

Ուրբաթ գիշեր, 31 Յունուար, ժամը 21ին

Փարիզի հայ դերասաններու համախմբի ցոյցը իրենց ընկերոջ՝

ԳՐԻԳՈՐ-ՎԱՀԱՆԻ

Կը ներկայացուին՝
ԳՐԻԳՈՐ – ՎԱՀԱՆԻ

«ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ԿԱՆԹԵՂԸ»

ԵՒ

«ԱԶԳԱՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ ՄԸ»

Բեմադրութիւն՝ Միհրան Անտոնեանի *որոնց կը մասնակցին՝* Ա. Գմբէթեան, Գ. Տէրվիշեան, Յ. Լաթիֆեան, Ն. Պշտիկեան, *օրիորդներ՝* Անի եւ Պերճուհի Տէմիրեան:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Տիկին Աստղիկ Տէտէեան, Տիկին Զաբուհի Անտոնեան, Օր. Արաքսի Գմբէթեան, «ՆԱԽԱՍԱՐԴ» *պարախումբ, Հայ Գրողներու Միութեան կողմէ ուղերձ:*

Մուտք 10 փրանք

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. ՀԱՅՐԵՆ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

Օրակարգ տեղւոյն վրայ:

Վարչութիւնը կը խնդրէ իր բոլոր անդամներէն ներկայ գտնուիլ այս կարեւոր ժողովին:

ԷՐԵԲՈՒՆԻ 2750 ԵՐԵՒԱՆ

ՄԵԾ ՓԱՌԱՏՕՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ

Կազմակերպուած Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին եւ Հայկ. Դպրոցին կողմէ

Կը նախագահէ՝ ԺՈԶԷՖ ՖՐԱՆՉԷՍՔԻ

(Ալֆորվիլի քաղաքապետ եւ Վալ - Տը - Մառնի ընդհ. խորհրդատու)

Հինգշաբթի, Յունուար 30, ժամը 20.30ին

PALAIS DES SPORTS, Rue de Toulon, Alfortville

Կը մասնակցին գեղարուեստական բաժնին.—

ԱՐՆՕ ԲԱԲԱՋԱՆԵԱՆ, ՅՈՎՀ. ԲԱԴԱԼԵԱՆ, ՀՐԱՉՈՒՀԻ ՃԻՆԱՆԵԱՆ: ԳՈՀԱՐ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ, ՍՈՒՐԷՆ ՔՈՉԱՐԵԱՆ, ԱՆԱՀԻՏ ՑԻՑԻԿԵԱՆ, ԷԼԷՕՆՈՐԱ ՈՍԿԱՆԵԱՆ եւ Երեւանի անձնաւորութիւններ.—

ԳԷՈՐԳ ԷՄԻՆ, ԱՐԱՄ ԱՐԱՄԵԱՆ, ՎԱՐԱԶԴԱՏ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ, ԷԴ. ՊԱՊԵԱՆ, ԼՈՒԻԶ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ, ԿԱՄՕ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ:

Տոմսերու համար դիմել.— Ալֆորվիլի մէջ՝ Ֆիլիփի սրճարանը: *Փարիզի մէջ* Մասիս, 21 Րիւ Սոլնիէ եւ Մարգարեան, 32 Րիւ տը Թրէվիզ:

Մուտք 10 փրանք

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Ծնողաց եւ Նախկին Աշակերտաց Միութիւններու կողմէ

SALON DES AMBASSADEURS

3, Avenue Gabriel, Paris (8e) — Métro : Champs-Elysées Clémenceau

Ճոխ յայտագիր եւ անակնկալներ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին իրենց նուագախումբերով

ՄԵԼՔՈՆ ԵՒ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

ՊԵՏԻԿԵԱՆ ԵՒ ՖԷՐՄԱՆԵԱՆ զոյգը երգ ու սազով եւ

ՍՕՍԻ պարախումբը ղեկավարութեամբ Տիկ. Յ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ

խօսնակներ Պ. Պ. Յ. ԳԶԻՐԵԱՆ եւ Ժ. ՊԷՔՄԷԶԵԱՆ

Փետրուար 2, Կիրակի, ժամը 17էն 24

Մուտքի տոմսերուն համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն.

Librairie Hrand-Samuel, 51 Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e) —	326-88-65
Librairie Palouyan, 43 Rue Richer, Paris (9e)	770-25-46
Maison de la Culture Arménienne (de 15 à 19 h.), 17 Rue Bleue, (9e)	824-63-89
Restaurant « Les Diamantaires », 60, Rue La Fayette (9e)	770-78-14
Markarian, 32 Rue de Trévise, Paris (9e)	

Սեղանները կանուխէն ապահովելու համար հեռաձայնել Տիկին Երամեան 488.62.06, *Մուրատեան վարժարան* 027.18.28:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ Սալ Ատիար, 4 Սքուար Ռաբ 7րդ, (Մեթրօ Ալմա կամ Էքօլ Միլիթէր):

Կիրակի, Փետրուար 2, ժամը ճիշդ 15ին

Սիրայօժար մասնակցութեամբ սիրուած արուեստագիտուհիներ Տիկին Աստղիկ Տէտէեանի, Օր. Մարի Իւսթատի, Տիկին Խըտըշեան - Լաշասայնեի, Օր. Սօնա Վարդանեանի, եւ Տէյիրմէնճեանի *վկայուած Լիոնի Քոնսերվաթուարէն 1968ին, դատական կազմի միաձայնութեամբ տրուած առաջին մրցանակով երիտասարդ* պարիթօն *եւ Միութեան երկու սեռէ ուսանողներու մասնակցութեամբ «Ռուզան» թատերգութենէ մէկ արար. խրախճանքի սեղանը, երգեր, նըւագ եւ պարեր, մասնակցութեամբ Նայիրի պարախումբի:*

Տոմսերու գին 15, 10, 5 փրանք, ապահովել զանոնք Տիկին Պագըրճեանի եւ Տիկին Մարգարեանի մօտ 35 եւ 32 Թրէվիզ փողոց, եւ Միութեան գրասենեակը 32 Թրէվիզ ու ներկայացման օրը Սալ Ատիար:

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Հայ Ուսանողներու Տան մէջ

Հիմնարկութիւն Մարի Նուպար

Դասընթացքները կը սկսին Փետրուար 10ին, չաբաթական երեք օր հետեւեալ կարգով՝

Երկուշաբթի ժամը 20,30ին Գրականութիւն, Չորեքշաբթի ժամը 20,30ին Հայոց պատմութիւն. Ուրբաթ ժամը 20,30ին Հայոց լեզու:

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Ուսանողներու Տան գրասենեակը, ամէն օր բացի Երկուշաբթի օրերէն, ժամը 9–12 կամ նոյն տան 58 թիւ սենեակը ժամը 18–20:

57, Bd. Jourdan, Paris (14e)
Tél. 331-31-53

ԴԱՍԵՐԸ ՁՐԻ ԵՆ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 20,30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԱՐՍԷԼ - ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի անդամական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

Կարեւոր օրակարգ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Կը փնտռուի Գալստեան Կարապետ Յովսէփի, *ծնած* 1902 *ապրած է Սպիտակի շրջան գիւղ Ղարաբոյ, այժմ Խնկոյեան փնտռողներն են իր որդիները Յովսէփեան Աշոտ, Յովսէփեան Սերեոժա, Գալստեան Ստեփան Շուրա, Գալստեան Ջոհրապ, Գալստեան Մամիկոն, իր կինը Առաքելեան Հերիքնազ: Այժմ իրենց հասցէն է՝ Երեւան Շահումեանի շրջան Լենինկրատեան 12, բնակարան 21, Գալստեան Ջօհրապ Կարապետի:*

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 90 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ·

Արտասահման՝ Տար· 105 Ֆ· Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 30 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

JEUDI 30 JANVIER 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11426

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE — No 11.426

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ

Ա· 1905–1969

Ֆրանսայի Ընկերվարական կուսակցութեան արտակարգ ազգային խորհրդաժողովը, անցեալ Դեկտեմբեր 20–22ին գումարուած փարիզեան արուարձան Փիւթոյի մէջ, 1·664ի դէմ 2·922 քուէով որոշած էր կազմել նոր Ընկերվարական կուսակցութիւն մը, յաջորդելու համար Ձախերու Դեմոկրատ Ընկերվարական Դաշնակցութեան, որուն նախագահն էր Ֆրանսուա Միթերան (Ֆէտէրասիոն տէ կօշ Դեմոկրատ – Սոսիալիստ):

Այս որոշումը կարեւոր հանգրուան մը, կարելի է ըսել նոյնիսկ հիմնական դարձակէտ մը կը կազմէ Ֆրանսայի ընկերվարական շարժման պատմութեան մէջ:

Ընկերվարութիւնը իբրեւ գաղափարական կը ձգտի ապահովել մարդուս ազատութիւնն ու հաւասարութիւնը ընկերութեան մը մէջ, ուր պէտք չէ գոյութիւն ունենան տարբեր դասակարգեր, ուր մարդը պէտք չէ շահագործուի ուրիշ մարդոց կողմէ:

Շատ հին է այս գաղափարականը, որ կուգայ դարերու խորքէն: Պղատոն կը ջատագովէր ջնջել անհատական սեփականութիւնը, բառնալու համար անհաւասարութիւնները:

Ազնուական ծագումով Ֆրանսացի մը՝ Սէն–Սիմոն (1760–1825) ընկերվարական վարդապետութեան հիմը դրաւ Ֆրանսայի մէջ Մարքսէն ու Էնգէլսէն շատ առաջ: Իր աշակերտները՝ Անֆանթէն ու Պազար 1825ին հիմնեցին Սէն–Սիմոնեան դպրոցը, որ մեծ ազդեցութիւն ունեցաւ ժամանակի ընկերային շարժումներուն վրայ: Բազմաթիւ ականաւոր անձնաւորութիւններ յարեցան այդ շարժումին:

Յետագային ուրիշ Ֆրանսացի տեսաբաններ հրապարակ պիտի գային, ինչպէս Շարլ Ֆուրիէ, Լուի Պլան, Փրուտոն, Լասալ, Պլանքի, Էտուար Վայեան, Ալման, Պրուս, Փօլ Լաֆարկ, Ժիւլ Կէտ, Ժան Ժորէս եւայլն, որոնք 19րդ դարու երկրորդ կէսէն սկսեալ մինչեւ 20րդի առաջին տարիները ընկերվարական գաղափարաբանութեան տարածիչները պիտի դառնային: Վարդապետութիւնը գործի վերածելով պիտի կազմէին Ընկերվարական կուսակցութիւններ, որոնք իրարմէ անջատ կը գործէին:

1904 Օգոստոսին Ընկերվարական Միջազգայինի Ամսթերտամի խորհրդաժողովը քուէարկեց բանաձեւ մը, որով իւրաքանչիւր երկրի մէջ միայն մէկ Ընկերվարական կուսակցութիւն պէտք է գոյութիւն ունենար:

Իբրեւ հետեւանք այս որոշման, 1905 Ապրիլին Փարիզի մէջ գումարուեցաւ Վայեանի, Կէտի եւ Ժորէսի Ընկերվարական կուսակցութեանց համաժողովը, ուր հիմը դրուեցաւ Ֆրանսայի Ընկերվարական միացեալ կուսակցութեան, որ կոչուեցաւ էս· էֆ· ի· օ· (Սէքսիոն Ֆրանսէզ տը լ'Էնթէրնասիոնալ Ուվրիէր):

Տեսաբանական հարցերու շուրջ ներքին տարակարծութիւնները շարունակուեցան մինչեւ 1914ի պատերազմը, երբ հակառակ Ընկերվարական կուսակցութեան հիմնական սկզբունքներուն, Ժիւլ Կէտ, Մարսէլ Սանպա եւ Ալպէր Թոմա մասնակցեցան քաղաքենիներու դահլիճին: Ազգային զգացումը, հայրենիքի փրկութեան մտահոգութիւնը յաղթեց ընկերվարութեան միջազգայնական գաղափարականին:

Տարակարծութիւնները ի վերջոյ 1920 Դեկտեմբերին Թուրի համաժողովին մէջ յանգեցան հերձուածի: Պատգամաւորները մեծամասնութեամբ (1020ի դէմ 3208 քուէով) որոշեցին ընդունիլ Մոսկուայի ծանօթ 21 պայմանները, զորս իրենց հետ էին բերած ընկերվարական կուսակցութեան երկու պատասխանատու վարիչները, Մարսէլ Քաշէն եւ Լիւտովիք Ֆրոսար, մասնաւոր առաքելութեամբ ղրկուած Գ· Միջազգայինի վարիչներուն մօտ:

Հերձուածը կատարեալ եղաւ Երրորդ Միջազգայինի ընդհ· քարտուղար Զինովիեւի Թուր ղրկած հեռագրին վրայ, որ ընդունուեցաւ 1398ի դէմ 3247 քուէով: Քաշէն եւ Ֆրոսար կազմեցին Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութիւնը, իբրեւ ժառանգութիւն ստանալով Ժորէսի հիմնած պաշտօնաթերթը՝ Իւմանիթէ, զոր կը պահեն ցարդ:

Միայն 30·000 շարքայիններ, հաւատարիմ Երկրորդ Միջազգայինի, մնացին Ընկերվարական կուսակցութեան մէջ, որուն գլուխն անցաւ Լէոն Պլում: Իւմանիթէի փոխարէն հիմնուեցաւ Փոփիւլէրը, որ Պլումի մահէն (1950) վերջ ստուերի մէջ ինկաւ:

Շարքայիններուն թիւը հետզհետէ աճեցաւ: 1920ի 30·000ին փոխարէն 1930ին ընկերվարականներուն թիւը բարձրացաւ 100·000ի: 1928ի խորհրդարանական ընտրութեանց մէջ հարիւր աթոռ շահած էին: 1932ին Երեսփոխանական ժողովին մէջ ունեցան 132 աթոռ:

1933ին փոքրիկ հերձուած մը ծայր տուաւ կուսակցութեան ծոցին մէջ: Ռընոտէլ, Տէա եւ Մարքէ բաժնուելով կազմեցին «Ֆրանսայի Ընկերվարական կուսակցութիւն»ը, որ երկար կեանք չունեցաւ:

1936 Ապրիլի ընտրութեանց մէջ Ընկերվարական կուսակցութիւնը շահեցաւ 149 աթոռ եւ Լէոն Պլում կազմեց «Ժողովըրդային Ճակատ»ի դահլիճը, որ ընկերային կարեւոր օրէնքներ քուէարկել տուաւ Խորհրդարանին, շաբաթական 40 ժամուան աշխատանք, վճարովի արձակուրդ եւայլն:

1940 Յուլիսին Ազգ· Ժողովի պատմական նիստին ընկերվարական 29 երեսփոխաններ եւ 7 ծերակուտականներ մերժեցին լիազօրութիւն տալ մարէշալ Փէթէնի: Թեր քուէարկողները ազատագրութենէն ետք կուսակցութեան շարքերէն հեռացուեցան:

Երկրորդ աշխարհամարտէն վերջ կարեւոր դեր մը վերապահուած էր Ընկերվարական կուսակցութեան, որ քանիցս մաս կազմեց Դ· Հանրապետութեան դահլիճներուն: Իսկ 1956ին ընդհ· քարտուղար Կի Մոլէ կոչուեցաւ վարչապետի պաշտօնին, զոր վարեց 1 Փետր· 1956էն մինչեւ 21 Մայիս 1957:

Հինգերորդ Հանրապետութեան օրով ընկերվարականները 1 Յունիս 1958էն 8 Յունուար 1959, մասնակցեցան տը Կոլի կառավարութեան: Ալժերիոյ եւ 1958 Մայիս 13ի դէպքերը նոր հերձուած մը առաջ բերին կուսակցութեան ծոցին մէջ: Էտուար Տըփրէօ, Վէրտիէ եւ ընկերները բաժնուելով կազմեցին Ձախ Ընկերվարական Միութիւնը եւ Ինքնավար Ընկերվար· կուսակցութիւնը, որոնք 1961ին համախմբուեցան Միացեալ Ընկերվարական Կուսակցութեան մէջ (Փէ· էս· իւ·) որուն ղեկավարութիւնը ստանձնեց Էտ· Տըփրէօ իբրեւ ազգային ընդհ· քարտուղար: Այժմ իրեն յաջորդած է երիտասարդ մը՝ Միշէլ Ռոքար, 38 տարեկան:

Ընկերվարական կուսակցութիւնը կառավարութեան դէմ ընդդիմադիր ճակատ կազմած է ձախակողմեան տարրերուն հետ միասին ճիշդ տասը տարիէ՝ 1959 Յունուար 8ին Միշէլ Տըպրէի դահլիճի կազմութենէն ի վեր: 1958ին 44 երեսփոխան ունէր, 1962ին շահեցաւ 66 աթոռ: Խորհրդարանական ընտրութեանց մէջ յաջողելու համար հիմնական յեղաշրջումի ենթարկեց իր ուղղափառ սկզբունքները: Որոշ վայրերու մէջ եւ որոշ պայմաններով դաշնակցեցաւ Համայնավար կուսակցութեան հետ: Ընդհանուր քարտուղար Կի Մոլէ անգամ իր ընտրական ոստանին Արասի մէջ վերընտրուելու համար խորհրդարանական վերջին երկու ընտրութեանց առեն պէտք ունեցաւ համայնավարներու քուէին:

1968 Յունիսի ընտրութեանց մէջ ընկերվարականները (Ձախի Դաշնակցութիւն) շահեցան 57 աթոռ:

Հանրապետութեան նախագահի ընտրութեան նախօրեակին կուսակցութիւնը 1965ին մտաւ Միթրանի Ձախերու Դաշնակցութեան մէջ: Երեք տարի տեւեց միութիւնը:

Այս կազմակերպութիւնն ալ քայքայուեցաւ անցեալ տարի:

Այժմ Ֆրանսայի Ընկերվարական կուսակցութիւնը կը գտնուի նոր դարձակէտի մը առջեւ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՂՏԱՏԻ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐԷՆ ԵՏՔ

ՄԷԿԸ ՄԻՒՍԻՆ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

Իսրայէլցիք դժգոհ են որ 15 հոգիի կախաղան բարձրանալը (ինը՝ Հրեայ) նուազ յուզում պատճառած է աշխարհի քան Պէյրութի օդակայանին յարձակումը, ուր մարդու քիթ չէ արիւնած: Արաբները դժգոհ են որ քանի մը դաւաճանի (9 հրեայ, 1 քրիստոնեայ, 5 մահմետական) մահապատիժներու գործադրութիւնը աւելի իրար անցուցած է աշխարհը քան Իսրայէլացիներու կրակ բանալը անպաշտպան կիներու վրայ, գրաւեալ հողամասերու մէջ, վերջապէս մէկը կը շարունակէ սպառնալ միւսին, Հրեան կ'ըսէ «զգոյշ, հրէական արդարութիւն մը կայ», Իրաքցին կը պատասխանէ «վրդովումդ մի մսխեր, դեռ ուրիշներ պիտի կախենք, ան օրուան ալ քիչ մը պահէ»:

Պարզ է, երկու չափ երկու կշիռը, նոր բան չէ: Երեքշաբթի օր ցոյց կ'ըլլար Իրաքի դեսպանատան առջեւ, Երեքշաբթի օր յարձակում կ'ըլլար սպանական մշակութային կեդրոնին վրայ բայց ոչ ոք մօտեցած իսկ չէր Խորհ· Միութեան դեսպանատան, երբ երիտասարդ Ջեխ մը, ինքզինքը կը զոհէր բողոքելու համար կարմիր հրասայլերու ներկայութեան դէմ իր հողին վրայ: Լոնտոնի մէջ, ուսանող մը կը փորձէ իսրայէլեան դրօշակ պարզել Իրաքի դեսպանատան վրայ, նախագահ Նիքսըն, հազիւ պաշտօնի անցած արդէն ի՞նչ ընելը չի գիտեր, իսկ ՈւԹան կ'ուզէ որ Չորսերը հանդիպում ունենան կարգադրելու համար Միջին Արեւելքի տագնապը:

Պաղտատի մէջ նոր դատավարութիւն մը կը սկսի, լրտեսութեան, այս անգամ ի նպաստ ամերիկեան սպասարկութեանց (Սէ· Ի· Ա·): Ամբաստանեալներու թիւը ծանօթ չէ ու նիստերը կ'ըլլան գոնփակ:

Արաբական շրջանակներու մէջ, բացէ ի բաց համաձայնութիւն մը չկայ Իրաքի ըրածին հետ: Արդարեւ Արաբները կը վախնան որ յանկարծ կորսնցնեն այն համակրութիւնը զոր կը վայելեն Խալտէի օդակայանի յարձակումէն ի վեր:

Իրաքեան մամուլը ցնծութեան մէջ է, ու Պաասի պաշտօնաթերթը կը գրէ.— «Լրտեսութեան ցանցին անդամներու մահապատիժի ենթարկումը ծանրիմաստ որոշում մըն է: Յեղափոխութեան կառավարութեան ցուցադրութիւնն է՝ դէմ դնել աշխարհակալութեան եւ սիոնական դաւերուն»:

Իսկ Թել–Ավիվի ընկերվարական օրաթերթին մէջ, զօր· Ալոն խմբագրականով մը կ'ըսէ.— «Իսրայէլի Պետութիւնը վենտէթայի չի հաւատար բայց թող պիտի չտայ որ հրէական արիւն հոսի: Իրաքցի ղեկավարները, եւ ոչ միայն Իրաքցիները, թող գիտնան թէ հրէական արդարութիւն մը կայ որ կ'արտայայտուի եւ կը գործէ Իսրայէլի Պետութեան միջոցաւ»:

ԹՈՒՐՔԻԱ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն (Յուն· 25)·

ԻՆԷՕՆԻՒԻ ԴԷՄ ՄԱՀԱՓՈՐՁԻ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆԳԱՐԱ (Ճումհուրիյէթ)·— Կառավարութեան լուր տրուած է թէ Հալք կուսակցութեան ընդհ· նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւի դէմ մահափորձ մը պիտի սարքուի: Յունուարի սկիզբէն ի վեր, Ներքին նախարարութիւնը կը զբաղի այս լրատուութիւնով:

Ստուգուած է որ Ինէօնիւի թունդ թշնամի մը, Ահմէտ Պաշար, որ քանի տարի առաջ Աւստրալիա գաղթած էր եւ իր երկու զաւակներուն «Մէնտէրէս» եւ «Պայար» անունները տուած, ճամբայ ելած է դէպի Թուրքիա, եւ այս ժամանումը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ Հալքեան շրջանակներուն, որոնք իմաց տուած են Ներքին նախարարութեան: Ահմէտ Պաշար, որ կաթոլիկ կնոջ մը հետ ամուսնացած է, Կիպրոս ծնած է: 1964ին, երբ Մուսա Սունայ անուն մէկը մահափորձ մը սարքեց Ինէօնիւի դէմ, Ահմէտ Պաշար դրամ ղրկեց անոր ընտանիքին: Յայտնի չէ թէ Ահմէտ Պաշար ո՞ր շոգենաւով մեկնած է Աւստրալիայէն: Լրատուները կը յայտնեն թէ նպատակ ունի մահափորձի ենթարկել Ինէօնիւն եւ Ազգ· Կոմիտէի անդամները: Յայտնի չէ նաեւ թէ ո՞ր թուականին Թուրքիա պիտի գայ: Հալքեանները Ինէօնիւի բան մը ըսած չեն, իրեն ցաւ չպատճառելու համար:

Միլլէթ կուսակցութեան նախագահ Օսման Պէօլիւքպաշը եւս ըսած է թէ մահուան սպառնագրեր ստացած է քանիցս: Այդ նամակներուն մէջ կ'ըսուի.— Բոլորդ մէկիկ մէկիկ պիտի մեռնիք: Պէօլիւքպաշը կարեւորութիւն տուած չէ:

×

ՁՄՐԱՆ ԵՒ ՀԵՂԵՂԻ ԱՒԵՐՆԵՐԸ

Ձմրան աւերները կը շարունակուին երկրին կարեւոր կեդրոններուն, Միջին եւ Արեւելեան Անատոլուի, նաեւ Թրակիոյ մէջ: Քաղաքիս մէջ այս առտու արեւ ծագեցաւ, բայց դիտարանը կը հաղորդէ թէ նորէն ձիւն պիտի տեղայ, հովը հիւսիսէն պիտի փչէ եւ ջերմութեան աստիճանը առ առաւելն պիտի բարձրանայ զէրոյէն վեր երեքի: Հաւանական է որ ճամբաները գիշերը սառին:

Ձմրան հետեւանքով, Անատոլուի բազմաթիւ կայաններուն միջեւ հաղորդակցութիւնը խզուած է միշտ, հանրային կեանքը անդամալուծուած է, ճամբաները խափանուած: Գարահիսարի մէջ երկու եղբայրներ փլատակի մը տակ մնալով մեռած են, Գոնիայի մէջ եւ շրջակայքը ջուրերը հետզհետէ կը յորդին, սպառնալով ողողել ամէն կողմ: Գարաքասլի Կէօքգուլյու գիւղին մէջ, երէկ առտու տուն մը փլած է, Հիքմէթ եւ Տիւրտանէ Քընըք անուն երկու եղբայրներ փլատակներուն տակ մնալով մեռած են: Գոնիայի մէջ անմիջական միջոցներ ձեռք կ'առնուին, ողողման աղէտը չէզոքացնելու համար: Եթէ հարկ ըլլայ, բազմաթիւ գիւղեր պիտի պարպուին: Մալաթիոյ մէջ, ձիւնակոյտ մը իջած եւ փլած է Սիւրկիւ գիւղին վրայ:

ՎԵՐՋԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Բ.

Մի քանի անգամ անդրադարձաւ յոբելեանին: Ես նրան հասկանում էի: Փափազեանին յոբելեանը, որպէս այդպիսին, պէտք չէր: Նա պարզապէս երազում էր հանդիսատեսի հետ մի նոր հանդիպում ունենալ: Թէկուզ այլ կերպ, այլ ձեւով, թէկուզ վերջին անգամ, բայց այդ հանդիպումը պէտք է լինէր: Յոբելեանը մի առիթ էր՝ վերադարձնելու իր յաղթական երիտասարդութեան օրերից մէկը, տեսնել իրեն նորից հասարակութեան կենտրոնում՝ որոտընդոստ ծափահարութիւն, խանդավառ բացականչութիւններ, բեմ նետուող ծաղիկներ... Դերասան էր նա եւ սիրում էր այդ բոլորը: Շատ էր տեսել, շատ էր վայելել, աւելի, քան ուէէ հայ դերասան վերջին կէս դարում, բայց դարձեալ ծարաւի էր այդ ամէնին, որ արտիստի յաջողութեան անբաժան մասն է կազմում մշտապէս, դառնում է անհրաժեշտութիւն, կենսական պահանջ: Դժուար է ասել՝ ում վիճակն է աւելի ծանր, նրա՞նը, ով տեսել է ու վայելել այդ ամէնը, եւ դրանից մնացել է լոկ մի յուշ, թէ նրանը, ով երբեւէ չի հասել փառքի կատարին եւ չգիտէ, թէ ինչ բան է դա, բայց երազում է դրա մասին:

Ասաց, թէ ինքը Երեւան կը գայ երեք օրով միայն, եւ չի կամենում իջեւանել իր տանը, խնդրում է սենեակ վերցնել հիւրանոցում:

— Զսիրեցի բնակարանս: Երբեք լաւ չեմ զգացել ինձ այդ տանը, արդեօք, նոր բնակարանս մինչեւ տարուայ վերջը պատրա՞ստ կը լինի...

Նա խօսում էր, իսկ ես մտածում էի, որ թափառումների սովոր արտիստը նորից է բարձրացրել եւ, ըստ երեւոյթին, յոբելեանն էլ դիտում է որպէս հերթական մի դատարկ:

— Չէի համաձայնի, որ յոբելեանս արուի, բայց եթէ համաձայնութիւնս տուի եւ հիմա էլ ուզում եմ ու սրտանց եմ ուզում, ապա նրա համար, որ իմ յոբելեանը իմ յոբելեանը չի լինելու, դա կը լինի հայ թատրոնի յոբելեանը:

Մի պահ կանգ առաւ, զննող հայեացքով նայեց ինձ ու աւելացրեց.

— Օ՛, եթէ ողջ լինէին Սիրանոյշն ու Աբելեանը, իմ թանկագին խաղընկերներ՝ Արուսն ու Ցամիկը, Մանուէլեանը, Ջանանը, Հրաչը վերջապէս, այո, իմ յոբելեանը կը լինէր ի՛մ յոբելեանը, սակայն քանի որ նրանք չկան, մնացել եմ ես եւ, բնականաբար, ես կ՚ընկալուեմ ոչ միայն որպէս Փափազեան, այլ որպէս մէկը դերասանական հին փաղանգից: Իմ մէջ կը տեսնեն նաեւ նրանց, իմ մէջ կը փնտռեն նրանց: Ինձ կը մեծարեն, բայց նկատի կ՚ունենան եւ նրանց, իսկ նրանց անդրադառնալ, թէկուզ մտքով՝ նշանակում է անդրադառնալ հայ թատրոնին: Եթէ Սիրանոյշը հայ թատրոնի անուշիկ մաման էր, ապա Աբելեանն էլ հայր էր գալիս ամէնքին: Եկ դիմենք աշակերտական թուանշանների օգնութեանը. յոբելենական մեծարանքը տարբեր չափեր ունի ամէն պարագային: Եթէ մեծարանքիս չափը պէտք է լինէր թուանշաններից, ասենք, թէ գերագոյնը՝ հինգ, ապա հիմա կը լինի հինգ ու խաչ: Զկասկածես մի պահ և իմացիր, որ հինգին գումարուած խաչը թէեւ հասցէագրուած ինձ՝ բայց կը լինի անցած-գնացած ընկերներիս արդար բաժինը: Դա կը լինի մի յաւելում, որ կը յառաջանայ նրանց պայծառ յիշատակին տուրք տալու բնական պահանջից:

×

Մի օր հարցրեց.

— Ի՞նչ ես կարծում՝ յոբելեանից յետոյ դժուա՞ր է լինելու ինձ:

— Ուրիշի համար գուցէ, բայց քեզ հազիւ թէ. դու, թատրոնից բացի, մի ասպարէզ էլ ունես, գրում ես:

— Ճիշդ է, իրաւացի ես, բայց դերասան եմ նախ եւ առաջ, — խուլ արձագանգեց խօսքերիս եւ յետոյ շարունակեց, թէեւ հանգիստ, բայց ձայնից երեւում էր, որ սիրտը մխում է. — Պատկերացրու մի վայրկեան՝ մարդը ութսուն տարեկան է դարձել, յոբելեան են անում, մեծարում, յիշեցնում փառքը, փայլը, ամպագորգոռ խօսքեր ասում եւ յետոյ մընում ես տանը, ձեռքերդ իրար բերած: Ի՞նչ անել, օրուայ լրագի՞րն աչքէ անցկացնել, թո՞ւղթ բանալ ու եթէ մէկը յիշեց ու դուռը բացեց՝ լաւ, իսկ եթէ չէ՝ գնա ու ապրիր մէն-մենակ: Տարիներ շարունակ ձգտումներով, երազներով, յոյսերով լի, բուռն ու աղմկալից կեանք, հորիզոնից հորիզոն, իսկ հիմա՝ յուշ եւ ուրիշ ոչինչ: Սոսկալի է...:

Լռեց:

— Չէ, իսկապէս լաւ է, որ ես գրել գիտեմ եւ մի բան կարող եմ անել, հակառակ պարագային սարսափելի կը լինէր: Ես չէի դիմանայ, կը խենթենայի. ես սովոր չեմ պարապ մնալու:

— Գրելուց բաւականութիւն չե՞ս ըստանում:

— Օ՛, մեծ հաճոյք:

— Մանաւանդ որ ընթերցողն անհամբեր է քո նոր գրքերին:

— Հասկանում եմ, հասկանում, բայց դու էլ ինձ հասկացիր. այնուամենայնիւ նոյնը չէ, յամենայն դէպս թատրոնի մարդու համար: Թատրոնն ուրիշ է, հասկանո՞ւմ ես, թատրոնը՝ այդ ես եմ: Գիրքն ապրում է գրողից անկախ, ինչպէս ծնողի համար նրա զաւակը: Դերասանը թատրոնը կրում է իր մէջ: Ես ամէն ինչ պատկերացնում եմ, բայց թատրոն չլինի՝ այդ մէկը անկարելի է պատկերացնել: Սիրելիս, քեզ լաւ յայտնի է, թէ ինչպէս է միտքս հիմա չարչրկւում՝ ի՞նչ պիտի լինի թատրոնի հետ, վաղը, միւս օր ի՞նչ է սպասում նրան: Գրել թէ նկարել նոյնն է, բայց բեմում խաղալը նոյնը չէ, ոչ, նոյնը չէ. ի՛նչ անճառելի հաճոյք է՝ զգալ քո դիմաց հազարաչքանի մի հրէշ՝ պահանջկոտ, յաւակնոտ, եւ կարենալ նրա, այդ հրէշի շլինքից բռնել ու տանել քո յետեւից՝ ուր ուզում ես, ի՛նչ երջանկութիւն է եւ ո՞ր արուեստը կարող է դրա հետ համեմատուել, ի՞նչը կարող է տալ այդ արբեցնող ուրախութիւնը:

Մի պահ լռելուց յետոյ, գլուխն օրօրելով.

— Մի զարմանայ, մի զարմանայ բոլորովին, բարեկամս, եթէ վերջերս աշխարհն ինձ երբեմն փուչ է թւում, կեանքը անարժէք մի բան:

— Ով, ով, — բողոքեցի ես, — դու իրաւունք չունես գանգատուելու: Փառահեղ կեանք ունեցար եւ գանգատուելդ մեղքի պէս բան է:

Վշտով լի հայեացքն ուղղեց ինձ:

— Վերջերս դու զադարել ես ինձ հասկանալուց: Այ հէնց դրա համար, որ շատ բանի հասայ, դրա շնորհիւ էլ հիմա, երբ այդ բոլորը արդէն չկայ, եւ կայ միայն որպէս անցեալ, որպէս յիշողութիւն, այ դրա համար էլ դատարկութիւն եմ զգում շուրջս եւ ինձ մնում է միխիթարուել, որ կեանքիս այս օրերին մի երկու լաւ բարեկամ ունեցայ:

ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԵԱՆ

(Շար. – 2)

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՊՈՒՆՏԷՍԹԱԿԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՀՐԱԺԱՐՈՒՄԸ

Մինչդեռ ուսանողական շարժումներն ու կարգ մը օրէնսդրական կարեւոր որոշումներ կը զբաղեցնէին Պոնի Երեսփ. Ժողովը, յանկարծ հրապարակ եկաւ նոյն ժողովի նախագահին անձնական խնդիրը, որ վերիվայր շրջեց ամէն բան, վիճաբանութեանց եւ միջ-կուսակցական բանակցութեանց նիւթ մատակարարելով:

Աստուածաբանութեան Տոքթ. Օյգէն Կերսթընմայէր ամէնէն յարգուած անձնաւորութիւն մըն էր Դաշնակցային Հանրապետութեան մէջ: Երկար տարիներէ ի վեր վերընտրուած նախագա՛հը երեսփ. ժողովին, որ կը գրաւէր գերման պետութեան երկրորդ բարձրագոյն դիրքը: Իր քաղաքական անցեալը եղած էր հակահիթլերական եւ իբր հակառակորդ դատապարտուած եւ բանտ պառկած: Կորսնցուցած էր իր դասախօս նշանակուելու հեռանկարը եւ դարձած էր Քրիստոնէական Ռամկավար Միութեան առաջաւոր անդամներէն մէկը՝ շնորհիւ իր անկողմնակալ բնաւորութեան եւ ճառախօսելու յատկութեան: Իբր Գերմանիոյ ամբասիր ներկայացուցիչ ճամբորդած էր նաեւ Իսրայէլ, ուր վայելած էր մեծ համակրանք: Նոյնիսկ կը խօսուէր իր թեկնածութեան մասին իբր պետութեան նախագահ...

Բայց ահա նիւթական հարց մը եկաւ խանգարելու այս անձին հանրային դիրքը:

Հարկ կա՞յ ըսելու որ հանրային գործիչ մը պէտք է բացարձակօրէն անխոցելի ըլլայ նաեւ իր անձնական կեանքին մէջ. միւս կողմէ ո՞ր մարդէն է որ պակաս կամ թոյլ կողմ մը չունի... Աքիլլէ՞սը, Զիկֆրի՞տը թէ մեր Սասունցի Դաւիթը: Տեղէ մը խոցելի է մարդ վերջապէս:

«Հատուցման օրէնք»ին (ռեփարասիոն) լրացուցիչ հատուածներուն հետեւանքով Կերսթընմայէրի իրաւունքին մէջ կ՚իյնայ ճանչցուիլ իբր վնասուող հիթլերական կարգ ու սարքէն եւ նիւթական հատուցում ստանալ: Ստացուածքի եւ ուրիշ նիւթական իրական կորուստներէն զատ այս պարագային կը հատուցուին հաւանական եւ ենթադրուած կորուստներ: Զոր օրինակ հրեայ ուսանող մը հիթլերական Գերմանիոյ մէջ, իր ամբողջ ապագայ ասպարէզը վտանգելով՝ ստիպուած հեռացած է Հարաւային Ափրիկէ. այժմ կրնայ ներկայանալ եւ պնդել թէ՝ եթէ ուսումս շարունակած ըլլայի, այսօր բժիշկ կամ փաստաբան վկայուած պիտի ըլլայի. կորուստս պէտք է հատուցուի:

Ուրեմն Տոքթ. Կերսթընմայէր ուրիշ ամէն հետապնդուած ենթակայի պէս դիմում կատարած է (կ՚ըսուի թէ ոչ-նիւթական ակնկալութեամբ, այլ դրաւոր ճշդել տալու համար իր քաղ. կեցուածքը իբր դիմադրութեան մասնակցող): Պաշտօնական հաստատութիւնները խնդրագիրը քննած եւ հատուցումը հաշուած են նաեւ իբր լինելի դասախօս կամ նոյնիսկ տիտղոսաւոր փրոֆեսէօր ամսականներ շնորհելով, որով 281.000 մարք վճարած են իրեն: Այս գումարէն զգալի չափով դրամ նուիրած է Կերսթընմայէր բարենպատակ գործերու, բայց իրականութիւնը վրդովմունք յառաջացուց լայն զանգուածին մէջ:

Ոմանք կ՚ըսէին թէ Պունտէսթակի նախագահը առնուազն 15 տարիէ ի վեր լաւագոյն վճարումով զբաղում ունէր, փրոֆեսէօր կրնար ըլլալ, բայց չէ գործադրած այդ ասպարէզը, հետեւաբար հատուցումը պէտք էր հաշուել միայն այն տարիներուն համար երբ ան բանտ նստած՝ յետոյ ալ ուրիշ զբաղում ունեցած էր ստիպեալ հարկին:

Շատ ցաւալի այս պատահարը բարոյական վարձատրութիւններու:

Այս նոր շնորհը բոլորովին այլայլեցուց ոստիկանութեան պաշտօնեան որ չէր կըրնար խօսք գտնել, իր երախտագիտական զգացումները արտայայտելու համար:

— Մեզ ընկերացող երկու ոստիկաններուն պատուիրէ, որ հոս մնան. թող դռնապանին սենեակը սպասեն... թէեւ չեմ կարծեր որ իրենց ծառայութեանը պէտք ունենանք, սակայն միշտ լաւ է զգուշութիւնը ձեռքէ չթողուլ:

— Գլխուս վրայ, փաշա էֆէնտի, ձեր հրամանները անմիջապէս կը հաղորդեմ, պատասխանեց ոստիկանապետը, ամենախորին ակնածական բարեւ մը տալով:

Ժամը գիշերուան եւրոպական ութնուկէսն էր երբ Հիւսնի պէյ թիկնապահին ապարանքէն մեկնեցաւ ուրախութեան եւ երջանկութեան յափշտակութեան մէջ: Դուրսը սարսափելի օդ մը կար, ձիւնախառն անձրեւ մը կը տեղար կատաղօրէն եւ սաստիկ հիւսիսային հով կը փչէր:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(43 – Շար.)

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Լրտեսներու պէտք չունինք, անոնք իրենց գործը տեսան արդէն, ըսաւ փաշան չոր կերպով. ասկէ ետք մեզի ծառայութիւն մը չեն կրնար մատուցանել: Միայն թէ իրենցմէ մէկ քանին թող մնան հոս եւ տանը վրայ հսկողութիւն ընեն... գուցէ ուրիշ գաւաղիրներ ալ տակաւին կուգան եւ օձիքնին ձեռք կուտան:

Հիւսնի պէյ այս հրահանգները լսելէ ետք դուրս ելաւ սենեակէն, հարկ եղած կարգադրութիւնները ընելու համար:

Ոստիկանապետը թէեւ ի սկզբան շատ գոհ չէր եղած, պալատական թիկնապահ մը գտնելով տան մէջ, որ կերպով մը իր ձեռքէն յափշտակէր կարեւոր գործի մը առաջնակարգ դեր մը կատարելու առաւելութիւնը, բայց այժմ կը սկսէր ուրախանալ ու այս ծանրակշիռ ձերբակալութեանց պատասխանատուութիւնը կը բաժնէր բարձրաստիճան պալատականի մը հետ:

Առաջ երկիւղի մէջ էր թէ գուցէ սխալ քայլ մը առնէր կամ թերութիւն մը գործէր ու իր վրայ հրաւիրէր նախարարին բարկութիւնը, այժմ եւս այդ վախը չունէր եւ այս պատճառաւ մեծ թեթեւացում մը կը զգար:

Անմիջապէս Մէհմէտ փաշայի հրամանին համեմատ երկու կառք կեցած էին ու դրան առջեւ կը սպասէին:

Առաջին կառքին մէջ տեղաւորուեցան թիկնապահը եւ Սելանիկէն եկող ուղեւորը, ոստիկան մըն ալ բազմեցաւ կառապանին քով ու կառքը ճամբայ ելաւ: Իսկ երկրորդ կառքին մէջ մտան պառաւ Ֆաթման, միւս երիտասարդը եւ ոստիկանապետ Հիւսնի պէյ եւ ուրիշ ոստիկան մը:

Կէս ժամ ետքը կառքերը կը հասնէին Նշան Թաշ մեծ շէնքի մը պարտէզին դըրան առջեւ: Երբ ձերբակալեալները փաշային բնակարանը փոխադրուեցան, այս վերջինը ըսաւ Հիւսնի պէյին.

— Այժմ կարծեմ ձեր հոս մնալը աւելորդ է եւ լաւ կ՚ըլլայ որ վերադառնաս Ասմալը Մէճիտի տունը եւ սենեակներուն խուզարկութիւնը կատարես:

— Ես կը փափաքէի խկոյն երթալ նախարար փաշային հաղորդել ձերբակալման պարագաները, որովհետեւ այդպէս պատուիրեց ինձ:

— Շէֆիք փաշա այս միջոցին Ըլտըզ կը գտնուի, ուր իմ վերադարձիս կը սպասէ, պատասխանեց թիկնապահը. քաորդէ մը արդէն պիտի երթամ զինքը գտնելու եւ ես մանրամասնօրէն կը պատմեմ ամէն բան... դուն նայէ որ ուշի ուշով խուզարկութիւնը կատարես:

Ոստիկանապետը թէմէննահ մը ըրաւ եւ պատրաստուեցաւ մեկնելու: Փաշան կեցուց զինքը:

— Հիւսնի պէյ, ըսաւ անոր, չափազանց գոհ մնացի ձեզի հետ ծանօթանալուս, ձեր ցոյց տուած գործունէութենէն ալ խիստ գոհ եմ. չէի կարծեր որ մեր ոստիկանութեան մէջ ձեզի չափ կարող ու ճարպիկ պաշտօնեաներ կան, ապահով եղէք որ պէտք եղած տեղը պիտի խօսիմ ձեր մասին:

Այս գովեստները, ազդեցիկ պալատականի մը բերնէն ելած, ոստիկանապետը ուրախութենէ շուարեցուցին:

— Փաշա էֆէնտի, թոթովեց, երախտապարտ եմ ձեր խօսքերուն համար եւ չափազանց երջանիկ, որ կրցած եմ արժանանալ ձեր գոհունակութեան:

Պալատականը այս չոր գովասանքներով չգոհացաւ միայն, գրպանէն հինգ ոսկինոց պանքնոթ մը հանելով՝ դայն Հիւսնի պէյի երկարեց.

— Ասիկա թող իմ կողմէս փոքրիկ նուէր մը ըլլայ, ըսաւ, սպասելով աւելի

ՅՈՒՇԻ ՕՐ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԵՐՈՍ

ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆԻ

Նախաձեռնութեամբ Պոնտոսի Հայրենակցական Միութեան, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կեդր. Կոմիտէին, ինչպէս նաեւ մասնակցութեամբ Սեբաստիոյ Նահանգային Միութեան Ուսումնասիրացին, Թոգատի, Դիւրայի Հայրենակցական Միութիւններու եւ քոյր կազմակերպութեանց, տեղի ունեցաւ յուշի երեկոյ մը Ազգ. Հերոս Միսաք Թորլաքեանի, Յունուար 26ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Թէքէլեան սրահին մէջ:

Հայրենակիցներ մեծ բազմութեամբ եկած էին լեցնել սրահը, յարգելու համար անմահ հերոսին յիշատակը:

Սրահին ճակատը զետեղուած էր սեւ շղարշներու մէջ, Թորլաքեանի մեծադիր նկարը, հրջապատուած հայկական ու ֆրանսական եռագոյններով:

Ներկաները երկիւղածութեամբ ոտքի կանգնեցան ունկնդրելու Շոփէնի մահերգը:

Օրուան նախագահ Պր. Արշաւիր Խանէաննեան, հանդէսը բացուած յայտարարեց հետեւեալ խօսքերով.—

«Միսաք Թորլաքեան, ազգային հերոս, յեղափոխական քաջ զինուոր, հանրային գործիչ, Պոնտոսի լեռներէն մինչեւ Սարըղամիշ, հայկական անկախութիւնը կերտող Բաշ Ապարանի հերոս, յարգանք քու մահուանդ երկամեակին»:

«Տարագիր դժբախտ պղթի ճամբուն վրայ, ամէն անգամ որ ծունկերը քարերու կը զարնուէին, իր զառնութիւնը կը թափէր մեծ մօրը վրայ ըսելով՝ ո՞ւր է այն Աստուածը որուն ամէն օր կ՚աղօթէիր, ո՞ւր է այն Աստուածամօր պատկերը որու առջեւ ծունկի եկած կը թափէիր արցունքներդ...

«Երկնային զօրութիւնը անտարբերօրէն 1915ին չփոթի մատնուած էր ու սխալած՝ փոխանակ ջարդարար Թուրքը պատժելու, անմեղ Հայը պատժեց:

«Անցան տարագրութեան տարիները, ամէն ոք հարց տուաւ ինքն իրեն, ինչո՞ւ Հայ ժողովուրդը այս վիճակին մատնուեցաւ: Զանազան շրջաններ իրենց եղեռնի պատմութիւնները գրեցին, բոլորը կարդացին, ու մեծցաւ Հայութեան մէջ ազգային գիտակցութեան զգացումը:

«1921ին, Բերայի չիտակին վրայ, ատրճանակի հարուածով շանսատակ կ՚ըլլար ջարդարար Ջիւանշիրը, այս եղելութիւնը անգամ մը եւս շէշտը դրաւ ազգային գիտակցութեան վրայ:

«Թուրքը իր դատարաններու միջոցաւ ոչ մէկ պատիժ սահմանեց ջարդարարներուն, Արեւմտեան երկիրներն ալ անտարբեր մնացին, ուստի, Հայ ժողովուրդը ինքը կազմեց իր Նիւրէնպէրկը եւ ազդին քաջասիրտ զաւակներէն, դուրս եկան Թէհլիրեաններ, Թորլաքեաններ, Արշաւիր Շիրակեաններ եւ բազմաթիւ ուրիշներ որոնք Հայ ժողովուրդի վրէժը իրենք լուծեցին, գետին փռելով Թալէաթները, Ջիւանշիրները, Ճէմալ Ազմիները, Ճէմալ փաշաները եւ բոլոր ջարդերու պատասխանատուները:

«Այսօր, Միսաք Թորլաքեանի մահուան երկամեակին առթիւ, պէտք է որ այս խօսքերը լսուէին ուղեկցի վերյիշէք բոլոր այս մեծ հերոսները:

Նախագահը ապա խօսքը տուաւ օրուան բանախօս ընկ. Խ. Մկրտիչեանի, որու խօսքերը հետեւեալ կերպով կարելի է ամփոփել.—

«Յիշատակի օր է այսօր հերոսի մը, որու, եթէ գտնուէինք մեր հայրենիքին մէջ, անմահութեան կոթող մը պիտի բարձրացնէինք:

«Պատմութիւնը եկաւ փաստել եւ Հայ ժողովուրդը ըմբռնեց, որ երբ մարդ ապրելու համար, պէտք է ազատ ապրիլ, իսկ ազատութիւն ձեռք բերելու համար պէտք է կեանքը զոհել: Այս իսկ պատճառաւ ժողովուրդի ծոցէն դուրս եկան Թորլաքեաններ:

«Միսաք իր բոլոր ուժերը տրամադրեց գիտակցելով այդ իրողութեան, որ պէտք է կեանքի գնով փրկել ճնշուած Հայ ժողովուրդի իրաւունքները:

«Թորլաքեաններն ու իր ընկերները Հ. Յ. Դաշնակցութեան մականին տակ, մեծ ճիգեր թափեցին, պատմութեան մէջ նըմանը չտեսնուած ջարդերու եւ տառապանքներու ենթարկուած Հայութեան արդար վրէժը լուծելու համար:

«Նոր զէնքերու վարժութիւնը ձեռք բերելու համար Միսաք մտաւ Թրքական բանակին մէջ, ապա հիւանդ ձեւանալով դուրս եկաւ, ծառայելու Հայ ժողովուրդին: Ան իր մասնակցութիւնը բերաւ նաեւ Հայաստանի Հանրապետութեան հռչակման առեն Բաշ Ապարանի մէջ: Համեստ չինականը դարձած էր հերոս:

«Տրապիզոնի շրջանին մէջ ուզեց պատժել բոլոր ջարդարարները:

«Հայաստանի Հանրապետութիւնը բոլշեւիկացած էր, ժողովուրդը անտէր անտիրական, բոլշեւիկներէն մինչեւ Անդլիա, բարեկամ դարձած էին Թուրքին: Ուստի Թորլաքեանները, Թէհլիրեաններն ու Շիրակեանները վճռեցին լուծել Հայութեան վրէժը եւ դարձան հերոսներ, եւ այսօր մենք հպարտ ենք իրենցմով:

«Փափաքելի էր որ ամէն Հայ կարդար այդ համեստ հայորդիներու պատմութիւնները:

«Թրքական չարագործութիւնները պատճառ դարձան որ այդ համեստ մարդիկը դառնան վրէժխնդիր արարածներ:

«Հայ ժողովուրդը իր գնահատանքի խօսքը ունի քաղաքական կազմակերպութիւններուն, որոնք հայրենիքի պաշտպանութեան ի խնդիր զոհեր տուին:

«Թորլաքեան Ջիւանշիրի սպանութենէն ետք ալ միշտ ծառայեց իր կուսակցութեան: Անդրագէտ էր, բայց իր ներկայութիւնը մեծ խանդավառութիւն կը ստեղծէր ամէն տեղ: Ազգին ու հայրենիքին ծառայելու ճամբուն վրայ հիւծեցաւ եւ հողին աւանդեց հեռաւոր Ամերիկայի մէջ: Որքա՜ն կը փափաքէր ապրիլ քանի մը տարի եւս, բաժուիլ եւ անգամ մը ոտքը դնել Մայր Հայրենիքի հողին վրայ:

«Եթէ իւրաքանչիւրս Միսաքի բրածին մէկ հարիւրերորդը ըրած ըլլայինք, այսօր տարբեր կ՚ըլլար Հայութեան վիճակը:

«Այսօր տարագիր բայց հպարտութեամբ լեցուն են մեր հոգիները, Թորլաքեաններով ու իր նմաններու ուժեղ վաստակով, անոնք գծեցին մեր ճամբան, քալենք այդ ճամբէն, փարինք ազատութեան ու անկախութեան գաղափարին, դառնանք հաւատաւոր Հայեր, Միսաքները կը մեռնին բայց անոնց գործը կը մընայ անմեռ»:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին Պ. Պետիկեան իր հնչեղ երգերով, որու կ՚ընկերանար Թառով Պ. Ֆէրմանեան: Ընկ. Ե. Գրիգորեան կատարեաւ ապրումով արտասանեց Դ. Վարուժանի «Դերենիկը»: Օր. Շիրինեան Թաւ ջութակով մեզի ներկայացուց քանի մը կտորներ:

Ապա ընկեր Մկրտիչեան ականատեսի աչքերով նկարագրեց Թորլաքեանի թաղումը, ուր Ռամկավար, Հնչակեան, Դաշնակցական կողք կողքի եւ 50է աւելի ծաղկեպսակներով հողին յանձնած էին հերոսը: Տասնեւհինգ քիլոմեթր երկարութեամբ ճամբու եզերքին խռնուած բազմութեամբ, ընկեր Մկրտիչեան բերած էր մի քանի ժապաւէններ այդ ծաղկեպսակներէն:

Թորլաքեանի լուսանկարուած աճը, (Նուիրուած Տիկ. Գ. Աղապապեանի կողմէ), Նախագահը ներկայացուց ներկաներուն եւ աւելցուց հետեւեալ դրուագը.—

Յաւէտ ողբացեալը 1921 Յուլիս 18ին Բերայի չիտակին վրայ ատրճանակի երեք հարուածներով Ջիվանշիրը սպաննած էր ու փախած, սակայն ետ վերադարձած էր քիչ ետք, ատրճանակն ի ձեռին, հաւաքուած բազմութիւնը ճեղքելով, ստուգելու համար թէ ան իսկապէս մեռա՞ծ է, հակառակ պարագային կրկին կրակելու համար ու ձերբակալուեցաւ:

Նախագահի շնորհակալութեան խօսքերով վերջացաւ այս չքնիղ հանդէսը:

Ապա ժողովուրդին մեծ մասը բարձրացաւ Հ. Յ. Թանգարանը, այցելելու համար արժանավայել կերպով ցուցադրուած Հայ հերոսներու յիշատակները:

Պ. ԶՊՈՒՔՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԻՐԱՆԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐԸ

Քանի մը օրուան համար Հայաստան կը գտնուէին Իրանի առեւտրական ներկայացուցիչները: Տեղի ունեցած բանակցութիւններէն ետք, Երեւանի մէջ ստորագրուեցաւ մերձ-սահմանային առեւտուրի համաձայնութիւն մը՝ Հայաստանի եւ Իրանի միջեւ: Իրանի առեւտրական ներկայացուցիչները գնեցին քիմիական նիւթեր, կիտրոնաթթու, մանկական հեծանիւներ, դաշնամուրներ, քոնեաք, կենդանական ճարպ, ազգային – գեղարուեստական տնայնագործական արտադրութիւններ, եւայլն: Հայաստան իր կարգին գնեց կազօճախներ, հիւսուածեղէն, կօշիկ, բրդեղէն եւ այլ ապրանքներ:

Հայաստանի վարչապետ Բագրատ Մուրադեան ընդունեցաւ Իրանի տնտեսական պատուիրակութիւնը, զոր կը գլխաւորէր Թեհրանի առեւտրական պալատի նախագահ Մահամէտ Խոսրով Շահին:

Հայաստանի վարչապետը նշեց, թէ մերձ – սահմանային առեւտուրի պայմանագրի ստորագրումը խթան կը հանդիսանայ երկու երկիրներու միջեւ տնտեսական եւ մշակութային կապերու զարգացման:

Մահամետ Խոսրով Շահին պատուիրակութեան անունով շնորհակալութիւն յայտնեց ջերմ ընդունելութեան համար եւ ընդգծեց, թէ փոխադարձ շահաւէտ այս համաձայնագիրը հնարաւորութիւն կուտայ ընդլայնելու երկու հարեւան երկիրներու կապերը, եւ յառաջիկային եւս իրենք ջանքեր կը գործադրեն, որ այս համագործակցութիւնն ու բարեկամութիւնը ամրապնդուին:

Իրանի հիւրերը այցելեցին Հայաստանի տնտեսական ցուցահանդէսը, մեծ հետաքրքրութեամբ ծանօթացան Մատենադարանի հին ձեռագիրներուն, այցելեցին Սեւան, Էջմիածին, Զուարթնոց, ինչպէս եւ մայրաքաղաքի տեսարժան վայրերը:

Հայաստանի առեւտրական պալատի նախագահ Ստեփան Սաֆարեան ի պատիւ հիւրերուն յատուկ ընդունելութիւն մը տուաւ:

յական հարուած մըն էր գերման քաղաքական շրջանակին համար, մանաւանդ Բիզինկէրի կուսակցութեան արժանապատուութիւնը խանգարելու կը սպառնար: Կուսակցութիւններու խմբակցութիւններու փոխադարձ ընդառաջումներով որոշեցին Կերսթընմայէրի հրաժարականը ընդունիլ, զոր պիտի ներկայացնէ ինքը Յունուար 31ի նիստին:

Փ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (400)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Բոլորովին խռհուն եւ շատ զուարթ էր: Կարծես թէ առիթ չէր փախցներ քահքահ խնդալու համար:

Գուրգուրանքով ողջագուրեց անծանօթ դաւառացի մը որ իրեն ներկայացաւ:

Ուսանողներու խումբ մը սեղանին բոլորտիքը շրջան մը կազմելով կը խօսէին այն զրախօսութեանց վրայ որոնք Սորպոնի բեմին վրայ կ՚ըսուէին եւ որոնց համար տէրութիւնը ամսական կուտայ: Ցետոյ խօսակցութիւնը դարձաւ Գիշերաթաններուն եւ առողջութեանց սխալներուն ու անկատարութեան վրայ:

Մարիուս վիճաբանութիւնը ընդմիջելով պոռաց.

— Սակայն շատ հաճելի բան է շքանշան ունենալը:

— Ահաւասիկ բան մը որ շատ զուարճալի է, կամաց մը Ժան Փրուվէրին ըսաւ Քուրֆէյրաք:

— Ոչ, պատասխանեց Փրուվէր, շատ լուրջ է:

Արդարեւ լուրջ էր:

Մարիուսի համար հասած էր այն առաջին լեցուն եւ գեղեցիկ ժամը, ուր մարդ կը սկսի եռանդագին սիրել: Մարիուսի կրած այս ամբողջ փոփոխութեան պատճառ եղած էր նայուածք մը միայն:

Ամենեւին պէտք չէ զարմանալ երբ ականը լի է վառօդով եւ հրդեհը պատրաստ: Նայուածք մը, կա՛յծ մըն է:

Ա՛լ եղած լմնցած էր: Մարիուս այլեւս կին մը կը սիրէր:

Մարիուսի ճակատագիրը կը մտնէր անծանօթ աշխարհներ:

Կիներու նայուածքը երեւութապէս հանդարտ եւ սոսկալի ճախարակներու կը նմանին: Ամէն օր կ՚անցնիս հանդարտօրէն եւ անպատիժ այս ճախարակներու քովէն:

Վայրկեան մը կը մոռնաս նոյնիսկ թէ հոն է այդ բանը:

Կ՚երթաս, կուգաս, կը մտախոհես, կը խօսիս, կը խնդաս:

Յանկարծ բռնուիլդ կը զգաս: Ալ ճար չկայ: Ալ ճախարակէն կը բռնուիս, նայուածքէն կը գրաւուիս: Արդարեւ, այդ նայուածքը գրաւեց քեզ չեմ գիտեր ուրկէ՛ եւ ի՛նչպէս, բայց ճիշդ է թէ գրաւեց՝ բռնելով քայքայուած մտքիդ այս կամ այն մասէն, կամ թարթափումէ զոր ունեցած է միտքդ: Ա՛լ կորսուեցար: Բոլորովին պիտի բռնուիս:

Գաղտնի զօրութեանց շղթայով մը կը կաշկանդուիս:

Պարապ տեղը կը յուզուիս: Ալ հնարաւոր չէ մարդկային ձեռնտուութիւն գտնել:

Անիւներու ակռաներուն մէկէն միւսին տակ, վշտէ վիշտ, տանջանքէ տանջանք պիտի իյնաս, թէ՛ դուն եւ թէ միտքդ, հարստութիւնդ, ապագադ, հոգիդ. եւ այս զարհուրելի մեքենայէն ուրիշ կերպով պիտի չելլես եթէ ոչ նախատինքէն տժեւնալով՝ եթէ չարասիրտ արարածի մը իշխանութեան ն ե ր ք և ւ ն ես, կամ տռփէն այլակերպուելով՝ եթէ ազնիւ սրտի մը իշխանութեան ներքեւ կը գտնուիս:

ԳԼՈՒԽ ԶԹ.

ԻՒ ՏԱՌԻՆ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ ՈՐՈՒ ՎՐԱՅ ԵՆԹԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿԸԼԼԱՆ

Առանձնացումը, ամէն բանէ հրաժարումը, մեծամտութիւնը, անկախութիւնը, բնասիրութիւնը, օրական եւ նիւթական գործունէութեան տարակայութիւնը, կեանքը ըստ ինքեան, սրբակեցութեան թաքուն կռիւները եւ բոլոր արարածներու առջեւ բարեսիրական հիացումը պատրաստած էին Մարիուսը այն վայրկեանին որ կ՚անուանուի տռփ:

Հօրը վրայ եռանդագին սքանչացումը աստիճանաբար կրօնք մը դարձած էր, եւ ամէն կրօնքի պէս՝ իր սրտին խորը քաշուած էր:

Բան մը պէտք էր առաջին երեսին վըրայ, եւ ահա սէրը հասաւ:

Ամբողջ ամիս մը անցաւ, եւ այս ամսուան ընթացքին Մարիուս ամէն օր Լիւքսէմպուրկ գնաց: Ոչինչ կրնար արգիլել զայն հոն երթալ, երբ ժամը դար:

— Գործի մէջ է, կ՚ըսէր Քուրֆէյրաք:

Մարիուս հիացումի դիւթանքով կ՚ապրէր: Ստոյգ է թէ նորատի աղջիկը իրեն կը նայէր:

Մարիուս հիմա կը համարձակէր նըստարանին մօտենալու:

Սակայն այլեւս անոր առջեւէն չէր անցներ՝ հնազանդելով վախի մը եւ նոյն ատեն սիրահարներու խոհեմութեան բընազդին:

Օգտակար կը նկատէր անոր «հօր ուշադրութիւնը» չհրաւիրել իր վրայ:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տիկին Նայլու Թորոյեան և զաւակները, Կարպիս Թորոյեան, Տոքթ. Տիկիրեան, Զաքմըչեան, Գրիգորեան եւ Մկրեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (Փետր. 2) առաւօտ Փրատոյի (Մարսէյլ) Ս. Սահակ-Մեսրոպ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ՝

ԱՐՄԵՆԱԿ ԹՈՐՈՅԵԱՆԻ

յիշատակին:

Ի գլխաւորութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Գրիգորեան եղբայրները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի (2 Փետր.) իրենց ողբացեալ ծնողքին

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

հոգւոյն, Մարսէյլ, Փրատոյի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ:

Ի գլխաւորութիւն ողբացեալներու յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկին Միքայէլեան, հրամանատար-բժիշկ եւ Տիկին Եղիշէեան եւ զաւակը, Պ. Մաթէոս Մաքսուտեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Վալանսի Ս. Գրիգոր-Լուսաւորիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր եւ ազգականին

ԳԷՈՐԳ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

×

Պ. Թորոս Սալըրեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (Փետր. 2) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ.-Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Ռիւ ժան Կուժոն, իրենց կնոջ, մօր եւ քրոջ

ՏԻԿ. ԷՕԺԷՆԻ ՍԱԼԸՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գլխաւորութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկին Մ. Կէօյիւշեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԴԱՒԻԹ ՄԽԻԹԱՐ ԿԷՕՅԻՒՇԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Շահանիկ Ատանալեան իր սիրելի ամուսնոյն Երուանդ Ատանալեանի մահուան առթիւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները կ'ընէ.— Շ. Նարդունիի ֆոնտին 100, Ժիրայր Միսաքեանի յիշատակին «Յառաջ»ին 100, Զաւարեան կոմիտէին (Իսի) 100, Նոր Սերունդին (Իսի) 100, Կ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղին 100, «Յառաջ»ի բարգաւաճման 100 ֆրանք:

(Նարդունիի ֆոնտին գումարը ստանալ («Յառաջ»էն):

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Հայկ Զրուանդեան իրենց կնքամօր՝ Տիկ. Աննիկ Տավուտեանի կըսկըծալի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն 100 Ֆր. Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ, 100 ֆրանք Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանի, 25 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Տէր եւ Տիկին Արամ Սողոմոնեանց եւ զաւակները իրենց կնքամօր՝ Տիկ. Աննիկ Տավուտեանի մահուան տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն 100 Ֆր. Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ, 100 Ֆր. Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանի եւ 25 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Տէր եւ Տիկին Արիս Գարայեան, Տէր եւ Տիկին Աղաճան Պօյաճեան իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Այրի Տիկին Արաքսի Վարդանեանի եւ զաւակներուն, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն՝ իրենց սիրելի ամուսնոյն եւ հօր՝

ՏԻՐԱՆ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

անակնկալ մահուան առթիւ (Սէն Մօրիս), եւ փոխան ծաղկեպսակի 150 Ֆր. նուիրած են Մշակոյթի Տան:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐՈՒ ՕԾՈՒՄ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի օր, Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի ձեռամբ Հայրապետական Պատուիրակ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Նոյն օրը պիտի կատարուի նաեւ օծումը երկու իւղաներկ նկարներու, որոնք նուիրուած են Գառնիկ Ա. Սրկ. Վարժապետեանի կողմէ, ի յիշատակ իր մօր եւ կողակցին: Կը հրաւիրուի եկեղեցասէր հասարակութիւնը ներկայ ըլլալու այս արարողութեան:

×

Տէր եւ Տիկին Գէորգ Մարանկօզեան, կը նուիրեն Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ 120 Ֆր. Տիկին Արուսեակ Զօրայեանի յիշատակին:

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿ

Երիտասարդ ուսանողի մը կամ այր մարդու մը համար: Ամէն յարմարութեամբ (քոնֆոր), ասանսէօր, հեռաձայն եւայլն:

Դիմել ՏԻԿԻՆ ՊԱՊԻԿԵԱՆԻ

28, Place St. Georges — Paris (9e)
Esc. B, 5ème étage, porte droite
Tél. TRU. 61-84

ԾԱԽՈՒ ԵՆ

Երեւանի, Կարսի, Արտահանի, Մուշի, Թոքատի, Սվազի, Մարաշի եւն. հայկական արհեստաւորական առարկաներ, (պղինձէ շինուած զանազան աշխատութիւններ), մէկ դարէ աւելի հնութիւն ունեցող: Դիմել

C. E. I. R. A. P. O.
(ժաք Հայրապետեան)
Tél. : TRI. 05-06

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պ. Յակոբ Օհաննեան կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Հրաչ Դաւթեան, ծնած Անիի շրջան, Ցիթխանկով գիւղը: Հօրը անունը՝ Յովսէփ, մօրը՝ Լիւսի: Լուր չկայ 1943էն ի վեր: Լուր ունեցողներէն գրել Պ. Յ. Օհաննեանի,

10, Rue Marollet
92 — Rueil-Malmaison

Կը խնդրուի Ամերիկայի թերթերէն արտատպել:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Կը փնտռուի Գալստեան Կարապետ Յովսէփի, ծնած 1902 ապրած է Սպիտակի շրջան գիւղ Ղարաբոյ, այժմ Խնկոյեան փնտռողներն են իր որդիները Յովսէփեան Աշոտ, Յովսէփեան Սերեոժա, Գալըստեան Ստեփան Շուրա, Գալստեան Ջոհրապ, Գալստեան Մամիկոն, իր կինը Առաքելեան Հերիքնազ: Այժմ իրենց հասցէն է՝ Երեւան Շահումեանի շրջան Լենինկրատեան 12, բնակարան 2[1], Գալըստեան Ջոհրապ Կարապետի:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

SALLE PAUL FARALICQ, 21 Rue Yves Toudic — Métro République

Ուրբաթ գիշեր, 31 Յունուար, ժամը 21ին

Փարիզի հայ դերասաններու համախմբի ցոյցը իրենց ընկերոջ՝

ԳՐԻԳՈՐ-ՎԱՀԱՆԻ

Կը ներկայացուին՝
ԳՐԻԳՈՐ – ՎԱՀԱՆԻ

«ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ԿԱՆԹԵՂԸ»

ԵՒ

«ԱԶԳԱՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ ՄԸ»

Բեմադրութիւն՝ Միհրան Անտոնեանի որոնց կը մասնակցին՝ Ա. Գմբէթեան, Գ. Տէրվիշեան, Յ. Լաթիֆեան, Ն. Պշտիկեան, օրիորդներ՝ Անի եւ Պերճուհի Տէմիրեան:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Տիկին Աստղիկ Տէտէեան, Տիկին Զաբուհի Անտոնեան, Օր. Արաքսի Գմբէթեան, «ՆԱՒԱՍԱՐԴ» պարախումբը, Հայ Գրողներու Միութեան կողմէ ուղերձ:

Մուտք 10 փրանք

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԷՐԵԲՈՒՆԻ 2750 ԵՐԵՒԱ

ՄԵԾ ՓԱՌԱՏՕՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ

Կազմակերպուած Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին եւ Հայկ. դպրոցին կողմէ

Կը նախագահէ՝ ԺՈԶԷՖ ՖՐԱՆՉԷՍՔԻ

(Ալֆորվիլի քաղաքապետ եւ Վալ – Տը – Մառնի ընդհ. խորհրդատու)

Հինգշաբթի, Յունուար 30, ժամը 20.30ին

PALAIS DES SPORTS, Rue de Toulon, Alfortville

Կը մասնակցին գեղարուեստական բաժնին.—

ԱՐՆՕ ԲԱԲԱՋԱՆԵԱՆ, ՅՈՎՀ. ԲԱԴԱԼԵԱՆ, ՀՐԱՉՈՒՀԻ ՃԻՆԱՆԵԱՆ: ԳՈՀԱՐ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ, ՍՈՒՐԷՆ ՔՈՉԱՐԵԱՆ, ԱՆԱՀԻՏ ՑԻՑԻԿԵԱՆ, ԷԼԷՈՆՈՐԱ ՈՍԿԱՆԵԱՆ

եւ երեւանի անձնաւորութիւններ.—

ԳԷՈՐԳ ԷՄԻՆ, ԱՐԱՄ ԱՐԱՄԵԱՆ, ՎԱՐԱԶԴԱՏ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ, ԷԴ. ՊԱՊԵԱՆ, ԼՈՒԻԶ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ, ԿԱՄՕ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ:

Տոմսերու համար դիմել.— Ալֆորվիլի մէջ՝ Ֆիլիփի սրճարանը: Փարիզի մէջ Մասիս, 21 Րիւ Սօլնիէ եւ Մարգարեան, 32 Րիւ տը Թրէվիզ:

Մուտք 10 փրանք

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

SURPRISE PARTY

Կազմակերպուած Իսիի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի խառնասեռ խումբին կողմէ

Շաբաթ Փետրուար 1, ժամը 18էն սկսեալ, Մշակոյթի Տան մէջ

17, Rue Bleue, Paris (9e)
Métro Cadet

AMBIANCE *BUFFET* *BAR*

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Ծնողաց եւ Նախկին Աշակերտաց Միութիւններու կողմէ

SALON DES AMBASSADEURS

3, Avenue Gabriel, Paris (8e) — Métro : Champs-Elysées Clémenceau

Ճոխ յայտագիր եւ անակնկալներ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին իրենց նուագախումբերով

ՄԵԼՔՈՆ ԵՒ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

ՊԵՏԻԿԵԱՆ ԵՒ ՖԷՐՄԱՆԵԱՆ զոյգը երգ ու սազով եւ

ՍՕՍԻ պարախումբը ղեկավարութեամբ Տիկ. Յ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ

Խօսնակներ Պ. Պ. Յ. ԳԶԻՐԵԱՆ եւ Ժ. ՊԷՔՄԷԶԵԱՆ

Փետրուար 2, Կիրակի, ժամը 17էն 24

Մուտքի տոմսերուն համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն.

Librairie Hrand-Samuel, 51 Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e) — 326-88-65
Librairie Palouyan, 43 Rue Richer, Paris (9e) 770-25-46
Maison de la Culture Arménienne (de 15 à 19 h.), 17 Rue Bleue, (9e) 824-63-89
Restaurant « Les Diamantaires », 60, Rue La Fayette (9e) 770-78-14
Markarian, 32 Rue de Trévise, Paris (9e)

Սեղանները կանուխէն ապահովելու համար հեռաձայնել Տիկին Երամեան 488.62.06, Մուրատեան վարժարան 027.18.28:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Սալ Ատիար, 4 Սքուար Րաք 7րդ, (Մեթրօ Ալմա կամ Էքօլ Միլիթէր):

Կիրակի, Փետրուար 2, ժամը ճիշդ 15ին

Սիրայօժար մասնակցութեամբ սիրուած արուեստագիտուհիներ Տիկին Աստղիկ Տէտէեանի, Օր. Մարի Իւսթատի, Տիկին Խըտըշեան – Լաշաայենի, Օր. Սօնա Վարդանեանի, Մասիս Տէյիրմէնճեանի վկայուած Լիոնի Քոնսերվաթուարէն 1968ին, դաշտական կաղմի միաձայնութեամբ տրուած առաջին մրցանակով երիտասարդ պարիթօն եւ Միութեան երկու սաներ ուսանողներու մասնակցութեամբ «Ռուզան» թատերգութենէ մէկ արար. խրախճանքի սեղանը, երգեր, նըւագ եւ պարեր, մասնակցութեամբ Նայիրի պարախումբի:

Տոմսերու գին 15, 10, 5 փրանք, ապահովել զանոնք Տիկին Պազըրճեանի եւ Տիկին Մարգարեանի մօտ 35 եւ 32 Թրէվիզ փողոց, եւ Միութեան գրասենեակը 32 Թրէվիզ ու ներկայացման օրը Սալ Ատիար:

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Հայ Ուսանողներու Տան մէջ
Հիմնարկութիւն Մարի Նուպար

Դասընթացքները կը սկսին Փետրուար 10ին, շաբաթական երեք օր հետեւեալ կարգով՝

Երկուշաբթի ժամը 20,30ին Գրականութիւն, Չորեքշաբթի ժամը 20,30ին Հայոց պատմութիւն. Ուրբաթ ժամը 20,30ին Հայոց լեզու:

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Ուսանողներու Տան գրասենեակը, ամէն օր բացի Երկուշաբթի օրերէն, ժամը 9–12 կամ նոյն տան 58 թիւ սենեակը ժամը 18–20:

57, Bd. Jourdan, Paris (14e)
Tél. 331-31-53

ԴԱՍԵՐԸ ՁՐԻ ԵՆ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ներկայացուցիչ ընկերները Շաբաթ (1 Փետր.) Փարիզի Մշակոյթի Տան մէջ:

ՍԱՐՍԷԼ – ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի անդամական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

Կարեւոր օրակարգ:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽՄԲ. ՀԱՅՐԵՆ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

Օրակարգ տեղւոյն վրայ:

Վարչութիւնը կը խնդրէ իր բոլոր անդամներէն ներկայ գտնուիլ այս կարեւոր ժողովին:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ 31 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
VENDREDI 31 JANVIER 1969
Le Numéro 0,50 F.

45րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11427 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.427

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ

Բ. — ՆՈՐ ԴԱՐՁԱԿԷՏԸ

1963ին է, որ Ընկերվարական կուսակցութեան 54րդ տարեկան համագումարը որոշեր էր միակ կուսակցութեան մը ծոցին մէջ համախմբել ընկերվարական գաղափարականին համակիր ձախակողմեան բոլոր տարրերը, բայց համայնավար-ներէ:

Ամբողջ հինգ տարի կուսակցութիւնը նախապատրաստական արդիւնաւէտ աշխատանք է տարած, չահակից կազմակերպութեանց հետ բանակցութիւններ վարած եւ մեծ զոհողութիւններ է յանձն առած իրականացնելու համար միութիւնը:

Պատրաստուած է արդէն, համաձայն-նաբար, նոր կազմուելիք Ընկերվարական կուսակցութեան ծրագրի նախագիծը, որ պիտի քննուի յառաջիկային գումարուելիք Սահմանադիր Ժողովին մէջ: Այնտեղ է նաեւ որ պիտի որոշուի նորակազմ կուսակցութեան անդամակցութիւնը Ընկերվարական Միջազգայինին:

Կի Մոլէ, որ կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարն է 22 տարիէ ի վեր, հանդիսաւորապէս յայտարարեց թէ ո՛չ մէկ պատասխանատու պաշտօն պիտի ստանձնէ նոր կազմակերպութեան մէջ:

Ժողովրդավարական սկզբունքները լիուլի պիտի յարգուին եւ Սահմանադիր Ժողովի պատգամաւորները կատարելապէս ազատ պիտի ըլլան նշանակելու կուսակցութեան վարիչ մարմնի անդամները: Ընդհանուր տրամադրութիւն կայ երիտասարդ, թարմ ուժերու յանձնելու կազմակերպութեան ղեկը:

Պաշտօնաթերթ Փոփիւլէրի մէջ Կի Մոլէ կը շեշտէ, որ սոխողական անհրաժեշտութիւն մըն է կազմութիւնը նոր կուսակցութեան, որ պիտի ըլլայ ընկերվարական՝ իր սկզբունքներով, արդիական՝ իր մեթոտներով, ժողովրդավարական՝ իր գործունէութեամբ, բաց՝ իր կառուցուածքով եւ ազդու՝ իր ծրագրով:

Պատասխանելով հակառակորդներուն, որոնք ծիծաղելի կը գտնեն կառչիլ հինցած սկզբունքներու, ընդհ. քարտուղարը կը բացատրէ թէ կան որոշ թիւով արժէքներ, հիմնական տուեալներ՝ հաստատուած նախորդ տեսաբաններու կողմէ՝ որոնք ներկայի փորձով ի զօրու են միշտ: Անոնք կը կազմեն փիլիսոփայական ամբողջութիւն մը եւ կը սահմանեն ընկերվարական մտածման նպատակն ու գործունէութեան իմաստը:

Արդիականացում հոլովողներուն կ'ըսէ թէ ընկերվարական փիլիսոփայութիւնը այսօր արդիականացման պէտք չունի: Պէտք է փոխուին միայն վերլուծման, ինչպէս նաեւ ներկայ ընկերութիւնը փոխակերպելու մեթոտները, որոնք միշտ նորոգուելու կը կարօտին: Ա՛յս է բուն արդիականացումը:

Կը յիշէ Ժորէսի նշանաւոր խօսքը. — «Ընթանալ դէպի գաղափարականն եւ ըմբռնել իրականը»:

Գաղափարականը հիմնական սկզբունքն է, զոր կարելի չէ փոխել ներկայ պայմաններուն մէջ անիկա հեռաւոր նպատակ մըն է թերեւս: Իրրեւ իրապաշտ պէտք է յարմարիլ օրուան պահանջներուն:

Նոր կուսակցութեան կազմութիւնը տեղի պիտի ունենայ քանի մը հանգրուաններով:

Մինչեւ Փետր. 23 ընկերվարական դործիչները շփման մէջ պիտի մտնեն Ձախերու Դաշնակցութեան միւս երեք կազմակերպութեանց հետ եւ կարգադրութիւններ պիտի ընեն մասնաճիւղերու կազմութեան համար:

Փետր. 23էն մինչեւ Ապրիլ 6 քարոզչական եւ անդամագրական աշխատանքներ պիտի տարուին: Մինչեւ Մարտ 20 իւրաքանչիւր կազմակերպութիւն իր վարիչ մարմնին պէտք է ղրկէ ընդհանուր ժողովին ներկայացուելիք բանաձեւերը:

Ապրիլ 19ին կամ 20ին պիտի գումարուին դաշնակցային խորհրդաժողովներ:

Ապրիլ 25–27՝ գումարում ազգային կազմակերպչական խորհրդաժողովներու:

Սահմանադիր Ժողովը պէտք է գումարուի Մայիս մէկէն առաջ:

Ուրեմն Ընկերվարական նոր կուսակցութիւնը կեանքի պիտի կոչուի այս տարուան Աշխատանքի Օրը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՇԽԱՐՀ ՄՏԱՀՈԳ Է ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՀԱՄԱՐ

ԳԱՀԻՐԷ ՀԱՄԱՁԱՅՆ ՉԷ ՊԱՂՏԱՏԻ ՀԵՏ

Ֆրանսայի Նախարարաց հերթական Խորհուրդին ընթացքին, նախագահ տը Կոլ անդրադարձած է Միջին Արեւելքի կացութեան: Ըստ նախագահին, Ֆրանսայի մէջ մանաւանդ, Մերձաւոր Արեւելքի ծանրակշիռ կացութիւնը պէտք է նկատի առնել իմաստութեամբ եւ առանց նախապաշարումի: Ինչ որ կը կատարուի պարտադրաբար, այն է որ ի չգոյէ միջազգային միջամտութեան մը, զոր Ֆրանսա միշտ առաջարկած է, կռուի ընթացքը միշտ կը զարգանայ: Նախ սպառնացող լարուածութիւնն էր, ապա նուաճումը, յետոյ զիմադրութեան երեւումը, փոխ-վրէժը, վերջապէս առելութեանց ծնունդը: Այս աճող վիճակը Մերձաւոր Արեւելքը կը տանի արիւնալի քաոսի եւ աշխարհն ալ պառակտումի: Ըստ Ֆրանսայի, կարելի միակ լուծումն է Զօրսերու խորհրդակցութիւնը, որովհետեւ միայն միջազգային լուծում մը կրնայ ըլլալ: Ուրեմն չորս մեծ Պետութեանց կ'իյնայ (որոնց միջազգային պատասխանատուութիւնները բացայայտ են) սահմանել այդ լուծումը, զայն առաջարկել ՄԱԿի եւ երաշխաւորել անոր գործադրութիւնը»:

× Գահիրէի մէջ, Նասր ճառ մը խօսած է սենտիքաներու եւ բանուորական կազմակերպութեանց համագումարին առջեւ եւ շեշտած թէ վեց օրուան պատերազմը, պարզ յառաջաբանն էր պատերազմի մը որ դեռ չէ վերջացած: Նասր ըսած է նաեւ. — «Այս պատերազմը առկախ կը մնայ եւ անոր վտանգը կը սպառնայ Միջին Արեւելքին, հակառակ բոլոր ջանքերուն զորս կը թափեն խաղաղասէր եւ արդարասէր ուժերը: Պատճառն այն է որ աշխարհակալութիւնը եւ իր գործակալները ոչ խաղաղութիւն կ'ուզեն ոչ ալ ազատութիւն եւ անոնց իմաստն իսկ չեն հասկնար: Իրենց համար ազատութիւն կը նշանակէ տիրապետութիւն, եւ խաղաղութիւնը զոր կ'ուզեն անձնատուութիւն մըն է իրենց ծրագրին եւ դաւերուն»: Նասր ըսած է նաեւ թէ Արաբները ոչ ոքի հողամասը չեն բռնաբարած բայց իրենց հողամասին բռնաբարումը տեսան՝ Պաղեստինցիները: Արաբ ազգը, իր ամբողջ պատմութեան ընթացքին, մարդկային յարաբերութիւններ պահած է բոլոր Ցանուանութեանց հաւատացեալներուն հետ, մէջն ըլլալով Հրեաները, առանց ցեղային որեւէ խտրականութեան: Բայց Արաբները երկրորդ կարգի քաղաքացի նկատուած են իրենց իսկ հողին վրայ, Իսրայէլցիներու կողմէ զրկուած»:

× Պապը յայտարարութիւն մը ըրած է հերթական ունկնդրութեան ընթացքին, զոր կուտայ Վատիկանի մէջ: Ըսած է ի մէջ այլոց. — «Գիտէք թէ ինչ պատահեցաւ Իրաքի մէջ այս վերջին օրերուն: Մահապատիժներ գործադրուեցան որ սարսափ ազդեց աշխարհի վրայ եւ որ, ի մէջ այլոց, ինը Հրեայի կը վերաբերի, ինչ որ ծնունդ տուաւ այն կասկածին թէ ցեղային նախապաշարում կար հարցին մէջ»:

Ցաւալի չական է անշուշտ դիտել թէ շատ կը խօսուի ինը Հրեաներու մասին եւ քիչ մը կը մոռցուին այն միւս վեցը՝ մէկը քրիստոնեայ եւ 5 մահմեդական որոնք եւս կախաղան հանուեցան:

× Զօր. Մոշէ Տայեան յայտարարեց թէ Իսրայէլ վրէժի պիտի չդիմէ, ամէն բանէ առաջ կարեւոր է որ խնայուի արաբ երկիրներու մէջ ապրող Հրեաներու կեանքը:

× Անպաշտօն կերպով Գահիրէ չի ծածկեր թէ համաձայն չէ Պաղտատի մէջ եղածին:

Ներկայիս լրատեսներու նոր զատուածութիւն մը սկսած է: Կը թուի նաեւ թէ Էլ Պախր եւ ընդհանրապէս իրաքեան ղեկավար շրջանակները յուսախաբ են այն զաղջ ընդունելութենէն զոր Արաբները ըրին Պաղտատի կախաղաններուն համար:

× Ժան Փոլ Սարթր յայտարարած է նոր շաբաթաթերթ՝ Լը Ֆէ Փիւպլիքի թէ Պաղեստինցիք իրաւունքն ունին իրենց տունը վերադառնալու, ինչպէս Իսրայէլցիք իրաւունքն ունին իրենց հայրենիքը մնալու: Բայց երբ հարց կը տրուի իրեն թէ այդ պարագային ի՞նչ լուծում կը տեսնէ, «դաշնակցութի՞ւն մը», Սարթր կը պատասխանէ. — «Այդ չեմ գիտեր, ես քաղաքագէտ չեմ, մտաւորական եմ...»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԿԱՄՈՒՏԻ տուրքերու յայտարարութեան պայմանաժամը երկարաձգուած է մինչեւ Մարտ 10 (նախապէս Փետր. 28):

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հաղորդեն որ վեց հոգի 3էն 17 տարի բանտարկութեան դատապարտուած են զինուորական Ատեանին կողմէ: Գլխաւորաբար բանուորներ են, որ կը պատկանին «Հայրենասիրական Ճակատ»ին կազմուած 1967 Ապրիլ 21ի պետական հարուածի վաղորդայնին եւ որու անդամ են բոլոր կուսակցութեանց մարդիկ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ համալսարաններուն մէջ քուէարկութիւնները կը շարունակուին: Ընդհանրապէս 100էն 60է աւելի մասնակցութիւն կայ:

ԺԱՆ ՊԸՆԵՏԷԹԻ, որ Ֆրանսական Հեռատեսիլի մէջ պատասխանատուն էր ներքին քաղաքականութեան, յանկարծամահ եղած է առջի օր: Նաեւ լրագրող, աշխատակցած է գլխաւորաբար Փարի-Փրէսի:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ որ Պրըթանի կը մեկնի Ուրբաթ, յայտարարած է թէ ազգային մեծ կարեւորութիւն կուտայ այդ ճամբորդութեան:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ դպրոցական ամառնային արձակուրդներու թուականները ճշդուեցան: Ամբողջ երկրին մէջ (զոներու ձեւը ջնջուեցաւ) պիտի սկսին Յունիս 28ին: Վերամուտը՝ Սեպտ. 8ին նախնականին համար եւ 15ին՝ երկրորդականին:

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ ընդհ. գործադուլ պիտի ըլլայ Փետրուար 5ին եւ 12ին: Ընկերային տագնապը չի վերջանար:

ՄԵՆՔ ԲՈԼՈՐՍ ՉԵԽԵՐ ԵՆՔ

ԽՄԲ. — Անցեալ Մայիսին, երբ Քոհն-Պէնտիթ կ'արտաքսուէր Ֆրանսայէն կամ աւելի ճիշդ՝ Ֆրանսա կրկին մուտքը կ'արգիլուէր, ուսանողները ցոյց մը կը կատարէին Լատինական Թաղը, պոռալով «Բոլորս գերմանացի Հրեաներ ենք»: Այդպէս կ'արտայայտէին իրենց համախոհութիւնը Քոհն-Պէնտիթի հետ, ինչպէս առջի օր, Իրաքի դեսպանատան առջեւ, երիտասարդներ կը պոռային «Բոլորս իրաքցի Հրեաներ ենք»: Նոյն ոգին կ'արտայայտէ Ժաք-Արնօ Փէնան Քոմպայի «Ազատ Բեմ»ին մէջ, երբ «Բոլորս Չեխեր ենք» խօսուն խորագրով կարգ մը դիտողութիւններ կ'ընէ, զորս կուտանք թարգմանաբար:

×

Եան Պալաքի յուղարկաւորութեան, ամբողջ ժողովուրդ մը ինքզինքը գտաւ, ոչ թէ «Փրակայի գարնան» կարօտով, այլ անոր կատարման վստահութեամբ:

Վասնզի, Չեխ ուսանողները «մերժողներ» չեն (ապուշ բառ մը հնարուած ապուշներու կողմէ) այլ աւելի լրջօրէն, պայքարողնե՛ր: Եւ Չեխ ազգը, ռուս բարբարոսներու աչքին տակ, չի նմանիր վըշտակից այրիի մը որ շուք մը կը փնտռէ: Ո՛չ: Կը մարմնաւորէ գաղափար մը՝ ազատութիւնը եւ այդ գաղափարը զինքը կ'այլափոխէ, եւ այդ գաղափարը զինքը օրինակելի կը դարձնէ մե՛զի:

Մե՛զ ձեզի, համայնավար չարքայիններ, դեռ ենթակայ այն զարշելի կեղծաւորութեան որ կը կոչուի «համախոհութիւն Խորհ. Միութեան հետ»:

Մե՛զ ձեզի, չարաչուք Պիղատոսներ Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութեան ղեկավարութեան, որ հաւասար կշիռք կը բռնէք Պալաք մարտիրոսին եւ դահիճ Բրեժնեւին միջեւ:

Որքան մաայլ եւ տժգոյն, եւ հեռաւոր է փարիսեցիի ձեր «դատապարտումը»: Իմանիթէն կը յաջողի այս տխուր քաջագործութիւնը ըլլալով միաժամանակ Թորքեմատաներու (*) պաշտօնաթերթը եւ անոր զրաքննիչներուն արդարացումը:

Մե՛զ ձեզի նաեւ, ուսանող բարեկամներ, որ նոյնիսկ մէկ ժամ, ձեր համալսարանները չվերածեցիք լուռ աղօթավայրի մը պայքար երգող Եան Պալաքի եւ իր ժողովուրդին համար:

Քնացած Եւրոպայի մէջ, Չեխոսլովաքիան աստղ մը կը թուի, քաջութեան եւ ազատութեան աստղը, մինչ Ֆրանսա եւ իր պաշտօնական ընկերվարականները, այսօր, մեռած մոլորակներ են, որոնք միայն ուրիշին լոյսը կրնան ցոլացնել:

Չեխոսլովաքիոյ բարեկամներ, Եան Պալաք, մեր ընկերն էր:

Քաջութի՛ւն: Ռուսական հրասայլերու շուքին, այսօր դուք կ'ապրիք, հանրային խղճի ըմբոստութիւնը եւ արհամարհանքի յեղափոխութիւնը: Ի մօտոյ, պիտի վռնտէք դաւաճաններն ու ենիչէրիները, ի մօտոյ պիտի յաջողիք ձեր ազատագրումը: Եւ, երեւակայեցէք, մերն ա՛լ միաժամանակ: Մենք բոլորս Չեխեր ենք»:

(*) Այս վերնագրով թատերգութիւն մը ունի Վիկտոր Իւկօ, որ պատմութիւնն է սպանացի վանականի մը, որ յետագային հաւատաքննիչ դարձած է: Իւկօ այս տիպարով կը նկարագրէ անոնք որ սարսափով կը պարտադրեն իրենց դաւանանքը:

ՎԵՐՋԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Գ.

Մի երեկոյ հարցրի, թէ ինչո՞վ բա – ցատրել, որ երբ թելադրում է, շատ ա– ւելի լաւ է ստացւում, քան երբ գրիչ է ձեռքն առնում: Արդեօք, ստեղծագործա – կա՞ն խառնուածքի հարց է: Այդպէս է ե– ղել, օրինակ, նաեւ Սունդուկեանը:

— Դուք ինձ գրող էք համարում: Ես, ճիշդն ասած, մտքումս ծիծաղում եմ, բայց մտածում եմ, եթէ ուզում են՝ թող համարեն: Ես դերասան եմ, միշտ դերա– սան եմ, գրելիս էլ դերասան եմ, գրելիս էլ շարունակում եմ խաղալ: Ես կեր – պար եմ ստեղծում ինձ համար, մտնում նրա էութեան մէջ ու թելադրելիս ես չեմ, այլ նա է, որ խօսում է: Եւ եթէ մէկ–մէկ էլ պատմածիս մէջ անցած գնա– ցած դէպքը այնպէս չեմ ներկայացնում, ինչպէս եղել է, ոչ թէ նրա համար, որ լաւ չեմ յիշում, — թէեւ այդ էլ է պա– տահում, — այլ նրա համար, որ կերպա– րը, որ ես եմ այդ պահին, այլ կերպ է մտածում, այլ բան է զգում, երեւակա – յութիւնը թելադրում է եւ տանում նրան մի ուրիշ ուղղութեամբ: Գրածս, սիրե – լիս, նոյն դերասանութիւնն է, բայց գրա– կան ձեւի մէջ գրուած:

×

Հարցրեց մի օր, թէ Արեւելեան Եւրո – պայի ո՞ր երկրներում եմ եղել:

— Միայն Ռումինիայում:

Հետաքրքրուեց, թէ ի՞նչ տպաւորու – թեան եմ: Ասացի, որ համարեա թէ չի զիջում Արեւմտեան Եւրոպայի միւս եր– կրներին:

— Ճիշդ ես:

Մի փոքր յետոյ.

— Շատ ճիշդ ես:

Հեռացրեց մի պահ հայեացքը, ապա նորից դառնալով ինձ՝ հարցրեց.

— Իսկ գիտե՞ս, թէ ինչո՛ւ:

Եւ չսպասելով, թէ ինչ կ՚ասեմ, պա – տասխան տուեց իր հարցին.

— Հնում Ռումինիան Հռոմի գաղութն էր: Եղե՞լ ես Կոստանցա: Տեսե՞լ ես հնա– գիտական պեղումների ժամանակ գըտ – նուած նմոյշները: Հին հռոմէական մը– շակոյթ է, որ եկել ու թափանցել է Պոն– տական ծովի այդ ափերը:

Զարաճճի ժպտաց.

— Մի բանաստեղծ է եղել, անունն ի՞նչ էր, չեմ յիշում, ա՛յ, դրան Կեսարը աք – սորել է Կոստանցա: Նկատելով բանաս – տեղծի սիրազեղ հայեացքը ուղղուած իր կնոջը՝ բռնել ու քշել է խեղճին:

Հայեացքը լարուեց:

— Չէ, չեմ յիշում, չեմ կարողանում յիշել անունը: Դո՞ւ էլ չես յիշում:

— Գիտեմ, բայց միտս չի գալիս: Ար– ձանն էլ դրուած է Կոստանցայում, ծովի ափին:

— Լեզուիս ծայրին է անունն ու չեմ կարողանում յիշել:

— Վարպետ, յիշողութիւնը չի սիրում բռնութիւն, միտքդ հանգիստ թող, ու կը յիշես:

— Ճիշդ ես: Չեմ հասկանում, թէ դո՞ւ ինչու չես յիշում, երիտասարդ մարդ ես:

— Նախ՝ երիտասարդ չեմ արդէն, յե– տոյ, վերջապէս, ես էլ կարող եմ մոռա – նալ:

— Հա՛, ի հարկէ:

Գիշերուայ կէսին, մի արթուն պահի, յիշեցի՝ Օվիդիոս: Առաւօտեան նախա – ճաշին ասացի.

— Օ՛, ի հարկէ, Օվիդիո՛ս, — ուրախ բացականչեց, — ե՞րբ յիշեցիր:

— Գիշերը, ժամը երեքը կը լինէր:

— Ամօ՛թ քեզ: Ի՞նչպէս էլ համբերել ես: Գայիր, արթնացնէիր:

Կարճ դադարից յետոյ.

— Օվիդիոս, ի հարկէ, Օվիդիոս, — նորից ուրախ բացականչեց նա՝ մի բան գտած մարդու ուրախութեամբ, որին յա– ջորդեց լատիներէն մի երկու քառատող՝ բանաստեղծի գրածներից:

×

— Ի՞նչ ես կարծում, եթէ խնդրեմ, յո– բելեանից յետոյ կառավարութիւնը չի՞ ուղարկի ինձ արտասահման: Շատ չէ, մի ամսով:

Ասաց ու որսաց իմ զարմացած հայ – եացքը:

— Կարծում ես խաղալո՞ւ համար: Չէ, այլեւս խաղալ չեմ կարող: Կը կամենայի Իտալիա գնալ եւ ուսուցիչներիս հետքե– րը գտնել: Կը կամենայի Ֆրանսիա գնալ, Մարսէյլում քոյրեր ունեմ, կարօտս առ– նեմ նրանցից: Փարիզում էլ Անահիտի եղբայրներն են:

— Իսկ առողջական վիճակդ թոյլ կը տա՞յ այդպիսի ճամբորդութիւն կատա – րելու:

— Ի՞նչ է եղել որ, ես շատ լաւ եմ զգում ինձ: Բժիշկներին շատ էլ մի հաւատա, յաճախ չափազանցում են: Դա նրանց սո– վորութիւնն է եւ ինչ–որ չափով պարտ– քը: Յետոյ, վերջապէս, դու էլ արի հետս, միասին կը լինենք: Ինձ համար էլ լաւ կը լինի, քեզ համար էլ:

— Իսկ Պոլիս չե՞ս ուզում գնալ, չե՞ս ուզում մի անգամ էլ վերյիշել մանկու – թիւնդ:

— Որ ճիշդն ասեմ՝ ուզում եմ, ու ե– րեւի չափազանց, բայց չեմ գնայ:

— Ինչո՞ւ:

— Ստամբոլի Թուրքերը միշտ էլ իմ մասին մեծարանքով են խօսում: Վերջերս էլ, — դեռ Երեւանումն էի, — ռադիոյով Թատրոնի մասին էին խօսում: Յիշեցին Վարդովեանին, Մնակեանին: Իմ անունն էլ տուին՝ «Վահրամ բէյ»: Բայց չեմ գնայ, ժողովրդիս աղաղակը ականջիս մէջ է, չի մոռացւում:

×

Այս խօսակցութեան յաջորդ օրը, երե– կոյեան դէմ, ասաց.

— Երէկուայ ասածիս շատ չհաւատաս: Ուսուցիչներ, քոյրեր, այնպէս էի ասում: Գնալուս պատճառն ուրիշ է:

Լռեց:

— Ճի՞շդն ես ուզում իմանալ, կամե – նում եմ վերջապէս արտասահմանը տես– նել:

— Ինչե՞ր ես ասում, վարպետ, չեմ հասկանում, ի՞նչպէս թէ արտասահմանը տեսնես, երկրագնդի վրայ տեղ չի մնա – ցել, որ չլինես:

— Ա՜խ, դու էլ չես հասկանում ինձ: Վայ ինձ, ի՛նչ մեղք եմ ու ի՛նչ մենակ:

Գլուխը բռնեց եւ յուսահատ օրօրեց:

— Ես եղել եմ արտասահմանում, շատ տեղեր եմ եղել, շատ տեղեր էլ երեւա – կայէր, չեմ եղել: Բայց դրա մասին չէ խօսքը հիմա: Իմ ամբողջ կեանքը վազք է եղել, ինչպէս գիտես: Քաղաքից–քաղաք եմ անցել, երկրից–երկիր՝ առանց շունչ քաշելու: Իմ բոլոր շրջագայութիւնները գործ են եղել, աշխատանք, պարտակա – նութիւն: Երբ Փարիզ եմ հասել ու մի յայտնի սրճարանում նստել նախաճաշել, ծխել, ըմպել՝ գարձեալ լարուած վիճակի մէջ եմ եղել: Մտածել եմ, թէ ի՛նչպէս նստեմ, ի՛նչպէս պահեմ ինձ, որ զաւա– ռացու տեղ չդնեն: Երիտասարդ տարի – ներիս Իտալիայում կամ նոյն Փարիզում, չէի մտածում այդ մասին: Իսկ յետոյ, արդէն ուրիշ էր: Ցերեկը խաղ, երեկոյ – եան խաղ: Միշտ մտածել եմ, թէ մի ժո– ղովուրդ եմ ներկայացնում, մի ազգ: Եւ այդ պարտականութեան մէջ՝ հան – գիստ չեմ ունեցել: Հանգիստ պահիս էլ՝ օտարութեան մէջ լարուած եմ եղել: Հի– մի ուզում եմ գնալ, գնալ անցած կեան– քիս հետքերով, բայց արդէն հանգիստ: Ուզում եմ Իտալիոյ փոքր քաղաքներն անցնել, մի–երկու օրով սենեակ վարձել, վայելել տանտիրուհու ծառայելու պատ – րաստակամութիւնը, իսկ ամուսնուն խօ– սեցնել, իմանալ, թէ միտքն ի՛նչով է ապ– րում: Ուզում եմ գնալ Սուրբ Մարկոսի հրապարակը, այնտեղ հին, շա՜տ հին սրճարաններ կան: Կայ մի սրճարան, ուր Գարիբալդին է եղել, նստեմ ժամերով, նստեմ անվրդով հոգով, չճանաչուած, փառքից եւ աղմուկից հեռու: Հասկացիր, ուզում եմ այնտեղ ինձ զգալ այնպէս, ինչպէս այստեղ եմ զգում, առանց այն լարուած կաշկանդումների, որոնց մէջ էի հասուն տարիքիս, երբ միտս էի դրել աշխարհի փառքից մի բեռ մէջքիս տուն գառնալ: Փարիզում էլ շատ հին սրճա – րաններ կան, եւ ի՛նչ մեծ բաւականու – թիւն կը լինի ինձ համար նստել ու դի – տել շուրջս, ինչպէս մի պարզ այցելու, մի ղաւաթ սուրճի առջեւ, նստել ու խոր– հել, թէ մարդն ինչո՛վ է մարդ: Ես գի– տեմ, որ իմ այս պահանջի մէջ ինչ–որ հիւանդագին բան կայ, բայց ի՞նչ անենք, եթէ մի այդպիսի անմեղ, թէկուզ առա – ջին հայեացքից փոքր–ինչ արտառոց ցան– կութիւն մաել է ուղեղս եւ հանգիստ չի տալիս ինձ: Մի՞թէ չեմ վաստակել այդ իրաւունքը:

Ասաց ու նայեց ինձ:

— Հիմա հասկացա՞ր:

Նա խօսում էր, իսկ իմ միտքն ընկաւ «Հռոմէական արձակուրդներ» կինոնկա – րը, որտեղ թագուհին պահանջ է զգում, մի կարճ ժամանակով, թէկուզ մի–երկու օր, մարդ զգալ իրեն, առանց արքունի շրջապատի, առանց այն շողոքորթ ակ – նածութեան, որը կաշկանդում է նրան, թոյլ չի տալիս իրեն մարդ զգալու:

ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԵԱՆ

(Շար 3 – մնացեալը յաջորդով)

ՎԵՑ ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ՔԱՆԴԱԿԱԶԱՐԴ ԴՈՒՌ ՄԸ

Խրիմի՝ հինաւուրց Տաւրիկեան թերա – կղզիին մէջ, հայկական գաղութներ հիմ– նուած են Ը. դարուն, նոյնիսկ անկէ ա– ռաջ: Հայերու հոսանքը դէպի Խրիմ կը զօրանայ յատկապէս ԺԱ. դարուն, երբ Բիւզանդիոնի հայահալած քաղաքակա – նութիւնը սուր բնոյթ կը ստանայ: Բուն Հայաստանէն, մասնաւորապէս Անի քա – ղաքէն արտագաղթը զանգուածային վի – ճակ կը ստանայ Թաթար – մոնղոլ խան Զարմաղանի ասպատակութենէն (1236) ետք, երբ բարգաւաճ հայրենիքը տնտե – սապէս կազմալուծուած էր եւ Հայերը կը գտնուէին ֆիզիքական բնաջնջումի վտան– գին առջեւ:

Ժամանակակից ուսումնասիրութիւն – ները կը պարզեն, որ Հայերը գաղութ – ներ ստեղծած են Թէոդոսիայի, Հին Խրի– մի, Կարասու Պազարի, Սուրխաթի, Խեր– սոնեսի, Ալմէջիդի, Կաղարաթի մէջ եւ այլուր:

Ինչպէս ծանօթ է, թերակղզին միջնա – դարուն եղած է տարանցիկ առեւտուրի մեծ կեդրոն եւ Արեւմուտքը կապած է Արեւելքի հետ: Այդ առեւտուրին գոր – ծօն մասնակցութիւն ունեցած են նաեւ Հայերը: Քաղաքներու մէջ բարենպաստ պայմաններ ստեղծուած են արհեստնե – րու զարգացման համար:

ԺԴ.–ԺԵ. դարերուն Հայերուն տնտե – սական բարգաւաճումը խթան հանդիսա – ցաւ շինարարական եռուն գործունէու– թեան համար: Այսօր եւս Խրիմի զանա – զան անկիւններու մէջ կարելի է հանդի – պիլ հայկական կոթողներու, որոնք կը վկայեն ԺԴ.–ԺԵ. դարերու հայկական

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Ոստիկանապետը արագ արագ քայլե – րով հասաւ Թրամուէյի ճամբան եւ ժամ առաջ գործին գլուխը դառնալու համար կառք մը վարձեց: Պալատականին խօս – քերը տակաւին իր ականջներուն մէջ կը թրթռային, հեշտագին երազանքներու մէջ մոլորեցնելով: Անոր բառերը կը կրկնէր՝ զանոնք մտքին մէջ դրոշմելու համար: «Ապահով եղէք որ պէտք եղած տեղը պիտի խօսիմ ձեր մասին» ըսած էր եւ այս խօսքերն էին մանաւանդ որ երա – նութեան դուռները կը բանային ոստի – կանապետին երեւակայութեան առջեւ:

— Պէտք եղած տեղը, կը մտածէր, ու– րիշ բան չի կրնար ըլլալ, այլ նոյնինքն Սուլթանը... ի՛նչ բախտ եթէ Մէհմէտ փաշայի պէս գեղեցիկ թիկնապահ մը իմ մասիս գովեստներ ընէ Սուլթանին... օրերէ ի վեր Սուլթանը տագնապներու մատնուած էր այս յեղափոխականներուն պատճառաւ. ասիկա յայտնի կ՚երեւար մեր նախարարին ընթացքէն որ ամէն գործ մէկ կողմ թողած՝ միմիայն Հալ– դը պէյի ու անոր ընկերներուն խնդրովը կը զբաղէր: Ու հիմա իմ ճարպիկութեան շնորհիւ, երեք ամենավտանգաւոր ան – ձեր ձեռք ձգեցինք:

Սուլթանը իրողութիւնը պիտի իմանայ քիչ մը ետք Մեհմէտ փաշայի բերնէն ու այս առթիւ պիտի լսէ որ այդ կարեւոր գործը կատարողը ոստիկանապետ Հիւսնի պէյն է... Ո՛վ գիտէ, գուցէ անմիջապէս զիս տեսնել փափաքի եւ մեծ պատիւ պի– տի ըլլայ ինծի համար Սուլթանին ներ – կայութեանը ընդունուիլ, գուցէ հետը մէկ քանի խօսքեր փոխանակել... պատ– ուանշան, պաշտօնի բարձրացում, դրա – մական նուէր, կարելի է այս ամէնքը միասին պիտի ունենամ մէկ երկու ժա – մէն...:

Այս երազներուն մէջ օրօրուած ոստի – կանապետը հասաւ Սամալը Մէճիտի տու– նը որ միշտ հսկողութեան տակ առնուած էր: Իսկոյն մանրազնին խուզարկումի ձեռնարկեց տան ամէն կողմը, սակայն այդ փնտռտուքը զրեթէ ապարդիւն մը – նաց: Ամէնէն կարեւոր բանը որ գտան, ճամբորդին պայուսակն էր զոր կնքելով մէկ կողմ դրին: Խուզարկութենէն այս նիհար արդիւնքը չազդեց Հիւսնի պէյի ուրախութեան վրայ.

— Կարեւորը՝ մարդիկը ձեռք ձգելն էր, վճռեց ինքնիրեն, զանոնք խօսեցնե – լով՝ ամէն բան կրնանք իմանալ...:

Ոստիկան մը իրեն հարցուց թէ ի՞նչ պիտի ընէին տանտէրն ու տանտիրուհին որոնք միշտ փակուած կը մնային խոհա – նոցի կից սենեակին մէջ:

— Պէտք է զանոնք անմիջապէս Կալա – թա Սարայ փոխադրել, հրամայեց ոստի– կանապետը, յետոյ կը տեսնենք թէ իրենց համար ի՞նչ որոշում կուտայ նախարար փաշան:

Հրամանը գործադրուեցաւ, հակառակ երկու Իտալացիներուն ընդդիմութեան, որոնք մինչեւ Կալաթայ Սարայի պահա – կանոցը գացին բողոք եւ սպառնալիք տե– ղալով:

Հազիւ թէ անոնք հեռացած էին՝ ոս – տիկանական պաշտօնեայ մը հասաւ վազն ի վազ եւ լուր բերաւ Հիւսնի պէյի թէ ոստիկանութեան նախարար Շէֆիք փաշա Պէշիքթաշի պահականոցը իրեն կը սպա – սէր:

— Հիմա, անմիջապէս պէտք է որ եր– թաք գինքը տեսնելու, ըսաւ պաշտօնեան:

— Անմիջապէս, պատասխանեց ոստի – կանապետը ուրախ դէմքով մը, արդէն այստեղ գործս լմնցուցի:

Եւ իսկոյն կառք մը ցատկելով՝ հրա – մայեց կառապանին ձիերը վազցնելով դէ– պի Պէշիքթաշ երթալ:

Հիւսնի պէյ նորէն անձնատուր եղած էր իր ոսկեզօծ երազներուն:

— Ըսածս եկաւ ելաւ, կը խորհէր, որ կառքին մէջ ընկողմանած, կ՚երեւայ որ թիկնապահ Մէհմէտ փաշա արդէն գացեր է Եըլտըզ ու ամէն բան տեղն ու տեղօք հաղորդեր է Սուլթանին, իմ գովեստս ը– նելով, ասոր վրայ Սուլթանն ալ փափաք յայտնած ըլլալու է զիս տեսնելու եւ մեր նախարարին հրամայած որ անմիջապէս զիս փնտռել գտնել տայ... յայտնի է որ այս այսպէս է, եթէ ոչ ինչո՞ւ զիս այս– քան աճապարանքով Պէշիքթաշ պիտի կանչէր:

Այս մտածումներով ոգեւորուած՝ Հիւս– նի պէյ Պէշիքթաշի պահականոցը մտաւ, ճառագայթող դէմքով մը: Ոստիկանու – թեան նախարար Շէֆիք փաշա անհամբեր իրեն կը սպասէր:

— Ո՞ւր ես ժամերէ ի վեր, գոչեց իր ստորադասեալը տեսնելով, չե՞ս գիտեր որ լուրի կը սպասեմ, եղա՞ւ ըմնցա՞ւ ձեր բակլութիւնը...:

Ոստիկանապետը բնաւ այսպիսի ընդու– նելութեան չէր սպասեր, այսուհանդերձ եւ իր պաղարիւնութիւնը չկորսնցուց զուարթ դէմքով մը պատասխանեց.

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(44 – Շար.)

ճարտարապետութեան եւ մշակոյթի միւս ճիւղերու զարգացման բարձր մակարդակը: Իրենց մշակոյթը կերտելու առեն Ղրիմի Հայերը յենած են հայկական արուեստի բազմադարեան աւանդութիւններուն – միաժամանակ անոնք հաղորդակից եղած են Ճենովացիներու, Յոյներու, Թաթարներու, Կարայիմներու մշակոյթին: Ղրիմի ժողովուրդներուն ճարտարապետութեան եւ բրուտագործութեան արուեստին վրայ իր որոշակի կնիքն է ձգած հայկական ոճը:

Ղրիմի հայ մշակոյթի ուշագրաւ ճիւղերէն մէկուն՝ փայտի փորագրութեան արուեստի հոյակապ նմոյշներէն է Թէոդոսիայի Ս. Սարգիս եկեղեցիին կեդրոնական քանդակազարդ դուռը, որ պատրաստուած է ընկուզենիի փայտէ եւ այժմ կը գտնուի Էրմիտաժի Թանգարանին մէջ, Լենինգրատ:

Առաջին տեղեկութիւնը այս դրան մասին կուտայ Մ. Բժիշկեան՝ իր «Ճանապարհորդութիւն ի Լեհաստան» աշխատութեան մէջ, ուր կը յիշատակէ դրան արձանագրութիւնը եւ կը պատմէ անոր հետ կապուած որոշ մանրամասնութիւններ: Ս. Թանդեան եւս ժամանակին անդրադարձած է այս դրան արձանագրութեան եւ, հիմնուելով աւանդութեան վրայ, գրել տուած է, թէ այդ դուռը գաղթական Հայերը իրենց հետ բերած են Անիէն: Իրօք, գրաւոր եւ բանաւոր աւանդութիւններու համաձայն, Ղրիմ գաղթած Անեցիները իրենց հետ բերած են քանդակազարդ դուռներ: Սակայն այս դրան արձանագրութիւնը ցոյց կուտայ, որ պատրաստուած է 1371ին Շնոփորշահ վարպետին ձեռքով:

Կազմեցաւ դուռս տաճարի սրբոյն Սարգսի զաւրավարի արդար արդեամբք ժողովրդի է յիշատակ վասն ամէնի ի յութ հարիւր եւ ի թվի գործէ (ա) 6 ձեռամբ Շնոփորշահի (820+551=1371):

ԺԹ. դարուն այս եկեղեցիին դուռը տեղափոխուած է Ս. Միքայէլ եւ Գաբրիէլ հրեշտակապետի եկեղեցին:

վերստին նորոգեցաւ դուռս ս (ուր) բ տաճարի անուամբ ս(ուր)բ հրեշտակապետի... արդեամբ ամ(ենայ)ն ժողովրդի, ձեռամբ Սիմէոն վարպետի, որ մականուն Կէտիկ Գոչի:

Քանդակազարդող վարպետը դրան հրապարակը բաժնած է տարբեր չափեր ունեցող չորս հատուածներու: Կեդրոնը զարդաքանդակուած է հիմնական մտայղացումը, քիչ վերը տեղադրուած է արձանագրութիւնը: Ամբողջը շրջափակուած է եզրային զարդամոթիվներով:

Զարդաքանդակները, մեծ մասամբ բուսական, կատարուած են լայն փորագրութեան եղանակով:

Յ. Օրբէլիի կարծիքով, խաչերու եւ աստղերու մոթիվները զուտ հայկական ծագում ունին, կը սերին հայկական եւ իրանական արմատներէ: Ասոնք բարձր զարգացում ունեցող քաղաքային կեանքով ապրող բնակչութեան գեղագիտական ըմբռնումներու արտայայտութիւն են եւ, ինչպէս Ն. Մառն է այս կապակցութեամբ յիշատակած, «... Անիի ճարտարապետութեան ծաղումը ԺԲ.–ԺԳ. դարերուն կապուած էր Հայերու քաղաքային կեանքի զարգացումին հետ, այս շրջանի յուշարձաններուն վրայ դրուած է քաղաքային բնակչութեան գեղարուեստական իտէալներուն կնիքը: Անոնց վրայ կ'երեւի հայկական քաղաքային ճարտարապետութեան ազդեցութիւնը»:

Անիի քաղաքային շինարարութեան այս ոճը Ղրիմ գաղթած Հայերը կը տանին իրենց հետ եւ գործածութեան կը դնեն փայտի փորագրութեան արուեստին մէջ:

Յ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆԻ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏԸ

Նախկին Կեդրոնականցիներու Միութեան հրաւէրով մեծ բազմութիւն մը անցեալ Կիրակի օր եկած էր ներկայ ըլլալու Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ Կեդրոնական վարժարանի հիմնադիրներու, սատարողներու, տնօրէններու, ուսուցիչներու եւ աշակերտներու հոգւոյն ի յիշատակ կատարուած հանդիսաւոր պատարագին եւ հոգեհանգստեան արարողութեան:

Պատարագիչն էր Կեդրոնականի նախկին սան, Մեսրոպ քհնյ. Ժամկոչեան, որուն դաշն ու յստակ երգեցողութիւնները, ճշգրիտ առողանութիւնը գիտակից եւ իմաստուն եկեղեցականի մը տպաւորութիւնը գործեցին ներկաներուն վրայ:

Արարողութեանց կը նախագահէր Հայրապետական Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան, որ նախ եւ առաջ յիշատակեց Փարիզի հայ մտաւորականներէն հանգուցեալ Հրանդ Բալուեանի անունը, նախկին Կեդրոնականցի, որուն հոգիին համար ալ այդ օրը հոգեհանգստեան պաշտօն էր խնդրուած, եւ թուեց անոր բերած աջակցութիւնը մեր գաղութի մտաւորական շարժումին: Ապա, Սրբազանը խօսեցաւ Կեդրոնականի հիմնադրութենէն մինչեւ մեր օրերը կրթական այդ հաստատութեան կատարած դերին մասին, յիշատակեց անունը անոր հիմնադիրին՝ Ներսէս Վարժապետեան պատրիարքին, ինչպէս նաեւ անունները Զէրազի, Մոստիչեանի, Հարենցի, Հրաչեայ Աճառեանի, Արշակ Չօպանեանի եւ այլոց որոնք այդ հնամենի ազգային պարտէզին արտադրած պտուղները եղան:

Դժբախտաբար, Սրբազան քարոզիչը ըրաւ նաեւ յայտարարութիւններ, որոնք արմանքէ զարմանք տարին իր ունկնդիրները: Ան ըսաւ. «Տարօրինակ երեւոյթ մը գոյութիւն ունի առ հասարակ մեր մամուլին մէջ, նոյնիսկ հոս՝ Փարիզի հայ մամուլին մէջ, ուր գրուած է թէ՝ եկեղեցականները դէմ են դպրոցին եւ հայ լեզուի ուսուցման...»:

Եւ կարծես մարտահրաւէր կարդալու ձեւով մը, քարոզիչը աւելցուց. «Ասիկա անբարեացակամութիւն եւ անբարեխղճութիւն է...»:

Ի լուր այս յայտարարութեան, մենք փորձեցինք մեր յիշողութեան մէջ փնտռել թէ Փարիզի ո՞ր մամուլին մէջ, երբեւիցէ գրուած են այդպիսի տողեր: Սերովբէ Արք. երեւի շփոթութեան մէջ ինկած էր: Ճիշդ է որ Փարիզի հայ մամուլին մէջ եղած են յայտարարութիւններ որոնց միտք բանին է ազգապահպանման հարցին վերաբերմամբ առաջնութիւնը տալ դպրոցին, ինչ որ աւելի ճիշդ ու արդար մօտեցում մըն է, եւ սակայն այս պարագան երբեք ալ չի կրնար հաստատել Սերովբէ Արք.ի ամբաստանութիւնը Փարիզի հայ մամուլին ուղղուած:

Եւ կարծես ջանալով հերքել Փարիզի հայ մամուլին եկեղեցականներու հասցէին ուղղած «ամբաստանութիւնը», Սերովբէ Արք. ըսաւ. «Չէ՞ որ հոս, Փարիզի մէջ կայ մանչերու վարժարան մը որ կը կառավարուի նոյնպէս կղերականներու կողմէ...»: Հասկնալի են այս խօսքերը բոլորին համար, հարցը կը վերաբերի Սեւրի Մուրատեան վարժարանին որ կը ղեկավարուի Մխիթարեան Հայրերու կողմէ: Անհասկնալին այն է, սակայն, թէ ինչո՞ւ արդեօք քարոզիչը զլացաւ յիշել անունը նախ վարժարանին՝ Մուրատեան վարժարան, ապա Մխիթարեան Հայրերուն, որոնք մեր գիրին ու դպրութեան անդաստանին լուսաւոր փարոսը հանդիսացած են իրենց Ալիշաններով, Հիւրմիւզներով, Բագրատունիներով եւ տակաւին բազմաթիւ այլ բեղուն գլուխներով:

Կը տարուինք մտածելու թէ՝ Սերովբէ Արք. Մանուկեան մեղանչում մը նկատեց Լուսաւորչական եկեղեցիի մը կամարներուն տակ յիշել Կաթողիկէ եկեղեցիին պատկանող անուններ:

Մեր քարոզիչները, ըլլան անոնք քահանայ, աբեղայ, վարդապետ, եպիսկոպոս թէ արքեպիսկոպոս, պէտք է լաւ գիտնան թէ երբ քարոզ կը խօսին, իրենց ունկնդիրները չեն բաղկանար միայն բարեպաշտ ու ջերմեռանդ մեր մամիկներէն ու պապիկներէն, որոնք գետնամած կ'աղօթեն եւ որոնց համար եպիսկոպոսին բերնէն ելածը, ի՛նչ ալ ըլլայ, պատգամ մըն է, այլ կան նաեւ մարդիկ որոնք եկած են լսելու մտածուած ու տրամաբանուած խօսքեր:

Ա. Գ.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղին դպրոցական հանդէսը տեղի ունեցաւ Ս. Սահակ–Մեսրոպ սրահին մէջ, Կիրակի, Յունուար 5ին: Հանդիսութեան հովանաւորութիւնը ստանձնած էր Թեմիս Առաջնորդը՝ Արտաւազդ Եպս. Թրթռեան:

Այս տարուան հանդէսը խնամուած յայտագիր մը ունէր, շնորհիւ ուսուցիչ Հայր Գեղամի բծախնդիր եւ հոգածու աշխատանքին: Արդարեւ, աւելի քան 60 երկու սեռէ աշակերտներ եռանդով եւ խանդավառութեամբ ցոյց տուին իրենց շնորհները արտասանութեամբ, երգով, հայկական պարերով եւ զաւեշտով մը: Ծնողք եւ հասարակութիւն ծափերով գնահատեցին փոքրիկներու ելոյթներն ու ուսուցիչին կատարած շինարար աշխատանքը:

Այս առթիւ պատրաստուած էր կաղանդի տօնածառ մը, իսկ սեղանները առատ էին միրգերով եւ խմիչքներով: Փոքրիկներուն բաժնուեցան փոքրիկ ծրարներ: Եղան նուիրատուութիւններ, որոնց գումարը քանի մը վայրկեանի մէջ հասաւ 550 փրանքի

Ուսուցիչ Հայր Գեղամ շնորհակալութիւն յայտնեց ներկաներուն իրենց քաջալերական կեցուածքին համար: Պոմոնի Թաղականութեան կողմէ խօսք առաւ Յովհ. Հացագործեան:

Երկու տարիէ ի վեր Կապոյտ Խաչի դպրոցը նախանձելի վիճակ մը կը ներկայացնէ առաւելաբար իր ուսուցչին բծախնդիր աշխատանքին շնորհիւ:

Յ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՁԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

× Հրապարակ ելած է «Բանբեր Երեւանի Համալսարանի» հանդէսի անցեալ տարուան վերջին թիւը: Բովանդակութիւնը ունի այլազան նկարագիր — «Հայ փիլիսոփայական մտքի պատմութեան ընթացքը» (Յ. Գաբրիէլեան), «Երեւանի մշակոյթը Ժ.–ԺԵ. դարերում» (Թ. Յակոբեան), «Բնագրային դիտողութիւններ Յ. Թումանեանի ստեղծագործութեան մասին» (Էդ. Ջրբաշեան) եւայլն:

× Հայաստանի մէջ մեռած է անուանի ճարտարապետ մը՝ Սամուէլ Սաֆարեան: Ճարտարապետը միշտ պաշտպանած է հայ ազգային ճարտարապետութեան աւանդութիւններուն հետեւելու սկզբունքը: Շուրջ 40 տարի դասաւանդած է Երեւանի բազմարուեստից վարժարանի ճարտարապետական ամպիոնի մէջ. եղած է Հայաստանի Ճարտարապետներու Միութեան հիմնադիրներէն մէկը: Երկար տարիներ գլխաւորած է վարչութեան նախագահութիւնը: Եղած է Խորհ. Միութեան ճարտարապետութեան ակադեմիայի անդամ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (401)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Ծառերուն եւ արձաններուն պատուանդաններուն ետեւ, խորին մաքիավելլութեամբ մը կայաններ կը կարգադրէր, որպէսզի կարելի եղածին չափ շատ տեսնուի աղջկան կողմէ, բայց ոչ հօրը:

Երբեմն ամբողջ կէս ժամ անշարժ կը կենար Լէոնիտասի կամ Սպարթաքիւսի անդրիի շուքին տակ՝ ձեռքը գիրք մը բռնած, որու վրայէն աչքերը կամաց կամաց հեռանալով գեղանի աղջիկը կը փնտռէին: Աղջիկն ալ, իր կողմէ, տարտամ ժպիտով մը իր սիրուն կիսադէմքը կը դարձնէր դէպի Մարիուս, իր կուսական եւ սիրաշունչ նայուածքով, հանգարտ եւ ամենաբնական կերպով խօսակցելով հանդերձ մարդուն հետ:

Հնօրեայ եւ անյիշատակ սատանայութիւն զոր աշխարհի սկիզբէն գիտէր Եւա եւ ոչ մէկ կին կ'անգիտանայ զայն:

Բերանը կը պատասխանէր մէկուն, իսկ նայուածքը՝ միւսին:

Պէտք է սակայն կարծել թէ Պ. Լըպլան բան մը նշմարած էր վերջապէս, վասնզի շատ անգամ, երբ Մարիուս գար, Պ. Լըպլան կ'ելլէր եւ կը սկսէր քալել: Պ. Լըպլան իր սովորական տեղը ձգած էր եւ ծառուղիին միւս ծայրը Կլատիաթէօրին մօտ նստարանը ընտրած էր, կարծես տեսնելու համար թէ արդեօք Մարիուս հոն ալ պիտի գա՞ր իրենց ետեւէն:

Մարիուս չհասկցաւ անոր մտածումը, եւ անոնց ետեւէն երթալու յանցանքը գործեց:

«Հայրը» սկսաւ անկանոն գալ, եւ հիմա ամէն օր հետը չէր բերեր «իր աղջիկը»: Կը պատահէր որ մինակ գար:

Այդպիսի օրեր, Մարիուս չէր կենար: Իր կողմէ յանցանք մըն ալ այս էր:

Մարիուս չէր զգուշանար այս թաքուն նշաններէն: Վեհերոտութեան վիճակէն անցած էր կուրութեան վիճակին. բնական եւ աղէտաւոր յառաջդիմութիւն: Իր սէրը կ'աճէր:

Ամէն գիշեր կ'երազէր իր սիրոյն վրայ: Մանաւանդ որ անյուսալի երանութիւն մը ունեցած էր. կրակին վրայ իւղ թափած էր, աչքերը պաշարող խաւարը կրկնապատկուած էր:

Իրիկուն մը, վերջալոյսի ժամանակ, «Պ. Լըպլանի եւ իր աղջկան» նստարանին վրայէն, ուրկէ պահ մը առաջ ելած էին անոնք, Մարիուս բոլորովին պարզ եւ անզարդ թաշկինակ մը գտած էր, որմէ կը կարծէր թէ անպատում անուշահոտութիւններ կը բուրէին. Մարիուս մեծ ուրախութեամբ առաւ թաշկինակը, որու վրայ Իւ. Էֆ. նշանատառերը կային. Մարիուս այդ գեղանի աղջկան մասին բան չէր գիտեր, անոր ոչ ընտանիքը, ոչ անունը եւ ոչ բնակարանը ծանօթ էին իրեն. այս պատանուհիին վերաբերող իրերուն առաջին առարկան էին այն տառերը զոր կ'առնէր, պաշտելի սկզբնատառեր որոնց վրայ սկսաւ կարծիքներ դիզել: Իւ. անշուշտ անունն էր. Իւրսիւլ, ըսաւ մտովին, ի՛նչ զարմանալի անուն:

Համբուրեց թաշկինակը, հոտոտեց, ցերեկը սրտին, մարմնին վրայ, գիշերն ալ շրթներուն վրայ դրաւ քնանալու համար:

— Կը զգամ թէ իր ամբողջ հոգին թաշկինակին մէջն է, կ'աղաղակէր Մարիուս:

Սակայն թաշկինակը ծերուկին դրպանէն ինկած էր եւ անոր կը պատկանէր:

Թաշկինակը գտած օրէն սկսեալ Մարիուս ամէն անգամ որ Լիւքսէմպուրկ երթար, կը համբուրէր եւ սրտին վրայ կը դնէր զայն:

Գեղանի պատանուհին չէր հասկնար ամենեւին, թէ Մարիուս ինչո՛ւ կը պաշտէր եւ կուրծքին վրայ կը դնէր այդ թաշկինակը, և բան չհասկնալն ալ աննշմարելի նշաններով կ'իմացնէր:

— Օ՜, համեստութիւն, կ'ըսէր Մարիուս:

ԳԼՈՒԽ Ղ.

ՏԵՐՈՒՆԻ ՋԻՆՈՒՈՐՆԵՐՆ ԻՍԿ ԿՐՆԱՆ ԵՐՋԱՆԻԿ ԸԼԼԱԼ

Քանի որ արտասանեցինք համեստութիւն բառը, եւ քանի որ բան մը չենք ծածկեր, պարտաւոր ենք ըսել թէ անգամ մը Մարիուս հիացումով համակուած միջոցին, շատ մեծ զրկանք մը կրեց «իր Իւրսիւլէն»:

Սովորութեան համաձայն, օր մը աղջիկը համոզեց Պ. Լըպլանը նստարանէն ելլելու եւ ծառուղիին մէջ պտըտելու:

Մայիսի բռնաշունչ հով մը ելած էր որ սօսիներուն կատարները կը շարժէր:

Հայր եւ աղջիկ թեւ թեւի տալով, եկան Մարիուսի նստարանին առջեւէն անցան:

ՎԻԿՏՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ալֆորվիլի Հայ Մարմնամարզական Միութեան ծանուցած հոգեհանգիստը յետաձգուած է։

×

Պ. Թորոս Սալըրեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (Փետր. 2) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ.–Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Թիւ ժամ Կուժոն, իրենց կնոջ, մօր եւ քրոջ

ՏԻԿ. ԺՕԺԷՆԻ ՍԱԼԸՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ

Լիոնէն Ստեփանեան քոյրեր մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն իրենց մեծ հօր Պ. Միհրան Աբրահամեանի (Սէնթ-Էթիէն)։

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

1 Փետրուար, Շաբաթ, Տօն է Սրբոյն Սարգսի զօրավարին եւ որդւոյ նորին Մարտիրոսին եւ չորեքտասան զինուորացն։ Ս. պատարագ պիտի մատուցուի ժամը 10ին։

9 Փետրուար, Կիրակի, Ղեւոնդեանց քահանայից յառաջիկայ տօնին առիթով կը մատուցուի բազմաձայն պատարագ ժամը 10ին։ Ի ժամ պատարագի կը կատարուի մասնաւոր Հոգեհանգիստ Փարիզի եւ Շրջակայից եկեղեցիներու մէջ ծառայած վախճանեալ Առաջնորդներու, Հոգեւորականներու եւ Դպիրներու.— Վռամշապուհ Արք. Քիպարեանի, Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեանի, Գէորգ Արք. Խութիւճեանի, Գրիգորիս Եպս. Պալաքեանի, Կոմիտաս Վրդ. Սողոմոնեանի, Սուքիաս Վրդ. Պարոնեանի, Յովհաննէս Քհնյ. Հիւնքեարպէյէնտեանի, Սահակ Քնյ. Խութիւճեանի, Կոմիտաս Քնյ. Սկպեանի, Բառնաբաս Քնյ. Խնտամեանի, Աբիսողոմ Քնյ. Թորոսեանի, Մեսրոպ Քնյ. Մեսրոպեանի, Վահան Քնյ. Խոյեանի, Բարթող Քնյ. Թագըրմճեանի, Գէորգ Քնյ. Դաւիթեանի, Լեւոն Քնյ. Արսլանեանի, Գարեգին Քհնյ. Տէօվլէթեանի, Մկրտիչ Քնյ. Արսլանեանի, Գէորգ Քնյ. Նիզամեանի, Ներսէս Քնյ. Գանճեանի, Գրիգոր Քհնյ. Ճէպէճեանի, Յուսիկ Քհնյ. Ադամեանի, Վարդան Քնյ. Պաղտասարեանի, Յարութիւն Քհնյ. Ծօրթունեանի, Ադդէ Քհնյ. Փայլակեանի եւ Եսայի Քհնյ. Ալթունեանի հոգիներուն համար։

Կը նախագահէ եւ կը քարոզէ Հայրապետական Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ։

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ 70 Ֆր. Քիրէճեան ընտանիքէն, փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Տիկին Սրբուհի Արիֆեանի մահուան առթիւ՝ յատկացուելու համար կարիքաւորներու։

×

Պոմոնի Ս. Գրիգոր – Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Յովհ. Պանտիկեանի հոգեհանգստեան առթիւ Վ. եւ Դ. Պանտիկեան 50 եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Յակոբեան 20 Կապոյտ Խաչին, 10 եկեղեցւոյ, Գ. Գարօղլանեան 5ական Կապ. Խաչին, եկեղեցւոյ, Աղքատախնամին, Զաքարեան 10ական եկեղեցւոյ և աղքատաց, Տոքթ. Տէմիրճեան 5ական եկեղեցւոյ եւ Կապ. Խաչին, Տիկ. Վարդուհի Քէլէշեան 10 եկեղեցւոյ, Տիկին Հ. Մանասեան 10 եկեղեցւոյ, 10 աղքատաց, Մարկոսեան ընտանիք 10 եկեղեցւոյ, Տիկին Զ. 20 եկեղեցւոյ, 10 Կապ. Խաչին, 10 աղքատաց։

(Շար.)

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐՈՒ ՕԾՈՒՄ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի օր, Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի ձեռամբ Հայրապետական Պատուիրակ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Նոյն օրը պիտի կատարուի նաեւ օծումը երկու խորաններու նկարներու, որոնք նուիրուած են Գառնիկ Ա. Սրկ. Վարժապետեանի կողմէ, ի յիշատակ իր մօր եւ կողակցին։ Կը հրաւիրուի եկեղեցասէր հասարակութիւնը ներկայ ըլլալու այս արարողութեան։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐՔ. ՀԱՅՐԵՆ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։

Օրակարգ տեղւոյն վրայ։

Վարչութիւնը կը խնդրէ իր բոլոր անդամներէն ներկայ գտնուիլ այս կարեւոր ժողովին։

×

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան անդամական ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։ Վարչութեան ընտրութիւն, հաշուետուութիւն։ Պ. Ն. Սայիլեանի բնակարանը 141 Պուլվ. Ռուաէն (Իսի), Օթոպիւս 190, իջնել Շըմէն տը Վիլ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պ. Յակոբ Օհանեան կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Հրաչ Դաւիթեան, ծնած Անիի շրջան, Ցիթիանկով գիւղը։ Հօրը անունը՝ Յովսէփ, մօրը՝ Լիւսի։ Լուր չկայ 1943էն ի վեր։ Լուր ունեցողներէն գրել Պ. Յ. Օհանեանի,

10, Rue Marollet
92 — Rueil-Malmaison

Կը խնդրուի Ամերիկայի թերթերէն արտատպել։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ներկայացուցիչ ընկերները Շաբաթ (1 Փետր.) Փարիզի Մշակոյթի Տան մէջ։

ՍԱՐՍԷԼ – ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի անդամական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։

Կարեւոր օրակարգ։

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Հայ Ուսանողներու Տան մէջ
Հիմնարկութիւն Մարի Նուպար

Դասընթացքները կը սկսին Փետրուար 10ին, շաբաթական երեք օր հետեւեալ կարգով՝

Երկուշաբթի ժամը 20,30ին Գրականութիւն, Չորեքշաբթի ժամը 20,30ին Հայոց պատմութիւն. Ուրբաթ ժամը 20,30ին Հայոց լեզու։

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Ուսանողներու Տան գրասենեակը, ամէն օր բացի Երկուշաբթի օրերէն, ժամը 9–12 կամ նոյն տան 58 թիւ սենեակը ժամը 18–20։

57, Bd. Jourdan, Paris (14e)
Tél. 331-31-53
ԴԱՍԵՐԸ ՁՐԻ ԵՆ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ
SURPRISE PARTY

Կազմակերպուած Իսիի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի խառնասեռ խումբին կողմէ
Շաբաթ Փետրուար 1, ժամը 18էն սկսեալ, Մշակոյթի Տան մէջ

17, Rue Bleue, Paris (9e)
Métro Cadet

AMBIANCE *BUFFET* *BAR*

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
Ծնողաց եւ Նախկին Աշակերտաց Միութիւններու կողմէ
SALON DES AMBASSADEURS
3, Avenue Gabriel, Paris (8e) — Métro : Champs-Elysées Clémenceau
Ճոխ յայտագիր եւ անակնկալներ
Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին իրենց նուագախումբերով
ՄԵԼՔՈՆ ԵՒ ՏԷՏԷՃԵԱՆ
ՊԵՏԻԿԵԱՆ ԵՒ ՖԷՐՄԱՆԵԱՆ զոյգը երգ ու սազով եւ
ՍՕՍԻ պարախումբը ղեկավարութեամբ Տիկ. Յ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ
Խօսնակներ Պ. Պ. Յ. ԳԶԻՐԵԱՆ եւ Ժ. ՊԷՔՄԷԶԵԱՆ
Փետրուար 2, Կիրակի, ժամը 17էն 24
Մուտքի տոմսերուն համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն.
Librairie Hrand-Samuel, 51 Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e) — 326-88-65
Librairie Palouyan, 43 Rue Richer, Paris (9e) 770-25-46
Maison de la Culture Arménienne (de 15 à 19 h.), 17 Rue Bleue, (9e) 824-63-89
Restaurant « Les Diamantaires », 60, Rue La Fayette (9e) 770-78-14
Markarian, 32 Rue de Trévise, Paris (9e)
Սեղանները կանուխէն ապահովելու համար հեռաձայնել Տիկին Երամեան 488·62·06, Մուրատեան վարժարան 027·18·28։

1/2 GROS — LYON — DETAIL

ALIMENTATION
SUPER-BOUCHERIE
BAHADOURIAN
8, Rue Abraham Bloch, Gerland
Դիւրացնելու համար յաճախորդներու փարքինկը
ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ ՇՔԵՂ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ
ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ
244, RUE VENDOME — LYON (3e)
ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ
ԵՒ
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ — ՊԵԼԺԻԱ, ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ, ԱՆԳԼԻԱ
ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ
PATISSERIE ORIENTALE
TOUTES LES VARIÉTÉS — TOUTES LES SPÉCIALITÉS
NOS SPECIALITES

Արմաւ, « պամիա », « եալանճի տոլմա », յունական « Թուրշի », « պիպէռ », տերեւ, Թահին հելվա, « վանիլ », չոքոլա, «նուազէթ», « լոզում », «սազըզ », պիստակ, Շիրակ օղի (41–45°), Իզմիրի չամիչ, « սուճուք », առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), համեմներ, մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, « ղաչքավալ » պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով։ Ամէն կարգի պահածոներ, « քուսքուս », հարիսա, սումագ, թարամա, լամիս, ֆատայիֆ, եւայլն եւ մանաւանդ՝ ապուխտ կեսարացի մասնագէտի մը կողմէ պատրաստուած ։

ԱՅՑԵԼԵՑԷ՛Ք

Անպայման, ձեր նուէրներուն համար ճոխ եւ ընտիր մթերք ։ Ինչ որ ձեր մտքէն կ'անցնի, կը գտնէք ։

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ

ՀԱՐՍՆԻՔԻ, ՆՇԱՆՏՈՒՔԻ, ՀԱՆԴԷՍԻ, ԽՆՋՈՅՔԻ համար յատուկ գիներ եւ դիւրամատչելի պայմաններ ։

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ
Ունի նաեւ առաջնակարգ ՄՍԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸ ուրկէ ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն։
Tous produits d'Afrique du Nord et d'Orient

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ նաեւ ձեր նուէրներուն համար նոր աւելցուած ճոխ մթերանոցի կալերին որ կը պարունակէ բոլոր խոհանոցի իսքանճինները, նոր ճաշակաւոր պնակները, արեւելեան սրճեփ, սուրճի գաւաթ, ափսէներու տեսակներ կարկանդակի համար նաեւ սուրճի ջաղացք, ինչեր ինչեր որ ձեր մտքէն կ'անցնի ։

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ
ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ « ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ » Է